

TANIA MARÍA GARCÍA ARÉVALO

CUENTÍSTICA EN JUDEO-ÁRABE
MODERNO: EDICIÓN, TRADUCCIÓN
Y ESTUDIO

VOLUMEN I: INTRODUCCIÓN Y ESTUDIO

Dirección:

Dra. María José Cano Pérez

Dr. José Martínez Delgado

ugr | Universidad
de Granada

Universidad de Granada

Facultad de Filosofía y Letras

Departamento de Estudios Semíticos

Programa Oficial de Posgrado en Culturas Árabe y Hebrea (RD
56/2005)

GRANADA

2013

TANIA MARÍA GARCÍA ARÉVALO

CUENTÍSTICA EN JUDEO-ÁRABE

MODERNO

VOLUMEN I

INTRODUCCIÓN Y ESTUDIO

Dirección:

Dra. María José Cano Pérez

Dr. José Martínez Delgado

ugr | Universidad
de Granada

Universidad de Granada

Facultad de Filosofía y Letras

Departamento de Estudios Semíticos

Programa Oficial de Posgrado en Culturas Árabe y Hebrea (RD
56/2005)

GRANADA

2013

Editor: Editorial de la Universidad de Granada
Autor: Tania María García Arévalo
D.L.: GR 900-2014
ISBN: 978-84-9028-922-8

SISTEMA DE TRANSCRIPCIÓN

Los símbolos de transcripción utilizados son los siguientes:

ا	’	ض	d
ب	b	ط	t
ت	t	ظ	ʒ
ث	t	ع	‘
ج	ǰ	غ	g
ح	ħ	ف	f
خ	ħ	ق	q
د	d	ك	k
ذ	d	ل	l
ر	r	م	m
ز	z	ن	n
س	s	ه	h
ش	š	و	w
ص	ṣ	ي	y

Las vocales se dividen en largas (ā, ī, ū) y breves (a, i, u). La vocal ultra breve se representará como /ə/.

CUENTÍSTICA EN JUDEO-ÁRABE MODERNO
VOLUMEN I: INTRODUCCIÓN Y ESTUDIO

RESUMEN; INTRODUCCIÓN; METODOLOGÍA Y ETAPAS DEL TRABAJO; OBJETIVOS	1
ABSTRACT; INTRODUCTION; METHODOLOGY, STAGES OF DEVELOPMENT; OBJETIVES AND AIMS	15
PRIMERA PARTE: CONTEXTO Y DESCRIPCIÓN DE LA OBRA	29
CONTEXTO	
INTRODUCCIÓN A LA LITERATURA JUDEO-ÁRABE EN EL NORTE DE ÁFRICA (1850-1950)	31
<i>El caso especial de Túnez</i>	32
DESCRIPCIÓN DE LA OBRA	
1 – LA COLECCIÓN	36
2 - EL CORPUS DE LA COLECCIÓN	41
2. 1 – Colección <i>Ma'āseh Ṣadiqīm</i>	41
2. 2 – Obras anexas	48
- <i>Leyendas relacionadas con la sabiduría del rey Salomón</i>	
- <i>Leyenda de Eldad el danita</i>	
3 – LA LENGUA DE LA COLECCIÓN	53

SEGUNDA PARTE: ESTUDIO	55
ESTUDIO LINGÜÍSTICO	57
CONSIDERACIONES PRELIMINARES	59
1 - GLOSARIO TERMINOLÓGICO	59
1. 1 – Árabe clásico	
1. 2 – Neo-árabe	
1. 3 – Árabe medio	
1. 4 – Árabe mixto	
1. 5 – Diglosia	
1. 6 – Lengua judía	
1. 7 – Judeo-árabe	
1.7. 1 – Características del judeo-árabe	
- Empleo alfabeto hebreo	
- Influencia de la lengua coloquial o neo-árabe	
- Pseudocorrecciones y pseudocorrecciones estandarizadas	
- Influencias de las lenguas hebrea y aramea: préstamos léxicos	
- Rasgos fonológicos distintivos	
1. 7. 2 – Periodización del judeo-árabe	
<i>Judeo-árabe temprano, antiguo o primitivo</i>	
<i>Judeo-árabe medieval o clásico</i>	
<i>Judeo-árabe tardío</i>	
<i>Judeo-árabe moderno o contemporáneo</i>	
1. 7. 3 – El judeo-árabe actual	
2 - ISOGLOSAS DE LOS DIALECTOS MAGREBÍES U OCCIDENTALES	81
3 - CARACTERÍSTICAS DEL ÁRABE TUNECINO	84
4 - RASGOS COMUNES DE LOS DIALECTOS JUDEO-ÁRABES MAGREBÍES	86
4. 1 – Judeo-árabe marroquí	
4. 2 – Judeo-árabe tripolitano (Libia)	
4. 3 – Judeo-árabe argelino	
4. 4 – Judeo-beréber	
4. 5 – Judeo-árabe tunecino	

SEGUNDA PARTE: ANÁLISIS LINGÜÍSTICO	95
Primera parte: GRAFÍA	97
1 – CORRESPONDENCIA ENTRE CONSONANTES ÁRABES Y JUDEO-ÁRABES	97
1. 1 – Consonantes	
1. 2 – SIGNOS AUXILIARES DE LECTURA	103
1. 2. 1 – <i>Šadda</i>	
1. 2. 3 – <i>Fatha tanwīn</i>	
1. 3 – GRAFÍA PLENA Y DEFECTIVA	103
Segunda parte: MORFOLOGÍA	107
1 - EL VERBO	107
1. 1 – Verbo con tres radicales fuertes o verbo sano	
1. 2 – Verbo con segunda y tercera radical duplicada o verbo geminado	
1. 3 – Verbo con primera radical débil	
1.3.1 – El caso especial del verbo / <i>'aḥada</i> /	
1. 4 – Verbo con segunda radical débil	
1. 5 – Verbo con tercera radical débil	
1. 6 – Verbo con tercera radical <i>hamza</i>	
1. 7 – Verbo cuadrilítero	
2 - FORMAS DERIVADAS Y VOZ PASIVA	118
2. 1 – Formas derivadas	
2. 1. 1 – Forma II	
2. 1. 2 – Forma III	
2. 1. 3 – Forma IV	
2. 1. 4 – Forma V	
2. 1. 5 – Forma VI	
2. 1. 6 – Forma VII	
2. 1. 7 – Formas VIII y IX	
2. 1. 8 – Forma X	
2. 2 – La voz pasiva	
3 - USO DE FORMAS NO USUALES EN ÁRABE CLÁSICO	122

4- MORFOLOGÍA NOMINAL	123
4. 1 – Participios verbales	
4. 2 – Participios nominales	
4. 3 – Nombres verbales o <i>/maşdar/</i>	
4. 3. 1– Nombres verbales de tres radicales	
4. 4 – Esquemas nominales	
4. 4. 1 – Sustantivos birradicales	
4. 4. 2 – Sustantivos con tres radicales	
4. 4. 3 – Esquema de los sustantivos geminados	
4. 4. 4 – Esquema de los sustantivos con la primera radical débil	
4. 4. 5 – Esquema de los sustantivos con radical medial débil	
4. 4. 6 – Esquema de los sustantivos con radical final débil	
4. 4. 7 – Otros esquemas sustantivos trirradicales	
4. 4. 8 – Esquemas derivados de verbos cuadriláteros	
5 - EL GÉNERO Y EL ADJETIVO	127
5. 1 – El género	
5. 2 – El adjetivo	
6 - EL PLURAL Y EL DUAL	129
6. 1 – El plural	
6. 2 – El dual	
7.- PRONOMBRES	130
7. 1 – Pronombres personales	
7. 1. 1 – Pronombres independientes	
7. 1. 2 – Pronombres personales sufijados	
7. 1. 3 – Pronombres sufijados en régimen directo	
7. 2 – Pronombre relativo	
7. 3 – Pronombres indefinidos	
7. 4 – Pronombres adjetivos demostrativos	
7. 5 – Pronombres adjetivos interrogativos	
8 - EL ARTÍCULO	137
9 – PREPOSICIONES	138
9. 1 – Preposiciones simples	
9. 2 – Preposiciones compuestas	

10 – ADVERBIOS	149
10. 1 – Adverbios de cualidad	
10. 1. 1 – Adverbios formados por preposición	
10. 2 – Adverbios de lugar	
10. 3 – Adverbios temporales	
10. 3. 1 – Sustantivos precedidos de artículo que forman adverbios temporales	
11 – CONJUNCIONES	154
Tercera parte: SINTAXIS	156
1 – TIPOS DE ORACIONES	156
1. 1 – Nominales	
1. 2 – Verbales	
1. 2. 1 – Simples	
1. 2. 2 – Compuestas	
1. 2. 2. 1 – Coordinadas	
1. 2. 2. 2 – Subordinadas	
- De relativo	
- Causales	
- Adversativas	
- Condicionales	
- Interrogativas	
2 – ORDEN DE LA ORACIÓN VERBAL Y CONCORDANCIA	161
2. 1 – Orden de la oración verbal	
2. 2 – Concordancias	
3 – VERBOS AUXILIARES	163
4 – CADENAS DE IMPERFECTOS Y CAMBIOS DE PARTÍCULAS CON RESPECTO AL ÁRABE CLÁSICO	164
4. 1 – Cadenas de imperfectos	
4. 2 – Cambios de partículas con respecto al árabe clásico	
5 – ESTADO CONSTRUCTO ANALÍTICO Y SINTÉTICO	166
5. 1 – Estado constructo analítico	
5. 2 – Estado constructo sintético	

6 – NEGACIÓN	167
6. 1 – Negación absoluta	
6. 2 – Negación compuesta	
6. 2. 1 – Nominal	
6. 2. 2 – Verbal	
6. 3 – Partículas de negación	
7 – INTERJECCIÓN Y GRADO COMPARATIVO	169
7. 1 – Interjección	
7. 2 – El grado comparativo	
7. 2. 1 – Grado de superioridad	
7. 2. 2 – Grado superlativo	
7. 2. 3 – Comparación mediante <i>matl</i>	
8 – FÓRMULAS	170
8. 1 – Desiderativa	
8. 2 – Laudatoria	
9 – PRÉSTAMOS, ŠARĤ Y CALCOS HEBREOS	171
9. 1 – Préstamos	
9. 2 - Šarĥ	
9. 3 – Calcos hebreos	
ESTUDIO LITERARIO	177
CONSIDERACIONES PREVIAS	179
1 TEMÁTICA DE LA COLECCIÓN	181
1. 1 – Bíblica	
1. 2 – Histórica	
1. 3 – Biográfica	
1. 4 – Religiosa	
1. 5 – Didáctica	
2 – PERSONAJES Y CLASIFICACIÓN	186
2. 1 – Personajes bíblicos	
2. 2 – Rabinos y personajes ilustres dentro de la tradición	
2. 3 – Personajes de carácter anónimo	

3 – FUENTES LITERARIAS DE LA COLECCIÓN	194
3. 1 – Fuentes literarias clásicas	
3. 2 – Fuentes literarias medievales	
3. 2. 1 – El caso del <i>Sefer ha-Yašar</i>	
3. 2. 2 - <i>Qiṣaṣ al-Anbiyā'</i>	
3. 2. 3 – Primeras colecciones de cuentos hebreos de época medieval	
3. 2. 4 – El caso de <i>Eldad ha-Danī</i>	
3. 3 – Fuentes modernas	
3. 3. 1 – Fuentes en judeo-español	
3. 3. 2 – Fuentes en judeo-alemán	
3. 4 – Fuentes literarias contemporáneas	
4 – VALOR BIBLIOGRÁFICO DE LOS TEXTOS	230
CONCLUSIONES Y PERSPECTIVAS DE ESTUDIO	245
CONCLUSIONS AND PERSPECTIVES OF STUDY	261
BIBLIOGRAFÍA	275

RESUMEN

La presente tesis doctoral, «Cuentística en judeo-árabe moderno: edición, traducción y estudio», tiene como objetivo principal el análisis de un corpus de ocho volúmenes publicados en judeo-árabe moderno a mediados del siglo XX en Túnez. Estos son *Ma'āseh Ṣadiqīm* o 'Leyendas de los Justos', conformado por seis volúmenes; *Ma'āsiyyot fī šān Ḥokmat Šēlomo ha-Meleḵ* o 'Leyendas relacionadas con la sabiduría del rey Salomón' y, en último lugar, *Ma'āseh Eldad ha-Danī*, 'Leyenda de Eldad el danita'.

Esta colección guarda características concretas compartidas. En primer lugar, su relación con el movimiento literario de publicaciones en judeo-árabe surgido a la luz de la *Haskalah* o Ilustración judía, extendido durante casi un siglo (1850-1950) entre las comunidades judías de Oriente y Occidente. En segundo lugar, su localización ya que todas ellas fueron publicadas en Túnez capital o en Susa, una de las ciudades de su periferia. En tercer lugar, su lengua ya que ofrecen la variedad escrita del judeo-árabe moderno o contemporáneo y, por último, su agrupación bajo un título que da nombre a su género, *ma'āseh* o leyenda, compartiendo temática y personajes.

Este estudio se articula en torno a cuatro partes claramente diferenciadas: edición, traducción, estudio lingüístico y estudio literario, a las que hay que sumar la bibliografía final. A ellas les precede una introducción y un capítulo dedicado a la literatura judeo-árabe entre 1850-1950 en general y al caso de Túnez, en concreto, donde se sitúa nuestro corpus. Seguidamente, una descripción general de la colección así como de su localización en diferentes bibliotecas y editoriales, la

materialidad de la colección y una breve introducción a las características de su lengua.

En cuanto a la edición, no se pueden constatar variantes al ser material impreso. Tanto ésta como la traducción, son originales ya que estos volúmenes en judeo-árabe nunca han sido estudiados ni traducidos. A continuación, el análisis del corpus a través del estudio lingüístico mediante el que es posible observar el grado de similitud y diferencia así como las características propias que guarda este judeo-árabe tunecino moderno con respecto al judeo-árabe medieval y al árabe clásico. En el análisis literario se atenderán cuestiones referentes a temática y personajes, fuentes y valor bibliográfico de la colección y donde se refleja la marcada tradición oral de estos textos.

INTRODUCCIÓN

El término «judeo-árabe» siempre ha sido problemático en cuanto a su definición ya que una gran cantidad de factores lingüísticos, sociolingüísticos y sociales, entre otros, forman parte de su examen. Ésta es la razón por la que su naturaleza siempre ha sido punto de disenso entre los investigadores en este campo. De manera general, podemos definir el judeo-árabe como el árabe, escrito y oral, utilizado desde un emisor judío para un público o receptor judío, a través de los siglos y en contextos geográficos arabófonos. Teniendo en cuenta las características lingüísticas propias que exhibe su documentación, puede ser dividido en cuatro periodos fundamentales: judeo-árabe temprano, antiguo o primitivo (ss. VIII/IX-X); clásico o medieval (ss. X-XV); tardío (ss. XV-XIX) y moderno o contemporáneo (s. XX).

Dentro de esta periodización, el judeo-árabe medieval ha sido el mejor estudiado ya que en él encontramos un importante número de obras dedicadas a campos como la lingüística, la exégesis o la filosofía, entre otras, que fueron escritas por grandes personalidades como Maimónides, con su *Comentario a la Mišnah* o Sa'adia Gaon, que redactó una traducción al Pentateuco en judeo-árabe. Además de ello y gracias al trabajo de J. Blau, poseemos una sistematización de su gramática y un diccionario lo que contribuyó, sin duda, a un mejor estudio de sus textos clásicos. Sin embargo y en lo que se refiere al judeo-árabe moderno o contemporáneo, la situación es diferente ya que apenas hay estudios en torno a su proyección pese a que se haya tenido acceso a sus dos variantes, oral y escrita.

En cuanto a su variante oral, presenta una lengua en extinción ya que la mayor parte de sus hablantes decidieron emigrar al estado de Israel, entre otros países, con la proclamación de aquel, adoptando el hebreo como lengua de comunicación o bien adoptaron la lengua del lugar en el que habitaban. Los pocos estudios que se conservan, dejando a un lado obras fundamentales como la de D. Cohen (1975) en torno al judeo-árabe de Túnez, se han dedicado en su mayoría al estudio de su componente hebreo en el área del Magreb o al examen de las obras de traducción del texto bíblico al judeo-árabe o *šarḥ*. Si hablamos de su variedad escrita, este periodo posee un carácter popular o folclórico en forma de cuentos, novelas, traducciones tanto de obras de la literatura universal como de aquellas de la literatura hebrea moderna y hay una fuerte corriente de *šarḥ*. En conjunto, toda esta literatura de carácter popular ha sido el factor que ha provocado un menor interés dentro de la comunidad académica por el judeo-árabe moderno o contemporáneo.

Por otra parte y, aunque a primera vista se considera que el número total de obras escritas en judeo-árabe en su etapa clásica supere al de su período moderno o contemporáneo, lo cierto es que entre 1850 y 1950 se produce un movimiento de publicaciones en judeo-árabe tanto en las comunidades del norte de África como en Oriente bajo un mismo factor, la *Haskalah*. Ésta hizo que las casas editoriales e imprentas emergieran en Europa y, más tarde, se fundaran en diferentes lugares del Magreb así como en otros puntos alejados de éste como Bagdad, El Cairo, Calcuta o Alepo. Esto tuvo como consecuencia dos factores: en primer lugar, era posible componer un mapa de editoriales cuyas publicaciones se escribían en judeo-árabe situadas en puntos diferentes de la geografía y, en segundo

VOLUMEN I: INTRODUCCIÓN Y ESTUDIO

lugar, provocó que las publicaciones que se desarrollaban en ellas se extendieran rápidamente entre la población.

Uno de los puntos más interesantes de esta literatura judeo-árabe magrebí de este periodo es Túnez capital y las ciudades de su periferia, Yerba y Susa, que fueron las últimas en mantener sus imprentas donde produjeron una cantidad muy destacada de periódicos así como de obras. Una de ellas, redactada en judeo-árabe y que consta de seis volúmenes, recibe por título *Ma'āseh Ṣadiqīm* o 'Leyendas de los Justos' y fue publicada por la casa editorial de Maklouf Nadjar en la ciudad de Susa a mediados del siglo XX (1943). Son ésta y las dos obras que se le han considerado anexas, *Ma'āsiyyot fī šān Ḥokmat Šəlomo ha-Meleḵ* y *Ma'āseh Eldad ha-Danī*, 'Leyendas relacionadas con la sabiduría del rey Salomón' y 'Leyenda de Eldad el danita', por compartir género, temática, personajes y una marcada tradición oral, el objeto del presente estudio.

METODOLOGÍA Y ETAPAS DEL TRABAJO

Primera etapa: búsqueda y compilación del material

La primera etapa del trabajo fue la compilación de todo el material objeto de posible estudio. Gran parte de éste se encontraba en el Catálogo de Fondo Antiguo de la Biblioteca de Letras A de la Facultad de Filosofía y Letras de la Universidad de Granada aunque, como se especifica en el capítulo dedicado a la localización de las obras y su descripción dentro de este trabajo, otro importante conjunto se hallaba entre los Fondos Hebreos de la Biblioteca General y Archivos de Tetuán, Marruecos. Además, y gracias a R. Attal, librero del Instituto Ben Zvi de Israel y bibliógrafo, la Biblioteca Nacional de Israel desde hace pocos años posee una colección de aproximadamente 1400 obras redactadas en judeo-árabe de época moderna, en su mayor parte.

Ante el gran volumen de trabajos encontrados de diferentes localizaciones del Magreb y de géneros diversos, se decidió elegir un corpus en base a una serie de criterios específicos: que estuvieran redactados en un judeo-árabe moderno de la misma área geográfica con características lingüísticas semejantes y que su similitud se extendiera a otros campos como el género, temática o personajes. De entre todas las obras a las que se tuvo acceso y que fueron consultadas, se decidió elegir los tres textos anteriormente citados ya que cumplían las premisas establecidas: su lengua era el judeo-árabe moderno; todas ellas habían sido publicadas en un mismo lugar, Túnez, dentro de la misma franja temporal y pertenecían al mismo género, el *ma'āseh*, para asegurar su homogeneidad como colección textual. Este género, característico de la

etapa moderna del judeo-árabe, era uno de los que menos atención había recibido ya que fueron considerados como «literatura pobre».

Segunda etapa: contextualización

Teniendo en cuenta las obras a las que se había tenido acceso, era necesario averiguar si habían sido publicadas como un fenómeno independiente y aislado dentro de sus casas editoriales o si, por el contrario, formaban parte de un movimiento mucho mayor de publicaciones. La realidad fue que, la mayor parte de la literatura escrita en judeo-árabe entre 1850 y 1950, pertenecía a un mismo movimiento literario surgido a raíz de la *Haskalah* o Ilustración Judía y que este fenómeno no únicamente era posible encontrarlo en el Magreb sino también en diferentes localizaciones de Oriente. Era, por tanto, una literatura compartida perfectamente contextualizada dentro de un movimiento de publicaciones común. A este hecho había que sumarle el problema de afrontar una investigación sobre la que apenas había referencias por la desigualdad entre los estudios dedicados al judeo-árabe medieval y el moderno o contemporáneo y, únicamente, muy pocos investigadores, tales como J. Chetrit, R. Attal, Y. Tobi o E. Vassel habían trabajado sobre esta literatura y su lengua.

Tercera etapa: edición y traducción

Una vez elegido y contextualizado el corpus bajo examen, se procedió a la tercera etapa, su edición y traducción al español. Uno de los mayores problemas fue desarrollar este trabajo teniendo en cuenta su gran extensión ya que se había optado por un total de ocho volúmenes. Aún así,

se decidió no descartar ninguno de los textos ya que todos ellos conformaban un corpus homogéneo.

Al ser textos impresos y no manuscritos, no fue posible constatar ni ofrecer variantes al texto como sí sucede en el caso de los segundos. Por tanto, se decidió llevar a cabo la edición de los textos tal y como se plasmaba en los volúmenes originales, manteniendo la puntuación y los párrafos pero proporcionando notas adicionales a los posibles errores tipográficos y la reconstrucción de las lagunas que, debido a la baja calidad de las ediciones, estos presentaban. Los textos se conservaban en buenas condiciones, sin embargo, la tinta había calcado el verso de algunas páginas y esto suponía un problema que fue necesario resolver.

Una vez realizada la edición del total, se procedió a la traducción al español del mismo que nunca se había llevado a cabo.

Cuarta etapa: estudio lingüístico

El estudio lingüístico fue la etapa más complicada de llevar a cabo. En primer lugar, se decidió ir desde lo general al detalle, esto es, ofrecer una perspectiva amplia que fuera desde la denominación del judeo-árabe con su problemática y el lugar que ocupa éste dentro de los dialectos neo-árabes y sus diferentes consideraciones a lo largo del tiempo hasta llegar a su naturaleza como una lengua mixta, pasando por las isoglosas del árabe magrebí, las características del judeo-árabe magrebí con diferentes ejemplos, hasta las características del judeo-árabe tunecino. Una vez que todos estos conceptos habían quedado registrados, era posible comenzar a estudiar el corpus textual desde sí mismo.

Se presentaba el problema, por otra parte, de que la mayoría de los estudios dedicados al judeo-árabe moderno estaban orientados al judeo-árabe marroquí pero apenas había estudios relacionados con el tunecino, tales como los de D. Cohen. Una gran parte, además, se centraba en su componente hebreo y no en un panorama general de la lengua sobre el que sustentar el análisis del corpus bajo examen. Se concluyó, por tanto, ofrecer un análisis desde la dialectología moderna pero estudiando el corpus desde sí mismo como textos que forman parte de una tradición lingüística propia aunque se pretendía que se viera reflejada una continuidad desde lo mayor a lo menor, es decir, desde el árabe magrebí, en general, hacia el judeo-árabe moderno tunecino de estos textos, en concreto.

Además de todo ello, ofrecer las semejanzas y diferencias entre el árabe clásico y el judeo-árabe exhibido por los textos mediante cuestiones como la ortografía, la morfología del verbo, los esquemas nominales, entre otros.

Quinta etapa: estudio literario

El estudio literario, como el lingüístico, presentaba cierta problemática a la hora de abordarlo. En primer lugar y tal como venía sucediendo a lo largo de todo el proceso, pocas eran las referencias a la literatura judeo-árabe, en concreto tunecina, de época moderna aunque sí era posible encontrar ciertos rasgos denominadores a la luz de los trabajos de R. Attal, J. Chetrit, Y. Tobi o E. Vassel, como se ha comentado previamente. En segundo lugar, el volumen de la colección y el hecho de que las historias presentaran fuentes independientes, de diferentes tradiciones, épocas y

diversas judeo-lenguas venían a dificultarlo aún más. El estudio se abordó desde el detalle hacia lo general, es decir, trabajar cada una de las leyendas de manera independiente hasta formar un panorama de la obra en conjunto.

Este estudio, hecho desde la cuentística moderna, se dividió en diferentes partes como eran la temática, personajes, fuentes y valor bibliográfico de la colección puesto que, en muchas de sus leyendas, se citaba la fuente misma de los textos o se daban datos acerca de otras obras, mencionando incluso su autor y año de composición. De este modo, se llegó al concepto de que esta obra había sido concebida como un trabajo cercano a la literatura de *musar* o ética judía, que también formó parte del movimiento de la *Haskalah*, y de que se había transmitido a través de la oralidad ya que la mayoría de sus historias llevaban un amplio recorrido, algunas desde la Edad Media, de transmisión entre comunidades y entre generaciones.

Sexta etapa: bibliografía

Completa todo este proceso la elaboración de una extensa bibliografía que recoge desde las obras que han sido referente para la literatura judeo-árabe en general como para aquella del periodo moderno, en particular, así como también se han compilado aquellas que entran dentro de la investigación más actual.

OBJETIVOS

Con este trabajo, bajo el título de «Cuentística en judeo-árabe moderno: edición, traducción y estudio», se pretende continuar con la línea de investigación abierta por R. Attal, J. Chetrit, J. Tobi y D. Cohen, entre otros, que centraron sus estudios en el judeo-árabe moderno, tanto en el campo de la lingüística como en el de la literatura. Dado que el judeo-árabe medieval o clásico está documentado y se poseen trabajos que vienen a sistematizar su gramática y otros que se ocupan de su extensa literatura, esta tesis doctoral viene a paliar la desigualdad entre el conocimiento de un periodo y otro.

Uno de los objetivos era el de ofrecer un panorama, lo más completo posible, de la literatura escrita en judeo-árabe en el siglo XX a través de sus factores y consecuencias, como fue la aparición de todo un movimiento de publicaciones extendido durante aproximadamente un siglo. Este punto llevaba a otro y era que, siendo un fenómeno compartido entre Oriente y Occidente, era posible trazar, desde una perspectiva general, la visión de una literatura que llegó a todas las comunidades judías de uno y otro punto y que compartían una literatura escrita en la misma lengua, el judeo-árabe, y la misma temática.

Además, se insistió en el hecho de que la cuentística y, en este caso, el subgénero de la leyenda, era uno de los que mayor interés había suscitado dentro de los lectores de estas publicaciones puesto que fueron muchas las obras que se agrupaban bajo esta denominación. Al ser una literatura de carácter no religioso, al menos no entendida como lo era el género de *šarḥ* o aquellas obras dedicadas a la exégesis que habían sido cultivadas en etapas anteriores, no había recibido la misma atención que aquellas. Por

ello, otro de los objetivos era enfrentarse a una literatura, de la que apenas había estudios desde dentro de uno de sus textos y el género del *ma'āseh* era el adecuado para ello.

Otro objetivo era el de elegir un corpus homogéneo mediante el que se obtuviera una visión de conjunto. Además, las posibilidades que ofrecía eran infinitas: en primer lugar, su lengua; en segundo, su denominación como línea de investigación cuyo vacío era imprescindible estudiar; en tercer lugar, su marcada tradición oral ya que, en conjunto, encontramos una variedad de historias transmitidas oralmente entre comunidades; por último, su numerosa cantidad de fuentes. La colección bajo análisis, por tanto, era la adecuada para que se vieran reflejados todos estos puntos.

Por otra parte, y una vez elegido el corpus, el objetivo fundamental de este trabajo era el de ofrecer una edición de su texto y una traducción. Gran parte del inconveniente de su traducción era la originalidad de los textos que nunca habían sido trasladados a otra lengua, aunque se encontraban versiones de algunas de sus narraciones en hebreo, judeo-español o yiddish.

Una de las premisas a cumplir más importantes de este trabajo era el de ofrecer un estudio lingüístico del mismo donde se vieran reflejadas las características más importantes de su registro en tres niveles: ortografía, morfología y sintaxis. Es por ello que el texto se trabajó desde sí mismo pese a que, en el campo de la ortografía, se buscó ver su similitud o diferencia con el judeo-árabe medieval y la continuación de su tradición, intentando observar si seguía las pautas determinadas por éste o si suponía una evolución con respecto a su sistema. Además, se trató de ver el grado de conexión con el árabe clásico, esto es, su lejanía o cercanía con

VOLUMEN I: INTRODUCCIÓN Y ESTUDIO

respecto a los esquemas tradicionales de aquel y las innovaciones que este judeo-árabe moderno podía incorporar.

Asimismo, dentro de su análisis literario se consideraron varios objetivos básicos: por un lado, estudiar cuestiones fundamentales como la temática, personajes y su valor bibliográfico y, por otro y el más importante, analizar las fuentes que presentaba la colección que venían de diferentes épocas y tradiciones. Había que estudiar cómo convivían todos estos elementos dentro de un corpus textual tan amplio como eran los ocho volúmenes bajo examen.

Además, la elaboración de una bibliografía extensa que agrupara tanto las obras de referencia como aquellos estudios novedosos en el campo, sobre todo de la lingüística árabe y del judeo-árabe, en particular, era otra de las metas fijadas ante la problemática de la falta de materiales.

En definitiva, los objetivos podrían concretarse de la siguiente manera: contextualización de la literatura judeo-árabe moderna del siglo XX, prestando especial atención a aquella surgida en el Magreb; determinación de un corpus homogéneo que sirviera como base para los estudios de uno de los géneros cultivados de aquella y que menos atención habían recibido como es el caso de la cuentística; tras la elección de un conjunto de textos con características comunes, su edición y posterior traducción al español respetando siempre el texto impreso original; estudio lingüístico de la colección textual mediante la que poder extraer los datos lingüísticos del judeo-árabe moderno tunecino en su variante escrita, observando su relación con el judeo-árabe medieval y, sobre todo, con el árabe clásico; análisis literario de la colección a través de su temática, personajes, fuentes y el valor bibliográfico que se desprende de ella, prestando

atención a las diferentes tradiciones que se dan cita en ella y, sobre todo, a su marcada tradición oral; por último, la cuestión bibliográfica como era ofrecer un catálogo de obras de referencia para el estudio del judeo-árabe tunecino moderno en su variante oral así como de su literatura.

ABSTRACT

The dissertation presented here, «The Folktale Genre in Modern Judeo-Arabic: edition, translation and study» provides an analysis of a collection comprising eight volumes published in Modern Judeo-Arabic in the middle of the 20th century: *Ma'āseh Ṣadiqīm* or 'Legends of the Righteous', made up of six volumes; *Ma'āsiyyot fī šān Ḥokmat Šəlomo ha-Meleḵ*, 'Legends related to the wisdom of King Solomon' and *Ma'āseh Eldad ha-Danī* or 'Legend of Eldad the Danite'.

This textual corpus has a number of shared features. The first is its connection to the literary movement of publications in Judeo-Arabic that emerged during the *Haskalah* or Jewish Enlightenment over the course of almost a century (1850-1950) in Jewish communities in the East and West. The second is its location, since all of these volumes were published in Tunis or Sousse, a periphery city. The third is its language because these works offer written Modern or Contemporary Judeo-Arabic. Finally, they can be grouped together under the title of genre, *ma'āseh* or legend, sharing both topics and characters.

This study is structured into four clearly differentiated parts: edition, translation, linguistic study and literary study in addition to a final bibliography. All are preceded by an introduction and a chapter dedicated to Judeo-Arabic literature between 1850 and 1950 in general and to the case of Tunis, where this collection is located, in particular. That is followed by a general description of the collection and its location in different libraries and publishing houses, the nature of the corpus and a brief introduction to the features of its language.

It has not been possible to confirm variations of the editions since there is only one. It and the translation are original because these volumes in Judeo-Arabic have never been translated or studied. A linguistic study of the corpus makes it possible to observe the degree of similarity or difference regarding Classical Arabic and Classical Judeo-Arabic and the specific features of the Tunisian Judeo-Arabic that appears in these texts. The literary analysis looks at questions on topics, characters, sources and the bibliographical value of this collection, which contains a noticeable oral tradition.

INTRODUCTION

The concept «Judeo-Arabic» has been always problematic regarding its definition since many linguistic, sociolinguistic and social factors, among others, take part in its examination. For this reason, its nature is a point of disagreement among researchers in this field. Generally speaking, Judeo-Arabic can be defined as the oral and written Arabic used by a Jewish author addressing a Jewish recipient or public over the centuries and in Arabic-speaking geographical contexts. Taking into account its own linguistic features as exhibited by its documents, it can be divided into four main periods: Early, Ancient or Primitive Judeo-Arabic (8/9-10th centuries); Classical or Medieval (10-15th centuries); Late (15-19th centuries) and Modern or Contemporary (20th century).

Within this classification, Medieval Judeo-Arabic is the best studied because an important number of works related to fields such as linguistics, exegesis and philosophy, among others, were written by important personalities like Maimonides with his *Commentary to Mišnah* and Sa'adia Gaon, who redacted a translation of the Pentateuch into Judeo-Arabic. Besides this, and thanks to the work developed by J. Blau, a systematization of Judeo-Arabic grammar and a dictionary exist, which has undoubtedly contributed to a better examination of its Classical texts. Nevertheless, regarding Modern or Contemporary Judeo-Arabic, the situation is different because it is almost impossible to find studies about it although there is access to its two variations, oral and written.

The oral variation represents a language in extinction because the greatest part of its speakers decided to emigrate to the State of Israel and to other countries, adopting Hebrew as the language of communication or

the language of the place in which they lived. Only a few studies – leaving aside some fundamental works by D. Cohen related to Tunisian Judeo-Arabic – are dedicated to the study of the Hebrew component in the Maghreb or to the examination of translations of the Biblical text into Judeo-Arabic or *šarḥ*. In its written variety, this period has a popular and folkloric nature in the shape of folktales, novels, translations of works of universal literature and also those of Modern Hebrew literature and a strong flow of *šarḥ*. As a group, all this literature, with its marked popular nature, has aroused less interest in the academic community for Modern or Contemporary Judeo-Arabic.

Moreover, between 1850 and 1950, a publication movement in Judeo-Arabic occurred in North African communities and in the East due to a common factor, the *Haskalah*, although it is believed that there are more Judeo-Arabic works from its classical period than from its modern and contemporary periods. Because of the *Haskalah*, a large number of publishing houses and publishers set up shop in Europe and, later in different places in the Maghreb or distant places like Baghdad, Cairo, Calcutta and Aleppo. This had two results: firstly, it was possible to compose a map of publishing houses whose publications were written in Judeo-Arabic located in different places and, secondly, this caused the publications they produced to spread rapidly among the population.

One of the most interesting places for Judeo-Arabic literature from the Maghreb during this period is Tunis and its peripheral cities, Djerba and Sousse, which were the last to maintain their presses and where they produced a huge quantity of periodical publications and works. One of these, written in Judeo-Arabic and made up of six volumes, is called

VOLUMEN I: INTRODUCCIÓN Y ESTUDIO

Ma'āseh Ṣadiqīm or *Legends of the Righteous* and was published by the publishing house Maklouf Nadjar in Sousse in the middle of the 20th century (1943). Along with this text, two works that have been considered appendices to it because they share a genre, topics, characters and a very marked oral tradition, *Ma'āsiyyot fī šān Ḥokmat Šēlomo ha-Meleḵ* and *Ma'āseh Eldad ha-Danī*, 'Legends Related to the Wisdom of King Solomon' and 'Legend of Eldad the Danite', comprise the object of this study.

METHODOLOGY, STAGES OF DEVELOPMENT AND OBJECTIVES

First stage: Search and material compilation

The first stage of this work was the compilation of all the possible materials under study. An important part could be found in the catalogue of ancient works of the Library of Humanities A in the Philosophy and Letters Faculty of the University of Granada although, as specified in the chapter dedicated to the location of the works and their description within this work, another relevant group was located in the General Library and Archives of Tetouan, Morocco. In addition and thanks to R. Attal, Ben Zvi Institute of Israel librarian and bibliographer, the National Library of Israel owns a collection of approximately 1,400 works mostly written in Modern Judeo-Arabic.

Given that an important number of works were located in different locations in the Maghreb and they corresponded to different genres, the textual corpus was chosen according to some specific criteria: the works were written in Modern Judeo-Arabic from the same geographical area with similar linguistic features and this similarity had to extend to other fields like genre, topics and characters. Among all the works that were possible to consult, three were chosen because they possessed the three premises: their language was Modern Judeo-Arabic; all of them were published in the same place, Tunisia, in the same period and they belonged to the same literary genre, the *ma'āseh*, creating a homogeneous textual collection. This genre, unique in the Modern Judeo-Arabic period, is one of the least studied because it has been considered «poor literature».

Second stage: Contextualization

Taking into account all the works consulted, it was necessary to figure out if they were published as an isolated and independent phenomenon from their publishing houses or if, on the contrary, they were part of a larger movement of publications in Judeo-Arabic. The fact was that most of the literature written in Judeo-Arabic between 1850 and 1950 belonged to the same literary movement, which arose as a result of the *Haskalah* or Jewish Enlightenment, and it was possible to observe this phenomenon not only in the Maghreb but also in the East. This literature was, therefore, a shared literature in a perfectly delimited context within a common publication movement. There was the additional problem of undertaking a research project when there were scarcely any references due to the inequality between the studies dedicated to Medieval Judeo-Arabic and Modern or Contemporary Judeo-Arabic. Indeed, a mere handful of researchers have worked on the latter, such as J. Chetrit, R. Attal, Y. Tobi and E. Vassel.

Third stage: Edition and translation

Once the collection to be analyzed had been chosen and contextualized, the study proceeded to its third stage, edition and translation into Spanish. One of the main problems with this work was its extension, because of the decision made to work with all eight volumes, which taken together in their original edition, resulted in a text approximately 450 pages long. Nonetheless, it was decided not to discard any text because all of them formed a homogeneous corpus.

Since the texts were printed and not in the shape of manuscripts, it was not possible to confirm or offer variations, as was possible with the other texts. We therefore decided to preserve the edition of the texts as they appeared in the original volumes, maintaining the punctuation and the paragraphs but offering additional notes to any typographical mistakes and reconstructing any missing texts resulting from the low quality of the edition. The texts are in good shape although the ink seeped into the back side of some pages, which created a problem that was necessary to solve.

Once the edition of all of the texts was completed, an entirely original Spanish translation was done.

Fourth stage: Linguistic analysis

The linguistic study was the most difficult stage. Firstly, the decision was made to conduct the study from the general level to the particular, offering a broad view of the concept of Judeo-Arabic with its problematics and its place among Neo-Arabic dialects and different considerations of it through the years until it became a mixed language, maintaining the general features of Maghrebi Arabic, the features of Maghrebi Judeo-Arabic illustrated with different examples, and, finally, the characteristics of Modern Tunisian Judeo-Arabic. Once all these concepts were registered, it was possible to start studying the textual corpus from within.

One important problem resulted from the fact that the vast majority of the studies related to Modern Judeo-Arabic were oriented to the Moroccan version and only a few, such as the works by D. Cohen, addressed the Tunisian one. A large number of them, in addition, focused on the Hebrew

component and not on a general look at the language. It was decided, therefore, to offer an analysis using modern dialectology but studying the corpus itself from within, like texts that form part of their own linguistic tradition, although they reflect continuity from the broader to the more narrow, i.e., from the general Arabic of the Maghreb to Tunisian Modern Judeo-Arabic, specifically.

The study also wanted to show the differences and similarities between the Classical Arabic and the Judeo-Arabic appearing in these texts regarding questions like orthography, verbal morphology and noun schemes, among others.

Fifth stage: Literary study

The literary study, like the linguistic one, presented some problems. Firstly, there were only a few references to Modern Judeo-Arabic literature and, specifically, to Tunisian literature although it was possible to find some common facts in works by R. Attal, J. Chetrit, Y. Tobi and E. Vassel, as noted above. Secondly, the size of the collection and the fact that its stories had different and independent sources from different traditions, periods and Judaic languages complicated this study even more. It was decided to study each of the legends independently in order to form a general panorama of the work.

This study, belonging to the modern folktale genre, was divided into different parts such as topics, characters, sources and the bibliographical value of the collection because many of the legends cited their sources directly or contained information about other works, even mentioning the author and year of composition. Thus, it was possible to understand that

this text was conceived as a work akin to *musar* literature or Jewish ethics, which also formed part of the *Haskalah* movement and was transmitted orally because a large part of the stories, some from medieval times, were transmitted between communities and generations.

Sixth stage: Bibliography

The entire process was completed with the creation of an extended bibliography presenting all the works used as references for Judeo-Arabic literature in general and for the modern period in particular, and that also included citations from the current investigation.

OBJECTIVES AND AIMS

This work, entitled «The Folktale Genre in Modern Judeo-Arabic: edition, translation and study» continues the line of research opened by R. Attal, J. Chetrit, J. Tobi and D. Cohen, among others, who focused their studies on Modern Judeo-Arabic, its linguistics and literature. Taking into account that Medieval or Classical Judeo-Arabic is well documented and that it is possible to find works that systematize its grammar and literature, this study balances the inequality between these two periods.

One of the aims was to offer an overview of the literature written in Judeo-Arabic in the 20th century, focusing on its factors and consequences, such as the appearance of a publication movement that lasted for almost a century. As a shared phenomenon between East and West, it was possible to outline a view of a literature that reached all Jewish communities from one geographical point to the other and, additionally, they shared a literature written in the same language, Judeo-Arabic, and the same topics.

Furthermore, it became clear that the folktale genre and, in this case, the legend subgenre, was one of the topics that raised an enormous amount of attention among the readers of these publications because it is possible to find a huge number of publications within this genre. Due to the fact that this literature has a marked non-religious nature, they did not receive the same consideration as, for example, the *šarḥ* or those dedicated to exegesis. Because of this, one of the aims was to work with a literature about which there are no studies, using one of its texts and the suitable *ma'āseh* genre.

Another objective was choosing a homogeneous corpus and, using it to obtain an overall view. Therefore, the possibilities offered were numerous: firstly, its language; secondly, its denomination as a line of research whose number of studies was lacking; thirdly, its marked oral tradition because, in sum, a catalogue of stories transmitted orally between different communities was discovered; and, lastly, its numerous sources. The collection analyzed here, therefore, is the most suitable given all these points.

Once the textual corpus was chosen, the main aim of this study was to present its edition and translation into Spanish. Doing the translation was particularly difficult due to the originality of its texts, which had never been translated into another language, although some versions in Hebrew, Judeo-Spanish and Yiddish exist.

One of the most important premises of this work was to offer a linguistic study where the most relevant features of its register were shown on three levels: orthography, morphology and syntax. For this reason, work was done on the texts as independent entities although, for example, in the field of the orthography, we tried to look for similarities and differences with Medieval Judeo-Arabic and the continuation of its tradition, trying to observe whether it followed the patterns determined by Medieval Judeo-Arabic or if this collection represented an evolution regarding its system. Moreover, the degree of connection with Classical Arabic was studied, i.e., its distance or proximity regarding traditional schemes and the innovations that this Modern Judeo-Arabic might have incorporated.

Additionally, within the literary analysis, various main goals were considered: studying basic questions such as topics, characters and bibliographical value and, most importantly, analyzing the sources that this collection presents from different periods and traditions. It was therefore necessary to study how all these elements could coexist together inside a textual corpus formed by eight volumes.

Apart from this, another of the main aims, considering the lack of available materials, was the creation of a lengthy bibliography that included reference works along with works that were new in this field, above all those related to Arabic linguistics and Judeo-Arabic in particular.

In conclusion, the objectives can be specified as follows: providing a context for Modern Judeo-Arabic 20th-century literature, focusing attention on the literature that emerged in the Maghreb; determining a homogeneous corpus that could serve as a basis for the study of one of the genres cultivated in it and that had received less attention, such as the folktale case; editing and translating the text into Spanish, after choosing a set of texts with common features, taking into consideration the original printed texts, typographical mistakes and paragraphing; doing a linguistic analysis of the texts to extract the linguistic features of Modern Tunisian Judeo-Arabic in its written variety, observing its relation to Medieval Judeo-Arabic and, above all, to Classical Arabic; doing a literary analysis of the collection using its topics, characters, sources and bibliographical value, concentrating on different traditions and its marked oral tradition; and lastly, offering a complete catalogue of reference works for the study of Modern Tunisian Judeo-Arabic in its oral variety and its literature.

PRIMERA PARTE
CONTEXTO Y DESCRIPCIÓN DE LA OBRA

CONTEXTO

INTRODUCCIÓN LA LITERATURA JUDEO-ÁRABE EN EL NORTE DE ÁFRICA (1850-1950)

Aunque la literatura judeo-árabe sea considerada pobre y limitada más allá de su etapa clásica (siglos X-XV), entre 1850 y 1950 se observa un fenómeno emergente entre las comunidades judías del norte de África que fue compartido asimismo con aquellas de Oriente. Bajo la influencia del movimiento de Ilustración judía o *Haskalah*¹, se produce un flujo constante en este siglo de trabajos publicados en judeo-árabe debido a la aparición de casas editoriales e imprentas en Europa y, más tarde, en el norte de África que supusieron un importante empuje para la rápida expansión de estas publicaciones en todo el territorio así como la aparición de cientos de ellas, superando su número el cómputo total de obras de la literatura judeo-árabe en época medieval².

Las primeras publicaciones tuvieron lugar en imprentas hebreas en Europa, especialmente en Ámsterdam y Livorno, relativamente cercana al norte de África y con fuertes conexiones comerciales entre ellas, fundándose más tardes otras en Argel (1853)³, Orán (1856), Marruecos y Libia a finales de siglo XIX⁴. Otras se fundaron allí donde se establecieron imprentas judías como Bagdad, Adén, Orán, Constantina, Casablanca, Trípoli⁵, Alexandria, El Cairo, Alepo, Calcuta y Bombay⁶.

¹ Cf. CHETRIT 1990.

² TOBI 2010: 277; 1996: 216; 1992.

³ Cf. ATTAL-HARROCH 1986-1987.

⁴ TOBI 1996: 217; Cf. ATTAL 1975a.

⁵ Cf. HARROCH 1984, 1986-1987.

⁶ TOBI 2010: 277; Cf. YA'ARI 1937-1940.

El caso especial de Túnez

Túnez y sus comunidades periféricas, Susa y Yerba, son de especial interés en el movimiento de la literatura del norte de África de carácter popular de expresión judeo-árabe⁷, suponiendo su actividad el ochenta por ciento del total de las publicaciones que surgieron. El primer trabajo fue impreso en 1861 y su estadio de mayor dinamismo fue en el periodo de entreguerras en las ciudades de Susa y Yerba cuando, entre las generaciones más jóvenes, se desarrolló el interés y la influencia de la cultura y la educación francesas⁸. Este hecho coincide con el declive de la actividad en Livorno y en Argel cuando Túnez se convirtió en el centro por excelencia de este tipo de publicaciones. Comparada con aquellas de Susa y Yerba, la producción de las comunidades de Argel, Marruecos y Trípoli fue relativamente pequeña, con doscientos títulos publicados por cada editorial, en tanto que las ciudades tunecinas produjeron miles de obras⁹.

El desarrollo y expansión de este movimiento se debe, en primer lugar, a la instalación de imprentas judías que favorecieron que cientos de publicaciones periódicas y trabajos independientes aparecieran y llegaran a la población. En menos de un siglo, se publicaron en torno a setenta periódicos escritos en judeo-árabe¹⁰ entre las ciudades de Sfax, Susa y Túnez ya que en Yerba la única noticia que poseemos es que se publicaron periódicos en hebreo como *ha-Emet*, *Keter Torah* y *Ha-Leqet*,

⁷ ATTAL 1980: 114; Cf. TOBI-TOBI 2000; ATTAL 1960: 50-54; VASSEL 1904-1907.

⁸ CHETRIT 1983: 131; Cf. TOBI 1996: 214- 217; ATTAL 1980.

⁹ TOBI 1996: 217.

¹⁰ En relación con estas publicaciones periódicas, véase CHETRIT 2008; 1996.

editado el primero de ellos por Hai Cohen y el resto por Bugid Sa'adun¹¹. La aparición de este tipo de prensa atrajo cientos de lectores cuya importancia en número los acercó a escritos judeo-árabe de otra naturaleza.

Los pioneros del movimiento de Ilustración judía en Túnez¹², Eliezer Farhi¹³, Šalom Felah, Jacob Šemla, Messud Ma'arek¹⁴, Vita Sitruk¹⁵, Semah Levi¹⁶ y Jacob Cohen¹⁷, publicaron docenas de novelas en árabe medio con caracteres hebreos, tradujeron al judeo-árabe trabajos escritos en hebreo¹⁸ y firmaron una gran cantidad de obras acerca de las comunidades judías tunecinas en tiempos modernos¹⁹.

Una vez que la producción de publicaciones periódicas así como de trabajos independientes comenzó a decaer, la consecuencia natural fue que los centros de publicaciones se vieron transferidos a las comunidades de la periferia, Yerba y Susa, siendo estas localizaciones las últimas en mantener y conservar la vasta tradición de la literatura judeo-árabe que se extendió durante más de un siglo y, dentro de ella, surgieron traducciones de textos bíblicos y *piyyutim*, material didáctico, poemas, traducciones de obras de literatura universal así como también de una marcado carácter

¹¹ Para una lista de todos los periódicos que tuvieron lugar en Túnez y sus ciudades, editores y características, Cf. SIMON 2010: 57-65; FRAENKEL 1982.

¹² Cf. CHETRIT 2007b.

¹³ Eliezer Farhi es conocido por ser considerado el padre de la literatura judeo-árabe moderna, Cf. ATTAL 1980:116.

¹⁴ Cf. HAGÉGÉ 1939: 35-38.

¹⁵ Cf. ATTAL 1980: 122.

¹⁶ Cf. ATTAL 1980: 116-117; VEHEL 1950; HAGÉGÉ 1939: 56-59.

¹⁷ Cf. ATTAL 1980: 115-116; 123.

¹⁸ La más importante de todas ellas sería la traducción de *Ahabat Sion* de Abraham Mapu (1853), considerada la primera novela de la literatura hebrea contemporánea, bajo el título de *Novela sobre el amor y el poder*, traducida por Messud Ma'arek y editada en Susa a mediados del siglo XX (Cf. ATTAL 1975b)

¹⁹ CHETRIT 1983: 131.

popular y folclórico²⁰. Una vez que este caudal decayó, la literatura judeo-árabe desapareció al tiempo que la población tunecina emigraba al estado de Israel²¹.

En Yerba, donde las tradiciones judías se conservaban férreamente, numerosos autores rabínicos y editores publicaron cientos de trabajos didácticos y halákicos así como comentarios en hebreo y judeo-árabe. En Susa, el editor Maklouf Nadjar²² publicó nuevas adiciones a poemas en judeo-árabes y durante diecisiete años vio la luz su periódico, *al-Nažma*, que continuó después de su muerte en 1938, sobreviviendo hasta 1959²³. Asimismo, publicó un catálogo, *Tajrīda*, en Susa en 1936, en el que recogía todos los trabajos que habían aparecido junto con una traducción de su título en francés²⁴, como también hicieron Daniel Hagégé²⁵ y Robert Attal.

Además de todo ello, gracias a Maklouf Nadjar y a su casa editorial, numerosas historias populares aparecieron y lograron una enorme aceptación entre los lectores a juzgar por el gran número de publicaciones que emergieron en un corto periodo de tiempo. Dentro de estos trabajos se enmarca la colección *Ma'āseh Šadiqīm*, fruto de nuestra investigación que jamás ha sido traducida ni estudiada desde que surgiera a mediados del siglo XX, en 1943, de mano de Maklouf Nadjar en la ciudad de Susa.

²⁰ Acerca de este tipo de literatura, Cf. NOY 1966.

²¹ CHETRIT 1983: 131; Cf. KEFI 2005.

²² Conservamos el nombre de este editor tal y como aparece en los textos objeto de este estudio.

²³ CHETRIT 1983: 131.

²⁴ TOBI 1996: 224.

²⁵ Cf. SARAF 1987; HAGÉGÉ 1939: 4.

DESCRIPCIÓN DE LA OBRA

*Ma 'āseh Šadiqīm*²⁶ o, como se ha convenido traducir, 'Leyendas de los Justos', es una colección de cuentos redactada en judeo-árabe tunecino moderno editada en Túnez, en la ciudad de Susa, a mediados del siglo XX (1943) por la editorial Maklouf Nadjar, una de las casas editoriales presentes en Túnez en esta época junto con Uzan Père & Fils y Messud Ma'arek, de las que hablaremos a continuación. Todas ellas trataron de revivir el judeo-árabe como lengua escrita mediante una literatura de corte popular accesible al pueblo, quizá presionadas por la urgencia de que esta lengua iba extinguiéndose y alentados por la *Haskalah* y por aquellas publicaciones procedentes de Livorno que, más tarde, se trasladaron a las comunidades del Norte de África, después a Bagdad y Adén, Argel, Orán, Constantina, Túnez, Susa, Yerba, Fez, Casablanca, Trípoli, Alejandría, El Cairo, Alepo, Calcuta, Bombay así como otros lugares donde se encontraban presentes casas editoriales judías desde mediados del siglo XIX hasta mediados del siglo XX (1850-1950)²⁷.

Los textos que forman esta colección adoptan la forma de pequeñas obras de un número reducido de páginas a la manera de folletos en letra cuadrada hebrea, en ediciones de baja calidad debido a su maltrecho papel y a la pobreza de su presentación que, junto con su pequeño formato (18x12 cts.) y su breve extensión (aproximadamente 50 páginas cada una), la hacen fácilmente asequible a la población tunecina al bajo precio de 7.5 francos cada volumen (como se especifica en el libro sexto de la colección). Además de todo ello sus características básicas prueban que

²⁶ De ahora en adelante MS.

²⁷ TOBI 2010: 277.

esta colección no fue concebida como una obra magna destinada a eruditos sino a una vasta audiencia que demandaba estos textos a juzgar por el gran número de obras que se publicaron en un corto período de tiempo.

Asimismo, no es una obra aislada sino que forma parte de una colección mucho más extensa en la que podemos encontrar géneros como la *ḥikāya* ‘novela’, *qiṣaṣ* ‘cuento’, *sefer goralot* ‘libros cabalísticos de suertes’ y *ma‘āseh* ‘leyenda’, de la que hablaremos a continuación.

1 – La colección

La colección de la que forma parte MS se encuentra distribuida entre los fondos de la Biblioteca de Letras A de la Facultad de Filosofía y Letras de la Universidad de Granada²⁸, concretamente el Catálogo de Fondo Antiguo y aquellos que se encuentran en la Biblioteca General y Archivos de Tetuán (Marruecos)²⁹ dentro de la sección de «libros raros»³⁰. Ambas compilaciones son complementarias entre sí y, pese a su gran número, ninguno de estos fondos ha conseguido aunar todos los volúmenes que la editorial Maklouf Nadjar publicó en el siglo XX por lo que únicamente se conserva una parte de su legado. El género de la *ḥikāya* junto con el de *ma‘āseh* son los más abundantes por lo que cabe suponer que esta clase de escritos eran los que tenían mayor aceptación entre los

²⁸ De aquí en adelante denominada como FLA.

²⁹ De aquí en adelante denominada como BGAT. En la actualidad el fondo hebreo y la sección de «libros raros» consta de 299 ejemplares, la mayoría procedentes de la antigua Biblioteca General del Protectorado Español (BGP) y el resto de procedencia desconocida.

³⁰ Cf. relación de fondos de la Biblioteca General y Archivos de Tetuán y la presencia en esta de los ejemplares judeo-árabes en CANO PÉREZ 2011.

lectores y, por ello, se conserva un gran número de trabajos comprendidos dentro de este género.

Por otra parte, una fracción destacada de las obras en judeo-árabe que se conservan en la Biblioteca General y Archivos de Tetuán está dedicadas al ritual³¹, hecho entendible si tenemos en cuenta que un gran número de los trabajos que componen estos fondos provienen de colecciones privadas. Se aunarían, de esta manera, en la colección conservada dos ámbitos fundamentales de la vida cotidiana: por un lado, el ritual y su correcta aplicación por lo que era conveniente asegurarse de poseer una guía en el entorno familiar que pudiera ser entendida correctamente y, por otro lado, aquellas historias siempre de tradición oral que fueron pasando de generación en generación hasta que fueron puestas por escrito dentro de corpus destinados a su lectura y a su transmisión como es MS.

Los fondos comunes en judeo-árabe que se hallan en ambas bibliotecas son los siguientes: Del género de la leyenda *Ma'āseh Eldad ha-Dani*³² 'Leyenda de Eldad ha-Dani'; *Ma'āsiyyot fī šān Hokmah Šēlomo ha-Meleḵ*³³ 'Leyendas de los asuntos relacionados con la sabiduría del rey Salomón'; tres de los libros que componen la colección MS (volúmenes segundo, cuarto y sexto)³⁴ y la traducción de 'Kahena' de G. Levi Weil (*Qiṣṣat al-Kāhina*) todos ellos editados por Maklouf Nadjar en la ciudad

³¹ CANO PÉREZ 2011: 118.

³² BGAT 122; BGP R231/10231; FLA 5 1 2 (15).

³³ BGAT 141; BGP R226/19266; FLA 5 1 2 (16).

³⁴ Segundo volumen: BGAT 262; BGP R235/10235; FLA 5 1 2 (10). Cuarto volumen: BGAT 123; BGP R219/10219; FLA 5 1 2 (12). Sexto volumen: BGAT 134; BGP R218/10218; FLA 5 1 2 (14).

de Susa en 1943; *Hikāyat al-hūb wa al-waṭan*³⁵ (‘Novela del amor y de la patria’, 1943), cuyo traductor es Messud Ma‘arek y que es la traducción al judeo-árabe de la primera novela de la literatura hebrea moderna, *Aḥabat Sion* (‘Amor de Sion’, 1853) de Abraham Mapu y *Hikāyat ṣadaq al-ṣaḥāb*³⁶ (‘Novela de la sinceridad de los amigos’, sin datación) cuyo autor es Daniel Haḡeḡe . Dos obras más se unen a los anteriores, *Sefer Šabū‘a Tob*³⁷ (‘Libro de la Buena Semana’, 1943) y *Kitāb al-manām wa-tafsīruhu*³⁸ (‘Libro de los sueños y de sus interpretaciones’, sin datación). En el primero de ellos se encuentra asimismo un *ma‘āseh* sobre el Profeta Elías escrito en judeo-árabe aunque el cuerpo de este trabajo está redactado en hebreo vocalizado y forma parte del ritual diario de las comunidades hebreas. El segundo se basa en narraciones tomadas del Talmud y el Zohar, entre otros. Al contrario que sucede con los anteriormente comentados, estos dos volúmenes provienen de otra casa editorial, Uzan Père & Fils, también localizada en la ciudad de Túnez.

Los fondos judeo-árabes procedentes únicamente de la Biblioteca General y Archivos de Tetuán, teniendo en cuenta los anteriormente comentados, y que no se encuentran en la Biblioteca de Letras A de la Facultad de Filosofía y Letras de la Universidad de Granada son los siguientes³⁹: del género de la novela: *Hikāyat ‘itfarāq al-maḥbubīn*⁴⁰ (‘Novela sobre la separación de los amantes’, 1941); *Hikāyat al-šāb al-*

³⁵ BGAT 265; BGP R232/10232; FLA 5 1 2 (1).

³⁶ BGAT 266; BGP R232/10232; FLA 5 1 2 (5).

³⁷ BGAT 125; BGP R221/10221; FLA 5 1 2 (6).

³⁸ BGAT 133; BGP R225/10225; FLA 5 1 2 (7).

³⁹ Cf. CANO PÉREZ 2011: 211 y ss.

⁴⁰ BGAT 118; BGP R234/10234. Siempre y cuando no se especifique la casa editorial a la que pertenecen las obras se entenderá que han sido publicadas por Maklouf Nadjar.

'*āšaq*⁴¹ ('Novela del joven apasionado', 1941); *Ḥikāyat bint al-mārkīz wa-nakkāš Pārīz*⁴² ('Novela de la hija del marqués y el grabador de París', 1943) por Uzan Père & Fils, traducción del original francés; *Ḥikāyat krāb Massīna*⁴³ ('Novela de la ruina de Messina', 1940) editada en la ciudad de Túnez por Mordekay Uzán & Père; *Ḥikāyat al-'ānaqa*⁴⁴ ('Novela del abrazo', 1934) por Uzan Père & Fils que presenta el subtítulo *La bondad de los padres*; *Ḥikāyat al-Bānkīr Alfons dī Lužīk*⁴⁵ ('Novela de Alfonso el banquero de Luyik', 1940); *Ḥikāyat 'abnīya al-maḥlūfa*⁴⁶ ('Leyenda de la construcción destruida', 1943). Del género denominado *qiṣaṣ* (cuento), se conserva otro título más que habría que añadir al de la Kahena, *Qiṣṣat Žinfiāf*⁴⁷ ('Cuento de Ginfiāf', 1943). Por último, encontramos una obra bajo el título de *Ḥesdey Abot*⁴⁸ ('La piedad de los patriarcas', 1920) editada por Zion wa-Wazan, cuyo autor es Mar Rabi Aba.

Por otra parte, propios de la Biblioteca de Letras A, podemos observar un número reducido de estos volúmenes además de los anteriormente señalados como comunes: *Qiṣṣat Ester al-žamīla* ('Relato de la bella Ester', sin datación), traducido por Messud Ma'arek, concebido como un relato breve de amor. Del género de la novela: *Ḥikāyat Šarlūt*⁴⁹ ('Novela de Charlot', sin datación), novela breve sobre las vicisitudes entre dos amantes, el príncipe Víctor y la joven Charlot dividida en ocho capítulos

⁴¹ BGAT 320; BGP R245/10245.

⁴² BGAT 137; BGP R237/10237.

⁴³ BGAT 131; BGP R261/10261.

⁴⁴ BGAT 126; BGP R209/10209.

⁴⁵ BGAT 124; BGP R256/10256. Cf. MOLINA RUEDA 2010.

⁴⁶ BGAT 120; BGP R223/10223.

⁴⁷ BGAT 119; BGP R230/10230.

⁴⁸ BGAT 26; BGP R120/10120.

⁴⁹ FLA 5 1 2 (2).

y, según la portada, puesto en escena durante cinco temporadas; *Hikāyat Dalīla wa-binthā Zaynab an-nassāb*⁵⁰ ('Novela sobre Dalila y su hija Zaynab, la estafadora', sin datación), relato breve sobre las astucias y ardidés de Dalila ambientada en la época de los califas ortodoxos de Bagdad; *Hikāyat al-'ab al-ḡālim*⁵¹ ('El padre protector', sin datación), se encuentra incompleta pues concluye en la página veintiuno a partir de la cual se pierde el relato. Además de todas estas obras, esta colección completa aquellos volúmenes referentes a MS que no se encontraban en el catálogo de la Biblioteca General y Archivos de Tetuán. Serían, por tanto, los volúmenes primero⁵², tercero⁵³ y quinto⁵⁴ con los que se ultimaría el corpus textual completo de estas 'Leyendas de los Justos'.

Junto con estos textos, tenemos noticia de que fueron otras las obras que se editaron y que formarían parte de las publicaciones de esta casa editorial tunecina aunque no se hallen entre los fondos descritos anteriormente. Estas son: *Hikāyat malkat Šaba ma'a Šəlomo ha-Meleḡ* ('Novela de la reina de Saba con el rey Salomón', sin datación); Un libro de sermones escrito en lengua hebrea bajo el título de *Sefer Gebī Yosef* (1927); Un libro sobre preceptos de la Torah, *Sefer waya'al Eliyahu: Tary"ḡ misvot šel Toratenu* (1918) bajo la edición de Yosef ben David Genasia y Aaron ben Levi de Barcelona; *Ma'āseh Moše Rabenu* ('Leyenda de Moše, nuestro maestro', 1952), entre otras. Todas estas

⁵⁰ FLA 5 1 2 (3).

⁵¹ FLA 5 1 2 (8).

⁵² FLA 5 1 2 (9).

⁵³ FLA 5 1 2 (11).

⁵⁴ FLA 5 1 2 (13).

obras que acabamos de citar, no se encuentran en ninguno de los fondos comentados sino que se hallan en otras bibliotecas dispersas⁵⁵.

2 – EL CORPUS DE LA COLECCIÓN

2.1 - Colección MS

Leyendas de los Justos es una colección formada por sesenta y ocho leyendas, tal y como se dice al final del último libro, repartidas en seis volúmenes bajo un único título común. Escrita en judeo-árabe moderno o contemporáneo tunecino⁵⁶, pretende ofrecer una antología de textos que se mueven desde temas bíblicos enmarcados en el primer libro, pasando por aquellas historias de corte clásico y que se observan, en su mayor parte, en las primeras colecciones de cuentos hebreos medievales hasta llegar a la modernidad con algunos relatos⁵⁷. Se constituye así como un gran corpus con temáticas diversas y con libre disposición de sus historias en cuanto a su organización ya que no encontrando un nexo común entre los cuentos dentro de cada uno de los volúmenes, exceptuando el primero de corte bíblico que explicaremos a continuación.

El primero de sus volúmenes (48 páginas), guarda cuatro leyendas cuyos protagonistas se mueven desde Génesis hasta I Reyes. Estas historias son⁵⁸:

⁵⁵ Consúltense los fondos del catálogo de la Universidad de Yale.

⁵⁶ Véase la denominación «judeo-árabe moderno y contemporáneo», así como sus características dentro del estudio lingüístico ofrecido de estos textos.

⁵⁷ GARCÍA ARÉVALO 2011: 218.

⁵⁸ Pese a que en los volúmenes originales las leyendas no estén numeradas, con la excepción del primero, se ha convenido numerarlas para una mejor localización de los textos de la siguiente manera: (2. 5) en la que el primer número se refiere al volumen y el segundo al orden que ocupa esa leyenda en concreto.

Libro primero

- (א) מעשה חנוך 'Leyenda de Henoc'
- (ב) מעשה ספינת נוח 'Leyenda del arca de Noé'
- (ג) מעשה סדום 'Leyenda de Sodoma'
- (ד) מעשה עקידת יצחק אבינו ע"ה 'Leyenda del sacrificio de Isaac, nuestro padre, con él sea la paz'
- (ה) מעשה אלנסר מעא שלמה המלך ע"ה 'Leyenda del águila con el rey Salomón, con él sea la paz'

El propósito de este primer volumen y sus primeras cuatro leyendas, difiere del resto de los libros de la colección puesto que pretende servir como instrumento para clarificar ciertas historias relativas a estos personajes que, en el texto bíblico, no están resueltas a manera de *midraš hagádico*. No actúan como traducciones sino que procuran ofrecer una historia paralela y complementaria con el fin de aclarar vacíos textuales que presenta el texto bíblico⁵⁹.

El resto de volúmenes de la colección (de aproximadamente cincuenta páginas cada uno aunque su extensión es variable) ofrece un número de leyendas variable que constituye relatos a la manera de los *exempla* medievales, en los que es posible notar la influencia del caudal cuentístico tradicional procedente de comunidades con las que coexistió la comunidad judía.

A continuación, se detalla la lista de narraciones que constituye cada leyenda:

⁵⁹ GARCÍA ARÉVALO 2011: 220-221; 2012a: 274.
VOLUMEN I: INTRODUCCIÓN Y ESTUDIO

Libro segundo:

- (2. 1) מעשה רש"י ומלך פראנסא 'Leyenda de rabí Šelomo Yishaqī y el rey de Francia'
- (2. 2) מעשה אלזוג תוגאר 'Leyenda de los dos comerciantes'
- (2. 3) מעשה אלטאיר מעא אלצייא 'Leyenda del pájaro con el pescador'
- (2. 4) מעשה אלכסנדרוס מוקדון ובלאד אלנסא 'Leyenda de Alejandro Magno y el país de las mujeres'
- (2. 5) מעשה יואב בן צרויה מעא אלגר 'Leyenda de Joab ben Zeruih con Agag'
- (2. 6) מעשג חכומת שלמה אלגריבה 'Leyenda de la sentencia insólita de Salomón'
- (2. 7) מעשה רבי יהושה בן לוי מעא אליהו הנביא ז"ל 'Leyenda de rabí Yehošu'a ben Levi con el profeta Elías, bendita sea su memoria'
- (2. 8) מעשה רי מאיר בעל הנס זיע"א ורבי יהודה הענתותי 'Leyenda de rabí Meir ba'al ha-Nas, su recuerdo permanezca entre nosotros, amén y rabí Yehuda ha-Antoti'
- (2. 9) מעשה רבי עקיבא מעא אלמיית 'Leyenda de rabí Aqiba con el muerto'
- (2. 10) מעשה אלחסיד ועבודה זרה 'Leyenda del piadoso y Aboda zara'
- (2. 11) מעשה אלחסיד מעא אלחגרה 'Leyenda del piadoso con la estatua'
- (2. 12) מעשה עלא אלצדקה 'Leyenda sobre la limosna'
- (2. 13) מעשה בן סבר 'Leyenda de Ben Sabar'
- (2. 14) מעשה וצאית אלגני 'Leyenda del testamento del rico'
- (2. 15) מעשה בנת חנינה ורבי מאיר 'Leyenda de la hija de rabí Ḥanina y rabí Me'ir'

- (2. 16) מעשה אלמראה אלמפיסכיייה 'Leyenda de la mujer dislocada'
 (2. 17) מעשה אלמראה אלמכאלפה 'Leyenda de la mujer desobediente'
 (2. 18) מעשה עלא בניאן בית המקדש 'Leyenda sobre la construcción del templo'
 (2. 19) מעשה רב הונא 'Leyenda de rab Huna'

Libro tercero:

- (3. 1) מעשה עאהד אלבנת 'Leyenda del pacto de la hija'
 (3. 2) מעשה פי זמאן הרב אזולאי 'Leyenda en los tiempos del maestro Azulai'
 (3. 3) מעשה הרמבמ"ם ז"ל 'Leyenda de Maimónides, bendita sea su memoria'
 (3. 4) מעשה אלזוג חסידים 'Leyenda de los dos piadosos'
 (3. 5) מעשה רב נחמן בר יצחק 'Leyenda del maestro Nahman bar Yisḥaq'
 (3. 6) מעשה הרב סירידן ז"ל 'Leyenda del maestro Siridan, bendita sea su memoria'
 (3. 7) מעשה רבי נפתלי הזקן 'Leyenda de rabí Neftalí ha-Zaqan'
 (3. 8) מעשה אלמומאר ורבי נפתלי הזקן 'Leyenda del apóstata y rabí Neftalí ha-Zaqan'
 (3. 9) מעשה בזמן רי יצחק נילי ז"ל 'Leyenda en los tiempos de rabí Yisḥaq Nili, bendita sea su memoria'
 (3. 10) מעשה תלמיד רב אלהארי" ז"ל 'Leyenda del discípulo del maestro al- Hari, bendita sea su memoria'

Libro cuarto:

- (4. 1) מעשה אלצבייה אליהודייה 'Leyenda de la muchacha judía'
- (4. 2) מעשה אלרב עמרם ז"ל 'Leyenda del maestro Amram, bendita sea su memoria'
- (4. 3) מעשה בן אסבאר 'Leyenda de Ben Asbar'
- (4. 4) מעשה אלהטאב 'Leyenda del leñador'
- (4. 5) מעשה ולד אלסלטאן אלגר 'Leyenda del hijo del rey prosélito'
- (4. 6) מעשה רי יהודה הלוי ז"ל 'Leyenda de rabí Yehuda ha-Levi, bendita sea su memoria'
- (4. 7) מעשה רבינו יחיאל ז"ל 'Leyenda de nuestro maestro Yeḥiel, bendita sea su memoria'
- (4. 8) מעשה אלמוהל אלעשיר 'Leyenda del mohel rico'
- (4. 9) מעשה ולד אלחכם 'Leyenda del hijo del sabio'
- (4. 10) מעשה מר"ן ז"ל 'Leyenda de Maran, bendita sea su memoria'

Libro quinto

- (5. 1) מעשה נס סאראגוסא 'Leyenda del milagro de Zaragoza'
- (5. 2) מעשה פורים אלטאקה 'Leyenda de la fuerza de Purim'
- (5. 3) מעשה הריב"ש זצ"ל 'Leyenda de rabí Yishaq bar Šešet, bendita sea la memoria del justo'
- (5. 4) מעשה הרשב"ץ ז"ל 'Leyenda de rabí Simeon ben Šamaj, bendita sea su memoria'
- (5. 5) מעשה אלולד פי אלספינה 'Leyenda del niño en el barco'
- (5. 6) מעשה אלצגיר ואלדיב 'Leyenda del pequeño y el enemigo'
- (5. 7) מעשה יוסף אלגנאן 'Leyenda de José, el hortelano'
- (5. 8) מעשה אלמלך שכור 'Leyenda del rey Šakur'

- (5. 9) מעשה רי שמעון קייארה 'Leyenda de rabí Simeon Qiyara'
- (5. 10) מעשה רי אכסנדר אלצבוע 'Leyenda de rabí Iksander, el hipócrita'
- (5. 11) מעשה אלצבאיה שושנה וחנה 'Leyenda de las muchachas Susana y Hana'
- (5. 12) מעשה נאפוליון ואליהודי אלמומר 'Leyenda de Napoléon y el judío apóstata'
- (5. 13) מעשה יוסף פיירו 'Leyenda de Yosef Firu'

Libro sexto:

- (6. 1) מעשה רבי משה אלפרנגי 'Leyenda de Moše, el occidental'
- (6.2) מעשה ולד אלוזיר 'Leyenda del hijo del ministro'
- (6. 3) מעשה אלצאמן ואלהגאלה 'Leyenda del prestamista y la viuda'
- (6. 4) מעשה אלזוג אצהאב 'Leyenda de los dos amigos'
- (6. 5) מעשה וציית אלעשיר 'Leyenda del testamento del rico'
- (6. 6) מעשה אלטביב אליהודי 'Leyenda del médico judío'
- (6. 7) מעשה מול אלגנאן אלמפיסכי 'Leyenda del dueño del huerto mentecato'
- (6. 8) מעשה אלטביב סילווא 'Leyenda del médico Silwa'
- (6. 9) מעשה עלא חכמת הרמב"ם 'Leyenda sobre la sabiduría de Maimónides'
- (6. 10) מעשה אלבחרי ואלקיייה 'Leyenda del marinero y el enigma'
- (6. 11) מעשה אלחממאל אליאב 'Leyenda del cargador Eliab'
- (6. 12) מעשה אלמלך ורבי יהושע בן חנניא 'Leyenda del rey y rabí Yehošu'a ben Hanania'
- (6. 13) מעשה יהודית 'Leyenda de Judit'

(6. 14) מעשה הרמב"ם הספדרדי זיע"א 'Leyenda de Maimónides, el sefardí, su recuerdo permanezca entre nosotros, así sea'

(6. 15) מעשה אלדי גרא לשלמה המלך 'Leyenda que sucedió al rey Salomón'

(6. 16) מעשה אלמראה אלמשומה 'Leyenda de la mujer desobediente'

Estas leyendas poseen un fuerte contenido ético y moral en los que es frecuente la aparición de elementos mágicos o sobrenaturales, pero en las que son frecuentes, asimismo, las historias basadas en las experiencias de la vida cotidiana o en narraciones histórico-legendarias. Se encuentran estructuradas en torno a dos tipos de personajes: Por un lado, rabinos y personajes relevantes de la tradición judía de cuyas anécdotas o ciertos aspectos de su vida se ofrece una lección moral y, por otro lado, personajes anónimos que están inmersos en una situación complicada que consiguen resolver y de la que se desprende una enseñanza. Como norma general, están articulados en pares, tomando cada una de las partes cualidades positivas o negativas. Este esquema acerca de los personajes que aparecen en las leyendas es muy frecuente en la tradición sefardí así como también en la literatura judeo-alemana. Hemos podido constatar que muchas de estas historias, con mayor o menor similitud, aparecen en las dos tradiciones habiendo adoptado previamente cada una de ellas este material cuentístico a las necesidades de su propia comunidad y, con anterioridad, las encontramos en la literatura talmúdico-midrásica historias o referencias de las que se nutren.

Es destacable enfatizar que, en muchas de estas narraciones, hay referencias a fuentes medievales así como a modernas que sirven para

clarificar o situar la narración o su composición, y también pasajes que son extraídos de fuentes medievales que nos indican cuáles son los trabajos dentro de los que se enmarcan o quién fue su autor. Este hecho nos permite, por tanto, ver reflejado su extraordinario valor bibliográfico ya que, dentro de sus páginas, no únicamente se guarda la herencia de trabajos relevantes sino que, a través de su transmisión, son transferidas de una generación a otra y de unas comunidades a otras. En otras ocasiones, la leyenda se sitúa en el período en el que se compone una leyenda suponiendo esto que toda la cadena de transmisión del texto que vendría acompañada de todos estos datos.

Tal y como se ha comentado con anterioridad, la colección MS tendría un total de sesenta y ocho leyendas, sin embargo, si hacemos un recuento del número de narraciones observamos que, en realidad, su número es de setenta y tres. Este hecho puede deberse a la naturaleza del primer volumen ya diferente a la de las historias que aparecen en el resto de volúmenes. El editor, siendo consciente igualmente de esta distinción, puede haber numerado las leyendas empezando por el segundo volumen, sin tener en consideración aquellas del primero.

2.2 - *Obras anexas*

Como ya se ha comentado, la colección de MS la componen un total de sesenta y ocho cuentos recogidos en un corpus textual de seis volúmenes. Sin embargo, debido a su afinidad temática, hemos resuelto incluir dos obras que resultan anexas y complementarias a la colección mencionada anteriormente por varias razones. De toda la colección, éstas son las únicas obras que, junto con ‘Leyendas de los Justos’, reciben el

VOLUMEN I: INTRODUCCIÓN Y ESTUDIO

título de *ma'āseh* y han sido editadas en un período de tiempo cercano a aquellas. En segundo lugar, guardan un hilo temático similar al de la primera colección y ofrecen relatos que, igualmente, proviniendo del caudal cuentístico medieval en sus diferentes versiones han sido susceptibles de ser transmitidas oralmente así como de ofrecer un propósito didáctico entre sus páginas. Estas son: *Ma'āsiyyot fī šān Ḥokmat Šēlomo ha-Meleḵ* ('Leyendas relacionadas con la sabiduría del rey Salomón') y *Ma'āseh Eldad ha-Danī* ('Leyenda de Eldad el danita').

Leyendas relacionadas con la sabiduría del rey Salomón

El caso de este primer volumen anexo es peculiar debido a que en él encontramos una serie de siete leyendas relacionadas con los juicios del rey Salomón más un último relato acerca de Rabí Aqiba que se halla asimismo dentro del corpus inicial de MS. Son las siguientes⁶⁰:

- (HS. 1) מעשה אתלאת אוכאן 'Leyenda de los tres hermanos'
- (HS. 2) מעשה קלאל אלעסל 'Leyenda de los cántaros de miel'
- (HS. 3) מעשה אלקטעי אלראגל אלמליה 'La perentoria leyenda del hombre bueno'
- (HS. 4) מעשה כיאנת אלנסא 'Leyenda sobre la infidelidad de las mujeres'
- (HS. 5) מעשה ברהאן אלדמ 'Leyenda de la prueba de la sangre'
- (HS. 6) קצת שלמה המלך 'Cuento del rey Salomón'
- (HS. 7) מעשה אלראגל זוג ארוס 'Leyenda del hombre de las dos cabezas'
- (HS. 8) מעשה רבי עקיבא 'Leyenda de rabí Aqiba'

⁶⁰ En el caso de este volumen, se ha convenido numerar sus leyendas bajo el título HS. VOLUMEN I: INTRODUCCIÓN Y ESTUDIO

Pese a que este sea un volumen aparte, ya en la colección de MS encontramos un número considerable de estas narraciones cuyo protagonista es Salomón o aquellas en las que su personaje principal es David. De otra manera, la mayoría de las historias que encontramos en este volumen de manera separada no se repiten en MS. En la narrativa hebrea tradicional es muy abundante el número de historias que se le dedican⁶¹, muchas de ellas inspiradas en las tradiciones orientales, india y árabe⁶². En lo que concierne a la literatura sefardí, observamos versiones judeo-españolas en los *Mešalim šel Šelomo ha-Melej*⁶³, una obra de la que esta colección derivaría en un primer momento y cuya relación será analizada en el estudio de las fuentes literarias. Pese a que su particularidad resida en ser un volumen publicado exclusivamente en base a las sentencias de Salomón, ésta va más allá puesto que incluye un segundo volumen también bajo el título de *ma'āseh, Ma'āseh Tehiyyat ha-Metim* ('Leyenda de la Resurrección de los Muertos')⁶⁴, publicado conjuntamente. Esta breve obra está constituida como una narración de una gran extensión en comparación con el resto de las leyendas de la colección en la que se cuenta la historia dos enamorados de distinto credo religioso, un judío y una cristiana y que se alejaría del registro de judeo-árabe tunecino moderno que exhibe el resto de la colección ya que encontramos ecos del judeo-árabe marroquí junto con éste. Su hilo argumental, aunque en un momento pudiera parecer diferente al que

⁶¹ Cf. ALEXANDER 2008: 406-426.

⁶² ROMERO 1992a: 209.

⁶³ ROMERO 1992b.

⁶⁴ De ahora en adelante, HS. 9.

muestra el resto de la colección, pertenecería al acervo cultural transmitido tanto oral como de manera escrita dentro del legado del género de la cuentística.

*Leyenda de Eldad el danita*⁶⁵

Constituido por narraciones acerca de este personaje, un viajero de finales del siglo IX cuyos orígenes y personalidad siguen siendo hoy misteriosas y que visitó, al parecer, Babilonia, el Norte de África y la Península Ibérica contando extrañas aventuras acerca de sus viajes y aventuras. En el original se tratan las diez tribus perdidas y declaraba que él mismo pertenecía a la tribu de Dan. En la literatura talmúdica se encuentran algunas notas diseminadas acerca de este tema, sin embargo, Eldad hace una descripción coherente y orgánica de la vida de esas tribus⁶⁶.

En el caso de este texto judeo-árabe observamos un trabajo de una menor extensión a modo de compendio de los hechos más relevantes que se suceden en el original. Escrito en tercera persona y con la aparición del protagonista, Eldad ha-Danī, en las últimas páginas, esta versión se centra en la descripción de las tribus de Israel y, posteriormente, en el viaje que emprende Eldad. La acción avanza hasta concluir con la carta que escribe dirigida a Zemah Gaon de Sura. De manera general, resulta un relato de una marcada breve extensión (32 páginas) en el que únicamente se recoge el legado resultante de la obra de Eldad ha-Danī a través de sus acontecimientos más destacados y encontramos una gran cantidad de

⁶⁵ De ahora en adelante, E.

⁶⁶ NAVARRO-PEIRÓ 1988: 21-22; SHOCHAT 2007.

hebraísmos que, aunque sea éste un rasgo común con la colección MS, sí aparecen con mayor frecuencia en esta obra anexa.

Podemos observar que el cuerpo principal que conforma la colección titulada MS, junto con las dos obras anexas comentadas anteriormente, *Ma'āsiyyot fī šān Ḥokmat Šēlomo ha-Meleḵ* y *Ma'āseh Eldad ha-Danī* y, finalmente, *Ma'āseh Tehiyyat ha-Metim*, conforman un conjunto homogéneo, en cuanto a valores y enseñanza se refieren, de leyendas y narraciones que tratarían de compilar todo el caudal cuentístico tradicional derivado de la literatura midrásica y talmúdica así como también de otras tradiciones. Pretende ofrecer un legado cultural con una clara intención didáctica a través de personajes destacados de la tradición como importantes rabinos o personajes destacados de la historia judía y universal. Las enseñanzas que se derivan de estos volúmenes podrían ser consideradas como valores universales y no únicamente judíos lo que recuerda a los *exempla* medievales que fueron transmitidos oralmente de generación en generación con el propósito de inculcar valores en las generaciones futuras. De otro modo recogen, además de importantes personajes, obras relevantes y por ello deriva de esta recopilación un valor bibliográfico único.

3 – LA LENGUA DE LA COLECCIÓN

Como se ha indicado previamente, tanto MS como las obras consideradas anexas a ella, se encuentran redactadas en judeo-árabe moderno o contemporáneo. Éste es uno de los principales argumentos por el que esta colección posee un enorme valor lingüístico por dos motivos: en primer lugar, ofrece la posibilidad de estudiar el judeo-árabe en su registro escrito ya que, desafortunadamente, la población tunecina emigraría a Israel y a otros lugares pocos años después de la salida a la luz de estos textos, hecho que dificultaría su conservación en registro oral. Por otra parte y, aunque el caudal de obras publicadas en judeo-árabe entre 1850 y 1950 sea extenso, lo cierto es que los investigadores se han centrado en su periodo clásico o medieval (siglos X-XV) por lo que estos textos han quedado descuidados. Lo cierto es que, en las últimas décadas, ha surgido un interés por estudiar esta lengua, mayoritariamente, en su variedad oral, en concreto, su alto componente hebreo y las innovaciones con respecto tanto al árabe clásico como al judeo-árabe medieval.

En el caso de esta colección en particular, si hablamos de la grafía, es especialmente relevante el uso de los diacríticos que se desvía del que presentan las tres ortografías atestiguadas en los textos judeo-árabes (arabizada, fonética, hebraizada)⁶⁷ por lo que podría considerarse una evolución de la ortografía arabizada fonética con la que comparte ciertos rasgos característicos aunque, por otra parte, encontramos otros relacionados con la ortografía fonética. Además, refleja características arcaizantes como el uso del pronombre relativo /'allaḏī/ y la escritura morfo-fonemática del artículo, así como cierta influencia de la grafía

⁶⁷ Cf. el capítulo dedicado al análisis lingüístico dentro de este estudio.

rabínica. En cuanto a la fonética, hemos de destacar la caída de las vocales breves que se han transformado en ultras breves en la mayoría de los casos.

En cuanto a la morfología verbal, no difiere excesivamente de aquella del árabe clásico ya que se producen cambios vocálicos aunque sí se observan desviaciones significativas de forma en el perfecto de la conjugación de los verbos. Si hablamos de la morfología nominal, se constatan cambios en los esquemas nominales.

Como se ha dicho previamente, el judeo-árabe de época moderna o contemporánea guarda un importante elemento hebreo. El caso de este corpus no es ajeno a este hecho ya que encontramos un elevado componente tanto hebreo, sobre todo en términos relacionados con la religión, y calcos del árabe como de préstamos de otras judeo-lenguas como el judeo-español y romances fruto de la colonización como el francés.

En definitiva, MS es un excelente punto de partida para estudiar el judeo-árabe en su fase más tardía y, pese a que las publicaciones desde mediados del siglo XIX hasta mediados del siglo XX hayan sido muy numerosas, no han recibido el valor que podría esperarse por lo que apenas han sido traducidas o estudiadas.

SEGUNDA PARTE:
ESTUDIO

Estudio lingüístico

CONSIDERACIONES PRELIMINARES

El análisis lingüístico, tanto de la colección MS como de sus obras anexas, se ha concebido como un estudio desde lo general hacia el detalle de la siguiente manera: en primer lugar, un glosario terminológico en el que se incluirán todos aquellos conceptos relacionados con la lengua árabe y sus variedades que es preciso aclarar; en segundo lugar, las isoglosas de los dialectos magrebíes u occidentales para comprobar la caracterización común a todos ellos; más tarde, las características del árabe tunecino que permitirán ver el grado de proximidad o lejanía con el judeo-árabe de esta localización geográfica y, finalmente, aquellos rasgos compartidos entre algunas de las lenguas judeo-árabes del Magreb que darán paso al examen del judeo-árabe tunecino que exhibe MS y sus libros anexas.

1- GLOSARIO TERMINOLÓGICO

Previamente a la realización del estudio del judeo-árabe tunecino de mediados del siglo XX que exhibe esta colección, hemos de tomar en consideración una serie de términos que han planteado una gran problemática a la hora de su definición y que resulta conveniente explicar brevemente antes de realizar un examen más profundo. Estos son: árabe clásico (AC), neo-árabe (NA), árabe medio (AM), árabe mixto (MA – siguiendo la denominación inglesa, «Mixed Arabic» para distinguirlo del término anterior-), diglosia, lengua judía y judeo-árabe.

1.1 - *Árabe clásico*: denominada como aquella forma del árabe que fue descrito por los gramáticos árabes del siglo VIII y que fue llamada *al-‘arabiyya*. Consideraron a ésta como la única lengua árabe correcta. Los

académicos occidentales la llaman AC para diferenciarla del árabe vernáculo del tipo neo-árabe⁶⁸. También es denominada como «árabe literario» o «árabe estándar», teniéndola en consideración como la variedad alta de la lengua y fue utilizada normalmente en cuestiones religiosas, políticas, literarias y en las ciencias, en contraste con una variedad baja usada para la comunicación diaria (dialecto) en situación de diglosia que veremos más tarde. Además, en la época moderna, es la variedad usada por los medios de comunicación. Ha sido la variedad cultivada más prestigiosa debido a que es la lengua del Corán así como de las ramas más destacadas del aprendizaje en el mundo árabe⁶⁹.

1.2 - *Neo-árabe*: lengua urbana desarrollada desde el siglo VIII que emerge de los dialectos árabes pre-clásicos. Los textos más destacados son aquellos de los siglos VIII-X del sur de Palestina así como un fragmento bilingüe griego-árabe de Damasco, datado en el siglo VIII, al que acompaña una versión árabe del Salmo 78⁷⁰. Hay tres criterios para clasificar los dialectos neo-árabes⁷¹ que nos permitirá comprender el lugar que ocupa el árabe magrebí en general y, concretamente, el tunecino así como el judeo-árabe. O. M. Baba los recoge de la siguiente manera: *criterios geográficos* (orientales y occidentales, periféricos y centrales); *socio-económicos* (dialectos beduinos y sedentarios –rurales y urbanos- y

⁶⁸ FISCHER 2013.

⁶⁹ DEN HEIJER 2012: 1-2. En relación a la gramática del AC, Cf. THACKSTON 2004; FISCHER 2002. Para un estudio sobre su estructura lingüística, KINBERG 2001. Sobre la relación del AC con el árabe moderno estándar y el posible proceso de cambio de una a otra, PASHOVA 2002. Sobre la aparición de los dialectos del AC, véase CORRIENTE 2010. Acerca del árabe clásico, sus dialectos y koiné, Cf. FERGUSON 1959a.

⁷⁰ LIPNISKI 2001: 80.

⁷¹ En referencia a los dialectos del neo-árabe y su poligénesis, Cf. AL-JALLAD 2009.

de pequeños y grandes nómadas; diferenciales y no diferenciales y *qaltu* y *gilit*); *cronológico* (*prehilalíes* y *hilalíes* y de fase antigua y moderna) y otros criterios como los nacionales⁷². Según el estudio de F. Corriente y Á. Vicente, se clasifican como sigue⁷³:

a) *Diacrónico* (se corresponde con el cronológico): teniendo en cuenta la evolución cronológica de la lengua y diferenciando entre dialectos prehilalíes y hilalíes así como dialectos de la fase antigua y de la fase moderna.

b) *Diatópico* (se corresponde con el geográfico): estriba en las diferencias geográficas y diferenciando los dialectos hablados en la región oriental de los de la región occidental cuya frontera está establecida en Egipto. El primero que hizo esta distinción entre unos y otros fue Ibn Jaldún en su *Muqaddima*, en la que argüía reconocer diferencias entre ambos e, individualmente, con el árabe hablado en Alandalús. Dentro de los occidentales o magrebíes, encontramos los de ciertas regiones al este de Egipto, Libia, Argelia, Marruecos, Mauritania y Túnez. Por su parte, la división geográfica de los dialectos orientales comprende casi todo Egipto, Jordania, Palestina, la región siro-libanesa, Iraq, parte de Turquía y la Península Arábiga. Dialectos periféricos serían el de Afganistán,

⁷²BABA 2010: 255-258.

⁷³ Cf. CORRIENTE-VICENTE 2008: 19-67; Cf. También para el criterio periférico y central, VICENTE 2011: 368-370. El concepto de diglosia como empleo de dos variedades de una misma lengua, una inferior (vulgar) y otra superior (culto) dentro de un mismo ambiente lingüístico, dificulta aún más esta categorización (Cf. Sobre él los estudios imprescindibles de OWENS 2001; AL-KHATARY 1997; WALTERS 1996; HUDSON 1994; IBRAHIM 1986; SAWAIE 1986; KAYE 1972; 1994; FERGUSON, 1959b; 1991; MARÇAIS, 1930: 401).

Uzbekistán y aquellos de algunas regiones de Irán, en la parte asiática, los de Chad, Nigeria, Camerún y Sudán en la parte africana.

c) *Diastrático* (se corresponde con el socio-económico): variables relacionadas con la forma de vida nómada o sedentaria de una comunidad así como criterios basados en la estratificación social (sexo, edad, posición económica, religión). Se diferencia entre dialectos de tipo beduino y dialectos de tipo sedentario, escindiéndose estos últimos en urbanos y rurales, determinando este rasgo la realización del fonema /q/ o el tratamiento de las dentales para saber si pertenece a uno u otro grupo. Entre el grupo musulmán, judío y cristiano en ambientes arabófonos encontramos diferencias fonético-fonológicas, morfosintácticas e incluso distintas evoluciones diacrónicas en relación con otros dialectos. De este hecho se desprende la aparición del judeo-árabe, en su expresión oral y escrita, dentro de una comunidad judía inserta en un contexto arabófono, del que hablaremos más adelante.

1.3 - *Árabe medio*: éste es un término antiguo por la historia de su uso así como por los múltiples significados del término «medio» (histórico, intermedio socio-lingüísticamente, lingüísticamente mixto, entre otros)⁷⁴. Según J. Blau, es el nexo de unión perdido entre el AC y los dialectos árabes modernos así como también es la lengua de los textos árabes medievales en los que elementos clásicos, postclásicos y del NA y pseudocorrecciones alternan con frecuencia. Los elementos postclásicos

⁷⁴ LENTIN 2013.
VOLUMEN I: INTRODUCCIÓN Y ESTUDIO

referidos anteriormente se centran en desviaciones del AC, principalmente en cuestiones de sintaxis, vocabulario y estilo⁷⁵.

1.4 - *Árabe mixto*: puede definirse como la situación lingüística dentro de la fase cronológica moderna. G. Mejdell, en su caso, lo distingue del AM como «AM es el de los textos escritos, pre-modernos y modernos (...) MA se identifica con lo oral y contemporáneo»⁷⁶. Según B. Hary, quien aplica el término «mixto» al judeo-árabe. Las lenguas mixtas, como el árabe, no son un fenómeno único sino que todas las lenguas lo son en algún grado. En su opinión, hay siempre dos direcciones, una llamada 'A' y otra 'B'. En la dirección 'A', el árabe sería la fuente de la lengua y el hebreo sería su recipiente, esto es, componentes hebreos que interfieren con la lengua árabe y que son incorporados a ella tomando su estructura. En la dirección 'B', el árabe sería el recipiente y el hebreo la fuente principal, al contrario que en la primera dirección. Sin embargo y aunque encontremos elementos de interferencia del hebreo, los elementos hebreos podrían aparecer en árabe pero sin tomar la estructura árabe de la lengua. Esta dirección 'B' no usa los morfemas árabes y hace más aparente el uso de una estructura hebrea⁷⁷.

Por otra parte, si hablamos del judeo-árabe y su denominación como «lengua mixta» vemos que, en palabras de B. Hary, es un punto de encuentro entre el árabe clásico, árabe dialectal, hebreo y arameo y esta

⁷⁵ BLAU 2002: 14-15; Cf. También ZACK-SCHIPPERS 2012; BLAU 1981; para una guía bibliográfica del AM y las variedades mixtas de árabe, Cf. LENTIN 2012. Para un estudio del árabe medio en manuscritos, Cf. GRAND'HENRY 2008. Un estudio del árabe medio así como de sus variedades mixtas lo ofrecen LENTIN-GRAND'HENRY 2008. El estudio de un texto árabe medio de los siglos XVI-XVII lo ofrece VICENTE 2002-2003.

⁷⁶ MEJDELL 2012: 236-237; DEN HELJER 2012: 8.

⁷⁷ HARY 2012: 125-127.

mezcla de elementos lo sitúa en una posición desde la que examinar características sociolingüísticas tales como la continuglosia (término introducido por Hary y que vendría a reemplazar al de diglosia explicado a continuación⁷⁸); un continuum de la lengua o la mezcla de códigos.

1.5 - *Diglosia*: éste es uno de los términos más destacados dentro de la lengua árabe. El primero en acuñar este concepto fue C.A. Ferguson quien, a mediados del siglo XX, la definía como «la situación en la que conviven dos o más variedades de la lengua que son usadas por los hablantes en diferentes condiciones»⁷⁹, esto es, una variedad alta, superior o culta (a la que él llama ‘H’ –High-) y una variedad baja, inferior o vulgar (denominada ‘L’ –Low) que se suceden al mismo tiempo en la misma comunidad. Asume, asimismo, que no es una fase que ocurra siempre y únicamente en cierto grado de evolución, sino que puede desarrollarse debido a varios orígenes y puede darse en muchas situaciones diferentes. En el caso del árabe, la variedad a la que llamamos H sería el AC en tanto que la variedad L estaría representada por los dialectos. Entre las características necesarias para una situación de diglosia, Ferguson señala⁸⁰:

- Función: especialización de cada una de las dos variedades, no solapándose el uso de una y otra con frecuencia ya que cada una es usada en contextos diferentes.

⁷⁸ Cf. HARY 2012: 128; HARY 2003.

⁷⁹ FERGUSON 1959b: 325.

⁸⁰ Cf. FERGUSON 1959b: 325-336. Acerca de la situación de diglosia entre el AC y los dialectos en diferentes localizaciones, pueden verse TALMOUDI 1984; ALTOMA 1969.

- Prestigio: donde la variedad H es considerada superior y L inferior.

- Herencia literaria: en la que H exhibe un cuerpo de literatura escrita que no posee L.

- Adquisición: L se utiliza para hablar a los más jóvenes y estos, a su vez, la usan para hablar con otros, por tanto, L es considerada como la variedad de uso.

- Estandarización: en todas las situaciones de diglosia la variedad H posee una fuerte tradición gramatical que no posee L.

- Estabilidad: las situaciones de diglosia suelen prolongarse durante siglos.

- Gramática: en la que H posee categorías gramaticales no presentes en L, que han sido reducidas o no están presentes en ésta última.

- Léxico: la mayor parte del vocabulario de H y L es compartido con variaciones en forma y con diferencias en el uso y significado.

- Fonología: presentando también diferencias significativas.

1.6 – *Lengua judía*: este concepto ha presentado, a lo largo de toda su historia, problemática en cuanto a su definición. J. Fishman⁸¹ distingue tres parámetros para clasificarla: psicológico por el que una lengua es judía cuando judíos o no judíos así lo creen; sociológico, cuando se utilizan con fines judíos en un contexto cultural judío y lingüístico, por el que se incluirían aquellas lenguas que son estructuralmente diferentes en uno o varios aspectos de sus co-territoriales no-judías. A esta definición, otros como D. Gold, A. Levi, H. Rabin, P. Wexler, M. Bar-Asher o N. Stillman⁸², entre otros, han añadido nuevos parámetros. Aún así, se consideran comunes a la mayoría de ellas dos criterios: disposición de una fuente de enriquecimiento específica como el hebreo y el arameo que funciona como un substrato dentro de la lengua vernácula y que puede afectar a otras áreas como sintaxis, morfología y fonética y, por otra parte, el uso del alfabeto hebreo que supone una marca de identidad judía aunque no constituye un rasgo imprescindible⁸³. Entre ellas, se encontraría el judeo-árabe del que hablaremos a continuación.

1.7 - *Judeo-árabe*: podemos definir el judeo-árabe como el árabe utilizado por los judíos para un público judío, en su variante escrita y oral, a través de los siglos y en contextos geográficos arabófonos. Esta utilización da lugar a ciertas características lingüísticas específicas que varían teniendo en cuenta los periodos y las ubicaciones donde se

⁸¹ FISHMAN 1981; 1985. Cf. Asimismo GALLEGO GARCÍA 2006: 31- 42 donde recoge todas las opiniones al respecto y HALKIN 2007 referido al judeo-árabe.

⁸² BAR-ASHER 1996: 168-169; STILLMAN 1988: 3- 4; GOLD 1981: 33; RABIN 1981; WEXLER 1981; LEVI 1979.

⁸³ GALLEGO GARCÍA 2006: 32.

encuentra⁸⁴. Por otra parte, se han examinado criterios lingüísticos así como sociolingüísticos a la hora del reconocimiento del judeo-árabe como una unidad independiente⁸⁵. De todas ellas, hemos de destacar la aportación de B. Hary quien, en sus últimos trabajos, define el judeo-árabe como un *ethnolecto*⁸⁶: «Judeo-Arabic is an ethnolect which is an independent linguistic entity that refers to a language or a variety, has its own history and development and is used by a distinct ethnic speech community». Más tarde, asumirá el término *religiolecto*⁸⁷ que explicaremos a continuación. Además de todo ello, desde un punto de vista estrictamente lingüístico podemos hablar de él como una variante.

Asimismo, el judeo-árabe es considerado como uno de los dialectos del neo-árabe, atendiendo a su clasificación diastrática, teniendo en cuenta como uno de sus condicionantes la relación entre los factores lingüísticos y sociales y entre los que podríamos tomar el sexo de los hablantes o la religión como uno de ellos⁸⁸.

La última tendencia es la de examinar el judeo-árabe como una lengua mixta en el contexto del espectro de la lingüística judía. Según B. Hary, el judeo-árabe está dentro de lo que considera como «Jewish-defined religiolects» que serían un primer ejemplo de lo que se considera como las variedades de una lengua mixta. Un religiolecto es una variedad de la

⁸⁴ GALLEGO GARCÍA 2006: 17.

⁸⁵ Cf. GALLEGO GARCÍA 1996: 34-35 donde recoge todas las opiniones afines a este planteamiento. En las páginas siguientes compila aquellas opiniones contrarias a este reconocimiento.

⁸⁶ HARY 2003: 62.

⁸⁷ Cf. HARY-WEIN 2013; HARY 2009: 18-19; 2012: 125-126 y, referido al judeo-árabe, 127-128.

⁸⁸ Cf. CORRIENTE-VICENTE 2008: 60-61 para la posición del judeo-árabe dentro de la clasificación de los dialectos del neo-árabe y, dentro de estos, el judeo-árabe dentro del criterio diastrático.

lengua con su propia historia y desarrollo que es usada por una comunidad religiosa. Es, de la misma manera, una variedad hablada y/o escrita empleada por una población judía de un área específica, aunque más tarde puede expandirse a otras comunidades y áreas⁸⁹. En términos lingüísticos, importantes características lo distinguen de otras variedades del árabe y estas incluyen una mezcla de elementos de árabe clásico y literario, componentes dialectales, hipocorrecciones e hipercorrecciones⁹⁰ estandarizadas, además de rasgos sociolingüísticos y socioculturales. Así pues, Hary concluye que el judeo-árabe es el punto de encuentro entre el árabe clásico, los dialectos árabes, el hebreo y el arameo y que, pese a ser considerado como una rama del árabe medio, si atendemos a su nivel estructural, es una perfecta variedad para examinar la naturaleza mixta de éste⁹¹.

Por otra parte, la naturaleza de las lenguas judías así como su naturaleza mixta mencionada anteriormente, fue puesta en cuestión. H. Blanc, a partir de textos judeo-árabes egipcios con rasgos occidentales, puso en duda los dialectos de los judíos ya que constató la formación de rasgos occidentales en Egipto, incluso entre los no judíos. Esto viene a poner en tela de juicio que, en realidad, los dialectos de los judíos fuesen diferentes de los de sus vecinos no judíos. Esta cuestión también fue tratada por J. Blau que, a tenor de sus investigaciones, mantenía que estos rasgos occidentales vinieran dados por la procedencia de sus hablantes, en su mayoría, de Occidente y que esta influencia del árabe occidental era

⁸⁹ HARY 2012: 125.

⁹⁰ HARY 2013; 2009: 140-141 (mostrando ejemplos textuales de un *šar* egipcio); 2007; BLAU 1970: 12-15.

⁹¹ HARY 2012: 127-128.

mucho más fuerte en los judíos egipcios que entre los propios musulmanes⁹².

1.7.1 - Características del judeo-árabe

Los rasgos lingüísticos caracterizadores del judeo-árabe, independientemente de su contexto temporal y geográfico, comunes a todas las etapas y territorios, son los siguientes:

Empleo alfabeto hebreo

Más allá de su función primordial de representar gráficamente una lengua, los alfabetos son elementos de un enorme simbolismo social, especialmente en el caso de aquellos que están vinculados a una lengua sagrada como el árabe o el hebreo⁹³. Tal y como B. Hary considera, la característica externa más obvia de los etnolectos judíos es el uso consistente, en sus formas escritas, de caracteres hebreos. Muy frecuentemente, los judíos adoptaron las convenciones ortográficas del Talmud, empleando las formas finales de las letras hebreas y, a veces, añadiendo signos vocálicos usando consonantes existentes y/o símbolos. Así, la grafía hebrea simboliza la naturaleza judía del etnolecto. No es raro el uso de la grafía como una identificación religiosa de una lengua como la grafía árabe del persa o del urdu, por ejemplo, que simboliza la naturaleza islámica de la lengua⁹⁴. Sin embargo, según D. Becker, la utilización del alfabeto hebreo no es condición imprescindible para la

⁹² MARTÍNEZ DELGADO 2010: 1, 32-33; BLANC 1974: 212-215; BLAU 1957: 85 y ss.

⁹³ GALLEGO GARCÍA 2006: 18. Cf. El uso de la grafía hebrea en GALLEGO GARCÍA 1997: 40-45; BLAU 1981: 34-41.

⁹⁴ HARY 1996: 727.

clasificación de un texto como judeo-árabe ya que los caraitas de los siglos X-XII utilizaron indistintamente el alfabeto árabe y hebreo. En su opinión, la utilización de uno u otro se correspondería más con una preferencia personal ya que lo verdaderamente destacado es que el texto esté escrito por un judío para un público judío⁹⁵.

No se ha seguido un modelo unánime en el uso y adaptación de la grafía hebrea para la transcripción de las consonantes judeo-árabes, pudiéndose discernir hasta tres tradiciones dentro de ella: arabizada, fonética o fonética primitiva y hebraizada, también llamada, fonética tardía. De estas, la primera de ellas fue la que gozó de una mayor influencia siendo utilizada en todo el período clásico o medieval del judeo-árabe (siglos X-XV). Veamos con detalle cada uno de estos sistemas:

a.- *Ortografía arabizada*: Se basa en la imitación del sistema ortográfico del árabe clásico, adoptando prácticamente todas sus convenciones ortográficas como la escritura morfofonemática del artículo definido, independientemente de que preceda a consonante solar o lunar. También se mantiene la escritura del *alif waṣla* y *alif fāṣila*, entre otros. Muchos menos común es la utilización de *tašdīd*, *madda* o vocales breves⁹⁶. Según J. Blau⁹⁷, en el caso del *tašdīd* parece que la reduplicación viene dada por la influencia de la grafía rabínica. Se observan dos mecanismos para suplir la falta de caracteres hebreos para representar el

⁹⁵ Cf. BECKER 2005: 20. Sobre los caraitas y su tradición tanto exegética como de traducción, véase FRANK 2004; KHAN 2000; 1990; POLLIAK 1997; 2003; HARVIAINEN 1995; 1993; 1991.

⁹⁶ GALLEGO GARCÍA 2006: 22.

⁹⁷ BLAU 1995: 48.

total de los fonemas árabes: el primero, consiste en la adición de puntos diacríticos a imitación de aquellos del alfabeto árabe y, el segundo, utilizar un alófono hebreo del fonema árabe⁹⁸.

b.- *Ortografía fonética o fonética primitiva*: usada únicamente durante el judeo-árabe temprano y documentada en papiros y glosarios bíblicos del siglo IX⁹⁹, se basa en principios fonéticos, libre de la influencia de la ortografía del árabe clásico. Sus características básicas son la representación de /d/ y /z/ con c puesto que es el fonema en hebreo más cercano a la pronunciación de ض y ظ; el artículo definido se marca fonéticamente y no morfo-fonémicamente como sí sucede en el sistema anterior; uso de vocales plenas y defectivas escritas fonéticamente¹⁰⁰. Durante el siglo X, la ortografía fonética desapareció rápidamente y fue reemplazada por la arabizada, siendo el punto de inflexión la aparición de la traducción de Sa'adia Gaon al Pentateuco¹⁰¹, llamada *Tafsīr*. Los rasgos lingüísticos del *Tafsīr* prevalecerán en la mayor parte de las composiciones en judeo-árabe hasta, aproximadamente, el siglo XV, cuyo sistema ortográfico es notablemente distinto del empleado en textos judeo-árabes de la etapa anterior¹⁰².

c.- *Ortografía hebraizada o fonética tardía*: es similar a la ortografía fonética primitiva en tanto que refleja la lengua árabe fonéticamente y

⁹⁸ Cf. GALLEGO GARCÍA 2006: 22-23 donde se ejemplifican este sistema y sus dos mecanismos. Asimismo, HARY 1996: 730; BLAU 1981: 27-34.

⁹⁹ Cf. el trabajo de BLAU-HOPKINS 1987 acerca de estos papiros donde se fundamenta este sistema ortográfico; además, Cf. HOPKINS-BLAU 2007.

¹⁰⁰ HARY 1996: 731. Cf. Ejemplos en GALLEGO GARCÍA 2006: 23.

¹⁰¹ HARY 1996: 731. Cf. BLAU-HOPKINS 1984.

¹⁰² GALLEGO GARCÍA 2011: 61-62.

sigue muchas de las convenciones ortográficas utilizadas en el hebreo rabínico y el arameo. Este sistema de escritura, utilizado a partir del siglo XV, se diferencia, no obstante, de la ortografía fonética primitiva, al conservar y utilizar prácticas del sistema de escritura arabizado empleado en el período anterior, como la escritura morfo-fonemática del artículo determinado¹⁰³.

Según B. Hary, estos tres sistemas podrían ampliarse a cuatro coincidiendo con los cuatro periodos que él arguye en la historia del desarrollo del judeo-árabe y que veremos más tarde. Estos, por tanto, serían: ortografía del periodo del judeo-árabe temprano; de la etapa clásica; de la etapa moderna; del periodo contemporáneo¹⁰⁴. Por otra parte, en su estudio, J. Blau y S. Hopkins a la ortografía del judeo-árabe temprano la denominan como «ortografía judeo-árabe temprana vulgar»¹⁰⁵ y arguyen una completa concordancia entre los fonemas del árabe a través de la grafía hebrea¹⁰⁶.

Influencia de la lengua coloquial o neo-árabe

La lengua árabe se divide en dos grandes tipos: árabe clásico y neo-árabe. El primero de ellos es una lengua de tipo sintético, con morfemas de caso gramatical y modos verbales, representada literariamente en el Corán y la poesía preislámica. El neo-árabe, por su parte, es la otra gran variedad de la lengua árabe, fruto de la libre evolución del árabe antiguo.

¹⁰³ GALLEGO GARCÍA 2006: 24; HARY 1996: 732.

¹⁰⁴ Cf. HARY 1992: 95.

¹⁰⁵ «Early Vulgar Judeo-Arabic Spelling» es la denominación concreta que dan Blau y Hopkins (Cf. BLAU-HOPKINS 1984: 26).

¹⁰⁶ Cf. BLAU-HOPKINS 1984: 26.

Uno de los cambios más significativos fue la progresiva pérdida de los casos gramaticales y modos verbales, hasta convertirse en una lengua de tipo analítico, en un desarrollo paralelo al de las otras lenguas semíticas como el hebreo y el arameo. Los escritos judeo-árabes de época medieval pertenecen a lo que se conoce como árabe medio, es decir, árabe clásico mezclado con elementos de la lengua coloquial o neo-árabe. Dichos elementos aparecen con mucha mayor frecuencia en los escritos de judíos y cristianos que en los escritos de musulmanes y, a partir del siglo XV, la influencia de la lengua coloquial en los escritos judeo-árabes ha sido mucho mayor que en la época medieval y, de hecho, gran parte de la literatura judeo-árabe moderna está escrita en lengua puramente dialectal¹⁰⁷.

Pseudocorrecciones y pseudocorrecciones estandarizadas

Los escritos en judeo-árabe exhiben pseudocorrecciones, esto es, formas originadas en el deseo del hablante o del autor de hablar o escribir en una variedad más prestigiosa evitando formas estigmatizadas¹⁰⁸. De esta manera, en su intento de conseguir el máximo grado de corrección gramatical, su deficiente conocimiento de la lengua estándar le conduce a utilizar una forma que el autor o copista identifica como especialmente correcta en el contexto inadecuado (hipercorrección) o a corregir, sólo parcialmente, un uso de la lengua coloquial (hipocorrección). Algunas de

¹⁰⁷ GALLEGO GARCÍA 2006: 24-25. Cf. *asimismo* 1997: 47-48.

¹⁰⁸ HARY 2007: 277.

estas pseudocorrecciones fueron tan comunes y su uso fue tan prolongado que llegaron a convertirse en pseudocorrecciones estandarizadas¹⁰⁹.

Influencia de las lenguas hebrea y aramea: préstamos léxicos

La influencia de la lengua hebrea y aramea, ésta última en menor medida, en el uso del árabe por los judíos es básicamente de tipo léxico. Los préstamos léxicos del hebreo están vinculados al hecho fundamental de que los textos sagrados judíos, y con ellos, toda la terminología del mundo teológico del judaísmo, fueran transmitidos en esta lengua. El arameo ha desempeñado asimismo un papel relevante en la historia del judaísmo, en tanto que lengua utilizada en la literatura rabínica. Este vocabulario suele aparecer plenamente adaptado a la gramática de la lengua árabe utilizada en los textos judeo-árabes¹¹⁰.

Rasgos fonológicos distintivos

Los dialectos judeo-árabes suelen conservar rasgos de los antiguos dialectos urbanos, mientras que el habla de los musulmanes está más abierta a la influencia de los dialectos beduinos. Las diferencias con la pronunciación de los musulmanes a veces tienen su origen en las características peculiares de las comunidades judías, como la frecuente

¹⁰⁹ GALLEGO GARCÍA 2006: 26; BLAU 1970; Cf. HARY 2007: 275 en el que el autor describe el proceso de creación de estas formas ultracorrectas así como HARY 2009: 137 y ss. donde se describen las pseudocorrecciones en *šury* de Egipto y HARY 1992: 313-314.

¹¹⁰ GALLEGO GARCÍA 2006: 27-28. Cf. Además de la misma autora 1997: 45-47; HARY 2009: 144-155 y BLAU 1981: 44-45 en el que el autor identifica los factores de los que depende el uso de este léxico hebreo y arameo. Estos son: el estilo personal del autor, el género literario del escrito así como el conocimiento de las lenguas hebrea y aramea del autor. Del mismo autor y sobre el uso del hebreo y del arameo en algunos rasgos dialectales árabes, Cf. BLAU 1985.

emigración o el estar expuestas a influencias ajenas a la población musulmana¹¹¹.

1.7.2 - Periodización del judeo-árabe

El judeo-árabe, de manera general, puede ser dividido en cuatro periodos fundamentales de acuerdo a las características que exhibe en cada uno de ellos y a los materiales encontrados: judeo-árabe temprano, antiguo o primitivo (ss. VIII/IX-X), judeo-árabe clásico (ss. X-XV), judeo-árabe tardío (ss. XV-XIX) y judeo-árabe moderno (s. XX). Algunos investigadores comienzan esta periodización en un estadio anterior, el judeo-árabe pre-islámico, con anterioridad al siglo VIII¹¹², sin embargo, en este trabajo hemos decidido no incluirlo en la clasificación aquí presentada guiándonos por la propuesta de M. Á. Gallego¹¹³ en la que arguye que «no existe suficiente evidencia sobre la existencia de algún tipo de judeo-árabe en época preislámica. Los primeros testimonios de un uso específico de la lengua árabe por los judíos proceden en realidad de territorios arabizados tras las conquistas islámicas y, los más antiguos datan del siglo IX e.c. Hasta esa fecha, las comunidades judías seguían utilizando la lengua aramea en sus escritos, pese a tener el árabe como lengua hablada desde un período considerablemente anterior».

De otra manera, podríamos clasificar estos periodos entre dos estadios generales como son el medieval y el tardío. Dentro del primero se observarían el judeo-árabe pre-islámico, temprano y clásico y, el segundo, englobaría el judeo-árabe tardío y moderno. De otra manera, B. Hary

¹¹¹ GALLEGO GARCÍA 2006: 28.

¹¹² Cf. HARY 1992: 75-78; NEWBY 1971; 1988: 21-23.

¹¹³ Cf. GALLEGO GARCÍA 2006: 29.

ofrece una clasificación periódica dividida en dos etapas: judeo-árabe medieval y, dentro de éste, pre-islámico, temprano y medieval y, seguidamente, judeo-árabe tardío, dividido a su vez en dos, posterior y moderno¹¹⁴. El punto de inflexión entre el primer estadio y el segundo sería el siglo XV en el que, en palabras de N. Stillman¹¹⁵, se produce un «crecimiento del aislamiento social de los judíos con respecto al mundo árabe a finales de la Edad Media dentro de barrios separados como el *mellāḥ* y *ḥārat al-yahūd*».

Estos son los cuatro períodos en los que, tradicionalmente, se clasifica el judeo-árabe:

Judeo-árabe temprano, antiguo o primitivo: textos que abarcan desde la expansión del islam y que son resultado de la arabización de los judíos, hasta el siglo X. Por lo general, son obras redactadas con ortografía fonética, la mayoría provenientes de Egipto y datados en el siglo IX¹¹⁶. Con respecto a su contenido, los más numerosos son los de naturaleza documental como cartas personales, documentos comerciales, inventarios y listas, entre otros. También encontramos huellas sobre traducciones de la Biblia al judeo-árabe y comentarios bíblicos¹¹⁷.

¹¹⁴ HARY 1995: 75.

¹¹⁵ STILLMAN 1988: 5.

¹¹⁶ MARTÍNEZ DELGADO 2011: 35-36; GALLEGO GARCÍA 2006: 29. Asimismo, BLAU 1999.

¹¹⁷ GALLEGO GARCÍA 2011: 59, prestando especial atención a la exclusión que se ha dado de la literatura de tipo documental de la denominación «literatura». Gallego García argumenta que no está plenamente justificada ya que en el género epistolar existen una serie de fórmulas y convenciones establecidas de enorme elaboración y con un objetivo estético.

Judeo-árabe medieval o clásico: este período es el más fructífero. Se desarrolla a lo largo del Medievo, empleando una ortografía arabizada y, por lo general, su registro está muy próximo al clásico. El punto de partida de este periodo suele establecerse con la traducción árabe de la Biblia de Sa'adia Gaon (Babilonia, siglo X)¹¹⁸ empleada, en cierta manera, como versión estándar o normalizada para los usos gráficos, fonéticos, morfológicos y sintácticos del judeo-árabe durante los siguientes cinco siglos. Es el momento de mayor actividad literaria en judeo-árabe en el que, a modo de ejemplo, encontramos las grandes obras de Rabí Mošeh ben Maimón, Maimónides, (Córdoba 1135-1204) quien compuso todas sus obras médicas en árabe. Sin embargo, escribió sus obras teológicas y filosóficas en hebreo y en judeo-árabe. Asimismo, es la época de los grandes diccionarios judeo-árabes de autores como Ibn Ġanaḥ (Córdoba-Zaragoza, mediados del siglo XI) y su *Kitāb al-Mustalḥaq* y *Kitāb al-'Uṣūl*, e Ibn Sa'ir (El Cairo, finales del siglo XIII comienzos del XIV) y su diccionario de hebreo bíblico *Kitāb at-Taysir* o *Libro de la Facilitación*¹¹⁹.

El género más cultivado, teniendo en cuenta los fragmentos de la colección de la Geniza, entre los judíos del Islam fue el de las traducciones y comentarios bíblicos. Destacan entre todas ellas, el *Tafsir* de Sa'adia Gaon aunque también es interesante mencionar la primera traducción caraíta de Šelomo ben Yerūḥām, contemporáneo de Gaon y la de Yefet ben 'Eli en la segunda mitad del siglo X. Fue entre los caraítas

¹¹⁸ TOBY 1994.

¹¹⁹ La edición y traducción de esta obra, junto con un estudio preliminar, fue llevada a cabo por MARTÍNEZ DELGADO en 2010. Para la literatura filológica de los judíos de Alandalús véase Sáenz Badillos 2000. Para las obras lexicográficas MARTÍNEZ DELGADO 2008.

también que se cultivó un género dedicado a cuestiones legales y teóricas dentro del que destaca el ‘Libro de las luces y las atalayas’ de al-Qirqisānī, compuesto en el 937; el *Kuzari* o ‘Argumentos y pruebas en defensa de la religión despreciada’ de Yehuda ha-Levi y la *Guía de Perplejos* de Maimónides. Además, en el campo de la filosofía y la teología, también se produjo un auge de mano Sa‘adia con su obra de máxima importancia, *Libro de las opiniones y las creencias*, al que siguieron otros como el rabanita Dāwūd ben Marwāan ben Muqammiš y su trabajo *Veinte Discursos*. Otro importante corpus es el dedicado a la literatura de tipo legal como responsa, manuales legales o comentarios al Talmud, destacando entre ellos el *Comentario a la Mišna* de Maimónides aunque, entre los círculos caraítas, es relevante el *Libro de la clarificación* de al-Basīr del año 1036¹²⁰.

Es, sin duda, el estadio mejor conocido y el único que en la actualidad cuenta con una gramática sistematizada¹²¹ y un diccionario¹²².

Judeo-árabe tardío: esta etapa se caracteriza por una entrada mayor de elementos dialectales en los escritos judeo-árabes. Es, además, la época en la que comienza la literatura de *šarḥ* o traducción literal de textos sagrados del judaísmo a la lengua árabe¹²³. Se utiliza el sistema de ortografía fonético aunque conserva algunos rasgos de la ortografía

¹²⁰ GALLEGO GARCÍA 2011: 61-68.

¹²¹ Cf. BLAU 1981.

¹²² Nos referimos a los trabajos de BLAU 1961, 1981 y 2006. Cf. MARTÍNEZ DELGADO 2011: 36-37; GALLEGO GARCÍA 2006: 29; 1999; 1997; HARY 1992: 76.

¹²³ Acerca de la literatura de *šarḥ*, véase DORON 2007; HARY 2000; 2009; MAMAN 1999; BAR ASHER 1988.

arabizada del período anterior¹²⁴. Aunque este estadio ha sido descartado en algunos trabajos sobre literatura judeo-árabe por considerarlo «pobre»¹²⁵, lo cierto es que debe ser muy tenido en cuenta. Hay una rica literatura judeo-árabe de este periodo redactada tanto en Iraq como en el Magreb, por lo que sigue vigente en todo el mundo arabófono. Además, no debe olvidarse la importante presencia de una poesía judeo-árabe de este periodo en Marruecos¹²⁶.

Judeo-árabe moderno o contemporáneo: Resulta muy relevante porque tenemos acceso a sus dos variedades, escrita y oral. Con respecto al primero, utiliza registros de la lengua coloquial así como el sistema ortográfico fonético con cierta influencia del sistema de escritura árabe. Dentro de la producción literaria, predomina la literatura de *šarḥ* así como de una literatura de tipo popular y folclórico. Con respecto a la variedad oral, hay que señalar que los estudios sobre este judeo-árabe constituyen una tarea urgente dado que muchas de estas variantes están a punto de desaparecer tras la emigración a Israel y la consiguiente asimilación lingüística de la mayoría de las comunidades judías originarias de países árabes¹²⁷.

¹²⁴ GALLEGO GARCÍA 2006: 30. Cf. Asimismo los estudios de HARY-GALLEGO GARCÍA 1999; HARY 1992; KHAN 1991; 1992.

¹²⁵ Cf. la afirmación de HALKIN 2007: 538 «it must be admitted that there is a little value in these works, most of which are liturgical, exegetic or translations of Hebrew pietist works».

¹²⁶ MARTÍNEZ DELGADO 2011: 38.

¹²⁷ GALLEGO GARCÍA 2006: 30-31 (especialmente la nota 40 donde ofrece un repaso bibliográfico a aquellos trabajos publicados sobre los diferentes dialectos judeo-árabes en diferentes países arabo-parlantes. Es interesante prestar atención al estudio general de COHEN 1978a: 299-302 en el que engloba todas las variantes del judeo-árabe moderno o contemporáneo); MARTÍNEZ DELGADO 2011: 38-39.

1.7.3 - El judeo-árabe actual

Hoy en día, el judeo-árabe está en proceso de extinción debido a las migraciones de la población judía al estado de Israel principalmente a mediados del siglo XX. Este traslado supuso que las comunidades judías que llegaban a Israel debían adoptar la lengua hebrea como vehículo de comunicación por lo que debieron de abandonar la lengua árabe tanto en su vertiente escrita como en la oral. Además de esto, la tradición lingüística judeo-árabe fue desapareciendo debido a la avanzada edad de sus usuarios por lo que no se fue regenerando con la llegada de nuevas generaciones sino que estos prefirieron usar la lengua propia de cada país, obligando a la variante lingüística judeo-árabe, a lo largo de todo el mundo, a extinguirse.

2 - ISOGLOSAS DE LOS DIALECTOS MAGREBÍES U OCCIDENTALES

Con el objetivo de presentar las características del judeo-árabe que encontramos en esta colección, hemos de tomar en consideración las isoglosas de los dialectos magrebíes u occidentales (según la clasificación geográfica o diatópica de los dialectos del NA que vimos con anterioridad) ya que de ellas dependerán las diversas variedades judeo-árabes. Por dialectos del Magreb u occidentales, entenderemos el árabe vernacular de Marruecos, Argelia, Túnez, Libia, el árabe *ḥassaniyya*, el maltés así como los dialectos del oeste egipcio¹²⁸. Todos ellos comparten ciertas isoglosas o conjunto de características comunes, diferentes a los tipos propios de los dialectos orientales. Son las siguientes¹²⁹:

- Presencia del prefijo /n-/ en la 1ª persona del singular del imperfectivo, distinguiéndose de la 1ª persona del plural mediante el sufijo /-u/, /*naʕʕal*/ ‘hago’ con un plural /*naʕʕalū*/ ‘hacemos’. Este fenómeno está presente en todos estos dialectos y alcanza hasta Egipto¹³⁰. La sustitución de /ʕ-/ por /n-/ (/ʕʕal/ > /*naʕʕalū*/) es posible encontrarla en las canciones hilalíes recogidas por Ibn Jaldún en el siglo XIV y era ya

¹²⁸ PEREIRA 2011: 954.

¹²⁹ En su estudio, BABA 2010: 260-261, el autor expone las características de ambos grupos, occidental y oriental así como desglosa los rasgos diferenciales comunes en cada área geográfica y aquellos propios de cada país o área dialectal. No se recogen aquí otro tipo de cuestiones fonéticas y morfológicas, sin embargo, acerca de los fonemas interdental en los dialectos árabes magrebíes, Cf. VICENTE 1999; sobre el consonantismo en los dialectos árabes, BABA 2008 y, sobre el plural mixto en los mismos, VICENTE 2000-2001. Por otra parte, si nos referimos a los dialectos árabes beduinos, como característica principal, puede verse la pérdida de interdental en los dialectos árabes de Marruecos (Cf. MOSCOSO GARCÍA 2002-2003).

¹³⁰ BLANC 1974: 212-215 así como BLAU 1957: 85 y ss.

característica del andalusí y parece que existía en el dialecto árabe medieval de Sicilia¹³¹.

- Pérdida considerable de vocales breves, sobre todo /i/ y /u/. En todos estos dialectos la vocal breve cae en sílaba abierta átona, eso tiene como consecuencia el paso de la palabra disílaba a monosílaba¹³²: /kayfa/ >/kīf/ ‘cómo’.

- Creación de un tema verbal derivado /f‘āl/ para expresar un valor resultativo¹³³: /kḥāl/ ‘se volvió negro’.

- Creación de la forma /f‘īl/ que constituye el *mašdar* más empleado de los verbos de acción¹³⁴: /žsīl/ ‘hecho de bailar’.

- Creación de un artículo indeterminado usando el numeral ‘uno’ /wāḥed/ seguido de un nombre determinado, bien por el artículo definido o por estado de anexión¹³⁵: /wāḥed-d-dār/ ‘una casa’ o /wāḥed bab-d-dār/ ‘una puerta de casa’.

- Eliminación de la anexión directa y su sustitución por la anexión indirecta, mediante una partícula de unión. Lo mismo ocurre en los

¹³¹ BABA 2010: 260; CORRIENTE-VICENTE 2008: 40. Acerca del árabe andalusí, Cf. MEYYED ZAYED 1993; CORRIENTE 2012; 1997; 1994b; 1994a; 1992; 1989; 1977.

¹³² BABA 2010: 260; CORRIENTE-VICENTE 2008: 40-41.

¹³³ BABA 2010: 260.

¹³⁴ BABA 2010: 261.

¹³⁵ BABA 2010: 261.

dialectos orientales pero hay partículas que son distintas en el Magreb¹³⁶:
/dār mtā l-ṣulṭān/, */dār di-l-ṣulṭān/* ‘la casa del sultán’.

- En marroquí se emplea el preverbio */tā-/* o */kā-/* con el verbo en el imperfectivo, para marcar la acción en el presente¹³⁷ y con un valor durativo: */kā-yəktab/* ‘está escribiendo’; */tā- nəktəb/* ‘estoy escribiendo’.

- En el plano léxico, existen algunas voces típicamente magrebíes que no existen en oriente. Estas diferencias se deben tanto a las diversas lenguas que han actuado como sustrato como al diferente grado de influencia afrática ejercida por las lenguas de la colonización¹³⁸, ya que en el grupo del Magreb la presencia del francés es mucho mayor¹³⁹.

¹³⁶ BABA 2010: 261.

¹³⁷ BABA 2010: 261.

¹³⁸ Acerca de este tema, Cf. VICENTE 2011; 2006.

¹³⁹ CORRIENTE-VICENTE 2008: 41.

3 - CARACTERÍSTICAS DEL ÁRABE TUNECINO

En este caso, nos centraremos en el árabe de Túnez que tiene tres tipos dialectales distintos: urbanos, rurales y beduinos. Los primeros son los hablados en las grandes ciudades antiguas como Túnez capital, Qayrawán, Susa, Bizerta, Nabal, Enfida y Sfax. Los rurales, por su parte, se hablan en la costa este de Túnez (zona de Sāḥil) y, tanto los urbanos como estos, son los dialectos llamados *qāl* (por la tercera persona masculina del perfectivo del verbo ‘decir’ /*qāla*/)¹⁴⁰. Con respecto a los dialectos beduinos, a este grupo pertenecen tanto los dialectos de los semibeduinos y la población que vive en la zona noroeste del país¹⁴¹.

F. Talmoudi establece, por su parte, cuatro grupos principales: dialectos del Sāḥil, divididos a su vez en urbanos y semi-urbanos; dialectos del norte y, dentro de éste, urbanos y rurales; dialectos del centro-oeste que pueden clasificarse entre rurales y nómadas y, por último, dialectos del sur, que se dividen entre rurales en Sfax y rurales en oasis y nómadas¹⁴².

Los dialectos urbanos y rurales tienen unas características generales que se asemejan a las de los dialectos magrebíes urbanos y son las siguientes:

- No existe oposición de género en la 2ª persona del singular masculina y femenina en los pronombres personales independientes, quedando

¹⁴⁰ BABA 2010: 264.

¹⁴¹ BABA 2010: 264.

¹⁴² TALMOUDI 1980: 10-11; esta clasificación también la encontramos recogida en BABA 2010: 264-265.

reducido a una única forma /*anti*/, ni en las formas del verbo, mientras que los dialectos beduinos sí conservan esta oposición¹⁴³.

- Usan la partícula de aneión analítica *mtā* ‘de’¹⁴⁴ frente a otras variantes como la marroquí /*dyāl*/.

- Emplean el preverbio *mēš* ante imperfectivo¹⁴⁵: /*mēš yaktab*/ ‘escribirá’.

- Adverbios y locuciones temporales propias¹⁴⁶ como /*yāsr*/ ‘mucho, muy’; /*dalḥīn*/ ‘ahora’.

¹⁴³ BABA 2010: 264.

¹⁴⁴ Cf. el estudio de Baba sobre las partículas de aneión directa en los dialectos árabes modernos y, en particular, donde se recogen sus características en el dialecto tunecino (BABA 2003: 213) así como TALMOUDI 1980: 158.

¹⁴⁵ BABA 2010: 265.

¹⁴⁶ Cf. BABA 2005.

4 - RASGOS COMUNES DE LOS DIALECTOS JUDEO-ÁRABES MAGREBÍES

Los dialectos judeo-árabes de la zona del Magreb han sido ampliamente debatidos y estudiados, no únicamente aquellos de las grandes ciudades sino también los que aquellas comunidades que se encuentran en la periferia. Aquellos sobre los que existe un mayor caudal de investigaciones son los de las ciudades de Fez, sudeste de Marruecos, Túnez, Susa, Argelia y Trípoli¹⁴⁷. Durante los últimos años, el campo que mayor atención ha atraído ha sido el del componente hebreo dentro del judeo-árabe de las diferentes áreas, tanto en su variedad escrita como oral, lo que ha permitido significativos avances como la elaboración de un glosario de términos en hebreo y, sobre todo, la identificación y examen de las fuentes hebreas de donde provienen estos vocablos y que no están estáticos en la lengua sino que se van renovando¹⁴⁸.

Es complicado ofrecer una panorámica de las isoglosas o características comunes a todos los dialectos judeo-árabes del Magreb, aún más, teniendo en cuenta la diversidad de rasgos lingüísticos propios que ofrece cada uno de ellos dentro de su propio contexto. Sin embargo, podemos distinguir ciertos rasgos fundamentales que comparten estos dialectos judeo-árabes del Magreb. Estos serían la inexistencia de fonemas interdental (si hablamos del árabe tunecino, por ejemplo, éste sí presenta

¹⁴⁷ Véanse las siguientes contribuciones: LEVY 1990; BAR-ASHER 1986; TIROSH-BECKER 1989; CHETRIT 1986; 1980; HEATH-BAR ASHER 1982; COHEN 1975; 1964; GOLDBERG 1974; SAADA 1956; BRUNOT-MALKA 1939; 1940; COHEN (M.) 1912; MARÇAIS 1902.

¹⁴⁸ BAR-ASHER 1996: 173. En este artículo, el autor plantea un estado de la cuestión en torno a la investigación de los dialectos judeo-árabes modernos en el Magreb e incide claramente en el estudio del componente hebreo que ha dado lugar a importantes publicaciones. Sobre el componente hebreo en los diferentes dialectos judeo-árabes, Cf. TEDGHI 1995; CHETRIT 1991; HENSCHKE 1991; LESLAU 1945; BAHAT 1990; MAMAN 1988; BAR-ASHER 1992; 1991b; 1991a; 1989; 1985; 1978.

interdentales aunque el judeo-árabe que encontramos vinculado a él no las conserva¹⁴⁹); fricativización de ciertos fonemas oclusivos¹⁵⁰; emergencia de sibilantes: cambio del fonema /j/ a /z/ así como el cambio de /š/ a /s/¹⁵¹; paso generalizado de la construcción sintética a la construcción analítica. De acuerdo a esto, se utilizan diferentes partículas de anexión que dependerán del dialecto árabe al que estén vinculados los dialectos judeo-árabes (/dyāl/, /di/, /mtā'/, entre otros)¹⁵². Estas partículas, por otra parte, servirán para indicar una posesión¹⁵³; en la mayoría de ellos, no hay distinción entre el pronombre de segunda persona masculino singular y el referido a la segunda persona femenina singular (/anti/); diferentes preverbios para marcar una acción futura, que corresponden etimológicamente al participio de un verbo en movimiento¹⁵⁴ y que corresponderán con los propios del dialecto del que derivan como /ta-/ /ka-/ /ra-;/ existencia de un gran componente hebreo así como de un vocabulario nuevo tomado, en su mayoría, de lenguas romances fruto de la colonización¹⁵⁵.

Veamos aquellos dialectos judeo-árabes magrebíes que se encuentran mejor documentados así como su caracterización¹⁵⁶:

¹⁴⁹ PEREIRA 2011: 956; Cf. también VICENTE 1999: 326.

¹⁵⁰ VICENTE 1999: 327.

¹⁵¹ PEREIRA 2011: 957.

¹⁵² Cf. BABA 2003: 208.

¹⁵³ PEREIRA 2011: 966.

¹⁵⁴ PEREIRA 2011: 962.

¹⁵⁵ Cf. MAMAN 2011.

¹⁵⁶ Para un estudio general de todas las variantes del judeo-árabe moderno, Cf. COHEN 1978: 299-302.

4.1- Judeo-árabe marroquí

El judeo-árabe marroquí ha sido el que más ampliamente ha sido debatido y estudiado, particularmente las zonas de Fez y Sefru¹⁵⁷. Sus características más destacadas son las siguientes:

- Utilización de la anexión tanto sintética como analítica. Ésta última mediante las partículas *d*, *di*, *dyāl* o *ntā*¹⁵⁸.

- El pronombre relativo característico es *di*¹⁵⁹.

- Preverbios de imperfecto como */kā-/* o */tā-/*. A pesar de ello, los judíos de Sefru casi no emplean preverbios y aquellos de Debdu usan */dā/*¹⁶⁰.

4.2 - Judeo-árabe tripolitano (Libia)

Según S. Yoda, este dialecto comparte rasgos morfológicos similares a los de otros sedentarios magrebíes¹⁶¹. Como características más destacadas ponemos en relieve¹⁶²:

¹⁵⁷ Cf., en referencia al judeo-árabe marroquí, los estudios de HEATH 2002; BAHAT 1990; STILLMAN 1988; HEATH-BAR ASHER 1982; BRUNOT 1936; BRUNOT-MALKA 1939, 1940.

¹⁵⁸ AMAHJOUR 1999: 210-211.

¹⁵⁹ AMAHJOUR 1999: 211.

¹⁶⁰ AMAHJOUR 1999: 211.

¹⁶¹ YODA 2005: 140.

¹⁶² Para un amplio estudio acerca del árabe de los judíos de Trípoli, Cf. La obra consultada YODA 2005: 140 y ss; asimismo, PEREIRA 2010; OWENS 1983.

- Distinción de género en la segunda persona singular en perfecto e imperfecto.

- Ausencia de una sub-clasificación de las raíces verbales de la forma primera por una vocal de la raíz (reducción al tema *fa'al*).

- Existencia de verbos débiles como una categoría diferenciada o, lo que se ha denominado como «*h histórica*». Si la radical débil es *h* y ésta se encuentra en primera o segunda posición de la raíz, el verbo mostrará irregularidad y pasará a formar parte de una categoría verbal diferente.

4.3 - Judeo-árabe argelino

El dialecto judeo-árabe argelino, entre Marruecos al oeste y Túnez al este, no ha sido uno de los dialectos mejor estudiados, sin embargo, sí encontramos obras fundamentales de comienzos del siglo XX y otras que, en los últimos años, han revitalizado este dialecto¹⁶³. Como principales características podemos apuntar:

- Cambio en los plurales: por ejemplo, */marra/* ‘una vez’ en el dialecto judeo-árabe de Argel, se usaba con un antiguo plural fracto */mrīr/*, sin embargo, esta voz está desapareciendo a favor de */marrāt/*¹⁶⁴.

¹⁶³ Cf. la obra fundamental de COHEN. (M) 1912 así como los trabajos recientes de TIROSH-BECKER (referidos principalmente al judeo-árabe de Constantina) 2011a; 2011b; 2011c; 2006; 1989-90. De carácter más general y junto con referencias a Marruecos y Túnez, Cf. LASKIER 1994.

¹⁶⁴ VICENTE 2000-2001: 294; sobre la problemática de este tipo de plural, Cf. también CORRIENTE 1971.

- Conservación del *tanwīn* acusativo */-an/* en algunos términos como */ʾabadan/* ‘nunca’¹⁶⁵.

- Inclusión de adverbios de tiempo diferentes como */wagt/* ‘momento, tiempo’¹⁶⁶.

- Aparición de adverbios de modo formados con la preposición *b(i)* + sustantivo: */b-l-ħaff/* ‘rápidamente’¹⁶⁷.

- Denominación especial de los verbos de color, expresando una cualidad adquirida no natural: */ħamrīn/* ‘rojos’ o */kǎħlīn/* ‘negros’¹⁶⁸.

- Distinción de cuatro formas de plural en el imperfecto en las que las vocales mediales se vuelven ultrabreves por lo que parece que se produce la parada glotal de *hamza*: */iikitibu/* > */ʾikʾtʾtbu/*¹⁶⁹.

- Diferente vocabulario, a modo de ejemplo: */mellaħ/* ‘barrio judío’, */mellaħ/* en Marruecos (excepto Tlemecén donde encontramos */darb al-ihūd/*); en Constantina */eššārāʾ/* y en Argelia */alħāra/*¹⁷⁰.

¹⁶⁵ BABA 2005: 196.

¹⁶⁶ BABA 2005: 194, */waqt/* > */wagt/*.

¹⁶⁷ BABA 2005: 194.

¹⁶⁸ COHEN 1912.

¹⁶⁹ COHEN 1912: 183.

¹⁷⁰ KAYE 1986: 219.

4.4 - Judeo-beréber

El caso del judeo-beréber ha sido discutido por los académicos. Diferentes estudios muestran que los dialectos judeo-beréberes existieron hasta el siglo XX en algunas comunidades rurales y semirurales en Marruecos y, mostrando un paralelo con los dialectos judeo-árabes, nunca ha funcionado completamente como una lengua judía. Estos dialectos nunca produjeron textos tradicionalmente judíos como traducciones bíblicas o paralitúrgicas sino que únicamente funcionaron como vehículos de la interacción diaria con hablantes beréberes dentro de las comunidades judías. Por tanto, este dialecto se considera que sólo se ajusta a determinadas funciones lingüísticas y textuales, no considerándose enteramente una lengua judía¹⁷¹.

Sus características principales son¹⁷²:

- Ciertos reflejos del hebreo y del arameo.

- Estos dialectos judeo-beréberes toman prestados ciertos rasgos de la sintaxis, morfología, léxico y características discursivas de dialectos árabes beréberes y de multitud de textos narrativos.

4.5 - Judeo-árabe tunecino

Éste es uno de los dialectos mejor estudiados y que cuenta con monográficos dedicados tanto a su descripción lingüística como a textos

¹⁷¹ CHETRIT 2010: 58-59. Cf. Los estudios de CHETRIT 2007a; CHETRIT-SCHROETER 2003; ZAFRANI 1980 y la obra fundamental de GALAND-PERNET-ZAFRANI 1970. Véase también la *Risāla de Ibn Qurayš* (BECKER 1984).

¹⁷² CHETRIT 2010: 59.

que ejemplifiquen su caracterización¹⁷³. Las regiones mejor documentadas son las de Túnez capital¹⁷⁴, Yerba¹⁷⁵ y Susa¹⁷⁶ ya que, como apunta M. Bar-Asher¹⁷⁷, la atención se centró en un primer momento en las grandes urbes y, más tarde, se comenzó un segundo periodo en la investigación que tuvo como objeto el examen del judeo-árabe tunecino en la periferia.

Veamos las características fundamentales de este dialecto¹⁷⁸:

- El sistema verbal es, en esencia, similar al que muestra el árabe clásico. Las diferencias se encuentran en la variedad de los tipos de conjugación y el nombre y el aspecto fonético de las formas. El verbo funciona para cada una de las formas verbales de acuerdo a dos oposiciones netas que se traducen respectivamente por los pares de imperativo e indicativo (valor modal) y perfecto e imperfecto (valor de aspecto).

- La segunda persona de la conjugación no distingue masculino o femenino, quedando reducida a una forma única, /anti/.

- El dual está ausente en todas las personas.

¹⁷³ Cf. las obras de COHEN 1964 (textos y documentos lingüísticos y etnográficos), 1975 (estudio lingüístico); BORIS 1951; en cuanto a fonología, BACCOUCHE 1969, 1972; MAAMORI 1967; gramáticas, STUMME 1896; SINGER 1984; MION 2004; CANTINEAU 1938; BORRMANS 1969 así como HENSCHKE 2007 (estudio sobre el componente hebreo).

¹⁷⁴ Véase las obras citadas en la nota anterior.

¹⁷⁵ Cf. HENSCHKE 1991.

¹⁷⁶ Cf. TALMOUDI 1980.

¹⁷⁷ BAR-ASHER 1996: 172-173.

¹⁷⁸ Extraídas de COHEN 1975.

- En el perfecto, cuyas desinencias son sufijadas, la caída de las vocales breves en sílaba abierta ha llevado a la confusión constante de la primera y segunda persona del singular. En el imperfecto, cuyas marcas son prefijadas, no hay ninguna distinción de género que subsista en el plural. De la misma manera, en el perfecto, la segunda persona singular y la tercera, portan distinción a nivel vocálico.

- El esquema clásico */ta1ā2u3/* corresponde al esquema en el judeo-árabe tunecino */t1ā2i3/* que se explicaría como el resultado de una contaminación por el esquema de los nombres de acción de la forma en la segunda radical geminada y de los cuadriláteros: */tḏārib/* ‘acción de golpear’.

- El sufijo */-iyy/* de la lengua clásica es reducido a una vocal */-i/*: */baqri/* ‘de carne (vianda)’; */zawwāli/* ‘pobre’. Al igual sucede con */-iyy/* más la marca de femenino que dará lugar a la reducción */-īya/*: */faransīya/* ‘francesa’.

- Diferenciación en los números cardinales: */zawż/* ‘dos’ y, sobre todo, en la contracción de los números del 11-19 que comportan */-āš/* sufijado: */tlatāš/* ‘trece’, */ṣab‘aṭāš/* ‘diecisiete’.

- Diferentes adverbios de locución y temporales así como preposiciones propias.

Teniendo en cuenta el total de los rasgos explicados anteriormente, servirán estos como referencia para el estudio lingüístico de aquellos que exhibe la colección MS así como los libros que se le han considerado anexos.

SEGUNDA PARTE: ANÁLISIS LINGÜÍSTICO

Atendiendo a su lengua, podemos dividir la colección MS y sus obras anexas en dos partes atendiendo a su registro de la lengua. El primer volumen de MS presenta un judeo-árabe mucho más literario, con menos dialectalismos, en el que apenas se presentan préstamos de otras lenguas y en el que el fenómeno del *šarḥ* aparece difuminado. Sí encontramos, por su parte, varios casos de estructuras paralelas. Esto puede deberse, en primer lugar, al estilo literario que se observa en él y, de la misma manera, a que son historias relacionadas con el texto bíblico cuyo recorrido no ha sido eminentemente oral.

En cuanto al resto de volúmenes, del segundo al sexto, incluyendo en este grupo los volúmenes anexas, la lengua es mucho más dinámica y apegada al judeo-árabe en su expresión oral: se observan muchos más dialectalismos, una gran cantidad de préstamos de otras lenguas (judeo-español y francés), términos hebreos relacionados, sobre todo, con la religión y el culto y destaca por su frecuente incursión el género del *šarḥ* que se introduce a través de partículas o de estructuras de presentación.

Para el presente análisis lingüístico, todos los volúmenes han sido numerados de forma individual. Los ejemplos textuales del corpus bajo examen serán citados de la siguiente manera: cuando aquellos se encuentren dentro de los seis primeros volúmenes de MS, se citará con el número de volumen seguido de la numeración que ostente la línea en la que se encuentra el término ejemplo (2. 25); cuando los ejemplos sean tomados de las dos obras anexas, se citará con una abreviatura para cada uno de ellos (HS, *Hokmat Šəlomo* y E, *Eldad*) seguido del número de la línea (HS. 108; E. 75).

En el apartado del verbo, dentro de la morfología, se ilustrarán con ejemplos textuales tanto los tipos de verbos como sus formas derivadas. Para cada uno de ellos, se tomará un verbo modelo, sin embargo, aquellas formas que no aparezcan en estos modelos se marcarán mediante (*) y, en los casos en los que sea posible, se sustituirán por otros verbos a través del símbolo (>) indicando que éste es similar en la forma al primero.

En cuanto a las transcripciones, se ha tomado como referencia la que propone D. Cohen en su obra sobre el habla de los judíos en Túnez (1975). Sin embargo, dada su complejidad, sobre todo en lo que se refiere al sistema vocálico, se ha propuesto un sistema simplificado de aquel en el que las vocales se dividen en ultrabreves (/ə/), breves (/a/ /i/ /u/) y largas (/ā/ /ū/ /ī/). En cuanto a la transcripción consonántica, tomará la forma que se detalla en el apartado de la grafía. La *tā' marbūta'* se marcará bajo la denominación /-a/.

Primera parte: GRAFÍA

Tal y como expresa J. Blau¹⁷⁹, la mayoría de los textos en judeo-árabe están escritos en caracteres hebreos. Dado que el alfabeto hebreo es menos amplio que el árabe, el número de letras tuvo que ser aumentado empleando puntos diacríticos. Algunas veces se hizo por estrecha imitación del sistema árabe y, en otros casos, el principio subyacente ha sido fonético. Existe también alguna variación en la forma y posición de los puntos diacríticos, especialmente en aquellos de la letra *gimel* que designa a la *žīm* y a la *gayn* o a aquellos que representa la *šade*, entre otros. La inserción actual de puntos diacríticos es algo aleatorio. Generalmente, parece que hubo una tendencia a marcar sonidos que no aparecen en hebreo a través de puntos diacríticos, mientras que los autores frecuentemente obvian los puntos que indican sonidos que suceden como alófonos en hebreo.

1 - CORRESPONDENCIA ENTRE CONSONANTES ÁRABES Y JUDEO-ÁRABES

La correspondencia entre las consonantes árabes y judeo-árabes que exhibe el corpus bajo análisis es la siguiente:

CONSONANTES JUDEO-ÁRABES MS	CONSONANTES ÁRABES
א	ا
ב	ب
ת	ت
ת	ث

¹⁷⁹ BLAU 1981: 34-35.

ג	ج
ח	ح
ז	خ
ד	د
ז	ذ
ר	ر
ז	ز
ס	س
ש	ش
צ	ص
צ	ض
ט	ط
צ	ظ
ע	ع
ג	غ
פ	ف
ק	ق
כ	ك
ל	ل
מ	م
נ	ن
ה	ه
ו	و
י	ي

Dentro de este cuadro, sería preciso incluir, como presenta B. Hary, la convención sobre la correspondencia de las consonantes judeo-árabes independientemente del tipo de escritura al que pertenezcan¹⁸⁰.

1.1 - Consonantes

Hamza

Es representada mediante el soporte de la letra ‘alef’ en cualquiera que sea su posición aunque, si va acompañada por el alargamiento de la vocal, también representada mediante ‘alef’, es absorbida por ésta: אָ /*žā*/ ‘fue’ (1. 52).

Bet

La letra *bet* guarda total correspondencia con su análoga en lengua árabe *bā*’ tanto en MS como en la convención presentada por Hary: /*bayt*/ בית ‘casa’ (2. 18).

Taw

Representada por *taw* sin diacríticos o con una línea sobre ella en la clasificación mencionada arriba, la letra *taw* soporta las consonantes *tā*’ y *tā*’ que aparecerán representadas mediante ella. En la colección, no hay distinción entre una y otra mediante puntos diacríticos o signos adicionales. La letra árabe *tā*’ pierde su característica como interdental

¹⁸⁰ HARY 1996: 729-730.

convirtiéndose en una dental, no habiendo diferencia entre una y otra en la escritura¹⁸¹: תאלת /*tālt*/ ‘tercero’ (2. 69); כתב /*ktəb*/ ‘escribió’ (2. 103).

Gimel

El soporte *gimel* se utiliza como grafía de dos letras, *žīm* y *ġain*. La diferencia entre ambas radica en el diacrítico: en la parte superior de la letra representa una *žīm* y, en la parte inferior, un *ġain*. Sin embargo, aparece como una *gimel* simple o con punto arriba en la mayoría de los textos judeo-árabes para representar *žīm* y *ġain* indistintamente: רגאל /*ržāl*/ ‘hombres’ (1. 136); גדוא /*ġadwa*/ ‘siguiente’ (3. 504).

He’, het

Het y *he’* se utilizan como representaciones de las letras árabes *ḥā’* y *hā’* respectivamente. Asimismo, la letra *he’* se usa como soporte para la *tā’ marbūta* a lo largo de la colección, guardando esta similitud con la convención anterior en los tres casos: חביב /*ḥbīb*/ ‘amigo’ (5. 134); הווא /*huwa*/ ‘él’ (5. 122).

Kaf

Kaf representa a dos letras diferentes, *kaf* y *ḥā’*. La diferencia entre una y otra radica en que la *ḥā’* porta un punto diacrítico encima de ella.

¹⁸¹ La presencia de interdentalas en los dialectos de Túnez es un rasgo casi constante, conservándose en la ciudad de Túnez y en los dialectos sedentarios de la región del Sāhal tunecino. Sin embargo, la desaparición de interdentalas en el dialecto árabe de los judíos de este país, frente a la aparición de las mismas en los dialectos urbano-musulmanes tunecinos, es el motivo por el que Cohen atribuye ésta última a la influencia de los dialectos beduinos o hilalíes (VICENTE 1999: 324-325). Éste quizás sea el motivo de que en la grafía no se refleje el conjunto de las interdentalas, conservándose únicamente las dentalas como un fonema único (COHEN 1975: 19).

Cuando la letra *ḥā'* aparece en posición final, no se escribe con el diacrítico por lo que la escritura entre *ḥā'* y *kaf* finales es, en apariencia, idéntica. Este rasgo también es compartido con la convención descrita anteriormente: יֵרָג /*ḥrəž*/ '(él) salió' (5. 133); כָּאן /*kān*/ '(él) era/estaba'¹⁸² (5. 126).

Dalet

El soporte *dalet* se usa para la representación de dos grafemas árabes diferentes, /*dā'*/ y /*ḏā'*/. Como en el caso de la letra *ṭet*, un único grafema se utiliza para ambas letras por lo que el rasgo de interdentalidad de la *dā'* se pierde al no portar ningún signo diacrítico: דָּאר /*dār*/ 'casa' (5.164); דָּוד /*ḥūd*/ 'toma, coge –imperativo-' (5. 343). En el caso de la representación ortográfica del judeo-árabe, independientemente de su periodo, la *dalet* soporta también un diacrítico en la parte superior para representar /*dā'*/ así como lo hace con su grafía simple en el caso de que represente *ṣād* y *ḏād*.

Reš, zayin, samek, šīn, 'ayin

Estas cinco letras representan, respectivamente, los grafemas *rā'*, *zāy'*, *sīn*, *šīn* y *'ayīn*. No presentan problemas en cuanto a su uso ya que guardan total correspondencia con las letras árabes a las que representan.

En el caso de la convención, la *samek* serviría también para la representación de *ṣād*: גָּרָא /*žrā*/ 'sucedió' (5. 374); זַיִתוֹן /*zaytūn*/ 'olivo' (E. 92); סִידְנָא /*sidnā*/ 'nuestro señor' (1. 42); עֵינִין /*'ayūn*/ 'ojos' (1. 135); שָׂאֵף /*šāf*/ '(él) vio' (1. 283).

¹⁸² Acerca de la utilización de este verbo como verbo auxiliar, véase el apartado en este mismo estudio sobre verbos auxiliares.

Ṣade y tet

De manera general, *ṣade* se usa para representar los grafemas árabes *ṣād*, *ḍād* y *ẓā*. Estos dos últimos portan un diacrítico por lo que no hay distinción entre ambas en los textos. *Tet*, por su parte, representa la letra *tā*. En la convención que presenta Hary, *tet* con diacrítico se utiliza para *tā*: מעא בעצכם /*ma'ə b'aḏkəm*/ 'con algunos de vosotros' (2. 94); ארצכם /*arḏkəm*/ 'vuestra tierra' (2. 99); צאר /*ṣār*/ 'sucedió, ocurrió'-verbo con valor auxiliar- (2. 153); טופלה /*tuf̄la*/ 'muchacha' (2. 344).

Pe', qof, lamed, mem, nun

Estas letras guardan correspondencia con las letras árabes *fā*, *qāf*, *lām*, *mīm* y *nūn*. Ninguna de ellas porta diacríticos exceptuando el caso de la letra *pe'*. Este hecho, el que la *pe'* esté indicando una *fā* cuando, en realidad, no debería de haber confusión ninguna entre varias letras, Hary¹⁸³ lo interpreta como una imitación de la ortografía arabizada dentro de la convención aunque, verdaderamente, pertenecería a la ortografía fonética según sus consideraciones: פי /*fī*/ 'en' (1. 14); דאלך /*dālək*/ 'ese' (1. 16); ולד /*wald*/ 'hijo' (2. 423); מן /*mən*/ 'de, desde' (1. 16); מאיתין /*maytayn*/ 'doscientos' (2. 501).

Waw, yod, 'alef

En el caso de las semiconsonantes *waw* y *yod* representan a las letras *waw* y *yā* cuando son largas o en casos de escritura plena. El '*alef*', por su parte, se utiliza para la representación de los distintos *alif* (*maqṣūra*,

¹⁸³ HARY 1996: 730.

mamdūda, waṣla) sin distinción alguna entre ellos. También, el ‘*alif* se utiliza para la representación del artículo morfo-fonemático determinado *al-*, no sufriendo cambio alguno la *lamed* ante letra solar o lunar: מראה */mra/* ‘mujer’ (2. 525); קודדאם */quddām/* ‘delante, ante’ (2. 526); כִּיף */kīf/* ‘como –adverbio’ (2. 528).

1.2 - SIGNOS AUXILIARES DE LECTURA

1.2.1 - Šadda

La *šadda* o reduplicación de una consonante, se representa mediante la aparición de la misma consonante repetida dos veces siempre y cuando este fenómeno suceda en posición medial. Si la reduplicación se da a final de palabra, como en el caso del perfecto de los verbos geminados, la reduplicación de la letra no aparece representada como tal sino, únicamente, con una letra: תעללם */t‘allām/* ‘(él) aprendió’ (4. 120); חב */habb/* ‘(él) quiso’ (4. 255).

1.2.2 - Fatha tanwīn¹⁸⁴

A modo de ejemplo, אבדן */abadan/* ‘nunca’ (HS. 88); פֶּרְהָאן ‘alegría’ (5.33).

1.3 - GRAFÍA PLENA Y DEFECTIVA

A lo largo de la colección hay numerosos ejemplos tanto de grafía plena como defectiva. En cuanto al primero, encontramos muestras en los pronombres demostrativos como האדא */hādā/* ‘este’ (E. 14) o האדי */hādī/*

¹⁸⁴ Utilizamos el término *tanwīn* (nunación) debido a que, en estudios recientes y anteriores, los académicos siguen incluyéndolo dentro de la denominación gramatical. Véanse HOLES 2004; BLAU 1981: 167-212.

‘esta’ (E. 129) en los que se marca la vocal con *‘alef* así como en ciertos plurales, אלאייאם /*əl-ayyām*/ ‘los días’ (3. 198). Por otra parte, sustantivos cuya vocal breve /u/ es marcada en primera posición con *waw* y que encontramos con grafía plena como אלוואלי /*əl- zuwwāli*/ ‘el pobre’ (3. 188) o en los plurales fractos, כותאב /*kutāb*/ ‘escribas’ (3. 264) o en los pronombres personales afijos como להו /*lahu*/ ‘a él’ (3. 343). Sin embargo, es posible encontrar un mismo término escrito con grafía plena y sin ella: טופלה - טפלה /*təfla-tufla*/ ‘muchacha’ (2. 93 y 1. 272 respectivamente) o סולטאן – סולטאן /*səlṭān-sulṭān*/ ‘rey’ (6. 246, 6. 241). Los casos en los que la reduplicación se da en *waw* o *yod*, puede considerarse como influencia de la grafía rabínica como se ha dicho anteriormente¹⁸⁵.

Los casos de grafía defectiva son abundantes en el imperfecto de los verbos en la segunda y tercera persona תעמלו /*t‘əmlu*/ ‘hacéis’ (2. 116), יעלמו /*y‘əmlu*/ ‘hacen’ (1. 423) y en ciertos adverbios como פיסע /*fisa*/ ‘rápidamente, inmediatamente’ (3. 343).

El uso del sistema consonántico de correspondencias que exhibe el judeo-árabe de estos textos, por tanto, presenta cierta problemática al no ajustarse totalmente a ninguno de los tres sistemas ortográficos referidos anteriormente (ortografía arabizada, fonética y hebraizada) una vez señaladas las diversas tradiciones y el sistema de convención.

La ortografía arabizada basa la adición de puntos diacríticos a imitación de los del alfabeto árabe para paliar la diferencia en el número de consonantes, como es el caso de la *gimel* en representación de *žīm* o la *ṣade* para *ḏād* así como los usos de alófonos de los fonemas árabes y la

¹⁸⁵ BLAU 1995: 48.

ausencia de diacríticos en algunas letras como *tā'* o la *tā' marbūta*¹⁸⁶. De este sistema también conserva el uso del artículo morfo-fonemático independientemente de si va ante letra solar o lunar, que sería un rasgo arcaizante muy próximo a la tradición del JA clásico, así como tiende a marcar consonantes que se encuentran geminadas con la doble escritura de éstas, al igual que sucede con la *waw* y la *yod* que, siendo breves, pueden tender a marcarse con su representación. Esto, por otra parte, podría deberse a la influencia de la grafía rabínica como apunta Blau.

Por otra parte, de la ortografía fonética cabría destacar el uso de la *pe'* con diacrítico ya que, aunque es usado en la ortografía arabizada, su utilización más común es la fonética. Además, en esta colección no se diferencian los diferentes tipos de *'alif*, en cualquiera que sea su posición y denominación como sí lo hace la ortografía arabizada. Por tanto, nos encontramos con una mezcla de características de varios sistemas.

Aunque, como apunta Hary¹⁸⁷, la ortografía arabizada es típica del judeo-árabe clásico y es usada también durante el judeo-árabe temprano, la encontramos en menor grado en el judeo-árabe tardío y moderno o contemporáneo. Es por ello por lo que suponemos que el sistema planteado en MS y sus obras anexas reflejarían esta ortografía aunque denotaría un cierto grado de evolución con respecto a aquella. En primer lugar, el uso de diacríticos es indiscutible pero lo adoptan letras que en este sistema no se utilizarían. Además, usa alófonos hebreos de ciertos fonemas árabes como *bet*, *taw*, *ḥe'*, *dalet*, *reš*, *zayin*, *samek*, *šin*, *ṣade*, *'ayin*, *ṭet*, *kaf*, *qof*, *lamed*, *nun*, *lamed*, *he'*, *waw* y *yod*. En tercer lugar,

¹⁸⁶ GALLEGO GARCÍA 2006: 22-23; HARY 1996.

¹⁸⁷ HARY 1996: 730.

marca las vocales largas aunque combina este hecho con la utilización de la *waw* y la *yod* para la marcación de ciertas vocales breves. En cuarto lugar, la ‘*alef*’ sirve para presentar todas las ‘*alif*’ en cualquiera que sea su posición, mientras que *tā’ marbūṭa*, representada por *he’*, no usa ningún signo diacrítico, como suele en la escritura arabizada.

Segunda parte: MORFOLOGÍA

1 - EL VERBO

El sistema verbal del judeo-árabe tunecino guarda, en líneas generales, el mismo esquema que aquél del árabe clásico. Las diferencias básicas radican en las reglas fonéticas que se aplican a los tipos de conjugación y el nombre. De manera propia, la conjugación verbal no conoce todas las distinciones referentes a las personas del árabe clásico así como utiliza ciertas aformativas y preformativas que se alejan del AC, habiendo ciertos puntos básicos divergentes:

- No existe distinción entre la segunda persona masculina y femenina singular (*/anti/*), por lo tanto la forma utilizada será la de la masculina que aglutinará a los dos géneros. En cuanto a su similitud con la primera persona singular en el perfecto, a no ser que haya una vocalización exhaustiva, no es posible distinguirlos a nivel consonántico.

- No existen las formas duales en el singular ni en el plural.

- En cuanto a la segunda y tercera persona del singular y plural no distinguen género en la conjugación, siendo la forma masculina la dominante.

- En el imperfecto, la primera persona del singular guarda el prefijo */n/* anexado a la forma verbal, distinguiéndolo de la primera persona del plural que exhibe el prefijo */n-/* y el sufijo */-u/*.

- El verbo guarda ciertas formas derivadas del AC, principalmente de la primera a la décima, pese a la caída de las vocales breves.

A continuación, se pasarán a explicar todos los tipos de verbos para ver su comportamiento en perfecto e imperfecto así como en imperativo sus participios cuando estos estén registrados en el corpus textual bajo examen.

1.1 - Verbo con tres radicales fuertes o verbo sano:

Verbo modelo: כתב /*ktab*/ ‘escribir’

Perfecto:

	Singular	Plural
1	כתב (5. 385)	כתבנא (E. 212)
2	כתבת (6. 175)	> תבעתו (2. 560)
3	כתבו (3. 109)	כתבו (E. 214)

Cuando la aformativa es consonántica, toma la vocalización /12ə3/, en cambio, cuando es vocálica sigue el esquema /1ə23/. En el caso de la tercera persona singular que no toma ninguna aformativa, sigue el primer modelo. Por otra parte, no hay distinción vocálica entre la segunda y tercera persona singular femenina. No se registra ningún modelo de tercera persona femenina plural.

Imperfecto:

	Singular	Plural
1	נכתב (HS. 731)	נכתבו (3. 513)
2	תכתב (2. 570)	תכתבו (4. 312)
3	יכתב (1. 243)	יכתבו (E. 131)

Dos diferencias básicas con respecto al AC: no hay distinción entre la segunda persona masculina y femenina en el singular ni en el plural, quedando reducida únicamente para ambos géneros a la forma masculina; primera persona del singular toma preformativa /n/ y en plural /n/ junto con aformativa /-ū/.

Imperativo:

	Singular	Plural
1	אעלם (1. 97)	
2	תעלמי> (1. 513)	אכתבו (4. 533)

Participios:

	Activo	Pasivo
Mas.	האבט> (1. 51)	מכתוב (1. 247)
Fem.	נאזלה> (3. 107)	מכתובה (2. 477)
Plural	פאסדין (1. 18)	מכתובין (3. 515)

1.2.- Verbo con segunda y tercera radical duplicada o verbo geminado:

Verbo modelo: חב */ħəbb/* ‘querer’.

Perfecto:

	Singular	Plural
1	חבית (3. 415); חבית (3. 133)	חבבנא*
2	חבבת (2. 592)	חביתו (HS. 44)
3	חב (HS. 196)	חבבו (HS. 136)

Siempre que haya aformativa, la segunda radical aparece reduplicada en la grafía y cambia su vocalización al esquema /1ə22/, análogo a /1ə23/, excepto en el caso de la primera persona singular que la encontramos con dos grafías.

Imperfecto:

	Singular	Plural
1	נחב (4. 88)	נחבבו (4. 67)
2	תחב (4. 240)	תחבבו (4. 323)
3	יחב (4. 308)	יחבבו (5. 45)

La vocalización, debido a las preformativas cambia de /1ə22/ > /pref.+1ə22/. Cuando la preformativa que tomen sea /y-/ está obligada a portar vocal /i/.

Imperativo:

	Singular	Plural
Masculino	חב*	חבבו*

Participio:

	Activo	Pasivo
Masculino	שאדד > (3. 443)	מחבוב (5. 171)

1.3 - Verbo con primera radical débil:

Verbo modelo: אכל /'akal/ 'comer'

Perfecto:

	Singular	Plural
1	כלית (1. 359)	כלנא (3. 487)
2	כלאת (HS. 565)	כלאתו*
3	אכל (2. 187)	כלאו (4. 416)

Imperfecto:

	Singular	Plural
1	נאכל (HS. 706)	נאכלו (4. 21)
2	תאכל (HS. 701)	תאכלו (HS. 644)
3	יאכל (HS. 703)	יאכלו (HS. 844)

La primera radical se conserva en todas las personas siempre tras la aformativa lo que hace que la vocal entre la segunda y tercera radical sea ultrabreve (/’akal/>/nākəl/).

Imperativo

	Singular
Masculino	כּוּל (HS. 558)

En imperativo no hay más formas registradas de este verbo, sin embargo, suponemos que seguiría el esquema כּוּל* y כּוּלִי* (femenina singular y plural respectivamente).

Participios:

	Pasivo
Masculino	מוּאכּל (3. 378)
Femenino	מאכּלה (HS. 644)

No se registran el resto de los participios del verbo /’akal/.

1.3.1 – El caso especial del verbo אַכּד /’ahəd/

El caso del verbo אַכּד ‘coger, tomar’ es especial dentro del grupo de aquellos de primera radical débil porque en perfecto pasa a comportarse como un verbo de tercera radical débil.

Perfecto:

	Singular	Plural
1	כְּדִית (HS. 751)	כְּדָנָ*
2	כְּדָת (HS. 827)	כְּדָתוּ*
3	כְּדָ (1. 81)	כְּדָו (E. 49)

En las personas del plural, se observa un vocal ultrabreve en la primera radical debido a las aformativas. En cuanto al plural, la vocal pasa a la primera radical debido a las aformativas que porta (*/ħəd'ū/*, */ħədātū/**, */ħədnā/**).

Imperfecto:

	Singular	Plural
1	נֶאֱכַד (1. 328)	נֶאֱכְדוּ (2. 98)
2	תֶּאֱכַד (1. 448)	תֶּאֱכְדוּ*
3	יֶאֱכַד (2. 376)	יֶאֱכְדוּ (2. 94)

La vocal ultrabreve cambia su posición entre la segunda y tercera radical siempre que no porte preformativas (*/yāħəd/*, */tāħəd/*, */nāħəd/*).

Imperativo:

	Singular
Masculino	כּוּד (1. 92)
Femenino	כּוּדִי (HS. 98)

Participios: únicamente se registra el pasivo plural מאכודין (5. 70)

1.4 - Verbo con segunda radical débil:

Verbo modelo: גאַב /*žāb*/ ‘traer’¹⁸⁸.

Perfecto:

	Singular	Plural
1	גבת (HS. 586)	גאַבנאַ*
2	גאַבת (1. 564)	גאַבתו*
3	גאַב (2. 403)	גאַבו (4. 314)

Imperfecto:

	Singular	Plural
1	נגיב (1. 86)	נגיבו*
2	תגיב (HS. 718)	תגיבו*
3	יגיב (HS. 843)	יגיבו (1. 212)

La aformativa no porta vocal excepto en el caso de la tercera persona singular y plural que, por su aformativa /y-/, necesita una vocal breve (*/yīžīb/*, */yīžībū/*). La carga vocálica, como en el caso de */tžīb/*, */tžību/**, */nžību/** se encuentran entre la primera y segunda radical con el alargamiento de la vocal.

¹⁸⁸ Este verbo (*/žāb/*: */žā+bi/*) ‘traer’, ya se encuentra atestiguado en AM (Cf. BLAU 1995: 54a; 61a).

Imperativo:

	Singular	Plural
Masculino	גיב (1. 93)	גיבו (2. 87)

Participios: en la colección estudiada no se registran.

1. 5 - Verbo con tercera radical débil:

Verbo modelo: משא /mšà/ 'ir'

Perfecto:

	Singular	Plural
1	משיח (2. 425)	משינא*
2	משאת (3. 64)	משיתו*
3	משא (3. 74)	משאו (3. 150)

La carga vocálica estaría en la vocal ultralarga y no entre la primera y la segunda radical (/mšīt/, /mšāt/, /mšīna/, etc.)

Imperfecto:

	Singular	Plural
1	נמשי (3. 230)	נמשיו (4. 441)
2	תמשי (3. 475)	תמשיו (6. 168)
3	ימשי (3. 495)	ימשיו (3. 489)

La preformativa será la que cargue una vocal breve (/yəməšī/, /təməšī/, /nəməšī/, /yəməšīu*/ , /təməšīu/, /nəməšīu/).

Imperativo:

	Singular	Plural
Masculino	אמשי (HS. 102)	אמשי (HS. 376)

Participio: activo מאשי

1.6 - Verbo con tercera radical *hamza*¹⁸⁹:

Verbo modelo: אָ /zā/ 'ir'.

Perfecto:

	Singular	Plural
1	גאָת (HS. 556)	גאינא (5. 322)
2	גאָת (2. 319)	גיתו (3. 168)
3	גא (2. 358)	גאו (2. 321)

Imperfecto:

	Singular	Plural
1	נגי*	נגי*
2	תגי (4. 440)	תגי*
3	יגי (6. 186)	יגי (2. 41)

¹⁸⁹ Dentro de este apartado se podría poner el ejemplo del verbo /ra'ā/ 'ver' que ha sido suprimido en el Túnez judío por el verbo /sāf/ con el mismo significado. En los casos en los que el primero es usado, se conserva la diptongación clásica (/rā/ /rāt/ /rayt/ /rayt/ /rāw/ /raytu/ /raynā/). Este verbo, conjugado como forma de imperativo singular seguido de un pronombre personal sufijado, actúa como partícula asimismo (/rāni/ /rāk/ /rāal/, sucesivamente) (Cf. COHEN 1975: 106).

La carga vocálica recae en la última sílaba produciéndose el alargamiento de la vocal (/y $\bar{z}$ ī/, /t $\bar{z}$ ī/, /n $\bar{z}$ ī/*, /y $\bar{z}$ īu/, /t $\bar{z}$ īu/*, /n $\bar{z}$ īu/*).

Imperativo: singular אִיִּא (3. 56).

Participios: no se registran en la colección estudiada.

1. 7 - Verbo cuadrilítero:

Encontramos únicamente registrada la tercera persona femenina del perfecto del verbo זָלַזַל /zalzal/ ‘temblar’ (1. 129) y de כָּלְכַל /ħalħal/ ‘estremecerse’ (1. 130). Los verbos cuadriláteros no sufren cambios significativos, únicamente la transformación en una vocal ultrabreve de la vocal plena entre la tercera y la cuarta radical aún portando aformativas (/tzalzal/ o תְּכַלְכַל /tħalħal/).

El resto de la conjugación de los verbos cuadriláteros, junto con imperfecto, imperativo y participio no se observa.

2 - FORMAS DERIVADAS Y VOZ PASIVA

2.1- Formas derivadas

Las formas derivadas del verbo, refiriéndonos de la II a la X ya que de la XI a la XV no se observan en estos textos, conservan las mismas características que en AC, exceptuando el cambio vocálico a vocales ultrabreves que encontramos en este judeo-árabe tunecino que no se refleja en la escritura pero que conocemos en base a obras referentes a él¹⁹⁰. Además, estas formas guardan el mismo sentido que en AC: II causativa, intensifica el sentido de la forma base (forma I) que guarda su sentido primordial; III hacer que la acción la realice otra persona; IV hace transitivos los verbos intransitivos, causativa y denominativa; V, reflexiva de la II, verbos derivados de nombres que indican estado o situación; VI reflexiva de la III, frecuentemente recíproca; VII pasiva; VIII reflexiva de la I; IX posesión o adquisición de una particularidad física o color; X solítica lo que expresa la raíz o pensar que alguien o algo lo posee y es reflexiva de la IV¹⁹¹.

2.1.1 - Forma II (/fa' 'la/ > segunda radical reduplicada):

Verbo כתת 'aumentar' (/kəttər/). Ejemplos que encontramos: יכתת (4. 421); כתת (6. 547); y las dos formas de su participio pasivo, con escritura plena מוכתת (E. 221), y sin ella, מכתת (5. 384).

¹⁹⁰ COHEN 1975 y TALMOUDI 1980.

¹⁹¹ HAYWOOD 1992: 139 y ss.

2.1.2 - Forma III (/fā'ala/ > infijo /'alef/ entre primera y segunda radical):

Encontramos la tercera singular del perfecto de כָּרַג /ħrəž/ 'salir' (כָּרַג AC /ħāraža/ > /ħāraž/ (HS. 226) aunque esta forma no está registrada en AC. También aparece el participio activo femenino כָּרַגְתָּ (/ħāržal/) (HS. 704)

2.1.3 - Forma IV (/af'ala/):

Aquellos verbos que se corresponden con el esquema clásico /af'ala/ no se encuentran en el dialecto de Susa y no se observan en ninguno de los dialectos del norte de África. La función de esta forma la ha tomado la forma segunda¹⁹².

2.1.4 - Forma V (/tafa'ala/ > prefijo /t-/ y reduplicación de la segunda radical):

A modo de ejemplo, תבכר /təbkkər/ 'madrugar' (1. 392), produciéndose una reducción vocálica con respecto al AC (/tabakkar/).

2.1.5 - Forma VI (/tafa'ala/ > prefijo /t-/):

Esta forma adopta una /t-/ como preformativa, como es el caso del verbo תפכר 'enorgullecerse' (AC /faħara/ > /təfħər/ (3. 125), que porta una vocal ultrabreve. Encontramos las siguientes formas en su conjugación: תפכרו (3. 96); נתפכר (HS. 555); תתפכר (1. 392); יתפכרו (1. 404). Sin embargo, esta forma no está atestiguada en AC.

¹⁹² TALMOUDI 1980: 100.

2.1.6 - Forma VII (/infa'ala/ > prefijo /'in-/):

En el caso del verbo sano o con tres radicales fuertes no causa problemas ni en perfecto ni en imperfecto ינהלך /*yinhaləq*/ 'perecer, morir' > 'arrojarse al peligro' (2. 370); ינטלבו /*yinṭəlb*/ 'pedirse' (2. 526); אנגמער /*yinžəmu*/ (del verbo /*žam*'a/ no está atestiguada en AC pero aquí sí la encontramos (2. 582).

En el caso de verbos con primera radical débil en forma VII, como el verbo AC /*wažada*/, la *waw* se mantiene: אנוגד /*'anužəd*/ (4. 278) así como en los imperativos singular y plural¹⁹³.

2.1.7 - Formas VIII y IX (/ifta'ala/ e /ifta''ala/: 'alef como prefijo y /t- / como infijo entre la primera y segunda radical más reduplicación de la segunda radical en la IX):

El caso de verbos que aparecen en forma VIII no está registrado. La forma IX sería en AC /*'ikttaba*/ > /*'əkttab*/ pero no se recoge en los textos.

2.1.8 - Forma X (/istaf'ala/ > prefijo /'ista-/ seguido de las radicales de la forma básica:

Véase יסתהק /*yistḥəq*/ 'merecer, ser digno de' (5. 193); יסתאהל /*yistāhl*/ 'ser merecedor de' (5. 583), entre otros.

2.2 - La voz pasiva

La voz pasiva, como la encontramos en AC (/kataba>kutiba>yuktabu 'escribir-fue escrito-es escrito) y en la que únicamente cambian las vocales breves, es complicada de localizar en estos textos por la falta de

¹⁹³ Cf. COHEN 1975.
VOLUMEN I: INTRODUCCIÓN Y ESTUDIO

vocalización. La función de voz pasiva parece haberla adoptado la forma VII como en האדא אלמעשה אנוגד מכתוב */hādā əl-ma'āseh 'anūžəd məktūb/* ‘esta leyenda se encuentra escrita’ (4. 278).

3 - USO DE FORMAS NO USUALES EN AC

A lo largo de la colección se observa el uso de formas no usuales o verbos que se utilizan en formas en las que no lo hacen en AC. Ejemplos¹⁹⁴:

אנפזעה (de /*faza* 'a/) 'asustarse, atemorizarse' (1. 484): no se utiliza en forma VII.

יעדדב (de /'addab/) 'impedir, vedar, prohibir' (2. 186): no se utiliza en forma II.

יהווסו (de /*hās*/) 'hacer las labores' (4. 16): no se utiliza en forma II.

תהסב (de /*hasaba*/) 'contar, calcular' (6. 115): no se utiliza en forma VII.

תסתעקר (de /'aqur/) 'ser infructuoso, estéril' (6. 679): no se utiliza en forma IX.

¹⁹⁴ Los ejemplos que se detallan a continuación dentro de este apartado lo hacen en la forma original que aparece en los textos.
VOLUMEN I: INTRODUCCIÓN Y ESTUDIO

4 - MORFOLOGÍA NOMINAL

Los cambios producidos en el judeo-árabe tunecino con respecto a aquellos del AC son, en su mayoría, de tipo cuantitativo en la vocalización debido a una caída de las vocales breves en sílaba abierta. Sin embargo, los esquemas en las formas nominales no varían de las del AC en cuestiones significativas más allá de la anteriormente comentada. Al igual que Talmoudi en su estudio¹⁹⁵, dividiremos este apartado en tres subdivisiones: participios verbales, nombres verbales y sustantivos.

4.1 - Participios verbales¹⁹⁶

Participios activos: expresan un atributo verbal o una acción continua como en *בְּצָרֵב קָאָתַל לְכָל מִן יְקָאָבְלֵהוּ* /*bi-ḏarb qātāl li-kul mən yiqābəlhu*/ ‘de un golpe mataba a todo el que se le acercaba’ (2. 151).

Participios pasivos: únicamente como atributo verbal: *מְגִמְוֵה* AC /*mažmū‘a*/ > /*məžmū‘a*/ ‘colección’ (HS. 11).

4.2 - Participios nominales

Participios activos: nunca tienen lugar como atributos verbales: *עֲלִים* AC /*‘ālim*/ > /*‘ālim*/ ‘conocedor’ (4. 74); *חֲאִים* /*ḥākīm*/ > /*ḥākīm*/ ‘sabio’ (4. 149).

¹⁹⁵ Cf. TALMOUDI 1980: 110 y ss.

¹⁹⁶ Además de los participios verbales y nominales que se recogen en este apartado, hay que tener en consideración aquellos correspondientes a las formas verbales derivadas descritas anteriormente. No se han recogido, por otra parte, aquellos esquemas que no se observan en los textos analizados.

Participios pasivos: guardan las funciones de sustantivo y de adjetivo:
 מכתוב AC /maktūb/ > /məktūb/ ‘escrito’ (HS. 647); מחבוב
 /maḥbūb/ > /məḥbūb/ ‘amado, querido’ (2. 591).

4.3 - Nombres verbales o /maṣdar/

4.3.1 - Nombres verbales de tres radicales

- Esquema /1v23(a)/: קסמה AC /qisma/ > /qūsama/ ‘división’ (3. 452).
- Esquema /12(ā)(ū)(ī)3/: וצול AC /wuṣūl/ > /wṣūl/ ‘llegada’ (3. 32).
- Esquema /1v23ān/: קרבאן AC /qarbān/ > /qərbān/ ‘sacrificio’ (1. 394).

4.4 - Esquemas nominales¹⁹⁷:

4.4.1 - Sustantivos birradicales: אמם AC /’umm/ > /’umm/ ‘madre’ con grafía plena (HS. 887).

4.4.2.- Sustantivos con tres radicales

Esquema /1v23/:

- Esquema clásico /fa’l/ > /fə’l/ (/1v23/ > /1ə23/): שמש AC /šams/ > /šəms/ ‘sol’ (1. 129); קלב /qalb/ > /qəlb/ ‘corazón’ (1. 188); Sigue el esquema en el que la vocal plena ha sufrido un proceso de abreviación suponiendo el cambio /a/ > /ə/.

¹⁹⁷ Los esquemas nominales pueden verse en COHEN 1975: 140 y ss y en TALMOUDI 1980: 116 y ss.

- Esquema clásico /fi'l/ > /fə'l/: (cambio de vocalización): בנת AC /bint/ > /bənt/ 'hija' (1. 152).

- Esquema clásico /fu'l/ > /fə'l/: כבו AC /hubz/ > /həbz/ 'pan' (1. 256).

- Esquema /1v23a/: Correspondiente a sustantivos femeninos: טפלה /təfla/ 'muchacha' (1. 551) aunque también se aplica a adjetivos que forman su forma femenina como קוייה AC /qawiyya/ > /qwiyya/ 'fuerte (fem.)' (2. 174) (de /qwi/, forma masculina del adjetivo).

4.4.3 - Esquema de los sustantivos geminados /1v2 (2)/:

גן AC /žinn/ > /žənn/ 'genio' (2. 372); חק AC /haqq/ > /həqq/ 'verdad' (2. 486). El esquema /1v22a/ es dependiente de éste.

4.4.4 - Esquema de los sustantivos con la primera radical débil:

4.4.4.1 - /'12/ (con /'alef/): ארץ AC /'ard/ > /'ərd/ 'tierra' (4. 163).

4.4.4.2 - /w12/ (con /waw/): וקת AC /waqt/ > /wəqt/ 'tiempo, momento' (4. 171).

4.4.5.- Esquema de los sustantivos con radical medial débil:

4.4.5.1 - /1v2/ en los que la vocal (/a/, /u/, /i/) es larga:

נאר /nār/ 'luz' (4. 316); סוק /sūq/ 'mercado' (4. 573); ביר /bīr/ 'pozo' (1. 493) son coincidentes con el esquema del AC. Asimismo, /1ī2/ puede darse como diptongación en /-ay-/ > /1ay2/: como en /zayt/ 'aceite'; /bayn/ 'entre'; /hayr/ 'bien, fortuna'.

4.4.5.2 - /1v2a/ (en los que la vocal es larga): סירה /sīra/ 'vida' (5. 606).

4.4.6 - Esquema de los sustantivos con radical final débil (similares al esquema del AC):

4.4.6.1 - /12a/: מײא /*miyya*/ ‘cien’ (HS. 301).

4.4.6.2 - /12i/: נבי /*nbi*/ ‘profeta’ (E. 194).

4.4.6.3 - /12u/: אב /‘*abu*’ ‘padre’ (2. 471).

4.4.7 - Otros esquemas sustantivos trirradicales:

4.4.7.1 - /12v3/: קבר /*qabr*/ > /*qbər*/ ‘tumba’ (3. 256).

4.4.7.2 - /12v3/ en los que la vocal /a/ o /i/ es larga: בלאד AC /*bilād*/ > /*blād*/ ‘ciudad’ (3. 286). El esquema /12ū3/ normalmente es utilizado para la formación de plurales como קלוב AC /*qulūb*/ > /*qlūb*/ ‘corazones’ (4. 225).

4.4.7.3 - /12v3a/: Mismo esquema que el anterior con la terminación femenina: חכומה AC /*ħukūma*/ > /*ħkūma*/ ‘gobierno’ (5. 137).

4.4.8. - Esquemas derivados de verbos cuadriláteros:

4.4.8.1 - /1u23ā4/: סולטאן AC /*sulṭān*/ = /*sulṭān*/ ‘sultán, rey’ (6. 247).

4.4.8.2- /1a23ī4/: קנדיל AC /*qandīl*/ = /*qandīl*/ ‘lámpara’ (2. 295).

5 - EL GÉNERO Y EL ADJETIVO

5.1 - El género

Es masculino y femenino y el adjetivo será el que indique el género del nombre cuando éste lo acompañe. Sin embargo, no se conoce cuando el sustantivo aparece de manera aislada excepto en los casos que veremos a continuación:

5.1.1 – Masculino: no posee ninguna marca que lo distinga (ראגל /*rāzil*/ ‘hombre’ 3. 182; מלך /*malk*/ ‘rey’ (3. 174).

5.1.2 – Femenino: la marca del femenino es la *tā’ marbūta* sufijada al sustantivo como en: סלטאנה /*sultāna*/ ‘reina, sultana’ (4. 22). Sin embargo, otros sustantivos también lo poseen como שגרה /*šžəra*/ ‘árbol’ (1. 249). Todos aquellos sustantivos que pueden cambiar su género a femenino lo hacen mediante esta marca. Esta regla también es aplicada a la formación del femenino en los participios (מכתוב /*maktūb*/ > /*maktba**/ ‘escrito > escrita*’ (2. 162) y de los adjetivos (כביר > כבירה ‘grande (masc.) > grande (fem)’ (2. 184 y 2. 172 respectivamente). Por otra parte, esta marca femenina, al igual que en árabe clásico, cambia de /a/ a /-t/ cuando el nombre va seguido de un pronombre personal sufijado (מראתהו /*mrāthu*/ ‘su mujer’ HS. 65) o forma parte de la *‘idāfa*.

Los nombres que son femeninos aún sin llevar ninguna marca son:

- Partes del cuerpo (יד /*yad*/ ‘mano’ 3. 299).

- Términos de parentesco (אמם /*umm*/ ‘madre’ HS. 888).

- Que porten sufijo de femenino (בנה /*bint*/ ‘hija’¹⁹⁸ 1. 81).

- Términos referidos a elementos de la naturaleza שמס /*šams*/ ‘sol’ (1. 129); סמא /*smà*/ ‘cielo’ (1. 164).

- Nombres de ciudades y países.

5. 2 – El adjetivo

El adjetivo concuerda en género y número con el sustantivo al que acompañe y se sitúa siempre tras éste.

5.2.1 – Adjetivo masculino: esquema /12ī3/ como en ואד כביר /*wād kbīr*/ ‘un gran río’ (1. 461).

5.2.2 – Adjetivo femenino: esquema /12ī3a/ como en טופלה וחיידה /*tufla wəḥīda*/ ‘muchacha única’ (4. 344) o צבייה יהודייה מזיאנה יאסר /*ṣəbīya yahudīya məzyāna yāsr*/ ‘una muchacha judía muy bella’ (4. 16).

5.2.3 – Adjetivo plural: adopta la terminación /-īn/ para masculino y femenino y sustantivos colectivos como en נאס קויין /*nās qwīn*/ ‘gente fuerte’ (E. 201) aunque es posible encontrar contrucciones como תלאתה אבנאת מלאח /*talāta ’abnāt mlāḥ*/ ‘tres muchachas rectas’ (1. 105).

¹⁹⁸ TALMOUDI 1980: 128-129.

6 - EL PLURAL Y EL DUAL

6.1 – El plural

Si hablamos del plural, los femeninos sustantivos siempre forman su plural a través del sufijo /*āt*/ (אבנאות /'əbnāt/ 'hijas' (2. 282) y los masculinos lo hacen en /-īn/ como סנין /*snīn*/ 'años' (3. 431), aunque queda registrado אייזאם /'ayyām/ 'días' (2. 332). También se observan otros tipos de plurales como los fractos כותאב /*kutāb*/ 'escribas' con grafía plena (3. 264) o los internos (/kitāb/ > /kutub/ 'libro > libros'*) que reflejan grafía plena, aunque su formación varía dentro de los tipos de esquemas nominales que rijan el sustantivo en cuestión.

Los adjetivos masculinos y femeninos hacen su plural a través a través del sufijo /-īn/ (קויין /*qwīn*/ 'fuertes' (6. 143).

6.2 - El dual

Las formas duales de los sustantivos no son frecuentes en el judeo-árabe tunecino como vimos anteriormente. Según Talmoudi, únicamente se dan en periodos temporales (por ejemplo, יומין /*yawmīn*/ 'dos días' (2. 476), unidades de medida¹⁹⁹ o en partes del cuerpo que son dobles como las manos o los ojos. Sin embargo, la forma más extendida de componer el dual es mediante el numeral זוג /*zawž*/ > /*zūž*/ 'dos' seguido del sustantivo en plural independientemente del tipo de esquema nominal que éste utilice: זוג שְׁהוּד /*zawž šhūd*/ 'dos testigos' (6. 372); זוג רגאל /*zawž ržāl*/ 'dos hombres' (6. 342).

¹⁹⁹ Cf. TALMOUDI 1980: 131.

7 - PRONOMBRES

7.1 - Pronombres personales

Los pronombres personales, tal y como apunta D. Cohen, comportan un doble sistema de formas que podemos dividir en independientes y sufijadas y que distinguen persona (primera, segunda y tercera), género (masculino y femenino) y número (singular, plural)²⁰⁰. Se usan para evitar la confusión entre las formas verbales que presentan las mismas formas para diferentes personas o para enfatizar el sujeto de la oración.

7.1.1 - Pronombres independientes

	Singular	Plural
1	אני אנה (6. 548; HS)	אנהא (2. 580)
2	אנתי (HS. 129)	אנהאן אנהם (3. 358; 3. 168)
3 m.	הווא הו (1. 276; HS. 157)	הומאן הומא (HS. 649; 1. 123)
3 f.	הייא (3. 233)	

La primera persona, de manera frecuente, es /'anā/ durante toda la colección, que conserva la forma del AC, sin embargo, en HS aparece que convive con /'anī/ que parece haber ocurrido por una *imāla*. La segunda persona no presenta distinción para masculino o femenino siendo común al Túnez musulmán y al Argel judío pero no al Argel musulmán y a

²⁰⁰ COHEN 1975: 210.

Marruecos, en general, donde se conocen las dos formas, una para el masculino y otra para el femenino²⁰¹. La tercera persona singular */huwwa/* se corresponde con el AC */huwa/*, sin embargo, la vocal se ha alargado como también sucede en el caso de numerosos dialectos modernos²⁰² a nivel oral. Este alargamiento que se produce en el registro oral, puede que haya sido reflejado en los textos a través de la grafía plena. Este pronombre conoce una variante, */hu/*, que se corresponde con el judeo-árabe clásico y que encontramos principalmente en el primer volumen de la colección. La tercera singular femenina, */hiyya/*, como en el caso anterior, guarda la similitud con el clásico */hiya/* pero ha sufrido el alargamiento de la vocal puede que por dos motivos: debido al registro oral, como sucede con la tercera persona masculina singular o debido a la influencia de la grafía rabínica.

En la primera persona plural */’aḥna/* la ausencia de la consonante inicial */n-/* del árabe clásico, puede ser explicada mediante una disimilación²⁰³. Además, habría que pensar el cambio de */ā/ > /ǎ/* cuyo timbre sería pronunciado como */ə/*²⁰⁴. La segunda persona plural es */’antum/* que conserva la forma del AC aunque encontramos una sola vez */’antumān/* que solo se presenta en algunas zonas como Tlemecén o Susa pero no en el Túnez judío de la capital²⁰⁵. La tercera persona plural normalmente es */humān/* aunque se registra una variante, */humā/* en HS únicamente.

²⁰¹ COHEN 1975: 211.

²⁰² COHEN 1975: 212.

²⁰³ COHEN. M 1912: 87.

²⁰⁴ COHEN 1975: 211.

²⁰⁵ COHEN 1975: 212.

7.1.2 - Pronombres personales sufijados

	Singular	Plural
1	י-יא-ני	נא-
2	ך-	כם-
3 m.	הו-ה	הם-
3 f.	הא-	הם-

Para la primera persona singular, encontramos los pronombres personales sufijados י-יא- and י-ני, siendo el primero verbal y el segundo, nominal: יגייני 'viene a mí' (2. 23); עלייא 'sobre mí' (2. 29). La forma con yod anexa, alternará con la anterior después de consonante (caso de yod, como en לי 'a mí, para mí' o después de vocal como en עלייא²⁰⁶. En la segunda persona singular hay una reducción de género, al igual que en el verbo, conservándose la forma ך- como sufijo nominal y verbal (ונהבך 'te quiero' (2. 28), דארך 'tu casa' (2. 448). Para la tercera persona se utiliza /-hu/, tanto nominal como verbal, pero es posible encontrar la forma ultrabreve /-h/ (עיניה 'sus ojos (de él)' (2. 454). Para el femenino, la forma incluye una /'alef/, עלייא ('sobre ella' (2. 488) o ראגלהא 'su marido (de ella)' (4. 259) donde no existe forma breve ni contracción de la vocal.

Para la primera persona del plural: tanto nominal como verbal el sufijo es /-nā/ מעאנא 'con nosotros' (4. 480). Para la segunda, /-kum/ מעא בעצכם 'con algunos de vosotros' (2. 94). La tercera persona plural masculina y femenina guarda la reducción de género al masculino: /-həm/ > להם 'a ellos' (2. 98).

²⁰⁶ COHEN 1975: 213.

7.1.3 - Pronombres sufijados en régimen directo

	Singular	Plural
1	י -	נא-
2	ך-	כם-
3	הו- ו	הם-

Tal y como apunta Cohen²⁰⁷, las formas de plural en */-īn/* no anexan pronombres sufijados sino que lo hacen a través de la construcción analítica y las partículas propias de este registro. Sin embargo, las formas de dual-plural referidas, por ejemplo, a las partes del cuerpo pierden la */nun/* final cuando van seguidas de estos pronombres.

Si hablamos, por otra parte, de la expresión de reflexivo, se utilizarán los términos */nafš/* y */rūḥ/* seguidos de un pronombre afijo de los comentados anteriormente. A modo de ejemplo: רהי */ruḥī/* ‘yo mismo’ (2. 529); נפסה */nafsha/* ‘ella misma’ (2. 592).

7.2 - Pronombre relativo

El pronombre relativo más usado, común tanto a los dos géneros como a los dos números de singular y plural e invariable es אלדי *’alladī/*, que es un fósil de */di/* o */illi/*²⁰⁸ y que resulta ser un rasgo arcaizante muy próximo a la tradición del JA clásico: */u-ḥəblt wa-ulədt wald ’alladī təsmmà Moše/* ‘concibió y dio a luz a un hijo al que

²⁰⁷ COHEN 1975: 218.

²⁰⁸ Cf. BLAU 1995: 235. Para el uso del relativo en textos árabe-cristianos de AM, Cf. BLAU 1967-67: 525-526.

llamó Moše' (6. 437). Sin embargo, es posible encontrar la partícula /*mā*/ cumpliendo funciones de pronombre relativo como en: וכל מא וקע /*u-kul mā waq'al*/ 'todo lo que pasaba' (1. 270); ושארף כל מא עמלו /*u-šāf kul mā 'amlu*/ 'vio todo lo que hacían' (1. 283).

7.3 - Pronombres indefinidos

El pronombre indefinido se construye mediante ואחד /*wāḥad*/ 'un, uno', seguido del sustantivo al que se refiera: כאן ואחד פקיר /*kān wāḥad fqīr*/ 'había un pobre'²⁰⁹ (6. 305). También se observa la forma femenina (ואחדה) y se corresponde con el valor de la expresión de 'solo'.

Con el mismo valor de imprecisión, aunque no se trate de pronombres indefinidos como tal, encontramos otras formas como:

- שאי /*šāy*/: que tomará los valores de 'todo' o 'nada' según sea acompañado por /*kull*/ o /*ḥttā*/ como en: מן כל שאי /*mān kul šāy*/ 'de todo' (HS. 596); הַתָּא שאי /*ḥttā šāy*/ 'ninguna cosa, nada' (E. 111)²¹⁰.

- בעד /*ba'd*/: lo encontramos en expresiones tales como וצאר אלדי בעד /*u-šār əlldi madda qəlila mān al-zmān*/ 'ocurrió que, después de un tiempo' (5. 560).

- פלאן /*flān*/: Según Cohen²¹¹, este término propone un valor más de imprecisión que de indeterminación pudiéndose traducir como 'tal' o

²⁰⁹ La forma /*ḥadd*/ que recoge Cohen (1975: 221-222) no aparece en los textos estudiados dentro de esta colección.

²¹⁰ Acerca de este pronombre indefinido en andalusí (Cf. CORRIENTE 1992: 97); en AM (BLAU 1966-1967: 142) o en árabe antiguo (HOPKINS 1984: 67).

como la expresión conocida «Fulano, Fulana o Fulanito». A menudo es posible encontrar el mismo término repetido (פֶּלֶאן אֶלְפֶּלְאָנִי) (6. 368-) para reforzar el sentido de imprecisión ‘fulanito de tal’.

- כאמל /*kāmal*/: puede traducirse por ‘unos cuantos, unas cuantas’, como en כאמל פִּי כֹל שֵׂאִי /*kāmal fī kull šāy*/ ‘unos cuantos de cada’ (lit. ‘de todas las cosas’) (3. 71).

- כל /*kull*/: admite dos valores: colectivo, como en באש כל בנאדם /*bāš kull benādām*/ ‘para que cada hombre’ (3. 141); o indefinido distributivo como en כל ואחד מנהם יקול /*kull wāḥad mənḥəm yikull*/ ‘cada uno de ellos dijo’ (3. 161).

7.4 - Pronombres adjetivos demostrativos

	Cercanía	Lejanía
Masculino	האד ; האדא	האך ; האדאך
Femenino	האדי	האך ; האדיך
Plural	האדו	האדוך

El pronombre demostrativo masculino y femenino de lejanía es compartido como puede verse en מא ערפשי אשכון האך אליהודי /*mā ‘arəfšī aškūn hāk al-yahudi*/ ‘no conocía quién era aquella judía’ (5. 157)²¹².

²¹¹ COHEN 1975: 223.

²¹² Sobre esta confusión entre el pronombre adjetivo masculino y femenino, Cf. Blau 1995: 61; 1981: 112.

7.5 - Pronombres adjetivos interrogativos

Pronombres adjetivos interrogativos observamos dos fundamentalmente: אש /aš/ ‘qué’ y אשכון /aškūn/ ‘quién’, que siempre actúan como independientes (אש אלסבב /aš al-sbəb/ ‘qué razón’ (4. 365); לאשכון האדי /li-aškūn hādī al-kswa/ ‘¿Para quién es este vestido?’ (5. 334).

8 - EL ARTÍCULO

El artículo aparece cuando un nombre está determinado, siempre que no sea el primer término del estado de anexión directa o se encuentre determinado por un pronombre sufijado. En el caso de la colección estudiada, el artículo /ʾ(l)/ aparecerá siempre independientemente de si va seguido de letra solar o lunar, no asimilándose a ellas²¹³. Aún así, la *'alef* desaparece en el caso de que un sustantivo esté precedido por una preposición como /lī/ y ésta se asimile a aquel, en cuyo caso únicamente se conservará la /lamed/ del artículo y no la *'alef*. A modo de ejemplo: וטלבו ללסולטאן /u-ʔəlbə li-l-sulṭān/ 'le pidieron al rey' (6. 470).

²¹³ Para observar los cambios fonéticos que comporta el artículo dependiendo de la vocal o del tipo de consonante del que va seguido, véase COHEN 1975: 227-228.

9 - PREPOSICIONES

Tal y como señalan Cohen y Talmoudi en sus estudios, las preposiciones pueden dividirse en dos subcategorías, simples y compuestas, siendo éstas últimas variantes y combinaciones de dos simples y que poseen una mayor flexibilidad en cuanto a su composición²¹⁴.

9.1 – Preposiciones simples:

- פִּי /fi/ > /f/ ‘en’

Acompaña tanto a sustantivos definidos como no definidos mediante el artículo: פִּי אֶלְאֶרֶץ /f-əl- ‘ard/ ‘en la tierra’ (1. 401); פִּי הָאֵד אֶלְגִּיל /fi hād əl-žīl/ ‘en esta generación’ (1. 93). En el primer caso, presenta el alomorfo /f/ ya que la preposición va seguida de artículo que comienza por vocal, por el contrario, cuando lo hace de una consonante guarda la forma /fi/ como sucede en el segundo. Cuando va seguida de un pronombre personal sufijado, su vocal se reduplica: וּאֶפְעַל פִּיּא /u-af‘al fiyya/ ‘haz conmigo’ (1. 496) y, pese a que no aparezca marcada en ningún caso salvo en el de primera persona singular, ha de tenerse en consideración. Cuando va acompañada del resto de pronombres personales sufijados, su vocal será larga (/fi/) como en פִּיהֶם ‘en ellos’; פִּיה ‘en él’; פִּינָא ‘en nosotros’ y no /f/.

- בִּ /bi/ > /b/ ‘con, por, en’

Podemos encontrar la preposición /bi/ precedida de un verbo con pronombre personal sufijado: יִסְרִוּ בִּיהָ /ysīru bīha/ ‘viajaron en/por ella’ (1. 22). Cuando va acompañada de pronombres personales sufijados, se

²¹⁴ Cf. COHEN 1975: 244 y ss.; TALMOUDI 1980: 152 y ss.
VOLUMEN I: INTRODUCCIÓN Y ESTUDIO

comporta de la misma manera que la preposición anterior reduplicando, en el caso de la primera persona, su vocal, בייא */bīyya/* ‘conmigo’ (1. 485); וכפרו ביה */u-kəfru bīh/* ‘lo recordaron’ (1. 195). Por otra parte, junto con un nombre indeterminado, בבאֵהוּ */b-bālhū/* ‘en su cabeza/mente’ (1. 32), o determinado por el artículo, באלתֵּלֶג */b-əl- tlaž/* ‘con la nieve’²¹⁵ (1. 66).

- ל */li/ > /l/* ‘a, para’

Esta preposición y su alomorfo guardan varias funciones. Según Cohen, tiene dos valores esenciales: elativo, marcando el complemento de dirección (לארץ ישראל */li-ard Yišrael/* ‘a la tierra de Israel’ (2. 470) y dativo, marcando el complemento atributivo²¹⁶ (ללסלטאן */li-l-sultān/* ‘al rey’ (2. 513). Sin embargo, veamos un ejemplo donde se produce un tercer valor: ובעת ולדהו לארץ ישראל ליתעללם אלתורה */u-ba ‘at waldhu li-ard Yišrael li-t‘allam əl-Torah/* ‘envió a su hijo a la tierra de Israel para que aprendiera la Torá’ (2. 470). El primer */li/* guarda el valor elativo anteriormente descrito. El segundo, por su parte, sustituye a la expresión */‘an/* del árabe clásico introduciendo la perífrasis verbal (ליתעללם) con valor final.

²¹⁵ En árabe clásico, */bī/* posee el sentido de «en», sentido que en las hablas orientales tiende a prevalecer suplantando a */fī/* en su empleo (Cf. COHEN 1975: 245 nota 27).

²¹⁶ COHEN 1975: 247.

/li/ se construye asimismo con sufijos pronominales:

	Singular	Plural
1	לי	לנא
2	לך	לכם
3 m.	להו-לו	להם
3 f.	להא	להם

Estos presentan como sufijos al verbo que acompañan (נקללך */naqllək/* ‘te digo’ (3. 414), aunque existe otra serie formada con esta preposición que se utiliza de manera independiente sin estar anexada al verbo que lo acompaña con el mismo valor que la serie anterior: לייא, לייך, לייכם.

Por otra parte, la preposición */’ilā/* ‘a, hacia, sobre’ aparece ampliamente a lo largo de los textos. Según Wright, su función es la de indicar movimiento a o hacia un lugar²¹⁷. Sin embargo, otro uso es similar al de */alà/* ‘hasta que’, por ejemplo: ומא כרג מן דארהו אלא מא ופא כתיבת */u-mā hrəž mən dārhu ’ilā mā wafà ktībət əl-sidur mtā ’hu/* o ‘y no salió de su casa hasta que encontró la escritura de su *siddur*’ (6. 514). Por otra parte, ésta misma puede introducir un objeto directo a la manera del את */’et/* de la lengua hebrea: מא יעטיהו אלא פלוס כל חד יעטיה פ’רנך */mā ya ’tīuhu ’ilā flūs. Kull həd ya ’a’īh frənk/* ‘que le dieran un franco y cada uno le dio un franco’²¹⁸ (1. 242).

²¹⁷ Cf. WRIGHT 1971: 2, 144; HARY 1991: 597.

²¹⁸ Sobre el uso de */li/* e */’ilā/* en los textos judeo-árabes, Cf. HARY 1991. Concretamente, sobre la función de */’et/*, HARY 1991: 602-605.
VOLUMEN I: INTRODUCCIÓN Y ESTUDIO

- מן /*mən*/ ‘de, desde’

Esta preposición podemos encontrarla junto con בעד formando la locución adverbial מן בעד ומן בעד אלדי נפטר הריב"ש: מן בעד /*u-mən ba'd 'alladī nəftər ha-Ribaš*/ ‘después de que fuera enterrado ha-Ribaš’ (5. 220) formando la expresión ‘después de, después de que’. Denota también un punto de partida en el tiempo o en el espacio: מן הינחם: /*f-qāmu mən hīnhəm*/ ‘se levantaron en ese momento’ (5. 402); מן אספאניא /*mən isfāniya*/ ‘de Hispania’ (5. 179). También lo encontramos en expresiones hechas como, por ejemplo, de valor temporal מן אלאיאם /*yawm mən əl-ayyām*/ ‘un día’ (5. 203) o de referencia en el sentido de ‘en cuanto a’ que resulta superfluo en AC pero utilizado en estos textos: ומא מן אלרב שמעון: /*wa-ama mən əl-rab Šimeon Qiyārā*/ ‘en cuanto al maestro Simeon Qiyara’ (5. 445). /*mən*/ introduce también el segundo término de la comparación: מן כסותך אכיר מן כסותך /*u-ksūt martək aḥīr mən ksutka*/ ‘el vestido de tu mujer es mejor que tu vestido’ (5. 367).

Al igual que las anteriores, la encontramos junto con pronombres sufijados: וקאל להו כוד מני סתה דינאניר /*u-qāl lahu ḥūd māni sitta dinānir*/ ‘y le dijo: “coge de mí seis dinares” (2. 387).

- ענד /‘*ind*’ ‘en’

/‘*ind*’ guarda dos sentidos. El primero de ellos es el de localización (‘en casa de’) o lugar donde se encuentra alguien o algo: ענד שלמה המלך /‘*ind Šēlomo ha-melek*’ ‘a casa del rey Salomón/donde estaba el rey Salomón’ (HS. 15). Sin embargo, tal y como apunta Cohen, su empleo esencial es aquel que expresa junto con la ayuda de pronombres afijos, esto es, la noción de posesión, constituyendo así un tipo de verbo ‘tener’.

Este empleo es muy antiguo y no conoce un carácter de generalidad y de exclusividad más que en los dialectos modernos²¹⁹:

	Singular	Plural
1	ענדי	ענדנא
2	ענדך	ענדכם
3	ענדהו; ענדהא (f.)	ענדהם

- מעא /*ma'ā*/ 'con'

El sentido fundamental de esta preposición es el de 'en compañía de, con': *wa-Abraham mšà ma'ā Yishāq* 'Y Abraham se fue con Isaac' (1. 439). También se utiliza en ciertas expresiones, *ma'ā ba'ḏhām* /*ma'ā ba'ḏhām*/ 'entre ellos' como en *f-qālhu ba'ḏhām* 'dijeron entre ellos' (2. 143). Puede ir acompañado de pronombres sufijados al igual que los anteriores.

- עלא /*alā*/ 'en, sobre'

Esta preposición guarda el sentido de 'en, sobre, por'. Encontramos /*alā*/ de manera aislada: *u-rkəb al-ḥīl* 'se montó en el caballo' (HS. 40). Cuando va acompañada de pronombres afijos pasa a adoptar la forma /*alī*/²²⁰ produciéndose el cambio de א > י en todos ellos: עליהם, עליכם, עלינא, עליו, עליהא, עליך, עלייא.

²¹⁹ COHEN 1975: 250.

²²⁰ Cf. COHEN 1975: 250; TALMOUDI 1980: 154.

- בין /*bayna*/ > /*bīn*/ ‘entre’

Esta preposición marca la relación entre dos complementos separados por la conjunción /*wa*/ > /*u*/, como en *אל־פֶּרֶק אֲלֵדִי בֵּין אֱלִיהוּד וּבִינְכֶם* /*əl-frəq əldi bīn əl-yahūd u-bīnkəm*/ ‘la diferencia que hay entre los judíos y vosotros’ (HS. 685). Admite también sufijos pronominales: *וְלֹא יִצְהַר בֵּינְהֶם* /*u-lā yizhar bīnhəm*/ ‘y no aparecía entre ellos’ (1. 19). Aparece también como parte de la expresión ‘juntos’ cuando acompaña al verbo /*mšā*/ ‘ir’ + numeral cardinal: *וּפִי הָאֵךְ אֶלְחִין מִשָּׂאוֹ בֵּין אֲתַנִּין* /*u-ḥi hāk əl-ḥīn mšau bīn itnīn*/ ‘y en aquel momento se fueron los dos juntos’ (2. 231).

- פֹּקַ /*fūq*/ ‘sobre, encima de’

Como preposición aislada: *וְאֶלְסִלְטָאן חַט הַרְמַב"ם פֹּקַ כְּרִסֵּי אַעֲלָא מְנַהֵם* /*wa-l-sultān ḥəṭ ha-Rambam fūq kursī 'a'alā mənḥəm*/ ‘y el rey puso a Maimónides sobre una silla por encima de ellos’ (6. 468) o *וַיִּקְטַטְעוּ לְהוֹ גְמִיעַ פֹּקַ מַרְכַּב נֶאֱרַר* /*u-ṭl'ə Henok li-l-smà fūq mərkaḇ nār*/ ‘y subió Henoc al cielo encima de un carro de fuego’ (1. 64). Admite sufijos: *וַיִּקְטַטְעוּ לְהוֹ גְמִיעַ* /*wa-yiqəṭṭ'u lahu žmī'a ḥuwaīžhu 'alladī fūqhu*/ ‘y se repartieron (de él) todas las cosas que llevaba encima’ (1. 224). En cuanto al sufijo de segunda persona plural /-*kum*/ > /-*kəm*/, la /*k*/ se asimila a la /*q*/ final de /*fūq*/ (/fūqqum/)²²¹ aunque no está atestiguado en esta colección.

- חַתָּא /*ḥttā*/ ‘para, hasta que’

/ḥttā/ funciona como preposición con valor final aunque posee otro como conjunción²²²: *וְשָׂרַב חַתָּא רֹוא* /*u-šrəḇ ḥttā rūā*/ y ‘bebió hasta que se

²²¹ TALMOUDI 1980: 156.

²²² Sobre el valor de /ḥttā/ como conjunción, Cf. COHEN 1975: 258.

sació' (1. 233). Guarda un tercer valor cuando acompaña al numeral 'uno' (חתא ואחד /*ħttā + wāhed*) que se traduce por 'ningún/nadie': חתא ואחד מא יביע לדאך אלזוואלי /*ħttā mā ybī li-dāk əl-zuwwālī* 'ninguno le vendía a aquel extranjero' (1. 244).

- תחת /*taħt*/ 'bajo, debajo'

/*taħt*/ se acompaña siempre de un sustantivo: תחת ידהו /*taħt yadhū*/ 'bajo su mano' (2. 120).

- קבל /*qbal*/ 'ante, antes de que, delante'

וקבל מא ימות /*qbal mā yəmūt*/ 'antes de que muriera' (2. 471).

- בעד /*ba'd*/ 'después'

בעד בניאן בית המקדש /*ba'd binyām bayt ha-miqdaš*/ 'después de la construcción del templo' (HS. 292); usado en construcciones temporales como ובעד ביום או יומין /*u-ba'd b-yawm aw yawmīn*/ 'después de uno o dos días' (2. 474). Admite sufijos pronominales dando lugar a su alomorfo /*ba'ad*²²³.

- כִּי־ /*kayfa*/ > /*kīf*/ 'como'

/*kīf*/ es la forma abreviada del AC /*kayfa*/ que proviene de la antigua preposición /*ka*/. Además, encontramos la forma /*kī*/ resultante de la analogía de /*kīf*/ y de las preposiciones en -i. /*kīf*/ es la forma más empleada siendo /*kī*/ una variante rara²²⁴. Podemos encontrarlo en

²²³ Cf. TALMOUDI 1980: 155.

²²⁴ COHEN 1975: 251.

construcciones como: פִּכְרָגַת בִּנְת לֹוֹט כִּיף עֲאֲדַתְהָא /*f-ḥaržət bint luṭ kiḥ*/ ‘salía la hija de Lot como era su costumbre’ (1. 265); acompañando a verbos: וְכִיף יִתְכַלְלֵם /*kiḥ yitkalləm*/ en el sentido de ‘conforme’, ‘conforme hablaba’ con valor durativo (1. 306) o, junto con otras preposiciones aportando valor de relativo como con /*ba’d*/: וּבְעַד כִּיף יָמוֹת /*u-ba’d kiḥ yaḡmūt*/ ‘después de que muriera’ (1. 246). Puede ir soportando sufijos pronominales para denotar una comparación: אַנְתִּי יְהוּדִי אַנּוֹס כִּיפִי /*anti yaḡudī ’anūs kiḥī*/ ‘tú eres judío converso como yo’ (6. 68).

- /*qadd*/ ‘ya’

Aparece seguido de un verbo con valor de pretérito perfecto: וְלִדְנָא יִצְחָק /*waldnā Yiṣḥaq qadd kbər*/ ‘nuestro hijo Isaac ya ha crecido’ (1. 421). Sin embargo, puede tomar la significación de ‘a la medida de, en tanto que’ como indica Cohen²²⁵.

- /*ḡir*/ ‘excepto, más que (a, para)’

וּמָא תְּכַלְלִישִׁי יִכְרָג מִן בָּאב אֶלְדָּאֵר גִּיר מִן אֶלְבֵּית לְלִישִׁיבָה /*u-mā təḥlālīšī yikrāg mən bāb əl-dār ḡir mən l-bayt li-l-yešiba*/ ‘y no lo dejaba salir de la puerta de la casa más que a la academia’ (HS. 510).

- /*urā*/ ‘detrás, tras’*

Pese a que esta preposición se encuentre atestiguada en el judeo-árabe tunecino moderno²²⁶, no aparece en ningún caso en el corpus principal ni en los volúmenes considerados anexos. En su defecto, se utiliza la

²²⁵ Cf. los ejemplos de COHEN 1975: 252.

²²⁶ Cf. COHEN 1975: 252; TALMOUDI 1980: 156.

preposición */qudām/* que se explica a continuación. Sin embargo, las construcciones que más se acercan al sentido original de */urā/* son אַכְכֵּר y בעד seguidos de un sustantivo o entre dos sustantivos como en el caso de */ba‘d/*.

- קודאם */qudām/* ‘delante de, ante’

Se utiliza la preposición */q(u)dām/* en el sentido de ‘delante de, ante’ (האנאס אלפאסדין קודאם אלספינה) */u-kānu wa-’aqfīn qudām l-safīna/* ‘se quedaron parados delante del arca’ (1. 150).

- מתאע */mtā‘/* ‘de’

Proviene de un sustantivo lexicalizado que significa ‘pertenencia, bien(es), derecho’ y se usa como partícula de la anexión indirecta en algunos dialectos árabes modernos²²⁷. */mtā‘/* (que deriva del clásico */matā‘/* ‘bien(es)’), se presenta bajo diferentes formas que se emplean en los dialectos árabes de Argelia, Libia, Marruecos, Malta, Tunicia y en andalusí. Esta partícula, junto con */btā‘/* se conoce en los textos de AM²²⁸. Lo encontramos en varias formas: como partícula de la anexión indirecta entre el regente y el regido (אלואד מתאע סדום) */al-wād mtā‘ sdom/* ‘el río de Sodom’ 1. 298); indicando posesión o pertenencia (האנאס אלפאסדין מתאע) */al-nās al- fāsdīn dālik al-zmān/* ‘la gente corrupta de aquel tiempo’ (1. 18) incluso ante partículas interrogativas (האד אלמאל מתאע) */hād al-māl mtā‘ aškūn/* ‘¿De quién es esta pertenencia?’ (2. 209)

²²⁷ BABA 2003: 203. Cf. Dozy (1881: 2: 575) donde indica que esta partícula expresa propiedad y posesión.

²²⁸ BABA 2003: 204.

o de manera individual junto con pronombres sufijados (אלוצאיות מתאעי)
 /əl- wšāyāt mtā 'i/ 'mis órdenes' (2. 75).

- וסט /wast/ 'en medio de, en mitad de'

והטטו אלצנדוק פי וסט מרכב /u-ħattu fi-l-šənduq fi wast məkəb/ 'y pusieron la caja en mitad del carro' (4. 138). Admite pronombres personales sufijados.

- מתל /mətl/ 'como' (uso similar al de /kīf/)

פְעִמְלוּ לְהוּ מֵתֵל מֵא קֵאל /f- amlu lahu təl mā qāl/ 'le hicieron como dijo' (2. 119); מתל קול אלפסוק (/mətl qūl əl-pasūq/ 'como dice el versículo' (2. 394). Admite pronombres sufijados.

- טול /ṭawl/ 'a lo largo de'

טול אל־אייאם /ṭawl əl-ayyām/ 'a lo largo de los días' (2. 394).

- /blā/ 'sin'

De manera general, esta preposición puede emplearse junto con el sufijo negativo /š(i)²²⁹, sin embargo en esta colección no está atestiguado. Se acompaña de un sustantivo: בלא קיאם /blā qiyās/ 'sin valor' (4. 95).

- /barrā/ 'fuera, afuera, por fuera'

בררא יא מהבול /barrā yā məhbūl/ '¡fuera, necio!' (6. 44).

²²⁹ Cf. COHEN 1975: 253.

9.2- Preposiciones compuestas:

Las preposiciones compuestas se obtienen a través de la unión de varias simples, a menudo a través de /mən/, como /mən fīr/ (האדא מן גיר שך) (*/hādà mən gīr šak qā‘d yākāl u-yišrəb/* ‘éste no hay duda de que está comiendo y bebiendo’ 1. 261); /min qbəl/ (מתל מא עמל מעא) (*/mətł mā ‘aməl ma‘ā žədudna mən qbəl/* ‘como no hizo con nuestros antepasados antes 6. 428’); /mən ba‘d/ (מן בעד רא אלהסיד) (*/mən ba‘d rā əl-ħəsīd/* ‘después vio el piadoso’ 3. 243); /mən fūq/ (ונול מן פוק) (*/u-nzəl mən fūq əl-ħṣān mtā‘hu/* ‘bajó de su caballo’ 3. 340); /mən taħt/ (מן תחת ביבאן אלמדינה) (*/əl-dam ħārəž mən taħt bibān əl-mādīna/* ‘la sangre sale por debajo de las puertas de la ciudad’ 2. 117); /mən ‘ind/ (מן ענדהם בקלב מכסור) (*/f-ħəržət mən ‘indhəm bi-qəlb məqsūr/* ‘salió de su casa con el corazón roto’ HS. 107).

10 - ADVERBIOS

Los adverbios se dividen según la clasificación tradicional que recoge Cohen²³⁰: cualidad, lugar y tiempo.

10.1 - Adverbios de cualidad

- כיפאש /*kifāš*/ ‘cómo’ (interrogativo)

Procedente de la unión de una preposición /*kif-*/ más el indefinido /*-āš*/. Puede ir acompañado de un sustantivo (פקאלת לראגלהא כיפאש אלראגל קעד) /*f-qālt li-rāžalha kifāš əl-rāžəl qa'd indna*/ ‘le dijo a su marido ‘¿cómo el hombre se queda en nuestra casa?’ (1. 349) o de un verbo (וצאר יכמם כיפאש יעמל /*u-šār yħamm kifāš y'əml*/ ‘y se quedó pensando cómo hacer’ (2. 568). Este tipo de combinaciones lo encontramos también en otros adverbios como /*'alāš*/ ‘por qué’ (וכל מן יקול להא עלאש מא תרצאשי) /*u-kull mən yqūl ləha 'alāš mā tərđāšī*/ ‘Y todos le decían ¿por qué no quieres tomar al rey?’ (4. 31).

- קדדאש /*qaddāš*/ ‘cuánto’

ועאודו קדדאש מן מררה /*wa-'awdu qaddāš mən marra*/ ‘y volvieron una vez’ (4. 148). Actúa como adverbio cuantitativo introduciendo una expresión de cantidad.

- גמיע /*žmī*/ +/bīn/: ‘junto, juntos’

ומשאו בין גמיע /*u-mšau bīn žmī*/ ‘se fueron juntos’ (4. 443).

²³⁰ COHEN 1975: 237.

- יאסר /*yāsr*/ ‘más, mucho, muy’ (expresa cantidad)

/*yāsr*/, además de verbo, es uno de los adverbios más recurrentes expresando cantidad. Acompaña al verbo y, si éste va seguido de una preposición, irá después de ésta en el orden de la oración: והומאן מא חבבושי יעאודו להו יאסר /*wa-humān mā ḥabbuṣī ya ‘ūdu lahu yāsr*/ ‘y no quisieron volver (a él) más’ (4. 468). También se usa tras el adjetivo: פֿרחה כבירה יאסר /*fərḥa kbīra yāsr*/ ‘una gran alegría’ (3. 312).

- שאי /*šāy*/ ‘poco, un poco, (en ocasiones, nada)’

/*šāy*/ lo encontramos en construcciones con sentido negativo (התא שאי) ‘nada, ninguna cosa’) o positivo (בכל שאי ‘todo’). En este sentido, aparece de la misma manera /*šūwīyyā*/ ‘un poco’ (ונדולשו שוייא) /*u-nədulšu šūwīyyā*/ ‘paseemos un poco’ (5. 402).

- תקריב /*taqrīb*/ ‘cerca de, aproximadamente, alrededor de’

Nombre verbal de forma intensiva que no ha conservado en el habla más que un valor adverbial²³¹: תקריב מיא ותלאתין נפר /*taqrīb mya u-tilātīn nfar*/ ‘alrededor de ciento treinta hombres’ (1. 28).

10.1.1 - Adverbios formados por preposición + nombre (/bi/ - /fi/ + sustantivo):

1 - /bi + artículo + *ḥaqq*/ > /*bəlḥaqq*/: באלחק ‘con toda la verdad’ (2. 96).

²³¹ COHEN 1975: 239.

2 - בכל /bi + artículo + kull/: ‘todo’: וועבד פֿיה בכל קלבהו /wa- ‘abd fihu bikull qləbhu/ ‘y lo sirvió con todo su corazón’ (1. 18).

3 - באלתמאם /bi + artículo + tmām/: /bəltmām/ ‘íntegramente, completamente, al completo’: וחקא להם מא וקע להו באלתמאם /wa-ħkā lahəm mā waqa ‘a lahu bəltmām/ ‘les contó lo que había pasado al completo’ (2. 384). En ocasiones, el significado de /bəltmām/ se confunde con el del adverbio que se expone a continuación ya que guardan la misma acepción aunque es más común /bəltmām/.

4 - באלכמאל /bi + artículo + kmāl/: /bəlkmāl/ ‘completamente’ (depende del verbo al que acompañe en cuanto a sus matices en el significado): וחין צהחת באלכמאל קאמת ומשאת /u-ħīn ʂəħħət bəlkmāl qāmt u-mšāt/ ‘y entonces gritó con todas sus fuerzas, se levantó y se marchó’ (5. 564).

5 - בכיר /bi + ħayr/ ‘sano, en buena salud, en buena forma’: ורגע לדארהו /u-rʒa ‘ li-dārhu biħayr/ ‘y se fue a su casa sano y salvo’ (HS. 61).

6 - פֿיסע /fis ‘a/ ‘rápidamente, inmediatamente’ (con grafía defectiva): Forma abreviada de /fī/ + /šā ‘a/ que da lugar a este adverbio: חל אלבאב פֿיסע /ħəll əl-bāb fis ‘a/ ‘abre la puerta rápidamente’ (2. 313).

10.2 - Adverbios de lugar

Algunos de los adverbios de lugar pueden formarse por sustantivos precedidos por el artículo (אלפֿוק /əl-fūq/ ‘encima, sobre’) o estar

precedidos de preposiciones como /*mən*/ + /*hūnī*²³² ‘de aquí’ (מא נכרג מן)
הוני /*mā nəḥrəʒ mən hūnī*/ ‘no saldré de aquí’ (2. 93).

10.3 - Adverbios temporales

- וקת /*waqt*/ - /*waqtāš*/ ‘tiempo, momento’; ‘cuándo (interrogativo)’

El interrogativo es /*waqtāš*/ ‘cuándo’: התא לוקתאש /*httā li-waqtāš*/ ‘hasta cuándo’ y el adverbio temporal no interrogativo es /*waqt*/ ‘tiempo, momento’ וליס מתל האד אלוקת /*u-laysa mətl hād əl-waqt*/ ‘no había igual (en) ese momento’ (2. 435); ואיין כנת האד אלוקת? /*wa-’ayn hād əl-waqt*/ ‘¿Dónde estabas (en) ese momento?’ (2. 442).

- אבדן /*’abadan*/ ‘nunca, jamás’

Conserva la marca final del *tanwīn* acusativo, sin embargo, no plasma en la escritura la ‘*alif*: אבדן אבדן /*lam nərʒəu li-ṭrīq mišr*/ ‘*abadan*/ ‘no regresaremos al camino de Egipto jamás’ (E. 37).

- דלחין /*dalḥīn*/ ‘ahora’

Construcción paralela a /*dəlwaqt*/, de uso corriente en el Magreb²³³: פקאלת דלחין פרחת יאסר /*f-qālt dalḥīn fərhət yāsr*/ ‘dijo: ‘ahora me he alegrado mucho’ (HS. 641).

²³² Para este adverbio, Cf. COHEN 1975: 242.

²³³ COHEN 1975: 243.

- חֵיִן /*hīn*/ ‘cuando, momento, tiempo’

Su uso es similar al de /*waqt*/ y son iguales en significado aunque la frecuencia con la que se utiliza éste es menor (וְהוּא חֵיִן כֵּאֵן פִּי אֶסְפָּאנִיָּא) ‘y cuando estaba en Hispania’ (5. 231).

10.3.1- Sustantivos precedidos de artículo que forman adverbios temporales.

Hay un cierto número de adverbios formados a partir de sustantivos precedidos del artículo como /*əl-yawm*/ ‘hoy’, /*əl-līla*/ ‘esta noche’.

- /*ḡadwā*/ + sustantivo de tiempo ‘después, siguiente’

וּמִן גְּדוּא אֶלְלִיל /*u-mən ḡadwā əl-līl*/ ‘a la noche siguiente’ (6. 720).

- Otras expresiones

Como, por ejemplo, ‘de hoy en adelante’: מִן אֶלְיוֹם וְלִקְדָּאָם /*mən əl-yawm u-li-qudām*/ ‘de hoy en adelante’ (3. 426); וּפִי יוֹם מִן אֶלְאִיָּאָם /*u-fi yawm mən əl-ayyām*/ ‘un día (cualquier día)’ (3. 459).

11 - CONJUNCIONES

11.1 - /u/ /w/ ‘y’

La conjunción coordinativa más común es /u/ delante de consonante y /w/ delante de vocal con el significado de ‘y’: וכדאלך צאר /*u-kədālik šār*/ ‘y así fue’ (4. 68).

11.2 – לאכן /*lākin*/ /*u-lākin*/ ‘pero’

Representando la forma clásica aparece esta conjunción adversativa: ולאכן למא הוא יערף אלבנת /*u-lākin lamā huwa ya ‘rəf əl-bint*/ ‘pero cuando conoció a la muchacha’ (3. 114).

11.3 - באש /*bāš*/

/bāš/ implica finalidad o inminencia y es genuinamente una construcción dialectal (/b-/ + /āš/)²³⁴ ‘para, a fin de que’: וכאן אלרב אלמדכור /*u-kān əl-rab əl-mədkur mšā li-bləd fuluniyya bāš ‘aml fiha yešiba kbīra*/ ‘y el maestro mencionado fue al país de Polonia para construir (en él) una gran academia’ (4. 130). En construcciones negativas, se acompaña de la partícula /mā/: באש מא יאכדהושי לבנתהא /*bāš mā yāḥdhušī li-bintha*/ ‘para que no lo tomara para su hija’ (4. 357).

11.4 - חתא /*ḥttā*/ ‘hasta que’

Al igual que el anterior, implica finalidad con el mismo sentido aunque su uso no se encuentra en el registro oral: חתא לקא ואחד ראגל /*ḥttā ləqā wāḥəd rāžəl*/ ‘hasta que encontró un hombre’ (6. 345)

²³⁴ COHEN 1975: 258.

11.5 - /*mən ǧayr*/ ‘sin, sin que’

תת /*mən ǧayr zayt*/ ‘sin aceite’ (4. 426).

11.6 - Construcciones con /*mā*/ y construcciones compuestas

Muchas de estas conjunciones subordinadas se construyen junto con la partícula /*mā*/ como /*ba‘d mā*/ ‘después de que’ (בעד מא תדבחני /*ba‘d mā tadbəħni*/ ‘después de que me sacrifiques’ (1. 490); /*qbəl mā*/ ‘antes de que’ (וקבל מא ידכל לדארהו /*u-qbəl mā yədħəl li-dārhu*/ ‘antes de que entrara en su casa’ (2. 39); /*qadd mā*/ ‘mientras que’ (ואנתי קד מא כדמת פי אלתעלים /*wa-anti qadd mā ħədmət fi əl- ta‘lim*/ ‘y tú servías mientras yo estudiaba’ (6. 155); /*waqt*/ ‘cuando’ seguida de /*‘allaḏī*/ que actúa como relativo (תדכל ותכרג וקת אלדי תחב /*tədhəl u-təħrəž waqt ‘allaḏī thəbb*/ ‘entrara y saliera cuando quisiera’ (6. 399).

Tercera parte: SINTAXIS

1 – TIPOS DE ORACIONES

Hay dos tipos de oraciones: nominales y verbales:

1.1 - Nominales: en las que el verbo ser/estar está implícito como en *האדי אלתורה והאדא אגרהא /hādī əl-torah u-hādā 'ažərha/* '¿ésta es la ley y ésta su retribución?' (2. 445);

Dentro de éstas, podemos hacer la siguiente clasificación:

- Oración nominal sujeto: *אנא הווא יואב! /'ana huwa joab/* 'yo soy Joab!' (2. 136); *ויקול להם אנתם אולאד אלכדם! /wa-yaqūl lahəm 'antum 'awlād əl-ħdəm/* 'y les dijo: ¿sois los hijos de la servidumbre!' (E. 273).

- Oración nominal adjetiva: *הווא חכם כביר /huwa ħakəm kbīr/* 'era un gran sabio' (2. 586).

- Oración nominal con complemento: *ואנא פי האדי אלבלאד /wa-'ana fi hādī əl-bləd/* 'estoy en esta ciudad' (5. 497).

1.2 - Verbales: Pueden ser de dos tipos: simples y compuestas:

1.2.1 – Simples:

- Simples: *וכדאלך צאר /u-kadālik šār/* 'y así fue' (1. 40).

- Intransitivas: זדאד הנוך וילד ירד /zdād Henoc wald Yered/ ‘nació Henoc, hijo de Yered’ (1. 14).

- Transitivas: וולדת להו; וכדא מרא /u-ḥdā mra/ ‘tomó una mujer’ (1. 95); וולדת להו תלאת אולאד /u-waldət lahu təlāt ‘awlād/ ‘y le parió tres hijos’ (1. 96).

- De complemento: ומשא להאך אלבליידה /u-mšā li-hāk əl- blīda/ ‘y fue a aquella ciudad’ (4. 183).

1.2.2 – Compuestas: divididas en independientes (coordinadas) y subordinadas (dependientes):

1.2.2.1 – Coordinadas: dos oraciones verbales independientes que se unen mediante partículas como /wa/>/u-/ מתל להו וקאל רבי שיפיון וקאל להו מתל /f-žāwbhu rabi šififon u-qāl lahu mtəl əl-awwal marra/ ‘le contestó rabí Šififon y le dijo como la primera vez’ (4. 219).

1.2.2.2 – Subordinadas: oraciones verbales dependientes la una de la otra: son introducidas por la partícula /’an/ que puede aparecer de manera aislada: וצל אלפצל אלדי נתפרק מנכם /’an wʒəl əl-fʒəl ‘allaḏī nətfərq mənəkəm/ ‘que ha llegado el momento de que me separe de vosotros’ (1. 52) o portando pronombres sufijos que concuerdan con el sujeto de la oración: ארגעו אליום לדיארכם. אנני גדוא נתפרק מנכם /’aržə’u əl-yawm li-dārəkəm ‘anni gadwa nətfərq mənəkəm/ ‘volvéd a vuestras casas que yo mañana me separaré de vosotros’ (1. 60). Se clasifican en las siguientes:

- De relativo: las oraciones de relativo siempre son introducidas por *אלדי* que se sitúa entre las dos oraciones y permanece invariable para cualquier género o número²³⁵ (*קלתהולך*) */hād əl- klām* ‘*alladī qləthulək*’ ‘estas palabras que te dije’ 6. 341; תערהר יא סידי אלדי אלמלך; */ta ‘rf yā sīdi* ‘*alladī əl-mlək hkəm ‘alīyya bi-l qtəl*’ ‘que sepas, mi señor, que el rey me sentenció con la muerte’ 6. 346). También *אלדי* asume, además de funciones de partícula de relativo, las mismas funciones que */mā/* como en קאלו אלדי קאלו */u-hādā* ‘*alladī šəhdu əl-ḥəkmim ‘alladī qālu*’ ‘y esto era lo que contaban los sabios que decían’ (2. 221).

- Causales: introducidas por */min šān/* como תערהר אלדי אנה לקני נחכם עליך */tə ‘rf ‘alladī ‘anā ləqni nəhkəm* ‘*aleyk u-bəl-mawt mən šān dəḥəlt li-dāri bi-ḡayr ‘adni*’ ‘que sepas que te hubiera sentenciado con la muerte porque entraste a mi casa sin mi permiso’ (3. 367), donde */ ‘alladī/* resulta superfluo.

- Adversativas: introducidas por */illā ‘anna/*: אילא אן טאה ואנכסרו רגליה */illā ‘an tāh wa-inkəsru rəžlihu/* ‘pero se cayó y se le rompieron las piernas’ (2. 74) o con ולאכן בעד באייאם כתירה רגע אלולד: לאכן */u-lākin ba ‘d* *bi-ayyām ktīra ržə ‘a l-wald/* ‘pero, después de muchos días, volvió el muchacho’ (2. 189).

- Condicionales: son introducidas por */‘idā kān/*; אן */‘in/*; לוו */law/* o לוכאן */lawkān/*. El uso invariable de las dos primeras como

²³⁵ GALLEGO GARCÍA 2006: 87.
VOLUMEN I: INTRODUCCIÓN Y ESTUDIO

conjunción condicional es un rasgo peculiar del JA²³⁶. Se dividen en reales o hipotéticas:

Reales:

1 - Introducidas por אידא כאן כלית או דקת או שרבת מן ענדהם בעץ: אידא כאן /'idā kān klīt aw dqət aw šərbət mən 'indhəm b'aq šāy tərž'a kifhəm/ 'si comieras, o probaras o bebieras de ellos cualquier cosa, te volverías como ellos' (4. 458).

2 - Introducidas por לוכאן תסייבני נעללמך תלאתה חכמת כבאר: לוכאן /lawkān tāsībni nə'lləmκ tlāta hkūmat kbār/ 'si me sueltas, te enseño tres grandes doctrinas' (2. 64).

3 - Introducidas por אן שא אללה! אן: como en la expresión /'in šā allah/ 'Si Dios quiere!' (4.579).

Hipotéticas:

1 - Introducidas por לך (como condición irreal o poco probable): הללו לך /ħəllu law əl-bibān u-ħəllītuni nəħrəž/ 'si abris las puertas y me dejáis entrar' (6. 385).

- Un tipo de oración especial que ha de estudiarse de manera aislada es la interrogativa. Normalmente van introducidas con alguna de las partículas que se han comentado anteriormente como /kifāš/ 'cómo' o

²³⁶ BLAU 1995: 250-252. En andalusí, Cf. CORRIENTE 1977: 138-139; Cf. también GALLEGO GARCÍA 2006: 92.

/‘*alāš*’ ‘por qué’ aunque es posible encontrarlas exentas de ellas como en יצהרלכשי אלדי עוג? /*u-hādā mā yizhərlək ‘alladī ‘awž*’ ‘¿esto no te parece a ti que sea una desviación?’ (6. 337). Pese a que los textos siempre exhiben una puntuación irregular, las interrogativas siempre llevan el signo de puntuación al final de la oración al igual que las exclamativas.

2 - ORDEN DE LA ORACIÓN VERBAL Y CONCORDANCIA

2.1 – Orden de la oración verbal

Encontramos diversos modelos:

2.1.1 – Estructura /verbo+sujeto+objeto/ (similar al AC): כאן ואחד גני /kān wāḥad ḡnī kbīr u-ba't waldhu li-'arḏYišrael/ 'había un hombre rico y envió a su hijo a la tierra de Israel' (2. 470).

2.1.2 – Estructura /adverbio+verbo+sujeto+objeto/: למא כאן אברהם אבינו /lamā kān Abraham abinu 'aleyhu əl-salām lahu mən l-'amr miāt snal/ 'cuando tenía Abraham, nuestro padre, con él sea la paz, cien años' (1. 382).

2.1.3 – Estructura /sujeto+verbo/: האדא אלרב כאן חסיד כביר /hādā əl-rab kān ḥasīd kbīr/ 'este rabino era un gran piadoso' (3. 329).

2.1.4 – Partícula subordinada como primer término de la oración:

ואנהו למא כאנו נאס סדום כאפרין /wa-'anhu lamā kānu nās sdom kāfrīn/ 'como entonces los sodomitas eran infieles' (1. 190).

2.1.5 – Estructura con sentido de finalidad iniciando una oración:

ליתלהא גיר פי עבאדת רב אלעאלמן /li-yitlaha ḡyr fi 'abādat rab əl-'ālmīn/ 'para olvidarse de todo lo que no fuera el culto al Señor de los Mundos' (1. 33).

2.2 - Concordancias

Se observa una concordancia entre el sujeto y el verbo en género y número: פִּכְרָגַת אֶלְכָאֲדָם וְאֲדַנְתָּהּ בְּאֵשׁ יִדְכָּל /*f-ħərʒət əl-ħādim wa-'adnəthu bāš yədħəl*/ 'fue la sirvienta y le dio permiso para que entrara' (6. 59). Al contrario que en AC, el verbo y el sujeto que lo acompaña guardan concordancia en número²³⁷.

²³⁷ Fenómeno documentado en JA (Cf. BLAU 1995: 129-130).
VOLUMEN I: INTRODUCCIÓN Y ESTUDIO

3 - VERBOS AUXILIARES

A lo largo de la colección, son numerosos los verbos auxiliares que encontramos que añaden al verbo que acompañan aspectos o valores²³⁸.

Estos son:

- /*qām*/: aporta un valor de energía o intensidad a la acción al igual que /*šār*/: וצארו יפתתשו מא יאכלו /*u-šāru yitətsu mā yāklū*/ ‘se pusieron a buscar qué comer’ (HS. 362); ואמא אלולד חין סמע האד אלכלאם קאם יבכי /*wa-’ama əl-wald ḥīn smā hād əl-klām qām yəbkī*/ ‘y en cuanto el muchacho escuchó estas palabras se puso a llorar’ (2. 200).

- /*mšā*/: expresa inminencia en la acción ומשא רגע לביתהו /*u-mšā rəž’ə li-baythu*/ ‘y justo regresó a su casa’ 6. 319).

- /*kān*/: se utiliza para situar la acción en un momento perfecto o imperfecto en el pasado: מן וקת אלדי כאן עמרהו סתה סנין /*mən waqt’ alladī*/ ‘amrhu sitta snīn/ ‘cuando tenía seis años’ (5. 469).

- /*māzəl*/: expresa un aspecto durativo: אלדי אלכסוה מתאעך מאזאלת נאקצה /*’alladī əl-kaswa mtā’k māzālt nāqša əl-ḥāšia*/ ‘que tu vestido aún no está terminado por el ribete’ (5. 339).

- /*lazam*/: expresa deber u obligación: אנתי אלדי ילומך תעטיני /*’anti*/ ‘alladī yəlzəmk t’əḫīni/ ‘tú eres el que tiene que darme’ (1. 330).

²³⁸ Cf. COHEN 1975: 135-136.

4 - CADENAS DE IMPERFECTOS Y CAMBIOS DE PARTÍCULAS CON RESPECTO AL AC

4.1 – Cadenas de imperfectos

Un fenómeno destacado es la presencia de cadenas de imperfectos que no se encuentran ligados por ninguna partícula y que actúan como perífrasis verbales (וליס יקדרו יקדמו עליה) /*u-laysa yaqədru yaqədmu* ‘*aleyh/* ‘y no podían ponerse frente a él’ (1. 39); אלדי יריד ידוור /‘*alladī yrīd ydūr/* ‘que quería dar la vuelta’ (1. 459).

4.2 - Cambios de partículas con respecto al AC

A continuación se exponen todos aquellos verbos que en la colección usan partículas diferentes a las que exhiben en el AC. Todos aparecen en la forma original en la que los encontramos en los textos:

טלע /*təla/* ‘subir, levantar, llegar a’ (2. 372): se usa junto con las partículas anteriores y también seguido de persona y lugar pero no con /*li/* como aparece.

רהם /*rəəm/* ‘compadecer, tener piedad de’ (2. 610): en AC aparece junto con un complemento directo pero aquí lo encontramos con /‘*alà/*.

דבבר /*dəbbər/* ‘disponer, arreglar, concertar’ (2. 25): utilizada junto con un complemento directo, aquí aparece con /‘*alà/*.

תבכר /*təbkkər/* ‘disfrazarse’ (1. 392): utilizada en AC junto con complemento directo, aquí aparece con la partícula /*fī/*.

יקאמר /*yqāmru*/ ‘arriesgar, apostar’ (2. 447): aparece con objeto directo pero aquí aparece junto con /*bi-*/.

תתחנן /*təḥənu*/ ‘ser tierno, compasivo’ (3. 36): su partícula original es /‘*alà*’/ pero aparece con /*li-*/.

תתגבו /*təḡəbu*/ ‘engañar, timar’ (3. 166): usualmente con /*fī*/ o un complemento directo, en los textos aparece junto con /‘*alà*’/.

ויעסו /*u-yə’ssu*/ ‘rondar, patrullar’ (3. 378): con complemento directo y no con /‘*alà*’/ como aparece en la colección.

תתמהל /*təmhəl*/ ‘intrigar contra alguien’ (3. 409): aparece junto con /‘*alà*’/ y no junto con /*bi-*/.

יכלטו /*yəḥlətu*/ ‘mezclar con, confundir con’ (4. 146): en AC no aparece con /‘*alà*’/.

תתפּררז /*təfərrəz*/ ‘disiparse’ (4. 373): en los textos aparece con la partícula /*fī*/ pero su partícula original es /‘*alà*’/.

צמנו /*ḏəmnū*/ ‘responder’ (5. 147): aparece junto con complemento directo o la partícula /*bi-*/ pero aquí se utiliza junto con /*fī*/.

5 - ESTADO CONSTRUCTO ANALÍTICO Y SINTÉTICO

Como se ha comentado en las consideraciones preliminares, los dialectos judeo-árabes magrebíes tienden al estado constructo analítico o anexión indirecta en lugar de al estado constructo sintético. En la colección estudiada podemos ver:

5.1 – Estado constructo analítico: Utilizan partículas entre los dos componentes de la *iḏāfa*, el regente y el regido, dejando a un lado la forma del AC (/sustantivo/+ artículo/sustantivo/) y convirtiendo a ésta en la actual /sustantivo/+partícula+sustantivo/: אלהכמה מתאע אובה /*əl-ḥəkma mtā* ‘*awbūh*/ ‘la sabiduría de sus padres’ (2. 488) אלקהל מתאע סארגוסא /*əl-qahal mtā* ‘*sāragosa*/ ‘la comunidad de Zaragoza’ (5. 132).

5.2 – Estado constructo sintético (ajustado a la forma clásica):

דאר אלסלטאן /*dār l-sulṭān*/ ‘la casa del rey’ (5. 166).

En la colección bajo análisis coexisten ambas construcciones pese a que, cuantitativamente, las construcciones de carácter analítico sean más numerosas que las de carácter sintético del AC.

6 - NEGACIÓN

La negación se articula en torno a dos formas: la absoluta y la compuesta:

6.1 - Negación absoluta: es la que se produce de manera aislada dentro del discurso mediante /lā/ (פִּגְאוּבְהוּ לֹא /f-žāubhu lā/ ‘y respondió “no” (2. 198).

6.2 - Negación compuesta: esta negación se articula en torno a dos partes, /mā/ y /šī/, en la que /mā/ supone la primera parte que aparece antes del verbo de manera aislada y /šī/ se anexa al verbo como sufijo. Hay veces en las que únicamente aparece la segunda parte de la negación y la primera no se observa. Se utiliza con perfecto e imperfecto y es de dos tipos: nominal y verbal:

6.2.1 - Nominal: הָאָדָא מֵאֵהוּשִׁי /hādā māhušī/ ‘éste no es él’ (2. 235). Se observa que la primera parte de la negación, /mā/, en este caso no aparece de manera aislada, formando un único bloque /mā/+pronombre+/šī/.

6.2.2 - Verbal:

- /šī/ tras verbo: וּמָא מֵאֵתִישִׁי /u-mā māšī/ ‘no moría’ (1. 259).

- /šī/ tras pronombres personales afijos: cuando el verbo porta pronombres personales afijos, /šī-/ irá tras éste, siempre al final del verbo y tras todos aquellos sufijos que lo acompañen: מֵא אַמְנֻהוּשִׁי /mā ‘ammnūhušī/ ‘no lo creyeron’ (3. 156).

- /šī/ de manera aislada sin /mā/: anexa a partículas sin necesidad de que aparezca /mā/ como en ענדכשי שהוד /'indəkšī šhūd/ '¿tienes testigos?' (2. 198) o a verbos: אלשוחט יגאובשי /əl-šuḥaṭ yžāubšī/ 'el matarife no respondía' (3. 501).

6.3 - Partículas de negación:

- לם /lam/: negación con sentido de perfecto aunque el verbo que lo acompaña va en imperfecto (ועמל חתא האגה) /u-lam yəml ḥttā ḥāža/ 'y no hizo nada' 4. 53). También se usa para la negación del imperativo: אמי ארקד ולם תחל אלבאב /'amšī 'arqəd u-lam ṭḥal əl-bāb/ 've, acuéstate y no abras la puerta' (2. 314).

- מא /mā/: para la negación del pasado con un verbo en perfecto (עלא) /'alà ḥātr 'amrhu mā 'aml šadaqa mən rzəqhu/ 'en su vida nunca dio limosna de sus bienes' 2. 283) y la negación del futuro con un verbo en imperfecto (אידא תגלבנא מא תרבח חתא פוכרה) /'ida təgləbna mā tərbəḥ ḥattā/ 'si nos vences no sacarás ningún lucro' 2. 85).

- לים /laysa/: חין רא אלדי לים לקא קודרה ליקתל רי יהודה /u-ḥīn rā 'allaḏī laysa laqà qudra li-yəqtl rabi yehuda/ 'cuando vio que no encontraba la manera de matar a rabí Yehuda' (2. 317).

7 - INTERJECCIÓN Y GRADO COMPARATIVO

7.1 – Interjección

En el caso de las interjecciones, la partícula de vocativo utilizada, al igual que en AC, es /yā/: *יא חנוך יא חנוך* /yā henoc yā henoc qūm/ ‘Henoc, Henoc, levántate’ (1. 21).

7.2 – El grado comparativo

7.2.1 – Grado de superioridad: formado con el adjetivo bajo la forma /’af’al/ más una preposición, en la mayoría de los casos /mən/, seguido de un nombre o pronombre personal sufijado²³⁹ (*בית אוכרא אחסן מן אלאוולא*) /bayt ’aḥsan mən əl-awwlā/ ‘una casa mejor que la primera’ (4. 493).

7.2.2 - Grado superlativo: el adjetivo adopta la forma /’af’āl/ pre-nominal seguido o no de una preposición con artículo (*אכבאר אליהוד*) /’akbār əl-yahūd/ ‘los más grandes judíos’ (4.65); o sin él como en *ואחד מן אלבלאד* /wāḥəd mən əl-’aḡnīya wa l-’akbār mtā’ əl-blād/ ‘uno de los más ricos y los más grandes del país’ (3. 71).

7.2.3 – Comparación mediante /mətl/: en oraciones verbales como *לא יוגד מתלהו עלא צהן אלארץ* /lā yūžd mətlhu ‘alà ṣḥən l-’ard/ ‘no hay como él en toda la faz de la tierra’ (1. 411).

²³⁹ TALMOUDI 1980: 125.

8 - FÓRMULAS

8.1 – Desiderativa: /'in šā' 'Allah/ 'Si Dios quiere'

Esta fórmula aparece a lo largo de los textos de la siguiente manera: אן שא אללה, conservando la /š/ ya que en el registro oral se ha producido una deformación convirtiéndose la /š/ en /s/, un cambio que parece usual. Sin embargo, en el registro literario se ha conservado la forma original (véase 4. 79).

8.2 – Laudatoria: /'aleyh(u) l-salām/ 'con él sea la paz'

Utilizada en referencia a personas venerables, lo encontramos frecuentemente a lo largo de la colección: משה רבינו עליה אלסלאם /moše rabinu 'aleyhu l-salām/ 'Moše, nuestro maestro, con él sea la paz' (6. 25).

9 - PRÉSTAMOS, *ŠARĤ* Y CALCOS HEBREOS

Hay dos fenómenos que no se encuentran atestiguados con tanta frecuencia en el primer volumen de MS, estos son, los préstamos de otras lenguas y la traducción de versículos de la Biblia Hebrea al judeo-árabe o *šārĥ*. Por otra parte, el uso de calcos no es excesivamente abundante pero sí encontramos ejemplos claros que veremos a continuación.

9.1 – Préstamos

A lo largo de los textos es conveniente observar los diferentes préstamos de otras lenguas que aparecen. La mayoría de ellos están tomados del judeo-español aunque cabría pensar que algunos proceden del francés por la influencia de esta lengua y, más aún, si tenemos en cuenta el periodo en el que son publicados estos textos. No obstante y teniendo en cuenta la grafía de estos préstamos, es difícil conocer su procedencia exacta excepto en el caso de algunos términos:

- דיאמנט (6. 282) – דיאמנט (HS. 206) - דיאמנטה (2. 78) ‘diamante’: se usan tres variaciones gráficas de una misma palabra para la voz de ‘diamante’ que, presumiblemente, ha sido tomada del judeo-español aunque el término francés sea muy cercano (‘diamant’). No hay uniformidad en cuanto a su grafía siendo las dos primeras muy parecidas por lo que el editor no fue capaz de estandarizarla.

- ריכומאנדאסיון (1. 544) - ריכומאנדאסיון ‘recomendación’ (3. 526): el mismo texto, ante la duda que pudiera ejercer esta palabra, la explica con un sinónimo (וצאיה ‘recomendación, encargo’). Es posible que sea un

calco francés ('recommandation'), y que estemos ante el mismo caso que el anterior en el que no hay uniformidad en cuanto a su grafía y ambas son utilizadas.

- בוראשכה (1. 545) – בוראסכה 'borrasca' (5. 269-270): la no diferenciación o el uso no sistemático entre /š/ y /s/, como en este caso, se produce por el grupo de los fonemas chicheantes y sibilantes que en ciertas posiciones cambian su pronunciación²⁴⁰. Así, en términos como /sbəb/ 'causa, razón, motivo' que portan /s/, cambia a /š/. Según Cohen, tanto /š/ como /z/ son los únicos fonemas del grupo de las chicheantes-sibilantes no enfáticas que pueden aparecer en una palabra no comportándose como consonante enfática²⁴¹. De esta manera, según la posición que ocupen dentro de la palabra y dependiendo de las consonantes anteriores, puede variar ligeramente la pronunciación. En el caso de /š/ > /s/ es un fenómeno común. Este término suponemos que se ha tomado de la voz 'bourrasque' del francés.

- פֶּאַבְרִיכֶה 'fábrica' (6. 129): esta palabra mantiene su grafía a lo largo de la colección y suponemos que procede del judeo-español.

- פֶּאַמִּילִיָּה (3. 388) – פֶּאַמִּילִיָּה 'familia' (HS. 573): se usa la palabra judeo-española para referirse a 'familia' con dos grafías diferentes, añadiendo en una de las ocasiones una /yod/ extra. Su plural lo hace

²⁴⁰ Cf. COHEN 1975: 21-22.

²⁴¹ COHEN 1975: 21.

mediante la marca femenina del AC /*āt*/ (פִּאמִילִיאַתנאַ 'nuestras familias' HS. 21).

- ידולש > דולש 'paseo', 'pasear, dar una vuelta' (3. 335): procedente del judeo-español, se usa asimismo como verbo conservando los prefijos de la conjugación del presente que es la única ocasión en la que lo encontramos.

- ספאניא (HS. 532) – ספאניא (HS. 531) - אספאניא (5. 15) 'Hispania': el término ספראד 'Sefarad' no aparece ni una sola vez a lo largo de los textos aunque sí lo hace su gentilicio. En lugar de este término, encontramos los arriba mencionados como 'Hispania' que presentan diferente grafía unos de otros ya que los dos últimos presentan una ausencia de prótesis y no hay consistencia en su uso.

- כרווסה 'carroza –vehículo tirado por caballos' (4. 443): suponemos que procede del judeo-español aunque el término francés se asemeja bastante ('carrosse').

- סניור 'señor' (5. 164): calco judeo-español.

- פִּרַנְךְ 'franco (moneda)' (1. 246): préstamo procedente del francés.

- Nombres de diferentes ciudades y países: los nombres de ciudades y países sufren la misma alteración que alguno de los términos anteriormente comentados en los que la /*he*' final pasa a ser 'alef': אִיטאַליאַ

'Italia' (6. 184); לונדרא 'Londres' (6. 128); האמבורג 'Hamburgo' (3. 455); קנסטנדינא 'Polonia' (4. 130); סאראגוסא 'Zaragoza' (5. 13); 'Constantina' (3. 321); דימיין 'Dimian' (3. 322); אלכורסיכה 'Córcega' (5. 587); פראנקפור 'Frankfurt' (3. 322); ריגינא 'Regina' (6. 183); פראנסא 'Francia' (6. 183) y פאריס 'París' (6. 200).

Si hablamos de los préstamos hebreos, observamos que la inmensa mayoría están relacionados con el culto y la sinagoga así como los nombres de las oraciones aparecen siempre en hebreo.

9.2 - *Šarḥ*

Es un fenómeno frecuentemente usado desde el segundo volumen de la colección MS en adelante incluyendo los libros anexos. La mayoría de los versículos provienen de Proverbios y Salmos debido al mensaje moral y didáctico que comparte la colección con la temática de estos libros. Normalmente, la traducción del versículo es introducida mediante el término /*ya'anī*/ 'quiere decir, esto es' seguido de la versión en judeo-árabe en lengua calco literal [הנה לא ינום ולא יישן שומר ישראל. יעני לא ירקד ולא] 'no duerme y no descansa el guardián de Israel (en hebreo), quiere decir, no duerme y no descansa el guardián de Israel (en judeo-árabe)' (5. 122)]; o a través de un *šarḥ* perifrástico con glosa como en el ejemplo siguiente: וצדקה תצויל ממות" יעני אלדי יעטי אלצדקה יכלץ מן אלמות 'la limosna te librerá de la muerte, esto es, que el que da limosna se salvará de la muerte y vivirá una vida buena y de abundancia' (2. 328).

En algunas ocasiones, el *šarḥ* no es introducido por /*ya 'anī*/ sino por la expresión /*u-tafsīruhu*/ 'y su traducción (literalmente) es' o /*al-ma 'anā*/ 'y el significado es' seguido del versículo en judeo-árabe.

Dentro de este fenómeno hay un gran campo de estudio. En primer lugar por la gran cantidad de versículos traducidos en estos textos. En segundo lugar, sería interesante observar el grado de cercanía o lejanía de la traducción con el texto bíblico propiamente ya que, en algunas ocasiones, ésta va más allá del paso de una lengua a otra y hay gran parte de interpretación.

9.3 - Calcos hebreos

Como A. Maman apunta²⁴², además de las innovaciones árabes, el judeo-árabe del Magreb guarda un importante uso de hebraísmos como, por ejemplo, calcos hebreos en árabe magrebí, así como un destacado componente hebreo²⁴³. Para ilustrarlo, toma uno de los ejemplos que, además, es idéntico al que se observa en la colección: האד אלמעשה אנוגוד: החד אלמעשה אנוגוד: האד אלמעשה אנוגוד /*hād al-ma'āseh 'anužūd məktūb bi-ḥaṭ yad rabi abraham ḥalfūn*/ 'esta leyenda se encuentra escrita con caligrafía de mano de rabí Abraham Ḥalfon' (3. 521, entre otros) en el que בכת יד /*bi-ḥaṭ yad*/ es un calco hebreo de בכתב יד ya que el término AC sería /*maḥṭūṭa*/ o /*ḥaṭī*/. Este tipo de recursos calco, son considerados por Maman como innovaciones dentro del espectro del judeo-árabe magrebí²⁴⁴.

²⁴² MAMAN 2011: 127.

²⁴³ En el caso concreto del judeo-árabe tunecino, Cf. HENSCHKE 2011.

²⁴⁴ MAMAN 2011: 131- 132.

Estudio literario

CONSIDERACIONES PREVIAS

El estudio literario de este corpus presenta cierta complejidad por varias cuestiones. En primer lugar, el amplio número de leyendas que se encuentran compiladas en él provenientes de diferentes fuentes y épocas dificulta su estudio de manera homogénea y lineal. En segundo lugar, las fuentes que se citan aportan información relevante tanto de autores como de obras que fueron transmitiéndose entre comunidades, entre generaciones y a lo largo de los siglos. Este hecho prueba que las leyendas guardan un valor atemporal puesto que siguen contándose aún aquellas que datan de época medieval junto con otras de época moderna que han pasado a formar parte del imaginario y cultura popular. En tercer lugar, los personajes protagonistas de las leyendas pueden ser de dos tipos, anónimos y personajes relevantes de la tradición, siendo estos últimos muy numerosos. Con asiduidad, la identificación de estos últimos resulta complicada debido a la ortografía que presentan los textos ya que sus nombres pueden variar en cuanto a la forma.

Este estudio literario se estructurará en cuatro grandes puntos: temática, personajes, fuentes y valor bibliográfico de estos textos. En cuanto a la temática, se observa un hilo temático común que es el de la transmisión de valores su carácter moralizante, muy ligado también al género de literatura de *musar* que se desarrolló intensamente dentro de la época de la *Haskalah*²⁴⁵. En cuanto a los personajes, como hemos comentado anteriormente, se articulan en torno a personajes anónimos y destacados que fluctúan desde la época talmúdica hasta los tiempos modernos y cuyo número es de aproximadamente un centenar. El capítulo

²⁴⁵ Cf. BOR 2001; FEINER 2004; CRANE-DORFF 2012.

en torno a las fuentes, por su parte, es especialmente relevante ya que, a través de él, puede verse la cantidad de obras que interactúan con MS y sus libros anexos así como también el grado de cercanía o lejanía que guardan entre sí. Además, dentro del apartado del valor bibliográfico de los mismos, veremos todas aquellas obras que son citadas expresamente dentro de las narraciones, constatando a éstas a través de sus autores, su periodo y su contenido.

1 - TEMÁTICA DE LA COLECCIÓN

A lo largo de la colección MS y los dos volúmenes complementarios, se observan una serie de hilos temáticos diseminados entre las leyendas que componen la obra cuyo eje principal es el de servir como una guía de valores con un fuerte contenido ético, moral y didáctico. Sería de esperar que cada uno de los libros tomara como objetivo principal el tratamiento de un tema determinado, ajustándose a su contenido cada leyenda incluida en él, sin embargo, no hay una disposición categórica marcada debido al orden aleatorio que exhibe la colección. Por tanto, el eje temático del corpus ha de plantearse individualmente tomando cada leyenda como una unidad temática con entidad propia y no teniendo en cuenta el volumen al que pertenece. Podemos diferenciar un total de cinco ejes temáticos a lo largo de la colección: bíblico, histórico, biográfico, religioso y, el más numeroso, didáctico, que trataremos a continuación.

1.1 - Bíblica

Dentro de este grupo encontramos aquellas leyendas cuyo contenido forma parte del texto bíblico. Es el caso de las cuatro primeras narraciones del libro primero que tratarían acerca de episodios relacionados con Henoc, Abraham, Noé y las ciudades de Sodoma. Pese a que el objetivo principal de este volumen sea la reescritura del texto en aquellos pasajes que quedan irresueltos, la temática es puramente bíblica.

Si atendemos a sus personajes, la inclusión de la última leyenda de este primer volumen cuyo protagonista es Salomón así como todas aquellas narraciones en las que éste es el personaje principal, entrarían dentro de este primer eje. Sin embargo, y atendiendo como criterio único al hilo

temático propio de cada leyenda sin tener en cuenta a sus personajes, observamos como todas ellas deben formar parte de otra categoría que se adapta, con mayor adecuación, a su contenido.

1.2 - Histórica

De esta temática son todas aquellas leyendas que hacen referencia a un hecho histórico, real o ficticio, encontrando un reducido número de ellas entre las narraciones de la colección como, por ejemplo, 2. 1; 2. 4; 2. 5; 2. 10; 2. 18; 5. 1; 5. 1; 6. 13 y, como el relato de ficción más elaborado basado en el texto bíblico acerca de los viajes y aventuras de un personaje, observamos la *Leyenda de Eldad ha-Danī* como claro ejemplo. En la mayoría de ellas, se produce el encuentro entre el personaje miembro de la comunidad judía con otro personaje que no lo es o se describen situaciones de persecución de los judíos.

1.3 - Biográfica

La temática biográfica se ocupa del tratamiento de anécdotas o de la vida al completo de un personaje que puede ser un rabino conocido dentro de la comunidad cuya fama ha trascendido a otras o un personaje anónimo, real o ficticio, cuyas características hacen que sirva como ejemplo para otros por sus buenas o malas acciones. De este modo, estas historias podrían ser catalogadas bajo la denominación de hagiografía en tanto que el tratamiento de sus protagonistas está centrado en las narraciones edificantes en torno a estos pudiendo centrarse el relato en una anécdota o haciendo un recorrido por su vida hasta llegar a una moraleja. Asimismo, la aparición de estos personajes destacados para la

comunidad junto con la cantidad de detalles que se ofrecen acerca de ellos citando, en un gran número de ocasiones, su lugar de origen, el año en el que se produce la historia así como también la obra que compuso, sirven al lector a modo de guía en la que se dan a conocer datos sobre rabinos al par que sus composiciones que producen el posterior conocimiento en el lector y oyente.

Las narraciones que exhiben esta temática son 3. 3; 3.6; 3. 9; 4. 2; 4. 7; 5. 3; 5. 4; 5. 9; 5. 13; 6. 9.

1.4 - Religiosa

El tratamiento del tema religioso es, indudablemente, uno de los grandes ejes a lo largo de toda la colección y comprende todas aquellas cuestiones relativas a la Torah y su estudio; el alejarse del mal; caridad y obras de misericordia como uno de los requisitos fundamentales para el correcto ejercicio de la Ley; importancia de la observación de los preceptos religiosos así como las conversiones forzosas que, finalmente, resultan inútiles debido a la vuelta al Judaísmo.

Más de una veintena de narraciones se agrupan en torno a los temas anteriormente citados por lo que es posible pensar que el religioso haya sido uno de los valores que más interesaba destacar al compilador puesto que estas narraciones resultan próximas unas de otras en cuanto al tratamiento de la acción y a la similitud en sus temas, incluso es posible observar relatos parecidos como sucede con 2. 2 y 3. 4, ambos articulados por pares y de temática similar que contempla que hay que seguir por el camino de Dios. Ejemplos de este eje argumental lo encontramos en los relatos 2. 8; 2. 9; 2. 13; 4. 3; 5. 5, entre otros.

1.5 - Didáctica

Junto con los valores religiosos que la colección quiere transmitir, el otro pilar estaría conformado por aquellos relatos cuya finalidad es la de proporcionar una enseñanza de vida, no relacionada con la religión y sí con los valores morales. Debido a que estas historias son transmitidas oralmente, de generación en generación y entre comunidades, pretenden inculcar entre los miembros usos a la manera de una guía de buenas costumbres. Por tanto, los valores que infunden a través de ellas fundamentalmente serían la sabiduría, el no ser avaro ni egoísta, el cumplimiento de las promesas, el ser cauto, no fiarse de las apariencias de la gente y no mentir a lo largo de más de una veintena de relatos dentro de la colección. Por otra parte, un gran número de las narraciones que exhibe MS, junto con el volumen anexo acerca de la sabiduría del rey Salomón, podrían ser catalogadas bajo este eje temático pues tratan de infundir ciertas audacias no únicamente en el lector u oyente sino en su relación con el resto de miembros de la comunidad.

Ejemplos de este tipo de relatos los encontramos en 2. 3; 2. 9; 2. 14; 2. 16; 2. 17; 3. 7; 4. 4; 4. 9; 5. 10; 5. 11; 6. 2 y 6. 4. entre otras, a las que hay que sumar las cinco primeras leyendas del primer volumen anexo por considerarse la última leyenda, que forma parte de esta obra, así como la *Leyenda de la resurrección de los muertos*, de temática eminentemente religiosa.

Como puede observarse, la colección MS pretendería transmitir un conjunto de enseñanzas éticas, morales y religiosas bajo forma escrita que, anteriormente, había tomado forma bajo la oralidad. Los preceptos y

erudiciones que contiene tienen como protagonistas tanto a personajes bíblicos, siendo el propósito de la narración el de reescribir el texto, como a rabinos y personajes de la tradición que pueden, de la misma manera, llegar a la modernidad como es el caso de Napoleón y a protagonistas anónimos cuyo papel en el relato es el de ofrecer una enseñanza, generalmente, de carácter religioso o moralizante. Quizá éste sea un punto clave en su redacción ya que su marcado carácter anónimo produce una sensación de generalidad que hace que el lector se sienta más cercano a la acción de la leyenda.

El orden aleatorio de los ejes temáticos a lo largo de toda la colección supone que todos ellos han de considerarse igual de importantes, intercalando todo tipo de relatos, desde los más antiguos tomados de diferentes fuentes medievales hasta los más modernos, de modo que exhiben diferentes enseñanzas y sabidurías de distinta naturaleza. Por tanto, podemos suponer que éste era uno de los objetivos de su compilador y editor, precisamente el hecho de barajar narraciones de temática desigual para mantener la atención del lector y ofrecer una guía de valores, religiosos y didácticos, al tiempo que aprende historias acerca de rabinos y sus anécdotas.

2 - PERSONAJES Y CLASIFICACIÓN

Una de las características más reseñables de la colección MS así como de los volúmenes anexos es la gran cantidad de personajes que aparecen como protagonistas del conjunto de sus narraciones. De esta manera, podemos dividir estos actores en tres categorías: en primer lugar, personajes en torno a los cuales se conforman historias extraídas del texto bíblico; en segundo lugar, aquellos rabinos y personajes ilustres de la tradición que se presentan en la colección a través de los cuales se pretenden inculcar valores educativos y morales y, en último término, protagonistas anónimos cuyas historias revelan enseñanzas universales en las que el actor principal pierde fuerza en beneficio del saber que se ofrece.

2.1 - Personajes bíblicos

Los personajes pertenecientes a esta categoría se muestran en el primer volumen de la colección, coincidiendo con aquellos relatos que tratan de reescribir el texto bíblico y cuya intención es clarificar las lagunas que en él quedan irresueltas o presentan dudas. De esta manera, Henoc, Noé y los integrantes de su familia, los habitantes de Sodoma así como Abraham y el suceso del sacrificio de Isaac conforman los personajes vinculados a este volumen. Además, Judit aparece como protagonista principal de uno de los relatos que se contienen en el libro sexto. Sin embargo, y pese a que estos personajes no vuelvan a mostrarse en ninguna de las leyendas que exhibe la colección, observamos que hay uno de ellos que traspasa las fronteras de lo bíblico y cuyas historias trascienden a otros libros de la misma colección. Hablamos, por tanto, del rey Salomón que, habiendo

aparecido junto con los anteriores, es encontrado asimismo en el libro segundo y sexto con distinta intencionalidad a la de los personajes anteriores. De esta manera, los relatos de estos dos volúmenes exhiben enseñanzas desligándose del texto bíblico pues no pretenden aclarar pasajes relativos a la historia de este personaje sino ofrecer un valor ético y moral. Además de todo ello, esta misma intencionalidad anteriormente comentada exhibe el volumen anexo relativo a las leyendas relacionadas con la sabiduría del rey Salomón en el que el objetivo principal es el de destacar esta característica frente a las demás y, no únicamente ello, sino que busca hacer de Salomón su baluarte.

2.2 - Rabinos y personajes ilustres dentro de la tradición

A lo largo de los seis volúmenes que componen el corpus textual de MS, la mayoría de los personajes que aparecen son rabinos y personajes ilustres de la tradición hebrea que han trascendido los límites de la exégesis para pasar a formar parte del imaginario popular por sus cualidades, siendo sido erigidos como protagonistas de historias generadas en torno a ellos. El conjunto de estos maestros no es homogéneo pues proceden de diferentes localizaciones y períodos, sin embargo, todos ellos exhiben características comunes más propias de los valores universales que de una literatura específica²⁴⁶, representando cualidades a imitar tales como la sabiduría, la generosidad, entre otros. Frecuentemente, cada relato corresponde de manera independiente a un rabino, sin embargo, podemos observarlos articulados por pares como es el caso de varias leyendas en las que uno de los personajes adopta cualidades positivas y el

²⁴⁶ GARCÍA ARÉVALO 2011b: 222.

negativas para llegar a ofrecer una enseñanza. El cómputo total de los rabinos que exhibe la colección desde el segundo volumen hasta el quinto es de más de cuarenta que cubren un período temporal que abarca desde la Antigüedad hasta la Modernidad pasando por la Edad Media a través de diferentes puntos geográficos y que serán descritos a continuación:

Rabinos

Rabinos de la Edad Antigua

Se encuentran centrados en el segundo y tercer volumen del corpus textual de MS principalmente, siendo todos ellos de especial relevancia en la tradición exegética hebrea llevada a cabo en Oriente Medio. Son los siguientes²⁴⁷: rabí Aqiba²⁴⁸; rab Huna²⁴⁹; rabí Yehošu‘a ben Levi²⁵⁰; rabí Yehošu‘a ben Hanania²⁵¹; rabí Ḥanina ben Dosa²⁵²; rabí Meir²⁵³; rabí Šififon ben Liš -identifíquese con rabí Simeon ben Lakiš-²⁵⁴; rabí Hanania ben Teradion²⁵⁵; rabí Naḥman bar Isaac²⁵⁶; rabí Yosef ben Ḥalafta²⁵⁷; rabí Samuel bar Naḥman²⁵⁸; rabí Naḥman bar Yishaq²⁵⁹; rabí Yehuda ha-Ḥasid²⁶⁰; rabí Eliezer²⁶¹; rabí Eleazar ben Arḳah²⁶².

²⁴⁷ Los maestros siempre se señalarán citados por orden de aparición en la colección.

²⁴⁸ Palestina, s. I d.C. (Cf. NEUSNER 2003: 53-67; ULMER 2009: 565-568; FINKELSTEIN 1962; SCHÄFER 1980; URBACH 1973: 258-270).

²⁴⁹ Sura, s. III d.C. (Cf. NEUSNER 2003: 209-211).

²⁵⁰ Palestina, primera mitad del siglo III d.C. (Cf. NEUSNER 2003: 265-267).

²⁵¹ Palestina, primera mitad del siglo I d.C. (Cf. NEUSNER 2003:259-264).

²⁵² Galilea, siglo I d.C. (Cf. NEUSNER 2003: 182-185).

²⁵³ Palestina, siglo II d.C. (Cf. HERRANZ PASCUAL 1997: 125-137).

²⁵⁴ El nombre de este rabino presenta problemas en el corpus textual puesto que lo encontramos en él como Rabí Šefifon ben Layiš. Tiberias, siglo III d.C. (Cf. NEUSNER 2003: 398-401).

²⁵⁵ Siknin, siglo II d.C. (Cf. NEUSNER 2003: 176-178).

²⁵⁶ Babilonia, s.III d.C. (Cf. NEUSNER 2003: 315).

²⁵⁷ Palestina, s. II d.C. (Cf. NEUSNER 2003: 250-251).

²⁵⁸ Palestina, ss. III-IV d.C. (Cf. NEUSNER 2003: 366-367).

Rabinos de la Edad Media

Los maestros pertenecientes a este período medieval se mueven en distintas localizaciones geográficas. Por un lado, los más numerosos son aquellos rabinos cuya actividad se desarrolla en al-Andalus: Yosef ibn Šaddiq²⁶³; Abraham bar Hiyya²⁶⁴; rabí Yehuda ben Barzilay (al-Bargeloní)²⁶⁵; rabí Yeḥiel²⁶⁶; rabí Yehuda ha-Leví²⁶⁷; rabí Abraham ben Ezra²⁶⁸; Moše Rabí Naḥman²⁶⁹; rabí Yišḥaq bar Šešet -Perfet²⁷⁰; Moše ben Maimón²⁷¹; rabí Yosef ibn Migas²⁷²; Maimón ben Yosef ha-Dayyan²⁷³; rabí Ḥasday Crescas²⁷⁴; rabí Šaul Astruk Cohen²⁷⁵.

Por otro, aquellos cuyo ámbito está alejado de Alandalús como rabí Šelomo Yišḥaqí (RaSHI)²⁷⁶ y rabí Abba Mari²⁷⁷, ambos provenientes de Francia; rab al-Hari²⁷⁸ (Isaac Luria) de Safed; rabí Abraham Azulai de Fez-Hebrón²⁷⁹; rabí Yosef Caro²⁸⁰ (Maran) de Safed; rab Amram²⁸¹ de

²⁵⁹ Babilonia, amoraita tercera generación (Cf. NEUSNER 2003: 315).

²⁶⁰ Tiberias, s. III d.C. (Cf. NEUSNER 2003: 278-280).

²⁶¹ Contemporáneo de Rabí Aqiba (Cf. NEUSNER 2003: 119-120).

²⁶² Cf. NEUSNER 2003: 123-124.

²⁶³ Arévalo, segunda mitad s. XV (Cf. SÁENZ-BADILLOS-TARGARONA 1988: 196).

²⁶⁴ Barcelona, s. XII (Cf. SÁENZ-BADILLOS-TARGARONA 1988: 13-14).

²⁶⁵ Barcelona, s. XI (Cf. SÁENZ-BADILLOS-TARGARONA 1988: 128-129).

²⁶⁶ Toledo, s. XIV (Cf. SÁENZ-BADILLOS-TARGARONA 1988: 124).

²⁶⁷ Tudela, ss. XI-XII (Cf. SÁENZ-BADILLOS-TARGARONA 1988: 137-138).

²⁶⁸ Tudela, ss. XI-XII (Cf. SÁENZ-BADILLOS-TARGARONA 1988: 8-11).

²⁶⁹ Gerona, ss. XII-XIII (Cf. SÁENZ-BADILLOS-TARGARONA 1988: 75-77).

²⁷⁰ Barcelona, ss. XIV-XV (Cf. SÁENZ-BADILLOS-TARGARONA 1988: 167-168).

²⁷¹ Córdoba-El Cairo, ss. XII-XIII (Cf. SÁENZ-BADILLOS-TARGARONA 1988: 73-75).

²⁷² Lucena, ss. XI-XII (Cf. SÁENZ-BADILLOS-TARGARONA 1988: 191-192).

²⁷³ Lucena-Fez, s. XII (Cf. SÁENZ-BADILLOS-TARGARONA 1988: 57-58).

²⁷⁴ Barcelona, ss. XIV-XV (Cf. SÁENZ-BADILLOS-TARGARONA 1988: 48-49).

²⁷⁵ Argelia, s. XIV (Cf. SÁENZ-BADILLOS-TARGARONA 1988: 84).

²⁷⁶ Troyes, Francia, ss. XI-XII.

²⁷⁷ Lunel, Francia, s. XIII (Cf. FREIMANN-SCHWARTZ 2007: 230).

²⁷⁸ Safed, s. XVI (Cf. AVIVI 2008; KLEIN 2005).

²⁷⁹ Ss. XVI-XVII (Cf. ZLOTNICK 1972).

Colonia; rabí Simeon ben Samaj (Durán)²⁸², Tašbaš, de Mallorca; rabí Yasiah Pinto²⁸³, de Damasco así como rabí Simeon Qiyyara (Kiara-Kayyara)²⁸⁴ de Iraq; rabí Zemaḥ Gaon²⁸⁵ de Sura. Asimismo, podemos incluir en este punto a la figura de Eldad el danita.

Rabinos de la Edad Moderna

Aquellos maestros procedentes de la Edad Moderna son los siguientes: rabí Azulai ben Ezra (rabí Azulai)²⁸⁶, rabino de Livorno; Ba‘al Šem Tov²⁸⁷ (Israel ben Eliezer, fundador del judaísmo rabínico) y rabí Abraham Ḥalfon²⁸⁸, que conocimos con anterioridad, y que si bien no es protagonista de ninguno de los relatos que forman parte de la colección, tiene relevancia absoluta en relación a su cadena de transmisión y origen y a la puesta por escrito de muchos de ellos. Además de estos, una de las leyendas proporciona abundante información acerca de un rabino llamado Yišḥaq Nili que, según el texto, era el gran rabino de Hamburgo en el año 1792 (5562 del cómputo judío) pese a que estos datos no se observen registrados en ninguna de las fuentes consultadas.

²⁸⁰ Toledo 1488-Safed 1575 (Cf. TWERSKY 1989).

²⁸¹ S. XIII (Cf. KIEFER 2005: 88-90).

²⁸² Mallorca, ss. XIV-XV (Cf. SÁENZ-BADILLOS-TARGARONA 1988: 113-114).

²⁸³ S. XV (Cf. HORODEZKY 2007: 178-179).

²⁸⁴ S. VIII (Cf. MAZANSKY 2013: 202-203).

²⁸⁵ S. IX (BENITE-BEHAN 2009: 95-96).

²⁸⁶ S. XVIII, Palestina (Cf. BARNAI 1992: 100-101).

²⁸⁷ Ss. XVII-XVIII, Ucrania (Cf. BUBER 1969; ROSMAN 1996).

²⁸⁸ Trípoli, finales del siglo XVIII (Cf. DAVID 2007).

Personajes ilustres de la tradición

Entre los personajes ilustres de la tradición que se dan cita en los relatos, podemos observar a Alejandro Magno²⁸⁹, rey de Macedonia; Joab ben Šaruih –Zeruiah-, sobrino del rey David y comandante de su ejército²⁹⁰ que en la colección aparece sitiando la ciudad amalecita del rey Agag, aquí citado como *al-Garg* y cuyo nombre ha sufrido una deformación; Ben Sabar²⁹¹ (Julianus ben Sabar), líder mesiánico de los samaritanos; Beruria²⁹², mujer de rabí Meír y única mujer mencionada en la literatura talmúdica; Moše Sefardi²⁹³ (Pedro Alfonso), rabino de origen judío convertido al cristianismo más tarde y autor del célebre *Disciplina clericalis*; Napoleón Bonaparte, emperador de Francia de los siglos XVIII-XIX; Asmodeo o Asmedai, príncipe de los demonios que aparece en el Libro de Tobías y en el Talmud²⁹⁴ y que, normalmente, aparece asociado a las leyendas del rey Salomón.

Por otra parte, los textos nos muestran una serie de personajes de los que no ha quedado constancia en las fuentes, ya sea porque únicamente fueron conocidos en el círculo más cercano de los creadores y transmisores de los relatos o porque su importancia quedó relegada a la comunidad en la que desarrollaron su actividad aunque su carácter ficticio no es descartable. Algunos de ellos poseen la denominación de rabí, tales como rabí Yehuda ha-Antoti; rabí Neftalí ha-Zaqan; rab Siridan; Rabí Iksander (al que en el texto se le atribuyen cualidades negativas); rabí

²⁸⁹ S. III a. C. (Cf. BOSWORTH-BAYNHAM 2000; HAMMOND 1992; LANE FOX 2007).

²⁹⁰ Cf. ESCHELBACH 2007.

²⁹¹ S. VI d. C., Samaria (Cf. CROWN-PUMMER-TAL 1993).

²⁹² Cf. NEUSNER 2003: 102-104; HOSHEN 2007.

²⁹³ Cf. SÁENZ-BADILLOS-TARGARONA 1988: 78; LACARRA DUCAY 1991; 1998.

²⁹⁴ ENRÍQUEZ GÓMEZ 1992: 10.

Moše, el occidental y otros, al contrario, son presentados a través de datos como su nombre siendo el caso de Yosef Fīru y Ḥayyim Šamay; en otros casos, se facilita un mayor número de datos como sucede en el ejemplo del rey Šaḵur que gobernaba sobre Bagdad en el año 4085 (257 para la destrucción del Templo) y Mani²⁹⁵, cuya intención era destronarlo. Este rey podría ser identificado como Sapur I, emperador sasánida y uno de los protectores de Mani aunque no está claro.

2.3 - Personajes de carácter anónimo

Este tercer grupo se compone de todas aquellas narraciones que se atribuyen a personajes anónimos que logran escapar de una situación complicada mediante su ingenio o gracias a sus cualidades excepcionales. Es frecuente observar que se encuentran articulados por pares, esto es, una pareja de fieles, amigos o comerciantes, entre otros. Este hecho permite asociar, por una parte, cualidades negativas a un miembro del par y, al otro, cualidades positivas con el objetivo de que, a través de la transmisión oral y posteriormente escrita, sirvan para inculcar refuerzos positivos en el oyente o el lector de los mismos, rasgo que también busca el cuento sefardí. Asimismo, no únicamente observamos este tipo de pareja sino que, en algunos cuentos, hallamos pares que se oponen a un tercer elemento que es el discordante. Así por ejemplo, no son aislados ni extraños en la colección los relatos en los que un padre deja a su hijo una herencia lo que provoca que, o bien un tercero se proponga quitársela o que intente hacerse pasar por él.

²⁹⁵ Posiblemente se refiera al fundador del sistema religioso y doctrinal denominado maniqueísmo, muy influenciado por la dualidad (Cf. WERBŁOWSKY 2007: 470).
VOLUMEN I: INTRODUCCIÓN Y ESTUDIO

En estas narraciones los protagonistas son nombrados a menudo por su profesión (*mohel*, comerciante, médico, cargador, pescador) o por alguna de sus cualidades relevantes (desobediente, rico, pobre, engreída, fiel, apóstata) en torno a las que girarán las historias y enseñanzas que el texto desea resaltar, inculcar o rechazar. A menudo, aparecen rabinos en el título o al comienzo del relato, sin embargo, la intencionalidad de esta inclusión no es la que versar esa historia sobre esos maestros sino ubicar la acción dentro de un punto específico dentro del tiempo en el que ésta se desarrolla.

La cantidad de personajes que se dan cita en las narraciones que exhibe esta colección revelan, en primer lugar, un profundo conocimiento y transmisión de todos aquellos rabinos que han trascendido la exégesis y el estudio del texto bíblico para pasar a formar parte de la tradición, oral y escrita, literaria. Más aún, muestran cualidades determinadas de su personalidad atribuyéndoles actos sobrenaturales o mágicos derivados del imaginario popular. En segundo lugar, revelan aquellos protagonistas que, no siendo maestros, pasaron a formar parte tanto de la tradición del folclore judío, como es el caso de Napoleón Bonaparte. Por último, estos cuentos conforman un catálogo de personajes tanto de carácter conocido como anónimo que precisan un profundo estudio pues una de las tareas especialmente destacadas sería revelar la identidad de aquellos que únicamente se nombran y de los cuales no conocemos su localización ni sus hechos pero que encontramos citados en la colección lo que hace pensar que dentro de las comunidades en las que se desarrollaron estas narraciones hubieron de tener un peso específico y relevante para que fueran incluidos en ellas.

3 - FUENTES LITERARIAS DE LA COLECCIÓN

El cuento es un género literario cultivado en la literatura hebrea desde los tiempos bíblicos y que se ha mantenido presente bajo forma oral o escrita en todas sus épocas²⁹⁶. El lugar central que estos relatos breves ocupan en la literatura bíblica confirmó su consideración como género literario, a menudo integrado con propósitos didácticos y morales en la literatura talmúdico-midrásica²⁹⁷, sin embargo, habrá que esperar a la Edad Media para ver surgir el cuento como una entidad independiente de las otras obras a las que hasta entonces había estado subordinado gracias a la aparición de las primeras colecciones hebreas²⁹⁸. No obstante, no se puede hablar de cuento popular escrito en la Edad Media ya que siempre permaneció bajo forma oral siendo su fijación por escrito tardía, cuya finalidad era la enseñanza de unas normas éticas y religiosas²⁹⁹ y, por otra parte, en este período siempre atendía a propósitos históricos relacionados con un medio ideológico o cultural determinado³⁰⁰.

Dada la característica principal de la naturaleza del cuento como relato corto transmitido oralmente entre personas de la misma comunidad o entre otras así como *intergeneracional* y, en última instancia, escrita³⁰¹, ya en época moderna-contemporánea el cuento popular sigue encontrándose entre las comunidades hebreas tanto de Oriente como de Occidente tras un

²⁹⁶ Cf., para una historia del cuento hebreo, YASSIF 1999.

²⁹⁷ Cf. ÚRIBE 2007; STRACK-PÉREZ FERNÁNDEZ-STEMBERGER 1989; LLAMAS 1941.

²⁹⁸ ALBA CECILIA 1988: 1, 2. Cf. ROSEN-YASSIF 2002; DAN 1974.

²⁹⁹ Cf. DAN 1975; TISHBY-DAN 1970.

³⁰⁰ ALBA CECILIA 1988: 1, 3-4. Para un seguimiento de las etapas del desarrollo del cuento hebreo Cf. DAN 2007: 1261; BEN-AMOS 1999; ALBA CECILIA 1988: 1, 5-28.

³⁰¹ Ben-Amós señala ésta como una de las características que distinguen a la literatura de corte popular hebrea, esto es, su continua interdependencia entre la oralidad y la literalidad. Las características restantes que propone son la profundidad histórica, la dispersión nacional así como la diversidad lingüística (BEN-AMÓS 1999: 240).

largo período de transmisión a lo largo de los siglos³⁰². Es, en este momento, a mediados del siglo XX, cuando observamos la aparición de la colección de cuentos MS en la comunidad judía tunecina que trata de recoger todo el legado medieval así como de las literaturas posteriores de las comunidades sefardíes y *aškenazíes* entre sus páginas³⁰³. A la manera de la literatura que se observa dentro del Talmud y del Midrás, esta colección judeo-árabe guarda, en primer lugar, un carácter moralizante y de enseñanza entre transmisor y el receptor. En segundo lugar, está concebido como un corpus textual que recoge relatos de carácter independiente desde la fuente que suponen las primeras narraciones bíblicas hasta aquellos relatos de los que no se tiene noticia alguna ya de época moderna. El propósito de este estudio, por tanto, será la observación de la relación y el grado de dependencia entre las literaturas bíblica y talmúdico-midrásica junto con aquellas primeras colecciones de cuentos hebreos y aquella producida por la literatura sefardí y yiddish con las características que exhibe MS en época moderna-contemporánea.

3.1 - Fuentes literarias clásicas

En la literatura talmúdico-midrásica son frecuentes las historias cuya finalidad era servir como instrumento ilustrativo a las intenciones exegéticas de los sabios talmudistas, siempre integrados en obras mayores y subordinados a unos propósitos didácticos y morales dentro de obras

³⁰² Aparición de la tercera de las características propias que señalaba Ben-Amós, la dispersión nacional, en la nota anterior.

³⁰³ Diversidad lingüística que guarda la literatura hebrea de corte popular a lo largo de los siglos. Los textos no únicamente están escritos en hebreo sino que encontramos grandes obras así como relatos de una menor extensión en judeo-español, el yiddish o el judeo-árabe en sus múltiples variantes.

mayores. Sin embargo, gran parte del folclore judío que se ha conservado ha sido gracias a que estaba inserto de estos grandes trabajos con el objetivo de mostrar una enseñanza³⁰⁴.

De manera general, el protagonista de estos relatos es siempre un personaje bíblico, o bien, otros relevantes para el pueblo judío o acontecimientos importantes que se desearan destacar. En el caso de MS, son tres las narraciones que encontramos en las que se pueden observar, estas son, 2. 19 en el tratado *Berajot* 5b; 2. 15 en *Yebamot* 63a y 2. 4, que observamos en numerosas fuentes y se halla en *Tamid* 32a, *Génesis Rabba* 33, 1 y el tratado *Baba Mesia* 2, 5 del Talmud palestinese. Posteriormente, estas historias pasarán a formar parte tanto de la tradición oral como de otras obras mayores dedicadas únicamente a cuentos como género propio que las que hablaremos a continuación. Además, muchos de los cuentos incluyen referencias bíblicas dentro de las que se enmarca la narración o sirven para trazar el cuento a través de ella.

3.2 - Fuentes literarias medievales

3.2.1 - El caso del *Sefer ha-Yašar*

Durante los primeros siglos de la Edad Media, el objetivo principal fue volver a contar la historia del texto bíblico según las propias creencias, opiniones y convenciones literarias propias de este período. Las herramientas fundamentales de este propósito eran incluir nuevas historias a las que se encontraban en el texto bíblico así como ampliar el material narrativo mediante dos caminos: El primero, partiendo de un episodio bíblico breve, confeccionar un relato independiente plenamente

³⁰⁴ ALBA-NAVARRO 2004: 17.

desarrollado cuya trama gira en torno a un personaje bíblico o acontecimiento, tal y como se ha descrito en el apartado anterior. El segundo, se intenta volver a contar grandes secciones de la Biblia a la nueva manera medieval³⁰⁵. Al primer modelo pertenecerían *Ma'āseh Abraham Avinu* ('La historia de Abraham, nuestro padre')³⁰⁶, *Dibre ha-Yamin šel Mošeh Rabbenu* ('Las crónicas de Moisés')³⁰⁷ y el *Midraš wa-yisse'u*³⁰⁸, acerca de las guerras de Jacob y sus hijos³⁰⁹. Dentro del segundo, pueden citarse obras tales como el *Sefer Yosipon* (Italia, siglo X)³¹⁰ y el *Sefer ha-Yašar* (probablemente, siglo XI, España)³¹¹. En el caso del *Sefer Yosipon*, la obra comienza con una breve recapitulación de la historia judía contada en estilo novelesco medieval que abarca, únicamente, una parte de los relatos bíblicos³¹². No obstante, el propósito del ShY es reescribir de modo extenso el relato bíblico desde la Creación hasta la época de Jueces contenido en el Pentateuco³¹³.

En el caso de MS, sería esta última la pretensión escogida como finalidad del primer volumen en el que las cuatro primeras leyendas de las cinco de las que se compone tratan de emular a la fuente en la que se

³⁰⁵ ALBA CECILIA 1988: 1, 11-12. Cf. DAN 2007: 1262; 1974: 17.

³⁰⁶ Cf. JELLINEK 1967: 1, 25-34. Asimismo, el estudio literario de MEHLMAN 1999; FINKEL 1937-1938; CHAPIRA 1919.

³⁰⁷ Cf. JELLINEK 1967: 2, 1-11; SHINAN 1977.

³⁰⁸ Cf. JELLINEK 1967: 3, 1-5; DíEZ MACHO 1983: 2, 191-193; ALEXANDER-DAN 1972; LAUTERBACH 1933.

³⁰⁹ ALBA CECILIA 1988: 12; ALBA-NAVARRO 2004: 20.

³¹⁰ En 1480 aparece la editio princeps del texto hebreo acompañado de su traducción latina (GUTIÉRREZ GARCÍA 2007: 260). Cf. la edición de Flusser 1962 así como la traducción al ladino de mano de Abraham Asa (1753) publicada en el año 2000. Acerca de su origen italiano, Cf. FLUSSER 1981: 2, 136, 216 y ss. La última edición que poseemos es la llevada a cabo por DAN 1985-1986.

³¹¹ ALBA CECILIA 1988: 12. De aquí en adelante, ShY.

³¹² ALBA CECILIA 1988: 12-13; ROSEN-YASSIF 2002: 246.

³¹³ ALBA-NAVARRO 2004: 20.

basan, ésta es, el ShY. Trataría, por tanto, de reescribir el texto bíblico arrojando luz sobre aquellas lagunas que en el texto bíblico tienen lugar, ofreciendo una explicación a éstas y añadiendo información que no encontramos en la Biblia al respecto. Estos cuatro primeros textos seguirían el orden histórico y literario que se encuentra en la Biblia hebrea aunque suponen una fuente de información complementaria y anexa a ésta. La relación entre la obra hebrea medieval, ShY, y la obra judeo-árabe tunecina de época moderna, sería muy estrecha pese a que sus textos, aunque no exactamente iguales, sí son cercanos y guardan una gran cantidad de similitudes. Quizá este hecho se deba, en gran parte, a la tradición oral que habría hecho circular los textos entre comunidades hasta llegar a su fijación escrita a mediados del siglo XX en la ciudad de Susa. Por otra parte, no sabemos si esta comunidad tuvo acceso a algunas de sus traducciones por el período histórico en el que éstas se enmarcan y la situación vivida en Túnez entre los siglos XIX y XX y, aunque de esta manera se hubiera producido, eso no explicaría que los textos no sean exactamente iguales por la presupuesta copia de uno a otro o la posible traducción directa al judeo-árabe del primero. Por tanto, la tradición oral en este caso, como en el resto de relatos de los que consta la colección MS, sería primordial para nutrir el conjunto textual de este corpus.

Tomando como ejemplo el caso de la primera leyenda, *Leyenda de Henoc*³¹⁴, las únicas referencias que encontramos en el texto bíblico en

³¹⁴ En torno a la figura de Henoc hay una vasta literatura de carácter apócrifo (Cf. Díez-Macho 1984: Vol. 4; Charles 1913: Vol. 2; Charlesworth 1983; Knibb 2003) así como amplias referencias sobre las tradiciones de este personaje en la literatura rabínica posterior (Cf. Vegas Montaner 2004).

alusión a este personaje son las que se ofrece en Gn 5, 21-24³¹⁵ además de su cadena genealógica que aparece en versículos anteriores del mismo capítulo de Génesis. Sin embargo, y pese a que estos sean los únicos datos que la Biblia hebrea ofrece sin desarrollar acerca de esta figura, tanto el ShY como MS completan esta narración de manera paralela pese a que el primero haya sido concebido como una obra de carácter más extenso y descriptivo que el relato judeo-árabe. Veamos, por tanto, la versión que ofrecen ambas al comienzo de sus textos para observar el grado de interdependencia que mantienen:

MS: «En el año 622 de la creación del mundo nació Henoc, hijo de Yered, hijo de Mahalalel, hijo de Qenán, hijo de Enós, hijo de Set, hijo de Adán, el primer hombre. Y cuando cumplió sesenta y cinco años, nació su hijo y lo llamó Matusalén. Por aquel entonces, ya iba siguiendo la senda recta del Señor, alabado sea, y siguiendo su camino le servía con todo su corazón, su razón y su inteligencia. Se separó del grupo de toda la gente corrupta de aquella época y empezó a esconderse por propia voluntad de ellos y no se dejó ver con ellos. Pasado un tiempo estaba rezando y sirviendo a su creador en el interior de su estancia. Una voz de revelación celestial le llamó: “Oh, Henoc, oh, Henoc, levántate, sal de tu estancia en la que te ocultas y gobierna sobre a toda la gente y muéstrales el buen camino por el que tienen que ir con Dios, el Creador, el Viviente, el Eterno, alabado sea (...)”».

³¹⁵ «Henoc tenía sesenta y cinco años cuando engendró a Matusalén. ²² Henoc anduvo con Dios; vivió, después de engendrar a Matusalén, trescientos años y engendró hijos e hijas. ²³ El total de los días de Henoc fue de trescientos sesenta y cinco años. ²⁴ Henoc anduvo con Dios, y desapareció porque Dios se lo llevó».

ShY: «Y Henoc vivió sesenta y cinco años y engendró a Matusalén; anduvo Henoc con Dios después de haber engendrado a Matusalén y sirvió a Dios y despreció los malos caminos de hombres. Y el alma de Henoc fue envuelta en la instrucción de Dios, el conocimiento y el entendimiento y él, sabiamente, se retiró de los hijos de hombres y se ocultó de ellos durante muchos días. Al término de muchos años, mientras él servía al Señor, y rezaba ante Él en su casa, que un ángel del Señor lo llamó del cielo y él dijo: ‘Aquí estoy yo’, y le dijo: ‘Levántate, sal de la casa y del lugar en el que te escondes y aparece entre los hijos de los hombres para reinar, enséñales el camino por el que ir y el trabajo que deben cumplir para entrar en los caminos de Dios (...)»³¹⁶.

El primero, al tratarse de relatos independientes que no siguen un hilo argumental como sí sucede en el segundo, trata de recopilar todo aquellos datos que provocarían una mejor comprensión del texto. La cadena genealógica de Henoc, no aparece ni en el ShY ni en el texto bíblico de la misma manera en la que sí lo hace en MS ya que, con anterioridad, se ha contado toda la historia de sus antepasados.

En el caso de la leyenda de Sodoma, el mismo texto judeo-árabe cita las fuentes en las que podemos encontrar este texto: el Talmud, el Midraš y el ShY en los que se hace referencia a los hechos malvados y reprobables que la ciudad de Sodoma llevaba a cabo. MS los numera, a diferencia del ShY en el que la narración está redactada de modo continuo. Tomemos como ejemplo el primer hecho con el fin de ver sus similitudes:

³¹⁶ Cf. DAN 1985-1986.
VOLUMEN I: INTRODUCCIÓN Y ESTUDIO

MS: «Sección primera: Habían acordado todos los grandes de su asamblea que hicieran tapices en la plaza del pueblo, largos y cortos y, cuando llegara un huésped al pueblo, se lo permitían y lo llevaban con fuerza hasta estos tapices. Y cuando era bajo lo tendían sobre un tapiz largo y lo sostenían tres por la cabeza y tres por los pies y se ponían a estirarlo y él gritaba de dolor. Y ellos no lo entendían ni le hacían caso. Y entonces cuando el hombre extranjero era alto, lo echaban sobre un tapiz corto y le cortaban de las piernas lo que excedía respecto al tapiz y le decían: “Esto es una costumbre de nuestra tierra para todo aquel que nos visite desde otro país (...)».

ShY: «Y por deseo de sus cuatro jueces, la gente de Sodoma y Gomorra había erigido camas en las calles de las ciudades y, si un hombre vía a estos lugares, se echaban encima de él y lo llevaban hasta una de sus camas y, a la fuerza, lo hacían tenderse en ellas. Conforme se tumbaba, tres hombres lo sujetaban de su cabeza y tres de sus pies y lo medían de acuerdo a la longitud de la cama y, si el hombre era menor que la cama, estos seis hombres lo estiraban por cada lado y cuando les gritaba ellos no le respondían. Si su altura era mayor que la de la cama, juntaban los dos lados de la cama hasta el final (de cada lado) hasta que el hombre alcanzaba las puertas de la muerte. Si continuaba gritándoles, le contestarían diciéndole: “Así se hará a cada hombre que venga a nuestra tierra (...)»³¹⁷.

La relación de dependencia que la obra judeo-árabe con el ShY queda clara si tenemos en cuenta que las cuatro primeras leyendas del primer

³¹⁷Cf. DAN 1985-1986.

volumen pueden seguirse con facilidad en ambos textos, el primero a la manera de relatos independientes y el segundo reescribiendo la historia del texto bíblico de forma continua. Sin embargo, MS se esfuerza por dotar a los textos de elementos propios que la harían alejarse de esta obra medieval. En esta misma leyenda, encontramos pasajes como éste en la sección quinta en el que aparece el nombre de la moneda de curso de Sodoma:

«Que ninguno le daba al extranjero que pedía limosna sino dinero, cada uno un franco. Y cada uno escribía su nombre en su franco y promulgaban en el país una orden estatal de que ninguno le vendería a aquel extranjero nada de comer. (...)».

La moneda de mayor valor de Sodoma era el franco y su porción, el céntimo, datos que no se ofrecen en la obra medieval y por lo que se intuye que la obra judeo-árabe dota a las historias de elementos propios fácilmente reconocibles por el pueblo al que van dirigidos. Este hecho, por otra parte, serviría para mantener la atención del lector o del oyente de estos relatos. Además de ello, MS no es una traducción literal del ShY sino que parece que ha sido concebida como un resumen de los capítulos más destacados de ésta, un esquema que reúne datos como las fechas y las cadenas genealógicas que servirían para ubicar las historias dentro del texto bíblico sin recurrir a él directamente.

3.2.2 - *Qiṣaṣ al-Anbiyā'*

Estrechamente ligados a esta obra medieval se encuentran los llamados *Qiṣaṣ al-Anbiyā'*, cuentos edificantes sobre los profetas preislámicos, título de numerosas obras que cuentan la vida de los profetas del Antiguo Testamento, la historia de Jesús o aquellas otras que tratan sobre héroes píos o los enemigos de Dios y, a la manera en la que lo hace el ShY, trata de ofrecer historias paralelas sobre los personajes que aparecen en el texto. El carácter edificante de estos cuentos se ve acentuado debido a que se hallan separados de la historiografía³¹⁸. Quizá el trabajo más temprano sea la historia dedicada a la biografía de Muḥammad escrita por Ibn Yishāq en el siglo VIII. Otras, como las escritas por Yaqubi y Tabari en los siglos IX y X, incluyen material que se extiende comenzando por la creación con la historia de Adán y Eva. Los más conocidos autores fueron al-Ṭalabī³¹⁹ y al-Kisā'i³²⁰ (siglo VIII) e Ibn Kaṭīr³²¹ (siglo XIV). Las historias de los profetas³²² en MS también incluyen figuras proféticas coránicas y no coránicas como es el caso de la última leyenda del primer libro acerca de Salomón y el águila. No pretenden excluir figuras no proféticas de la tradición sino que incluyen todas estas historias relacionadas con personajes relevantes que sirven como puntos de interés para las fuentes y la exégesis.

En relación a la narración de Salomón y el águila (1. π), observamos paralelismos con uno de los *Qiṣaṣ al-Anbiyā'* que estamos comentando³²³.

³¹⁸ NAGEL 1986: 177-178.

³¹⁹ AL-ḤALABI 2002; KLAR 2009.

³²⁰ AL-KISA'I 1997.

³²¹ IBN KAṬĪR 1968.

³²² Cf. NOEGEL-WHEELER 2002.

³²³ AL-ḤALABI 2002: 498-537.

Se trata de uno de los escritos de al-Ṭalabi que trata acerca de la historia de Salomón con un águila a la que ordena separar a una niña nacida en Oriente y un niño nacido en Occidente. El hilo conductor de la historia y sus acontecimientos recuerdan al que se encuentra en MS y, con él, la semejanza en cuanto a sus personajes: Salomón, un águila que se encarga de proteger a una niña, un niño perdido en el mar que llega a tierra firme y se encuentra con la muchacha enamorándose de ella. Al contrario de cómo sucede en esta historia de al-ḡalabi, MS comienza su relato directamente sin cadena de transmisión aunque este hubiera pasado oralmente a la tradición. Los puntos de divergencia entre uno y otros son numerosos aunque no puede negarse que la figura de Salomón en ambas tradiciones resulte fructífera y que sus puntos de semejanza pudieran deberse a influencias que cada una de las tradiciones ha adaptado a su imaginario.

3.2.3- Primeras colecciones de cuentos hebreos de época medieval

Entre los siglos VIII y XIII cristaliza una forma literaria desconocida en la literatura hebrea anterior: colecciones de cuentos que formaban un libro. En este período se redactaron las cuatro obras principales pertenecientes a este tipo de literatura: *El Midraš de los Diez Mandamientos*³²⁴, conformada como una colección de cincuenta cuentos, algunos de ellos tomados de la literatura talmúdica y apócrifa aunque también exhibe algunos nuevos escritos por primera vez en hebreo y que se tomarían, probablemente, de la tradición oral; *El Alfabeto de Ben*

³²⁴ De aquí en adelante MDM. Primera edición de Verona 1647 (Cf. HASAN-ROKEN-ALEXANDER 1981; 1982; HASAN-ROKEM 2001); ROSENBERG (trad.) 1990: 91-119; ALBA CECILIA 1988; ALBA-NAVARRO 2004: 21.

*Sira*³²⁵, colección de cuentos y epigramas en la que los cuentos se enlazan con precisión en su contexto; el *Sefer ha-ma 'asiyyot*³²⁶ de Rabí Nissim de Qayrawán³²⁷ del siglo XI con treinta y siete capítulos y relatos extraídos de la literatura rabínica pero también de la árabe y los *Exempla de los Rabinos*³²⁸, que incluye más de doscientos relatos, la mayor parte talmúdicos así como también cuentos populares³²⁹. El contenido de cuentos de origen talmúdico y midrásico en las colecciones medievales anteriormente mencionadas es considerable, aunque existan algunas diferencias y variantes respecto a los relatos de sus respectivas fuentes³³⁰.

Una gran mayoría de la historias de MS están basadas en las de estas colecciones de cuentos de época medieval, tanto en su versión hebrea como en su versión judeo-española, siendo quizá más cercanas a estas últimas por su transmisión oral y debido a la presencia de comunidades sefardíes dentro del territorio del norte de África. Sin embargo, su versión hebrea original es próxima a la que se ha conservado en el texto judeo-árabe como veremos seguidamente. Los relatos de estas obras van cruzándose entre sí pues en numerosas ocasiones podemos observar que muchos de los relatos aparecen en las colecciones con variantes aunque

³²⁵ Cf. YASSIF 1985; 1980; LACHS 1983; BROZNICK-STERN-MIRSKY 1985: 167-202; ROMERO 2001; ALBA-NAVARRO 2004: 21-22.

³²⁶ De aquí en adelante ShM; Primera edición de Ferrara 1557 en la que *Ma 'asiyyot Sheba Talmud* (Constantinopla 1519) se basa y de la que ShM es una antología (ZINBERG 1975: 37). Cf. OBERMANN 1933; HIRSCHBERG 1954; ABRAMSON 1965-1966; ALBA CECILIA 1988; ALBA-NAVARRO 2004: 22.

³²⁷ Cf. HA-SHMA 2007.

³²⁸ De aquí en adelante ExR; Cf. GASTER 1934; ALBA CECILIA 1988; 1989.

³²⁹ NAVARRO PEIRO 1989: 22-23; Cf. ALBA CECILIA 1988: 1, 15-16. La primera, tercera y cuarta colección de cuentos fueron traducidas por Amparo Alba Cecilia en su tesis doctoral (1988) y, más tarde, publicó de forma separada la traducción de la *Exempla de los Rabinos* (1991); ALBA-NAVARRO 2004: 22.

³³⁰ NAVARRO PEIRO 1989: 23.

conservándose el hilo argumental y los personajes de manera semejante. Veamos algunos ejemplos sobre la relación de MS con la ExR:

MS (2. 4) «Entró con ellas y se sentó entre dos de ellas en el Tribunal y entonces entraron dos hombres quejándose e insultando a su oponente. Dijo ella: “Uno compró a su amigo una ruina y el vendedor tenía un tesoro”. Dijo el vendedor: “Yo no vendí la ruina y tampoco vendí el tesoro”, le contestó el comprador: “Yo te compré la ruina con todo lo que había en ella”».

ExR (*Alejandro Magno, las mujeres y el rey*): «Cuando se sentó allí acudieron dos hombres a pleitear ante el rey. Uno de ellos alegó: “Yo compré un solar a este hombre, lo cavé y encontré en él un tesoro. Le estoy diciendo: ‘Toma tu tesoro, pues yo compré el solar pero no el tesoro’. El otro repuso: “Yo vendí a este hombre el terreno con todo lo que en él había»³³¹.

Por otra parte, este mismo relato se halla en el *Me'am Lo'ez*³³² aunque presenta una extensión menor que la de la misma narración en MS. Este último está cargado de diálogos que se esfuerzan en dar vivacidad al texto,

³³¹ ALBA CECILIA 1991: 38. El relato que exhibe ExR es la síntesis de dos leyendas judías que pertenecen a la literatura talmúdico-midrásica: la de la visita a las amazonas y, por otra parte, la de la visita al rey de Qasia (ALBA CECILIA 1991: 37). Cf. La historia de Alejandro Magno en el Me'am Lo'ez en GONZALO-PASCUAL 1969: 1, 56-57.

³³² La obra *Me'am Lo'ez* es un comentario a trece de los veinticuatro libros de la Biblia hebrea, escrito en ladino por diferentes autores a lo largo de los siglos XVIII y XIX. Iniciado por Yacob Juli en 1730 con la edición en Constantinopla del volumen relativo a Génesis, su principal interés es dar a conocer al pueblo los preceptos del judaísmo en la única lengua que entiende el pueblo sefardí que desconoce el hebreo. para ello, no únicamente propone una interpretación sobre la ley sino que reúne, junto con esta, leyendas, material hagádico y halákico (Cf. MEYUHAS GINIO 2010; 2006-2008; GARCÍA MORENO 2008: 301-304).

como sucede en ExR y añaden, a modo de un suceso anexo a la acción un juicio a dos hombres por el que Alejandro Magno es capaz de reflexionar acerca de la condición de su pueblo y que engarza con la finalidad del relato que resulta ser inculcar el valor de la humildad³³³. En las tres versiones –hebraea, sefardí y judeo-árabe- la narración incluye la misma conclusión de manera general: «Yo, Alejandro Magno, era insignificante en razón hasta que vine para que me enseñarais la habilidad y erudición de las mujeres»³³⁴.

Otro ejemplo lo tenemos en 3. 1, que también encontramos en la ExR. Pese a que el relato que ofrece el texto judeo-árabe sea mucho más extenso, quizá influenciado por la tradición oral que ha incluido diálogos y un argumento mucho más largo en la trama de la historia, la narración principal es conservada en ambos:

MS (3. 1): «Pero, como Dios con su misericordia todo lo hace, hizo que un hombre pasara por aquel sendero y escuchara aquella voz confusa y fue siguiéndola hasta que llegó a aquel pozo. Cuando llegó, se acercó al pozo viendo una forma humana en mitad del pozo y se afligió y se estremeció ante su presencia porque pensaba que aquella figura era de aquellas de los genios o los demonios. Se quedó pensando para sí mismo qué hacer y volvió a cerciorarse bien y vio en aquella figura que se parecía a la forma de una mujer. Estuvo pensando en hablar con ella y no lo hacía y ella, la pobre, aumentaba su llanto y el griterío y rogó y deseó que no fuera estúpido y la sacara del pozo.

³³³ GARCÍA ARÉVALO 2011b:237-238.

³³⁴ Para un panorama acerca de la presencia de Alejandro Magno en la literatura árabe, Cf. ABUMALHAM 1991.

En aquel momento articuló palabra y le preguntó si era de la gente o de los genios (...)).

ExR: «Pasó por allí un hombre, que oyó su voz. Se acercó al pozo y miró en su interior, pero no pudo distinguir nada. “¿Quién eres?- preguntó- un ser humano o un demonio?”, “Soy un ser humano”, “Quizás seas algún espíritu y quieras engañarme”, “¡No!”, “Júrame que eres un ser humano”. La muchacha se lo juró (...))»³³⁵.

Son numerosos los ejemplos de esta relación entre ambas obras que podemos encontrar³³⁶. La mayoría de ellos pasaron a formar parte de la tradición oral que añadía o eliminaba detalles o puntos en su narración según el gusto de la comunidad en la que se difundía. Al igual que sucede en el caso de la vinculación de los ExR y la colección judeo-árabe tunecina, la similitud entre algunas de las narraciones del ShM y MS es evidente. Tomemos como muestra la leyenda de José, el hortelano (5. 7) en ambas obras:

MS (5. 7): «Leyenda que sucedió en los días de rabí Eliezer y rabí Yehošu‘a, que salían para celebrar una fiesta al Templo y, en la noche de la Expiación, se dirigieron al patio del Templo y vieron que se les acercaba

³³⁵ ALBA CECILIA 1991: 142. La versión sefardí de esta narración, mucho más breve, puede verse en PASCUAL 1979: 34 y en el *Me'am Lo'ez* en la edición de Esmirna 1873, folio 204. En el *Sefer ha-Agadah* se menciona (p. 484) y dice que también se encuentra en *Raši ya'ruk*.

³³⁶ Otros ejemplos son: HS. 7 (Cf. ALBA CECILIA 1991: 172-173; ALBA CECILIA 1988: 2, 980, 981; BIN GORION 1990: 30; JELLINEK 1982: 4, 151-152; LOEWENTHAL 1989: 58; *Me'am Lo'ez Josué* (edición de Salónica 1867: 140v/a-141 r/a); 2. 9 (ALBA CECILIA 1991: 208-209; ALBA CECILIA 1988: 2, 1062-1066; GASTER 1934: 421-424. También se encuentra en el MDM, capítulo 7, para ilustrar Ex 20, 14 (ALBA CECILIA 1991: 208); 2. 13 (ALBA CECILIA 1991: 215-217).

un ángel. En su mano llevaba un vestido blanco que brillaba como el sol y no tenía en él ningún ribete rodeándolo. Se dijeron: “Este vestido tiene que ser para uno de nosotros”. Se acercaron al ángel y le preguntaron para quién de ellos dos era el vestido. Les dijo: “Que vuestros vestidos son mejores que éste, que este vestido es para un hombre de la ciudad de Aškalon, su nombre es José, el hortelano”. Fueron y acabaron su camino y cuando terminaron los días de la celebración, salieron juntos para ir al hombre de Aškalon».

ShM: «Mencionaron nuestros maestros, sobre ellos sea la paz, que R. Eliezer y R. Yehošua peregrinaban a Jerusalén en los días de la peregrinación; iban paseando la víspera del Kippur por el templo cuando he aquí que se les apareció un ángel que llevaba en las manos una camisa luminosa, brillante como el sol, a la que le faltaba el cuello. Dijo uno de ellos al otro: “No dudo que esta camisa está destinada a uno de nosotros dos”. Se acercaron al ángel y le preguntaron para quién era. Les respondió: “Para vosotros hay destinado algo mejor que esto y más extraordinario; esta camisa es para uno de los hombres de Ascalón llamado José el jardinero»³³⁷.

Otro ejemplo lo encontramos en 2. 15:

MS (2. 15): «Sucedió una leyenda cuando fue asesinado rabí Ḥanina ben Tardiun. Entonces el rey encargó llevar a su hija a una casa de prostitución. Y era Beruria la mujer de rabí Meir ba'al ha-Nas, su hermana. Dijo Beruria a rabí Meir: “Mi señor, recé a Dios para que salvara a mi hermana de ese lugar de pecado”. Se levantó rabí Me'ir y tomó en su

³³⁷ ALBA CECILIA 1988: 324-330.

mano cuatrocientos dinares de oro y se fue al lugar y dijo: “Mi Dios, te pido que esta muchacha siga pura y sin que se tuerza su alma por todas las cosas pecaminosas. Haz conmigo un milagro para salvarla”. Después de aquello se disfrazó con ropas y entró a por ella».

ShM: «Has de saber -¡Dios haga prosperar tus empresas por las buenas obras!- que cuando fue muerto R. Hananiah b. Teradion, de bendita memoria, el rey ordenó llevar a su madre a una casa de prostitución. La hermana de ésta era Beruria, la mujer de R. Me’ir, sobre él sea la paz; Dijo (Beruria) a R. Me’ir: “Quizás puedas utilizar alguna estratagema para salvarla de aquel lugar -pues ciertamente tengo gran pena de que permanezca allí. Cogió cuatrocientos dinares y partió. Se dijo para sí: “Si no se ha acercado a ella ningún hombre y no se ha cometido con ella ningún pecado, Dios obrará con ella un milagro y me ayudará a salvarla; pero si se ha abandonado y se ha entregado ella misma a cualquiera, no será posible salvarla”. Se disfrazó, se cambió de ropa (...)»³³⁸.

Relatos paralelos en los ShM encontramos en HS. 4 bajo el título de *Historia de una mujer infiel*³³⁹; 2. 8 bajo el título *No intentes saber lo que es incomprendible*³⁴⁰; 3. 4 en el ShM bajo el epígrafe de *El premio de un mandamiento*³⁴¹; 5. 10 que en ShM encontramos como *Tened cuidado con los hipócritas*³⁴² o 6. 13³⁴³.

³³⁸ ALBA CECILIA 1988: 332-334.

³³⁹ ALBA CECILIA 1988: 334-339; Otra versión en FORTEZA-REY 1983: 83-89 en el *Libro de los Entretenimientos* de Yosef ben Me’ir ben Zabarra.

³⁴⁰ ALBA CECILIA 1988: 270-273; Relato parecido en el Corán, Sura 18, 65-80 y en el *Libro de los Ensempla por ABC*, 230-161 (ALBA CECILIA 1988: 274). Versión sefardí en PASCUAL 1979: 151-155.

³⁴¹ ALBA CECILIA 1988: 264-266; Asimismo, en el MDM (Cf. ALBA CECILIA 1988: 238-243).

³⁴² ALBA CECILIA 1988: 414-419 así como en el *exemplum* 123 de los ExR.

3.2.4 - El caso de *Eldad ha-Dani*

Uno de los campos de estudio que ha acaparado una mayor atención por parte de los investigadores ha sido el dedicado a la literatura de viajes, en especial, aquella de época medieval en la que encontramos viajeros que relatan sus experiencias y aventuras a lo largo de sus trayectos. El valor de estos textos no únicamente reside en que forman parte de una literatura popular y de corte folclórico de carácter oral y escrito extendida tanto en la cultura oriental como en la occidental, sino en los datos de carácter histórico, geográfico, sociológico y lingüístico que pueden desprenderse de los escritos de estos autores.

En lo que a la literatura de viajes hebrea se refiere³⁴⁴, el autor más conocido fue Benjamín de Tudela (1130-1173) quien plasmó por escrito las notas e impresiones de sus travesías por Europa y Occidente en su obra *Sefer Masa 'ot*³⁴⁵ ('Libro de Viajes') cuya primera edición del texto hebreo apareció en Constantinopla en el año 1543. Sin embargo, a finales del siglo IX d.C. ya poseemos uno de los relatos de viajes que mayor curiosidad ha despertado debido a su originalidad en los temas y a las dudas que, aún hoy, giran en todo a él. Hablamos, por tanto, del *Sefer Eldad ha-Dani* ('Libro de Eldad el danita') un relato constituido por historias sobre este personaje, Eldad ha-Dani, cuyo origen y personalidad son misteriosos y que, al parecer, visitó Babilonia, el Norte de África y la

³⁴³ ALBA CECILIA 1988: 397-401. Cf. JELLINEK 1967: 130-131.

³⁴⁴ Cf. Las siguientes obras generales GARCÍA GUINEA 1997; YA'ARI 1944; ADLER, E. N. 1930; JACOBS 2011; ROSAMUND 2004; PELLI 1991.

³⁴⁵ Cf. PELNER-JONES 2008: 225-226; AMRAN 2007; Shulavitz 2005; SHATZMILLER 1998; Adler 1993; BENJAMIN 1995; MAGDALENA NOM DE DÉU 1989; KRAUS 1937; SANZ CALLEJA 1918. Para una completa guía de ediciones y traducciones de la obra de Benjamín de Tudela, Cf. MAGDALENA NOM DE DÉU 2005.

Península Ibérica al tiempo que cuenta extrañas aventuras sobre sus viajes³⁴⁶. En el trabajo original, se trata el tema de las diez tribus de Israel contando su localización, modo de vida, batallas y alianzas con otras tribus, ofreciendo una descripción orgánica y coherente sobre su vida al mismo tiempo que él se declara miembro de la tribu de Dan. En la literatura talmúdica, ya es posible encontrar algunas notas diseminadas sobre este tema³⁴⁷.

La versión judeo-árabe que presenta MS en su volumen anexo, *Ma'āseh Eldad ha-Danī*, podría definirse como un compendio de los hechos y viajes más destacados de la obra original de Eldad el danita puesto que centra su narración, con mayor atención, en la descripción de las tribus de Israel y, posteriormente, en la llegada a la isla de antropófagos. Posteriormente, la historia avanza hasta alcanzar la redacción de la carta que escribe a Zemah Gaon de Sura³⁴⁸. No es una traducción fiel al texto original hebreo sino que ha sido concebida como un relato que incluye los puntos más interesantes en su redacción debido, en parte, a su transmisión. Por tanto, nos encontraríamos ante la versión que se ha mantenido oralmente hasta, finalmente, ponerse por escrito entre las comunidades judías tunecinas.

³⁴⁶ El libro pretende dar noticia acerca de las tribus perdidas que el personaje que da título al libro encontró en sus viajes, sin embargo, los estudiosos no se han puesto de acuerdo sobre la veracidad de tales viajes y algunos han negado incluso a negar la existencia del autor (ASENJO 2012: 37).

³⁴⁷ NAVARRO-PEIRO 1988: 21-22; SHOCHAT 2007: 293-294. Para una guía de las ediciones, traducciones y estudios relacionados con la obra de *Eldad ha-Dani*, Cf. GARCÍA ARÉVALO 2012b.

³⁴⁸ Cf. KADARI 2008.

3.3 - Fuentes modernas

3.3.1 - Fuentes en judeo-español

La relación entre la literatura sefardí y MS es especialmente relevante y estrecha ya que una gran parte de las narraciones que exhibe la colección judeo-árabe se hallan en su versión judeo-española en diferentes obras. Por otra parte, muchas de las historias que aparecían en las primeras colecciones de cuentos hebreos pasaron a formar parte de la tradición oral en el imaginario sefardí hasta finalmente, ser puestos por escrito. En este punto, nos centraremos en la obra anexa *Ma 'ăsiyyot fī šān Ḥokmat šel Šēlomo ha-Meleḵ* y en la narración que en esta se incluye, *Ma 'ăseh Tehiyyat ha-Metim* como ejemplos de la interacción entre la literatura en judeo-español y la versión que se presenta en MS.

En el caso del primero, muy abundante es en la narrativa tradicional hebrea el repertorio de cuentos y relatos sobre Salomón, muchos de ellos inspirados en la tradición oriental, india y árabe³⁴⁹. La obra denominada *Mešalim šel Šelomo hamélej*, aparecida en Constantinopla 1516 en la recopilación de narraciones que se inicia con los *Dibré hayamim šel Moše Rabenu*, reúne un corpus de cinco relatos: *El heredero despojado y la prueba de la sangre*, *La esposa deshonesto y el bandolero*, *La infidelidad de las mujeres*, *Los tres consejos de Salomón* y *Las orzas de miel*³⁵⁰. El mismo conjunto se repite en las ediciones posteriores de Venecia 1544 y 1605, si bien en la compilación de relatos publicada en Salónica entre 1593 y 1595 se le añade un cuento más, el de *El hombre de dos*

³⁴⁹ ROMERO 1992b: 209.

³⁵⁰ ROMERO 1992b: 209.

*cabezas*³⁵¹. Los *Mešalim* circularon en versión judeo-española y de ellos se conocen varias ediciones. La más antigua es la que con el título de *Mešalim de Šelomó hamélej* vio la luz en Constantinopla en 1766 y consta de un total de ocho cuentos: los cinco del corpus inicial, a los que se suman otros tres que son *El hombre con dos cabezas*, *Asmodeo suplanta a Salomón* y *Salomón y Na'ama*³⁵².

En cuanto a la obra judeo-árabe, conserva un corpus de ocho cuentos cuyo orden varía del que presentan las obras y ediciones anteriores así como también lo hacen algunos de sus títulos. A este respecto, el caso más llamativo sería el del *Cuento del rey Salomón* que sería el anteriormente comentado *Salomón y Na'ama*. Pese a todo ello, se presenta el inconveniente de la inclusión de la última leyenda acerca de rabí Aqiba dentro de este volumen con una temática dispar a la que aludiría esta obra, esto es, una colección de narraciones acerca de la sabiduría del rey Salomón.

Todos los cuentos que aparecen en HS guardan una versión judeo-española pudiendo encontrarlas todas ellas en el gran comentario bíblico sefardí *Me'am Lo'ez*, mayoritariamente en la edición de Salónica de 1867. Así por ejemplo, HS. 1 coincide con la *Leyenda de los tres consejos de Salomón* que podemos encontrarla tanto en sefardí³⁵³ como en hebreo³⁵⁴:

HS. 1: «Tres hermanos fueron a aprender la sabiduría con el rey Salomón. Les dijo: “Quedaos sirviéndome en mi casa y yo os enseñaré la

³⁵¹ ROMERO 1992b: 209.

³⁵² ROMERO 1992b: 211-213.

³⁵³ ROMEU 1999: 94-99; ROMERO 1989: nº 200; ML Josué 1867: 140r/a-140r/b.

³⁵⁴ ALBA CECILIA 1988: 510 y ss.

sabiduría”. Así fue y se quedaron sirviéndole trece años. Después dijeron para sí: “¿Qué decidimos? Partimos de nuestras casas y abandonamos a nuestra gente, a nuestros amigos trece años, y vinimos a aprender la sabiduría y lo servimos ¡y no aprendimos nada! Por eso, le pediremos el despido y se aliviarán nuestras almas”. Uno de aquellos días, entraron donde estaba el rey y le dijeron: “Nuestro señor, ya han pasado trece años en los que hemos estado ausentes de nuestras casas. Te rogamos que nos despidas para visitar a nuestras familias”. Entonces se dirigió el rey al administrador y le llevó trescientas pepitas de oro. Le dijo el rey al grupo: “Elegid una de dos: u os enseño a cada uno de vosotros tres máximas de sabiduría u os doy a cada uno de vosotros cien pepitas de oro”. Se consultaron entre ellos los tres y eligieron la riqueza sobre la ciencia».

Versión sefardí: «*Ma'asé* aconteció en tres hermanos que se alevantaron y se fueron onde Šelomó hamélej que los embezara a melder. Y así fue que los recibió y estuvieron delante de él 13 años. Al cabo de los 13 años dijeron uno a el otro: ‘Non hicimos buenos de estar tanto tiempo aquí y dejar muestras casas y muestras famillas, sinon vamos delante el rey y tomemos licencia por irnos a muestras casas, y si queremos, voltaremos después’. De vista se fueron delante el rey y le dijeron: ‘¡El rey para siempre viva! Le rogamos que mos dé la licencia, que mos queremos ir a muestra civdad y ver a muestras famillas, que ya hay 13 años que estamos aquí delante su merced’. De vista encomendó el rey a su gente que le trujeran 300 ducados y les dijo: ‘¿Quién de vosotros en lugar de cien ducados quere que le embece tres consejos?’. Dijeron el uno al otro: ‘Non,

es pecado que merquemos 3 consejos por cien ducados'. Se determinaron y tomaron los ducados y se fueron»³⁵⁵.

Tomemos otro ejemplo, el de la HS. 2:

Versión judeo-árabe: «Le dijo a ella David: “Trae los jarrones que dejaste en casa de tu enemigo”. Los llevó y le dijeron: “¿Sabes con certeza que esos eran los que dejaste?”, dijo: “Sí, mi señor”. Los puso de lado y reconoció que esos eran los que había dejado. Le dijo a ella: “Trae los dos cántaros vacíos”. Se lo llevó y vació la miel que había en ellos. Después cogió el rey David, con él sea la paz, los primeros cántaros de los que había vaciado la miel y los rompió en presencia de todos los que había y buscó bien y encontró en ellos aquellos lados rotos que tenían una moneda de oro que estaban pegados por los lados de los bordes del jarrón. Le dijo David al hombre: “¡Devuelve el depósito a la mujer!”. Al hombre le cambió la cara y no encontró qué contestar y, en aquel instante, se marchó llevándose los bienes por completo».

Versión sefardí: «De vista se fue David hamélej y mandó por aquel jidió de los cántaros que viniera. En viniendo el jidió, le dijo que trujera delante de él los cántaros de la miel. Fueron y los trujeron. Le dijo a la mujer: ‘¿Conocés los cántaros si son estos?’. Dijo: ‘Sí’. Le demandó también al jidió. Dijo él mismo mismo. En aquella hora mandó David hamélej por otros cántaros; tomó y vació allí la miel. En atemando de vaciarla, rompió los cántaros delante de toda la gente que estaban ahí y escarbó en los pedazos de los cántaros y topó en uno de los pedazos dos

³⁵⁵ Cf. la colección *Sipuré ma 'asiyot* (Salónica 1891: 17-23). Puede verse la existencia de la leyenda de los tres consejos de Salomón en su versión castellana en SÁNCHEZ FERRA 2008. La presencia de los diferentes puntos diacríticos en las versiones judeo-españolas se ha obviado para no dificultar su comprensión.

ducados. Entonces le dijo David hamélej al que guadró los cántaros: ‘Va, dale la moneda a esta mujer’. El que tenía los cántaros, de tal ver, su cara se le hizo preta, y a mal de su pesar le voltó la moneda a la mujer»³⁵⁶.

En la mayoría de las narraciones que encontramos en este volumen se observan estas mismas en su versión sefardí³⁵⁷. Nos centraremos, en este punto, en la narración anexa al volumen anterior, HS. 9, o de la resurrección de los muertos. Observamos una versión sefardí en la obra *Sipuré Noraot*³⁵⁸ así como otra versión bajo el título «La hija del rey» en *El cuento maravioso. Prima partida* (Jerusalén 1855-1856)³⁵⁹, así como una fuente hebrea que se halla en el trabajo de Farhi bajo el mismo título que el judeo-árabe³⁶⁰. A modo de ejemplo, veamos un fragmento de las versiones judeo-árabes y judeo-española:

Versión judeo-árabe: «Llegó el momento en que su madre salió a recogerlo a la academia y no lo encontró. Buscó por todas las ventanas que había en la academia y no lo encontró. Bajó y se acercó a su casa y no lo encontró. Y subió su sirvienta al tejado y encontró un solo zapato suyo encima del tejado. Informó a la madre del muchacho y le dijo: “Mi señora, encontré un solo zapato suyo encima del tejado”. Cuando escuchó estas palabras de la sirvienta, se puso a llorar y a gritar, pensando en sus

³⁵⁶ ROMEU 1999: 34-37; Cf. *Sipuré ma'asiyot* (Salónica 1891: 26-30); ROMERO 1989: n° 172.

³⁵⁷ HS. 5 (Cf. FORTEZA-REY 1983: 115-117; ROMEU 1999: 38-42; PASCUAL 1979: n° 77; ROMERO 1989: n° 181); HS. 6 (Cf. ROMEU 1999: 62-66; ROMERO 1989: n° 187); HS. 7 (Cf. ROMERO 1989: n° 186; ROMEU 1999: 58-61); HS. 4 (Cf. FORTEZA-REY 1983: 83-89; ROMEU 1999: 75-81; ROMERO 1989: n°198).

³⁵⁸ ROMERO-GARCÍA 2009: 19; 98-117.

³⁵⁹ Cf. concretamente las páginas 87-126 (ROMERO 2009: 19).

³⁶⁰ FARHI 1902: II, historias 37a-44a.

adentros que su hijo se había tirado del tejado y había muerto o había subido al tejado y lo había golpeado el sol, se había desmayado y se había caído. Bajó de encima del tejado y bajó a la calle y estuvo preguntando a mucha gente diciendo: “¿No lo habéis visto?” y no había ni uno que dijera que lo había visto. Estuvo dando vueltas a la ciudad como una necia y a todo el que se le presentaba, le preguntaba y no había nadie que le informara sobre su hijo ni nadie que dijera: “Lo comprendo porque en su vida nunca salió a la calle”. Regresó a su casa apenada y desconsolada. Se quedó como una madre primeriza con el dolor y no quería recibir a la gente ni hablar con ellos ya que se quedó confusa porque su marido estaba de viaje y no comprendía lo del hijo y, particularmente, porque vivía su corazón por su hijo que lo había hecho docto y un gran sabio y había volado de su mano y no sabía cómo había sucedido».

Versión sefardí: «Y como pasar media hora, fue su madre por visitarlo, como su usanza, y se paró por la ventana antes de entrar a la yešibá; vido que non había ninguno a la yešibá, entró y lo bušcó y no lo topó. Y tornó ella y su servidera por bušcarlo por todas las cámaras y la servidera subió a la altaraza por bušcarlo y vio y hec sobre el cortijo sus zapatos. Y vio y se lo dijo a su señora y se engrandeció su ša‘ar y suspiró que -has vešalom-se echó él propio a el pozo o vino algún aire y lo rempujó; y llamó gente por abajar a el pozo por ver y non topó nada. Anduvo por toda la civdad entera a ver quién vido y supo de este mancebo y non pudieron por responder ninguno; y quedó su madre llorando y esclamando por su hijo regalado y angustia pesgada cómo quedó sola, que el marido non con ella y su hijo que se le voló de su mano, y quedó como vivda amarga y deéschada»³⁶¹.

³⁶¹ ROMERO-GARCÍA 2009: 99.
VOLUMEN I: INTRODUCCIÓN Y ESTUDIO

Tanto el hilo argumental como los personajes y el conjunto de ambas narraciones son similares, siendo más prolongada la versión judeo-árabe tanto en su trama como en sus diálogos que aportan una mayor vivacidad al texto. Por otra parte y pese a que ambas historias mantengan una similitud clara, el judeo-español concluye, en esta adaptación de la colección *Sipuré Noraot*, de distinta manera a como lo hace MS. En este último, el rey de Hispania queda como un personaje difuminado a lo largo de la narración justamente cuando la acción se aleja de sus tierras, tomando mayor protagonismo el padre del muchacho y Sara. Sin embargo, en *Sipuré Noraot* el traductor sefardí propone una sanción para él gracias a la invención de un castigo³⁶² que incluye en sus páginas, cuestión que queda excluida en la versión judeo-árabe.

Además de todo ello, la relación con la muchacha, siendo el joven judío y ella cristiana, la gran predisposición de ella a la conversión al judaísmo y la fuerte oposición del muchacho recuerdan a la obra *Kuzari*, escrito probablemente entre 1130 y 1140 por Yehuda ha-Levi³⁶³ y cuyo título completo es *Libro de la prueba y del fundamento sobre la defensa de la religión despreciada*³⁶⁴ puesto que, en las visitas de la hija del sultán, él le explica los preceptos y observaciones del judaísmo. De esta manera, encontraríamos ecos de esta obra medieval en HS. 9 que, por otra parte, se aleja del hilo argumental y temático de toda la colección mostrando, asimismo, un registro de judeo-árabe diferente al de los libros anteriores.

³⁶² Cf. ROMERO-GARCÍA 2009: 117, n. 136.

³⁶³ Cf. HALKIN 2010.

³⁶⁴ Cf. KAHN 2009.

Además de todo ello, el título de la obra nos lleva a reflexionar de alguna manera sobre el tratado de Maimónides, *Ma'amar Tehiyat ha-Metim* (1191)³⁶⁵ en el que se tratan temas como los milagros, la resurrección o la profecía. El autor, considerándolos los verdaderos pilares de la fe acerca de los cuales había ideas erróneas circulando entre el pueblo, redacta este trabajo para arrojar luz sobre aquellas sentencias que él mismo había vertido sobre el mundo futuro y que habían sido malinterpretadas³⁶⁶. De alguna manera, estas dos obras estarían conectadas mediante su temática puesto que uno de los temas que se trata en el trabajo de Maimónides es, precisamente, la muerte y la resurrección.

A lo largo de la colección judeo-árabe tunecina, son muchos los casos de narraciones que encuentran paralelos en la literatura sefardí. Algunos de ellos son: 2. 6³⁶⁷; 2. 14³⁶⁸; 3. 5³⁶⁹; 4. 7³⁷⁰; 4. 8³⁷¹; 6. 14³⁷²; 6. 15³⁷³.

³⁶⁵ Cf. los trabajos de FINKEL 1939; BARON 1941: 93-121 así como su traducción al castellano por CANO-FERRE 1988: 77-109.

³⁶⁶ Cf. GARCÍA ARÉVALO 2009: 91.

³⁶⁷ Cf. ROMEU 1999: 38-42; PASCUAL 1979: n° 77; ROMERO 1989: n° 181; FORTEZAREY 1983: 143-145.

³⁶⁸ Cf. PASCUAL 1979: 149-150.

³⁶⁹ Cf. ROMERO-GARCÍA 2009: 356-357 (bajo el título *Rab Ahay ben Yosiya y su premio por no ser envidioso*, Cf. GARCÍA ARÉVALO 2011a: 228-232).

³⁷⁰ Cf. PASCUAL 1979: 146-148.

³⁷¹ Cf. PASCUAL 1979: 75-78; ROMERO 1998: 75-78.

³⁷² Cf. PASCUAL 1979: 29-31; ALEXANDER-ROMERO 1988: 115-121; Para la aparición de Maimónides e Ibn Ezra en la narrativa hebrea, Cf. ROMERO 1990; Para la edición, traducción y un primer estudio preliminar de los tres cuentos de Maimónides que aparecen en MS, véase GARCÍA ARÉVALO 2010 así como GARCÍA ARÉVALO 2011a.

³⁷³ Cf. PASCUAL 1979: 92-93; ROMEU 1999: 67-69.

3.3.2.- Fuentes en judeo-alemán

En 1934 Moses Gaster publicó una obra en dos volúmenes llamada *Ma'aseh Book*. En sus páginas recogía 254 leyendas traducidas al inglés del judeo-alemán³⁷⁴. Muchas de ellas no es posible encontrarlas en la tradición oral sefardí aunque, en otros casos, algunas son compartidas debido a temas y personajes comunes.

A lo largo de estos volúmenes hallamos casi una docena de leyendas que aparecen en MS, alejándose algunas de ellas de las fuentes y tradiciones anteriores. Estas son: 2. 8³⁷⁵; 2. 10³⁷⁶; 2. 13³⁷⁷; 4. 2³⁷⁸. Otras, son comunes y las encontramos en fuentes anteriormente comentadas como 2. 19³⁷⁹; 2. 9³⁸⁰; 6. 15³⁸¹; una leyenda bajo el título *Los hombres de Sodoma y Eliezer el siervo de Abraham*³⁸² que recordaría a aquella del primer volumen de MS de la misma temática; 2. 8³⁸³; 4. 7³⁸⁴; y HS. 1³⁸⁵.

Veamos un ejemplo sobre cómo 4. 7 es tratada en las tres tradiciones (sefardí, judeo-alemana y judeo-árabe):

Versión sefardí: «Rabbi 'Ammon era un hakam grande ke tenía en su kaza lámpara ke encendía sin azeite, i la encendía kada día de bernes i estaba encendiendo la semana entera sin azeite. I lo alkanzó a saber el rey de

³⁷⁴ Para una historia del yiddish y su lengua, Cf. FERRER 2008.

³⁷⁵ GASTER 1934: 2, 525-528.

³⁷⁶ GASTER 1934: 2, 421-424.

³⁷⁷ GASTER 1934: 2, 456-461.

³⁷⁸ GASTER 1934: 2, 641-643.

³⁷⁹ GASTER 1934: 1, 42-43.

³⁸⁰ GASTER 1934: 1, 131-133.

³⁸¹ GASTER 1934: 1, 183-191.

³⁸² GASTER 1934: 1, 206-209.

³⁸³ GASTER 1934: 2, 525-528.

³⁸⁴ GASTER 1934: 2, 510-514.

³⁸⁵ GASTER 1934: 2, 445-452.

Sarfat i lo mandó a yamar a preguntar: ‘¿Ké es esto de la lámpara ke ensiende sin azeite?’. I el rab no kizo tomarse ga’awah por esto, enyegó diciendo: ‘No hay tal koza en mí’. I sus mayores le dixeran ke es coza sierta. I se akonsezó el rey i sus mayores de ir en sekretamente a medya noche a la kaza del rab a ver si es verdad o no. I el minhag de la sibdad era ke a medya noche yente fuerte en la puerta de los yidyos por ke les dieran alguna koza. Y dito rab estaba meldando kada noche i, para ke no lo estazaran de meldad dita yente ke batían a la puerta, tomaba un klabo i lo finkaba en la tiera, i el ke estaba en la puerta se undía en la tiera de lo suyo, kon las kiwunot ke azía. I esta noche ke bino el rey a la kaza del rab, enpesó a batayar en la puerta. Le paresyó al rab ke era de akea yente de kada noce, i tomó el klabo i lo enfinkó kon el martío en la tiera; i también el rey i sus mayores se undieron en la tiera asta sus lunbos»³⁸⁶.

Versión judeo-alemana: «Rabí Yehiel, que era un gran sabio y cabalista, tenía una lámpara en su estudio que encendía cada viernes y que ardía la semana entera sin aceite. Pronto, todo el mundo supo acerca de este sorprendente fenómeno y el rey envió a buscar a rabí Yehiel y le preguntó si la historia que había escuchado sobre la lámpara era cierta. El rabí negó la historia porque era modesto y no quería presumir. Además, tenía miedo de que se le considerara un mago. El rey no dijo nada, haciendo pretender que se había quedado conforme, pero tenía en mente ir y ver por sí mismo si la historia era cierta o no. Consultó con sus consejeros y decidieron ir cierto miércoles por la noche y averiguar la verdad. Entonces la gente de París era hostil con los judíos y había muchos notables que se mostraban molestos con rabí Yehiel y llamaban a la puerta de su estudio cada noche. Pero el rabí inventó un mecanismo para prevenir que los notables lo

³⁸⁶ PASCUAL 1979: 146.

molestaran. Cogió un clavo de hierro y lo clavó en el suelo. Y cuando los notables llegaban y llamaban a la puerta de su estudio, el rabí cogía un martillo y golpeaba la punta del clavo. Y tan habilidoso era el artilugio que, al mismo tiempo que la persona llamaba a la puerta ésta se clavaba en el suelo. Así que, cuando el rey fue y llamó a su puerta, el rabí cogió el martillo y golpeó el clavo. Inmediatamente después, el rey se hundió en el suelo hasta su cintura»³⁸⁷.

Versión judeo-árabe: «Leyenda que sucedió a nuestro maestro Yeḥiel en París en el año 5005. Había sido discípulo de rabí Yehuda ha-Ḥasid y, al final de su vida, se había ido a aprender la sabiduría de la cábala. Tenía en su casa un candil que encendía para la noche de Sabbat y duraba encendido toda la semana sin aceite. Y era este hecho famoso entre la gente de la ciudad y lo conocían todos y continuaba divulgándose la noticia del candil que ardía sin tener aceite hasta que llegó al noticia al rey. Y lo acrecentaba que, en aquel tiempo, los judíos tenían pocos derechos y los cristianos todas las noches continuaban llamando a las puertas de las casas de los judíos para coger algunas cosas que les pedían. Pero rabí Yeḥiel puso un clavo clavado en la pared y delante de él un martillo y, cuando iba algún cristiano a su puerta, se levantaba el rab y golpeaba con el martillo sobre el clavo y, conforme se clavaba el clavo en la tierra, se hundía el cristiano que llamaba a la puerta de la casa del rabí. Y este gesto no lo había oído nadie ni lo conocía nadie. Y cuando llegó la noticia del candil al rey, que se encendía sin aceite, se levantó por la noche y fue para observar esta maravilla de rabí Yeḥiel. Y cuando el rey llegó a la casa y comenzó a llamar a la puerta, levantó rabí Yeḥiel el martillo y golpeó el clavo y se hundió el rey».

³⁸⁷ Traducción del inglés de GASTER 1934: 2, 510-511.

Como puede observarse, en la primera versión el nombre de rabí Yehiel no es conservado y ha sido transmitido el de rabí 'Amnon pese a que la trama, el desarrollo y el desenlace de la narración no varíe en ninguna de las tres siendo sus similitudes muchas más que sus diferencias. La historia recogida en yiddiř y en judeo-árabe es más próxima ya que sí recogen el nombre del personaje principal.

Veamos otro ejemplo en 2. 8:

Versión judeo-árabe: «Cuando se sentó rabí Yehuda ha-Antoti a comer con su familia, entró rabí Me'ir donde estaban y se puso a comer con ellos. Se puso su familia a discutir con él y quisieron echarlo de la casa. Les dijo rabí Me'ir: “No me iré de aquí hasta que coma porque estoy hambriento”. Le dieron de comer y de beber. Después de aquello cogió, rabí Me'ir un pan tierno y le dijo a rabí Yehuda: “Toma este pan y dámelo diciendo ‘toma este pan para ti como limosna’”. Le dijo rabí Yehuda: “No te lo daré porque comiste hasta saciarte y es suficiente”».

Versión judeo-alemana: «Cuando se sentó rabí Yehudah a comer, rabí Me'ir se sentó en la mesa. A los hijos les molestó su intrusión y le dijeron que se fuera, pero rabí Me'ir dijo: ‘Podéis gritar hasta que estéis muertos pero no me iré hasta que haya comido’ y, en contra de su voluntad, se sentó y comió. Cuando hubo terminado la comida, le dijo a rabí Yehudah: ‘Ahora toma una rebanada de pan y dámela como limosna’. Rabí Yehudah

contestó: ‘Tú, sinvergüenza, ¿no es suficiente que te diera de comer y de beber?’»³⁸⁸.

3.3.3 - Fuentes literarias contemporáneas

Sin duda, la fuente más importante que nutre el corpus textual de MS es la obra homónima del rabino tripolitano Abraham Ḥalfon. La información acerca de él se limita al hecho de que su obra más importante, *Hayye Abraham* (Livorno, 1826)³⁸⁹ fue publicada póstumamente por su hijo Raḥamim. El libro contiene explicaciones tradicionales acerca de los preceptos que aparecen en el *Šulḥān ‘Arūḳ* dejando a un lado la casuística. Otros muchos trabajos suyos, halákicos y homiléticos, aún se encuentran bajo la forma de manuscritos³⁹⁰.

En 2009, Asaf Rabib editó uno de estos trabajos que se podían observar manuscritos, su MS, una compilación de cuentos del hebreo que recogía narraciones sin un orden determinado sobre sabios de muchos lugares, incluso de Aškenaz, y aquellas historias que circulaban a su alrededor. Muchos de los cuentos de Aškenaz no son conocidos, siendo el mismo Abraham Ḥalfon la fuente de muchos de ellos acerca de las leyendas de las tumbas de los justos, *haggadot* rabínicas, sobre el tema de la migración de las almas y *dibbuq*. Como consecuencia, el tripolitano fue el compilador de una tradición oral que se hubiera perdido de no ser por su interés en recoger todo este legado. Tal es su importancia que, con anterioridad a la edición de Rabib, muchos lo conocían aunque no citaban

³⁸⁸ Traducción del inglés de GASTER 1934: 2, 525-526.

³⁸⁹ La última edición de esta obra se publicó en 2007 aunque conoció múltiples ediciones (1844, 1857, 1861).

³⁹⁰ DAVID 2007: 273.

la fuente literal³⁹¹. Algunos de ellos fueron Rabí Nissim Rekah; Rabí Aaron ben Abraham ha-Cohen que dejó al morir (Jerusalén, 1848) manuscritos de cuentos judeo-árabes, muchos de ellos de MS. El mismo Ḥalfon copió del manuscrito judeo-árabe de ha-Cohen, que no se encontraba impreso, copiando de él asimismo Rabí Efraím Hadad en la obra *Pī Yesaper*, publicada en 1987. Más tarde, también lo tuvo Yehudah German que lo citó en su obra *Mosebot Šem* así como Rabí Šošan ha-Cohen que, igual que los anteriores, vio el manuscrito y lo citó en su trabajo *Sefer Šibḥei ha-Rav*³⁹². En la propia edición de Rabib, se cita a la obra judeo-árabe tunecina y se refiere a ella, literalmente, diciendo que «muchos de los cuentos están tomados del manuscrito de Ḥalfon»³⁹³. Así también, hay otra obra argelina que contiene cinco volúmenes y que fue publicada en 1892 y que resulta ser una copia de la del tripolitano traduciendo los cuentos al judeo-árabe. La colección, por tanto, se extendería desde Túnez al Yemen pasando por Libia y Argelia.

Se conocen dos ediciones del texto de Ḥalfon: una de ellas está completa y, la segunda, estaría concebida como un resumen de la primera. Si tomamos los cuentos que aparecen en la colección editada en Susa en 1943 y los comparamos con la edición de Rabib de 2009, podemos observar que las narraciones del segundo ofrecen menos detalles que las historias que presenta el corpus judeo-árabe tunecino y, por tanto, son menos extensas. Quiere decir, por tanto, que posiblemente nos encontraríamos con algunas leyendas presentes en la primera de las

³⁹¹ RABIB 2009: 5.

³⁹² RABIB 2009: 5. La última edición de la obra de ha-Cohen fue en 2007.

³⁹³ RABIB 2009: 6 (n.1).

ediciones, la que se encontraría completa del manuscrito original de Ḥalfon aunque es preciso investigar sobre esta cuestión en profundidad.

Al igual que sucede con la obra original de Abraham Ḥalfon, el trabajo original de nuestro estudio no muestra ningún orden estipulado en relación con los cuentos que presenta. No es posible hallar una secuencia relativa a sus personajes, ni a la localización ni a la temporalidad, por tanto, seguiría de alguna forma la manera en la que Ḥalfon habría agrupado los textos, esto es, reuniéndolos sin ningún criterio determinado. Por otra parte, aquellos cuentos tomados directamente de la obra original, una decena, son citados expresamente por el editor tunecino, conocedor del manuscrito, de la siguiente manera: «Esta leyenda se encuentra escrita con caligrafía de Rabí Abraham Ḥalfon, ¡bendita sea su memoria!»³⁹⁴. Algunos de estos cuentos también se hallan en las fuentes anteriormente citadas, sin embargo, el editor se esfuerza en señalar que han sido tomadas de Abraham Ḥalfon y que esta es su fuente original. Otras, ofrecen un mayor detalle en su transmisión como 3. 6 que añade información y que puntualiza que Abraham Ḥalfon la había escuchado de Rabí Yosef ben Samun o 3. VIII que detalla que se la contó Yehuda Līb Aškangī a Abraham Ḥalfon en el año 5540 (alrededor de 1779).

Veamos, por tanto, un ejemplo en la leyenda de la muchacha judía, tanto en la versión judeo-árabe tunecina como en la edición de Rabib que no es posible encontrar en las otras fuentes anteriormente citadas. La primera recibe el título de *Leyenda de la muchacha judía* (4. I) y la segunda *Leyenda de 'El fuego y no la vergüenza'*:

³⁹⁴ Cf. las leyendas 2. 7; 3. 5; 3. 6; 3. 7; 3. 8; 3. 9; 4. 1; 4. 7; 5. 7; 6. 14. El volumen anexo E también lo encontramos en la obra de Ḥalfon, en la edición de Rabib de 2009, aunque esta tendría una extensión menor.

MS (4. 1): «Leyenda que sucedió en la ciudad de Fez, donde había en ella un gran rey que tenía el palacio más glorioso de entre todos los palacios de los reyes. Y había en un lado de este palacio una fuente de agua corriente. Un día, salieron las muchachas de la ciudad para hacer las labores domésticas y para dar una vuelta por las afueras. Las acompañaba una muchacha judía muy bella. Su belleza era tal que no tenía comparación con la de las otras muchachas. Mientras estas muchachas paseando, vio el rey a aquella muchacha judía y se prendó su corazón de ella y envió a sus criados a que la trajeran a su presencia. Le preguntó a ella quién era y le respondió: “Yo soy judía y mi padre es un judío pobre”. Le dijo: “¿Con qué os alimenta tu padre?”. Le dijo ella: “Papá es un hombre desgraciado y la mayoría de los alimentos que comemos son verdura”».

Edición de Rabib: «Leyenda que sucedió en la ciudad de Fez, que cuyo rey tenía una fuente en la que fluía agua. Y las muchachas de la ciudad fueron a sacar agua de la fuente. Un día, salió una muchacha de Israel y era hermosa su figura y no había ninguna mujer tan bella como ella. La vio el rey y se prendó su alma de ella, y envió a buscarla y ordenó que la trajeran y habló su corazón y le dijo a la muchacha: ‘¿Quién eres?’ y ella le respondió: ‘Yo soy de Israel y mi padre es muy pobre’. Le preguntó sobre su alimento y ella le dijo: ‘Nuestro alimento no es otro sino verdura’»³⁹⁵.

La especial relación con esta obra de Ḥalfon, de la que toma su título el trabajo tunecino, no es única ya que otros muchos recogieron leyendas del tripolitano y es reconocido su esfuerzo por recopilar leyendas de la tradición oral que se hubieran perdido de no ser por su labor. Del total de

³⁹⁵ RABIB 2009: תסז-טע.
VOLUMEN I: INTRODUCCIÓN Y ESTUDIO

361 leyendas, en las que debemos incluir relatos de otros géneros como cartas y pequeños tratados que se ofrecen en la edición de Rabib, únicamente una pequeña parte podemos encontrarla en el MS judeo-árabe tunecino, sin embargo, la relación con la obra de Ḥalfon es sumamente importante ya que, en primer lugar, toma su nombre de ella. En segundo lugar, guarda el mismo objetivo de la obra original del rabino, que no es otra que llevar a cabo una recopilación de leyendas e historias que circulaban mediante tradición oral para que éstas no se perdieran y entraran a formar parte, de nuevo, del folclore popular. Por otra parte, la obra de 1943 no conserva ningún orden establecido, al igual que la anterior, donde se presta mayor importancia a la leyenda en sí que a la disposición de éstas dentro de la colección. Además de todo ello, especifica directamente su fuente, la obra de Ḥalfon y, en ciertos casos, la manera en la que el relato llegó a este, datos que se transmitirían oralmente junto con las narraciones y que ofrecerían veracidad al relato. Por todo ello, MS, podríamos considerarla como una colección de leyendas que se mueven desde las primeras narraciones bíblicas tomadas de fuentes clásicas, pasando por los relatos de las primeras colecciones de cuentos hebreos que, más tarde, habrían de materializarse en la tradición oral de las fuentes judeo-españolas y judeo-alemanas, llegando hasta la obra que nutre de manera más destacada el corpus que es el trabajo homónimo manuscrito de Abraham Ḥalfon, al que se hace expresa referencia en la obra judeo-árabe. Todas estas fuentes y colecciones están relacionadas unas con otras y no es posible mencionar unas de manera independiente a las demás.

4 - VALOR BIBLIOGRÁFICO DE LOS TEXTOS

A lo largo de esta colección se observan y ofrecen multitud de datos tanto biográficos como históricos mezclados junto con otros de carácter mágico o sobrenatural que caracterizan a algunos de los protagonistas de los textos. Sin embargo, encontramos un rasgo que destaca de manera llamativa en el conjunto de las narraciones. Hablamos del valor bibliográfico de los cuentos pues un gran número de las leyendas de MS inserta el título de obras y de sus autores dentro de las mismas. De esta manera, una obra puede cumplir la función de ser protagonista de un relato, servir para ubicar en el tiempo la narración o puede aparecer citada como fuente misma de la leyenda. Es, sin duda, uno de los hechos que caracterizan este corpus y que más valor le confieren ya que, atendiendo al carácter oral que guarda el género del cuento y teniendo en cuenta el recorrido de la mayoría de los textos a través de fuentes tradicionales y medievales, estos relatos se habrían difundido a la par que el conocimiento de estas obras se habría extendido junto con ellos. Por tanto, leyendas y fuentes habrían circulado entre las diferentes comunidades por las que las narraciones habrían sido contadas, divulgándose el nombre de las obras y sus autores entre generaciones. Veamos qué tipo de obras y títulos se muestran junto con los textos y en qué volumen de la colección se encuentran.

Versículos bíblicos

Fuentes primarias como el texto bíblico asimismo acompañan a las leyendas de manera casi constante a lo largo de toda la colección y libros anexos. Además de ello, estos versículos representarían las enseñanzas de

estas historias que se transmiten junto a los textos a modo de refranes y máximas que pueden ser aplicados a otras esferas de la vida fuera de la esfera de las narraciones. La mayoría de ellos pertenecen a los libros de Proverbios (Prov 10, 2; 8, 34; 15, 17) y Salmos (Sal 121, 4; 2 Sal 23, 3), siendo los de Génesis (49, 21) y Deuteronomio (Deut 7, 6) los menos citados, entre otros.

El hecho de que aparezcan con mayor frecuencia los libros de Proverbios y Salmos³⁹⁶ responde a una de las características y objetivos básicos de la colección que es el de ofrecer máximas de conducta y valores éticos y morales a través de las leyendas que han de transmitirse intergeneracionalmente. Así, Proverbios mismo se abre con el propósito de que, estos proverbios de Salomón, hijo de David, rey de Israel, son para «aprender sabiduría e instrucción, para comprender dichos profundos; para adquirir la instrucción adecuada –justicia, equidad y rectitud-; para enseñar astucia a los simples, conocimiento y reflexión a los jóvenes, para descifrar proverbios y refranes, los dichos y enigmas de los sabios. El sabio escucha y aumenta su saber y el inteligente adquiere destreza. El temor de Dios es el principio del conocimiento; los necios desprecian la sabiduría y la instrucción»³⁹⁷. La sabiduría y la adquisición de conocimiento conforman uno de los pilares básicos de la colección MS puesto que, gran parte de las historias que contiene, se centran en este punto como tema principal de su contenido, por tanto, la relación entre el propósito de Proverbios y de la obra judeo-árabe tunecina moderna es compartido entre ambos.

³⁹⁶ Cf. MORLA ASENSIO 1994; FRANQUESA 1966; KRAUS 1996; CANTERA ORTIZ 2007.

³⁹⁷ Prov 1, 1-7.

El resto de los versículos que aparecen sirven para ilustrar el contenido de la leyenda en algún punto o pueden tomar la consideración de máxima en la que se resumen toda la leyenda, a modo de conclusión final. En ambos casos la transmisión de este tipo de fuentes primarias o bíblicas se encontraría asegurada con el paso de las leyendas de unas comunidades a otras y serviría para recordar a aquellos que conocen los libros sus pasajes, por una parte, y por otra para enseñar estos versículos a los más jóvenes junto con las leyendas que las ilustran.

Refranero de Ben Sira

En el segundo volumen de la colección se hace alusión a Ben Sira y a su refranero, refiriéndose este a un corpus de veintidós proverbios en arameo que se atribuyen a Ben Sira, los cuales van seguidos de una primera y concisa interpretación, expresada por boca de su hijo ‘Uziel, la cual se inicia en todos los casos por las fórmulas *le-‘olam* (‘siempre’) o *le-‘olam lo* (‘nunca’), a la que sigue un amplio desarrollo del tema a cargo del nieto de Ben Sira, Yosef ben ‘Uziel, que incluye apoyaturas bíblicas, ejemplificaciones y relatos supuestamente ilustrativos del asunto³⁹⁸. Asimismo, existen versiones judeo-españolas de este texto siendo, hasta ahora, cinco los conocidos: dos versiones manuscritas del siglo XVIII, una completa y otra trunca por el principio y el final procedente de la Geniza del El Cairo y cuatro ediciones, dos completas de Constantinopla de 1823 y Salónica en 1859 y dos parciales que sólo contienen los Proverbios, una de ellas publicada entre las numerosas adiciones que figuran tras el texto

³⁹⁸ ROMERO 2001: 21.

del volumen primero del *Me'am Lo'ez* de Josué de la edición de Salónica de 1867, y la otra en la edición independiente de Salónica 1880³⁹⁹.

Siddur H̄esed le-Abraham

En el libro tercero de MS, al comienzo de 3. II se nos dice: «Rabí Abraham Azulai que escribió el *siddur H̄esed le-Abraham* en el año 5349 para la creación del mundo». Este inicio del texto nos sitúa, por un lado, en la franja temporal en la que se desarrolla el texto. Por otro, nos ofrece tres importantes datos: autor, título de la obra y año de su composición, alrededor de 1588. *H̄esed le-Abraham* o *Piedad para Abraham*, es un trabajo cabalístico compuesto por Rabí Abraham ben Mordekay Azulai (1570-1643), abuelo de uno de los más famosos sabios sefardíes, Chida, sobrenombre de Rabí Haim Yosef David Azulai (1724-1806), cuya aparición se sitúa en casa de José Athias en 1685⁴⁰⁰. Una de las últimas ediciones del texto la encontramos en Lemberg en 1863 y posteriormente en Vilna en 1877. Es un tratado compuesto por una introducción y dividido en siete capítulos⁴⁰¹.

Secretos de fidelidad

Asimismo, en el libro tercero, en la leyenda que se desarrolla en los tiempos de Rabí Yishaq Nilí, según el texto, gran rabino de Hamburgo en el año 1792, se nos proporciona el dato acerca de un *siddur* bajo el nombre de *Secretos de Fidelidad*, que consta de cuarenta páginas con las

³⁹⁹ ROMERO 2001: 24-25. Para la traducción y variantes de los Proverbios de Ben Sira, Cf. ROMERO 2001: 159-248.

⁴⁰⁰ Cf. NAHON 2008: 60.

⁴⁰¹ Cf. LAITMAN 2011: 413-414.

letras *pe*, ‘*alef*, *lamed* y que la narración cuenta que es un orden grande y maravilloso que se remonta a los tiempos de Yehošu‘a ben Nun. Este personaje aparece en Num 13 estando referido este capítulo a la exploración de Canaán que ordenó Dios a Moisés y a la que este envió a doce jefes y siendo uno de ellos Hosea, hijo de Nun (Num 13, 8). En Num 13,16, sin embargo, se dice «Pero a Hosea, hijo de Nun, Moisés le llamó Josué (Yehošua)». En las fuentes no hay información referente a este *siddur* por lo que los cuentos proporcionan detalles en torno a su datación y numeración que no encontramos en otros textos. Sí se nos ofrece su cadena de transmisión que, a la manera del *isnād* en los hadices coránicos, aparece inserta para ofrecer veracidad al relato. En este caso, Abraham Ḥalfon, el rabino tripolitano del siglo XVIII, habría puesto por escrito el relato después de haberlo escuchado del maestro Moše ha-Išraelí.

Rešit Hokmah

La aparición de la obra *Rešit Hokmah* de Eliyahu de Vidas la encontramos al final de 3. V. Éste ha sido uno de los textos más difundidos en la Cábala en general y a través del cual se proyectan las enseñanzas de Moše Cordovero que fue el maestro de de Vidas. El libro de de Vidas está dividido en cinco «Puertas»: «La Puerta del Temor», «La puerta del Amor», «La Puerta del Arrepentimiento», «La Puerta de la Santidad» y «La Puerta de la Humildad». Cada una de éstas tiene en y por sí misma virtualmente la extensión de un libro y está, adicionalmente, dividida en una cantidad de capítulos. Esta leyenda, por tanto, estaría

situada en el capítulo del arrepentimiento y es precisamente el valor que busca transmitir⁴⁰².

Siddur Beit Yosef

Ubicada en la última leyenda del libro cuarto, aparece citada la obra *Beit Yosef* de Yosef ben Efraím Caro, Yosef Caro⁴⁰³, célebre autor del *Šulḥān ‘Aruk*, que vivió entre 1488 y 1575 y al que se localiza a través de sus días en Toledo, Portugal, Turquía, Adrianópolis, Nicópolis (Ucrania) y Salónica y Safed, siendo finalmente cabeza del consejo de la comunidad de esta⁴⁰⁴. De manera consciente, el autor de la narración sitúa la historia en la ciudad de Nicópolis que es una de las ciudades en las que Caro residió un tiempo y mantuvo alguna actividad.

En lo que se refiere a la obra, *Casa de José*, en el texto judeo-árabe se nos dice que el protagonista del cuento, con el dinero que había obtenido de la venta del almirez, imprime el *siddur* en el año 5314. Hecho cierto es que Caro comenzó a redactar esta obra en 1522 en Adrianópolis y trabajó en ella incesantemente durante veinte años hasta que la acabó en Safed en 1542 aunque su primer volumen no fuera impreso hasta 1555⁴⁰⁵. Por tanto, esta no coincidencia en las fechas de su publicación entre los datos que ofrece la leyenda judeo-árabe y aquella que se deriva del estudio de la obra de Caro puede deberse a dos factores. En primer lugar, que la fecha que ofrece el relato judeo-árabe no se ajuste bien al cálculo de la conversión del calendario hebreo al gregoriano y haya un desfase de dos

⁴⁰² FINE 2003.

⁴⁰³ Cf. SÁENZ-BADILLOS 1988: 185-186.

⁴⁰⁴ TAMAR 2007: 488-489.

⁴⁰⁵ RABINOWITZ 2007: 489.

años entre una y otra, o bien, que la impresión a la que se refiere el primero sea anterior a la del primer volumen cuya fecha se establece en 1555. Sea como fuere, lo que sí es un hecho evidente es que en la obra MS se hace alusión expresa a esta obra.

En *Casa de José*, desde su comienzo y después de una breve introducción, muestra el propósito de su trabajo y este es el de poner orden en la multiplicidad de códigos y su tendencia a dar reglas halákicas sin tener en cuenta las fuentes, las visiones contrarias o las opiniones que habían llevado a una gran variedad de costumbres locales como consecuencia de su caos y en su redacción, la obra de Jacob ben Ašer, Tur, tuvo una gran relevancia⁴⁰⁶.

Qab ha-Yašar

En la *Leyenda del mohel rico* en el volumen cuarto, al final del texto, se cita el *Sefer Qab ha-Yašar*, del cual Abraham Ḥalfon imprimió la narración. Esta obra es un libro de moral, obra del judío polaco Zeví Hirsch Koidonover y que vio la luz por primera vez en hebreo en Frankfurt del Main en 1705. Más tarde se tradujo al judeo-español y de ella se conocen dos versiones que vieron la luz en Constantinopla en 1823 y 1857⁴⁰⁷. No se especifica en el texto judeo-árabe la versión exacta que Abraham Ḥalfon tomó para sí, sin embargo, suponemos que fue la hebrea ya que la obra *Hayye Abraham* de Ḥalfon fue publicada póstumamente por su hijo en 1823, por tanto, cronológicamente, no hubiera podido conocer las dos judeo-españolas.

⁴⁰⁶ Para una descripción de esta obra así como su relación con *Tur* de Jacob ben Ašer, Cf. RABINOWITZ 2007: 489-490.

⁴⁰⁷ ROMERO 1998: 32-33.

Poema ‘*mi-Kamoqa*’

La *Leyenda de Rabi Yehuda ha-Levi*⁴⁰⁸ (4. 6), ofrece una multitud de datos acerca de las obras de este maestro y de las lenguas en las que él escribía y eran copiados y traducidos sus poemas, del hebreo al árabe. Ya al comienzo del texto, se nos dice que fue él quien compuso el poema *Mi-Kamoqa*, traducido por *Quién como tú*, que ha sido y sigue siendo entre los sefardíes el *piyyut* hebreo de Purim por antonomasia y que en judeo-español la primera copla fue una parodia burlesca de mismo⁴⁰⁹. Por otra parte, hace referencia al poema *Jerusalén, ¿Acaso no me respondes?*⁴¹⁰ Que entraría a formar parte del género de las *siónidas*, poesía compuesta en forma de *qasida* árabe y en la que mostraría su deseo de llegar a Jerusalén⁴¹¹. Sin embargo, este deseo según se relata en la narración, se habría hecho realidad y a la entrada de Jerusalén habría sido asaltado y habría muerto a los pies de su caballo a la edad de cincuenta años. A su muerte, siempre según el texto judeo-árabe, habría dejado una colección de novecientos sesenta *piyyutim* que habría encontrado Abraham H̄alfon en 5565 (aproximadamente 1804) bajo el nombre de *Yěsuan* y que contenía elegías a algunos sabios que habían formado parte del círculo más cercano de ha-Levi como Abraham ibn Ezra, el otro protagonista del

⁴⁰⁸ Estudios acerca de la poesía de Yehuda ha-Levi los encontramos en MILLÁS VALLICROSA 1974; SÁENZ-BADILLOS-TARGARONA-DORON 1994; SCHEINDLIN 2008.

⁴⁰⁹ HASSÁN 2007: 428.

⁴¹⁰ Cf el poema completo en su traducción española en SÁENZ-BADILLOS-TARGARONA-DORON 1994: 425-430.

⁴¹¹ Cf. SÁENZ-BADILLOS-TARGARONA-DORON 1994: 411-457; GARCÍA CASAR 2003.

texto, y Rabí Migaš, datos todos estos reales si tenemos en consideración la biografía de ha-Levi⁴¹².

No es frecuente, por otra parte, que una narración de MS ofrezca tal cantidad de datos, tanto biográficos como es la relación de ibn ‘Ezra con ha-Levi puesto que el primero sería su cuñado como información cronológica y de obras o piezas que habría compuesto su autor. Este hecho nos hace reflexionar acerca del alcance de Yehuda ha-Levi dentro del imaginario popular de las comunidades que forjaron en torno a él historias, sin embargo, estas no únicamente fueron ficticias sino que se preocuparon por insertar información veraz acerca de su personalidad y de su trabajo que ha ido transmitiéndose a lo largo de los años.

Sefer ha-Dorot

La obra *Sefer ha-Dorot* o *Libro de las Generaciones*, la encontramos en dos leyendas diferentes, 4. 3 y 6. 14. En ambos textos, este trabajo se especifica como fuente de los mismos. El *Libro de las Generaciones*⁴¹³ es obra de Rabí Yehiel Heilperin, un rabino lituano de Minsk que vivió entre los siglos XVII y XVIII. Fue redactado con el propósito de añadir información de Abraham Zacuto a través de la fijación de las genealogías rabínicas hasta la época de su autor⁴¹⁴. Debido a que recoge todas las genealogías de los rabinos desde época muy temprana no es extraño que

⁴¹² Cf. Panegíricos, poemas de amistad y elegías así como su estudio literario en SAÉNZ-BADILLOS-TARGARONA-DORON 1994: 165-282.

⁴¹³ Encontramos diversas ediciones del texto en 1878, 1897, 1956, 1990 (Cf. LEZER 1990) y en 2003.

⁴¹⁴ HASTINGS-SELBIA 2003: 101.

en su obra aparezca Maimónides inserto en ella debido a gran prestigio que adquirió tanto en al-Andalus como en Oriente y en toda Europa⁴¹⁵.

Sefer ha-‘Aqedah (Yišḥaq)

El *Libro de la Atadura de Yišḥaq*⁴¹⁶ de Yišḥaq Moses Arama (Zamora aprox. 1420- Nápoles 1494)⁴¹⁷ se encuentra citado en 5. 8 así como también su versículo exacto que es el «versículo de la compasión». Es un comentario filosófico al Pentateuco en el que expone 105 manifestaciones homiléticas que tratan acerca de los problemas de la religión. Dos de las últimas ediciones del texto datan de 1849 por H.Y. Polliak y en 1931. También aparece en la obra de Ya’ari⁴¹⁸ así como en el catálogo de obras raras impresas en hebreo y judeo-árabe de la Valmadonna Trust Library de Londres.

Magen Abot; Qešet u-Magen; TaŠBaŠ.

En la *Leyenda de Šimeon ben Šamaj* (Zemah) en el libro quinto se nos proporciona importante información acerca de tres obras de este autor anteriormente mencionadas.

El primero al que se hace referencia es su *Seder Magen Abot* o *Escudo de los Padres*, un tratado que consta de cuatro partes. Las primeras tres fueron impresas en Livorno en 1785, estando cada una de ellas dedicada a uno de los tres principios del judaísmo que él estima fundamentales: existencia de Dios; revelación; recompensa y castigo. La cuarta parte

⁴¹⁵ GARCÍA ARÉVALO 2010: 72.

⁴¹⁶ Cf. ARAMA 1882.

⁴¹⁷ SAENZ-BADILLOS 1988: 149.

⁴¹⁸ YA’ARI 1899-1966: 2: 275.

(Livorno 1763) posee un comentario a las Máximas de los Padres además de un capítulo de polémica contra los cristianos y musulmanes, que recibe el nombre de *Qešet u-Magen* y que fue impreso sólo parcialmente en 1750⁴¹⁹. Es a estos dos, tanto a *Magen Abot* como a su cuarto capítulo al que hará referencia la narración de MS a la vez que ofrece innumerables tantos biográficos de su autor así como de su comunidad, al igual que sucedía con la leyenda de Yehuda ha-Levi. Por otra parte, la obra *TašBaš*⁴²⁰ es una obra sobre responsa que contiene las respuestas a las preguntas que se le plantearon ya que fue el presidente del tribunal del su comunidad y, más tarde, rabino de Mallorca, tras la muerte de Rabí Yišhaq bar Šešet.

Acerca de la *Carta de la Acusación*, el mismo texto la describe y haciendo una breve reseña acerca de ella, argumentando que combate los apóstatas judíos que estaban perdiéndose del Talmud siendo él quien les mostraba su verdad.

Escritos de Abba Mari

En 6. 14 se concluye con la ubicación de los relatos en los escritos de Abba Mari. Abba Mari ben Mošeh ben Yosef Astruc de Lunel vivía en Montpellier⁴²¹ donde la disputa acerca de la *Guía de Perplejos* de Maimónides⁴²² había estallado en torno a 1232-1233 y donde la controversia entre las escuelas de pensamiento filosóficas y racionalistas persistía aún a comienzos del siglo XIV cuando nace Abba Mari. En su

⁴¹⁹ ROTHSCHILD 1998: 1291-1292.

⁴²⁰ Cf. edición de EPSTEIN 1930.

⁴²¹ CANO 2004.

⁴²² SILVER 1965: 41-42; CHAHLANE 2005.

polémico trabajo *Sefer ha-Yareah*, interpreta dichos e historias desde el punto de vista de tres principios básicos en su argumentación: existencia, unidad e incorporeidad de Dios, la creación del mundo por Dios y su especial providencia⁴²³. Sus panfletos y cartas, a raíz de la controversia mantenida con sus enemigos, fueron puestas por escrito en su obra *Minḥat Kena'ot*, aunque también redactó la correspondencia halákica mantenida con Šelomo ben Abraham Adret de Barcelona, una endecha y un comentario sobre una canción de *Purim* en arameo⁴²⁴. Suponemos que los escritos a los que se refiere nuestro texto proceden del *Sefer ha-Yareah* pues es ahí donde más duramente ataca a Maimónides⁴²⁵.

Libro de la Buena Señal

El *libro de la Buena Señal* o *‘Omer ha-Škiḥah* de Abraham Gavizón, presente en el mismo texto que el anterior, procedente de una de las familias judías más respetadas de Sevilla que fue obligada a huir a Granada durante las persecuciones de 1391. En el siglo XV, la práctica totalidad de los miembros de esta familia fue asesinada y escaparon en 1492 a Argelia. Uno de los descendientes de aquellos que habrían sobrevivido a la matanza era el autor del *Sefer ‘Omer ha-Škiḥah* que, más tarde, cuya obra fue editada por su nieto Jacob añadiendo poemas escritos por él mismo y por su hijo Abraham⁴²⁶. Es curioso que uno de los poemas

⁴²³ BEN-SHALOM 1996.

⁴²⁴ FREIMANN-SCHWARTZ 2007: 230.

⁴²⁵ GARCÍA ARÉVALO 2010: 73-74.

⁴²⁶ GAVISON, A. 1746; MÉNDEZ BEJARANO 1922: 125.

de al-Gazāli se encuentre inserto en este *sefer*. Abraham Gavizón lo tradujo al hebreo y lo publicó dentro de este⁴²⁷.

Yad ha-Zaqa

Yad ha-Zaqa (*Libro de la Mano Fuerte*), sobrenombre de la obra quizás más importante de Maimónides, *Mišneh Torah* o *Segunda Ley*⁴²⁸ es una de los trabajos filosóficos del polígrafo cordobés. Escrita originariamente en hebreo en 1178 y compuesta por catorce libros, en esta obra Maimónides expone toda la halakah judía de modo conciso y dejando a un lado toda controversia. Sin embargo, de la misma manera da cabida al comentario filológico, interpretación u observación histórica cuando el caso expuesto lo requiere. Encontramos, al término de la leyenda anteriormente comentada, su aparición.

Como puede observarse, en los textos que componen la obra judeo-árabe tunecina moderna ofrece todo un catálogo de obras, autores y fechas de composición que le otorgan un enorme valor bibliográfico. Hemos de tener en cuenta que, pese a que su puesta por escrito haya sido tardía teniendo lugar a mediados del siglo XX, su transmisión oral entre comunidades ha seguido todo un proceso durante siglos que ha hecho que, junto con las leyendas y dejando a un lado su carácter ficticio o mágico, se hayan transmitido obras muy conocidas y algunas menos populares entre aquellas personas entre las que se contaban las narraciones. Además de todo ello, hemos destacar que la mayoría son obras dedicadas a la ley

⁴²⁷ LANGERMANN 2003: 192; GARCÍA ARÉVALO 2010: 72-73.

⁴²⁸ Ediciones de esta obra encontramos en 1972, 1957, 1964 y 1986.

judía que se unen al conocimiento del texto bíblico debido a la presencia de versículos de la Biblia, por tanto, cumplen la labor de enseñanza de ambos aspectos.

CONCLUSIONES Y RESULTADOS

CONCLUSIONES Y RESULTADOS

Con la elaboración de estas páginas, bajo el título general «Cuentística en judeo-árabe moderno: edición, traducción y estudio», se partía de unas premisas determinadas como eran ofrecer el análisis de la literatura escrita en judeo-árabe en época moderna o temporánea a través de un corpus textual con características propias.

La primera conclusión a la que se llegó fue que el judeo-árabe moderno, tanto en su variedad escrita como oral, había sido eclipsado en el campo de la investigación por los estudios dedicados al judeo-árabe en su periodo clásico o medieval. El vacío que había supuesto tal consideración venía dado, en primer lugar, por el alto número de obras en judeo-árabe medieval y la calidad e importancia tanto de ellas mismas en sus respectivos campos como de sus autores. En segundo lugar, hemos de destacar el conocimiento en cuanto a su lengua y la sistematización de ésta que tuvo como consecuencia la aparición de muchos estudios en torno a ella, debido a que había herramientas suficientes para su análisis exhaustivo. Además, la documentación relativa a esta etapa, conservada en grandes colecciones como la Taylor-Schechter, en torno a manuscritos de la Geniza de El Cairo escritos en judeo-árabe pero también en hebreo y arameo, ha supuesto un punto de inflexión en la continuidad de los estudios en judeo-árabe hasta su etapa moderna y contemporánea ya que a éste se le ha prestado una menor atención.

Es cierto que, en los últimos años, parece ser que ha habido una reconsideración de esta variedad que ha dado lugar a algunos estudios, siendo numerosos los relativos al judeo-árabe marroquí, tunecino, de Fez, de Constantina o Trípoli. Sin embargo, la mayoría de ellos se han centrado

en su componente hebreo aunque pocas han sido las aproximaciones a un panorama lingüístico general. Llama la atención el hecho de que no haya estudios completos sobre una sistematización aproximada de él, exceptuando las obras de referencia de D. Cohen, ni se hayan mostrado esfuerzos en la comparación de éste con el judeo-árabe medieval pese a la gran cantidad de documentación conservada. Además, se precisa un estudio comparativo en cuanto a esta variedad, la judeo-árabe moderna tunecina así como una confrontación entre el judeo-árabe moderno del Magreb, en general, y el judeo-árabe clásico que exhibe éste en su periodo medieval en la misma localización.

Por otra parte, son muchos los datos que podemos extraer de su literatura relativos a su tradición, siendo la *Haskalah* uno de los factores más importantes y a los que prestar más atención dentro de la literatura judeo-árabe moderna. Este hecho ha sido puntualizado únicamente por unos cuantos investigadores cuando, realmente, considero que es uno de los procesos más importantes dentro de la tradición judeo-árabe en general dentro de este periodo.

Relativo a ella y pese a que haya sido un fenómeno ampliamente estudiado, considero que no existe un conocimiento profundo de las consecuencias producidas por la *Haskalah* en la literatura judeo-árabe, que supuso la aparición de un movimiento de publicaciones en aquellas comunidades judías situadas en contextos arabófonos durante un siglo (1850-1950). Sin duda, aquella da lugar a un mismo flujo de publicaciones cuyo comienzo se encuentra en Europa, en localizaciones muy diversas, tanto de Oriente como de Occidente y, más concretamente, en el Norte de África donde el flujo de obras publicadas en judeo-árabe

fue muy extenso. Tal es así que Túnez y, en concreto, su capital y las ciudades de su periferia, Susa y Yerba, fueron las últimas en mantener este caudal de publicaciones como demanda de una población que pedía este tipo de literatura, tanto en forma de publicaciones periódicas como de obras de tipo independiente, siendo Túnez el lugar donde se concentró una mayor cantidad de obras publicadas. Ante su gran volumen, fue necesaria su catalogación como ya hiciera el editor Maklouf Nadjar, de Susa o su conservación como ya señalara R. Attal. Por otra parte y aunque el número de obras fue inmenso, éste no ha sido estudiado en profundidad. De hecho, es un campo sorprendentemente poco analizado y dentro del que se abren unas líneas de investigación de suma importancia.

Dentro de este fenómeno de Túnez, la naturaleza de las obras poseía un carácter variable, la mayoría de un carácter no religioso, siendo muy importantes las traducciones de obras de la literatura universal así como otras muy destacadas de la literatura europea, aunque se observa una producción propia de escritores tunecinos. Sin embargo, el género del cuento y la leyenda se revela como el más importante de todos ellos. De alguna manera, quizás este hecho surge como el deseo de ver plasmada la tradición oral transmitida durante siglos entre diferentes comunidades o entre generaciones. En relación a este punto, el corpus analizado fue elegido precisamente por esta razón, ya que formaba parte de un género literario propio de la etapa judeo-árabe moderna y se erigía como uno de los de mayor importancia.

En lo que se refiere a la colección estudiada, objeto del presente estudio, fue elegido en base a criterios que guardan total relación con los factores comentados previamente: con él se pretendía llenar el vacío en

torno al judeo-árabe moderno, tanto en lo relativo a la lingüística como a la literatura; era un corpus redactado en judeo-árabe moderno, en concreto, tunecino, uno de los lugares de más significación dentro del movimiento de publicaciones en el norte de África; todos sus volúmenes pertenecían al género de la cuentística y, además, compartían temática, personajes y una misma línea de tradición. Por tanto, el corpus textual elegido conformado por los seis volúmenes de *Ma 'āseh Ṣadiqīm*, más los dos volúmenes considerados anexos, *Ma 'āsiyyot fī šān Ḥokmat Šēlomo ha-Meleḵ* y *Ma 'āseh Eldad ha-Danī*, había decidido estudiarse de manera conjunta para crear un panorama referente a la cuentística en judeo-árabe moderno general.

Tras una intensa búsqueda se comprobó que, de todos ellos, se conservan muy pocos ejemplares, únicamente en varias localizaciones lo que puede deberse a que, o bien las tiradas fueran de pocos ejemplares o, por el contrario, las tiradas fueran numerosas pero que la mayoría de ellas se hayan perdido o hayan pasado a formar parte de colecciones particulares a las que no se ha tenido acceso. Además, fueron concebidas como una serie de publicaciones independientes de baja calidad, para un extenso público y a un bajo precio lo que nos lleva a dos conclusiones. En primer lugar, que eran textos muy demandados y, en segundo, que el verdadero propósito era inculcar el placer por la lectura en la población tunecina de mediados del siglo XX.

En lo relativo a la edición de la colección analizada aquí, se han conservado rasgos fundamentales como son los errores tipográficos y los errores de puntuación que exhiben los textos. Además, se ha respetado el orden y disposición de los párrafos aún cuando resultan inviables para su

VOLUMEN I: INTRODUCCIÓN Y ESTUDIO

correcta lectura y entendimiento. Posteriormente y en cuanto a su traducción al español, resultó especialmente difícil debido a la falta de materiales. Aún así, la obra de D. Cohen así como la de F. Talmoudi, que presenta un anexo relativo al judeo-árabe de la ciudad de Susa, fueron especialmente de ayuda en esta labor.

En cuanto a su análisis lingüístico, lo primero es la diferencia de rasgos del primer volumen de *Ma'āseh Šadiqīm*. En su lengua guarda características propias, quizás, por su naturaleza ya que su fuente es el *Sefer ha-Yašar* y exhibe un judeo-árabe más pegado a la literalidad que no exhibe el resto de la colección. Otra posibilidad es que fuera editado por otra persona dentro de la casa editorial Maklouf Nadjar pero este hecho no haya quedado reflejado en el volumen. El resto de volúmenes, del segundo al sexto junto con los dos libros anexos, guardan un carácter más cercano al judeo-árabe en su variedad oral, con más dialectalismos, préstamos y más traducción de aquellos versículos bíblicos que aparecen dentro de las leyendas.

De manera general al conjunto de textos, los rasgos más destacados son:

Ortografía:

- Nos encontramos con una mezcla de características de varios sistemas. En primer lugar, el sistema consonántico de correspondencias no se ajusta totalmente a ninguno de los tres sistemas ortográficos observados en la tradición judeo-árabe (ortografía arabizada, fonética y hebraizada).

De la arabizada conserva la adición de diacríticos a imitación del alfabeto árabe para paliar la diferencia en el número de consonantes, como el caso de la *gimel* en representación de *šīm* o la *šade* para *ḏād*; el uso de

alófonos de los fonemas árabes; la ausencia de diacríticos en *tā'* o la *tā' marbūṭa*; uso del artículo morfo-fonemático, independientemente de si va ante letra solar o lunar, siendo éste un rasgo arcaizante muy próximo a la tradición del judeo-árabe clásico; tendencia a marcar aquellas consonantes que se encuentran geminadas con la doble escritura, al igual que sucede con la *waw* y la *yod* que, siendo breves, pueden tender a marcarse, lo que podría deberse a una influencia de la grafía rabínica como apunta Blau.

Similar a la ortografía fonética sería el uso de la *pe'* con diacrítico así como la no diferenciación entre los diferentes tipos de '*alif*, en cualquiera que sea su posición y denominación como es propio de la ortografía arabizada.

Por todas estas características, suponemos que el sistema planteado en esta colección reflejaría la ortografía arabizada, típica del judeo-árabe temprano y clásico y, en menor medida, en el judeo-árabe tardío y moderno. Pese a ello, denotaría un cierto grado de evolución con respecto a ella en cuestiones como el uso de diacríticos en letras que no los portan en la ortografía arabizada; uso de ciertos alófonos hebreos en determinados fonemas árabes; marcación de algunas vocales largas y algunas breves debido a la grafía plena; el '*alef* sirve para representar todas las '*alif* en cualquiera que sea su representación y la *tā' marbūṭa* es siempre representada por *he'*.

Morfología:

Morfología verbal: el sistema verbal árabe guarda, en líneas generales, el mismo esquema que el del árabe clásico pese a que las diferencias

radiquen en reglas fonéticas que se aplican a la conjugación verbal y al nombre. Las características más destacadas que presenta son:

1 – Uso de la preformativa /n-/ en el imperfecto de la primera persona singular: AC /'aktab/ > /nəktəb/.

2 – Uso de la preformativa /n-/ más la aformativa /-u/ en el imperfecto de la primera persona plural: AC /naktab/ > /nəktbu/.

3 – Las formas duales en la conjugación del verbo se han perdido.

4 – No existe distinción entre la segunda persona masculina y femenina, quedando la forma utilizada reducida a la masculina. Este hecho también se observa entre la tercera persona masculina y femenina ya que la forma que aglutina ambos géneros es la masculina.

5 - Sin una vocalización exhaustiva, no es posible distinguir a nivel gráfico la primera y la segunda persona singular en el perfecto.

6 – Verbo con tres radicales fuertes: en el perfecto, cuando la aformativa es consonántica, la vocalización es /12ə3/; cuando es vocálica sigue el esquema /1ə23/: /ktəbna/ /kətbu/.

7 – Verbo geminado: en el perfecto, cuando hay aformativas, la segunda radical aparece reduplicada y sigue el esquema /1ə22/ (/həbb/).

En el imperfecto, cuando la preformativa sea /y-/ la vocal será /i/ (/yihəbb/).

8 – Verbos con primera radical débil en el imperfecto portan vocal ultrabreve entre la segunda y tercera radical (/nākəl/). Por otra parte, el caso del verbo /'aḥada/ es especial porque pasa a comportarse, en el perfecto, como un verbo de tercera radical débil.

9 – Las formas derivadas, de la II a la X, son utilizadas con las mismas características que en el árabe clásico, a excepción de la IV cuya función ha tomado la forma II. Además, se observan verbos en formas derivadas en las que no son usados en árabe clásico.

Morfología nominal:

- Se producen cambios en su mayoría de tipo cuantitativo en la vocalización debido a la caída de vocales en sílaba abierta aunque los esquemas nominales no varían de aquellos del AC.

Pronombres:

- Las formas duales de los sustantivos no son frecuentes y sólo se dan en periodos temporales, unidades de medida o en partes del cuerpo que son dobles. Para hacer el dual se utiliza el numeral /zawž/ 'dos' seguido del sustantivo en plural.

- El pronombre relativo más utilizado es /'allaḏī/, fósil de /di/ o /illi/ y que resulta un rasgo arcaizante muy próximo a la tradición del judeo-árabe clásico.

- El pronombres indefinido se construye mediante /wāḥad/ 'un, uno' seguido del sustantivo.

- Uso de pronombres adjetivos interrogativos propios como /aš/ 'qué' o /aškūn/ 'quién'.

Preposiciones y adverbios: se observa un gran uso de preposiciones y adverbios propios (/dalḥīn/, /yāsr/, entre otros).

Sintaxis:

- Uso de /an/ en las oraciones subordinadas.

- Relativo es /'allaḏī/ que permanece invariable para cualquier género o número que asume, por otra parte y en ocasiones, la función de /mā/.

- Diversos modelos en el orden de la oración verbal que se alejan del árabe clásico.

- Numerosa presencia de verbos auxiliares que añaden matices o diversos valores al verbo (/šār/, /māzəl/, /qām/, entre otros).

- Se observan cadenas de imperfectos que actúan como perífrasis verbales y cambios de partículas con respecto al árabe clásico.

- Convivencia del estado constructo sintético, ajustado a la forma clásica, con el estado constructo analítico mediante la partícula /*mtā'*/, más frecuente que el primero.

- La negación muestra una forma compuesta determinada por dos partes: /*mā'*/, que aparece de manera aislada antes del verbo, y /*šī'*/ como aformativa tras el verbo en perfecto o imperfecto o en la negación nominal tras el pronombre.

- Gran cantidad de préstamos hebreos, sobre todo, relacionados con la religión y el culto, así como otros judeo-españoles y franceses.

El siguiente gran bloque de estudio era el análisis literario en el que los tres volúmenes forman un bloque único con características propias. En primer lugar y tras su estudio, se decidió llevar a cabo su análisis del detalle a lo general, esto es, historia por historia. Este hecho venía dado porque las narraciones estaban ideadas como narraciones independientes unas de otras, no encontrando un nexo común entre ellas, ni un orden temporal, ni relativo a la disposición de sus historias, y tampoco con respecto a sus volúmenes. Lo que sí es claro es que el primer volumen, también en lo literario, guarda características diferentes propias ya que su objetivo es reescribir el texto bíblico intentando explicar los vacíos textuales que en él se encuentran. Este esquema de libre disposición de las

VOLUMEN I: INTRODUCCIÓN Y ESTUDIO

historias, en lo que se refiere a los cinco últimos volúmenes, está tomado de la obra homónima escrita en hebreo, *Ma'āseh Ṣadiqīm*, del rabino tripolitano de comienzos del siglo XVIII, Abraham Ḥalfon. Además, muchas de las historias de la obra judeo-árabe tunecina moderna, lo citan como fuente misma de los textos, lo que se repite en multitud de ocasiones. Conocemos que la obra de Ḥalfon logró conservarse en dos versiones, una más extensa que la otra, y que la primera resultó perdida. Habría que indagar, por tanto, en estas dos versiones porque lo que sí podemos observar es que aquellas historias que ofrece el *Ma'āseh Ṣadiqīm* judeo-árabe son más extensas y ofrecen más detalles que la obra hebrea de Ḥalfon en la edición de A. Rabib de 2009. Pudiera ser ésta, por tanto, la traducción judeo-árabe de la versión hebrea más extensa de Ḥalfon aunque no se puede asegurar. Aún así, lo que sí podemos constatar es que la relación entre una y otra es muy estrecha.

En cuanto a los cuatro ejes fundamentales en los que se basa el análisis literario, la temática, en primer lugar y pese a que haya diferentes tópicos a lo largo del corpus textual, guarda un nexo común que es el de ofrecer historias edificantes con el objetivo de ofrecer una enseñanza de tipo moral o ético, de *musar*, para inculcar valores en aquellos lectores u oyentes. Se basan, por tanto, en el deseo de explicar la importancia del estudio, de convertirse en un gran estudioso, de la amistad, del no mentir, del no ser avaro, entre otros. Aún así, todos estos puntos están destinados a educar. Además, el componente oral es muy importante ya que están concebidos para que se transmitan. En cuanto a sus personajes, observamos una importante cantidad de ellos, de diferentes épocas y localizaciones, tanto conocidos como anónimos y otros son rabinos

consagrados que la tradición ha elevado a la categoría de personajes literarios. Si hablamos de sus fuentes, como ha sido comentado previamente, cada historia ha debido ser estudiada de manera independiente ya que cada una presentaba fuentes diversas. Encontramos desde fuentes medievales hasta modernas, aquellas derivadas de las primeras colecciones de cuentos hebreos hasta la obra de Ḥalfon que sería la más cercana a nosotros en el tiempo. Esta colección guarda también un estrecho contacto con la tradición árabe y sus *qiṣaṣ al-anbiyā'* que son historias edificantes sobre profetas. Todo este panorama de fuentes de diversa naturaleza, en diferentes judeo-lenguas, de localizaciones distintas y de épocas diferentes, está unido por el nexo común de haber producido historias con un fuerte contenido ético o moral que tiene el objetivo de enseñar y que han sido transmitidas mediante la oralidad.

A estos puntos ha de sumarse su alto valor bibliográfico pues en muchas de sus narraciones se citan obras y autores como recurso para situar el texto en una franja temporal concreta o bien, como fuente misma de las historias. Esta información iría acompañando a los textos en su recorrido pues se presenta como parte de ellos dentro del relato.

Como conclusión final, hemos de considerar que este trabajo supone una línea de continuación para los estudios dentro de la tradición judeo-árabe en su etapa moderna. Creemos que ofrece un panorama general de ésta desde una colección de textos, tanto lingüística como literariamente. Supone, por tanto, un examen completo de un género determinado y propio del judeo-árabe moderno a través del que se han señalado sus características más importantes.

Perspectivas de estudio

Una vez finalizado el examen de esta colección textual, se abre una serie de perspectivas de estudio que no podemos dejar de mencionar.

En primer lugar, es necesario profundizar en el fenómeno de la *Haskalah* para llegar a comprender todas las razones que hicieron que un movimiento de publicaciones en judeo-árabe se extendiera entre todas las comunidades de Oriente y Occidente.

En segundo lugar, hemos de extender el análisis llevado a cabo con estos textos a otros recogidos bajo la misma denominación, *ma'āseh*, para obtener una completa visión del género de la cuentística, no sólo en Túnez sino en todo el Magreb y en aquellos puntos de Oriente en los que hubiera publicaciones bajo este género.

En tercer lugar, hemos de trazar un panorama de las características lingüísticas que exhiben los textos judeo-árabes del Magreb en época moderna, con el objetivo de ver sus características propias y de ofrecer una sistematización de sus rasgos principales. Además, sería necesario comparar estos con aquellos del judeo-árabe en su periodo clásico o medieval y del árabe clásico, sobre todo, para ver la continuidad en cuestiones relativas a su ortografía, morfología y sintaxis y convenciones propias. Además de ello, habría que prestar atención ampliamente a la cuestión del verbo ya que presenta diferencias con respecto al árabe clásico y al judeo-árabe medieval que sería necesario explicar. Un glosario, por otra parte, de los términos de los textos analizados en este trabajo sería conveniente con el fin de comparar tres grupos, árabe clásico, judeo-árabe medieval y judeo-árabe moderno aunque, además, esta comparación podría ampliarse a otros estadios de la lengua, lo cual

supondría una valiosa herramienta de trabajo para futuros estudios. Por otro lado, el análisis del componente hebreo está siendo documentado en los últimos años, aún así, sería conveniente observar el grado de este componente en textos determinados y no basados, en su mayoría, en la oralidad. Además, habría que centrarse también en el *šarḥ* que encontramos que en ciertos casos supone no únicamente una simple traducción al judeo-árabe sino que entra en juego una gran carga interpretativa de los versículos y sería necesario examinar este punto con detenimiento.

Por último y si hablamos de los textos que han sido examinados en este trabajo, sería conveniente estudiar si la versión de los cuentos compartidos con la obra de Ḥalfon, se correspondería con su versión más extensa, la que ha resultado perdida, y de la que únicamente se conserva su adaptación más breve en la edición de A. Rabib del 2009. Además de esto, un trabajo a desarrollar sería ver aspectos concretos de cómo estas narraciones que, en la obra de Ḥalfon están escritas en hebreo, se traducen al judeo-árabe tunecino moderno, observando modos, calcos y métodos propios.

CONCLUSIONS AND RESULTS

This study, entitled «The Folktale Genre in Modern Judeo-Arabic: edition, translation and study», has its roots in the analysis of the literature written in Judeo-Arabic during the modern and contemporary periods using a textual corpus with its own features.

The first conclusion derived from the work is that the study of modern Judeo-Arabic, in its written and oral versions, has been eclipsed by research dedicated to Judeo-Arabic in its classical or medieval periods. This vacuum is a consequence, firstly, of the large number of works in medieval Judeo-Arabic, their quality and relevance in their respective fields of study, and the significance of their authors. Secondly, it is important to emphasize the knowledge and systematization of the language,, the result of the numerous studies done on it and the associated analytical tools. Moreover, the documents related to this stage, preserved in important collections such as the Taylor-Schechter for the Cairo Genizah manuscripts, written in Judeo-Arabic but also in Hebrew and Aramaic, have provided a turning point in the continuity of Judeo-Arabic studies up to the modern and contemporary stage, the least studied period.

Over the last few years, there seems to have been a reconsideration of this variety, resulting in some new studies, many related to Moroccan Judeo-Arabic, from Tunis, Fez, Constantine and Tripoli. However, most of the studies have focused on its Hebrew component and few have studied it against a general linguistic panorama. It is interesting that there is no systematization of Modern Judeo-Arabic, except the works by D. Cohen, and no studies comparing it with Classical Judeo-Arabic – even though the preserved documents are numerous. Moreover, there is a need

for a comparative study of this variety, Modern Tunisian Judeo-Arabic, and also for a comparison between Modern Judeo-Arabic in the Maghreb, in general, and the Classical Judeo-Arabic used in medieval times in the same place.

Additionally, a large amount of information can be extracted from its literature regarding its tradition, with the *Haskalah* being one of the most important factors that merits attention in Modern Judeo-Arabic literature. Only a few researchers have emphasised this fact when, actually, it is one of the most important processes in the Judeo-Arabic tradition in general.

Although this phenomenon has been widely studied, there is no real knowledge of the consequences of the *Haskalah* in Judeo-Arabic literature, although it led to the production of publications in Jewish communities in Arabic-speaking contexts for a century (1850-1950). Without a doubt, this resulted in a flow of texts beginning in numerous places in eastern and western Europe and, specifically, in North Africa, where the volume of works published in Judeo-Arabic was very large. Such is the case of Tunisia and, in particular, Tunis and its nearby cities, Sousse and Djerba, which were the last to maintain this volume of publications to meet the demand of a population that wanted to read this kind of literature, in the form of both periodicals and independent works. Tunis in particular was the focal point of a large quantity of works, more than any other place. For this reason and considering the huge volume of works, it was necessary to catalogue them, as editor Maklouf Nadjar from Sousse did, or to preserve them, as noted by R. Attal. Although the number of works was immense, they have not been studied in any depth, nor have their language or the features of the literature. In fact, the field is

VOLUMEN I: INTRODUCCIÓN Y ESTUDIO

surprisingly under-analyzed and contains some very important potential lines of research.

Within this phenomenon in Tunis, the works are quite variable in nature. Most are written from a non-religious point of view, with translations of works of universal literature and those from Europe being particularly important, although Tunisian writers are also productive. However, the folktale genre is the most important of all. In some way, this fact may result from the desire to express the oral tradition transmitted over the centuries between different communities and generations. Indeed, the corpus analyzed in this study was chosen precisely for this reason, because it formed part of a typical literary genre of the modern Judeo-Arabic stage and was one of the most important of them.

The collection examined in this study was chosen according to some criteria connected to the factors mentioned above: it fills a vacuum in the study of modern Judeo-Arabic, both linguistics and literature; it was a corpus written in Modern Judeo-Arabic, in particular Tunisian, in one of the most important places for the publication movement in North Africa; all of its volumes belonged to the genre of the folktale and all of them shared topics, characters and the same traditions. Thus, the textual corpus chosen was made up of *Ma'āseh Ṣadiqīm* and its six volumes, plus two volumes considered as appendices to the previous one, *Ma'āsiyyot fī šān Ḥokmat Šəlomo ha-Meleḵ* and *Ma'āseh Eldad ha-Danī*. They were studied together to create a complete panorama of the genre of the folktale in Modern Judeo-Arabic.

A complete search revealed that only a few copies have been preserved and only in some places, which could be caused by the fact that only a few

copies were published or, on the other hand, numerous copies were published but most of them were lost or they form part of private collections with no public access. In addition, they were conceived as a series of independent low-quality, low-price publications aimed at a wide public, which suggests two things: first, these texts were in demand and, second, their real purpose was to instil the pleasure of reading in the Tunisian population in the mid-20th century.

The edition from the analyzed collection preserves fundamental features such as typographical mistakes and mistakes regarding punctuation. Furthermore, the order and position of the paragraphs have been respected even when make reading and understanding unviable. The translation into Spanish was particularly difficult due to the lack of materials. Even so, the work by D. Cohen and the study by F. Talmoudi, which contains an appendix on Judeo-Arabic from Sousse, were especially useful in this study.

The linguistic analysis revealed various aspects. The first is the difference in the features in the first volume of *Ma'āseh Šadiqīm*. Its language maintains its own characteristics, perhaps because of its nature since its main source is *Sefer ha-Yašar* and its Judeo-Arabic is more linked to the literary than the oral variety, as can be seen in the other volumes. Another possibility is that it was written by another person in the Maklouf Nadjar publishing house, but this fact is reflected in the volume. The other books, from the second to the sixth, together with the two appendices, are different in nature, more linked to Judeo-Arabic in its oral variety, with more dialecticisms, more loan words and a considerable number of translations of the biblical verses that appear in the texts.

Generally speaking, the most relevant features of the volumes as a whole are:

Orthography:

- There is a mix of characteristics of various systems. Firstly, the consonantal system of correspondences is not totally adjusted to any of the three orthographical systems found in the Judeo-Arabic tradition (Arabized, phonetic and Hebraized orthography).

The first text conserves the addition of diacritical points imitating the Arabic alphabet to supply the difference in the number of consonants, as with the *gimel* representing *zīm* or *ṣade* for *ṣād*; the use of allophones of Arabic phonemes; the absence in diacritics in *ta'* and *tā' marbūṭa*; the use of the morpho-phonematic article, regardless of the solar or lunar letter – an archaizing feature very near the Classical Judeo-Arabic tradition; a tendency to mark consonants which are geminated with a double scripture, and also *waw* and *yod* which, being short, can be marked, which could be the influence of rabbinical orthography, as Blau notes.

Similar to phonetic orthography is the use of *pe'* with diacritics and the non-differentiation related to the different types of *'alif*, in all its positions and denominations, which is characteristic of Arabized orthography.

All of these characteristics suggest that the system in this collection would reflect Arabized orthography, typical of Early and Classical Judeo-Arabic and, to a lesser extent, Late and Modern Judeo-Arabic. However, this fact denotes a certain degree of evolution in relation to questions such the use of diacritics in letters that do not use them in Arabized orthography, the use of certain Hebrew allophones in some Arabic

phonemes, some brief and long vowels being marked due to the full spelling, *'alef* representing *'alif* in every position and *tā' marbūta* being always represented by *he'*.

Morphology:

Verbal morphology: the Arabic verbal system maintains, in a general way, the same scheme as Classical Arabic although the differences lie in phonetic rules that are applied to the verbal conjugation and the noun. The most relevant features are:

1 – Use of the preformative /n-/ in the imperfect of the first person singular: AC /'aktab/> /nəktəb/.

2 – Use of the preformative /n-/ plus the aformative /-u/ in the imperfect of the first person plural: AC /naktab/> /nəktbu/.

3 - Dual forms in the conjugation of the verb are lost.

4 – There is no distinction between the second person masculine and feminine and the form is reduced to the masculine one. This fact is also observed between the third person masculine and feminine, where the masculine form agglutinates both genres.

5 – Without an exhaustive vocalization, it is not possible to graphically distinguish the first and the second person singular in the perfective.

6 – With verbs with three strong radicals, in the perfective, when the aformative is consonantal, the vocalization is /12ə3/; when it is vocalic it follows the scheme /1ə23/: /ktəbna/ /kətbu/.

7 – Geminated verb: in the perfective, when there are aformatives, the second radical root appears reduplicated and it follows the scheme /1ə22/ (/həbb/). In the imperfect, when the preformative is /y-/, the vowel is /i/ (/yihəbb/).

8 – Verbs with first radical root weak in the imperfective take an ultra-short vowel between the second and the third radical root (/nəkəl/). The case of the verb /'ahada/ is special because it behaves, in the perfective, as a third weak radical root verb.

9 – The derivate forms, from II to X, are used with the same features as in Classical Arabic, excepting the IV form, whose functions have taken the II form. Additionally, verbs in derivate forms not used in Classical Arabic are seen.

Nominal morphology:

- Some changes are produced, the vast majority of a quantitative kind, due to the vowels falling in open syllables although the nominal schemes do not differ from those of Classical Arabic.

Pronouns:

- The dual forms of the nouns are not frequent and are only found in time periods, units of measurement or some parts of the body that are doubles. To make the dual, the numeral /*zawž*/ ‘two’ is used, followed by the noun in plural.

- The most widely used relative pronoun is /*'allaḏī*/, a fossilized form of /*di*/ or /*illi*/ and results in an archaized feature close to the Classical Judeo-Arabic tradition.

- The indefinite pronoun is built using /*wāḥad*/ ‘one/, followed by the noun.

- The use of interrogative adjective pronouns such as /*aš*/ ‘what’ and /*aškūn*/ ‘who’.

- Prepositions and adverbs: a very large use of prepositions and adverbs (/*dalḥīn*/, /*yāsr*/, among others) is seen.

Syntax:

- The use of /*an*/ in subordinated sentences.

- The relative is /*'allaḏī*/, which keeps its forms in every genre and number and assumes, in some cases, the function of /*mā*/.

- Various models in the order of the verbal sentence that are far from Classical Arabic.

- A heavy presence of auxiliary verbs that add value or shade to the verb (*/šār/, /māzəl/, /qām/*, among others).

- Changes in the imperfectives that act like verbal periphrasis and changes in particles are seen with regard to Classical Arabic.

- The coexistence of the synthetic construct state, adjusted to the classical form, with the analytical construct state through the particle */mtā'* being more frequent than the first one.

- The negation shows a composed form determined by two parts: */mā/*, which appears in an isolated way before the verb, and */šī/*, as an aformative after the verb in the perfective or imperfective and the nominal negation after the pronoun.

- A very large quantity of Hebrew loan words related to religion and cults as well as Judeo-Spanish and French words.

The study then carried out a literary analysis in which these three volumes form a unique block with shared features. At first and after the study, it was decided to do the analysis starting with the details and then extending to a general panorama, i.e., story by story. This was due to the fact that the stories were conceived as independent narratives and it was

not possible to find a common nexus between them or a chronological order unrelated to the arrangement of the stories or regarding the volumes. It is clear that the first volume, also in a literary way, maintains its own different features because its purpose is to rewrite the Biblical text trying to explain some gaps. This free arrangement of the stories in the first five volumes is taken from the work of the same name written in Hebrew, *Ma'āseh Šadiqīm*, by the rabbi Abraham Ḥalfon who lived in Tripoli at the beginning of the 18th century. Moreover, some of the stories in the Modern Tunisian Judeo-Arabic work cite this as the very source of the text. It is known that the work by Abraham Ḥalfon was preserved in two versions, one longer than the other, and that the longer one was lost. Comparing the extended and the brief versions (edited by A. Rabib in 2009), it is clear that the stories in the Judeo-Arabic *Ma'āseh Šadiqīm* are longer and more detailed than the original work. This might be the translation into Judeo-Arabic of the extended Hebrew version of the work by Abraham Ḥalfon although this cannot be confirmed. However there is clearly a very close relation between these two works.

The four central themes on which the literary analysis is based maintain a common thread throughout the corpus, that of offering inspirational stories intended for a moral or ethical teaching, called *musar*, to inculcate values in readers or listeners. These are based on the desire to explain the importance of study, of becoming a scholar, of friendship, of not being a liar, of not being miserly, among others. Even so, the aim of all these facts is to educate. Additionally, the oral component is very important because these stories are conceived to be transmitted. There are an important number of characters from different periods and places, both

VOLUMEN I: INTRODUCCIÓN Y ESTUDIO

known and anonymous along with rabbis, which tradition raised to the category of literary characters. With regard to the sources, as noted above each story must be studied separately because they present diverse sources, from medieval to modern, from the first collection of Hebrew stories to the work by Abraham Ḥalfon, which is the most recent. This collection also stays close to Arabic tradition and its *qiṣaṣ al-anbiyā'* – inspirational stories about prophets. All of these different sources of diverse nature, in different Judaic languages, from various places and periods, are linked by the common nexus of having produced stories with a strong ethical and moral content with the purpose of teaching and being transmitted orally.

Furthermore, the works all have a high bibliographical value because of the various other works and authors cited in many of the stories and serve as a resource to give context to the narratives or as sources in and of themselves. This information accompanies the texts as they develop because it forms a part of the stories.

As a final conclusion, it is important to note that this work is a continuation of studies within the Judeo-Arabic tradition in its modern stage. I firmly believe that it offers a general view from a collection of texts, also linguistically and literally. The result is a complete examination of a specific genre characteristic of Modern Judeo-Arabic and through it all of its most significant features are analyzed.

Study perspectives

Having analysed this textual collection, a series of perspectives merit mention.

Firstly, it is necessary to study the phenomenon of the *Haskalah* more deeply to understand the reasons that made it a movement through which publications in Judeo-Arabic became widespread among communities in the East and West.

Secondly, the analysis given of these texts should be extended to others under the same title, *ma'āseh*, to obtain a complete perspective of the folktale genre, not only in Tunisia, but in all the Maghreb and in those eastern locations where publications of this genre appeared.

Thirdly, an overall view of the linguistic features of the texts in Judeo-Arabic from the Maghreb in the modern period needs to be established in order to consider its features and offer a systematization. Moreover, some should be compared to Judeo-Arabic works in its Medieval or Classical period or Classical Arabic, to confirm its continuity on questions related to orthography, morphology, syntax and conventions. Besides this, attention must be paid to the question of the verb because it presents differences with respect to Classical Arabic and to Medieval Judeo-Arabic. Furthermore, a glossary of the terms of the texts analyzed in this study would be useful to compare Classical Arabic, Medieval Judeo-Arabic and Modern Judeo-Arabic and this comparison could also be extended to other stages of the language, providing a valuable work tool for studies in the future. In addition, the analysis of the Hebrew component has been documented in recent years, and it would be helpful to know the degree of this component in certain texts instead of basing it on its oral transmission.

Finally, regarding the texts analyzed in this work, it is necessary to study whether the version of the stories shared with the work by Abraham

Halfon correspond to its longer, lost version, and the brief version preserved in the edition by A. Rabib. Moreover, it would be interesting to specify aspects of the way these narratives, originally written in Hebrew, were translated into Modern Tunisian Judeo-Arabic, observing their modes, calques and methods.

BIBLIOGRAFÍA

A

- ABRAMSON, S., 1965-1966, *Rab Nissim Gaon Libelli Qunigue*. Jerusalem: Hamishah Sefarim.
- ABUMALHAM MAS, M., 1991, «Alejandro Magno ‘Dul-Qarnayin’ en el *Kitab adab al-falasifa*», *Anaquel de Estudios Árabes* 2, pp. 75-118.
- ADLER, E. N., 1930, *Jewish Travellers*. Londres. Reimpr. 1987 Nueva York: Routledge & Sons.
- ADLER, M. N. (trad.), 1993, *The Itinerary of Benjamin of Tudela: Travels in the Middle Ages*. Londres: Pangloss Press (1ª ed. 1907).
- ALBA CECILIA, A., 1991, *Cuentos de los Rabinos*. Córdoba: El Almendro.
- 1988, *Las primeras colecciones de cuentos hebreos medievales*. 3 vols. Madrid: Editorial Universidad Complutense de Madrid.
- NAVARRO-PEIRÓ, Á., 2004, «Del cuento rabínico al cuento medieval hispano», *Miscelánea de Estudios Árabes y Hebraicos, Sección Hebreo* 53, pp. 17-34.
- ALEXANDER, T.; DAN, J., 1972, «The Complete *Midrash va-Yissa'u*», *Mehkarei ha-Merkaz le-Heker ha-Folklor* 3, pp. 67-76.
- AL-JALLAD, A., 2009, «The Polygenesis of the Neo-Arabic Dialects», *Journal of Semitic Studies* 54, 2, pp. 515-536.
- AL-KHATARY, A., 1997, «The Problem of diglossia in the Arab World», *al-'Arabiyya* 30, pp. 1-30.

- AL-KISA'I, Muhammad ibn 'Abd Allah, 1997, *Tales of the Prophets (Qisas al-Anbiya)*, (W. T. Thackston Jr. ed.). USA: Great Books of the Islamic World Inc.
- AL-TALABÎ, Ahmad Ibn Muhammad, 2002, *Arâ'is al-majâlis. Qisas al-Anbiyâ*, (W. Brinner trad.). Beirut: Dar Ihyâ al-Kutub al-arabiyya, n. d.
- ALTOMA, S. J., 1969, *The Problems of Diglossia in Arabic: A Comparative Study of Classical and Iraqi Arabic*. USA: Harvard Center for Middle Eastern Studies.
- AMAHJOUR, A., 1999, «Un cuento judeo-árabe de Marruecos», *Estudios de Dialectología Norteafricana y Andalusí* 4, pp. 209-216.
- AMRAN, R., 2007, «El Libro de Viajes de Benjamín de Tudela: Del mito a la realidad histórico-geográfica», *Cahiers de linguistique hispanique médiévale* 30, pp. 13-24.
- ARAMA, I., 1882, *'Aqedat Yishaq*. 3 vols. Varsovia: Pressburg.
- ASENJO ORIVE, R., 2012, «El curioso reino animal del *Sefer Eldad hadani*», *eHumanista* 20, pp. 37-46.
- ATTAL, R.; HARROCH, M., 1986-1987, «Hebrew Printing in Tripoli, Libya-Additions», *Qiryat Sefer* 61, pp. 561-572.
- ATTAL, R., 1980, «Évocation de la France dans la littérature judeo-arabe tunisienne», *Judaïsme d'Afrique du Nord aux XIXe-XXe siècles* (M. Abitbol eds.). Jerusalén: Ben Zvi Institute, pp. 114-124.
- 1975b, «Les traductions en judéo-arabe Tunisian des ouvres d'Abraham Mapu», *Revue des Etudes Juives* 134, pp. 137-144.

- 1975a, «The Beginnings of Hebrew Publishing in North Africa»,
La Haggada d'Alger. Jerusalem: Hebrew University of
Jerusalem, pp. 5-9.
- 1960, «Aperçu sur la littérature populaire des Juifs tunisiens»,
Studies and Reports of the Ben Zvi Institute 3, pp. 50-54.
- AVIVI, Y., 2008, *Kabbala Lurianica*. 3 vols. Jerusalem: Ben Zvi
Institute (en hebreo).

B

- BABA, O.M., 2010, «Tipología dialectal árabe: Algunas isoglosas
significativas», *Anaquel de Estudios Árabes* 21, pp. 253-270.
- 2008, «El consonantismo en los dialectos árabes», *Anaquel de
Estudios Árabes* 19, pp. 141-158.
- 2005, «Los adverbios y locuciones temporales en los dialectos
árabes modernos», *Anaquel de Estudios Árabes* 16, pp. 193-
200.
- 2003, «Las partículas de la anexión directa en los dialectos árabes
modernos», *Anaquel de Estudios Árabes* 14, pp. 201-218.
- BACCOUCHE, T., 1972, «Le phoneme /g/ dans les parlers arabes
citadins de Tunisie», *Proceedings of the Seventh International
Congress of Phonetic Sciences* (A. Rigault; R. Charbonneau
eds.). The Hague: Mouton, pp. 652-655.
- 1969, «Description phonologique du parler árabe de Djemmal
(Tunisie). Avec choix de textes, transcription et traduction»,
Cahiers du Ceres 2, pp. 23-82.

- BAHAT, J., 1990, *La composante hébraïque en judéo-arabe maricain écrit*. Jerusalén: Hebrew University of Jerusalem (en hebreo).
- BALLESTÍN, A., 2002, *El Dialogus contra iudaeos de Pedro Alfonso. Traducción y notas críticas. Su inserción en la polémica judeo-cristiana*. Zaragoza: Universidad de Zaragoza.
- BAR-ASHER, M., 1996, «La recherche sur les parlers judéo-arabes modernes du Maghreb: État de la question», *Histoire Epistemologie Langage* 18, 1, pp. 167-177.
- 1986, «Le diminutif dans les dialectes judéo-arabes du Tafilalet (Maroc)», *Massorot* 2, pp. 1-14.
- 1992, *La composante hébraïque du judéo-arabe algerien (communautés de Tlemcen et Aïn Temouchement)*. Jerusalén: The Magnes Press.
- 1991a, «Some usages of the Hebrew component in Modern Judeo-Arabic», *Massorot* 5-6, pp. 35-50 (en hebreo).
- 1991b, «Hebrew elements in North-African Judeo-Arabic: Alterations on Meaning and Form», *Semitic Studies in Honour of Wolf Leslau on the occasion of his eighty-fifth birthday* (A.S. Kaye ed.). Vol. 1. Wiesbaden: Harrassowitz, pp. 128-148
- 1989, «Some aspects in the study of the Hebrew component in Eastern and Western Neo Judeo-Arabic», *Massorot* 3-4, pp. 147-170 (en hebreo).
- 1988, «The Sharḥ of the Maghreb: Judeo-Arabic Exegesis of the Bible and Other Jewish Literature – Its Nature and Formation», *Studies in Jewish Languages – Bible Translations and Spoken*

- Dialects* (M. Bar-Asher ed.). Jerusalén: Misgav Yerushalayim. 3-34 (en hebreo).
- 1985, «The Hebrew elements in the šarh of Morocco», *Lešonenu* 48-49, pp. 227-252 (en hebreo).
- 1978, «Les éléments hébreux du judéo-arabe marocain», *Lešonenu* 42, pp. 163-189 (en hebreo).
- BARNAI, J., 1992, *The Jews in Palestine in the Eighteenth Century*. USA: University of Alabama Press.
- BARON, S. W., 1941, *Essays on Maimonides: An Octocentennial Volume*. Nueva York: AMS Press.
- BEN CHEREB, M., 1958, Beaussier, M., *Dictionnaire pratique arabe maghrebien-français* (1ª ed. 1938). Junto con los suplementos de J. Lentin. Ibis Press.
- BECKER, D., 1984, *ha-Risāla šel Ibn Qurayš*. Tel-Aviv: Tel-Aviv University.
- 2005, *Arabic Sources of Isaac ben Barus's Book of Comparison in the Hebrew and in the Arabic languages*. Tel-Aviv.
- BEN-AMÓS, D., 1999, «Jewish Folk Literature», *Oral Tradition* 14, 1, pp. 140-274.
- BENITE, B. D.; BEHAR, M., 2009, *The Ten Lost Tribes. A World History*. Oxford: Oxford University Press.
- BENJAMIN, S., 1995, *The World of Benjamin of Tudela*. Madison: Fairleigh Dickinson University Press.
- BEN-SHALOM, R., 1996, «Communication and Propaganda between Provence and Spain: The Controversy over extreme Allegorization (1303-1306) », *Communication in the Jewish*

- Diaspora: The Pre-Modern World* (S. Menache ed.). Leiden: Brill, pp. 171-226.
- BIN GORION, M. Y., 1990, *Mimekor Yisrael*. Tel-Aviv (ed. revisada y reimp. de la obra 1966).
- BLANC, H., 1974, «The *nekteb-nektebu* imperfect in a variety of Cairene Arabic», *Isral Oriental Studies* 4, pp. 206-226.
- BLAU, J., 2006, *A Dictionary of Mediaeval Judeo-Arabic Texts*. Jerusalén: Hebrew University of Jerusalem.
- 2002, *Handbook of Early Middle Arabic*. Jerusalén: Hebrew University of Jerusalem.
- 1999, «Hebrew and Aramaic Elements in Early Judeo-Arabic Written in Phonetic Spelling», *Vena Hebraica in Judaeorum Linguis* (S. Morag; M. Bar Asher; M. Mayer-Modena eds.). Milán: Università delgi Studi di Milano, pp. 59-66.
- 1995, *Grammar of Mediaeval Judeo-Arabic*. Jerusalén: Hebrew University of Jerusalem (en hebreo) (últ. ed.).
- 1985, «Notes on the use of different registers of Judeo-Arabic by one author», *Biblical and other studies in Memory of S.D. Goiten, Hebrew Annual Review*, 9, pp. 75-78.
- 1981, *The Emergence and Linguistic Background of Judaeo-Arabic. A Study of the Origins of Middle Arabic*. Jerusalén: Ben Zvi Institute.
- 1970, *On Pseudocorrections in Some Semitic languages*. Jerusalén: Hebrew University of Jerusalem.

- 1966-1967, *A Grammar of Christian Arabic. Based mainly on South-Palestinian Texts from the first millennium*. Lovaina: Secretariat du Corpus.
- 1961, *A Grammar of Mediaeval Judeo-Arabic*. Jerusalén: Hebrew University of Jerusalem.
- 1957, «The reflections of dialects in the Medieval Arabic of Jews», *Tarbiz* 27, pp. 83-92.
- ; HOPKINS, S., 1987, «Judaean-Arabic Papyri-Collected, Edited, Translated and Analysed», *Jerusalem Studies in Arabic and Islam* 9, pp. 87-160.
- ; HOPKINS, S., 1984, «On Early Judaean-Arabic Orthography», *Zeitschrift für Arabische Linguistik* 12, 9-27.
- BOR, H., 2001, «Enlightenment values, Jewish Ethics: The Haskala's movement transformation of the traditional Musar genre», *New perspectives on the Haskalah* (D. Feiner; D. Sorkin eds.). Londres: Littman Library of Jewish Civilization, pp. 48-63.
- BORIS, G., 1951, *Documents linguistiques et ethnographiques sur une région du Sud-Tunisien (Nefzaoua)*. París: Maissonneuve.
- BORRMANS, M., 1969, «A propos d'une nouvelle grammaire arabe tunisienne», *Revue de l'Institut des Belles Lettres Arabes* 32, 123, pp. 139-151.
- BOSWORTH, A. B.; BAYNHAM, E. J., 2000, *Alexander the Great in Fact and Fiction*. Oxford: Oxford University Press.
- BROZNICK, N.; STERN, D.; MIRZKY, M. J., 1990, «The Alphabet of Ben Sira», *Rabbinic Fantasies: Imaginative Narratives from*

Classical Hebrew Literature (D. Stern; M.J. Mirzky eds.). Philadelphia-N.Y.: The Jewish Publication Society, pp. 167-202.

BRUNOT, L., 1936, «Notes sur le parler arabes des Juifs de Fès», *Hespéris* 22, pp. 1-32.

—; MALKA, E., 1940, *Glossaire judéo-arabe de Fès*. Rabat: École du Livre.

—; MALKA, E., 1939, *Textes judéo-arabe de Fès. Textes, transcription. Traduction anotée*. Rabat: École du Livre.

BUBER, M., 1969, *The Legens of Baal-Shem*. New York: Schocken Publishing.

C

CANO PÉREZ, M. J., 2011, «La presencia del judeo-árabe en los fondos de la Biblioteca General y Archivos de Tetuán (Marruecos)», *La cuentística en judeo-árabe como ejemplo de interculturalidad* (B. Molina Rueda; M. J. Cano Pérez.; T. M. García Arévalo eds.). Granada: Editorial Universidad de Granada, pp.100-131.

— 2004, «Los notables judíos de Cataluña y el sur de Francia según el *Sefer Masa'ot* de Benjamín de Tudela», *Miscelánea de Estudios Árabes y Hebraicos, Sección Hebreo* 53, pp. 73-95.

—; FERRE, L., 1988, *Cinco epístolas de Maimónides*. Barcelona: Riopiedras.

CANTERA ORTIZ, J., 2007, «La sabiduría en el Libro de los Proverbios del Antiguo Testamento», *Paremia* 16, pp. 19-27.

- CANTINEAU, J., 1938, «Le pronom suffixe de 3ª personne singulier masculine en arabe classique et dans les parlers arabes modernes», *Bulletin de la Société de Linguistique de Paris* 40, pp. 89-97.
- CHAHLANE, A., 2005, «Averroes, Maimonides y la crisis en la comunidad judía medieval», *Anales del Seminario de la Historia de la Filosofía* 22, pp. 111-123.
- CHAPIRA, B., 1919, «Legends biblique attribuées a Ka'b al-Ahbar», *Revue des Études Juives* 69, pp. 86-107.
- CHARLES, H.E., *The Apocrypha and Pseudepigrapha of the Old Testament*. Oxford: Clarendon Press. 2 Vols.
- CHARLESWOTH, J. H. (ed.), 1983, *The Old Testament Pseudepigrapha*. Vol. 1. New York: Doubleday, Garden City.
- CHETRIT, J., 2010, «Judeo-berber», *Encyclopedia of Jews under Islamic World* (N.A. Stillman et al. eds.). Leiden: Brill, Vol. 3, pp. 58-60.
- 2008, «La question linguistique dans la presse judéo-arabe de Tunis à la fin du XIXeme siècle», *De Tunis à Paris. Mélanges à la mémoire de Paul Sebag*. Paris, pp. 47-79.
- 2007a, «Le Judéo-berbère et ses usages au Maroc: Dépôts lexicaux, textes parodiques et textes calques», *Diglossie, Hybridation et Diversité intra-linguistique. Etudes socio-pragmatiques sur les langues juives, le judéo-arabe et le judéo-berbère* (J. Chetrit ed.). Paris-Louvain: Peeters, pp. 213-352.

- 2007b, «Usages maskiliques d'éléments hébraïques dans la presse judéo-arabe de Tunis à la fin du XIXème siècle», *Mosheh Bar Asher Book* (A. Maman, et al eds.). Jerusalén, Vol. III, pp. 397-416.
- ; SCHROETER, J., 2003, «Les Rapports entre Juifs et Berbères en Afrique du Nord: Aspects historiques et culturels», *La Méditerranée des Juifs: Exodes et enracinements* (P. Balta.; C. Dana; R. Dhoquois-Cohen eds.). Paris: L'Harmattan, pp. 75-87.
- 1996, «La formation d'un judeo-arabe journalistique à Tunis à la fin du XIXe siècle», *Hommage à Shelomo Morag* (M. Bar-Asher ed.). Jerusalén: Hebrew University of Jerusalem, pp. 523-538.
- 1991, «A Socio Pragmatic Study of the Hebrew Component in the Judeo-Arabic poetry of North Africa: Textual Aspects», *Massorot* 4-5, pp. 251-231 (en hebreo).
- 1990, «National Hebrew Modernism as against French Modernism: Hebrew Haskalah in North Africa at the end of the nineteenth century», *Miqqedem Umiyyam* 3, pp. 11-76.
- 1986, «Strategies discursives dans la langue des femmes judéo-arabophones du Maroc», *Massorot* 2, pp. 41-66.
- 1983, «Judeo-Arabic», *The Jews of the Middle East and North Africa in Modern Times* (S. Reeva; M. M. Laskier; S. Regner eds). Columbia: Columbia University Press, pp. 128-133.
- 1981, «La poésie personnelle et sociale en judéo-arabe marocain», *Miqqedem Umiyyam* 1, 185-230 (en hebreo).

- COHEN, D., 1978, «Judeo-Arabic Dialects», *Encyclopaedia of Islam New Edition* (P. J. Bearman et al. ed.). Leiden: Brill, Vol. 4, pp. 299-302.
- 1975, *Le parler arabe des Juifs de Tunis: Étude descriptive et historique*. The Hague: Mouton.
- 1964, *Le parler arabe des Juifs de Tunis: Textes et Documents linguistiques et ethnographiques*. The Hague: Mouton.
- COHEN, M., 1912, *Le parler arabe des Juifs d'Alger*. París: Mouton Hage.
- CORRIENTE, F., 2012, «On reading written dialectal information. The case of Andalusian Arabic», *Actas del Congreso Internacional 'Los dialectos árabes en las fuentes escritas'* (Zaragoza, 2009), «De los manuscritos medievales a Internet», pp. 17-25.
- 2011, «The Emergence of Western Arabic: A likely consequence of creolization», *Modern Trends in Arabic Dialectology* (M. Embariki; M. Ennaji eds.). NY: The Red Sea Press, pp. 39-46.
- 2010, «Arabic dialects before and after Classical Arabic», *Arabic Language across the ages* (J. P. Monferrer; N. al-Jallad eds.). Wiesbaden: Reichart, pp. 11- 21.
- ; VICENTE, Á., 2008, *Manual de dialectología neoárabe*. Zaragoza: Instituto de Estudios Islámicos y del Próximo Oriente.
- ; FERRANDO, I., 2005, *Diccionario árabe avanzado*. Tomo 1: árabe-español. Herder.
- 1997, *A Dictionary of Andalusí Arabic*. Leiden: Brill.

- 1994a, «Newest data on Andalusí Arabic», *Actas del Congreso Internacional sobre interferencias lingüísticas arabo-romances y paralelos extra-íberos*. Zaragoza, pp. 41-46.
  - 1994b, «Current State of research in the field of Andalusí Arabic: Achievements and Prospects», *Perspectives on Arabic Linguistics VI*. Amsterdam-Philadelphia, pp. 7-16.
  - 1992, *Árabe andalusí y lenguas romances*. Madrid: Mapfre.
  - 1989, «South Arabian Features in Andalusí Arabic», *Studia Linguistica et Orientalia Memoria Haim Blanc dedicate*. Wiesbaden: Harrassowitz, pp. 94-103.
  - 1977, *A Grammatical Sketch of the Spanish Arabic dialect Bundle*. Madrid: Instituto Hispano-Árabe de Cultura.
  - 1971, *Problemática de la pluralidad en semítico: el plural fracto*. Madrid: CSIC.
- CRANE, J. K.; DORFF, E. N., 2012, *The Oxford Handbook of Jewish Ethics and Morality*. Oxford: Oxford University Press.
- CROWN, A. D.; PUMMER, R.; TAL, A., 1993, *A Companion to Samaritan Studies*. Mohr Siebeck.

D

- DAN, J., 2007, «Fiction, Hebrew», *Encyclopaedia Judaica* (F. Sloknic ed). Jerusalén-N.Y.: Keter Publishing-McMillan, Vol. 7, pp. 10-16.
- 1985-1986, *Sefer ha-Yashar*. Jerusalén: Bialik Institute.
- 1975, *Ethical and Homiletical Literature*. Jerusalén: Keter Publishing House.

- 1974, *The Hebrew Story in the Middle Ages*. Jerusalén: Keter Publishing House
- DAVID, A., 2007, «Halfon, Abraham», *Encyclopaedia Judaica* (F. Sloknic ed). Jerusalén-N.Y.: Keter Publishing-McMillan Leiden: Brill, Vol. 8, p. 273.
- DEN HEIJER, 2012, «Introduction: Middle and Mixed Arabic, A New Trend in Arabic Studies», *Middle Arabic and Mixed Arabic: Diachrony and Synchrony* (L. Zack; A. Schippers eds.). Leiden: Brill, pp. 1-25.
- DÍEZ-MACHO, A., 1983, *Apócrifos del Antiguo Testamento*. 3 vols. Madrid: Ediciones Cristiandad.
- DORON, D., 2007, «Lexical and Exegetical Similarities and Differences in North African Judaeo-Arabic Suruh on Genesis», *Journal of Semitic Studies*, 52, 1, pp. 113-135.
- DOZY, R., 1881, *Supplément aux dictionnaires arabes*. Leiden: Brill. 2 Vols.

E

- EPSTEIN, I., 1930, *Responsa Rabbi Simeon ben Zemah Duran as a Source of the History of the Jews in North Africa*. Oxford: Oxford University Press.
- ENRÍQUEZ GÓMEZ, A., 1992, *La Inquisición de Lucifer y Visita de todos los diablos*. Zaragoza: Hesperia Libros.
- ESCHELBACH, M. A., 2007, *Has Joab foiled David? A Literary Study of the importance of Joab's character in relation to David*. N. Y.: PeterLang.

F

- FARHI, J., 1902, *'Ose Pele*. Livorno. 2 Vols.
- FEINER, S., 2004, *Haskalah and History: The Emergence of a Modern Jewish Historical Conciuousness*. Londres: Littmann Library of Jewish Civilization.
- FERGUSON, C. A., 1991, «Diglossia revisited», *Southwest Journal of Linguistics* 10, 1, pp. 214-234.
- 1959b, «Diglossia», *Word* 15, pp. 323-340.
- 1959a, «The Arabic Koine», *Lamguage* 35, 4, pp. 616-630.
- FERRER, J., 2008, *El yidish. Historia y gramática de una lengua judía*. Barcelona: Universidad de Girona.
- FINE, L., 2003, *Physician of the Soul, healer of the Cosmos: Issac Luria and his Kabbalistic Fellowship*. Stanford: Stanford University Press.
- FINKEL, J., 1939, *Maimonide´s Treatise on Resurrection (Maqala fi-Tehiyat ha-Metim). The Original Arabic and Samuel ibn Tibbon´s Hebrew Translation and Glossary*. New York: American Academy for Jewish Research.
- 1937-1938, «An Arabic Story of Avraham», *Hebrew Union College Annual* 12-13, pp. 387-410.
- FINKELSTEIN, L., 1962, *Akiva: Scholar, Saint and Martyr*. Michigan: World Publishing Company.
- FISCHER, W. D., 2013, «Classical Arabic», *Encyclopedia of Arabic Language and Linguistics* (On-Line Edition L. Edzard; R. de Jong eds.). Brill Online.

- 2002, *A Grammar of Classical Arabic* (3ª edición revisada). New Haven: Yale University Press.
- FISHMAN, J. (ed.), 1985, *Reading in the Sociology of Jewish Languages*. Leiden: Brill.
- 1981, «The Sociology of Jewish languages from the perspective of the general sociology of language: A preliminary formulation», *International Journal of the Sociology of Language* 30, pp. 5-16.
- FLUSSER, D., 1962, *Sefer Yosipon* (reimp. 1981). Jerusalem: Bialik Institute
- FORTEZA-REY, M. (ed.), 1983, *Yosef ben Meir ben Zabarra, Libro de los Entretenimientos*. Madrid: Editora Nacional.
- FRAENKEL, J., 1982, *L'imprimerie hébraïque á Djerba*. Tesis doctoral. París. 2 Vols.
- FRANK, D., 2004, *Search scripture well: Karaite Exegets and the Origins of the Jewish Bible commentary in the Islamic East*. Leiden: Brill.
- FRANQUESA, P., 1966, *Introducción a los Salmos en la Sagrada Biblia*. Barcelona: Editorial Regina.
- FREIMANN, J.; SCHWARTZ, D., 2007, «Abba Mari ben Moses ben Joseph Astruc of Lunel», *Encyclopaedia Judaica* (F. Sloknic ed). Jerusalén-N.Y.: Keter Publishing-McMillan, Vol. 1, p. 230.

G

- GALLEGO GARCÍA, M.Á., 2011, «Géneros y tipología de la literatura judeo-árabe medieval», *La cuentística en judeo-árabe como ejemplo de interculturalidad* (M. J. Cano; B. Molina; T. M. García eds). Granada: Editorial Universidad de Granada, pp. 51-77.
- 2006, *El judeo-árabe medieval. Edición, traducción y estudio lingüístico del Kitāb al-taswi'a de Yonah ibn Ġanāḥ*. Bern: Peter Lang.
- 1997, «Factor religioso y factor lingüístico en el judeo-árabe medieval», *Ilu. Revista de Ciencias de las Religiones* 2, pp. 39-48.
- GALAND-PERNET, P.; ZAFRANI, H., 1970, *Une version berbère de la Haggadah de Oesah. Texte de Einrhir du Todrha (Haut Atlas)*, Maroc. París: Geuthner. 2 Vols.
- GARCÍA ARÉVALO, T.M., 2012a, «*Ma'aseh Sadiqim*: A Corpus of Tunisian Judeo-Arabic Tales of Contemporary Times», *IBLA* 210 (dic. 2012), pp. 267-279.
- 2012b, «*Sefer Eldad ha-Dani*: Guía de ediciones, traducciones y estudios», *Oriente desde Occidente: Los escritos de viajes judíos, cristianos y musulmanes sobre Siria-Palestina (ss. XII-XVII)* (M. J. Cano; T. M. García eds.). Granada: Editorial Universidad de Granada, pp. 105-127.
- 2011, «'Lo sefardí' en la colección de cuentos judeo-árabe *Ma'aseh Sadiqim*», *La cuentística en el mundo sefardí* (M. J.

- Cano; B. Molina; T. M. García eds.). Granada: Editorial Universidad de Granada, pp. 211-245.
- 2010, *Tres cuentos judeo-árabes sobre Maimónides*. Granada: Editorial Universidad de Granada.
- 2009, «Cartas de Maimónides: Guía de ediciones, traducciones y estudios», *Miscelánea de Estudios Árabes y Hebraicos, Sección Hebreo* 58, pp. 87-111.
- GARCÍA CASAR, M.F., 2003, «El universo poético de una siónida de Yehuda ha-Levi», *Judaísmo Hispano: Estudios en memoria de José Luis Lacave Riaño* (E. Romero coord.). Salamanca: Editorial Universidad de Salamanca, Vol. 1, pp. 89-98.
- GARCÍA GUINEA, M.A., 1997, *Viajes y viajeros en la España Medieval*. Madrid: Fundación Santa María la Real.
- GARCÍA MORENO, A., 2008, «Maasés del Meam Loez» en *Sefardíes: Literatura y lengua de una nación dispersa* (E. Romero; I.M. Hassán; R. Benito Izquierdo coord.). Cuenca: Ediciones de la Universidad de Castilla –La Mancha, pp. 301-324.
- GASTER, M., 1934, *Ma'ase Book*. Philadelphia: The Jewish Publication Society. 2 vols.
- GAVISON, A., 1746, *Omer ha-Skikhah*. Preface and supplement. Leghorn.
- GOLD, D., 1981, «Jewish intralinguistics as a field of study», *International Journal of the Sociology of Language* 30, pp. 91-105.
- GOLDBERG, H., 1974, «A pilot study of the culture and language of Tripolitanian Jewry», *Lešonenu* 38, pp. 137-147 (en hebreo).

- GONZALO MAESO, D.; PASCUAL RECUERO, P., 1969, *Me'am Lo'ez. Tomo preliminar. Prolegómenos*. Madrid: Editorial Gredos.
- GRAND'HENRY, J., 2008, «Le moyen arabe dans le manuscrit de la versión arabe du discours 40 de Grégoire de Nazianze», *Moyen arabe et variétés mixtes de l'arabe à travers l'histoire* (J. Lentin; J. Grand'Henry eds.). Louvain-la-Neuve: Institut Orientaliste de Louvain, pp. 181-191.
- GUTIERREZ GARCIA, S., 2007, «Estudio lingüístico de un romanceamiento castellano: El 'Yosipon' de la Biblioteca Menéndez Pelayo (MS M-54)», *Verba* 34, pp. 259-284.

H

- HAGEGE, D., 1939, *Littérature judeo-arabe tunisienne*. Susa.
- HALKIN, A.S., 2007, «Judeo-Arabic Literature», *Encyclopaedia Judaica*, Second Edition (F. Sloknic ed). Jerusalén-N.Y.: Keter Publishing-McMillan, Vol. 11, pp. 530-538.
- HALKIN, H., 2010, *Yehudah HaLevi*. USA.
- HAMMOND, N.G.L., 1992, *Alejandro Magno: Rey, general y estadista*. Madrid: Alianza editorial.
- HARVIAINEN, T., 1995, «A Karaite letter-for-letter transliteration of BH MS Firkovisch II, Arab-EVR 335», *Textus* 18, pp. 169-177.
- 1993, «Karaite Arabic transcription of Hebrew in the Saltykov-Schrendin Public Library in St. Petersburg», *Estudios masoréticos* (E. Fernandez ed.). Madrid: CSIC, pp. 63-72.

- 1991, «Abraham Firkovitsh, Karaites in hit and the provenance of Karaite manuscripts of Biblical Hebrew texts into Arabic Script», *Folia orientalia* 28, pp. 179-191.
- HARY, B.; WEIN, J., 2013, «Religiolinguistics: On Jewish-Christian and Muslim Defined Languages», *International Journal of the Sociology of Language* 220, pp. 85-108.
- HARY, B., 2012, «Judeo-Arabic as a Mixed Language», *Middle Arabic and Mixed Arabic* (L. Zack; A. Schippers eds). Leiden: Brill, pp. 125-143.
- 2009, *Translating Religion: Linguistic Analysis of Judeo-Arabic Sacred Texts from Egypt*. Leiden: Brill.
- 2007, «Hypercorrection», *Encyclopaedia of Arabic Language and Linguistics*, Vol. 2. Leiden: Brill, pp. 275-379.
- 2003, «Judeo-Arabic: A Diachronic Reexamination», *International Journal of the Sociology of Language* 163, pp. 61-75.
- 2000, «Egyptian Judeo-Arabic Sharh - Bridging the Cultures of Hebrew and Arabic» *Judaism and Islam - Boundaries, Communication and Interaction: Essays in Honor of William M. Brinner* (B. Hary et al eds.). Leiden: Brill, pp. 395-407.
- ; GALLEGO GARCÍA, M. Á., 1999, «La versión española de Maqre Dardeq», *Jewish Studies at the turn of the Century* (J. Targarona; Á. Sáenz-Badillos eds.). Leiden: Brill, pp. 57-64.
- 1996, «Adaptations of Hebrew Script», *The World's Writing Systems* (P.T. Daniels; W. Bright eds.). New York: Oxford University Press, pp. 727-742.

- 1995, «Judeo-Arabic in its Sociolinguistic Setting», *Israel Oriental Studies* 15, pp. 129-155.
- 1992, *Multiglossia in Judeo-Arabic. Edition, Translation and a Grammatical Study of the Cairene Purim Scroll*. Leiden: Brill.
- 1991, «On the Use of *‘ila* and *li* in Judeo-Arabic Texts», *Semitic Studies in Honor of Wolf Leslau on the Occasion of His Eighty-Fifth Birthday* (S. Kaye ed.). Wiesbaden: Harrassowitz, Vol. 1, pp. 595-608.
- HARROCH, M., 1984, «Hebrew Printing in Tripoli, Libya», *Qiryat Sefer* 59, pp. 625-734.
- HA-SHMA, T., 2007, «Nissim of Kayrawan, Rabbi», *Encyclopaedia Judaica*. Second Edition (F. Slokniek ed.). Jerusalén-N.Y.: Keter Publishing-McMillan, Vol. 15, pp. 279-280.
- HASAN-ROKEM, G., 2001, «Web of life: Folklore and Midrash in Rabbinic Literature (Contraversions: Jews & Other Differences)», *Contemporary views of Ancient Judaism* (J. Neusner ed.). Binghamton-NY.: Global Publications Binghamton University, pp. 165-185.
- ; ALEXANDER, T. (eds.), 1982, *Jerusalem Studies in Jewish Folklore*. Vol. 2. Jerusalén: The Magnes Press Hebrew University.
- ALEXANDER, T. (eds.), 1981, *Jerusalem Studies in Jewish Folklore*. Jerusalén: The Magnes Press Hebrew University.
- HASTINGS, J., SELBIA, J.A., 2003, *Encyclopedia of Religion and Ethics*. Parte 15. Cambridge.

- HAYWOOD, N., 1992, *Nueva gramática árabe*. Madrid: Editorial Coloquio.
- HEATH, J., 2002, *Jewish and Muslim Dialects of Moroccan Arabic*. London-N.Y: RotledgeCurzon.
- ; BAR-ASHER, M., 1982, «A Judeo-Arabic dialect of Tafilelt (Southeastern Morocco)», *Zeitschrift für Arabische Literature* 9, pp. 32-78.
- HENSCHKE, J., 2007, *Hebrew elements in Daily Speech: A Grammatical Study and Lexicon of the Hebrew Component in Tunisian Judeo-Arabic*. Israel: Bialik Institute.
- 1991, «Hebrew elements in the Spoken Dialect of Djerba», *Massorot* 5-6, pp. 77-118 (en hebreo).
- HERRANZ-PASCUAL, C., 1997, *Los sabios del Talmud*. Barcelona: Riopiedras.
- HIRSCHBERG, H.Z. (ed.), 1954, *Book of Stories*. Leiden: Brill.
- HOLES, C., 2004, *Modern Arabic: Structures, functions and varieties*. USA: Georgetown University Press.
- HOPKINS, S.; BLAU, J., 2007, «The beginnings of Judeo-Arabic exegesis according to an old Glossar to the Book of Psalm», *A word fitly spoken* (M. Bar-Asher; S. Hopkins; S. Stroumsa; B. Chiesa eds.). Jerusalem: Ben Zvi Institute, pp. 234-284.
- HORODEZKY, S. A., 2007, «Pinto, Josiah ben Joseph», *Encyclopaedia Judaica*. Second Edition (F. Sloknic ed). Jerusalén-N.Y.: Keter Publishing-McMillan Vol. 16, p. 179.

- HOSHEN, D., 2007, *Beruria: The Tannait: A Theological Reading of a Female Mishnaic Scholar*. USA: University Press of America.
- HUDSON, A., 1994, «Diglossia as a Special Case of Register Variation», *Sociolinguistic Perspectives on Register* (D. Buber; E. Fregan eds.). Oxford: Oxford University Press, pp. 294-314.

I

- IBN JALDUN, 1993, *Muqaddima*. Beirut: Dar at-Taqaafa al-‘ilmiyya.
- IBN KATHIR, Ismail ibn ‘Umar, 1968, *Qisas al-‘Anbiya*. Cairo: Dar al-Kutub al-Haditha.
- IBRAHIM, M., 1986, «Standard and Prestige Language: A problem in Arabic Sociolinguistics», *Anthropological Linguistics* 28, pp. 115-126.

J

- JACOBS, M., 2011, «Travel Writing: Middle Ages and Early Modern Period», *The Cambridge Dictionary of Judaism and Jewish Culture* (J.R. Baskin ed). Cambridge, pp. 614-615
- JELLINEK, A., 1967, *Bet ha-Midrash* (reimp. 1982). Jerusalén: Warhmann. 3 vols.

K

- KADARI, A., 2008, «Admitting the Other? Re-reading Rav Zemah Gaon’s Responsa regarding Eldad ha-Dani», *Studies in Jewish Philosophy and Halakhic Thought*. Israel, pp. 449-461.

- KAHN, D. (ed.), 2009, *The Kuzari: In Defense of the Despised Faith*. Jerusalén: Feldheim Publishers.
- KAYE, A., 1986, «The verb 'see' in Arabic dialects», *The Fergusonian Impact* (J. Fishman ed.). Berlin-NY: The Mouton Gruyter, pp. 211-221.
- 1972, «Remarks on Diglossia in Arabic», *Linguistics* 81, pp. 32-48.
- 1994, «Formal vs. Informal Arabic: Diglossia, Trigglossia, Tetraglossia, etc.: Polyglossia-Multiglossia viewed as a continuum», *Zeitschrift für Arabische Linguistik* 26, pp. 47-66.
- KEFI, R., 2005, «L'emigration des juifs tunisiens vers Israel (1948-1967)», *Jeune Afrique* (28 agosto).
- KHAN, G., 2000, *The Early Karaite Tradition of Hebrew Grammatical Thought*. Leiden: Brill.
- 1992, «The medieval Karaite transcription of Hebrew into Arabic Script», *Israel Oriental Studies* 12, pp. 157-176.
- 1991, «A Study of the Judaeo-Arabic of Late Genizah Documents and its comparison with Classical Judaeo.-Arabic», *Sefunot* 5, 20, pp. 223-234 (en hebreo).
- 1990, *Karaite Bible Manuscripts from the Cairo Geniza*. Cambridge: Cambridge University Press.
- KIEFER, F. J., 2005, *The Legends of the Rhine from Basle to Rotterdam*. Kessinger Publishing.
- KINBERG, N., 2001, *Studies in the Linguistic Structure of Classical Arabic*. Leiden: Brill.

- KLAR, M., 2009, *Interpreting al-Thalabis's Tales of the Prophets. Temptations, Responsibility and Loss*. Londres: Pangloss Press.
- KLEIN, E., 2005, *Kabbalah of Creation: The Mysticism of Isaac Luria, founder of Modern Kabbalah*. Berkeley: North Atlantic Books.
- KNIBB, M. A., 2003, «The Book of Enoch in the light of the Qumran Wisdom literature», *Wisdom and Apocalypticism in the Dead Sea Scrolls and the Biblical Tradition* (F. G. Martínez ed.). Leuven: Peeters, pp. 193-210.
- KRAUS, H. J., 1996, *Teología de los Salmos*. Editorial Sígueme.
- KRAUS, S., 1937, «New light on geographical informations of Eldad Hadani and Benjamin of Tudela», *Tarbiz*, pp. 208-233 (en hebreo).

L

- LACARRA DUCAY, M. J., 1998, «La renovación de las artes liberales en Pedro Alfonso: El papel innovador de un judío converso en el siglo XII», *De Toledo a Huesca: Sociedades medievales en transición a finales del siglo XI (1080-1100)* (C. Laliene; J. F. Utrilla coord.). Zaragoza: Publicaciones de la Institución Fernando el Católico, pp. 131-138.
- LACHS, S., 1973, «The Alphabet of Ben Sira: A Study in Folk Literature», *Gratz College Annual of Jewish Studies* 11, pp. 9-28.
- LAITMANN, M., 2011, *Gems of Wisdom: Words of the great kabbalist from all generations*. S.l.: Laitmann Kabbalah Publishers.

- LANE FOX, R., 2007, *Alejandro Magno: Conquistador del mundo*. Barcelona: El Acantilado.
- LANGERMANN, Y.T., 2003, «A Judeo-Arabic Poem attributed to Abu Hamid al-Ghazali», *Miscelánea de Estudios Árabes y Hebraicos, Sección Hebreo* 52, pp. 183-200.
- LASKIER, M., 1994, *North African Jewry in the Twentieth Century: The Jews of Morocco, Tunisia and Algeria*. New-York: New York University Press.
- LAUTERBACH, J. B., 1933, «Midrash va-Yissa 'u or the Book of the Wars of the sons of Jacob. Published for the first time according to various manuscripts with an introduction and notes», *Ma'amarim le-Zekher Rabbi Zvi Peretz Hayyot*. Viena, pp. 205-222.
- LENTIN, J., 2013, «Middle Arabic», *Encyclopedia of Arabic Language and Linguistics* (Online Edition L. Edzard; R. de Jong eds.). Brill Online.
- 2012, «Moyen arabe et varieties mixtes de l' arabe: premier essai de bibliographie, Supplément n° 1», *Middle Arabic and Mixed Arabic: Diachrony and Synchrony* (L. Zack; A. Schippers eds). Leiden: Brill, pp. 27-49.
- ; GRAND'HENRY, J. (eds.), 2008, *Moyen Arabe et varieties mixtes de l'arabe à travers l'histoire*. Louvain-la-Neuve: Institut Orientaliste de Louvain.
- LESLAU, W., 1945, «Hebrew elements in the Judeo-Arabic Dialect of Fez», *Jewish Quarterly Review* 36, pp. 61-78.

- LEVI, A., 1979, «Jewish languages in the East and in the West»,
Pe'amim 1, pp. 58-66 (en hebreo).
- LEVY, S., 1990, *Parlers arabes des juifs du Maroc: histoire sociale, linguistique, géographique et dialectale*. PhD. París.
- LEZER, N., 1990, *Sefer Seder ha-Dorot*. Berger Belzen.
- LIPNISKI, E., 2001, *Semitic Languages: Outline of a Comparative Grammar*. 2ª ed. Louvain Press.
- LLAMAS, J., 1941, «Misna, Talmud y literatures afines», *Sefarad* 1, 2, pp. 369-378.
- LOEWENTHAL, E., 1989, *Favole de la tradizione ebraica*. Milán.

M

- MAAMORI, M., 1967, *The Phonology of Tunisian Arabic*. Ph.D. Dissertation. Cornell: Cornell University.
- MAGDALENA NOM DE DÉU, J. R., 2005, «Testimonios arqueológicos del Oriente Próximo reflejados en el *Sefer Masa'ot* de Benjamín de Tudela (Siria, Palestina, Mesopotamia y Egipto)», *Arbor* 180, pp. 465-488.
- 1989, *Libro de Viajes de Benjamín de Tudela*. Barcelona: Riopiedras.
- MARÇAIS, W., 1930, «La diglossie arabe», *L'Enseignement Public* 4, 12, pp. 401-409.
- 1902, *Le dialecte arabe parlé à Tlemcen: grammaire, texts et glossaire*. París: E. Leroux.
- MAMAN, A., 2011, «Typology of creativity in Judeo-Maghrebian», *Studies in the History and Culture of North African Jewry* (M.

- Bar-Asher; S. D. Fraade eds). Yale-Jerusalem: Harvard University-Center for Jewish Studies, pp. 125-139.
- 1999, «The Sharḥ of the Haggadah from Sefrou (Morocco): Provenance, Linguistic features, Hebrew and Hebraisms», *Vena Hebraica in Judaeorum Linguis* (S. Morag; M. Bar-Asher; M. Mayer-Modena eds.). Milano: Università delgi Studi di Milano, pp. 289-320.
- 1988, «On identifying the Hebrew elements in Judeo-magrebien», *Massorot* 3-4, pp. 171-201.
- MARTÍNEZ DELGADO, J., 2011, «Introducción al judeo-árabe», *La cuentística en judeo-árabe como ejemplo de interculturalidad* (B. Molina Rueda; M.J. Cano Pérez; T.M. García Arévalo eds.). Granada: Editorial Universidad de Granada, pp. 20-43.
- 2010, Šēlomo ibn Mobarak ibn Sa'ir, *Libro de la Facilitación Kitāb at-Taysīr* (Diccionario judeo-árabe de hebreo bíblico; introducción, edición y traducción). Granada: Editorial Universidad de Granada. 2 Vols.
- 2008, «Caracterización general de la lexicografía hebrea andalusí», *Revista Española de Lingüística* 38. 2, pp. 103-128.
- MAZANSKY, C., 2013, *The Sages of our Tradition: Interpreters of the Tanakh and the Talmud*. Jacksonville: Mazo Publishers.
- MEHLMAN, B. H., 1999, «A literary examination of *Maaseh Avraham Avinu alav haShalom*», *Annual of Rabbinic Judaism* 2, pp. 103-125.
- MEJDELL, G., 2012, «Playing the same game? Notes on Comparing Spoken Contemporary Mixed Arabic and (Pre) Modern

Written Middle Arabic», *Middle Arabic and Mixed Arabic: Diachrony and Synchrony* (L. Zack; A. Schippers eds.). Leiden: Brill, pp. 235-245.

MEYUHAS GINIO, A., 2010, «El Meam Loez de Rabbi Ya'akov Khulí (Julí) (1730): Un comentario en ladino al libro de Génesis» en *La Biblia en la Literatura del Siglo de Oro*, (I. Arellano; R. Fine coord.). Madrid-Frankfurt, pp. 191-206.

— 2006-2008, «La obra Meam Loez y su influencia sobre los judíos sefardíes en la cuenca del Mediterráneo», *Revista de Historia Medieval* 15, pp. 109-118.

MEYYED, Z., 1993, *Datos dialectales andalusíes (gramaticales y léxicos) en algunos documentos tardíos granadinos y moriscos*. Madrid: Universidad Complutense de Madrid.

MILLÁS VALLICROSA, J.M., 1974, *Yehuda ha-Levi como poeta y apologista*. Madrid-Barcelona.

MION, G., 2004, «Osservazioni sul sistema verbale dell'arabo di Tunisi», *Revista degli Studi Orientali* 78, pp. 243-255.

MOLINA RUEDA, B., 2010, «El cuento en judeo-árabe 'Alfonso el Banquero': Encuentro de culturas a través de la palabra», *La cuentística en judeo-árabe como ejemplo de interculturalidad* (M. J. Cano; B. Molina; T. M. García eds.). Granada: Editorial Universidad de Granada, pp. 132-171.

MORLA ASENSIO, V., 1994, *Los libros sapienciales y otros escritos*. Navarra: Verbo Divino.

MOSCOSO, F., 2002-2003, «Interdentales y fricativas en los dialectos árabes de marruecos: hipótesis sobre la pérdida de

interdentales en los dialectos de tipo beduino», *al- Andalus-Magreb* 10, pp. 153-166.

N

- NAGEL, T., 1986, «Kisas al-Anbiya'» *Encyclopedia of Islam* 2. Leiden: Brill, Vol. 2, pp. 177-178.
- NAHON, G., 2008, «Tetuán, Alcázar y Mequines frente al 'Mesías' José ben Sur: La opción entre Turkya y Frankya (1675)», *El Presente* 2, pp. 53-66.
- NAVARRO-PEIRÓ, Á., 1989, *Narrativa hispanohebraica (ss. XII-XV). Introducción y selección de relatos y cuentos*. Córdoba: El Almendro.
- 1988, *Literatura hispanohebraica (ss. X-XIII)*. Córdoba: El Almendro.
- NEUSNER, J., 2003, *Dictionary of Ancient Rabbis*. Indiana: Hendrickson Publishers.
- NEWBY, G., 1988, *A History of the Jews of Arabia from Ancient Times to their eclipse under Islam*. Columbia: University of South Carolina Press.
- 1971, «Observations about an Early Judaeo-Arabic», *Jewish Quarterly Review* 61, pp. 212-221.
- NOEGEL, S. B.; WHEELER, B.M., 2002, *Historical Dictionary of Prophets in Islam and Judaism*. Londres.
- NOY, D., 1966, *Jewish Folktales from Tunis*. Jerusalén: Hebrew University of Jerusalem.

O

- OBERMANN, J., 1933, *The Arabic Original of Ibn Shanin Book of Comfort Known as the Hibbur Yaphe of R. Nissim ben. Ya'aqob*. New Haven.
- OWENS, J., 2001, «Arabic Sociolinguistics», *Arabica* 48, pp. 419-469.
- 1983, «Libyan Arabic Dialects», *Orbis* 32, 1-2, pp. 97-117.

P

- PASCUAL RECUERO, P., 1979, *Antología de cuentos sefardíes*. Barcelona: Ameller Ediciones.
- PASHOVA, T., 2002, «Classical Arabic and Modern Standard Arabic, is there a process of change?», *Orientalia Lovaniensia Analecta. Studies in Arabic and Islam* (S. Leder; H. Kilpatrick et al. eds.). Belgium: Peters Publishing, pp. 379-398.
- PELLI, M., 1991, «The literary genre of Travelogue in Hebrew Haskalah Literary: Shmnuel Romanelli's Masa Ba'ra'v», *Modern Judaism* 11, pp. 241-260.
- PELNER COSMAN, M.; JONES, L.G., 2008, *Handbook to life in the Medieval World*. USA.
- PEREIRA, C., 2011, «Arabic in the North African Region», *The Semitic Languages* (S. Weninger ed.). Berlín-Boston: De Gruyter-Mouton, pp. 954-970.
- 2010, *Le parler arabe de Tripoli (Libya)*. Zaragoza: Instituto de Estudios Islámicos y del Próximo Oriente.

- POLLIAK, M. (ed.), 2003, *Karaite Judaism: A Guide to its history and literary sources*. Leiden: Brill.
- 1997, *The Karaite tradition of Arabic Bible Translation: a linguistic and exegetical study of Karaite Translation of the Pentateuch from the 10th to 11th centuries*. Leiden: Brill.

R

- RABIB, A., 2009, *Rabbi Abraham Halfon, Sefer Ma'aseh Sadiqim*. Trípoli.
- RABIN, H., 1981, «What constitutes a Jewish Language?», *International Journal of the Sociology of Language* 30, pp. 19-30.
- ROMERO, E., GARCÍA MORENO, A., 2009, *Dos colecciones de cuentos sefardíes de carácter mágico: Sipuré Noraot y Sipuré Pelaot*. Madrid: Consejo Superior de Investigaciones científicas.
- ROMERO, E., 2001, *Andanzas y prodigios de Ben Sira*. Madrid: Consejo Superior de Investigaciones Científicas.
- 1998, *El libro del buen retajar: textos judeo-españoles de circuncisión*. Madrid: CSIC.
- 1992b, «Versiones judeo-españolas de los 'Mesalim sel Selomo hamelej'», *Sefarad* 52, 1, pp. 209-215.
- 1992a, *La creación literaria en lengua lefardí*. Madrid: Consejo Superior de Investigaciones Científicas.
- 1990, «Abraham ibn Ezra y Maimónides en la narrativa tradicional judía», *Abraham ibn Ezra y su tiempo* (F. Díez

- Esteban ed.). Madrid: Asociación Española de Orientalistas, pp. 269-278.
- 1989, *La ley en la leyenda. Relatos de tema bíblico en las fuentes hebreas*. Madrid: Consejo Superior de Investigaciones Científicas.
- ; ALEXANDER, T., 1988, *Érase una vez Maimónides. Cuentos tradicionales hebreos*. Antología. Córdoba: El Almendro.
- ROMEU, P., 1999, *Leyendas del Rey Salomón*. Barcelona: Editorial Tirocinio.
- ROSAMUND, A., 2004, *Eastward Bound: Travel and Travellers 1050-1550*. Manchester.
- ROSEN, T.; YASSIF, E., 2002, *The Study of Hebrew Literature of the Middle Ages. Major Trends and Goals*. The Oxford Handbook of Jewish Studies. Oxford: Oxford University Press.
- ROSENBERG, J., 1990, «Midrash on the Ten Commandments», *Rabbinic Fantasies: Imaginative Narratives from Classical Hebrew Literature* (D. Stren; M. J. Mirzky eds.). Philadelphia-NY.: The Jewish Publication Society, pp. 91-119.
- ROSMAN, M., 1996, *Founder of Hasidism: A Quest for the Historical Ba'al Shem Tov*. Berkeley: University California Press.
- ROTHSCHILD, J.P., 1998, «Les philosophes juifs d'Espagne au XVe siècle», *Pensamiento medieval hispano, homenaje a Santiago Otero* (J.M. Soto Rábanos coord.). Zamora: CSIC, pp. 1289-1316.

S

- SAADA, L., 1956, «Introduction à l' étude du parler arabe des juifs de Sousse», *Cahiers de Tunisie* 16, pp. 518-532.
- SÁENZ-BADILLOS, Á. 2000, «Panorámica de la filología hebrea en al-Andalus en la segunda mitad del siglo XX», *Miscelánea de Estudios Árabes y Hebraicos, Sección Hebreo* 49, pp. 105-146.
- TARGARONA BORRÁS, J., 1988, *Diccionario de autores judíos (Sefarad siglos X-XV)*. Córdoba: El Almendro.
- TARGARONA, J.; DORON, A. (ed.), 1994, *Yehuda ha-Levi. Poemas*. Madrid: Clásicos Alfaguara.
- SÁNCHEZ FERRA, A., 2008, «Tareas sobre el cuento folklórico: el cuento de los tres consejos», *Murgetana* 119, pp. 155-178.
- SANZ-CALLEJA, V.H., 1918, *Viajes de Benjamín de Tudela*. Madrid.
- SARAF, M., 1987, «Daniel Hagégé and his Essay on the History of Judeo-Arabic literatura in Tunisia, 1862-1939», *Pe'amim* 30, pp. 41-59.
- SAWAIE, M., 1986, «A Sociolinguistic Study of Classical and Colloquial Arabic Varieties: A preliminary investigation into some Arabic speaker's attitudes» *Lisan al-'Arab* 26, pp. 1-19.
- SCHÄFER, P., 1980, «Rabbi Aqiva and Bar Kokhba», *Approaches to Ancient Judaism* 11, pp. 113-130.
- SCHEINDLIN, R., 2008, *The Song of the distant dove: Judah ha-Levi's pilgrimage*. New York-Oxford: Oxford University Press.
- SCHOCHAT, A., 2007, «Eldad ha-Dani», *Encyclopaedia Judaica*. Second Edition (F. Sloknic ed.). Jerusalem-N.Y.: Keter Publishing-Mc Millan, Vol. VI, pp. 293-294.

- SEARS, D., 1997, *The Path of the Baal Shem Tov: Early Chasidim Teachings and Customs*. New York: Jason Aronson.
- SHATZMILLER, J., 1998, «Jews, Pilgrimage and the Christian Cult of Saint: Benjamin of Tudela and his Contemporaries», *After Rome's Fall: Narrators and Sources of Early Medieval History* (W.A. Goffrant; A. C. Murray eds.). Toronto, pp. 337-347.
- SHINAN, A., 1977, «The Chronicles of Moses», *ha-Sifrut* 24, pp. 100-116.
- SHOCHAT, A., 2007, «Eldad ha-Dani», *Encyclopaedia Judaica*. Second Edition (F. Sloknik ed.). Jerusalem-N.Y.: Keter Publishing-Mc Millan, Vol. VI, pp. 293-294.
- SHULAVITZ, U., 2005, *The Travels of Benjamin of Tudela*. USA.
- SILVER, D., 1965, *Maimonidean Criticism and the Maimonidean Controversy (1180-1240)*. Leiden.
- SIMON, R., 2010, «Jewish Journals in the Islamic World», *Encyclopaedia of Jews in the Islamic World* (N. Stillman et al. ed.). Leiden: Brill, Vol. 5, pp. 57-65.
- SINGER, H.R., 1984, *Grammatik der Arabisch Mundart der Medine von Tunis*. Berlin: Walter de Gruyter.
- SINGER, I. B., 1980, *Reaches of Heaven: A Story of the Baal Shem Tov*. S. L.: Farrar-Strauss.
- STILLMAN, N. A., 1988, *The Language and Culture of the Jews of Sefrou, Morocco: An Ethnolinguistic Study*. Lovaina: University of Manchester.

- STRACK, H.L; FERNÁNDEZ, M.; STEMBERGER, G., 1989 (reimp.),
Introducción a la literatura talmúdica y midrásica. Valencia:
 Institución San Jerónimo para la Investigación Bíblica.
- STUMME, H., 1896, *Grammatik des tunisischen Arabisch nebst
 Glossar*. Leipzig.

T

- TALMOUDI, F., 1984, *The Diglossic Situation in North Africa: A
 Study of Classical Arabic/dialectal Arabic Diglossia with
 Sample*. Sweden: Acta Universitatis Gothoburgensis.
- 1980, *The Arabic Dialect of Susa (Tunisia)*. Sweden: Acta
 Universitatis Gothoburgensis.
- TAMAR, D., 2007, «Caro, Joseph ben Ephraim», *Encyclopaedia
 Judaica*. Second Edition (F. Slokniek ed.). Jerusalem-N.Y.:
 Keter Publishing-Mc Millan, Vol. 2, pp. 488-489.
- TARGARONA BORRÁS, J., 1995, *Diccionario hebreo-español*.
 Barcelona: Riopiedras.
- TEDGHI, J., (ed.), 1995, *Las interferencias de l'Hebreu dans les
 langues juives*. Actes de la journée d'étude du 8 mars 1994.
 París: INELCO.
- THACKSTON, W. M., 2004, *An Introduction to Koranic and Classical
 Arabic: An Elementary Grammar of the Language*. Maryland:
 IBEX Publishers.
- TIROSH-BECKER, O., 2006, «An Algerian Judeo-Arabic Translation
 of Piyyut 'Mi khamokha' by Rabbi Yehuda ha-Levi»,
Massorot 13-14, pp. 315-369.

- 2011a, «On Dialectical Roots in Judeo-Arabic Texts from Constantine (East Algeria)», *Revue des Études Juives* 170, pp. 227-253.
- 2011b, «Languages of Algerian Jews», *Algeria: Jewish Communities in the East in the Nineteenth and Twentieth Centuries* (H. Saadun ed.). Jerusalem: Ben Zvi Institute, pp. 109-124.
- 2011c, «Terms for Realia in an Algerian Judeo-Arabic translation of the Hoša‘not», *Studies in the History and Culture of North African Jewry* (M. Bar-Asher; S. Fraade eds.). Jerusalem: Ben Zvi Institute, pp. 171-186.
- 1989-1990, «A characterization of the Judeo-Arabic language of Constantine», *Massorot* 3-4, pp. 285-312 (en hebreo).
- TISHBY, I.; DAN, J., 1970, *Mivhar Sifrut ha-Mussar*. Jerusalem: Newman.
- TOBY, Y., 2010, «Literature, Judeo-Arabic», *Encyclopedia of Jews in the Islamic World* (N. A. Stillman). Leiden: Brill, Vol. 3, pp. 271-278.
- 2007, «Amram of Mainz», *Encyclopaedia Judaica*. Second Edition (F. Sloknic ed.). Jerusalem-N.Y.: Keter Publishing-Mc Millan, Vol. 2, p. 106.
- ; TOBI, Z., 2000, *Judaeo-Arabic Literature in Tunisia, 1850-1950*. Tel-Aviv: Tel-Aviv University (en hebreo).
- 1996, «The Flowering of Judeo-Arabic Literature in North Africa, 1850-1950», *Sephardi and Middle Easter Jewries in Modern Era* (H.E. Goldberg ed.). Bloomington, pp. 213-225.

- 1994, «Pre-Saadianic Arabic Translation of the Pentateuch», *Massorot* 7, pp. 87-127.
- 1992, «Arabic Literature and Judeo-Arabic Literature in Muslim Hands, 1850-1950», *Nequdot nifneh be-Sifrut ha-ivrit ve-Ziqatan le-mga 'im sifruyot aherot* (Z. Sjamir; A. Holtzman eds.). Tel-Aviv, pp. 103-195.
- TWERSKY, I., 1989, «Ha-Rab Yosef Karo ha-ba'al Shulkhan Arukh», *Assufot* 3, pp. 245-262.

U

- ULMER, R., 2009, «Aqiba, Rabbi», *Encyclopedia of the Bible and its Reception* (H. J. Klauck; B. McGinn eds. et al.). Berlín: Walter de Gruyter. Vol. 2, pp. 565-568.
- URBACH, E. E., 1973, *The Sages: Their Concepts and Beliefs..* Jerusalén: Magnes Press. 2 Vols.
- URIBE, P., 2007, «El Talmud y la literatura talmúdica», *Raíces: Revista judía de cultura* 71, pp. 24-28.

V

- VASSEL, E., 1904-1907, *La litterature populaire des Juifs tunisiens*. París: E. Leroux.
- VEGAS MONTANER, L., 2004, «Tradiciones de Henoc en la literatura rabínica», *Miscelánea de Estudios Árabe y Hebraicos* 53, pp. 509-533.
- VEHEL, J., 1950, «Simah Levy», *La Gazette d'Israel* 2 (Fevrier 1950).

- VICENTE, Á., 2011, «La diversidad de la lengua árabe como lengua de comunicación», *Miscelánea de Estudios Árabes y Hebraicos*, Sección Árabe-Islam 60, pp. 353-370.
- 2006, *El proceso de arabización de al-Andalus: un caso medieval de interacción de lenguas*. Zaragoza: Instituto de Estudios Islámicos y del Oriente Próximo.
- 2002-2003, «Un ejemplo de árabe medio en la correspondencia hispano-marroquí de los siglos XVI-XVII», *al-Andalus-Magreb* 10, pp. 317-332.
- 2000-2001, «El plural mixto en los dialectos árabes», *Estudios de Dialectología Norteafricana y Andalusí* 5, pp. 291-302.
- 1999, «Fonemas interdientales en los dialectos árabes magrebíes», *al-Andalus-Magreb* 7, pp. 317-333.

W

- WALTERS, K., 1996, «Diglossia, Linguistic Variation and Language change», *Perspectives on Arabic Linguistics VIII* (M. Ed. Ed). Amsterdam: Benjamins, pp. 157-197.
- WERBLOWSKY, Z., 2007, «Manichaeism», *Encyclopaedia Judaica*. Second Edition (F. Sloknic ed.). Jerusalem-N.Y.: Keter Publishing-Mc Millan, Vol. 13, p. 470.
- WEXLER, P., 1981, «Jewish Interlinguistics: facts and conceptual framework», *Language* 56, pp. 99-149.
- WRIGHT, W., 1971, *A Grammar of the Arabic Language, translated from the German of Caspari and edited with numerous*

additions and corrections. Cambridge: Cambridge University Press. 2 Vols.

Y

YA'ARI, A. (ed et al.), 1899-1966, *The goodly heritage: Memorirs describing the life of the Jewish community of Eretz Israel from the seventeenth to the twentieth century*. New York: MW Books ltd. 2 Vols.

— 1944, *Masa 'ot Eretz Israel shel Olam Yehudim*. Jerusalén.

— 1937-1940, *Hebrew Publishing in the Countries of the East I-II*. Jerusalén.

YASSIF, E., 1999, *The Hebrew Folktale: History, Genre, Meaning*. USA: Indiana University Press.

— 1985, *Sippurei Ben Sira be-Yemei ha-Benyamin*. Jerusalén: The Magnes Press.

— 1980, «The History of Ben Sira: Ideational elements in a literary work», *Eshel Beer Sheva* 2, pp. 97-117.

YODA, S., 2005, *The Arabic Dialect of the Jews in Tripoli (Libya)*. Wiesbaden: Harrassowitz.

Z

ZACK, L.; SCHIPPERS, A., 2012, *Middle Arabic and Mixed Arabic: Diachrony and Synchrony*. Leiden: Brill.

ZAFRANI, H., 1980, *Littératures dialectales et populaires juives en Occident Musulman: l'écrit et l'oral*. Paris: Geuthner.

ZINBERG, I., 1975, *A History of Jewish Literature*. Jerusalén: Keter Publishing House.

ZLOTNICK, D., 1972, «The Commentary of Rabbi Abraham Azulai to the Mishnah», *Proceedings of the American Academy for Jewish Research* 40, pp. 147-168.

TANIA MARÍA GARCÍA ARÉVALO

CUENTÍSTICA EN JUDEO-ÁRABE
MODERNO: EDICIÓN, TRADUCCIÓN
Y ESTUDIO

VOLUMEN II: EDICIÓN Y TRADUCCIÓN

Dirección:

Dra. María José Cano Pérez

Dr. José Martínez Delgado

ugr | Universidad
de Granada

Universidad de Granada

Facultad de Filosofía y Letras

Departamento de Estudios Semíticos

Programa Oficial de Posgrado en Culturas Árabe y Hebrea (RD
56/2005)

GRANADA

2013

TANIA MARÍA GARCÍA ARÉVALO

CUENTÍSTICA EN JUDEO-ÁRABE

MODERNO

VOLUMEN II

EDICIÓN Y TRADUCCIÓN

Dirección:

Dra. María José Cano Pérez

Dr. José Martínez Delgado

ugr | Universidad
de Granada

Universidad de Granada

Facultad de Filosofía y Letras

Departamento de Estudios Semíticos

Programa Oficial de Posgrado en Culturas Árabe y Hebrea (RD
56/2005)

GRANADA

2013

CUENTÍSTICA EN JUDEO-ÁRABE MODERNO

VOLUMEN II: EDICIÓN Y TRADUCCIÓN

NOTAS A LA EDICIÓN Y TRADUCCIÓN	1
EDICIÓN	3
TRADUCCIÓN	191

NOTAS A LA EDICIÓN Y TRADUCCIÓN

La presente edición consta de un total de ocho volúmenes: la colección completa de los seis libros que componen la obra *Ma'āseh Šadiqīm*, 'Leyendas de los Justos', más los dos textos que se le han considerado anexos, *Ma'āsīyyot fī šān Ḥokmat Šēlomo ha-Meleḵ* 'Leyendas relacionadas con la sabiduría del rey Salomón' y *Ma'āseh Eldad ha-Danī* 'Leyenda del Eldad el danita'. Todos ellos fueron editados a mediados del siglo XX en Susa, Túnez, por la casa editorial Maklouf Nadjar, en pequeño formato a la manera de libros de bolsillo y comercializados a un bajo precio. El tratamiento de estos volúmenes resulta fácil si tenemos en cuenta que están editados en la modernidad y no son manuscritos, sin embargo, la baja calidad de su publicación provoca algunos problemas.

Estos son los siguientes: a lo largo de los textos y debido al tipo de letra utilizado, las letras se confunden entre sí, sobre todo en los pares *reš - dalet*; *he' - het* y *waw - nun sofit*, ya que hay veces en las que ésta última no se escribe tal y como se encuentra al final de la palabra; errores ortográficos derivados de la propia edición en la que el mismo editor confunde letras; además, en varias ocasiones, la tinta ha calado el verso y el recto de algunas páginas, lo que hace que no se distingan las palabras que pertenecen a uno y a otro.

Si hablamos de la labor de traducción, ha resultado especialmente compleja ya que, como se expuso en el primer volumen, el material dedicado al estudio del judeo-árabe moderno tunecino no es numeroso.

Han resultado especialmente útiles las obras gramaticales de D. Cohen (1975) y F. Talmoudi (1980) pese a que ninguna de ellas se ha ajustado totalmente a las necesidades de estos textos. Además, nos hemos enfrentado a numerosos problemas que, unidos a aquellos que ya presentaba la edición, han hecho más ardua esta labor. Estos son: en primer lugar, el volumen total de la colección presentada aquí; en segundo lugar, la puntuación irregular de los textos y el paso de estilo indirecto a directo que, en muchas ocasiones, no se marca; además, muchos de los nombres de los rabinos se encuentran escritos de manera distinta a como los recoge la tradición, hecho que se hace extensible también al nombre de las ciudades que aparecen; la cuestión de los préstamos hebreos y de otras lenguas y, por último, el *šarḥ*, tanto perifrástico como con glosa cuya traducción siempre resulta complicada. A todos estos factores, hay que añadir el hecho de que, en ocasiones, la lengua pase de un registro elevado a uno más vulgar y el que el primer volumen de MS exhiba un judeo-árabe más ligado a la lengua literaria, diferente al resto de los libros. Esto puede deberse a que derive de una fuente literaria diferente al resto, el *Sefer ha-Yašar* o, por otra parte, a que trate de reconstruir lagunas del texto bíblico.

Tanto en la edición como en la traducción, se ha respetado la disposición original de los párrafos y, en el caso de la edición, se ha respetado la puntuación irregular de los textos que ha sido paliada en la traducción.

EDICIÓN

מעשה צדיקים

10

אלכתאב אלאוול

(א) מעשה חנוך

פִּי עֵאם סתה מיא ואתנין ועשרין לכליקת אלדניא זדאד חנוך וולד ירד וולד מהללאל וולד קינן וולד אנוש וולד שת וולד אדם הראשון.

וחין בלג מן אלעמר כמסה וסתין סנה. זדאד להו וולד וסמאה מתושלה. ומן דאלך אלוקת צאר יתמששא פִּי אלסירה אלצאלחה מע אלרב סבחאנהו ומתבבע טראיקהו ועבד פִּיה בכל קלבהו ועקלהו וחדאקתהו. ואתפרק מן כלטת אלנאס אלפאסדין מתאע דאלך אלזמאן. וצאר יכִּפִּי נפסהו מנהם ולא יצהר בינהם.

ובעד מדה מן אלזמאן למא כאן יצללי ריעבד¹ כאלקהו דאכל מקצורתהו². וצות וחא מן אלסמא ינאדי. יא חנוך יא חנוך קום אכרג מן מקצורתך אלדי אנכפית פִּיהא ואתסלטן עלא גמיע אלנאס ותעללמהם אלטריק אלמליחה אלדי יסירו ביהא מעא אללה אלכאלק אלחאי אלדאים סבחאנהו. פקאם חנוך מן וקתהו וסאעתהו וכרג מן אלמקצורה כמא אמרהו אללה וצאר יגמע פִּי אלכלק ויעללמהם אלעבאדה וכוף אללה ואמר ליבררהו פִּי כל מכאן: "מנהו אלראגב לישרף טריק כוף אלרב ואלפעל אלמליח יקדם לענד חנוך".

פאתגמעו גמיע אלנאס פִּי דאלך אלוקת לענד חנוך כל מנהו יחב האד אלשא. וסלטנו חנוך עליהם כמא קאל אללה. ושאע כברהו פִּי גמלת אלעאלם. וגמיע מלוך אלארין' ואלחוכאם למא סמעו בחדאקתהו וסירתהו אלחסנה אתגמעו כלהם תקריב מיא ותלאתין נפר. ומשאו לענד חנוך ובאיעו להו וטלבו מנהו לירגע הווא סלטאן עליהם אלכל. ויכונו כלהם תחת ריאסתהו וחכומתהו פִּיאסתרצא להם בדאלך ועמל אלצלח בין אלמלוך. וכאן הנא ועאפיה פִּי אלעאלם כל אייאם חיאתהו.

20

30

¹ Error tipográfico en el que la *reš* aparece en lugar de una *yod* (יבעד).

² Éste es el único caso en el que la *waw* se marca de acuerdo a la vocalización hebrea. En el resto de las ocasiones, la *waw* aparece ya sea indicando vocal larga o vocal breve, en aquellos casos en los que aparezca como escritura plena.

ודאם חנוך פי אלממלכה מאיתין ותלאתה וארבעין סנה ועבד כטר בבאלהו לירגע יכפי נפסהו ויתדררק פי מכאן מסתור וחדהו מנפרד מן אלנאס מתל סאבק. ליתלהא גיר פי עבאדת רב אלעאלמין ולם יצייע אוקאתהו פי שאי גיר אלעבאדה. ולאכנ³ מן אלאוול בדא יסתכפא תלת אייאם ויצהר יום ואחד ליעללם אלעבאד כוף אללה ואלסירה אלמסתקימה. ויגאוב עלא כל מא ינשדו מנהו ובעד צאר יסתכפא סת אייאם ויצהר יום ואחד. ובעד צאר מא יצהר גיר יום ואחד פי כל שהר. ובעד רגע מא יצהר כאן יום ואחד פי אלעאם. אילא אן צארו גמיע אלמלוך ואכאבר אלוול ענדהם אשתיאק לינצרו וגה חנוך וליסמעו חדיתהו פי⁴ כל וקת וליס יקדרו יקדמו עליה לאנהם יכאפו מן אלהיבה ואלנור אלעצים אלדי עלא וגההו. פאתפקו ליחצרו גמיע אלכלק כבאר וצגאר יום אלדי יכרג להם. וכדאלך צאר. יום אלדי כרג מן מכאן כפאהו תגמעו גמיע אלנאס ובאיעו להו וצארו יעיטו באעלא צות: יעיש אלמלך סידנא חנוך ללדואם!

40

פכאן דאת יום והווא גאלס בין אלנאס וגמיע אלמלוך ואלוזרא כאנו חולה. ונאדאהו מלאך אללה מן אלסמא וקאל להו באש יתחצר ליטלעהו ללסמא ליאכד וציף חתא פי אלסמא.

ולמא סמע דאלך חנוך קאל ללחאצרין. איהא אלאסיאד אלדי יכון פי עלמכום. אנהו טלבוני לנטלע ללסמא ולם נעלם פי אי יום מן אלאיאם לדאלך מן אליום נזיד נעללמכם חדאקה ואדב אלדי תסירו ביהם ותעישו ביהם פי האדי אלדניא קבל מא נמשי עליכם. וכדאלך צאר.

50

פכאן יום מן אלאיאם. וחנוך יעללם פי אלכלק אלסירה אלמליחה ואלתפתו ושאפו שביהת. חצאן האבט מן אלסמא והווא יתמשא פי אלהוא. וקאלו לחנוך מא ראו מן אלעגב. פקאל להם חנוך האד אלחצאן גא לאגל כאטרי. אן וצל אלפצל אלדי נתפרק מנכם ולא תעודו תראוני אכתר. ונזל אלחצאן פי דאלך אלחין ווקף קדאם חנוך. וגמיע אלחאצרין קדאם חנוך כללהם שאפוהו וצארו דאהשין מן האד אלאמר אלגריב.

³ La *nun* final aparece cortada pudiendo ser confundida con una *waw*.

⁴ Uno de los pocos casos en los que la *pe'* no porta diacrítico.

בעד דאלך קאם חנוך ורכב עלא אלחצאן וסאר. ומשאו פי גררתהו נחו תמן מיאת אלף ראגל. תבעוהו מסיר יום ואחד ופי אליום אלתאני קאל להם חנוך: ארגעו יא אולאדי לדיארכם. ולמאדא תתבעוני עלא גיר פאידה? וכאיף עליכם תוקע לכם צרורה. פרגעו אלבעץ מנהם. ואלבקייה צארו יתבעו פיה סת אייאם כמאל. והווא פי כל יום יקול להם ארגעו ולם חבבו ירגעו.

וכאן פי אליום אלסאדס⁵ קאל להם חנוך ארגעו אליום לדיארכם. אנני גדוא נתפרק מנכם ונטלע ללסמא ואלדי יפצל מנכם ראהו ימות. פרגעו לדיארהם וגיר בקא מנהם אלקליל אלדי לם חבו יפארקוהו אבדן. וקאלו להו גיר אלמות הייא אלדי תפרק ביננא. ולמא שאפהם מצממין לם עאוד להם אכתר וסכת עליהם.

וכאן פי אלנהאר אלסאבע וטלע חנוך ללסמא פוק מרכב נאר וכיל מן אלנאר. וחין סמעו דאלך גמיע אלמלוך. בעתו פי אלנהאר אלתאמן ליפתשו עלא אלנאס אלדי תבקאו מע חנוך פי אלמוצע אלדי טלע מנהו חנוך ללסמא. פוגדו דאלך אלמכאן ממלו באלתלג וחגראת תלג מעררמין. פקאלו נחיררו עלא האד אלתלג ונשופו אש תחתהו ולמא קאמו האך אלחגראת אלתלג וגדו גמיע אלנאס אלדי תבקאו מע חנוך מייתין תחת אלתלג. וחנוך לם וגדוהו לאנהו טלע ללסמא. וכאן להו מן אלעמר תלאתה מיא וכמסה וסתין סנה.

(ב) מעשה ספינת נוח

והבוט מא אלטופאן עאם 1656 לכלוק אלדניא וכאן בעד טלוע חנוך ללסמא וקפו גמיע מלוך אלארץ וסלטנו עליהם מתושלה ולד חנוך פי מוצע אביה. וסאר פי טריק אללה מתל מא עללמהו חנוך אביה ואמא פי אככר עמרהו תעווגת אלנאס ותרכו עבאדת אללה. ועבדו אלאצנאם ועמלו גמיע אלמעציאת. וקד מא כאן ינהיהם וירד אליהם מתושלה לם כאנו יסמעוהו.

⁵ Este término no se presta claro debido a que la última letra se asemeja más a la de una *mem* que a una *šade*.

פֿאשטד גַצב אלה עליהם והלך להם גְמיע אלזרע אלדי חין כאנו יזרעו אלקמה
ואלשעיר וגִירהם למעישתהם. כאנו ינבתו עוצהם שוך וגנדול. ובכל דאלך לים רגֵעו מן
אפֿעאלהם אלרדייה ומעציאתהם אלקוייה.

פֿי תלך אלאיאם כאן למך ולד מתושלה להו מן אלעמר מיא וואחד ותמאנין סנה
וכדא מרא תסמא אשמוע בנת אלישוע. וחבלת וולדת ולד וסמאה נוח. וכבר אלולד ונתג
וצאר מתבע סירת מתושלה גֵדו פֿי טאעת רב אלעאלמין.

תם בעד מדה תכללם אלה לנוח ולמתושלה קאילן: אמשיו ואנהיו אלכלק ותקולו
להם כדא קאל אלה: ארגֵעו מן אפֿעאלכם אלפֿאחשה ואתרכו אלמעציאת ואלפֿסאד. ונעטי
לכם מיגֵאל מיא ועשרין סנה ואידא תרגֵעו פֿיהם ותנדמו עלא אפֿעאלכם. חתא אנא ננדם
עלא אלסכטה ואלבלייה אלדי נוית באש נגיב עליכם. ולא יאתיכם חתא צֵרר.

פֿצארו נוח ומתושלה פֿי כל יום ינבביו עלא אלכלק לירגֵעו מן אלפֿעל אלרדי.
מדת אלמיא ועשרין סנה ולם אצטנתו לכלאמהם. ונוח כֵטר בבאלהו באש לם יתזווג ולא
יגיב אולאד. אנהו קאל אלדי אלרב סאכט אלארץ ויריד ליהלך גֵנס אלאנסאן ולמאדא יולד
אלאולאד?

ואמא אלרב סבחאנהו למא שאף אלדי נוח ראגֵל תיקה וטאיע מולאה ולא יוגֵד
מתלהו פֿי עצרהו. חב באש יעייש מן נסלהו בעד אלטופֿאן פֿקאל אלרב לנוח כֵוד לך מראה
ואתזווג וגיב אלאולאד. אן אנתי אלדי ראיתך ראגֵל צדיק פֿי האד אלגֵיל. ונחב באש תעיש
אנתי ואולאדך פֿי אלארץ.

ומשא נוח וכדא מרא אסמהא נעמה. וכאן לנוח מן אלעמר ארבעה מיא ותמאניה
ותסעין סנה וקת אלדי כדא נעמה. וולדת להו תלאת אולאד ש.ח.ם. ויפת.

תם בעד דאלך קאל אלה לנוח. אעלם אלדי אגֵל גְמיע אלמכאליק קרב בדואנתהם
וצלמהם. ואנתי כֵוד מן לוח אלצנובר ואעמל ספֿינה כבירה. ואמשי ללמוצֵע אלפֿלאני
ואכדמהא הנאך. ותעמל טולהא תלאת מיאת דראע. וערצהא כֵמסין דראע. ועלוהא תלאתין
דראע. ותטליהא באלזפֿת מן דאכל ומן בררא ותעמל שבאך מן אלפֿוק. ובאב אלספֿינה
תעמלהו פֿי גֵאנבהא. אנני נריד לנגיב מא אלטופֿאן לנהלך ביה גְמיע אלמכלוק אלדי עלא
וגה אלארץ. ואמא אנתי וגמיע עאילתך תדכלו פֿי אלספֿינה. ותדככל מעאך מן כל אגֵנס

אלהואיש ואלטיות. מן אלגנס אלטאהר תאכד סבעה סבעה אנאתי ודכורה. ומן אלגנס אלמנגוס תאכד אתנין אתנין דכר ואנתא. ותגמע מן גמיע גנס אלמאכול לגמיע אלמכלוקאת. ליוגדו קותהם אייאם אלטופאן. ואולאדך אללתאתה תכתאר להם תלתה אבנאת מלאח ותזווגהם. באש יפצל נסלהם עלא וגה אלארץ בעד אלטופאן.

פקאם נוח ופעל מא אמרהו אללה ועמל אלספינה פי אלמוצע אלדי קאל להו אלרב. ודאם פי כדמת ותחציר האד אלספינה מדדה מתאע מיא ועשרין סנה מדת אלאגלה אלדי אעטאהא אלרב לירגעו פיהא. וחין כאנו ינשדו לנוח עלא סבב האד אלספינה. כאן יגאובהם: לאנהו מאזאל אלרב סבחאנהו יגיב מא אלטופאן ליגררק גמיע אלמכאליק אידא לם ירגעו מן סו אעמאלהם. והם כאנו יתפיסכו עליה ועלא כלאמהו. ועררס לאולאדהו עלא תלת אבנאת אליקים ולד מתושלח. ופי האך אלמדה מאת מתושלח ולד חנוך עמרהו תסע מיא ותסעה וסתין סנה.

תם בעד מות מתושלח. קאל אללה לנוח אדכול ללספינה אנתי וגמיע עאילתך ואנא נבעתלך אזואג מן גמיע אגנאס אלהואיש וטיור אלסמא. ויאתיו וידורו חול אלספינה. ותכרג אנתי תקעד ענד באב אלספינה. וגמיע אלזואיל ואלוחוש ואלטיור יתגמעו כלהם ויוקפו קבאלתך. ואלדי יקדם מנהם ויברך קדאמך. האדך תאכדהו ותעטיה פי יד אולאדך וידכלוהו לוסט אלספינה. ואלבקייה תתרכהם ולא תדכלהם.

וכדאלך צאר. ומן גדוא גאו כתיר מן אלהואיש ואלטיור ודארו חול אלספינה. ונוח כרג וגלס ענד באב אלספינה וכאן אלדי יקדם להו ויברך קדאמהו יסלמהו ביד אולאדהו וידכלוהו דאכל אלספינה. ואמא אלואקפין תרכהם ולם דלהם ומן גמלתהם גאת לבוה ומעאהא זוג אולאדהא אנתא ודכר וברכו אללתאתה קדאמהו. פקאמו אלאולאד עלא אמהו אללבוה וצרבוהא אילא אן הרבת מן עליהם ורגע הומא למוצעהם וברכו קדאם נוח. ושאף נוח האד אלשאי ותענגב גאית אלעגב. וקאם וכדא אולאד אללבוה ודכללהם ללספינה.

ודכלו פי וסט אלספינה מן גמיע אלגנאס אלחיואנאת ואלוחוש ואלנאגם ואלטאהר. ולא בקא חתא גנס האישה אלדי לם דכלת ללספינה. סבעה מן אלגנס אלטאהר ואתנין מן אלגנס אלמנגום כקול אללה. ואלבקייה דארו חול אלספינה מן בררא. ואלמטר מאזאלת מא צאזאלת מא צבתשי פי דאלך אלוקת.

ואמא בעד מדת סבעת אייאם. ואלארין רעשת ותזוללת. וצלאת אלשמס. ותכלכלת סיסאן אלעאלם ותכללם רעד וברק אלדי לא צאר קבל מתלהו. ואלרב סבחאנהו עמל האד שאי אלמוכוף קבל מא יגיב אלטופאן ליפוזע ביה אלנאס. לעללא ינצרו האד אלשאי וירגעו ללטאעה. ואמא הם לא רגעו ולא תאבו. וזאדו אכתר פי אלמעציאת ולא חטו באלהם פי האד שאי.

130

וכאן פי סנת אלסת מיא לעמר נוח (1656 לכלוק אלעאלם) ונפתחו אבואב אלסמא ואתפלקת אלארין ונבעו עיון מא וצב מטר עלא אלארין ארבעין יום וארבעין לילה. פאתגמעו גמיע אלבנאדמייה תקריב סבע מיאת אלף נפר נסא ורגאל וגאו כלהם לנוח ללספינה. וצארו יעייטו באעלא צות: אפתח לנא ונדכלו מעאך פי אלספינה ועלאש נמותו באלמטר?

פגאובהם נוח מן אלספינה וקאל להם אנכם עציתו אללה רבכם. ואעטאכם אגלה מיא ועשרין סנה ולם חביתו תרגעו מן פעלכם אלנחים. ואלאן גאב עליכם האד אלמציבה ליקטע אתרכם מן אלדניא.

140

פקאלו כלהם: גיר אפתח לנא באב אלספינה. ואחנא מן אלאן תאיבין וראגעין ללה ונאדמין עלא אפעאלנא.

פקאל להם נוח: ואש ינפע נדמתו עלא אפעאלכם פי וקת אלדי לא עאד ינפעכם אלנדם? אלדי מא חביתו תרגעו גיר חתא ראיתו אלגצרה ואלגלבה אלקוייה אלדי גאת עליכם. אמא פי מדת אלמיא ועשרין סנה לם חביתו לתרגעו. חתא רבנא לם חב ליקבל תובתכם פי האד אלנהאר. וכלאמכם מעאיא לם יצלה לשאי!

פצדמו גמיע אלכלק ליכסרו באב אלספינהו ולידכלו פיהא מן קוות אלמטר אלהאבט עליהם אלדי לם קדרו יחמלוהו ופי דאלך אלוקת הגמו עליהם האך אלהואיש אלדי כאנו ואקפין קודאם אלספינה וקתלו מנהם כתיר ואלבקיייה הרבו מן דאלך אלמכאן.

150

וצב עליהם מא אלטופאן. ומאתו גמיע אלמכלוקין מגרוקין פי אלמא. ומא בקא גיר נוח ואלדי מעאה פי וסט אלספינה.

וצארת אלספינה עאליה עלא אלארץ'⁶. ומאשיה פוק אלמא ותסתקלב. ואלדי כאין פי וסטהא כלהו יסתקלב מתל מא יסתקבל אלטביך פי אלברמה. ואתעדב כל מנהו כאן דאכלהא וצארו אלציר התזהר ואלדיובה תעוי ואלבקר תזוהק ואלבהאים תנאהק ואלכלאב תנבח וכל האישה תציח בצותהא⁷. וחתא נוח ואלאדהו יציחו ויבכיו מן אלגצרה. וכאפו כוף שדיד אילא האנת נפסהם ללמות.

פקאם נוח וצללא לאללה אלעאלי עלא האד אלשאי וקאל: יא אילאהי אלחנין אלרחים. גיתנא ופכנא מן האד אלגצרה. אלדי ליס פינא גהד לנחמלוהא. קואו עלינא אמואג אלמא והאנת נפסנא ללמות. גאובנא יא רב אלמוגית. פכנא יא אילאה אלמכלליך. אתלתת לנא בעין רחמתך. וכן עלינא וכללצנא יא מצטנת עיטת אלצעיף ואלמגצור. יא אלדי עליך אתכאלנא.

160

וסמע אללה צלאת נוח. ובעד ריח אלדי טפא אלמואג אלמתלאטמה ורתחת אלספינה מן האך אלחסקליב. ותשדו אלעאין אלנאבעה מן עמיק אלארץ'. ואבואב אלסמא אנגלקו וופא צב אלמטר מן אלסמא.

וצארו אלמיא ינקצו קלילן קלילן אילא אן וקפת אלספינה פי גבאל אררט. פי דאלך אלוקת פתח נוח שבאך מן אלספינה. וזאד צללא למולאה וקאל: יא רב יא אילאה אלסמא ואלארץ' כרג כדימך מן האד אלסגן אלדי וצעתני פיה. אנני תעדבת פיה כתיר ולא נקדר אכתר נטיק אלעדאב.

פסמע אלרב צלאת נוח וקאל להו לאבד אן תקעד סנה כאלמה פי אלספינה ובעד תכרג סאלם מנהא.

170

וכדאלך צאר. ובעד מצי אלעאם נשפת אלארץ' מן אלמא וקאם נוח ונחהא גטא אלספינה. ובעת אלגראב לישוף אידא נשפת אלארץ' מן אלמא. ולמא כרג אלגראב רגע יגרי פי חינהו. לאנהו מאזאלת אלארץ' עאימה באלמא.

פזאד צבר סבעת אייאם אוכרין ובעת אלחמאמה. ולם וגדת אין תעפס. לאן מאזאלו אלמיואן עלא צחן אלארץ'. וחאלן רגעת להו. וזאד נעתהא תאניאן בעד מא צבר

⁶ Pese a que los diacríticos en letras finales, como la *šade*, no se marcan, en ocasiones aparecen de esta manera.

⁷ El texto no puede leerse con completa claridad.

סבעת אייאם אוכרין. ורגעת להו ענד אלגרוב ופי פמהא ורקה מן אלזיתון ומנהא ערף נוח אלדי כפפו אלמיואן מן אלארץ'. ובאנו אלשאגאר ופי אלתאלת טריקה זאד בעתהא ולם תגעת להו אכתר.

וכאן פי יום 27 ללשהר אלתאני נשפת אלארץ' מן אלמא. ולאכן לם כרג נוח ואולאדהו מן אלספינה כאן חתא אמרהם אללה באלכרוג.
וכרגו כלהם מן אלספינה. ורגע כל ואחד למוצעהו. ונוח ואולאדהו סכנו פי אלארץ' אלדי קאל להם אללה. ועבדו אללה טול עמרהם.
ואלרב סבחאנהו בארכהם וקת כרוגהם מן אלספינה וקאל להם: אעמרו ואתמרו ואכתרו ואמלאו אלארץ' ונסלכם יכון מתל נגום אלסמא ללכתרה.

180

(ג) מעשה סדום

פעל נאס סדום וסירתהם. עוגהם וכפרהם וקצוחת קלבהם ודואנתהם. ובאטל חכמהם ושריעתהם. וקואנין דולתהם:

ואנהו למא כאנו נאס סדום כאפרין וקבאח וכתתרו פי אלפפעאל אלפאחשה אלרדייה. כמא מדכור פי אלתורה: "ואנשי סדום רעים וחטאים לה' מאד". קאלו אסיאדנא ע"ה פי אלתלמוד: אלדי מא וצלו נאס סדום להאדו אלפפעאל אלקבאחאלא מן כרתת אלכיר ואלרוק אלדי אעטאהם אללה אלדי ארצהם כאנת ראויה יאסר ותעטי אלקמח ואלשעיר וגמיע אגנאס אלגלל שאי מסתעבר. ואגבאלהם יוגד פיהם מעאדן אלדהב ואלפצה ואלנחאס וגירהם שאי כתיר. ולהאדא נסאו אללה אלדי כלקהם וכפרו ביה.

190

ומוקול פי אלמדרש. אלדי חין אלואחד ישרי אלכוצרא מן ענד אלכצאר יוגד אלתראב אלדי פיהא מכללט פיה אלדהב. ולמא שאפו נפסהם פי האד אלכיר ואלריאקה. אתפקו מעא בעצהם באש לם יקבלו חתא ראגל ברראני פי בלאדהם. ולא יצייפו ענדהם חתא ואחד. כמא מאזלנא נדכרו פי אלפצל אלתאני מן קואנינהם וחין יגי ראגל ברראני ללבלאד יכרגו ימרמדהו ויצרבוהו ויטרדוהו ויאכדו להו רזקהו וכל מא יכסב חתא יקלק ויכרג מן אלבלאד מן סו פעלהם ומן דואנת קלבהם.

200

ומדכור פי ספר הישר. ואן נאס סדום ענדהם בטחה ואסעה פי אלבלאד משי נהאר ונצף. אלדי תסאע גמיע נאס אלבלאד. ומגרוס פיהא מן גמיע אגנאס אלאשגאר ואלכצארה ופיהא עיון מא תדפק צאפיה גלאל. פימשיו לתלך אלבטחה גמיע נאס סדום ועמורה ארבעה אייאם פי כל סנה. הם ונסאהם ואולאדהם וכודאמהם. ויעמלהם פרחה קוייה באלגנא ואלמוזיכה. וכל ואחד יכתאר מן אלנסא ואלאבנאת אלדי יעגבהו. ויטיח מעאהא פי אלזנא ואלפסאד. וישופו נסאהם ואבנאתהם אלאכבאר פי יד אלרגאל אלאוכרין ולם יגירו ולא יתכללמו חתא כלמה.

והאדו קואנין בלאד סדום

210

אלאוול פצל. כאן במואפקת גמלת אכבר מגלסהם אלדי בנאו פרוש פי סאחת אלבלאד טואל וקצאר וחין יאתי ציף לבלאד. יתמכנו ביה ויגיבוהו באלגצב חתא להאדו אלפרוש. ואידא הווא קציר ימדדוהו פוק פרש טויל וירקדוהו תלאתה מנהם מן ראסוהו ותלאתה מן סאקיה ויצירו יגבדו וימגבדו פיה והו יציח ואלוגע. והם לא יפהמוהו ולא יסכפו עליה. ואמא אידא אלרגאל אלגריב כאן טויל ירקדוהו פוק פרש קציר. ויקצצו להו מן סאקיה אלזאיד פי אלטול עלא אלפרש. ויקולו להו הכדא עאדת בלאדנא לכל מנהו יקדם לנא מן בלדאן אוכרין.

וחכאו. אנהו טריקה אליעזר כדים אברהם אבינו ע"ה משא פי קציה לבלאד סדום. והו כאן יסמע בפעלהם. פאתמכנו ביה ולמא וצלוחו ללפרוש. קאל להם יא אכואני לם תגצבוני לנטלע עלא כאטר אמי מאתת פי האד אלמדה. וקבלת עלא נפסי אלדי פי עאם חזנהא לם נקעד ולא נרקד כאן פי אלקאעה. וסייבוהו פי סביל חאלהו.

220

אלתאני פצל. אידא יאתי אנסאן בראני מן בלאד אוכרא לם יקדר חתא ואחד יסתאדנהו יציף ענדהו ואידא יסמעו בבעץ' אלואחד אלדי ציף ענדהו ראגל בראני יתמכנו ביה ויקטטעו לחו⁸ גמיע חואיגהו אלדי פוקהו ויכלליוהו עריאן מתל מא ולדתהו אמהו. וחין כאן אליעזר כדים אברהם אבינו ע"ה פי בלאד סדום. סמע כאן תמא ערס פי אלבלאד. ומשא אליעזר מן גיר אסתידאן. ודכל וקעד מעא גמלת אלמסתאדנין פוק אלמאידה

⁸ Error tipográfico de *het* por *he'* (*lahu/ «a él»*).

פִּנְשֵׁדְהוּ רֵאגֵל אֵלְדִי קֵאעֵד קֵבֵאלְתֵהוּ וְקֵאל לֵהוּ אִשְׁכּוֹן אִסְתֵּאדְנֵךְ אִנְתִּי בֵּאֵשׁ תְּגִי לֵהֵאֵד אֵלְעֵרֶס? קֵאל לֵהוּ אֵלְיֵעֵזֵר אִנְתִּי הוּוֹא אֵלְדִי סְתֵאדְנֵתְנִי! אֵלְרֵאגֵל כֵּאֵף לֹא יִסְמְעוּ אֵלְנֵאֵס הֵאֵד אֵלְכֵלֵאֵם וִיתְעֵאקֵב. סֵאמְחָ פִּי אֵלְפֵטוֹר וְכֵרְגֵי הֵאֵרֵב. תֵּם תֵּקֵדֵם רֵאגֵל אִכֵּר לֵאֵלְיֵעֵזֵר וְקֵאל לֵהוּ אִשְׁכּוֹן אִסְתֵּאדְנֵךְ? גֵּאוֹבֵהוּ אֵלְיֵעֵזֵר אִנְתִּי הוּוֹא אֵלְדִי אִסְתֵּאדְנֵתְנִי! כֵּאֵף חֵתֵא אֵלְתֵּאנִי וְכֵרְגֵי הֵאֵרֵב מֵן דֵּאֵר אֵלְעֵרֶס. וְצֵאֵר כֵּל וְאֵחֵד אֵלְדִי יִסְאֵלְהוּ מֵן אִסְתֵּאדְנֵךְ יִקּוֹל לֵהוּ אִנְתִּי! חֵתֵא הֵרֵבוּ אֵלְנֵאֵס אֵלְכֵל. וּמֵא פֵּצֵל פִּי אֵלְדֵאֵר גֵּיר אֵלְיֵעֵזֵר וְחֵדְהוּ. וְכֵלֵא מֵן אֵלְפֵטוֹר חֵתֵא אִכְתֵּפֵא וְשֵׁרֵב חֵתֵא רוֹא וְקֵאֵם וּמִשֵּׂא עֵלֵא נִפְסֵהוּ.

230

אֵלְתֵּאלֵת פֵּצֵל. חֵיֵן יֵגִי לֵעֵנְדֵהֵם רֵאגֵל גֵּנִי מֵתִסְבֵּב. יִמְשִׂיו לֵהוּ וִירְגֵבוּהוּ בֵּאֵשׁ יִכְבֵּי לֵהֵם עֵנְדֵהוּ בְעֵץ אֵלְאֵמֵאִין וִיעֵטִיּוֹהוּ חֵכֵךְ מֵלִיאֵנִין בֵּאלְעֵטֵר אֵלְדִי רֵאִיחֵתְהוּ קוּיִיָּה וְהוּוֹא מֵן גֵּיר שֵׁךְ חֵיֵן יֵאֲכֵדֵהֵם מִנֵּהֵם יִסְתַּחֲפֵץ עֵלֵיהֵם וְיִכְבֵּבֵיהֵם פִּי מוֹצֵעַ מֵלִיָּח וְאִין יִכְבֵּי רִזְקֵהוּ בֵּאֵשׁ לֵם יִצִּיעוּ. וּבְעֵד אִיִּיאֵם קֵלֵאל יֵהִבְטוּ עֵלֵיהֵם פִּי אֵלְלִיל וְיִבְקֵאוּ יִשְׁמְמוּ בְכִשְׁמֵהֵם כִּיֵּף אֵלְקֵטוּץ. חֵתֵא יוֹצֵלוּ לִלְמוֹצֵעַ וְאִין מְכֵבִיִּין אֵלְחֵכֵךְ מֵתֵאֵעַ אֵלְעֵטֵר. וְיִפְתַּחְהוּ וְיֵאֲכֵדוּ לֵהוּ גִמִּיעַ רִזְקֵהוּ.

אֵלְרֵאֵבֵעַ פֵּצֵל. בְּעֵד אֵלְאֵתֵּפֵאק אֵלְדִי חֵתֵא וְאֵחֵד מִנֵּהֵם מֵא יִדְכָּל עֵנְדֵהוּ חֵתֵא צִיֵּף כֵּמֵא מֵדְכוֹר אֵעֵלֵאָה. אִידֵא צֵאֵר אֵלְדִי אֵלְצִיֵּף דְכָל וְחֵדְהוּ מֵן גֵּיר אִסְתִּידֵאֵן. מֵלִזוּם עֵלֵא מוֹל אֵלְמַחֵל בֵּאֵשׁ יֵאֲכֵד גִּמִּיעַ רִזְקֵ אֵלְצִיֵּף. וּמֵא יִסִּיבֵהוּ אֵלֵא עֵרִיאֵן מֵן גִּמִּיעַ מֵא יִכְסֵב.

240

אֵלְכֵאֵמֵס פֵּצֵל. אִנְהוּ חֵתֵא וְאֵחֵד מֵא יֵעֵטִי לִלְזוּוֹאֵלִי יִטְלֵב אִצְדֵקָה מֵא יֵעֵטִיּוֹהוּ אֵלֵא פִּלוֹס כֵּל חֵד יֵעֵטִיָּה פִּרְנֵךְ. וְכֵל מִנֵּהֵם יִכְתֵּב אִסְמֵהוּ עֵלֵא אֵלְפִרְנֵךְ מֵתֵאֵעֵהוּ. וְיִבְרַרְחוּ פִּי אֵלְבֵלֵאֵד בֵּאֵמֵר אֵלְדוֹלֵה אֵלְדִי חֵתֵא וְאֵחֵד מֵא יִבִּיעַ לֵדֵאֵךְ אֵלְזוּוֹאֵלִי חוּאִיֵּג אֵלְמֵאֵכוֹל וְדֵאֵלְךְ אֵלְפִקִיר מִסְכִּין פִּלוֹסֵהוּ פִּי יֵדְהוּ וְהוּוֹא יֵדוֹר פִּי שוּאֵרֵעַ אֵלְבֵלֵאֵד וְלֵא יוֹגֵד מֵן יִבִּיעַ לֵהוּ שֵׂאִי מֵן אֵלְמֵאֵכוֹל. חֵתֵא יִמוֹת הֵאֵךְ אֵלְמִסְכִּין בֵּאלְגוֹעַ. וּבְעֵד כִּיֵּף יִמוֹת יֵגִי כֵּל וְאֵחֵד יֵאֲכֵד אֵלְפִרְנֵךְ מֵתֵאֵעֵהוּ אֵלְמַכְתוֹב עֵלֵיהֵם אִסְמֵהוּ. וּבְעֵד יִקּוּם בִּינֵהֵם כִּצֵּאֵם עֵלֵא חוּאִיֵּג מֵלְבוֹסָה וְקֵאֵלְקוּי אֵלְדִי יֵגֵלֵב בְּדֵרֵאֵעֵהוּ הוּוֹא יִפְכֵהֵם וְיֵאֲכֵדֵהֵם. וּבְעֵד יִקִּימוּהוּ וְיִדְפְּנוּהוּ עֵרִיאֵן תַּחַת בְּעֵץ אֵלְשִׁגְרָה פִּי בְרֵרֵת אֵלְבֵלֵאֵד. וְכֵדֵאֵלְךְ יֵעֵמְלוּ מֵעֵא כֵּל מִנֵּהוּ יִמוֹת גֵּרִיב עֵנְדֵהֵם.

אֵלְסֵאֵדֵס פֵּצֵל. אִידֵא וְאֵחֵד מִנֵּהֵם סִכֵּף וְשִׁפֵּק עֵלֵא אֵלְזוּוֹאֵלִי וְאֵעֵטֵאָה שֵׂאִי מֵן

250

אֵלְמֵאֵכוֹל בֵּאֵשׁ יִסְתַּקֵּאת יִדְכָּל לִלְחֵכֵם וְעֵקוּבֵתְהוּ קוּיִיָּה.

וגרא טריקה פי פלטיית בנת לוט. אלדי כאנת מזווגה עלא ואחד מן נאס סדום. וחיין גא ראגל גריב וזוואלי לבללאד כרג אלבריה פי אלבללאד באש למ יחננו עלא דאלך אלפקיר ולא יעטיהו ולא יביעו להו שאי מן אלמאכול חתא ימות.

ולמא שאפתהו בנת לוט מרמי אלמסכין מגאשי עלא אלארין' באלגוע ולא ענדהו שאי באש יסתקאת. רק קלבהא עליה. וצארת יעטיה אלכבו באלמכפי ועיישתהו מדה טוילה וכאנת פי כל יום למא תכרג ללעין באש תמלא אלמא. תאכד כבוזה ותחטהא פי קלב אלקוללה. ותמשי ואין יקעד דאלך אלפקיר ותעטיה תלך אלכבוזה. פדאומת פי האד אלחאגה מדה טוילה ואלפקיר לקא עישתהו ומא מאתשי.

פדהשו נאס סדום ואתענגבו גאית אלעגב עלא האד אלפקיר אלדי מאזאל חאי ומא מאתשי באלגוע? וקאלו מעא בעצהם האדא מן גיר שך קאעד יאכל וישרב. אנהו למ יקדר אלאנסאן יעיש מן גיר מאכלה ושרב. פאתכבאו תלאתה מן נאס סדום אין יקעד דאלך אלפקיר וקעדו יתגססו ויעססו עליה באלמוכפי לינטלעו עלא מן הווא אלדי יגיב להו אלמאכלה.

260

פכרגת בנת לוט כיף עאדתהא לתמלא אלמא ווצעת אלטעאם פי קוללת אלמא ומשאת למוצע דאלך אלזוואלי וכרגת אלכבו מן אלקוללה ואעטאת ללפקיר ליאכל. ושאפוהא דוך אלולאת ארגאל אלמכביין. וקאלו אלן ערפנא אלסבב אלדי למ מאת האד אלפקיר באלגוע ולא צעאף ולא שיאן. פכרגו מן מכאן כפאהם ואתמכנו בפלטיית בנת לוט ומאזאל אלכבו פי יד אלפקיר יאכל פיה. וגאבוהא קדאם חכאם סדום. וחכאו להם בצורת אלנאזלה וכל מא וקע. וחכמו עליהא באלחריק מסכינה. ואתגמעו גמיע אלכלק ועמלו גאמרו נאר אכביר וארמאוהא פי וסטהו. אילא אן תחרקת ורגעת רמאד.

270

וכדאלך גרא פי ואחדה טפלה. אלדי כרגת תמלא אלמא מן אלעין. וצאבת צאחבתהא אלדי כאנת תערפהא סאבק. אלדי צעאפת ושיאנת ודבאלת וצארת גלד ועצם וערוקהא נאטרין וידדיהא ורגליהא ארק מן קצבת אלסכסי. פדהשת פיהא יאסר. אנהו כאנת תערפהא סאבק אלדי כאנת סמינה וצחיחה. פקאלת להא יא צאחבתי אש סבב אלדי נעלקך כנת סמינה ואלאן וללית הדכה האלך? אחכי לי מא הו אלמרין' אלדי אחאט בידך?

קאלת להא יא אכתי. אנא מא ענדי חתא מרין. והאד אלצעף אלדי קאעדה תראני
 פיה הווא מן כרתת אלגוע. אלדי מא לקית מא נאכל ולא נשרב. ולא לקית חנין אלדי יסכף
 ויחן עלייא.

וכאנת תלך אלבנת אלדי כרגת תמלא. פי ידהא בורמה מליאנה באלטעאם.
 פאעטאטהא לצאחבתהא וקלבתהא להא פי מאעונהא ומשאת כל ואחדה לדארהא.
 ופי האך אלוקת אלדי אעטאטהא אלמאכול. כאן ראגל מן נאס אלבלאד מלתפת
 להם ושאף כל מא עמלו. ומשא פי אלחין ושכא לדאר אלשרע אנהא כאלפת אלקאנון
 ואעטאת אלצדקה. ועלא פעלהא האדא צדר חכמהא לידיהנוהא באלעסל מן צבע סאקהא
 חתא לראסהא ויעללקוהא קדאם גבח אלנחל. פאכרגוהא ועמלו להא דאלך. וצאר אלנחל
 יקרין פי לחמהא והייא תציח ותצרך. ולא מן אלתפת לצייאחהא ולא מן רחם עליהא חתא
 אתנפכת ומאתת.

280

אלסאבע פצל. כל מנהו יכסב זאילה ואחדה ילזמהו ירעא בגמיע אלזואלי אלדי פי
 אלבלאד יום ואחד פי כל שהר. ואלדי לם יכסב חתא זאילה יכון ירעא בזואיל אלבלאד יומין
 פי כל שהר אמא אלדי יכסב זואיל יאסר לם ירעא חתא נהאר ולא יתעדב.

290

וגרא אלדי טריקה כאנו פי בלאד סדום בעין נאס פקרא ויתאמה אלדי מא כאנו
 יכסבו חתא חאגה. פאעטאוהם נאס אלבלאד זואילהם לירעאו ביהם. כמא אתפקו בינהם.
 פאכדוהם וקתלוהם. וחיין סמעו נאס אלבלאד אלדי מאתו זואילהם גאו ליסלכוהם ויאכדו
 גלודיהם. פמשאו דוך אלאייתאם ושכאו ביהם לדאר אלקרע. וצדר אלחכם אנהו כל מנהו
 ענדהו זאילה ואחדה יאכד גלד ואחד. ואלדי לם ענדהו קט יאכד זוג גלוד. ואלדי ענדהו
 זואיל יאסר לם יאכד חתא גלד. כיף אלחכם אלצאדר פי אלראעיין כדאלך פי קסמת
 אלגלוד.

אלתאמן פצל. עמלו קנטרה עלא אלואד מתאע סדום. ואתפקו אנהו אלואחד אלדי
 יתעדדא פוק אלקנטרה באש יקטע אלואד ידפע פרנך ואחד פקט. ואמא אלדי יגוז פי וסט
 אלואד ויקטעהו ברגליה ידפע זוג פרנך. טריקה גא ראגל ברראני ללבלאד. וכאן ראגל
 זואלי פאתמכנו ביה וקאלו להו אעטינא פרנך חק אלדי תעדדית פוק אלקנטרה מתאע

300

אלואד. קאל להם יא אסיאדי אנא ראגל זוואלי וקטעת אלואד ברגלייא. קאלו להו דלחין
 עלא קד קולך ילזמך תדפֿע לנא זוג פֿרנך. ומא סייבוהו אלא מא כֿדאו אלזוג פֿרנך.
 אלתאסע פֿצל. כאן אלתפֿאק בינהם אידא ראגל ברראני יגיב חואיג מאכול
 ליביעהם. יתלמו עליה נאס אלבלאד. וכל ואחד מנהם יאכֿד להו חאגה צגירה אלדי לם תסוא
 צאנתים. חתא יפֿרגו להו אלדי ענדהו. וכיף יתכללם כל ואחד יקול להו אש כֿדית לך אנא
 מא יעמלשי צאנתים ואידא ישבי ביהם לם ילזמהם חתא שאי אנהו כל ואחד כֿדא אקל מן
 זאנתים (פחות משהו פרוטה) והאד אלקדר חלאל.

אסאמי אלחכאם מתע סדום

310

שקרא. שקרוראי. זיפא. כזבן. מצלי דינא. אלדי יעניו עלא אלצלם ואלבאטל
 ואלכדב ואלתזויר ועוג אלחכם. והאדא אלבעץ מן חכמהם:

(1) ואחד ראגל צרב מראה חבלה עלא כרשהא וסקט צגירהא. משא ראגל אלמראה
 ושכא לדאר אלשרע. וצדר אלחכם עלא אלצארב. אנהו לאזם יאכֿד תלך אלמראה
 ענדהו פי דארהו ויוככלהא וישררבהא ויחבבלהא. ובעד ירהא לראגלהא חבלה מתל
 מא כאנת.

(2) ואחד ראגל משא מעא מרת ראגל. וראגלהא כאן מסאפר. וחין רווח לקא מרתהו
 חבלה. פֿאסטכבר עלא אלדעוה ומשא שכא לדאר אלשרע. וצדר אלחכם אן יקומו
 אלצגיר אלדי פי כרשהא קדאש יסוא. וידפֿע ראגלהא חקהו לצאחב מרתהו.

(3) כאנת מראה הגאלה זוואלייה ענדהא בהים. וכאנת תכריה ללנאס באש תצוור
 עישתהא. יום מן אלאיאם כֿרג אלבהים ללסוק וחדהו. פֿאתמכן ביה ואחד מן נאס
 אלבלאד וצֿרבהו צרב קוי וזאד קטטע להו ודנהו. פֿמשאת אלהגאלה ושכאת לדאר
 אלשרע. וצדר אלחכם אן מלזום עלא אלראגל באש יאכֿד אלבהים ויקעד ענדהו חתא
 תטלע להו ודן גדידה ובעד ירהו ללהגאלה.

320

(4) אלואחד אלדי יצרב צאחבהו וידמגהו ויכֿררג להו אלדם. מלזום עלא אלראגל
 אלמדמוג לידפֿע ללצארב חק אלדם אלדי כֿרג להו אנהו יקול להו לוכאן משית

ללחגאם באש יפצלך אלדם מא ילזמכשי תעטיה אגרהו? או לוכאן רמית עלקתינ מא תדפעשי חקהם? חתא אנא נחב נאכד מנך חק אלפצידה.

וחין כאן אליעזר כדים אברהם אבינו ע"ה פי סדום. צרבהו ואחד מן נאס סדום וכרג' להו אלדם וזאד טלבהו חק אלדי פצד להו אלדם. קאל להו אליעזר אנתי אלדי ילזמך תעטיני חק אלדי דמגתני. ומשאו אלאנתין לדאר אלשרע וצדר אלחכם אן מלזום עלא אליעזר באש ידפע ללצארב חק פאידת אלדם. פקאם אליעזר וכדא חגרה כבירה וצרב ביהא אלקאצי וכרג' להו אלדם. וקאל להו יא סידי אלפלוס אלדי ילזמך באש תדפעלי חק אלדי פצדתלך אלדם אדפעהם להאד אלאגל אלדי טאלבני. וקבא אלאס באלאס ומשא פי סביל חאלהו.

330

(5) טריקה כאן ראגל מן בלאד חברון מסאפר לבלאד עולאם. וגאבתהו אלקאפיה עלא בלאד סדום וכאן להו בהים ופוקהו זרבייה מליחה מלוונה בגמיע אלאולאן וכאנת מלפופה ומרבוטה בחבל. וחין וצל לסדום פי אלעשייה לזמהו יבאת פי סדום תלך אללילה ופי אלצבאה יספר.

וכאן פי סדום ראגל עאיך ובלא מוחיט. אסמהו הידור ולמא שאף האד אלאגל אלבראני ידור פי אלסוק. קדדם להו וסללם עליה ורגבהו באש יבאת ענדהו. ואלראגל רצא ימשי מעאה אחסן מן אלדי יבאת פי אלסוק פי אלברד ואלצקיע ומשא מעא הידור לדארהו. וקאם אלזרבייה ואלחבל ואעטאהם פי יד הידור והווא אעטאהם למרתהו כבבאתהם ואעטאה אלעלפה ללבהים וקעדו הווא ואלצאיף תעששאו גמיע ורקדו. וקאם אלצייף פי אלצבאה בכרי ליחצצר נפסהו ללספר והידור רגבהו באש יזיד יקעד חתא יאכל פטור אלצבאה. ובעד רגבהו באש יזיד יקעד ענדהו לילה תאניה. וסמע כלאמהו ופי אלנהאר אלתאני זאד רגבהו באש יזיד יקעד ענדהו נהאר אכר ולאכנ אלצייף לם חב יקבל מנהו רגבה. אנהו כאן מסתעגל ללספר וכרג' באש יחזום עלא אלבהים.

340

ומרת הידור סמעת באנהו אלצייף יחב יספר. פקאלת לראגלהא כיפאש אלאגל קעד ענדנא יומין יאכל וישרב וירקד ומא ידפע לנא חתא שאי! פקאל להא ראגלהא אסכתי ומא תכממשי עלא האד אלאגה. אנא נערף כיפאש נכלץ מנהו.

350

ואלְצִיף גַּא לְהִידוֹר וּטְלֵבְהוּ פִי אֶלְזֶרְבִייה וְאַלְחָבֵל. קָאָל לְהוּ הִידוֹר יֵא סִידִי מִנְאֵמֶךְ הָאֵדָא מְלִיחַ יֵאֶסֶר. וְתַפְסִירָהוּ אֵן אֶלְחָבֵל יֵדֵל עֵלָא עֵמֶרֶךְ אֶלְדִי יֵטוֹל יֵאֶסֶר כִּיף אֶלְחָבֵל אֶלְדִי הוּוּא טוֹיֵל. וְאַלְזֶרְבִייה מִכְתַּלְפַת אֶלְאֶלוֹאֵן יַעֲנִי מֵאֶזְאֵל יֵכוֹן עֵנְדֵךְ גִּנְאֵן מְגֵרוֹס פִּיָּה מִן גְּמִיעַ אֶלְאֶשְׁגָּאֵר אֶלְדִי פִי אֶלְדִנִיָּא.

קָאָל לְהוּ יֵא סִידִי אֵנָא מָא חֶלְמַתְשֵי מִנְאֵם. וְגִיר טְאֵלֵב מִנְךְ אֶלְזֶרְבִייה וְאַלְחָבֵל אֶלְדִי אַעֲטִיתֵהֶם פִי יֵדֵךְ בָּאֵשׁ תְּרַדְהֵמֵלִי. פִּנְאֹוֹבְהוּ הִידוֹר. לְמֵאֵדָא תַעֲאוֹד לִי פִי אֶלְמִנְאֵם וְאֵנָא קֵד פִּסְרֵתְהוּ לֶךְ מְלִיחָ! אַעֲלֵם אֶלְדִי אֵנָא צִנְעֵתִי נְפִסְסֵר אֶלְמִנְאֵמַתָּ. וְנֵאֲכֵד חֶק תַּפְסִיר אֶלְמִנְאֵם אַרְבַּעַה פִּרְנֵךְ. וְלֵאֲכֵן אֵנִתִי אֶלְדִי כְלִית מַעֲנָא אֶלְכְּבוּ וְאַלְמִלַח מָא נֵאֲכֵד מִנְךְ כֵּאֵן תִּלְאֵתָה פִּרְנֵךְ פִּקְטָ.

360

פִּאֲגַתְאֵן דַּאֲלֶךְ אֶלְצִיף מִן כְּלָאֵם הִידוֹר אֶלְגִּיץ' אֶלְשְׁדִיד וּמִשָּׂא קֵדְדֵם שְׁכֵאִיתְהוּ לְדָאֵר אֶלְשֶׁרַע. וְצִרֵר אֶלְחֶכֶם בָּאֵשׁ יַעֲטִי אֶלְצִיף לְהִידוֹר אֶלְבֵּהִים פִי חֶק אֶלְמֵאֲכֵלָה וְאַלְשֶׁרֵב וְאַלְמְבִּיתָהּ וְחֶק תַּפְסִיר אֶלְמִנְאֵם. וְאַלְצִיף לְמָא סִמַּע הָאֵד אֶלְחֶכּוּמָה. צֵאָה וְקָאָל כִּיפֵּאֵשׁ הָאֵד אֶלְחֶכֶם אֶלְבֵּאֲטָל?

פִּחְמֶק אֶלְחֶאֲכֶם וְקָאָל כְּרַרְגּוֹ מִן קֵדְדֵאֲמִי הָאֵד אֶלְקִבִּיחַ. פִּצְדֵמוּ עֲלֵיהּ כּוֹדָאֵם אֶלְחֶאֲכֶם בָּאֶלְצֶרֵב וְאַלְתֶּרִיד. וְהוּוּא יֵבְכִי וִיֵצִיחַ. וּמִן צִיאַחְהוּ וְעִיאַטְהוּ סִמַּעוּ נֵאֵס אֶלְבֵּלָאֵד וְתִלְמְמוּ אֶלְכֵל עֲלֵיהּ וְאַלְצֶרֵב וְאַלְבֶּכֶץ חֵתָא כְּרַרְגּוּהוּ מִן אֶלְבֵּלָאֵד. וְעִצְמַת קִבְאַחַת נֵאֵס סְדוּם וְדוֹאֲנַתְהֶם וְכִתִּירוּ פִי אֶלְאֶפְעָאֵל אֶלְרִייה חֵתָא סִכְטָהֶם אֶלְרֵב. וְצֵב עֲלֵיהֶם מִטֵּר בָּאֶלְנָאֵר וְאַלְכְּבִרִית. וְקֵלֵב אֶלְאַרְבַּעַה בִּלְדָאֵן סְדוּם וְעֵמּוֹרָה וְאַדְמָה וְצִבּוּיִם. וְהֵלֶךְ גְּמִיעַ סְכָאֲנָהֶם וְכֵל מָא פִּיָּהֶם. וּמָא מִנַּע מִנְהֶם גִּיר לוֹט וּזוּג אֶבְנָאֲתָהוּ. אֶלְדִי סִכְף עֲלֵיהּ אֶלְרֵב וְרִסֵּל לְהוּ זוּג מְלֵאִיכָאֵת מִן אֶלְסִמָּא וְכְרַרְגּוּהוּ לְבִרְרַת אֶלְבֵּלָאֵד וְאַמָּא מֵרַת לוֹט חִין כֵּאֵנַת כְּאַרְגָּה מַע רֵאֲגֵלָהָּ וְאַבְנָאֲתָהָּ דוּוֹרַת וְגֵהָא לְסְדוּם וְקַת אֶלְאַנְקֵלָאֵב פִּרְגַּעַת כְּדֵס מֵלַח.

370

וְקָאָלוּ אֶלְסֵאֲדָאֵת ע"ה. אֵנָהוּ פִי כֵל יוֹם לְמָא יַרְעָאוּ אֶלְזוּאֵלִי קֵדְדֵאֲמָהָּ יֶלְחִסוּהָּ כֵּלָהָּ. וּמִן גְּדוּא יֵנְבַת אֶלְכְּדֵס מֵלַח וִירְגַעַת מֵתֵל מָא כֵּאֵן וּמוֹגוֹד חֵתָא לְלִיוֹם.

וְאַמָּא מִן לוֹט וּזוּג אֶבְנָאֲתָהוּ. מִנַּעוּ פִי מְגָאֵר עֲדוּלֵם וְקַעְדוּ הֵנֶאֶךְ מֵדַת אִיָּאֵם. וְלְמָא קֵאֵם אֶבְרָהֶם פִי אֶלְצִבָּאֵחַ לִישׁוּף בִּלְדָאֵן סְדוּם. פּוֹגֵד וְאַנְהֵם רִגְעוּ דְכְּנָה. וְאַנְחֶרְקוּ גְּמִיעַ אֶלְנָאֵס וְאַלְהוּאִישׁ וְאַלְטוּיר וְרִגַּעַת אֶלְבֵּלָאֵד כְּרַבָּה וְכֵאֲלִיָּהּ. וְהָאֵדִי אֶכִּירַת אֶלְנָאֵס אֶלְצֵאֶלְמִין

ופאעלין אחראם ואמא פאעלין אלמליח ואלתואב תחסן עקובתהם פי האדי אלדניא ופי אלאכרה.

380

(ד) מעשה עקידת יצחק אבינו ע"ה

ואנהו למא כאן אברהם אבינו ע"ה להו מן אלעמר מיאת סנה ושרה זוגהו עמרהא תסעין סנה. ואלרב סבחאנהו גאתהם ורזקהם באלצנא. וחבלת שרה וולדת ולד וסמאוהו יצחק. וחין אלוולד ופא אייאם אלרצאעה ואנפטם. עמל אברהם ע"ה ולימה ופרחה כבירה ואסתאדן שם ועבר וגמיע אעיאן אלבלאד ואבימלך סלטאן אלפולשתין וארגאל זולתהו ופיכול וזיר אלחרב. וכדאלך גאו תרח אובו אברהם ונחור אכיה מן בלאד חרן ליחצרו פי אלולימה אלדי עמלהא אברהם.

תם בעד דאלך ויצחק ונתג ובלג מן אלעמר סבעה ותלאתין סנה. וסאר פי עבאדת אללה כמה עללמהו אביה פכאן דאת יום וישמעאל ולד אברהם אלדי זדאד להו מן הגר כאן קאעד קדדאם יצחק. וצאר יחכי ויקול אן פי וקת אלדי וצצא אלרב לאברהם אבי עלא אלטהארה אנא כאן לי מן אלעמר תלתאש אן סנה. ופעלת מא קאל אללה לאבי ולם עצית אמרהו. פגאובהו יצחק וקאל להו לנאדא יא ישמעאל תתפכר ותבככר פי נפסך עלייא בהאד אלשאי. אלדי קצצית טרף להם צגיר מן לחמך באש תתבבת וצאית אללה. ואמא אנא נחלף באסם אללה אלדי לוכאן אלכאלק סבחאנהו יקול לאבי כוד ודלך יצחק וקררבהו לי קרבאן. נגרי ונעטי רקבתי ללמדבח בפרחה עצימה ולא נעגז ולא נסתאכד ולא נעצי אמר אללה פי גמיע וצאיאתהו ללאבד.

390

פסמע אללה מא קאל יצחק לישמעאל ועגבהו. ואראד ליגררב אברהם אבינו ע"ה בהאד אלשאי.

פכאן דאת יום למא אתגמעו אלמלאיכאת קדדאם רב אלעאלמין. ומעאהם חצר אלשיטאן. פקאל אללה ללשיטאן מא אלכבר עלא אלמכאליק אלדי כלקתהם פי אלארין?

400

פגאוב אלשיטאן וקאל יא רב אלדניא. ראית פי אלארין' ואן גמיע אלנאס מא יעבדוך וידכרו אסמך אלעזיז גיר פי וקת אלדי יסתחקקו לבעין' אלשאי אלדי יכזהם ויטלבוהו מנך. וחין תגיתיהם ותעטיהם מטלובהם ירגעו יתרכוך וינסאו עבאדתך ולא

יתפכרוך. אנצ'ר אברהם וּלד תרח למא כאן סאבק לם ענדהו אולאד. כאן פי כל וקת יבני אלמדאבח ויקררב לך אלקרבאן. ואלאן כיף רזקתהו באלצ'נע וזדאד להו ולד. עמל ולימה ופרחה עצימה יום פטאמתהו. ודבח מן אלבגר ואלג'נמ באש יאכלו אלנאס אלמסתאדנין. ונסא רבה ולם תפכרהו ליקררב להו חתא קרבאן ואחד. וכדאלך מן יום אלדי זדאד להו יצחק חתא ללאן מדת סבעת ותלאתין סנה לו בנא מדבח ולא קררב חתא קרבאן. והאדא מן אג'ל אלדי בעדא חצצל מא טלב מנך ואש האג'תהו אכתר?

פג'אובהו אללה סבחאנהו. וקאל להו מא לך יא שיטאן תטוול לסאנך פי כדימי אברהם אלדי לא יוג'ד מתלהו עלא צחן אלאר'ן' פי אלעבאדה. אלדי מן ג'יר שך ענדי לו קלת להו כוד ולדך יצחק אלוחיד וקררבהו לי קרבאן יג'רי בג'יר מהלה ויקררבהו עלא טאעתי וכצוצן לו נקול להו אדבח לי בגרה או כבש אלדי תאבת יג'רי וידבחהם במחבה וקלב צאפי.

410

קאל אלשיטאן. יא רב ג'ררב וקול האד אלכלאם לאברהם ואנצ'ר אלדי חאלן יעצי כלאמך ולם יטיעך פי האד אלשא'?

ופי דאלך אלחין נאדא אררב לאברהם וקאל להו יא אברהם כוד אבנך וחידיך אלעזיז יצחק ואמשי לג'בל אלמוריה וקררבהו לי קרבאן פ'וק ואחד מן אלאג'באל אלדי תרא פ'יה אלג'מאם ואלנור.

420

פג'אוב אברהם אלסמע ואלטאעה. ולאכן צאר יכ'מם כיף תכון אלדבארה באש תפרק יצחק מן אמהו שרה? וחאלן דכל לענד שרה וקאל להא. אעלמי אלדי ולדנא יצחק קד כבר ומאזאל לם יערף כיף יציר פי עבאדת אללה. ואנא צ'הרי לי באש נאכ'דהו מעי ג'דוא ונדיה לענד שם ועבר והומא יעלמוהו כיפ'אש יעבד כאלקהו ואלצ'לא ואלזכא ואלטהארה. פקאלת שרה אפעל ג'מיע מא יצהר לך. ולאכן נרג'בך באש לם יטול ג'יאבהו הנאך. לאנהו ולדי וחידי ועזיזי ענדי. ולם נטיק וחשהו.

תם שרה כדאת ולדהא יצחק. ובאת ענדהא תלך אללילה וצארת תואדע פ'יה ותקול להו יא וחידי כיפ'אש נקדר נטיק פראקך ולו רמשת עין? וג'יר תרד באלך כיף תמשי מע אביך לשם ועבר ותתעללם סירת עבאדת אללה ודינהו ואלכו'ן מנהו ומחבבתהו. באש תרג'ע לנא אן קריב לאני לם נטיק פראקך. וצארת תבוס פ'יה ותבכי ואלתפתת לאברהם וקאלת

430
 להו נרגבך יא סידי אן תרד באלך עלא אלולד אן לא ענדי גירהו. פלא תתרכהו ימשי וחדהו
 ולא ימשי פי אלתייה עלא רגליה. ולא ימשי פי אלשמס. ולא תכלליה גועאן אן עטשאן.
 ואעטיה כל מא יטלב מנך.

ולמא אצבח אלצבאח. קאמת שרה וכדאת כסוה מליחה מן אפכר אלמלבוס אלדי
 כאן אעטאהא להא סאבק אבימלך ולבסתהא ליצחק ולבסת להו עמאמה פוק ראסהו. ורשקת
 פוקהא כלאל דהב פיה חגרה דיאמנת גאלית אלתימן. ואעטאהו אלמונה ללטרק. וכרג
 יצחק מע אברהם אביה. ומשאו מעאהם גמיע כודדאמהם באש ישאיעוהם. וכדאלך כרגת
 שרה לתשאיוהם ורמועהא תגרי עלא כודדהא ותקול יא הל תרא מאזלתשי נרא וגהך אכתר
 יא וחידי וקרת עיני? אילא בכאו מעאהא אברהם ויצחק וגמלת אלכודאם אלבכא אלשדיד.
 ושרה רגעת מע כודאמהא לדארהא. ואברהם משא מעא יצחק ולדהו ליקררבו קרבאן ללרב.
 וכדא מעאה ישמעאל ולד הגר ואליעזר כדימהו ותמו סאירין. קאעדין גבל אלמוריה.

440
 ופי מסירהם קאל ישמעאל לאליעזר. אעלם אלדי אברהם אבי מאשי ידבח ולדהו
 ויקרבהו קרבאן כמא וצצאהו אללה ומא יבקא להו ואת לגמיע רזקהו אלא אנא פקט. ומן
 גיר שך אלדי פי רגועהו יהדילי כל מא יכסב.

פגאובהו אליעזר וקאל להו ואש ינפע והו קד טררדכם אנתי ואמך מן דארהו וחלף
 באלימין באש לם תורתו אנתי פי חתא שאי. ומן גיר שך אלדי מא יעטי רזקהו כאן לייא
 אנא כדימהו אלמאמן אלדי כדמתהו נהאר וליל באלאמאן.

ואברהם מאשי מע ולדהו יצחק. ואלשיטאן גא קבאלתהו בקיאפת ראגל שאיב
 ועליה היבה ונור. וקאל להו יא אברהם למאדא תריד תאכד ולדך וחידך אלדי רזקך אללה
 פי מבברך ותדבחהו בגיר גרימה! אלדי האד אלפעל לם יחבהו אללה ולם יגרי פי אלעקל
 אלדי אלרב סבחאנהו יקול לבנאדם אמשי אדבח ולדך! לדאלך ארגע מן האד אלעקלייה
 ואסכף עלא כבדך אלוחיד אלעזיז ולא תדבחהו ותחרק דמהו.

450
 ואברהם לם חב יסמע לקולהו ופהם אלדי האדא הווא אלשיטאן אלדי גא יפססר
 להו נייתהו וידוור להו עקלהו ליעצי אמר כאלקהו.

תם אלשיטאן גא קבאלת יצחק בקיאפת עאזב שבאב וקאל יא יצחק אעלם אן
 אביך יריד ידבחק אליום אלא גיר דנב. לדאלך לם תטיעהו ולא תמשי מעאה. אן אניך קד

שאב וכרף פי עקלהו ולא עאד יפהם אלמליח מן אלקביה ויריד ליהלכך ויעדמך ויקטע אתרך מן אלדניא.

פחכא יצחק לאברהם אביה כל מא קאל להו דלאך אלעאזב. פקאל להו אברהם יא ולדי לם תאכד כלאם האד אלאנסאן אן הווא אלשיטאן אלרגים אלדי יריד ידוור עקלנא לנכאלפו וצאית אללה.

460

תם בעד דאלך אלשיטאן רגע להם מתל ווד כביר האמל. ולמא קדמו ליקטעו דאלך אלואד. אלא ואלואד זאד חמל ופאיץ עליהם ווצלו אלמיוואן לאענאקהם וכאדו אן יגרקו פאתפכר אברהם אלדי דאלך אלמוצע לם כאן פיה ווד. וערף אלדי האדא פעל אלשיטאן. פדכר אסם רבהו (יגער ה בכ השטן) וכאף אלשוטאן מן דכר אסם אללה ומשא מן עליהם ורגע דאלך אלמכאן ארץ נאשפה מן אלמא כמא כאן סאבק.

ולא זאלו סאירין ופי אליום אלתאלת שאף אברהם אלמוצע אלדי קאל להו אללה מן בעיד. ושאף פיה עמוד נאר מן אלארץ לגו אלסמא וגמאם כביר עלא אלגבל ונור אללה פי וסט אלגמאם.

פנשד אברהם ליצחק. יא ולדי הל ראית חאגה פי דאלך אלגבל אלבעיד?

קאל להו יא אבי ראית עמוד נאר וגמאם ונור אללה פי אלגמאם. פערף אברהם אלדי אבנהו מקבול ענד אללה. אמא אליעזר וישמעאל לם שאפו שאי פוק אלגבל פקאל להם אברהם אקעזו אנתם הנא מעא אלבהים. ואצברו חתא נמשי אנא וולדי יצחק לדאלך אלגבל לנעבדו פיה אללה ונבאיעו להו ובעד נרגעו לם.

470

תם אברהם כדא אלחטב וחטהו פוק ולדהו יצחק. וכדא מעאה אלנאר ואלסכין ותמו סאירין לדאלך אלמוצע.

ופי מסירהם קאל יצחק לאביה. יא אבי קד חצרת אלנאר ואלחטב. וונהו אלשאה

לתקררבהו?

פגאובהו אברהם יא ולדי. אללה סבחאנהו אראד לתכון אנתי אלקרבאן עויץ אלשאה. קאל להו יצחק אלדי יקול אללה מקבול. ונגרי נעמלהו בפרחה עצימה ובקלב מסרור.

480

קאל להו אברהם. יא ולדי נחבך תבוה לי במא פי צמירך עלא האדי אלחאגה אידא
ענדך בעץ' תכמאם אמנייה גיר צאפיה. אכברני ולא תכבי עני שאי.

קאל להו יא אבי יכון קלבך מהנני מן האד אלשאי. אלדי חין קלתלי מא ויצאך
אללה. לא אנפזעת ולא ארתעבת ולא כממת חתא שאי דוני פי קלבי ובאלעכס פרחת יאסר
אלדי אלכאלק סבחאנהו רצא בייא לנתקררב להו קרבאן. ופרח אברהם בכלאם ולדהו. ולא
זאלו סאירין אילא אן בלגו ללמוצע אלדי קאל להו אללה. וצאר אברהם יבני פי אלמדבח
ויצחק ימד להו אלחגר ואלטין. ובעד כדא אברהם אלחטב וצפפהו פוק אלמדבח. וכדא יצחק
ולדהו וכתפהו ואראד ליחטהו פוק אלחטב לידבחו ללקרבאן. פקאל להו יצחק יא אבי
קררטי מליח באלקראט קבל מא תוצעני פוק אלמדבח. אנהו רבמא מן חרארף אלסכין
נפארע ויתחל תבאטי. פפעל להו אברהם כדאלך. פזאד קאל יצחק יא אבי בעד מא תדבחי
ותחרקני. כוד שוייא מן רמאדי וגיבהו לשרה אמי וקול להא האדא מא בקא מן ולדך יצחק
פכוד האד אלרמאד באש חין תתוחששהו תשמ ראיחת רמאדהו.

ולאכן באלך תקול להא עלא גפלה והייא קאעדה עלא פם ביר או עלא גפון. רבמא
תרמי נפסהא לאגלי ותמות.

פקאם אברהם בצות אלבכא וסאלת דמועהו עלא כבדהו יצחק. וכדאלך יצחק בכא
אלבכא אלשדיד. וקאל לאביה אסרע יא אבי ואפעל פייא מא אראד אללה. ופרחו אתנינהם
בוצאית רב אלעאלמין. אלעין תבכי באלדמע ואלקלב פארח.

תם אברהם כדא יצחק ולדהו בעד מא כתתפהו מליח ווצעהו פוק אלמדבח מן פוק
אלחטב. ויצחק מד רקבתהו ללדבח עלא טאעת אללה. וחין אברהם כדא אלסכין לידבח
ולדהו. סכפו מלאיכאת אלסמא וטלבו ללרב באלתצריע וקאלו יא אילאהנא אלחנין
אלראחים עלא כל מא כלקת פי אלסמא ופי אלארץ. חן וארהם עלא אברהם כדימך ויצחק
ולדהו. אלדי אליום עמלו גרצך ולא עצאו אמרך. אנציר כיף יצחק מכתתף מתל אלכרוף פוק
אלמדבח. פאסכף עליה ואגעל עוצהו מן יפדיה.

פי דאלך אלוקת רסל להו אללה מלאך מן אלסמא וקאל להו יא אברהם לם תמד
ידך פי אלולד ולא תדבחהו אן אלאן קד ערפת אנך ראגל תיקה וכאיף אללה באלתחקיק.
ולם סכפת עלא ולדך וחידך לתעמל וצאייתי. וחין אלתפת אברהם שאף כבש וגרונהו מכבלה

פי אפראע שגרה. והווא אלכבש אלדי מחצצר מן כלוק אלעאלם ליתקררר עויץ יצחק. וחין כאן אלכבש חב באש יגי לאברהם ואלשיטאן ישבבך להו גרונהו ויעטלהו חתא אברהם ידבח ולדהו ולא רא דאלך אברהם משא וכדא אלכבש. וחל ולדהו מן אלכתאף וחט אלכבש עוצהו וקררבהו לאללה ורש מן דמהו עלא אלמדבח. וקאל האדא אלדם יכון מחסוב ומקבול ענד אללה מתל דם ולדי. ואלרב סבחאנהו בארכהו ליכון נסלהו כנגום אלסמא ומתל אלרמל אלדי לא יחצא עדדהו.

510

ואלשיטאן משא לשרה בקיאפת ראגל שאיב. וקאל להא תעלמי אלדי אברהם אליום כדא יצחק מעאה ובנא מדבח ודבח יצחק וקררבהו קרבאן. ושרה צאחת ציחה האילה תקשער אלגלוד. וצארת תעדד ותבכי ותקול יא ליתני מתת עויץ ולא סמעת האד אלכבר! ומא בקא לי בעדך יא נור עיני? אלדי מא ולדתך כאן בעד תסעין סנה. ואליום צרת מתל אלכרוף ללדבח וללחריק! ולאכן האדא אלחכם אללה וילזמנא נקבלוה באלרצא ואלפרה. וסכתת ולם בכאת אכתר. וקאמת ספרת מן באר שבע ווצלת חתא לחרבו. ופי אלטריק כאנת תסאל עלא אברהם ויצחק ולם וגדת מן יכברהא עליהם ובעתת לשם ועבר ולא ערפו בכברהם.

520

ואלשיטאן רגע לשרה בקיאפת אנסאן אכר. וקאל להא אעלמי אן אלכבר אלשאיע אלדי אברהם דבח ולדהו ראהו כדב ויצחק מאזאל חי. ולמא סמעת דאלך פרחת פחרה שדידה אילא אן מאתת מן עצם פרחאה.

ואברהם ויצחק חין רגעו לבאר שבע לם וגדו שרה. ונשדו עליהא קאלו להם משאת לחברון אנהא סמעת עליכם אלכבר כדא וכדא. ולמא משאו לחברון וגדוהא מייתה. ואולוהא אלרתאב. רמחהא אללה.

והאדא מא בלגנא מן מעשה עקידת יצחק אבינו עליה אלסאלם. זכותו יגן עלינו בכל עת צרה וצוקה אכי"ר.

(ה) מעשה אלנסר מעא שלמה המלך ע"ה

530

כאנת ואחדה מראה תסמא רחל. ופי אלוקת אלדי חבלת מאת ראגלהא. ופי אלוקת אלדי ודלת מאתת הייא ולדת בנייה. והאדי רחל מא כאן ענדהא חתא חד וכאנת גריבה.

וגיראנהא כדאו אלבנייה ואעטאוהא פי יד שלמה המלך ע"ה. וחכאו להו באלתמאם. וחין סמע שלמה המלך תגייר מן האד אלכבר וקעד יכמם פי בעץ אלואחד מאמן באש יכללי ענדהו האך אלבנייה. וכמם וקאל: אלנסר הוא אלדי נקדר נתכל עליה. ובעת פי אלחין וחצצר אלנסר וקאל להו כוד האד אלבנייה כלליהא ענדך ורד באלך מנהא חתא נטלבהא לך. אלנסר רכע ובאיע ללסלטאן שלמה המלך וכדא אלבנייה וטאר ביהא. ומשא חטהא פי מוגארה וצאר ימון פיהא. האדא מא כאן.

ובעד 12 אן עאם מן האד אלמדה. תמא ואחד חכם פי בר אלשאם מכסבהו פרד ולד. וכאן לאהי ביה פי קראיתו ותעלימהו פי אלעלום. ואללוגאט ואלכתב חתא צאר אלולד עמרהו תלתאש אן עאם ומעללם פי כל שאי. ואלחכם אלמדכור קצא מן נצרהו באש יבעת ולדהו לירושלים באש יכממל קראיתו מעא אלחכמים אלכבאר מתאע ארץ ישראל. וחצצר להו מונתהו ואעטאה גאנב פלוס ובעתהו פי אלמרכב וצאד עטאה גואבאת ריכומאנדסיון ובאסהו מן אלזוג כדוד וספפרהו. ובאלאמר אלמקדרר הומאן פי נצף אלטריק ותקאמת בוראשכה כבירה פי אלבחר וגרקת ביהם אלמרכב וצאעו אלכל. ואמא אלולד עאנהו ראבי ולקא טרף לוח כביר וצאר אלבחר ידדי פיה ויגיב חתא כררגהו עלא אלשט. הוא מאזאל כיף קאם ירתאח מן אלצער אלדי הוא פיה וישוף תעבאן כביר גאי יגרי. קבאלתהו. ואלולד כאף מן אלעבאן וצאר הארב יגרי לישוף ואין יתכבא. ולקא מוגארה פי גבל ודכל פיהא. ובדכולהו תמא ילקא גנס בשרה תכגל מנהא אלשמס ואלקמרה. למ ראת אלעיון מתלהא. ובהד מא ראהא דהש וקאל מעא נפסהו: יגעלהא תכון מכתובתי פי אלחאל! וקרר להא וקאל להא כיף סבתך יא האדי? ואלטפלה למ גאובתהו לאנהא מא תערף לא תנטק ולא תפהם ולא תתכללם גיר "אם-אם-אם" לאנהא עמרהא מא שאפת לא אנס ולא גאן. ומא תערף כאן אלנסר ברך! ואלולד עיא מא יכללם פיהא בכל לוגה והייא מא תגאובהו כאן "אם-אם-אם" ופי האך אלוקת פהם עליהא אלדי מא תערפשי תתכללם שאי! ומן צגרהא פי האך אלמוגארה. ואלולד מן כתרת אלמוחנה אלדי אתמחן ביהא צאר יעללם פיהא אלנטק ואלכלאם מתל אלולייד אלצגיר האדא מא כאן מנהם. ואמא אלנסר פי אלוקת אלדי גאב אלטעאם כיף עאדתהו לקא האד אלולד. ורגע טאר וגאב להו מא יאכל. אלחאצל כאן ימון בואחדה רגע ימון באתנין. ונרגעו באלכבר עלא אלולד אלדי קעד יעללם פי

540

550

אלטפלה חתא תעללמת מליח. ופאהמהא באלדניא ואלכלקאת ואלעבאדה ומערפת אללה ואלדין אלמוקדדס דין ישראל. וצאר מעאהא אייאם ושהור חתא תעללמת כל שאי. ובעד דאלך כררגהא תחת אלסמא וכדא כאתמהו וקאם עיניה ללסמא וקאל: אשהדו עלייא יא מלאיכאת אלסמא. וקדסהא כיף אלדין וקאל להא: "הרי את מקדשת לי בטבעת זו כדת משה וישראל". וערס עליהא. ומן האך אללילה רפעת וחבלת אילא עדדאת מדתהא וליאלי עדתהא. וולדת וגאבת ולד. ואלנסר כאן ימון פי אתנין בנאדמייה. רגע ימון פי תלאתה. וכדאלך חבלת טריקה אוכרא וולדת טפלה וזאדת טריקה אוכרא וולדת ולד. אלחאצל גאבת ארבעה אולאד ותלת אבנאת. ואלנסר אלמסכין תקאל עליה אלחמל ווחל פי מונתהם ומא ערפשי אש יעמל. וצאר ידור פי חוארי אלבלאד וכל ואחד אלדי ילקאה מתעדדי בלוחה כבו יכטפהא להו מן פוק ראסהו ויהרב ביהא פי גו אלסמא ליוצלהא ללגמאעה. ודאם עלא האד אלחאלה מדדה ושהור חתא אלנאס קללת וטללת מן האד אלפעל ומשאו שכאו באלנסר לשלמה המלך. ופי אלחין בעת שלמה המלך וגאב אלנסר קודמהו וקאם פיה אעצם אלקיאם וקאל להו: כיפאש היאך מן קדרך וזמאנך לתעמל האד אלעמאל ואלואחד אלדי יתעדדא בלוחה כבו תכטפהא להו! פגאובהו אלנסר: תעלם יא מלך אלזמאן אלדי האך אלבנייה אלדי כבביתהא ענדי פי אלעאם אלפלאני דלחין כברת וכדאת ראגל ואליום צאר ענדהא סבעה אצגאר ואנא וחלת פי מונתהם ודאק בייא אלחאל ומא ערפתשי אש נעמל! פי האך אלחין תפככר שלמה המלך האך אלבנייה אלדי כאן אממנהו ענדהו וקאם עיניה ללסמא וקאל: דרך הנשר בשמים. דרך אוניה בלב ים. ודרך נחש עלי צור. ודרך גבר בעלמה: לאנהו אלאצל פי מאכדת אלולד פי אלטפלה כאן תסבב עלא יד אלנסר. ואלמרוב אלדי גרקת. ואלתעבאן אלדי גרא פי גררתהו באש הווא הרב ודכל ללמוגארה ותמא לקא אלבנת ותזווג ביהא. והאדא מן מוצאדפאת אלקדרה אלילאהייה לאנהם מן כרש אמהם מכתובין לבעצתם. והאדא מא בלגנא מן מעשה שלמה המלך מעא אלנסר ומא חדת מן אלגראיב. וסבחאן אלכאלק אלקאדר פי אלעגאיב.

560

570

580

(2) מעשה סדיקים

10

אלכתאב אלתאני

מעשה רש"י ומלך פראנסא

גרא פי אייאם אלסייד רבי שלמה יצחקי (רש"י) ע"ה אלדי כאן חכם כביר פי גמיע אלחכמות. ואנסמע כברהו ענד גמלת אלאמם וצארו כלהם משתאקין ליראוהו וליתחדתו מעאה, אילא אן וצל כברהו ענד מלך פראנסא ורסל להו וטלבהו ליחצור קודדאמהו, ולאכן רש"י עטטל בעץ אייאם פי אלמשיאן ענדהו והאד אלמלך גצב כתיר ורכב מעא גמלת אמחאלהו ומשא לבית רש"י וטלע לבית אלמדורש מתאעהו ווגד גמיע אלביבאן מפתוחין וכדאלך אלכתב מפתוחין וליס לקא חתא בנאדם, פצאח בצות עאלי: שלמה! שלמה! רש"י גאוב: אש יטלב סידי? פקאל להו אלמלך: ואין אנתי? רש"י גאוב: האוואדא אנא. והכדא עמל קדאש מן מררה, וצאר אלמלך מדהוש וכרג מן בית אלמדורש ינשד לבעץ נאס: הל מוגוד הוני יהודי? פגא קודדאמהו ואחד מן אלתלמידים, פקאל להו: קול ללרב ליכון יגיני ואנא נטמנהו באנהו לם ילחקהו חתא צרר, פכרג להו אלרב ורכע קודדאמהו, ואלמלך קאמהו וקאל: אלאן ערפת קימת חדאקתך אלכבירה, ולאכן אנא גיתך בקצד נחבך לתדבר עלייא פי אמר עצים אלדי חבבית נעמלהו, והווא אלדי חצצרת מיאת אלף עסכרי וארבעה ספאין כבאר ופי קצדי לנמשי נחארב ירושלים, וזיאדה ענדי פי בלאד עקרון קדר סבעה אלף פרסאן אוכרין, ואנא ענדי אתכאל באללה אלדי נגלב אלמסלמין אלסאכנין תמא ונצאעפהם מן אלקוואת אלחרבייה, ונחבך לתערפני בעקלך וליס תכאף ולא תכפי עלייא שאי, פגאובהו רש"י בהאד אלכלמאת אלמכתצרין "אנתי תמשי ותגלב ירושלים, ותמלך עליהא תלת אייאם, ולאכן פי אליום אלראבע יטרדוך אלמסלמין, ותכרג חארב ותרגע להאדי אלבלאד מצחוב גיר בתלת פרסאן", פגצב אלמלך כתיר מן האד אלכלאם וקאל: יקדר יציר אלדי כלאמך חק, ולאכן אידא נרגע חתא בארבעה פרסאן נוככל לחמך ללכלאב. ונקתל גמיע אליהוד אלדי פי פראנסא! תם משא באמחאלהו ללחרב וגרא להו גמיע מא תנבבא עליה רש"י באלתמאם ורגע מעא ארבעה פרסאן אלדי פצלו להו מן גמיע עסאכרהו וחרבהו אלדי דאם ארבעה סנין, ואתפכר כלאם רש"י וכמם מעא נפסהו ליצייק

20

30

עליה ויצלם גמיע אליהוד והשם יתברך בטל להו תוכמאמהו לאנהו בדכולהו לבאב אלבלאד טאחת חגרה מן סקף אלבאב וקתלת ואחד מן פרסאנהו הווא אלכיל אלראכב עליה, פאנדהש אלמלך מן האד אלחאדת אלעגיב וערף בתצחיה אלכלאם אלדי כאן קאלהו להו אלרב אליהודי, פמשא חאלן לרש"י לירכע קודדאמהו. וקבל מא ידכל לדארהו תאסספ כתיר למא סמע באנהו סאר אילא רחמת אללה ברוך הוא, ושאף אלדי האד אלרב מן כתר אלחכמה מתאעהו כאן אנשחר בין גמלת אלמם וכלהם כאנו יגיו קודדאמהו ליסמעו מן אקואלהו אלגלילה וכמא קאלו אסיאדנא אלחכמים ז"ל: כל מנהו משתגל פי אלתורה הקבייה ירמי עליה מנבע אלפצל ויגעלהו ללמחננה וללפצל פי גמיע נאצרינהו ויכללצהו מן כל ציקה.

40

מעשה אלזוג תוגאר

גראת ואקעה גריבה בין זוג תוגאר. אלדי תחצרו ליספרו בין גמיע בסלאיעהם לבלאד אורא. וכראו בקאיעהם פי אלספינה, ופי וקת אלרכוב אלאוול טלע בסלעתהו ללספינה פרחאן, ואלתאני למא כאן כארג מן דארהו וקאצר טריק אלבחר עטר פי חגרה וטאח ללארץ, וחס בוגע כביר פי רגלהו ואנגצב לירגע לדארהו בגמיע אלסלעה מתאעהו. וכאן חאזן ומתגבבן עלא אלדי פאתתהו אלספינה ולם משא ליביע סלעתהו מעא צאחבהו, ולאכן בעד באייתם קלאל גאת אלאכבאר אלדי האך אלספינה גרקת פי אלמוצטה הייא וגמיע אלנאס ואלסלאיע אלדי כאנו פיהא, ופי האך אלחין בדא האך אלתאגר ליעטי תסביה ושוכרה קודדאם הקבייה וקאל: "נשכרך יא רבי, אלדי טיחתני!"

מן הוני נתעללמו אלדי מליח לכל בנאדם באש יפרח ויקבל באלרצא גמיע אלחואדת ואלמוצארפאת או אלתעטילאת אלדי יואליוהו, לם יתגבבן ולא יכסר קלבהו עלא כל מא יחדת להו מן אלמוצארפאת. ויחט קבאלתהו דאלך מתל אלכפרה ליגפר עלא גמיע דנובהו ואפעאלהו, אידא לקא בעץ אלתעטילאת פי אשגאלהו וחרכאתהו יקבלהם באלפרחה ואלרצא. ויכמם מעא נפסהו אלדי ימכן דאלך פי צלאחהו.

50

60

מעשה אלטאיר מעא אלצייאד

כאן ואחד צייאד אצטאד טאיר יערף לוגת אלבנאדמייה, פקאל אלטאיר ללצייאד אלדי שדהו: לוכאן תסייבני נעללמך תלאתה חכומת כבאר. פקאל להו אלצייאד עללמני אלתלאתה חכומת ובעד נסייבך, וחין תואפקו עלא דאלך קאל אלטאיר ללצייאד:

אוול: אידא תעמל בעץ אלהאגה למ

תנדם עליהא.

תאני: לוכאן ואחד יקללך בעץ שאי אלדי מא יתקבלשי פי אלעקל למ תאמנהו.

תאלת: אלבוקעת אלדי למ תקדר תוצל להא למ תטמע פיהא.

אלצייאד בעד מא סמע האד אלתלת חכמות סייב אלטאיר, ולאכן האד אלטאיר למא תסררח קאל ללצייאד: יא גאהל, יא גאפל, עלאש סייבתני ואנא ענדי פי גופי חגרה דיאמנט תסוא אלף דינאר דהב, ואלטאיר קאל האד אלכלאם וטלע פוק שגרה עאליה. ואמא אלצייאד כחד מא סמע האד אלכלאם, גרא וצאר טאלע ללשגרה והווא יתכרטף מן פרע לפרע לישד אלטאיר אילא אן טאה ואנכסרו רגליה, פקאל להו אלטאיר: יא גאפל יא מסכין, מא תבבתי אלוציאית מתאעי חתא סאעה ואחדה?

קלת לך: אידא תעמל בעץ אלהאגה למ תנדם עליהא, ואנתי פי סאעתך נדמת אלדי סייבתני. קלת לך: לוכאן ואחד יקללך בעץ שאי אלדי מא יתקבלשי פי אלעקל למ תאמנהו, ואנתי אמנת אלדי ענדי פי גופי דיאמנטה תסוא אלף דינאר דהב.

קלת לך: אלבוקעה אלדי למ תקדר תוצל להא למ תטמע פיהא, ואנתי כממת לתטלע פוק אלשגרה ותלתקני וטמעת אנך תשדני, אויל עלא עקלך!

מעשה אלכסנדרוס מוקדון ובלאד אלנסא

גרא אלדי אלסלטאן אלכסנדרוס מוקדון משא לבלאד פי אטראף אלדניא אלדי כאנו סוככאנהא כלהם נסא, וחי ליעמל מעאהם פתנה. פקאלו להו עלאש תחי תפאתן מעאנא, לאנהו אידא תגלבנא מא תרבח חתא פוכרה. ואידא נגלבוך יקולו מלוך אלעאלם אויל עלא אלסלטאן אלדי גלבוה אלנסא. פקאל להם אלכסנדרוס: גיבולי כבו. פגאבו להו כבזאת דהב. פקאל להם: הל אלבנאדמייה יאכלו כבו דהב? פקאלו להי: יאכי פי בלאדך מא

ענדכשי כבו חתא גית לבלאדנא לתאכל כבזנא? פקאל להם: מא גיתשי עלא אגל מאלכם
 אלא עלא אגל תצריף חכמכם. פקאלו להו אידא הכדא אדכל מעאנא. פדכל מעהם, ומא בין
 הומאן קאעדין פי בית אלחכם, ואידא בזוג רגאל דכלו יתשאכאו וסבב כצומתהם הייא:⁹⁰
 וחאד באע לצאחבהו כרבה ואלשארי לקא פיהא כנו, פקאל אלשארי אנא מא שרית כאן
 אלכרבה וליס שרית אלכנו, פגאובהו אלבאיע: אנא בועתלך אלכרבה בגמיע מא פיהא,
 פנשד אלחאכם לואחד מנהם: ענדכשי טופלה? קאל להו ענדי. פנשד ללתאני: ענדכשי ולד?
 קאל להו ענדי. פקאל להם אלחאכם ילזמכם תתנאסבו מעא בעצכם ואלכנו יאכדוה
 אולאדכם. פדהש אלמלך אלכסנדרוס מן האד אלחכומה. פקאל להו אלחאכם עלאש דהשת
 יאכי מא חכמנאשי באלחק? פקאל להם מא חכמתו אלא באלחק. פנשדוה: לוכאן האד
 אלנאזלה גראת פי בלאדך כיפאש כונתו תחכמוהא? קאל להם כוננא נטיירו להם ראסהם
 ונאכדו אלכנו נדכלוה לכנות אלדולה. פדהשו האך אלחוככאם ונשדו ללמלך: יאכי אלמטר
 תצב פי ארצכם? קאל להם תצב. זאדו נשדוה. ואלשמס תשרק פי וטנכם? קאל להם תשרק.
 פכממלו נשדו: והל יוגד ענדכם זואיל פי בלדאנכם? קאל להם ענדנא. פקאלו להו: מא
 קאעדה תצב לכם אלמטר. ותשרק עליכם אלשמס. אלא עלא כאטר האך אלזואיל אלדי
 ענדכם. והאדא תצחיק אלפסוק אלדי קאל: אדם ובחמה תושיע הי. אלדי מענתהו: אלבנאדם
 ואלבחימה תגית יא אללה. ואמא אלמלך אלכסנדרוס למא כרג מן האד אלבלאד כתב עלא
 ביבאנהא, "אנא אלכסנדרוס כנת כפיף אלעקל וחין גית להנא תעלמת אלחדאקה
 ואלדבארה מן אלנסא".

מעשה יואב בן צרויה מעא אלגר

גרא פי אייאם דוד המלך אלדי בעת יואב בן צרויה כביר אלאמחאל מתאעהו
 למדינת אלגר ליפאתן פיהא ולימלכהא. ואלגר חין שאפו מחללת יואב ואצלה ליחס גלקו
 אלביבאן וחצצנו אלאבראג. וצארו אמחאל ישראל דאירין באלבלאד מדת סתה שהור וכאן¹¹⁰
 עדדהם אתנאש אן אלף עסכרי כלהם מן אלפרסאן אלגבבארה אלקויין. ובעד תמאם אלסתה
 שהור מן וקופהם עלא האד אלמדינה תגמעו אלכל וקאלו ליואב בן צרויה: לם בקינא נחמלו
 נקעדו אכתר פי האד אלוקפה בגיר פאידיה: וחנא קאעדין מדדה טוילה וכללינא בלדאנא

ונסאנא וואלאדנא. פקאל להם יואב: אש תחבבו תעמלו? קאלו להו נחבבו נרגעו לדיארנא. פקאל להם: ועלאש נרגעו פארגין ואלמלך יקאבלנא ראגעין בוגוה פארגין ויסמעו מלוך אלארץ אלדי רגענא פארגין ויגתמעו עלינא ויחארבונא. ואלדבארה מתאעי הייא תעמלו סלום וטללעוני ושיירוני פי וסט אלבלאד. ויסינאו מדת ארבעין יום. ואירא שפתו אלדם כארג מן תחת ביבאן אלמדינה אערפו אלדי אנא מאזלת האי. ואידא לאאערפו אלדי אנא מת ואמשיו ארגעו לדיארכם. פעמלו להו מתל מא קאל וכדא יואב בן צרויה מעאה פי חזאמהו אלף דינאר פצה וסיפהו. וטללעוה ושיירוה כיף אלוציף פי דאכל אלמדינה מתאע אלגרג וטאח פי דאר הגאלה אלדי כאנת ענדהא בנתהא ערוסה וכיף סמעת אלתכביטה גראת ולקאת יואב מרמי פי אלסקיף כאנהו מיית ודכלת נאדאת אמהא וראגלהא וכרגו אלתלאטה וקאמוה ודכלוה ללדאר וגסלוה באלמא אלסכון ודהנוה באלזית חתא רגגעו פי אלרוח. פנשדוה: אשכון אנתי? פקאל להם: אנא גריגי וכנת פי מחזלת ישראל ושדדוני ודכלוני קודדאם סלטאן ישראל. והאד אלסלטאן חכם עלייא לירמיוני ויוצפוני פי האד אלמדינה. ודלחין נרגבכם לתעיישוני. וכדא עשרה דנאניר פצה ועטאהם לראגל אלערוסה וקאל להו אמשי אקצי אש עלזמך וקעד יואב בן צרויה ענדהם עשרה אייאם והומאן יואצבו פיה אילא אן רתאח פי צחתהו ובעד דאלך חב ליכרג וישוף אלבלאד. פקאל להו: כיפאש תכרג בהאד אלכסוה וידהשו פיך אלנאס! והאלן עטאוה כסוה אוכרא ולבסוה מן ענדהם כיף לבאסהם וכרג לבררא לוסט אלמדינה ורא פיהא מיא וארבעין סוק וכל סוק אכבר מן גירהו. ומשא ענד חדאד וקאל להו אצנעלי סיף כיף האדא אלדי תכסר לי. ואלחדאד חזין שאף האך אלסיף אתפגע, פקאל להו יואב עלאש אתפגעת? פגאובהו אלחדאד עמרי מא ראית סיף כיף האדא! פקאל להו יואב אעמללי ואחד כיפהו ונעטיך אגרך באלואפי, פכדם להו אלחדאד סיף כיפהו יואב ועווגהו בידהו כסרהו, ואמא פי אלתאלת מררה עווגהו ולם תכסר. פנשד יואב ללחדאד: אשכון אלדי יסתאהל באש ינקתל בהאד אלסיף? פגאובהו אלחדאד: האדא יסתאהל לינקתל ביה יואב בן צרויה וזיר אלחרב מתאע ישראל, פקאל להו יואב: אנא הוא יואב! שוף אשכון וראך!.. פדוור וגההו אלחדאד לישוף אשכון וראה, ויואב: גרם להו אלסיף פי בטנהו וקאל להו: אש קאעד תחס פי קלבך? פקאל להו אלחדאד קאעד נחס כיף אלתלג פי בטני, פדוהו יואב וקסמהו עלא נצפין וכרג לבררא ודכל פי חומה מן אלמדינה

ולקא פֿיהא קדר כִּמסה מיאת ראגל מן גבארין אחרב, פֿדכל עליהם וקתלהם אלכל וליס בקקא מנהם חתא ואחד, תם רד סיפֿהו פֿי גלאפֿתו ורגע ללדאר אלדי כאן פֿיהא, וכרג אלכבר פֿי אלבלאד עלא אמר אלמקתולין. וצארו ילונגו אשכון אלדי קתל האדו? פֿקאלו מעא בעצהם האדו מא קתלהם כאן אשמדאי סלטאן אלגנון. פֿנשדוה מואלי אלדאר אלדי ענדהם יואב עלא האד אלכבר. פֿגאובהם באנהו ליס ענדהו כִּבר ולא יערף בהאד אלואקעה. וזאד להם נציב מן אלמאל וקעד ענדהם פֿי אלדאר עשרה אייאם אוכרין. ובעד כִּרג פֿי וסט אלבלאד וסיפֿהו פֿי ידהו וקתל אלף וכמסה מיאת ראגל. וידהו תבקטת פֿי אלסיף ולם קדר יחללהא. ורגע ללדאר ולקא תמא אלערוסה פֿקאל להא אעמללי שוייא מא סכון וכוד האד אלסיף מן ידי. ואלערוסה חין ראתהו עלא האך אלהאלה צאחת וקאלת להו: אנתי תאכל וישרב מעאנא ותקתל פֿינא? ופֿי האך אלחין גִּרם להא אלסיף פֿי בטנהא ואנטלקת ידהו מן אלסיף. תם רגע ללסוק וסמע ברראח יציה ויקול: כל מן ענדהו צאיף פֿי דארהו יגיבהו ללסלטאן. פֿקרב להו יואב וצִרבהו בסיפֿהו טייחהו קתול. וכדאלך כאן יעמל בצִרב קאתל לכל מן יקאבלהו חתא קתל מנהם אלפֿין נפֿד, ובעד משא קודדאם ביבאן אלבלאד וקתל תמא גמיע אלדי כאנו מוגודין. וחל ביבאן אלמדינה וצאר אלדם יגרי מן אלביבאן ופֿי אלחין פֿרחו רגאל ישראל אלכל וצאחו בצות ואחד: "שמע ישראל הי אלהינו הי אחד". ואמא יואב בעד מא חל ביבאן אלבלאד טלע לסטח אלבורג אלעאלי באש ישופוה אולאד ישראל אלדי כאנו לבררא מן אלמדינה. ועללא צותהו וקאל: "כי לא יטוש הי את עמו בעבער שמו הגדול" אלדי מענתהו: לם יתרך ארוב קומהו לאגל אסמהו אלעצים.

תם קאל להם אחצרו אלסלטאן ואדכלו אלכל ללמדינה ואלבסו מאעון אחרב וסללו סיופֿכם פֿי ידיכם ואקתלו גמיע מוגוד פֿי אלבלאד ולם תכלליו חתא ואחד חאי בכלף מן אלסלטאן מתאעהם. אחצרוה וגיבוה פֿי ידכם. וחאלן מחללת יואב דכלת ללמדינה ועמלת מתל מא וצצאהא יואב בגיר כִּלאף.

ובעד דאלך יואב אתפת שאף עלא סאקהו אלימין מכתוב מזמור "יענך חי ביום צרה" כללהו מן אוול כלמה לאכִּכר כלמה. ורגעו כללהם ומעאהם אלסלטאן מחצור פֿי ידיהם. וחין וצלו. דכל יואב קודדאם דוד המלך פֿנשדוה דוד: אש עמלת? והל קתלת גמיע אלרג אלדי פֿי אלמדינה. והל תבבתת קול אלפסוק אלדי קאל "חמחה את זכר עמלק".

פֿקאל להו יואב: כדאלך עמלת יא מולאי. ומא פֿצל מנהם האי כאן אלסלטאן ברך אלדי גבתהו מרבוט פי ידי. ופי האך אלוקת משא יואב וגאב אלסלטאן קודדאם דוד המלך וקאם דוד וקתל אלסלטאן הווא בידהו. ויואב כדא אלתאג מן ראס אלסלטאן וחטהו עלא ראס דוד המלך וכאן האד אלתאג מן אלהב אלצאפי ופיה חגרה דיאמנת לם תתקוום במאל.

ואמחאל דוד כֿרגו מן האך אלמדינה גמיע אלרזק ואלאחגאר ומואען אלפֿצה ואלדהב וסלבו ופֿיאו גמיע אלרזק אלדי תמא וחרקו כל דיאר אלמעאבד כֿיף מא קאל אלפסוק "כי את מזבחותם תתוצון". ורגעו בפרחה ונצרה כבירה יאסר. וחרקו גמיע אלבלדאן אלדי פי אדום וליס קאמו ראסהם אכתר כֿיף מא קאל אלפסוק "ויהי אדום עבדים לדוד". ודכלו ישראל לירושלים בפרחה קוייה והומאן ישכרו ויסבחו ללאילאה אלעֿצים. וקאבלהם דוד המלך באלעז ואלאפתכאר. פֿדכלת אלהבה ואלכֿוף ענד גמיע אלאקואם אלדי דאירין ביהם כֿיף מא קאל אלפסוק: ויהי דוד לכל דרכיו משכיל והי עמו". כדאלך יכון אלה מעאנא ומעא גמיע ישראל אמן.

170

מעשה חכמת שלמה אלגריבה

גרא פי אייאם דוד המלך כאן ואחד ראגל סאכן פי בלאד צגירה וכאן האד אלאגל גני כתיר וענדהו כסב וכדם ואמלאך שאי עֿצים. וענדהו ולד וחיד אלדי טלע מגרום באלמתגר ואלסבב. ופי יום מן אלאיאם שרא אלאב לולדהו סלאיע כתירה ועטאהם להו באש יספר ביהם עלא טריק אלבחר. והאד אלולד רכב פי אלספֿינה וספר לארץ אפֿריקיא. ועמל מתגר כביר. ודאם פי ספרתהו האדי מדדת תמאניה סנין. ופי וסט האד אלמדדה מאת אובה. וכללא גמיע מא יכסב אמאנה ענד כֿדימהו אלמאמן אלדי כאן כֿזנאגי מתאעהו. והאד אלכֿדים בדא יעדב גמיע אלמסתכדמין מתאע אלדאר ויקללק פיהם חתא סללמו פיה אלכל והרבו מן עליה. והווא חאז גמלת אלרזק ואלמאל אלדי כללאה סידהו תחת ידהו וצאר ואכל שארב ופרחאן בהאד אלכסב אלדי כסבהו בגיר שקא ולא תעב. ולאכן בעד באייאם כתירה רגע אלולד מן בלדאן אפֿריקיא. ווצל לבלאדהו ודכל לדאר בזה וליס לקאה וערף אלדי בזה מאת. וחין דכל לביתהו כֿרג להו האך אלכֿדים וכאצמהו ודזהו ושתמהו בכל לסאן וקאל להו: אש ענדך הוני וכיפאש תדכל לדארי הכדא בגיר אדן? ואלולד כֿיף סמע האד אלכלאם

180

190

רפֿע עליה וצֿרבהו בגֿמע צֿרבה עֿצימה וצֿאח עליה: אנתי אש קאעדך הוני יא אקל אלכֿודדאם. יא מביוע ויא קביה אלפֿעל יא סארק. ומן אדנך לתחוז רזקי ותנכרני פֿיה ותציר תשתגֿל פֿיה כאנהו רזק בוך?

וחין אלכֿצאם כבר בינהם וצֿארו פֿי צֿארב ומצֿרוב. כֿרג אלולד יגֿרי ומשאי ישכי ענד דוד המלך סלטאן ישראל וקאל פֿי חצרת אלמלך: יא מולאיא. אלכֿודדאם חכמו פֿינא וליס כֿלאץ מן ידהם. תם חכא להו בגֿמיע אלנאזלה. פֿנשדהו אלמלך: ענדכשי שהוד? פֿגֿאובהו לא. פֿנאדא דוד המלך ללכֿדים וקאל להו: ענדכשי שהוד. קאל להו לא. פֿקאל להם אלסלטאן אמשיו כל ואחד עלא נפֿסהו. ולם תמא אנפֿצאל פֿי האד אלנאזלה אלדי ליס פֿטיש שהוד. ואמא אלולד חין סמע האד אלכלאם קאם יבכי ויציה קודדאם אלסלטאן. וצֿאר יעאוד יגֿיה נהאר בעד נהאר ויקדדם שכאיתהו אילא אן חמק עליה דוד המלך וקאל להו: אידא מאזלת תעאוד תגֿיני, נחכם פֿיך ונעאקבך. קלתלך בעדא כאן ענדך שהוד מליח וכאן לם ענדך שהוד לם נקדר נחכם לך נאזלתך.

200

וכאן שלמה ולד דוד המלך צֿגֿיר פֿי אלעמר. וסמע באמר האד אלנאזלה. פֿנאדא אלולד וקאל להו זיד עייט פֿי חצרת אלסלטאן וכיף יזיד יחמק עליך קול להו, יא סידי אלסלטאן אידא לם תחב תחכם לי נאזלתי אבעתני ליד שלמה ולדך ליחכם נאזלתי ויצֿאהר לי חקקי ואלאמר צֿאר כדאלך וקאל ללסלטאן האד אלכלאם. ואלסלטאן בעת אלחכומה לשלמה ולדהו. ואדנהו ליחכמה ויצֿררפֿהא. פֿקאל שלמה ללכֿדים, האד אלמאל ואלרזק מאל אשכון? קאל להו מאל באבא והווא רזקי וחקקי, פֿנשד לולד כדאלך וקאל להו: האד אלמאל מתאע אשכון? פֿגֿאובהו אלולד: האד אלמאל ואלכֿסב כללהו מאל באבא והווא רזקי חלאלי. פֿקאל שלמה ללכֿדים: אנתי תערף אובוך ואין מדפֿון? קאל להו נערף. קאל להו שלמה אמשי וגֿיבלי דראע בוך. פֿמשא אלכֿדים לקבר סידהו וקן להו דראעהו וגֿאבהו לשלמה וקאל להו האוואדא דראע באבא, פֿקאל שלמה: כל ואחד מנכם יפֿצד אלדם ויחטהו פֿי אניה וחדהו. ולמא פֿצדו מן דמהם אלאתנין, קאל שלמה ללכֿים: גֿטטץ דראע אובוך פֿי דמך וקימהו, פֿגֿטצהו וקאמהו ולם אנצבגֿ באלדם, תם קאל לולד: גֿטטץ אנתי אלדראע פֿי דמך וקימהו. פֿגֿטצהו וקאמהו וטלע אלדראע כללהו מצבוגֿ באלדם, פֿאכד שלמה האך אלדראע וורראה לגֿמיע אלקום אלדי פֿי אלמחכמה וקאל להם: האדא אלדם הווא מן האדא

210

אלדראע ולו לם כאן מן פרד דם לם כאן ינצבג אבדן, פחכם עלא אלכדים בתרגיע גמיע אלרזק ואלכסב ללולד, וקאל ללולד אמשי כוד רזקך אלדי הווא מתאע אובוך אלחקיני, ואלכדים סללם פי גמיע אלכסב אלדי כאן תחת ידהו באלסיף עליה. ודהשו גמיע אבכאר ישראל פי האד אלחכומה. והאדא אלדי שהדו אלחכמים אלדי קאלו: "ויחכם שלמה מכל אדם", יעני שלמה כאן חכים אכתר מן גמלת אלנאס אלדי פי אלעאלם.

230

מעשה רבי יהושוע בן לוי מעא אליהו הנביא ז"ל

מעשה גרא פי אייאם רבי יהושוע בן לוי אלדי כאן ישתחי לימשי מעא אליהו הנביא ז"ל וצאר יצללי ויסתרגב אייאם כתירה חתא תקבלת צלאתהו קודדאם הקב"ה ועטא אדן לאליהו הנביא לינכשף להו פי אלחין. פקאל אליהו ז"ל אש האגתך? פגאובהו יהושוע אנא נטלב מנך לתכליני נמשי מעאך ונשוףך אש קאעד תעמל פי אלדניא. פקאל להו אליהו ז"ל לויס תקדר תמשי מעאיא. קאל להו עלאש? פגאובהו עלא כאטר אנך תשוף חואיג יאסר אלדי לם תקדר תחמלהם, קאל להו חתא לוכאן הדכא נחב נמשי מעאך. פקאל להו מליח אמשי מעאיא ופי האך אלחין משאו בין אתנין.

230

אלאוול לילה באתו פי דאר ואחד פקיר ענדהו מרתהו ומא כאן ענדהם פי אלדאר כאן בנרה, וכיף שאפהם האד אלפקיר גרא להם ווכלהם ושררבהם ועמל להם קדר כביר מתל מא יואתיהם. ופי נצף אלליל קאם אליהו ז"ל וצרב אלבנרה קתלהא. ואמא רבי יהושוע בן לוי כיף שאף מועאינה אש עמל אליהו קאל מעא נפסהו: חס ושלום. האדא מאהושי אליהו: והל ימכן אליהו ז"ל יקתל זואיל אלנאס אלפוקרא ובאלאכתר זאילת האד אלעני אלדי צייפנא ווככלנא ושררבנא? פנשד לאליהו עלא האד אלשאי אלמכאלף. פקאל להו אליהו ז"ל אידא מאזלת תנשדני נחרב עליך!

פמשאו למוצע תאני ולקאו תמא גני כביר וכאן משגול פי בניאן מלכה בבירה. וחין שאפהם גאו קודדאמהו לא כללמהם ולא וככלהם ולא שררבהם. ופי נצף אלליל וקף אליהו ז"ל וקאל לרבי יהושוע אוקף. פוקף. פקאל להו שד פי ראס האד אלחבל. פשד רבי יהושוע פי ראס אלחבל. ואליהו שד ראס אלחבל אתאני. תם כייל אלחיטאן ובנא להו קצור כבאר ותם להו מיא ותמאנין בית. פקאל להו רי יהושוע: אשנווא האד אלעגב אלכביר אלדי

240

ראגל אלפקיר אלדי קדרנא וצייפנא פי דארהו קתלת להו בנרתהו. והאדא אלדי מא עמל
 לנא חתא כבוד ולא רצא ליכללמנא חתא כלמה! קמת בנית להו האד אלקצור אלכבאר ז
 מן תמא משאו למוצע אכור וכאנו פיה נאס כללהם אנגיא. והאדו למא שאפו האד
 אלזוג גאיין ליהם קאצדינהם פי בעץ אלשאי. מן כרתת טגאיתיהם למ חבבו חתא יכורו פיהם
 ולא ילתפתו להם באלוגה. ולא עטאזהם אעאנה ולא וככלוהם שאי. ופי אלצבאח אליהו ז"ל
 בקקאהם בכיר וקאל להם: הקב"א יעללי קדרכם וירדכם אלכל רייאס.

פמשאו למוצע אכור, וגמלת אלנאס קבלוהם קבול מליח וצייפוהם וקדרוהם קדר כביר ולו
 אלדי הומאן נאס פוקרא ומתוסטין אלחאל, ופי אלצבאח בקקאהם בכיר אליהו ז"ל וקאל
 להם: הקביה יעטיכם רייס עליכם! פדהש רי יהושוע וקאל: ראני מא בקיתשי נחמל אכתר!
 האד אלעווג והאד אלפעל! נחבבך תקוללי אש האד אלעמאל אלדי קאעד תעמל פיה?
 פגאובהו אליהו ז"ל אידא נקללך פי אלחין נתפרק מנגך, קאל להו קול, פקאל אליהו ז"ל:
 אעלם אלדי האך אלראגל אלפקיר אלדי עמל מעאנא אלמליה ואנא קתלת להו בנרתהו,
 כאנת מרתהו מאשיה תמות להו האך אללילה ואנא צללית לשי"ת וקתלת בנרתהו באש
 משאת כפרה עלא מרתהו אלדי כאנת עזיזה עליה יאסר, והכדא עמלת "נפש תחת נפש" יעני
 רוח קבאלת רוח, והאך אלגני אלמשחאח אלדי למ עמל מעאהא חתא כיר ואנא בנית להו
 האך אלקצור ואלבניאן אלכביר, אלסבב פי דאלך לאנהו לוכאן זאד חפר חתא דראעין
 אוכרין כאן ילקא כנו ורזק כתיר לא פיה לא עדד ולא חאסב. ובהאדא סבקת ובנית להו
 אלקצור, והאד אלבני מא ידומשי לאנהו אנבנא בטריק "נם" ויטיח וינהדם פי אקרב וקת
 ולם בקא ילקא האך אלרזק אבדן, והאך אלגניא אלדי ליס קדרונא ואנא בארכתהם
 לירגעו כללהם רייאס, והאדי נעלתהם ביהא לאנהו כל מוצע אלדי יכתרו פיה אלרייאס
 עקאבהו אלהלאך ואלעדם, מתל אלקולה אלעאממה: "בכתרת אלרייאס תגרק אלמרכב",
 ואמא האך אלפוקרא אלדי עמלו לנא כבוד כביר דעית להם באש יכון עליהם רייס ברך,
 לאנהו אלמוצע אלדי פיה רייס ואחד. אכרתהו יחצוב מתל מא קאל בן סירא פי אמתאלהו:
 "בואחד פאהם תתצאוב אלבלאד", וחתא אנתי אידא ראית ואחד צאלם ואלדניא זאחיחה פי
 וגההו אערף אלדי כל דאלך לתעסהו ולשומהו פי למסתקבל. ואידא ראית בנאדם מליח
 והווא ואחל פי גצרה וציקה אערף אלדי ליס דאלך פי צרורתהו אלא לגפרת נפסהו מן

250

260

דנובהו וכטאיאתהו, ולהאדא ילזמך לתשקא דאים פי פעל אלכיר, לאנהו אלבנאדם ללשקא אתכלק. ואידא ראבי רזקך באלמאל ואלכסב אעטי מנהו ללצדקה הייא אלדי תוצלך לכל מסרב מליח והייא אלדי תכללצך מן אלמות ותעיש ויכתר נסלך ויטולו אייאמך פי אלכיר, ויבארכך אלה אילאהך פי גמיע עמלך אמן.

270

מעשה רבי מאיר בעל הנס זיע"א ורבי יהודה הענתותי

מעשה גרא פי אייאם רבי מאיר בעל הנס זיע"א אלדי כאן דאים מא יכרג מן אלצלה מתאע שחרית כאן פי אלעשרה מתאע אלצבאה וחדת אלדי פי יום מן אלאיאם צללא שחרית וכרג בכרי יגרי, ובעד מא כרג אסתעגב מעא נפסהו וקאל: אש אלמענא אליום מן דון אלאיאם אלדי כרגת מן אלצלאה בכרי, לאזם יכון אלדי הקב"ה יחב יעמל אליום בעץ "נס" עלא ידי, ומא בין הווא ואקף פי אלשארע יכמם וקת קליל, רא זוג חנוש מתעדיין וואחד מנהם נשד אלתאני ואין מאשי? פגאובהו: הקב"ה בעתני לנקתל רי יהודה הענתותי הווא ואלאדהו ואבנאתהו וגמלת עאילתהו, פזאד אלחנש נשדההו: תערפשי עלאש האד אלעקובה אלכבירה. פגאובהו: עלא כאטר עמרהו מא עמל צדקה מן רזקהו, וחין סמע רי מאיר האד אלכלאם, קאל פי קלבהו נמשי לענדהו ונשוף כאן אנגם נכללצהו הווא ועאילתהו מן האד אלנזירה אלדי תחתמת עליה, וחאלן משא רי מאיר יגרי מן טריק אכור וכיף וצל ללואד לקא אלחנש מאשי באש יקתל רי יהודה הענתותי ונאסהו, פנזר עליה רי מאיר באש מא יתעדאשי מן אלואד אלא מא יאדנהו הווא, ומשא רי מאיר לדאר רי יהודה הענתותי וגטהו באש לם יערפוה, וחין ראוה קאלו: האדא לאזם יכון סארק גא יחב יסרק לנא רזקנא. ורי מאיר חין סמע האד אלכלאם משא תכבבא פי מדבט אלגמאל. וכיף קעד רי יהודה הענתותי יאכל מעא עאילתהו. דכל להם רי מאיר וקעד מעאהם באש עאכל. וקאמו אולאדהו יכאצמו פיה ויחבבו יטרדוה מן אלבית. פקאל להם רי מאיר מא נכרג מן הוני עלא מא נאכל לאנני גיעאן. פאעטאוה יאכל וישרב, ובעד דאלך כדא רי מאיר כבוה מן אלמאידה וקאל לרי יהודה כוד האד אלכבוה ואעטיהאלי וקוללי: "כוד האד אלכבוה ליד צדקה". פקאל להו רי יהודה מא יזיכשי אלדי כלית חתא שבעת ומאזלת תלווג אכתר. פקאם רי מאיר וטפא אלקנדיל אלדי כאן ישעל פי אלבית ועררא וגההו ואלבית צואת בצו

280

290

כביר מן וגה רי מאיר. וחיין ראו דאלך. ערפֿוה אלדי הווא רי מאיר בעל הנא. ופי אלחיין וקפו כללהם עלא רגליהם ליכבברו ביה. וכדא רי יהודה הענתותי אלכבוזה ואעטאהא לרי מאיר וקאל להו "כוד האד אלכבוזה ליך צדקה". פֿכדאהא רי מאיר וקאל להו כוד מרתך ואבעתהא למוצע אכור. ואולאדך ובנאתך אבעתהם למוצע אכור. וכדאלך עמל רי יהודה מתל מא וצצאה רי מאיר, ומא תבקקאו פי אלדאר כאן רי מאיר ורי יהודה וחדהם. וחיין תעדדאו סאעתיין מן אלליל. רי מאיר סררה אלחנש ליתעדדא מן אלואד. ותעדדא אלחנש ושק אלואד וגא לדאר רי יהודה הענתותי וחב יקתלהו. פֿדכל להו רי מאיר בעל הנס ללבית ולקא אלחנש תמא. פֿקאל להו: אש גאבך להוני? פֿגאוב אלחנש: הקב"ה בעתני באש בבדא נקתל רי יהודה הענתותי ונכממל בגמיע עאילתהו. פֿנשדהו רי מאיר עלאש? פֿקאל להו לאנהו עמרהו מא עטא צדקה מן רזקהו. פֿגאובהו רי מאיר כיפאש תקול האד אלכלאם. והווא אלבארה קבלני ווככלני ושרבני מן טעאמהו ושראבהו וזאד עטאני האד אלכבוזה מונה ללטרין! אכרג מן האד אלבית וליס ענדך קודרה לתחכם פיה בחתא חאגה דונייה. וכררגוהו מן אלבית באלסיף עליה וגלק אלבאב פי וגההו. וקאל לרי יהודה: רד באלך תחל אלבאב כאן גדוה אלצבאח. ובעד סאעה גא אלחנש בחילה ותקייף בשביחת מרת רי יהודה וצאר ידך עלא באב אלבית ויקול חל אלבאב יא ראגלי אלעזיז! אלברד ואלסקעה עלייא! חל אלבאב.... פֿקאל להו רי מאיר: רד באלך תחל לאנהו האדי ליסהא מרתך. ובעד בחיין רגע אלחנש בחס ולדהו אלכביר וקאל: חל אלבאב יא באבא אלעזיז לאנני כאיף מן אלוחוש לא יצרוני! חל אלבאבא! חל אלבאב פֿיסע!.. פֿקאל להו רי מאיר: רד באלך תחל לאנהו האדא ליסהו ילדך. אמשי ארקד ולם תחל אלבאב אבדן. וזאד אלחנש מררה אוכרא ותקייף להו בגמלת אולאדהו ואבנאתהו אלכל. והומאן כאיציין ויעייטו ויצרבו עלא אלבאב ויקולו: חל אלבאב. חל אלבאב. ונהאדא כללהו רי מאיר ליס כללאה יחל אלבאב. וקאל להו לם תסמע האד אלכלאם וליס תחל אלבאב. ואמא אלחנש חין רא אלדי ליס לקא קודרה ליקתל רי יהודה תזעזע ודהש ותכבבט מעא אלארין וצאח: אוה. אלדי אלעאליין יחכמו ואלואטיין יבטטלו. וצרב ראסהו מעא אלחאיט ומאת. ובעד בסאעתיין גאת מרת רי יהודה ואולאדהו ואבנאתהו. פֿקאל רי מאיר לרי יהודה אנשדהם אידא גאו פי אלליל ונאדאוך. פֿנשדהם רי יהודה וגאובה אלדי מן וקת אלדי כרגו אלבראח פי אלליל מא עאודו גאו כאן האד

300

310

320

אלצבאח. פֿקאל רי מאיר לרי יהודה. אכֿרג מעאיא ונורדיך אשכון הווא אלדי כאן ינאדי פֿיך אלבארה פֿי אלליל. פֿכֿרגו בין אתנין לבררא ולקאו האד אלחנש מלווח מיית עלא עתבת אלדאר. ופי אלין שכרו הקב"ה וקאל ר יהודה מבארך אסמהו אלסודדס אלדי עמל מעאיא "נמ" וכלצני מן אלמות. ואסתכתר כֿיר רי מאיר. וחלף להו אנהו כל פֿקיר אלדי יגי לידהו ליס ירגעהו פֿארג. ולהאדא נתעללמו מן הוני באש כל ואחד מן אכֿואננא ישראל אלמערופֿין רחמנים ליכוננו כל וקת ירחמו עלא אלפֿקרא והייא פֿי צלאחתהם מתל מא שהד אלפֿסוק: "וצדקה תצייל ממות" יעני אלדי יעטי אלצדקה יכלֿץ מן אלמות ויעיש עישת אלהנא ואלרצא.

330

מעשה רבי עקיבא מעא אלמיית

גרא פֿי אייאם רבי עקיבא אלדי כאן מאשי פֿי וסט בית החיים ולקא ראגל מתעדדי עוריאן ולונהו אכחל כֿיף אלפֿחם והווא קאים עלא ראסהו חמל חטב ויגרי כֿיף אלכֿיילי. פֿצאח עליה רבי עקיבא ליוקף וקאל להו: אש האד אלכֿדמה אלקאצחה אלדי קאעד תכֿדם. קול לי כאן אנתי כֿדים וסידך קאצח מעאך נמשי ונפֿכך מנהו. וכאן אנתי פֿקיר ומחתאג נעאונך ונגניך עלא האד אלצנעה. פֿגאובהו האך אלראגל: נרגבך לם תעטטלני באלכלאם לאנהו אלמתוככלין עלייא יבכֿצוני ויעדבוני. פֿקאל להו רי עקיבא אשכון אנתי ואש הייא צנעתך. פֿגאובהו: אנא מיית וכל יום נחטטב אלחטב ויחרקוני ביה. פֿנשדהו רי עקיבא: אש כאנת צנעתך פֿי אלדניא אלדי כֿרגת מנהא. פֿקאל להו: כנת נכללֿץ אלמכם ואלמודדאת עלא אלנאס וכנת נדארי אלאגניא ונגצר אלפֿוקרא. פֿקאל להו רי עקיבא: סמעתי מן אלמתוככלין עליך תמאש רגייה לכלאצך מן האד אלעדאב? פֿגאובהו: סמעת מנהם כלאם צעיב באש יציר וקאלו לי: לוכאן ענדך ולד ויוקף פֿי אלקהל ויקול קדיש ואלקהל יגאובו "אמן יהא שמיה רבא מברך" תכלֿץ מן האד אלעדאב. ולאכן אנא מא כלליתשי ולד גיר אנהו כללית מרתי חובלה ומא נערפֿשי כאן ולדת לוד ואלא טופלה, וחתא לוכאן ולדת אשכון יעללמהו אלתורה ואנא מא ענדי חתא חביב.

340

פֿי האך אלסאעה רי עקיבא קבל עליה ליכון ילווג ויאתכבר עלא מרתהו אידא ולדת ולד באש יעלמהו אלתורה ויוקפהו קודדאם אלקהל ליקול קדיש. תם נשדהו רי

עקיבא: אש אסמך ואסם מרתך ואסם בלאדך? פֿגאָוּבֿהוּ: אַסמי "עוקבא" ואסם מרתי "שושיכה" ואסם בלאדי "לנוקעה". ופֿי אלחין משא רי עקיבא ונשד עליה פֿי בלאדהו. פֿגאָוּבֿהוּ: יסחק עזאמהו פֿי גֿהנם. פֿנשד עלא מרתהו. פֿגאָוּבֿהוּ: יקטע אַסמהא ורכדהא. פֿנשד עלא אלוּלד אלצגֿיר. פֿגאָוּבֿהוּ: מאזל בלא מליח. ופֿי אלחין כֿדאה רי עקיבא וטאהרהו וחטהו קודדאמהו ליעללמהו אלתורה לם תעללם חתא שאי. ותחייר רי עקיבא. וקעד צאים ארבעין יום חתא כֿרג צות מן אלסמא יקול: עלאש אנתי צאים? פֿגאָוּבֿהוּ: עקיבא וקאל: יא רב אלעאלמין הל ליס קודדאמך אלדי אנא צֿמנת פֿיה ופֿי האך אלחין חקב"ה חל קלב אלוּלד ויעללם אלתורה וקריאת שמע ואלעמידה וברכת הזמון. ובעד וקקף אלוּלד קודדאם אלקהל. וקאל אלוּלד. ברכו את הי המברוך. וגאָוּבֿהוּ: ברוך הי המברוך לעולם ועד. ובעד קאל אלוּלד קדיש וגאָוּבֿהוּ: וראה אמן יהא שמיה ברא מברך. וסררה אוּבֿה מן גֿצרתהו ועדאבהו. ופֿי האך אללילה גאָ עוקבא אוּבֿה אלוּלד לרי עקיבא פֿי אלמנאם וקאל להו: השי"ת ירתתחך כיף מא רתתחתני וכללצתני מן חכם גֿהנם! ופֿי האך אלחין קאל רי עקיבא! "הי שמך לעולם הי זכרך לדור ודור".

350

360

מן הוני נתעללמו וננצחו אכואננא באש יחרצו ליעללמו אולאדהם אלתורה ולם יבכלו ליעללמוהם יקולו קדיש פֿי חיאתהם באש בעד מותהם יכוננו יערפו יקולו קדיש ויזככו ואלדיהם לחיי העולם הבא. וליבאעדו עליהם כל עדאב. לאנהו אלוּלד יקדר יגלב לאביה כל כיר ומליח פֿי חיאת אלדניא אלאכרה.

מעשה אלחסידי ועבודה זרה

גרא מעשה עלא ואחד חסיד אלדי כאן כאיף השי"ת וכאן ענדהו גנאן פֿיה כֿרובה. והאד אלכֿרובה מוגוד תחתהא "עבודה זרה" וכאנו גמיע אלנאס אלמתעדיין יקעדו תחת האך אלכֿרובה ויהלכו להו אלזרע אלדי זרעהו פֿי גֿיהתהא. וכיף שאף האד אלהלאך קאל למרתהו נחב נמשי נקץ אלשגֿרה באש לם בקא ינהלך זרענא מן אלנאס אלדי יגיו ליקעדו תחתהא. ופֿי אלחין כֿדא אלפֿאס ומשא ליקץ אלשגֿרה. וחין בדא אוּל צרבה ליקצהא טלע להו גן מן תחת אלשגֿרה וקאל ללחסידי ליס תקץ ואנא נעטיך כל יום דינאר דהב. פֿקאל להו לא. פֿקאל להו נעטיך דינאריין. נעטיך תלאתה... פֿרצא אלחסידי ובטטל מן

370

קצצאן אלשגרה ומשא לדארהו. ולמא רגע גדוה אלצבאח לקא תלאתה דנאניר דהב. וכדאלך צאר כל יום ימשי ילקא תלאתה דנאניר דהב. אילא אן אסתגנא ובנא דיאר ומכאזן. ושרא כודדאם וכד'ם וכל יום יאכד אלתלאתה דנאניר דהב בגיר מא יערף מן אין.

בעד ואייאם בדאו אולאדהו ימותו. וכדאלך כודדאמהו. וחין שאף אש קאעד יציר להו. קאל מעא נפסהו. לאזם ענדי דנוב כביר אלדי קאעד יגראלי הכדא. ולמא משא הווא ומרתהו ללשגרה ליאכד כיף עאריתהו. לקא תמא נאס כאנו ילעבו תחת אלשגרה וקעד הווא ומרתהו ילעבו מעאהם וליס לקא האך אלתלת אלדנאניר אלדהב כיף אלעאדה. וחב באש יקץ אלשגרה, פכרג להו עתרוס מן תחת אלשגרה. וקאל להו. לוכאן ליס לעבת ופתחת תחת אלשגרה. כנת נעטיך אלתלאתה דנאניר כל יום. ואמא דלחין אדי פרחת מעאהם. לם בקית נעטיך חתא שאי. פקאם אלחסיד ובדא יקץ אלשגרה פקאל להו אלערתרוס ליס תקצני לאנני נקתלך. פכאף מנהו אלחסיד ומשא ענד אלסנהדרין וחכא להם מא וקע להו באלתמאם. פקאל להו: אמשי פיסע ביע גסיע ארוזק אלדי כסבתהו מן האך אלדנאניר אלדי כדיתהם מן אלגן ורדהם להו וקץ אלשגרה. פמשא אלחסיד ועמל כיף וצאית אלסנהדרין ונאדא כודדאמהו ומשא ליקץ אלשגרה פכרג אלערתרוס וקאל להו כוד מני סתה דינאניר דהב כל יום וליס תקצני. פגאובהו אלחסיד לוכאן תעטיני גמיע אלפצה ואלדהב אלמוגודין פי אלדניא לם נרצא! ופי אלחין הרב אלערתרוס מן תמא אלחסיד קץ אלשגרה ורגע לדארהו. ופי אלעאם אלגדיד. זרע אלחסיד אלגנאן והצר מאית מררה קד אלדי זרע. ובאעהם בתמאניה מיאת דינאר דהב ופי אלעאם אלתאני למא כאן יחדת לקא תחת האך אלשגרה כנו עצים וקאמהו אדדאה לדארהו. וצאר עאיש פי עישא מליחה פי כאיר אלחנא ואלעאפיה.

מן הוני נתעללמו אלדי כל מנהו יעמל גרץ הקדוש ברוך הוא יכון יגרם להו אגרהו ויואפיה ברצאה וכירהו טול אלאיאם מתל קול אלפסוק: "רצון יראיו יעשה". יעני השי"ת דאים יעמל גרץ אלנאס אלכאיפין מנהו ואלתאכלין עליה.

380

390

מעשה אלחסיד מעא אלחגרה

גרא פי חסיד אדי כאן יחפר פי דארהו ולקא ביר. ועלא פם אלביר חגרה מרמר מזיאנה. והאד אלחסיד קאם האך אלחגרה וחטהא פי ביתהו. בעד באייאם נטקת אלחגרה

VOLUMEN II: EDICIÓN Y TRADUCCIÓN

400 וקאלת ללחסיד לוכאן תנקקלני מן האד אלמוצע ותגסלני ותנצפני פי וסט אלבית פי מוצע טאהר ונציף נכון נדבבר עליך דבארה תקדר תרבח ביהא רזק כתיר. פנקקלהא אלחסיד וגסלהא וחטהא פי מוצע נציף. בעד דאלך קאלת להו אלחגרה: אמשי ללמוצע אלפלאני ותוגד תמא חביבך פלאן אלפלאני אלדי גאב מעאה זואילהו מליאנין באלפצה ואלדהב ופי האך אלטריק תמא חופרה כבירה. ויטיח פיהא. ואנתי אככרג קבאלתהו ועאוניהו וכללצהו מן צצרתהו. והווא יעטיך אחסאנך מאל ורזק כתיר. פמשא אלחסיד להאך אלמוצע אלדי קאלת להו עליה אלחגרה ולקא תמא צאחבהו טאיח פי האך אלחופרה ועאוניהו ומננעהו. וצאחבהו עטאה רזק שאי כתיר. ורגע אלחסיד לדארהו פרחאן בהאד אלמאל אלעצים. ופי אליום אלחגרה נאדאת אלחגרה ללחסיד וקאלת להו: לוכאן תשאעל קודדאמי קנדיל נזיד נרבבחה פי רזק כביר אכתר מן האדא. ואלחסיד חין סמע האד אלכלאם. פהם אלדי פי אלחגרה תמא גן אלדי קאעד יקררבהו לגנס עבודה זרה. וחאלן כדא קאדומה וחב יכססר אלחגרה. פכרג אלגן מן אלחגרה וקאל ללחסיד: אידא לם תכססר אלחגרה נעטיך מאל כתיר לם פיה עדד ולא חסאב. פגאובהו אלחסיד לוכאן תעטיני גמיע אלרזק אלדי פי אלעאלם לם נקבלהו ולאזם נכססר אלחגרה. ואלגן חין סמע דאלך הרב באלרוח. ואלחסיד צרב וכססר אלחגרה אטראף ולוחהא. ופי האך אלעאם בדאתהו הקב"ה גאב להו רבח כביר יאסר אלדי לם כאן להו פי באל ולא חסאב ורגע עשיר כביר. וחין סמעו אלחכמים בהאדי אלואקעה פרחו וקאלו: "רצון יראיו יעשה".

מעשה עלא אלצדקה

420 כאן ואחד רשע. וכל איאמהו עדדאהם רשעות. וכיף וצל מריץ פי פרוש אלמות ונאסו דאירין ביה. ירגבוה ליאכל בעץ אלחאגה. פטלב עליהם עצמה מסלוקה. וחין גאבוהא להו וחב באש עאכלהא. דכל ואחד עני וטלב יאכל. פקאל אלמריץ לנאסו. אעטויה אלעצמה פאעטאו האך אלעצמה ללפקיר. וכאן האד אלמריץ עמרהו מא עטא צדקה פי טול עמרהו כאן האד אלעצמה. ופי האך אלגמעה מאת אלמריץ ואנדפן. ובעד באייאם ולדהו אלכביר חלם ביה ואקף קודדאמהו פנשדהו: יא באבא כיפאש אנתי קאעד פי אלעאלם אלדי משית להו? פגאובהו אובהו: נוציך יא ולדי לתסתאנס דאים במעטית אלצדקה ותורת

בדאלך היאת אלדניא אלאתיה. לאנני אנא פי טול עומרי מא עטית צדקה כאן האך אלעצמה אלדי עטיתהא ללפקיר. וחינ רחלת מן האד אלדניא. האך אלעצמה גלבת גסיע דנובי. וזכית לגן עדן. והאדא תבות אלקולה אלעאממה אלדי יקולוהא "מן יעמל אלכיר ילקאה", ומליח לכל בנאדם באש עמרהו מא ימנע נפסהו ולא יקלק מן מעטית אלצדקה.

430

מעשה בן סבר

גרא מעשה עלא בן סבר אלדי כאן ילונג דאים גיר ליעמל אלצדקה טול עמרהו. מררה סמע אלדי תמא ואחד יתים פי בלאד קריבה לבלאדהו כאן מחצצר ליעררס ותעטל אלערס סן סבת אלפלוס אלדי כאן מטלוב לידפעהם ללערוסה. (לאנהו סאבק אלעאדהא כאנת כאן אלערוס הוא אלדי ידפע ללערוסה ליתזונג ביהא, וליס מתל האד אלוקת בעוה"ר אלדי אלשאי אתקבל וצארת אלערוסה הייא אלדי תדפע ללראגל...חושמה! ועאר!) ובן סבר משא בידהו ועאון אלערוס אליתים בגמיע מא לזמהו מן אלמאל ואלמציוג וגיר דאלך ולם כללאה נאקץ פי שאי ופרח בערוסתהו. וכיף רגע בן סבר לדארהו ותעדדא עלא ואל אלדי כאן טולהו ארבעה מיאל וכאן פי האך אלואד תועבאן כביר דאים יצר אלנאס אלדי יתעדדאו. וחינ וצל בן סבר ללואד רגע להו אלתועבאן כיף אלקנטרה ותעדדא עליה כאנהו מתעדי עלא אלארץ אילא אן בן סבר שק אלואד בגיר מא נצר בשאי. ולאכן חין קטע אלואד ערצהו ואחד יכווף ונשדהו אנתי בן סבר? פקאל להו נעם פנשדהו ואין כנת האד אלוקת? פחכא להו בן סבר עלא גמיע מא גרא להו. פקאל להו האך אלראגל: האדא זמאמך פי ידי ווצל וקתך לתכרג מן האך אלדניא. פי האך אלסאעה תגיר וגה בן סבר וקאם עיניה ללסמא וקאל: יא רבון העולמים, אלדי שקא פי אלתורה ופי גמילות חסדים ימות בעמר קציר? האדי אלתורה והאדא אגרהא? וכיפאש חכמת עלייא לנמות פי אלטריק לבררא מן דארי כיף אלזאילה! ולם נרא נאסי ולא נואדעהם ולא יקאמרו בייא? ופי האך אלחין כרג צות יקול מן אלסמא: עטיתך מיגאל לתמשי לפרשך ותקאבל נאס דארך, פי האך אלוקת תפארק מעא מלאך אלמות ורגע מאשי לטריקהו פוצל לבלאד ולקא אלנאס כארגין מנהא פקאל להם בן סבר תמאשי הוני בעץ חכם או תלמיד נחב נקאבלהו, פגאובוה תמא הוני חכם כביר אסמהו רי שפיפון בתליש, פמשא להו בן סבר וככל לענדהו, וחינ שאפהו רי שפיפון פרח ביה

440

450

ודכלהו קודאנהו ורא אלדי וגההו מגייר ואצפר פקאל להו: אש ענדך יא בן סבר, קוללי אידא תטלב לתאכל בעץ אלחאגה, פגאובהו בן סבר: לא יא רבי ליסני מכצוץ פי מאכלה וענדי כל כיר. פנשדהו רבי שפיפון אמאלא עלאש וגהך מגייר! פחכא להו בן סבר בגמיע מא גרא להו פי אלטריק, פקאל להו רבי שפיפון שד נפסך וצחה קלבך וליס תכאף! ואנא תאכל אלדי הקב"ה יכללצך מן אלמות, ובעד בכמסה אייאם ובן סבר באקי קאעד ענד רי שפיפון וצרה גנס גמאם כביר דאיר עלא דאר רי שפיפון פדכלו להו תלאמידהו וקאלו להו: מא ראיתשי האד אלגמאם אלדי פוק דארך? פקאל להם אמשיו שופו אידא הווא דאיר עלא גמלת אלבלאד או עלא דארי ברך! פי האך אלסאעה גא מלאך אלמות קודאם רי שפיפון וקאל להו אעטיני אלמאנה אלדי ענדך. פקאל להו אמא אמאנה אלדי ענדי? קאל להו חיאתך ובן סבר פצאח עליה רי שפיפון: אמשי אמשי לשגלך ולא ענדך ענדי חתא שאי! פרגע מלאך אלמות ועאוד האך אלכלאם פי אלסמא וקאל: יא רבון העולמים! שפיפון לם כללצני ודכל לדארהו וחללפני באסמך אלכביר! פגאובהו הקב"ה: אמשי קול להו חיאתך ליס נאכדהא. פרגע מלאך אלמות ותעארך להו שפיפון מתל אוול מררה, פי האך אלסאעה כרג צות מן אלסמא יקול: אש נעמל להאדי אלזוג צדיקים אלדי אוחנא נחכמו חכומה והומאן יעטלוהא. והאו עלא כאטרהם נבטלהא. אמשי קול להם אלדי זרתהם פי עמרהם סבעין עאם לכל ואחד מנהם!

460

מעשה וצאית אלגני

כאן ואחד גני כביר ובעת ולדהו לארץ ישראל ליתעללם אלתורה: ופי מדת גיוב אלולד מרץ אללאב מרצה כבירה. וערף אנהו קריב ללמות. וקבל מא ימות בעת נאדא אלסופרים וקאל להם. אכתבו אלדי אנא עטית גמיע רזקי ואמלאכי וכל כסבי ללכדים מתאעי. אמא בשרט ואחד אלדי חין יגי ולדי יכתאר חאגה ואחדה מן גמיע אלדי כללית. פכתבו דאלך אלסופרים. ובעד ביום או יומין מאת האד אלגני. וצבח אלכדים אלדי כאן מתכללף עלא אלרזק. הווא אלוארת פי גמיע האך אלכסב ואלאמואל. ובעד דאלך בעת ערף אלולד במות אוובהו. וקאל להו מא ענדך אלא תטלב אש הייא אלחאגה אלדי תאכדהא מן גמיע מא כללא אובוך. ובעת להו נסכת אלוצאיה אלמכתובה בתצחיה אלסופרים. ואמא

470

אלולד חין סמע דאלך בעד מא עמל אללאזם עלא מות אובוה. תחיר מן האד אלאמר וקאל כיפאש באבא יהון ליטרחני מן אלורת. יא אלטרא האדא אגרי אלדי קאעד נתעללם אלורתה? והאך אלוקת משא ענד אלחכם וחכא להו בוצאית אובוה. פקאל להו אלחכם, בוך מא עמל כאן אלמליח מעאך. לאנהו בהאד אלוצאיה אלכדים לם יתלז באש יסרק ואלא יכבבי שאי מן אלרזק. ותווא קום אמשי ואשכי ביה ללחכאם. וחין יקול לך אלחכאם כוד חאגה ואחדה מן גמיע מא כללא אובוך. קום אנתי וחט ידך עלא אלכדים וקול נחב נאכד האדא. והכדא אלרזק כללהו ירגע לייך.

480

אלולד עמל דאלך. וחין וקפו קודדאם אלחכם וקאל האד אלכלאם, צדר אלחכם באן גמיע אלכסב ירגע מן חק אלולד. לאנהו אלדין "כל מא ימלך אלכדים ימלכהו סידהו". וכדא אלולד גמיע אלרזק אלדי כללא אובוה בגיר מא צאע מנהו שאי. וגמלת אלנאס דהשו מן האד אלחכמה מתאע אובוה אלדי עמלהא באש חפץ רזקהו. ועאש אלולד בער דאלך פי כמאל אלכיר ואלהנא.

490

מעשה בנת רי חנינה ורי מאיר

גרא מעשה למא אנקתל רי חנינה בן תרדיון. זאד אלסלטאן וצצא ליחטטו בנתהו פי דאר אלפאגראת. וכאנת ברוריה מרת רי מאיר בעל הנא אכתהא. פקאלת ברוריה לרי מאיר. יא סידי צללי להשי"ת ליכלליך אכתי מן האד אלמוצע אלדוני. פקאם רי מאיר וכדא פי ידהו ארבעה מאית דינאר דהב ומשא למוצעהא וקאל: יא אילאהי ברגבה מנך אידא האד אלצבייה טאהרה וחפצת נפסהא מן כל חאגה דונייה. אעמל מעאיא נס לנכללצהא ובעד דאלך תנכבר פי אללבאס ודכל להא. וקאל להא כוד האדו אלפלוס אלכל וכלליני נבאח מעאך. פקאלת להו יא סידי מא יתיסרלישי לאנני מוססכה. פזאד גואהא וליס קדר עליהא. ופהם אלדי הייא גצירה וטאהרה וליס קרב להא חתא ראגל פמשא לצאחב אלדאר וקאל להו: אעטיני האד אלטפלה. וכוד ארבעה מיאת דינאר דהב. ואידא יטלכך פיהא אלסלטאן. אעטיה מאיתין דינאר ויפצלולך מאיתין ואידא אלסלטאן יגצב עליך ויחכם ליקתלך ותשוף נפסך פי גצרה קול: "אלהא דרבי מאיר ענני והצילני" וליס יקדר חתא ואחד ליצררך. פקאל להו צאחב אלדאר מתאע אלפאגראת: אש הייא אלאמארה אלדי אילאהך יכללצני כיה

500

כלאמך? קאל להו האוואדו אלכלאב מתאע דאר אלסלטאן אלדי ינרמו אלכלק האייא נדכלו להם ותשוף אש יציר. פֿמשאו ודכלו ללכלאב. וקאמו אלכלאב והאגו עלא האך אלראגל. וכאנו יחבבו יאכלוה ויבלעוה. וקאל! אלהא דרבי מאיר ענני והצילני". והאלן אלכלאב סכתו והרבו מן קודדאמהו. פֿרצא צאחב אלדאר וקבץ אלפלוס ואעחאה אלצבייה וכדאהא רי מאיר, ולאכן בעד דאלך תפאק אלאמר ענד אלסלטאן וחרזו וחמק וחדן ליעללקוהו עלא עודה. וגאו קוייאד אלסלטאן לישדוה. וחין וצלו ליחטטו ידהם עליה קאל: "עלהא דרבי מאיר ענני והצילני". וליס קדרו ליקרבו להו ולא לימססוה. פֿקאלו להו אכברנא כיפאש סבת האד אלאמר. פֿחכא להם בגמיע מא גרא. פֿקאלו להו וררינא צורת האדא רי מאיר פֿעמל להם תעוירתהו וחטוהא עלא באב אלבלאד וכרג אמר מן אלסלטאן יקול כל ואחד אלדי ישוף ראגל עלא האד אלצורה ישדוה ויגיבהו ללסלטאן. וכאן יום מן אלאיאם שאפֿוה אלעסאעה ותבבעו וראהו והרב מנהם חתא וצל לדאר אלפאגראת. פֿקאל מעא בעצהם מוחאל באש יכון ראגל כיף האדא ידכל להאד אלמוצע. רגעו מן עליה. ופי האך אלוקת כדא רי מאיר מרתהו ואכתהא ומשא סכן פי "בבל".

510

ילזמנא נתבבתו פי פעל האד אלצדקות ונראו אלדי בוגוד אן האד אלצבייה חפצת נפסהא מן אלדנוב. כללצהא הקב"ה מן יד אצחאב אלשר. ומתל מא צחח אלפסוק: "שקר החן והבל היופי" מענתהו אלסר כדב ואלזין הוא, ולדאלך נאכדו עלא אלנסא אלמלאח ואלטאהראת ליכנונו ישדדו פי דינהם וצדקותהם. ויעללמו אלנסא פֿעאילהם וליס יכנונו מן האך אלנסא אלדי קאל עליהם שלמה ע"ה "ואחד מן אלאלף וגדת ומראה פי כל האדו לם וגדת".

520

מעשה אלמראה אלמפיסכיייה

מעשה גרא עלא ואחדה מראה מפיסכיייה אלדי כאנת קאעדה בין אלנסא. וכאנו יחכיו מעא בעצהם עלא נהאר גְדוה. נהאר אלחסאב ואלעקאב וקת אלדי ינטלבו קודדאם חכם אלסמא, ואלדי כל בנאדם לאזם יסתקר בגמיע פֿעאילהו. פֿקאלת האד אלמראה אלדי דאים תתפיסך: אנא כיף נדכל קודדאם אלמגלס אלסמאוי וינשדוני עלאש עמלת כדא וכדא

או אש עמלת? נעמל רוחי בככושה ולם נגאובהם חתא כלמה. ובעד באייאם קלאל. האדי אלמראה באתת כיף אלנאס צבחת בככושה.

530

מן הוני נתעללמו באש כל בנאדם יחפץ נפסהו ולסאנהו מן כלמאת אלתפוסך ובאלאכתר כלמאת אלדי יכון פיהם חילול השם. ושומר פיו ולשונו שומר מצרות נפשו. יעני אלבנאדם אלדי יחפץ פמהו ולסאנהו יחפץ מן כל אלציקאת נפסהו.

מעשה אלמראה אלמכאלפה

כאן ואחד רב אלדי כאנת מרתהו מתסלטה עליה ותחכם פיה ותעווג כלאמהו. ואידא יקול להא אליום אטבך פול כאנת תטבך חמץ. וכל מא יקול להא, תעמל באלמקלוב עלא כלאמהו. וכאן ענדהו ולדהו רי חייא אלדי חין כבר ושאף האד אלכצאם. כל יום ויום בין אמהו ואובה עלא אלדי תכאלף פי גמיע אלדי יוצציהא. צאר חין יבעתהו בזה באש יקול להא עלא בעץ אלקצוה. כאן יקול להא עליהא באלמקלוב. מיתאל בזה וצצאה לתטייב פטור עדס. יקול להא קללך באבא טייב פטור פול ומא תטייבשי עדס. וכאנת הייא תטייב עדס. והכדא כאן יעמל פי כל קציה. או וצציה יקבל אלכלאם לאמהו והייא תעמלהו באלמקלוב וליס כאן פי באלהא אלדי הייא קאעדה תעמל להו גרצוה. ויום מן אלאיאם. קאל אלרב לולדהו רי חייא שבח לאל אלדי אמך רגעת מן פעלהא ווללאת תעמל לי גרצי. פגאובהו ולדהו: תערף יא באבא. אלדי וחיאתך ליס כיף אלדי קאעד תכמם. גיר אנהו אנא דאים נבדדל כלאנם לאמי ונקולו להא באלמקלוב, והייא תכאלף עליה ותעמל באלמקלוב. ותחצצר לך גמיע קציתך כיף אלדי חבביתהא. פקאל להו בזה: חזק וברוך! עגבתני עקלייתך ופרחת יאסר בחדאקתך. והאדא אלדי קאל אלמיתאל: "יכרג מן מצארנך אלדי יעללמך אומר אלדי ליס תערפהא". ולאכן נוצציק יא ולדי לתמנע נפסך מן האד אלפעאל באש לסאנך ליס יסתאנס באלכדב אבדן. וכדאלך רי חייא כיף תזווג כאנת מרתהו תחמק עליה ותכאלף עלא כלאמהו. וכאן כיף תלזמהו בעץ קציה יכתבהא וירבטהא פי קופטאנהו וידדיהא להא. פקאלו להו יא רבי אנתי תלום עלא מרתך. ועלאש תעמל מעאהא הכדא? פגאובהם: יזוינא אלדי ירבביו ויקאמרו לנא באולאדנא ויכללצונא מן אלעוון.

540

550

מעשה עלא בניאן בית המקדש

גרא מעשה פזמאן רי יהושע בן חנניא, אלדי כאן חביב יאסר ללסלטאן, חתא וצל אלסלטאן עטא סראח ליהוד באש יבניו בית המקדש, וחין כאן האד אלסלטאן הארץ בכל קלבהו ליעמל האדי אלהאגה. כתב לגמיע אלבלדאן אלדי פיהם אליהוד וטלב מנהם לינגמעו פי ירושלים לבניו בית המקדש, וזאד בעת מאל כתיר ולקקט מן גמיע אלבלדאן מן עכו חתא לאנטוכיא אלדי כאנו פיהם מייאת ואלוף מן אלהואנת. ואלכל תבעתו להם מראסיל ויצצוהם באש יעטיו לליהוד אלמאל אלדי ילזמהם ובדאו אליהוד מן כל גיהה יגיו לירושלים.

560

ולאכן...בעוונת הרבים, מא כאנשי מחכום מן אלסמא אלדי בית המקדש אלתאלתה תתבנא עלא יד בני אדם, רגע אלסלטאן נדם עלא כלמתהו, מן גיהת אלדי כבאר אלסלטנה קאלו להו אנהו אידא יכון האד אלשאי, ואליהוד יבניו בית המקדש האך אלוקת תטיח אלסלטנה מתאעהו, וירגע עני! לאן אליהוד יאכדו אלסלטנה ליהם וחדהם, ולא יבקאו יכללצו לא מכם ולא עשור, וירגעו ינאפקו עליה גמלה!

אלסלטאן דכל פי באלהו האד אלכלאם וצאר יכמם כיפאש יעמל, לאנהו בעדא עטאהם אלסראח באלכתיבה וכיפאש ינגגם ידור פי כלמתהו? פי האך אלוקת קאלו להו אלכבאראת ואלמורכרין מתאעהו אחנא. נעטיוך דבארה מליחה, והייא תכון תכתב אמר תקול פיה: אנא ענדי פרחא כבירה לתעמלו גרצי ותחרצו באש תבניו בית המקדש, ולאכן, חין אנא באש נסללפכם מאל כתיר, ראני נרגבכם באש תכונו תבניוהא עלא אלפצאלה אלדי תעגבני, ונחב בנכתב אסמי עליהא אלדי אנא אלדי בניתהא כיף אלדי חבבית, וראני, נעטיכם תכתארו תלאתה חואיג: סוא אידא תחבבו תבניוהא כיף אלדי כאנת, תכונו תבניוהא פי בוקעה אוכרא וליס פי מוצעהא אלאוול ואמא אידא תחבבו תבניוהא פי אלמוצעהא אלאוול, נחבכם תעמלוהא סוא אצגר בכמסה דרוע! סוא אכבר בכמסה דרוע! ובהאד אלאמר, כממלו יקולו אלוזרא ללסלטאן נערפו תאבת אלדי הומאן מא יקבלושי ליבניוהא, ולא ירצאו יבדדלו בקעתהא ולא כברהא, והכדא אנתי מא טייחתשי כלמתך, וכדאלך עמל אלסלטאן, וחין אליהוד קבלו האד אלאמר אלגדיד קעדו יבכיו מן כתר אלצער אלדי כאנו פיה, ולאכן אלבעץ מנהם קאלו: בעד אלדי אחנא פי האד אלוקת פי ידנא אלמאל לנביו, מא נטללעוש

570

580

חסאב לוצאית אלסלטאן ומא נקבלושי לנתמששאו אכתר תחת חכמתהו, ואמא אלנאס אלעאקלין אנגמעו פי מוצע וצארו יכממו אש הייא אלדבארה אלדי יאכדוהא, וכיפאש יעמלו באש יסככתו וירצציו האך אלנאס אלהאיגין אלדי קאעדין יתכללמו בלא צואב ולא עקלייה, ודאלך באש מא תכונשי נעץ אל סכנה אידא יסמע אלסלטאן אלדי הומאן גאצבין עליה. ובעד מא תלממו אלשיוך ותשאורו, אתפקו באש אלרבארה אלדי ענדהם הייא אלדי רבי יהושע יכון יחצצר גמלת אלקהל אלכל וידרש להם דרוש, ובוגוד אלדי הווא חכם כביר ומולא לסאן יציר יקדר יפאהמהם אלדי מאהושי חק באש יכררגו מן לסאנהם כלאם יגצצב אלסלטאן וכדאלך צאר, קאם רי יהושע ודרש דרוש כביר ועצים, ופי וסט אלדרוש גאב משל עלא האדי אלצורה:

מררה אלציד וקפת להו עצמה פי חלקהו, ורסל ברראה יציה ויקול: כל ידכל לפמהו וינחחי להו אלעצמה יכון מחבוב יאסר ענדהו ויעטי להו כלאץ מליח, וחתא האתשה מא חבבת תקממר בנפסהא ותדכל לפם אלציד, חתא גא גנס טיר אלדי ענדהו מונקאר טויל יאסר, ודכל לפמהו וכררג להו אלעצמה בגיר עראב ולא וגע! ובעד מא נחאהא להו טלב מנהובאש יכללצהו... פגאובהו אלציד: אש תחב נכללצך אכתר מן אלכיר אלדי עמלתהו מעאך? אלדי אנתי וצלת פי וסט פממי ולם צרריתך וכלליתך כרגת בכיר!... והווא ילזמך כל וקת תסתכתר כירי עלא האד אלכיר אלדי עמלתהו מעאך!...

ועלא האדא אלדי פי האדי אלסאעה אחנא מלזומין לנשכרו השי"ת, אלדי קדרנא לנקעו עאישין סאלמין בין אלגנוס אלברראניין ולם קאעדין יצרונא, ואמא מן בניאן בית המקדש מאזאלת תגי סאעתהא חין תנבנא לנא מן אלסמא בעגלא ובזמן קריב אמן כן יהי רצון.

מעשה רב הונא

רב הונא כאן ענדהו 400 מואען באלשראב, ורגעו להו כל וכדא צער, פדכלו לענדהו אלחכמים וקאלו להו כממם, עמלתשי בעץ אלעון, ואלרב עז ביה וקאל להם וצלתו תכממו פייא אלדי עמלת עון? גאובה כממנא, ומא נקולוש אלדי השי"ת עמללך האד אלכסארה פי אלבאטל ח"ו, קאל להם רב הונא אידא ואחד יערף פייא בעץ אלגלטה יקוללי,

פִּנְשְׁדוּה קאעדשי תעטי ללגננאן מתאעך נצף עואר אלדאליה אלדי יטיחו? גאובהם רב הווא:
תערפו אלדי הווא יסרק אכתר מן אלנצף ומא ילזמשי לנעטיה, גאובה אלדי יאכד מן
אלסרראק תנחסב סרקה, וחתא לוכאן אלדי הווא סרק, אנתי מלזום באש תכללצהו, ופי
האך אלוקת רב הונא קבל עליה באש יעטיה חקהו, רחם עליה השי"ת אלדי אלכל גלא יאסר
ובאעהו ורבח פיה אלכיר ואלברכה.

610

(3) מעשה סדיקים

10

אלכתאב אלתאלת

מעשה עאהד אלבנת

מעשה גִּיר גִּיר עלא ואחדה טפלה אלדי כאנת מזיאנה יאסר ואלזין מתאעהא כאן קליל כיפהו פי אלעאלם בתמאמהו. וכאנת בנת וחידה ענד ואלדיהא לא יכסבו מעאהא לא אך ולא אכֶת ומן דאים כאנת מגרומה באללבאס אלהריר ואלציאגה אלעאליה מן אלפצה ואלדהב וגִּיר דאלך מן אלאשיאת אלפאכרה.

יום מן אלאיאים כרגת אלבנת וחדהא לתתנזזה כארג אלבלאד וכאנת מאשיה בגִּיר מא רדדת באלהא פי אלטריק אילא אן וגדת נפסהא פי נואחי כאליה ולם ערפת אלטריק לתרגע לבלאד וכאנת עיאת כתיר מן אלמשי. וראסהא דאיך מן חמית אלשמס. וריקהא שאיה מן אלעטש. ועיאת מא תלווג פי בעץ אלמכאן באלמא ולם וגדת קט. וזאד עליהא אלחאל והיאי עלא האך אלצורה ואלעטש כתר עליהא חתא כאדת תכרג אלנפס מנהא מן כתר אלעטש אלכביר אלדי קוא עליהא אלמסכינה.

20

היאי עלא האך אלחאלה ומאשיה פי אלטריק ותוגד קבאלת עיניהא ביר ופיה חבל מחצור לא יטלא ולא יהבט מעקוד מעא אלביר. ומן כרתת אלעטש אלדי קוא עליהא כארתת בחיאתהא ושדת פי אלחבל והבטת ל ביר ושרבת חתא רואת. ומן בעד עיאת מא תעאלג באש תטלע מן אלביר ומא לקאת חתא קדרה ועיאת אלמסכינה ולם נגגמת עלא אלטלוע. וכיף לא לקאת קדרה סללמת ורגעת תעדד עלא נפסהא ותבכי ותזעק בצות מהקור חתא כאדת תעמי עיניהא מן כרתת אלבכא מתאעהא.

ולאכן כיף רבי יאתי באלרחמה כל שאי יציר. ובאלמסללט כאן אנסאן מתעדדי מן האך אלגיהה וסמע האך אלצות אלמגצור וצאר יתבבע פיה חתא וצל להאך אלביר. ובוצולהו קרב אלביר שאף צורת בנאדם פי וסט אלביר ואנפגע ורעשת קואימהו לאנהו כמם אלדי האך אלצורה היאי מן האולאיך אלגנון ואלשיאטין. ובקא ישאור פי נפסו כיפאש יעמל! ורגע חקק מליח והווא ישוף פי האך אלצורה אלדי תבבתהא צורת מראה.

30

וכאן יכמם אן כאן יתכללם מעאהא ולא לא. והייא אלמסכינה כתרת פֿי אלבכא ואלעיאט וצארת תרגב ותתחנן להו ליכון יסכף עליהא ויטללעהא מן אביר.

פֿי האך אלסאעה נטק ונשדהא אידא הייא מן אלאנס או מן אלגאן. וגאובתהו וקאלת להו אנא מן בני אדם ואסמי פֿלאנה בנת פֿלאן מן אלבלאד אלפלאנייה וחכאת להו קצתהא מן אוולהא לאככרהא וכיפֿאש גֿרא להא באש הבטת ללביר. פֿגאובהא וקאל להא אידא תחב לנחן עליך ונטללעך מן האד אלביר לאזם בטלועך תקבל אלשאי אלדי נטלב עליך. והייא מן כתרת אלצער אלדי פֿיה גאובתהו וקאלת להו מברוך נקבל כל מא תטלב מני באלסמע ואלטאעה. גֿיר אזרב וארחמני וטללעני מן האדא אלביר. ואנא נכון כדימה ליך וכל מא תטלב מני יציר.

פֿי האך אלחין עמל גֿהד גֿהיד ותעדדב וקת טויל באש וצל טללעהא. ומן בעד משואר מא ארתאחת אלבנת מן שקאהא אלדי כאנת פֿיה נטק האך אלבנאדם אלדי מננעהא וקאל להא: ילזמך תתבבת אלכלמה מתאעך אלדי ועדתני ביהא. ותעמללי גֿרצי פֿי אלדי נטלב מנך! ואלבנת גאובתהו נרגבך תכברני אנתי אש תכון ומן אמא בלאד. פֿגאובהא אנהו מן בלאד אלפלאנייה מן אלעאילה אלשריפה עאילה "כהן". גאובת אלבנת וקאלת להו נרגבך תעטי פֿכרך מעאיה ותצטננתלי כלמתין ובעד דאלך אעמל אלשאי אלדי ישתהי כאטרך. קאל להא קול אש ענדך יא ללא. נטקת אלצבייה וקאלת תעלם יא סידי באן מערוף אלדי קום ישראל הומאן "עם קדוש" כיף קול אלפסוק "כי עם קדוש אתה להי אלהיך" ואלרב סבחאנהו עזזהם וכיירהם מן סבעין אמות אלעאלם. ומן וסט ישראל אכתאר אלעאילה אלמקדסה מתאע אלכהנים והומאן קראב להקב"ה אכתר מן ישראל ודלחין כיפֿאש יכטר פֿי באלך ויהון עליך לתעמל בעיך אלשאי בגֿיר מא יכון ביננא "כתובה וקידושין" ובאלאכתר אלדי אנתי מן עאילה מקדסה. ואידא כלאמי יכון מקבול ענדך תכון תצבר אייאם קלילה ואיגא אכטבני מן באבא. ובאבא בגֿיר שך יגי ישאורני ואנא נואפֿקהו ולם נתווג עלא חתא ואחד דונך אנתי ויכון זואג שרעי פֿי אלחלאל כיף דין ישראל. האד אלכלאם אלצריף אנקבל באלרצא ענד האך אלראגל אלדי כאן האבל בחב אלבנת וגלב נפֿסהו וכסר "יצר הרע" ומא עמל חתא עיב מעאהא ואלאתנין עטאו אלעאהד לבעצהם וחלפו ימין בינהם אלדי לאזם יתווגו עלא בעצהם. ובעד מא תממו אלעאהד ואליםין מתאע

אלזואג נטק אלעאזב וקאל: אשכון אלשהוד עלינא פי אלעאהד אלדי בינאתנא? הומאן פי וסט אלכלאם וישופו עלא חרף אלביר "קטטה" ואקפה ונטקו אתנינהם וקאלו האדי אלקטטס והאדא אלביר יכנוו שהוד עלינא פי אלעאהד ואלמיין אלדי עמלנאהו מעא בעצנא. ובעד דאלך רגע ווראהא אלטריק אלדי מנהו תוצל לבלאדהא. ומשאת אלבנת ורגעת עלא טריקהא ווצלת לדארהם על כיר ועאפיה. וכדאלך אלאגל כדא טריק בלאדהו ווצל באלסלאמה.

בעד מדדה ואייאם כתירה האך אלאגל אלכהן נסא מן באלהו האדי אלדעוה וגפל עליהא באלתמאם וליס משא לוואלדין אלטפלה ליכטבהא מתל מא צאר אלכלאם בינהם. והאדיך אלבנת גאו עליהא אלכטאב אלוואחד בעד אלוואחד וכל ואחד אלדי ימשי לאבוהא ליכטבהא ויגי אבוהא לישאורהא עמרהא מא אעטאתהו אלטוע ולא קבלת מנהו צרף ולא עדל. ותעדדאו אייאם וגא כטבהא ואחד מן אלאגניא ואלאכבאר מתאע אלבלאד וכאן כאמל פי כל שאי סוא פי אלכסב סוא פי אלעקל ואלרביאה וטלב ליוווגהא מן אבוהא. וכאן אבוהא גרא פי כאטרהו האד אלעאזב ועיא מא ירסל להא אלמראסלאת ולם רצאת לתקבל חתא כאטב. ופי אלאככר משא להא בירהו⁹ וטלע פיהא באלכלאם. וקאם פי וגההא באלכצאם. וקאל להא אילא מתא האד אלאס אלחדיד. והאדא אלענאד אלדי פיןך אש יפיד? אילא מתא נגלקו אלאבוואב פי וגוה גמיע אלכטאב? פיק מן נומך ולם תכלליני פי חירה. ואערף אלדי דלחין מא בקיתשי צגירה. ואעלם אלדי האד אלכאטב אלדי גאני וכטבך ליה. באלסיף עליך לתתזווג ביה. והווא כאמל אלאוצאף. ומן אלעאילאת אלאכבאר ואלנצאף. וכאסב כתיר מן אלאמואל. וצאחב אסם בין אלאגל. לדאלך מא ענדך חתא תכמאם. ולם בקית נסמע מנך כלאם! סוא תחבהו או תכרההו אנא קאצר לנזווגהו בייך. ולו יכון באלגצב עליך! אלבנת שאפת נפסהא אנגלבת ומא ערפתשי אש אלדי תעמל מעא אבוהא. ופי אלאככר עמלת ברוחהא כיף אלמהבולה וצארת תזעק ותעייט ותדוי וחדהא וקטעת חואיגהא ובעד אוקאת תכרג לוסט אלסוק ותצרב אלנאס באלחגר. וכרג אלחס פי אלבלאד באן פלאנה בנת פלאן הבלת וטאר עקלהא מן ראסהא. וגמלת נאס אלבלאד כרהוהא ולא מן בקא יטלבהא אכתר ללזואג ולא מן בקא יגי לאבוהא ליכטבהא קט!

⁹ Error en la edición original ya que debía referirse a su padre y no al pozo.
VOLUMEN II: EDICIÓN Y TRADUCCIÓN

נרגעו באלכבר להאך אלבנאדם מולא אלדעוה. אלדי כאן טללעהא מן אלביר. ונשופו אלדי נסא עאהדהו ותזווג מעא ואחדה טפלה מן בלאדהו ונזאד להו ולד מעאהא. וכיף אלצגיר בדא יכבר ואלאב פארח ביה אכבר אלפרח. חדת האדת מחזון והווא אלדי יום מן אלאיאם קפזת עלא אלולד "קטטה" וקבצתהו מן ענקהו וכנקתהו ומאת פי חינהו! וכדאו גבינה כבירה עלא האדי אלחצרה אלדי גאתהם פי ולדהם אלעזיו אלדי כאן יכבר פי אחסן אלזין ואלעקל. וכסרוה פי סאעה ואחדה במות אלדי לם כאנת פי אלבאל.

90

תעדדאו איאם אוכרין ונזאד להו ולד אכר וכאנו פי אכבר אלפרחה ביה ותצבר מן אלחאדת מתאע אלולד אלאוול וחתא האדא אלתאני בדא יכבר ויחלא פי צגרהו ווצל יתמשא עלא רגליה פי וסט אלדאר והומאן פארחין ביה. וחדת פי בעץ אליום אלדי אלולד כאן ידור פי קלב אלדאר וטלע עלא חרף אלביר ובאלאמר אלמסללט זלקת סאקהו טאח פי וסט אלביר ומאת פי חינהו. וצארת מנדבה כבירה פי האך אלדאר ותפכרו אלולד אלאוול ואלתאני וחין שאפת אלם האדי אלחרקה אלכבירה אלדי כל ולד אלדי גאבת מאת מות מכאלפה שדת זוגהא ראסהו ראסהא וקאלת להו: ראני קאעד נשוף אלדי האדי אלצרבה אלכבירה אלדי גאת עלא אלולד אלאוול ואלתאני במות מענגבה מן דון אלנאס אלכל. לאזם פיהא סבב! ולאזם ענדכשי בעץ אלעון כביר אלדי מנהו גראת לנא האדי אלמציבה אלכבירה . לאן לוכאן האדו אלאולאד מרצו ומאתו פי פרושהם כיף טריק אלדניא עמרי מא כנת נטללע חסאב. ולאכן מות מענגבה מן האדי אלגנס אלדי ואחד בקטטה ואלתאני פי ביר נקול אלדי לאזם פיהא סבה! ולדאלך לאזם תכברני ולם נקעדו פי האדי אלעישה אלדי כל צגיר אלדי יגיבוה ימות להם! פי האך אלוקת תפככר אלדעוה מתאע אלבנת אלדי כאן טללעהא מן אלביר ונטק וחכא אלקצה כאמלה מן אוולהא לאככרהא ועלא "אלקטטה ואלביר" אלדי כאנו שהוד עלא אלעאהד אלצחיח אלדי עמלוה בינאתהם ליכונו יתזווגו מעא בעצהם. ובחד מא סמעת אלמראה האד אלכלאם ערפת אלנאזלה וקאלת להו: כיף אנתי גראלך האדא כלהו נרגבך תסררחני ותעטיני כתבתי ורבי יקאבלך באלכיר לאן לאזמך תתבבת אלעאהד אלדי עמלתהו מעא האך אלבנת. וכדאלך צאר. חאלן עטאהא כתבתהא וכתב להא אלגט" מתאעהא וטללקהא כיף דין משה וישראל. ורכב ספר להאדיך אלבלאד ואין כאנת תסכן אלבנת ובדכולהו לבללאד בדא נשד עליהא נאס אלבללאד וכל ואחד יעיב להו פיהא

100

110

ויטייחהאלהו מן סבת הבאלהא וחאלתהא אלדי תכוון ואלואחד אלדי ישופהא פי אלנהאר
יחלם ביהא פי אלליל!

אלראגל דהש יאסר מן האדי אלואקעה. ולאכן למא הווא יערף אלבנת ואוצאפהא
אלחסנה למ חט פי באלהו דאלך ומשא פי חינהו ווצל לבוהא ובעד מא בדאה באלסלאם
קאל להו: גיתך כאטב ראגב אידא תרצא ותתכררם עלייא לתכון תעטיני בנתך אלוחידה
וסמעת אנהא תחץ ללזואג לתכון לי יא זוגתי פי אלחלאל כיף דין משה וישראל. גאובהו
אלאב וקאל להו יא חביבי אנתי ראגל גריב ומא נרצאלכשי אלגיאר לאנהו אלדי נעררפך
ביה הווא אלדי בנתי האדי כאנת למ תתמתל בגירהא פי אלזין ואלעקל ומא ערפ'תשי
כיפאש תבדלת ודאר עליהא אלזמאן ורגעת כאנהא ואחדה אוכרא! ומאהיש לאיקה ללזואג
ולם נרצא נקעד פי חירה אכתר מן אלחירה אלדי אנא פיהא מן גיהתהא. גאוב אלראגל וקאל
להו אלמרווה ואלגמיל אלדי תעמל עלייא תכון תקאבלני ביהא לנשופהא וכאין רבי' יאתי
באלפרג ואלכיר ונתככלך אלדי הייא תכון זוגתי וקאבלהא בגמיע אלעיב אלדי פיהא. אלאב
בחד מא סמע דאלך פרח כתיר וחאלן דכל הווא ואלצאיף ללדאר ותקאבלו באלטפלה. והייא
בחד מא שאפת אלראגל דהשת פיה וצארת תפכר פי עקלהא ותכמם ובעד משואר נטקת
וקאלת להו אשכון אנתי וגאובהא אנהו פלאן אלפלאני מן אלבלאד אלפלאנייה. והייא בדאת
תרון שוייא פי עקלהא ולא זאלת עלא תלך אלחאלה אילא אן פטנה מן דהשתהא ורגע להא
עקלהא באלתמאם וקאלת להו נחבך תחכילי ותביין כלאמך בגמיע מא ענדך. והווא עאוד
להא גמלת אלואקאה מן אוולהא ועלא אלביר אלדי טללעהא מנהו ואלעאהד אלדי עמלוה
מעא בעצהם. ופי האך אלסאעה פ'רחת אלבנת ביה פ'רח כביר ושדתהו ולם חבבת תטלקהו
וקאלת להו אלחמד ללה עלא האדי אלסאעה אלסעידה אלדי עאונני ראבי' ובקית מאסכה פי
כלמתי ולם בדדלת ולא גיירת מן אלאתג'אק אלדי ועדתהו מעאך לאנהו קדאש מן כאטב גאו
יטלבוני פי אלזואג ולם חבית נקבל ולא נכאלף עלא אלועד אלמועוד ביננא!

אלראגל בעד מא סמע חכאיתהא באלתמאם וחקק צפ'אות נייתהא וערף קימת
"עאהד אלבנת" חכאלהא נאזלתהו כאמלה וכל מא גראלהו מעא אלמראה אלאוולא אלדי
כדא ואנהו נסא אלימין וראה מן באלהו וכדאלך עלא אלזוג אולאד אלדי מאתולהו
באלקטטה ואלביר. ועלא טלאקהו וגייאנהו ירגב ליתזווג ביהא חלאן.

אב אלטפ'לה אלדי שאף בנתהו פ'י כמאל אלפ'רג כבר עליה אלג'רה ומן חינהו חל ערס ובעד סבוה איימם צאר אלזואג ועדדאו מעא בעצהם איימם מלאח ורזקהם אלמולא באלאולאד וכאנו עאישיין פ'י אחסן אלכיר אילא אככר אלאימם.
 אלמיתאל אלדי נאכדוה מן האדא אלמעשה הווא באש כל בנאדם ירד באלהו כ'יף יעטי כלמתהו לאחבהו ויחרץ ולם ינסא באש יתבבת אלועד אלדי ועדהו, ויכאף מן אלעקובה אלדי תג'יה בעד אנהו לם יציע שאי וכל ואחד יאכד חסב א פ'עאלהו.

140

מעשה פ'י זמאן הרב אזולאי

מעשה גרא פ'י איימם הרב רבי אברהם אזולאי צ"ל אלדי כתב סידור "חסד לאברהם" פ'י עאם 5349 לכלוק אלדניא.
 פ'י דאלך אלעאם כמם פ'י באלהו הרב רבי אברהם אזולאי ז"ל באש ימשי לחברון ויסככן אליהוד פ'יהא. מן שאן כאנת כאל'יה מן אליהוד. רבנא יעמרהא במואליהא אמן. וקאם הווא ורבי אלעזר בן ארחא ומעאהם גמאעה תלמידי חכמים ומשאו לחברון וקעדו פ'יהא. וחין גאת לילת כפור לקאו ענדהם תסעה מן נאס חכמים ומא לקאושי ואחד אכור באש יכמל להם כמאלת מנין נאש יצל'יו. הרב אזולאי ז"ל לחקהו צער כביר ומא בידהו מא יעמל! ותגמעו פ'י דאר ואחד מנהם באש יצל'יו בתסעה מן נאס וגלקו עליהם וקעדו ליבדאו אלצל'אה. פ'י האך אלחין סמעו אלכאב ידק. כרגו וקאלו אשכון? גאובהם ואחד וקאל להם: חללו אנא יהודי כנת פ'י בליידה קריבה ומא פ'יהאש יהוד. וחין גאת לילת כפור וסמעת אלדי פ'י האד אלבלאד תמא יהוד סאכנין. ג'ית באש נתואנס ונצל'י מעאכם. הומאן כאפו ומא אממנוהושי ובקאו ינשדוה באלכלאם חתא קרא להם שמע ישראל הי אלהינו הי אחד. ופדחו ביה פ'רחה כבירה ושכרו אללה ברוך הוא אלדי בעת להם יהודי כמאלת מנין. ודכל מעאהם וצל'לאו ערבית ובאתו אלליל כלהו יקראו ופ'י אלצבאח קאמו וצל'לאו כ'יף אלדי ילזם חתא לוקת ערבית מתאע כרוג כפור. ובעד דארו האך אלתסעה מן אלנאס וצארו ירגבו פ'י בעצהם כעץ כל ואחד מנהם יקול אנא נאכדהו מעאיא לדארי. וחין ופאו קדיש ברכו אלאכראני מתאע ערבית לווגוה מא לקאוה. ועיאו מא ילווגו פ'יה ולם וגדוה פ'י חתא בקעה. ותג'ירו כתיר ולחקהם צער גדול אלדי כממו אנהו ראגל גריב וצאיף מא באתשי ענדהם ומשא באלציאם

150

160

מתאעהו. וכל ואחד סללם עלא צאחבהו ותגאפרו מעא בעצהם ומשאו לידארהם. וחין רקד הרב רבי אברהם אזולאי זיע"א גאה האך אלראגל אלדי צללא מעאהם פי אלמנאם וקאל להו יא ולדי מא תתחירושי ומא תתגבנושי עלא כאטרי. תערף אלדי אנא אברהם אובוכם! אלדי חין ראיתכם מגיירין מן שאן מא ענדכמשי פי האד אלבלאד כאן תסעה מן אלנאס. ונתומאן גיתו להאדי אלבלאד ועמרתוהא מא חביתשי נכלליכם מגיירין וגית אנא וקעדת מעאכם כמאלת מנין. וחין כרג כפור רגעת למוצע. וערף הרב אזולאי אלדי האדך הווא אברהם אבינו עליו השלום אלדי גא וכממל מעאהם כמאלת מנין. השי"ת יקררבו נאולתינו בעגלה ובזמן קריב אמן כן יהי רצון.

170

מעשה הרמב"ם ז"ל

מעשה גרא עלא הרמב"ם ז"ל פי וקת אלדי כאן טביב מתאע אלמלך. וליס כאן יחבט לבללאד ולא כאן יכרג מן דאר אלמלך. וכאן נבבה עלא נאס אלבלאד וערפהם כאן כל ואחד אלדי הווא מריץ ויחב לידאויה הרמב"ם מא יסתחקשי ישקא באש יגי יקאבלהו גיר יבעת להו אלבולה מתאעהו פי כיארה (דבוזה) בלאר וגיביהא ללדריבה מתאע דאר אלסלטאן להרמב"ם. ואלסייד הרמב"ם כיף ישוף אלבולה מתאע אלמריץ יערף אלמריץ אלדי ענדהו ויעטיה אלדוא וינעת להו אש ילזם עמל כיף אלדי שאפהו מועאינה. והכדא צארו יעמלו גמלת אלמורצא ויבעתו להו אלדבאבו והווא ינעת אש ילזם ויכתב אלתסכרה וילססקהא עלא אלדבוזה מתאע מולאהא. ודאם פי האד אלפעל מדת אייאם טואל.

180

וכאן פי האך אלזמאן ראגל פקיר מא ענדהושי באש ישרי קות אולאדהו וכיף שאף אלדי כל מריץ יבעת להרמב"ם אלבולה מתאעהו קאם יצחך ויתפיסך וקאל מעא נפסהו: האדא כלהו מן אלמזל אלקאים. ולא האדא ערף ולא תעלים! עלאש עמרנא מא סמענא ולא שפנא אלטביב ידאוי אלנאס כיף ישוף אלבולה! ולאכן אנא נגררבהו ונשוף כאן הווא יערף ידאוי חין ישוף אלבולה ולא! תם כדא האגה בלאר ובאל פיהא ואדדאהא ואעטאהא לכדים הרמב"ם אלדי פי אלדריבה מתאע דאר אלסלטאן. וחין הרמב"ם שאף אלדבאבו מתאע גמלת אלמרצא כיף אלעאדה ומן אלגמלה שאף אלבולה מתאע האך אלראגל אלזואלי. וצאר מדהוש פיהא לאנהו ערף אלדי האדא גסמהו צחיחה. וערף אלדי מרצוהו הווא מן קללת

אלפלוס. תם כמם וכתב להו תסכרה וקאל להו דלחין כוד שוייה זרריעת אלקרע ואזרעהו אליום ולאזם תזרעהו אליום ולו אלדי מאהושי זרריעת אלקרע. ואעטא ללכדים שוייה זרריעה ליעטוהא ללמריץ. וכיף גא האך אלעני וקאל להו אלכדים קאללך סידי כוד האד אלשווייה זרריעת אלקרע ומן כל בד ולא בד תכון תזרעהא אליום ולו אלדי האדא אלוקת מאהושי וקת זרריעת אלקרע.

190

אלעני כדא מן ידהו ורגע יצחך מעא נפסהו ומשא וזרע האך אלזרריעה פי דארהו מן שאן אלדי דארהו כאנת כרבה. ופי קליל מן אלאיאמים נבת האך אלזרע וכבר וצאר אלקרע טויל אכיד מן אלדי יצהר פי וקתהו.

וכאן יום מן אלאיאם דכל הרמב"ם ענד אלסלטאן שאן כיף עאדתהו ליזורהו. ושאפוהו שוייה עיאן וקאל להו אליום אקעד ארתאה פי אדאר ולם תכרג ללמחכמה. ואלסלטאן קעד וצאר כתיר אלתכמאם ויחס פי נפסהו דאיך ומקללם וזאך תגים מן כלאם הרמב"ם. וכיף עאוד שאפוהו הרמב"ם פי נצף אלנהאר וקללבהו. קאל להו יא סידי אבעת לווג תמאשי קרע טויל טרי מאזאל מן ארצהו מן שאן הווא דואך אלנאפע וביה יופאלך גמיע האד אלמרץ אלדי ענדך. ואלסלטאן רסל אלכודאם מתאעהו וצארו יבררחו פי אלבלאד באדן אלמלך כל מן ענדהו קרע טויל טרי יכון יגיבהו לדאר אלסלטאן. וכיף סמע האך אלראגל אלפקיר קאם מן סאעתהו וגמע חמל מן האך אלקרע אלטויל אלמזרוע ענדהו וגאבהו חתא לדאר אלסלטאן. ופרחו גמלת אלדאירה וגאבוה קודאם אלסלטאן ופרח ביה יאסר אלדי וגדהו קרע טרי פי גיר פצלהו. תם נאדא עלא הרמב"ם וקאל להו כוד אלקרע באש תחצצר אלדוא וכדאה הרמב"ם ופרח וקאל ללמלך יא סידי מן דלחין ברית מעא קדרת ראבי ולם יכקא ענדך מרץ. וילזמך תכאפי מכאפיה מליחה מול האד אלקרע אלדי מחסוב הווא אלדי דאוא אלמלך. ואדן אלמלך וקאל אגניו מולא האד אלקרע. ופי האך אלוקת דכלוהו ללכזנה ואעטאוהו מאל כביר מתאע גנא. וחתא גמלת אלדאירה מתאע אלמלך כל ואחד מנהם אעטאה הרייה בחית מא כרג מן דאר אלמלך כאן מא אסתגנא. וחין כאן כארג מן דאר אלמלך וקאבלהו הרמב"ם וקאל להו: דלחין ופ'א אלמרץ מתאעך ומא בקיטשי תבעתלי אלבולה אכתר! פגאובהו האך אלראגל וקאל להו: סאמחני ראני כנת נקול אלדי האד אלערף מתאעך הווא גיר מן אלמזל. אמא דלחין פקת אלגלט מתאעי ונטלב מנך מחילה.

200

210

וערפתך ותצחה ענדי אלדי אנתי נבי אללה עלא אלתחקיך. וצחך הרמב"ם ורגע האך אלפקיר עאיש מסתגני פי כ'אר אלעשרות ואלהנא מן דוא הרמב"ם. זכותו יגן עלינו אמן.

מעשה אלזוג חסידיים

כאנו זוג תלמידי חכמים וחסידיים מתצאחבין יאסר מעא בעצהם וכל וקת בין גמיע 220
 פי מאכלתהם ושרבהם ופי צלאתהם וקראיתיהם. וחדת אלדי מרין' ואחד מנהם ובעד באייאם
 נפטר. ופי וקת אלמטה מתאעהו מא גרא להו חתא כבוד לא פי אלהספד ולא פי אלקבורה.
 וסבב דאלך הוא אלדי האך אלנהאר בדאתהו נפטר ולד אלקאיד מתאע אלבלאד וגלקו
 אלחואנת ובטטלו אלסוק עלא כאטררהו. וגמלת אלקהל אלכל אשתגלו פי כבוד אלמטה
 מתאע ולד אלקאיד. ומן דאלך אלדי פצלת אלמטה מתאע האך אלחסיד וחדהא ומא משא
 מעאהא אחד. כיף שאף אלחסיד אלתאני אש גרא פי צאחבהו ואלבוזי אלדי גרא להו פי
 אלמטה מתאעהו. כדא צער כביר חתא דכלת פיה רוח שטות וכמם ח"ו אלדי מא כאן לא
 אגר ולא עקובה ובקא מחייר פי עקלהויאסר. ולילה מן אלליאלי גאה אלחסיד צאחבהו פי
 אלמנאם. וקאל להו מא תאכדשי צער עלייא והכדאך יסתחקלי לאנהו כנת חצלת פי בעין
 עון וכללצני השי"ת פי האד אלעולם באש נמשי צאפי להאך אלעולם. ואמא ולד אלקאיד 230
 עלא כאטר כאן עמל מצוה פי אייאמהו כללצהו הקב"ה פי האד אלעולם וגרא להו כבוד
 כביר פי מותהו. באש ימשי עריאן להאך אלעולם ויעדס ויקעד פי גיהנם לדורי דורות.
 נשדהו צאחבהו אלדי ענדך ואש הייא אלמצוה אלדי עמלהא ולד אלקאיד. גאובהו וקאל להו
 תערף אלדי עמרי מא עמלת עון כביר פי טול עמרי גיר אנהו מררה ואחדה זהקת זהקה כיף
 גלטת ולבסת תפלין אלראס קבל אליד. ומא חקנישי זהקת פי האד אלגלטה. והאדא הוא
 אלעון אלדי ענדי פי טול עמרי. ואמא ולד אלקאיד פי טול עמרהו מא עמל כאן מצוה ואחדה
 ומא כממשי באש יעמלהא גיר ואלאת ועמלהא. ומא חבשי השי"ת באש יצייעהו מן אלשכר
 מתאעהא. והאדי אלמצוה אלדי עמל הייא אלדי פי יום מן אלאיאם כאן עמל פיסטא
 ואסתאדן אלכבאראת באש יגיו יפטר ענדהו. ופי וקת אלפטור עיא מא יסתננא פיהם
 וחתא ואחד מא גא. ובקאת האך אלמאכלה מורמייה כיף שאף אלדי האך אלמאכלה תחב 240

תתלווח כרג גאב אלעניים אלדי פי אלבלאד ואעטטאהם יאכלו. ועליהא כלליץ להו השי"ת אגרהו פי האד אלעולם בהאד אלכבוד אלדי עמלו להו פי אלמטה מתאעהו. מן בעד רא אלחסיד פי אלמנאם ולקא צאחבהו אלחסיד יתמששא פי אלגנאין ווגההו פרחאן וזהואן. ולקא ולד אלקאיד יתמששא פי אלכלא ווגההו מבדדל ומגייר והווא עטשאן ילווג לישרב שרבה מא יבל ביהא ריקהו ולם לקא. ופאק אלחסיד מן נעאסהו. פארח פרחא כבירה ורגע פי עקלהו פי טאעת השי"ת ובאדתהו בלב שלם.

מעשה רב נחמן בר יצחק

מעשה גרא לרב נחמן בר יצחק ז"ל פי עאם . 4313 וכאן האדא ארלב ענדהו גנאן כביר ולאכנ לדאים כאן פי האד אלגנאן כוס תראב כביר. וצהר לרב נחמן באש יקים האך אלכוס אלתראב ליכון יסתוי אלקאעה מתאע אלגנאן.

250

ובעת ארלב אלמדכור וגאב נאס כדאמה באלאגר באש יקימו להו אלכוס אלתראב ויצאובו להו אלגנאן. בדאו יכדמו האך אלכדאמה טול אלנהאר אלאוול. ובדאו יכדמו אלנהאר אלתאני. וחינ כאנו יכדמו פי אלנהאר אלתאני אנכשף להם קבר וקפו ראגל מן וסט אלקבר וטלע עלא ראס אלכוס מתאע אלתראב!

ובקא האך אלאגל אלדי טלע מן אלקבר מחייר וקעד יקרא ויקול: ימכן וצל עקת תחיית המתים! ימכן וצל עקת תחיית המתים! ואמא אלכדמה אלכל מכנתהם גנס רעשה ופגעה כבירה. ומשאו הרבו אלכל יגריו וכברו ארלב נחמן. ובחד מא סמע ארלב האד אלכבר קאם ומשא מעאהם ללגנאן ושאף אלאגל אלדי טלע מנהו וואקף עלא ראס אלכוס אלתראב והווא יקרא ויקול: ימכן וצל עקת תחיית המתים!

260

ארלב נחמן תקדדם להו וקאל להו אשכון אנתי? וגאובהו האך אלאגל וקאל להו אנא ואחד מן אלמייתין. וקאל להו ארלב נחמן לוכאן אנתי מן אלמייתין כיפאש עצמך מא יסוסי? ואנא קאעד נשוף אלדי עצמך מא פיה חתא סוסה. וגאובהו אלאגל וקאל להו אנתי לא משית ללכותאב ולא קרית ספר משלי ומא תערפשי אלדי קאל שלמה המלך עליה אלסלאם "ורקב עצמות קנאה" יעני ויסוסי עצאם אלמגיאר. ואנא עמרי מא כאנת ענדי גירה פי קלבי ולא עמרי גרת מן חתא ואחד! ולא פי טול חיאת אשתהית בעץ שאי מן צאחבי. ולא

עמרי כאפית ואחד בשר ואלו לחקתני מנהו צרורה. ודימא נסאמחהו פי סאעתני. וכדאלך עמרי מא נדוי וקת אלדרש באש השי"ת יכאפיני מתל מא מכתוב: "ושומע לי ישכון בטח". יעני אלדי יסמע כלאם אללה ויעטי אדנהו ללצלאה וללדרש יסכן פי אלכאל ואלאמאן. ובעד האד אלכלאם קאל להו רב נחמן דלחין נבנילך עלא קברך קובבה. וגאובהו לא תבנילי קובבה ולא תעמללי חתא שאי ולא תחררכני מן מוצעי. גיר רד אלכראב אלדי קמתהו מן עלא קברי ורגגעהו למוצעהו. מן שאן אלדי אנא מא מדפון פי האד אלמוצע אלא באלאדן. וכדאלך עמל רב נחמן ורגע אלמיית לקברהו ורגגע אלכראב למוצעהו.

270

ולאכן רב נחמן צאר טול האך אלנהאר מחייר ומפגוע. ויקול באלכשי עמלת להאד אלצדיק צער כיה חיירתהו. וחין טאח אלליל ורקד רו נחמן פי פרשהו. חלם מנאם ושאף פי מנאמהו האך אלראגל אלדי קאם מן אלבקר קאעד פי וסט סוכה מתאע ריחאן והווא פארח וזהואן פי גאית אלפרח וקאעד יקרא פי פסוק "אשרי אדם שומע לי לשקוד על דלתותי יום יום". יעני יא סעד אלכנאדם אלדי יסמע לי וילווג עלא דפופי פי כל יום ויום. ואלמענא פי כלמת דפופי הייא ביבאן אלצלואאת ואלשיבות. ובעד דאלך פרח רב נחמן ו שכר השי"ת בשכר כביר וערף אלדי האך אלראגל מא לחקהושי חתא גיאר מן רב נחמן.

280

האדא אלמעשה אלדי גרא לרב נחמן בר יצחק ז"ל מנקקל מן ספר "ראשית חכמה" שער הענוה פרק שלישי. זכותו יגן עלינו אמן כן יהי רצון.

מעשה הרב סירידן ז"ל

מעשה גרא עלא הרב סירידן ז"ל אלדי כאן פי זמאנהו ואחד קאיד מתאע אליהוד אלדי כאן ראגל גאהל וכאן יעמל עבירות יאסר. ונאס אלבלאד כאנו ימשיו יחכיו ללרב סירידן אלמדכור ויעררפוה באלפעאל אלקאיד מתאעהם. וכאן וקע פי האך אלבלאד גלא כביר פי אלנעמה ואלמטר מא צבבתשי עלא אראציהם פי האך אלעאם. וקאם אלרב אלמדכור ונבבה עלא אליהוד באש יצומו ויתגמעו פי וסט אלצלאה. באש אלרב יצללי ביהם וידרש פי חצרת גמלת אלקהל. וכדאלך עמלו וצאמו גמלת אליהוד ותגמעו אלכל פי אלצלאה ומא גאב חתא ואחד. וחתא אלקאיד אלמדכור משא ללצלאה מעא אלנאס. חין אלרב קאם ידרש באלקהל וצאר וצציהם באש ירגעו בתשובה מן אפעאלהם אלדואנה

290

ויעמלו אלמצות ואלמעשים טובים. תלפפת אלרב ללקאיד וקאל להו תערף אלדי גמיע מא גרא עלינא כלהו מן אלקאיד מתענא! מן שבת אלדי אלזוהר הקדוש קאל: "אי רישיא עמה זכאין וכו'". ובעד מא תם אלרב אלדרש מתאעהו משא לדארהו מתל אלעאדה. ובעד בחין לחקהו האך אלקאיד לבאב דארהו וקאל להו יא רבי אתפככר אש קלת אליום! ולאכן ילזמך תערף אש יחב יגראלך עלא האד אלכלאם אלדי קלתהו מעאיא!... וגאובהו אלרבי וקאל להו אנא חכמי פי יד הקדוק ברוך הוא מאהושי פי ידך. ואנא רוחי ונשמתי פי יד אלדי פי ידהו נפוס גמיע אלמכאליק אלכל!.. ודכל אלרב לדארהו אמא חבשי יפסל אתענית מתאעהו. וקעד יכמם מעא נפסהו ויקול: האדא קאיד צאלם באלך יעמל בעץ אלצורה? ובעד דאלך קאם ודכל ללישיבה מתאעהו וגבד סידור גורלות וארמא עלא אלקאיד גורל וכרג להו פי אלגורל חרוף פיו"ם ולם פהם אש הווא שרה האדו אלארבעה חרוף אלדי כרגו להו פי אלגורל מתאעהו. וקעד מגייר כבבר אלגיאר.

300

בעד דאלך קאמו אולאדהו אלצגאר וקאלו יא באבא חתא לוקתאש תקעד צאים? ועלאש קאערין נשופו פיך הכדא מגייר וקאעד תכמם תוכמאם כביר? וצארו ירגבו פיה ויסייפו עליה באש יכשף להם בסבב גאירהו. ואלרב כדא בכאטר אולאדהו וקאל להם תערפו אלדי גאתני כלמה פי אלגורל ומא ערפתשי תפסירהא. קאלו להו קולהא לנא יא באבא וימכן אלדי הקב"ה יעמלהא פי באלנא ונקולו האלך. ואלרב גאובהם וקאל להם תערפו אלדי ארמית גורל עלא האגה וטלעולי ארבעה חרוף אלדי הומאן פיו"ם ומא פהמתשי מענתהם. גאובהו יא באבא תערף אלדי האדו שרחהם סאהל הומאן פ'תע ישבר ו'אין מרפא. יעני ען קריב יתכסר וליס יוגד דוא! וחין סמע אלרב האד אלשרה ואלתפסיר מן אלאלאד אלצגאר פרח פרהה כבירה יאסר וקאם וכלא ושרב. ומא תממת האך אלגמעה האד אלמעשה כתבהו רי אברהם כלפון ז"ל סמעהו מן הה"פ רי יוסף בן סאמון עאם התקנ"ו.

310

מעשה רבי נפתלי הזקן

מעשה גרא עלא רבי נפתלי הזקן אלדי כתב סידור "סמיכות חכמים" ונפטר פי בלאד קנסטנדינא חין כאן מאשי לירושלים. והאדא רבי נפתלי כאן חכם מקובל וכאן סאכן פי בלאד דימיין. הייא בלאד פי פראנכפור אלכבירה אלמשהורה. וכאן מסתבלי במרץ' אלצפּרה אלכחלה. וחין כאן יתחייר ביה אלמרץ' כאן יעמל להו וגע כביר פי מפאצלהו. וכאן דאים ילבס תללים עלא לחמהו. ואמא פוק אלתללים כאן ילבס לבאסאת מתאע סלאטן בקפלאת מן אלדהב. וכאן אלפרש מתאעהו מתל פרוש אלמלוך ואלסלאטין מרצצע באלפצה ואלדהב. ולאכן... מא כאנשי ירקד פוקהו מן כתר אלדא ואלמרץ' מתאעהו. גיר אנהו אלנהאר ואלליל והווא יקרא וחין יגיה אלנום. ירקד הכדאך בחוואיגהו פי מוצעהו. ולם יטלע לפרשהו.

330

האדא אלרב כאן חסיד כביר וכרים ויצדדק אלפלוס יאסר. וכאן פי דארהו מא יחרך כאן פי אואני מן אלפצה ואלדהב מתל אלסלאטין. וכאן כיף תהיג עליה אלצפּרה יוקע להו גיאר כביר ופי יאסר מרראת כאן יקום ויאכד מן אלכיל מתאעהו וירכב עליה ויכרג ללצווה ידלוש באש יוססע כאטרהו סאעה או אסעתין. וכאן ירתאה שוייא מן אלמרץ' מתאעהו. וגרא אלדי פי יום מן אלאייאם חין תחייר עליה אלמרץ' תכב עלא אלכיל מתאעהו וכרג ידולש. וכאן באלקרב מן האדי בלאד דמיין אלדי הייא בלאד פראנכפור תמא גאבה עצימה יאסר כלהא שגור. וחין דכל ללגאבה ידולש ומשא בין אלשגור תלף עליה אלטריק ומא ערפשי ואין ימשי מן סבת אלדי כאן דאיך מן אלמרץ' אלדי ענדהו ובקא מאשי חתא צלאמת אלדניא וטאה אלליל. וחין פאק עלא נפסהו וכף עליה אלמרץ' לקא רוחהו תאלף פי אלטריק ומא ערפשי מן אין ירגע לבללאד. וצאע פי וסט האך אלגאבה אלכבירה. וחין זאד ימשי תלפפת ושאף קבאלתהו דאר צגירה מתאע עסאס אלגאבה ומשא חתא וצל להאך אלדאר ונזל מן פוק אלחצאן מתאעהו ודכל ללדאר. ושאף אלדאר משעולה ואלביות מכסיין בכסואת אלסלאטן ושאף סריר מפרוש מרצצע באלאחגאר אלגאליה מתל פרוש דיאר אלסלאטין. וחין דכל וערפתהו אלמראה מרת אלעסאס אלדי הווא אלרב מתאע אליהוד מתאע פראנכפור. קאמת פיסע וסללמת עליה וקאלת להו יא סידי אש גאבך להאד אלמוצע וחדך בגיר מא מעאך חתא ואחד יראפקך! פגאובהא מא תנשדנישי! לאני כרגת נדולש מעא

330

340

ואחד צאחבי וקעד ירתאח קודאם אלגאבה ואנא קעדהת נשוף פי אלגאבה מן גיהה לגיהה ותלפת עלייא אלתינייה וטאה אלליל ומא ערפתשי מן אין ורגע ולא כיפאש נוצל לדארי. ואנא דלחין אכתר מן תלת סאעאת אלדי תאלף. ואלמרווה ואלפצל מנך לתכון תכלליני נבאת חוני חתא ללצבאח. פקאלת להו אנא חאצרה לכרמתך. וגמיע מא תאמרני נקציה עלא ראסי ועיני. ולאכן יא סידי פי האד אלוקת מא נקדרשי נחכם פי האד אלדאר מן שאן אלדי אליום כרג סידנא אלקיסר הווא וגמיע כבאראת אלדולה וגמיע אלזורא בסבת יצטאדו פי האד אלגאבה. ויחבבו יבאתו פי האד אלדאר. ושוף אלדי בעדא פרשוהא ונצבו פיהא סריר אלקיסר. ואשכון יערף אידא אללילה מא יטררונישי התא אנא!...

350

הייא מאזאלת תתכללם מעאה פי האד אלכלאם וגא אלקיסר ומעאה דאירתהו וגמאעתהו. וכאן מגשש יאסר מן שאן אלדי פי האך אלנהאר מא חצצל חתא שאי פי אלמציד וכאן מעכום אלכאטר. ובדכולהו ללדאר קאל לתובבאעהו: חצצרתהו כל שאי? פגאבוהו יא סידי כל כיר חאצר קודאם מולאנא אלקיסר. וחין כממל דכל לוסט אלדאר שאף אלמראה קאעדה תתכללם מעא רבי נפתלי. פצאה אלקיסר עלא רבי נפתלי וקאל להו: אשכון אדנך לתדכל להאדי אלדאר? וזאד חמק עלא אלנאס אלדי מעאה וקאל להם: אנתם אלדי חצצרתו אלדאר ונצבתוהא עלא דמתי. כיפאש תאדנו עלא יהודי דכל לדארי? פ'סכתו עליה ולם גאבוהו. וקאל אלקיסר: האייא כרגו האד אליהודי מן קודאמי! וגראו פ'יסע אלכודאם וגבדו ר' נפתלי לבררא מן אלדאר. וחין שאפ'ת אלמראה אלדי ר' נפתלי כדא צער כביר תקדמת ללקיסר וקאלת להו:

360

יא סידי נטלב מן פצלך לתוססע כאטרך ותערף אלדי האדך אליהודי הווא אלרב אלכביר מתאע פראנכפור. וחין סמע אלקיסר אלדי האדך הווא אלרב מתאע פראנכפור ברד מן חמקתהו ורתתח עקלהו מן אלגש אלדי כאן פיה וקאל להם אמשיו סאעדהו וג'בוהו קודאמי. וחין וצל קודאמהו נשדהו אלקיסר אשכון אנת? פקאל להו יא סידי אנא כדימך רבי נפתלי אלרב מתאע אלבלאד. פקאל להו אלקיסר תערף אלדי אנא לקני נחכם עליך ובאלמות מן שאן אלדי דכלת לדארי בגיר אדני ולאכן חין סמעת וערפת אלדי אנתי ראגל כביר ומקדרר סאמחתך עלא גמיע מא פעלת בשרט אלדי לאבודא תגאובני עלא גמיע מא ננשדך. פקאל להו לרבי נפתלי יא סידי אנשד כדימך ואלדי יערפני רבי' נגאובך ביה מתל

370

מא מלזום לכדמתך ולטאעתך מן כל קלבי. פקאל להו אלקיסר: עלאש מן חאגה אלדי קתלתו ישו? ונעררפך אלדי ולו אליהוד גאובו וכתבו וטבעו קדאש מן גואב אנא מא תקאעדלי חתא גואב פי באל. ונחב נסמע מנך אלגואב אלצחיה אלדי ינקבל פי אלעקל. פקאל להו ארוב נפתלי יא סידי. אנתי בדית סכפת עלייא ואחייתני מן אלמות. תזיד תסכף עלייא חתא פי האדי אלמררה ותעטיני תלת אייאם באש נכמם ונגאובך מן שאן אלדי האדי נשידה קוייה. וחאגה אלדי גודונא אליום אלף וכמסה מיאת עאם. ובעד אתלת אייאם אן שא אללה נגאוב סידי אלגואב אלדי יעגבהו. ואלקיסר אעטאה אלגולה אלדי טלב וזאד אדן באש יחצצרו להו פרש עצים וינצבו להו מאידה מן כיאר אלמואכל ואלמשרובאת ויעססו עליה באש מא יכרגשי. וחרץ עליהם באש יסאעודה ומא יגירוהושי. ובעד דאלך דכל אלקיסר לביתהו ואלרוב דכל לביתהו.

380

ואמא ארוב קעד אלליל כלהו יבכי ויתצררע להשי"ת ויקול: יא רבי וריני אש נקול ללקיסר ואנצר אלדי לים עלא נפסי אנא כאיף. וגיר עלא אולאד ישראל אלדי קאעד חאיר באלכשי תציר להם בעץ אלסכנה מעא אלקיסר. וכדאלך קעד יתצררע אלליל כלהו אילא אן צבח אלצבאח וקאם אלקיסר מן אלנום. וחב יכרג ללמציד וקדם עליה ארוב נפתלי וקאל להו יא סידי נחב נסאלך עלא מסאלה סאלנא עליהא קדאש מן ואחד וכל ואחד ואש יקול מן גואב. ונחב נשוף גואב מקאמך אלעצים. פקאל להו אלקיסר קוללי אש הייא האדי אלנשידה ואנא נשוף אש הווא אלגואב מתאעהא. פקאל להו רבי נפתלי תמא ואחד ראגל מן פאמיליא מליחה וראד כבירה וכאן גני כביר יאסר. ולאכן טגא פי עקלהו וקאל אנהו, חב יתסלטן עלא אלנאס ויאכד כרסי אלסלטנה ויחכם עלא אלכלאיק וקאל: אנא אלדי תואתיני אלסלטנה ואלבוברא... ובדא ידוור אלנאס ויגמעיהם מעאה באש יאכד אלסלטנה. וצאר הכדא יהייג פי אלנאס חתא פאק ביה אלסלטאן ושדהו וחצרהו פי אלחכם. וצארו אלחוכאם יתשאורו אש הייא אלחכומה אלדי תכרג עליה וכל ואחד ואש קאל. ותמא מן חכם עליה באלרבאט עלא טול עמרהו ותמא מן חכם עליה באלנפי מן אלבלאד ותמא מן חכם עליה באלעדאב אלכביר. ולאכן יא סידי לוכאן האדי אלנאזלה תחת חכמך אש יצהרלך תחכם עליה. פקאל אלקיסר לרבי נפתלי: אנא נחכם עליה באלמות מן שאן אלחכם מערוף באן כל מן יקדדם לינדכל פי כרסי אלמלך מאבודדא אן ימות. פקאל רבי נפתלי ללקיסר: יא סידי

390

אלגואב אלדי תחב לנגאובך עלא נשידתך ראך גאובתהו בפמך. מן שאן אלדי ישו טגא וכבבר נפסהו וקאל אלדי הוא יחב יתסלטן עלא אלדניא כלהא. ומא צח פי ידהו חתא חאגה. עלא האדא אלדי גודנא חכמו עליה באלמות ועללקוהו באש ישופו אלנאס אלכל אלדי חכמו עליה באלחק. פפרח אלסלטאן עלא גואבהו וזאד חסן מעא רבי נפתלי ורסלהו לדארהו בקדר כביר ומקאם עצים.

400

האד אלמעשה חכאה החו"ש רבי יהודה ליב אשכנגי לרי אברהם כלפון פי עאם

.5540

מעשה אלמומר ורי נפתלי הזקן

וגרא מעשה אכור לרבי נפתלי אלמדכור אלדי פי יום מן אלאיאם תחייר ביה אלמרץ מתאעהו וכרג ידולש פי אלצווה. וחין כאן פי אלטריק טאח ביה ואחד קטעי מקללד באלסלאח ותמככן ביה וסלבהו מן גמיע מא ענדהו וחב ליקתלהו. פקאל להו רבי נפתלי נרגבך תמהל עלייא שוייא חתא נצללי לרבי ובעד אקתלני. ואלקטעי גאובהו האייא גיר צללי פיסע! ווקף רי נפתלי וצאר יצללי ויקרא אלודוי ואלקטעי קעד יסתננא פיה חתא יופא אלודוי. ולאכן... פי האך אלחין אלקטעי יחס רוחהו כאנהו גסמהו תבדדלת ורגעת גנס אכור. וקדדם לרבי נפתלי וקאל להו לאזם יכון אלדי אנתי ראגל מליח ואנסאן צאלח וחכם כביר מן שאן אלדי קאעד נשוף נפסי רגעת נחבבך מחבבה כבירה וקלבי מליאן באלרחמה עליך. ולאכן נקללך אלדי אנא אצלי יהודי ורגעת מומר ומא תמאשי עבירה פי אלדניא אלדי מא עמלתהאשי. ואליום מא קדמת עליך וסלבתך וחבבית לנקתלך גיר להכעיס פי כאלקי. ודלחין פי האד אלסאעה רגעת כאני בנאדם אכור וגוף אכור וקלב אכור. ונחב נרגע לרבי ונתוב. ולאכן קוללי ואעמלני כיפאש נעמל באש נרגע בתובה כסמלה יעני נרגע בתשובה שלימה ונזכא לעולם הבא. פקאל להו רבי נפתלי אנא נעללמך ונורריך כיף תעמל ותזכא לחי העולם הבא. ואידא כאן מא זכיתשי אנא נעטיך מן אלחקק מתאעי. וחלף להו רי נפתלי אלדי מא קאל להו כאן אלחק. ורגגע אלקטעי גמיע אלחואיג אלדי כדאהם לרי נפתלי. ומשאו גמיע ללבלאד וחין וצלו לדאר רי נפתלי גבד אלקטעי חאגה מן גיבהו ואעטאהא לרי נפתלי אלדי דכל לדארהו ואלקטעי משא עלא נפסהו. וחין טאח אלליל קאם אלקטעי ומשא

410

420

לדאר רי נפתלי פי אלצאלם מן שאן באש מא ישופהו חתא ואחד לאנהו הווא מערוף מומר וכיפאש ימשי לדאר אלרב? ודכל קודאם רי נפתלי וקאל להו אנא גיתך באש תעללמני כיפאש נעמל. פקאל להו רי נפתלי אכברני אש הומאן אלעבירות אלדי עמלת? פקאל להו אלקטעי קדאש נתפככר וקדאש נחכילך! מא תמאשי עבירה אלדי מא עמלתהאשי. פקאל להו רי נפתלי מא תכאפשי. אנא נקללך אלתיקון בחאגה כפיפה והייא גיר רד באלך מן אליום ולקודאם מא תאכל פי אייאם אלחול כאן אלכבו ואלמא ומא תאכלש חאגה אוכרא. ופי אלשבת ואלמועד כול שוייא לחם ואשרב שוייא שראב. ומן אליום אלבס תלליס עלא לחמך ופי כל יום אמשי ללטבילה ואקרא ספר תהלים. ודום הכדא אעמל מתל מא קלתלך מדת סתה סנין. ותכון תאכל באללה אלעזיז ברוך הוא אלדי תתקבל אלתובה מתאעך. פפרח אלמומר ומשא עמל מתל מא קאל להו רבי נפתלי. ולאכן דאם הכדאך מדת ארבעה סנין ומאת קבל מא יופאו אלסטה סנין. ובעד מא מאת בתלאתין יום גרא פי לילה חין כאן קאעד רבי נפתלי פי דארהו ותסמע חס אלדקאן עלא אלבאב. פכרג אלשמש מתאעהו וקאל אשכון פי אלבאב? וסמע ואחד יגאובהו ויקול להו עלאש תנשד עלא אסמי? פקאל להו אלשמש חין אנתי מא תחבשי תקול אשכון אנתי. אנא מא נחללכשי אלבאב. ודכל עליה וכללאה. ובעד במשואר יסמע רבי נפתלי אלדקאן עלא אלבאב ולם גאובהו ומא חבשי רבי נפתלי ליחל אלבאבוקעד יקרא. ולאכן... בעד בחין קאם עיניה רי נפתלי ילקא ראגל ואקף קבאלתהו. פאנפוע אלרבי וקאל מן אין דכל האדא? מן שאן אלדי גמיע אלביבאן מגלוקין. ונשדהו רבי נפתלי אשכון אנתי? פקאל להו אלראגל: אנא האך אלמומר אלדי כנת קלתלי באן כיף נסמע כלאמך נזכא לעולם הבא. ודלחין אנא מיית אליום תלאתין יום ומא שפת חאגה... וקעד רי נפתלי יתפככר מן שאן אלדי נסא האדא אלשאי מן באלהו ובעד תפככר רבי נפתלי וקאל להו באקי שאדד פי כלמתי. ולאכן עררפני באלצחיה אידא עמלת כיף אלדי קלתלך. פצחך האך אלמומר וקאל להו תערף אלדי אנא עמלת כיף אלדי קלתלי כאן ארבעה סנין ברך. וחאני לחקת מוצע אכיר מן מוצעך ולוכאן כממלת אלסטה סנין כנת נלחק אכתר. ודלחין גיתך באש נבששרך אלדי אנתי זכית אכתר מן אלדי כאן ענדך מן אלדי גאת אלתשובה מתאעי עלא ירך. ומכתוב "שמגלגלין זכות על ידי זכא". ודלחין כון מתהנני אלדי אנא זכית עלא ירך ותהננתי גאית אלהנא. והקדוש ברוך הוא יזכי גמיע ישראל אמן כן יהי רצון.

430

440

מעשה בזמן רי יצחק נילי ז"ל

מעשה גרא פי בלאד האמבורג אלבלאד אלכבירה אלדי פיהא כאנו האך אלוקת
 אכטר מן עשרין אלף בעלי בתים יעני עשרין אלף פאמיליא. וכאנו פיהא אתנין וסבעין דיין
 ומקסומין עלא סבעה קסמאת וכל קסמה פיהא עשרה דיינים. וכל עשרה ואחד כביר
 וכאהיתו וכאהית כאהיתו חתא ללאככר. וכאן אלרב יצחק נילי ז"ל הווא אלרב אלכביר
 מתאעהם אלכל. ודאלך פי עאם 5562 (1792). וכאן כיף תגיהם חכומה צעיבה ינגמעו
 כלהם קודאם אלרב יצחק ויחכמוהא תחת ריאסתהו. וכאן קודאם בלאד האמבורג בליידה
 צגירה מא פיהאשי יהוד. ומא כאן פיהא גיר יהודי ואחד סאכן באלפאמיליא מתאעהו ומעאה
 ארבעה מן אלנאס אלדי יכדמו ענדהו. והווא כאנת ענדהו פאבריקא מתאע אלשראב
 ואלעראקי. ומא כאן גיר הווא ברך אלדי יביע אלשרב מן שאן אלדי שרא אללזמה מתאע
 האדי אלכדמה פי האדי אלדשרה. וכאן מעאה ואחד שוחט באש ידבח להו אלכגר ואלכבאש
 ואלרגאג. ופי יום מן אלאיאם גא ואחד חכם וצאף ענד אליהודי אלזואם ושאף אלדי
 אלשוחט פי כל וקת אלדי ידבח יקום יבכי ובעד יקום יצחק ויעמל כיף אלמהבול ובעד ידבח.
 ואלחכם חין שאף האד אלשאי קאל לבעל הבית תערף אלדי חראם ללדי יאכל אלדביחה מן
 יד האד אלשוחט. מן שאן אנהו מהבול ונאקץ אלעקל וימכן אלדי חין לם ענדהו עקל צאפי.
 יקדר יטררף אלבגרה ומא יפיקשי ביהא מן אלהבאל מתאעהו. וגאוב אליהודי ללחכם וקאל
 להו תסאמחני יא סידי לנקללך אלדי האדא שוחט עצים וימכן אנתי מא תערפשי קימתהו.
 ובעד משא האך אלחכם לבלאד האמבורג וכבבר אלרב יצחק בעמאל האך אלשוחט ובעת
 אלרב יצחק וגאב אלשוחט וקעד ינשדהו פי אלדינים מתאע אלשחיטה ומא גאובהו חתא
 כלמה בלשון הקדש וכאן גיר יגאובהו בלוגת אשכנז. ואלרב יצחק חכם עליה באש מא
 בקאש ידבח לחתא ואחד. וקאל להו חראם ללדי יאכל מן דביחתך. וגאובהו האך אלשוחט
 תערף יא סידי אלדי אנא ענדי מראה ואולאד צגאר יאסר ומא ענדישי צנעה אוכרא באש
 נכדם ונעיישהם. וכיף נבטטל אלדביחה נציעו אלכל באלגוע. וגאובהו אלרב יצחק אמשי
 לווג בעץ כדמה אוכרא ואמא אלדביחה מא בקיתשי תדבח.

וכאן האך אלנהאר הווא יום 3 תשרי נהאר צום נדליה. ואלשוחט כרג מן קודאם
 אלרב וקאל להו מברוך יא סידי מא בקיתשי נדבח ומשא עלא נפסהו. וגרא אלדי פי האך

אלילה חין כאן אלרב יצחק ראקד גאה ואחד פי אלמנאם וקאל להו: לאבודדא תקום ותמשי להאדך אלשוחט אלדי בטטלתהו מן אלדביחה ותבכ עליה ותטלב מנהו מחילה ותרגבהו באש יסאמחך! וחין קאם אלרב פי אלצבאח קאל אנא מא נאכדשי עלא אלמנאם מן שאן אלדי כלאם אלמנאם לא יקים ולא יחט. ולילת כפור אלרב יצחק ראקד ועאוד גאה האך אלראגל פי אלמנאם וקאל להו לאבודדא תמשי להאדך אלשוחט ותטלב מנהו מחתלה באש יסאמחך כיף מא קלתלך! וקאם אלרב יצחק נהאר כפור ומא כדאשי עלא אלמנאם. ולבס חואיגהו ומשא ללצלאה וקעד יצללי. וחין וצלו ללמוסף וקף אלרב יצחק עלא אלתיבה באש יעמל הווא "סדר העבודה" וחין וצל אלרב לכלמאת: והכהנים והעם... נזל עליה אלנעאם ורקד.... וחין רקד גאה האך אלראגל מתאע אלמנאם וקאל להו: לאבודדא תמשי אנתי וסבעין דיינים אלדי תחתך ותטלבו מן האך אלשוחט באש יסאמחכם ואידא מא תמשיושי להו תערף אלדי מא בקיטשי תשוף וגהי! ופי האך אלחין פאק אלרב מן אלנעאם וקעד יכמם כיפאש יעמל. ובעד ערבית גמע אלדיינים אלכל וחכא להם בגמיע מא גרא להו. וגאובה גמיע אלדיינים ואלרבנים אלכל וקאלו להו לאבודדא נמשיו כלנא ונתגאפרו מעאה ונטלבו מנהו אלסמאח. ותפקו מעא בעצהם לימשי כל ואחד מנהם לדארהו מן סבת האדיך לילת כרוג כפור ויכבבר דארהו. ובעד ירכבו אלכל וימשיו להו פי האדיך אלילה. והכדאך צאר בעד מא משאו וכברו דיארהם אגתמעו אלכל ורכבו ומשאו להאך אלבליידה אלדי סאכן פיהא אליהודי אללזואם ווצלו להא קרב אלצבאח. וצאפו ענד האדך אללזואם מול פאבריקת אלשרב ועמל להם כבוד ומקאם עצים. וקעדו האדך אלנהאר ירתאחו. וכאן האך אלנהאר יום אלגמעה וחין קרב דכול וקת אלשבת קאלו למולא אלדאר לימשי ויגיב האך אלשוחט אלדי כאן ענדהו. וגאובהם: תערפו יא אסיאדי אלדי דלחין מאהושי פי האדי אלבלאד. לאנהו קאעד ימשי לדשרה קריבה קודאמנא באש יכדם עלא נפסהו ויחצצל עישת פאמיליתהו. ומא יגי כאן מעא אלשבת ויגיב פי ידהו כבש וידבחהו ויעמל ביה אלשבת מתאעהו. והאדי הייא עאדתהו מן דאים לאזם כל לילת שבת ידבח כבש.

פסכתו עליה. ובעד מא גררבת אלשמס וצללאו ערבית. ובעד תמאם צלאת ערבית אעודו קאלו לבעל הבית: אמשי וגיב האדך אלשוחט אלמהבול ליתעששא מעאנא. וקאם מול אלדאר ומשא וגאבהו וקעד מעאהם יתעששא. ובקא אלרב יצחק יקול פי חידישים ומעשיות

מלאח באש ישוף כאן אלשוחט יגאובשי בעץ כלאם מתאע חכמים. ואלשוחט לם גאוב בשאי
ומא כאן גיר יסמע וסאכת. וכממלו הכדאך אלשבת מעא בעצהם חתא ללילת אלאחד. וקאם
אלרב יצחק וקאל אש עמלנא פי גייתנא? דלחין נאס אלבלאד ילזמונא ויקולו אלדי אחנא
נאכדו עלא כלאם אלמנאם! ותציר לנא חשמה כבירה. ותפקו מעא בעצהם באש גדוא
אלצבאח בעד אלצלאה יגיבהו אלרב יצחק למוצע מוכפי ויעמל להו חרם באש יכשף להו
אש יערף יקרא ויכשף להו עלא אלמצות אלדי קאעד יעמל פיהם. וכדאלך גרא מן גדוא בעד
אלצלאה מתאע שחרית נאדאה אלרב יצחק וקעד מעאה פי מוצע מסתכפי בגיר מא כאן
מעאהם חתא ואחד אכור. ואלרב יצחק ארמא עליה אלחרם ולזומהו באש יכשפלהו באלחק.
וגאובהו אלשוחט וקאל להו תערף יא סידי אלדי גמיע אפעאילי מא יערף ביהם אחד כאן
אנא ומרתי. וחין כבורך עמלתלי חרם לאבודדא נכשפלך ונמות. גיר אנהו ילזמני באש קבל
כל שאי נוציך באש תרד באלך עלא מרתי ואולאדהא. ודלחין נעררפך עלא פעלי וסירתי
אלדי אנא כל יום קאעד נקרא מעא אליהו הנביא פי אלמוצע אלפלאני תחת אלשגרה
אלפלאנייה. וגמיע מא נקראוהו נכתבוה ונדפנוה תחת האך אלשגרה.... ואלשוחט הווא
כממל האד אלכלאם וטאח מאת. וכללא אלחי ם לישראל. ואלרב יצחק בעת מראסיל וחפרו
תחת האך אלשגרה ווגדו כואנט מכתובין שאי כתיר בגיר חסאב. ולאכן לם קדרו יפהמוהם
ולם קדרו יעיינו פיהם. ומן אלגמלה לקאו כתאיב עלא אלשוכה אלאוולא מתאע חרף
אלאל"ף קדר ארבעין ורקה. ולקאו מכתוב אלדי מן זמאן יהושע בן נון תלמיד משה רבינו
עליה אלסלאם מא אתכשפשי האד אלכלאם כאן להאד אלשוחט. ולקאו מכתוב אלדי הווא
ניצוץ יהושע בן נון. וכדאלך לקאו מכתוב אסם האדך אלסידור "רזי מהימנותא" ודפסוה.
וצהר סידור עצים ומעגגב.

510

520

האד אלמעשה אנוגוד מכתוב בכט יד רבי אברהם כלפון נ"ע וקאל אלדי סמעהו מן
החו"ש רבי משה הישריאילי ז"ל.

מעשה תלמיד רבי אלהאר"י ז"ל

פי זמאן אלרב אלהאר"י ז"ל משא להו ואחד תלמיד חכם ורגבהו ליכון יעטיה
גואב וצאיה (ריכומאנדאסיון) לבלאד אלדי יחב ימשילהא ואלרב כתבלהו אלגואב וזאד קאל

להו אנא נכששרך אלדי פי האדי אלבלאד אלדי אנתי מאשי להא. תמא כתתב לך הקב"ה
 זוגתך. ואלחכם באס ידין אלרב וכדא אלגואב ומשא להאך אלבלאד. וקבלוהו נאס אלבלאד
 בכבוד כביר ועמלו להו קדר עצים גמיע אלקחל. ואלחכם קבלוהו ואחד מן אלגבירים מתאע
 אלבלאד ומן כתרת אלדי עגבהו זווגהו מעא בנתהו ואעטאה מאל עצים וגהאן וציאגה
 כתירה. ודאם מעא אלערוסה תלת שהור ומאתת מרתהו. וורת מן מרתהו כסב כביר. ובעד
 רגע לבאלדהו אלדי הייא בלאד רב אלהאר"י ז"ל. ובצולוהו משא ליזור אלרב ז"ל. וקאל
 להו אלרב: תערף אלדי אלמראה אלדי כדית כאנת ראגל פי גלגול אכור. וכאן האדא צאחב
 פלאן אלדי כאן מעאך וכדא לך גמיע רזקך באטל. ועלא כאטר אלצער ואלעדאב אלדי
 כללאך פיה תלת שהור פי האך אלוקת. תכאפית באש קעדת תלת שהור מתאע פרח אלזואג.
 ועלא אלמאל אלדי כדאלך באטל האך ורתת מנהא גמיע אלורתה אלדי כדיתהא.
 פי האך אלחין גאובו אלתלמידים מתאע אלרב אלהאר"י ז"ל. קדאש השי"ת כביר
 אלדבארה. וקדאש עיניה נאצראת עלא גמיע טראיק בני אדם. ליעטי לכל ואחד וואחד
 מכאפאתהו.

(4) מעשה צדיקים

10

אלכתאב אלאבע

מעשה אלצבייה אליהודייה

מעשה גרא פי בלאד פאס אלדי כאן פיהא סלטאן עצים וענדהו סראיה מפכורה בין סראיאת אלמלוך. וכאנת בגנב אלסראיה עין מא תגרי. ופי יום מן אלאיאם כרגו אלבנאת יחווסו וידולשו עלא בררא. וכרגת מעאהם טפלה צבייה יהודייה מזיאנה יאסר. בקד וקאמה פי אחסן אלגמאל אלדי למ תשבההא חתא ואחדה מן אלאבנאת. ובינמא כאנו האדו אלאבנאת פי אלדולש. שאף אלסלטאן האך אלבנת אליהודייה ותעללק קלבהו פיהא. ובעת כודאמהו. וגאבוהא קודאמהו. ונשדהא אלסלטאן בנת אשכון הייא. וגאובתהו: אנא יהודייה ובאבא יהודי קלליל. קאל להא אש הוא אלקות אלדי יקות פים אובוך. קאלת להו באבא ראגל זואלי וכתרת מאכלתנא מא נאכלו כאן אלכצרה. ואלסלטאן דהש מן כתר זינהא וצו וגההא וקאל להא: תחבשי תרגע סלטאנה ותלבס מן אלחראיר ואלכתתאן ואלציאגאת אלגאליה אלדי יואתוי אלסלטנה. ותאכדני ותכון זוגתי ואנא נכון זוגך? וגאובת אלבנת ללמלך וקאלת להו כיפאש יציר האדא אלשאי. אנתי סלטאן כביר עלא פאס ואנא יהודייה. והאדא שאי למ ימכן ליציר לאנהו עאר כביר! קאל להא אלסלטאן אידא האדא עאר ענד אלנאס. מא יכונשי עאר ענד אלסלאטין. פגאובתהו אלבנת וקאלת להו תלת כלמאת בלשון הקדש: "האש ולא הבושת!" אלדי תפסירהם באלערבי "אלנאר ולא אלעאר!" ולאכך חין קאלת האדו אלכלמאת בלשון הקדש למ פהמהא. וצאר יגוי פיהא וירגבהא והייא תגאובהו: "האש ולא הבושת!" וחין באקי למ פהם מקצדהא חטהא מעא אלנאס מתאעהו לירוומהא ולם חבבת תרום להו. וקעדו יגיו פיהא ארבעין יום ולא תאמת להם בחתא וגה. וכל מן יקול להא עלאש מא תרצאשי תאכד אלסלטאן? תגאובהו "האש ולא הבושת!". ואלמלך צאר יכוופהא וקאל להא ראני נעאקבך בעדאב כביר ונחרקך באלנאר! תגאובהו "האש ולא הבושת!" גיר אסרע ואעמל פייא מתל מא קלת. ואמר אלסלטאן ליחמיו כושה וגראו כודאמהו ושאעלו פרן כביר בנאר לאהבה. וקאל אלסלטאן ללבנת טל יא טופלה מן אלשבאך ושופ האד אלנאר אלמעגגבה. ואידא אנתי תאכדני ותטיעני תכון סלטאנה ותעיש

20

30

פי אלכיר אלכביר ויכדמוך אלכודדאם. ואידא קלת לא ראני נחרקך בהאדי אלנאר. קאלת להו אעטיני כסותי אלדי כאנת פוקי פי אלנהאר אלדי כדיתני. פכדאת כסותהא ולבסתהא. ואעטאתהו גמיע אלחואיג אלגאליין אלדי לבבסהא אלסלטאן. ודוורת וגההא ומשאת קודאם האך אלפרן נאר אלדי כאן לאהב יאסר וקפזת וארמאת רוחהא פי אלנאר ואנחרקת.

ואמא אלמלך גצב וחרג ותגשש יאסר. ונדם עליהא ועלא זינהא אלדי למ תמא מתלהא פי אלחסן ואלגמאל. ונאדא עלא אלמודבברין מתאעהו וקאל להם אשרחולי מענת אלכלאם אלדי קאלתהו אלבנת "האש ולא הבושת". ולא מן פהם האד אלכלאם פי גמלת אלעולאמא מתאעהו. וקאלו להו יא סידנא האדא כלאם בלוגת אלקדס ומא יפהמוה כאן אליהוד. והומאן אלדי יקדרו ישרחיהולך. לאין הומאן אלדי עללמוהא בהאד אלכלאם באש למ תרומלך ולא תטאוועך. ווצאוהא באש חתא לוכאן תנחרק למ תאכדך. והאדא מן אלכרה אלדי יכרהונא! פרסל אלמלך ונאדא כבארת אליהוד וטלבהם ויפססרו להו מענת כלמאת "האש ולא הבושת". וקאל להם אידא למ תשרחיהמלי באלחק ואליקין מא נכללי חתא יהודי חאי פי בלאדי! ודהשו אליהוד ומא ערפושי אש יקולו להו וטלבו מנהו מיגאל תלת אייאם באש יכממו ויעטוהו אלגואב. ואלמלך אעטאהם אלגלה אלדי טלבוהא. ובעד תגמעו אליהוד אלכל פי אלצלאואת וצאמו וצארו יצלליו ויתצררעו לרב אלסמא ליורריהם אש יגאובו ללמלך.

וכאן תמא ואחד חכם ראגל כביר ושאיב וחין כבר ושאיב חט ולדהו פי מוצעהו. וכאן אלולד טאיע לבוה ולם יעמל חתא חאגה אלא במשאורת אובוה ואמהו. וחין גראת האדי אלנזירה אלולד סבת ומא חבשי יכבבר אובוה כאיף עליה לא יעמל להו צער וגבירה. ופי אליום אלתאני מן אלמיגאל דכל אלולד מזרוב וכדא סידור צלאה מן אלבית אלדי פיהא אובוה וכרג יגרי. בגיר מא קאל שאי לאובוה. וחין שאף אללאב דאלך אלדי ולדהו דכל וכרג יגרי בגיר מא תכללם חתא כלמה מעאה תגייר יאסר וקאל למרתהו. אשביה אלולד? נאדיהולי פיסע! וחין גאה נשדהו: אשביך יא ולדי חתא דכלת מגייר ווגהך מבדדל וכרגת תגרי בגיר מא כבברתני בשאי! עררפני אש גרא עליך לאנהו קאעד נשוף פי וגהך מגייר. וחין אלולד סכת. אובוה סייף עליה ליכשפלהו באלדי מא. ואלולד עאוד לבוה באלנאזלה אלדי גראת מן אלמלך. קאל להו אמשי אנתי יא ולדי ענד אלמלך וקול להו יא סידי ראנא

עגזנא עלא שרחה אלכלמאת אלדי קלתלנא עליהם. ולאכנ ענדנא ראגל כביר שאיב קאעד פי אלדאר ולם תקדר יכרג. וכאן כדם גמאעת אליהוד סתין עאם. ואידא תבעת תגיבהו פוק כרסי יכון ישרחלך מטלובך. ואלולד חין סמע האד אלכלאם מן אובוה פיסע כרג וכררב גמאעת אליהוד בגמיע מא קאל להו אובוה. וקאלו להו אכבאר אליהוד אמשי וקול ללסלטאן מתל מא קאללך אובוך. ולאכנ קאמו נאס אוכרין וקאלו להו לא! לם תמשי תכבר האד אלכלאם מן שאן אלדי הווא ראגל כביר ומא נחבבושי נתאעבוה. ובעד אתפקו מעא בעצהם באש יכברו אלמלך בגמיע מא קאל אלשאיב. וכדאלך צאר וחין סמע אלמלך כלאמהם צחך עליהם. ורסל ואחד מן תובאעהו ללשאיב וקאלו להו קאללך אלמלך אעטינא שרחה אלכלאם אלדי טלבהו מן אליהוד. וגאוב אלשאיב לתובבאע אלמלך וקאל: סר מתל האדא לם ימכן נקולהו לחתא ואחד. ומא נקדר נקולהו כאן מני ליה. ורגעו אלכודאם ועררפו אלמלך באלדי קאל שאיב. פאמר אלמלך בחצור האך אלשאיב ענדהו. וקאם אלחכם והגגם ראסהו ולבס אפכר תואבהו וטללעוה אלכודאם פי חצרת אלמלך אלדי קאבלהו בחסן אלקבול ושאפהו אלדי הווא שיד עאלם ועליה וקר והיבה כבירה. ועמל להו מקאם ואדן כודאמהו ליעטיוהו מכאן וחדהו חתא יפרק אלחכם. וחין פרק אלחכם משא אלמלך קודאם אלשאיב. ואלשאיב בעד מא עטא סלאם אלסלטנה נשד אלסלטאן עלא אלסב אלדי גאבהו לענדהו. וקאל להו אלסלטאן גבתך באש תשרחלי אש מענת כלמאת "האש ולא הבושת". וגאובהו אלשאיב כל מא יטלבני סידי אלמלך נשדחנו להו. ולאכנ תערף יא סידי אלסלטאן אלסי אליום גית קודאם אלחצרה אלעלייה ומאזלת עייאן ואנא ראגל כביר. ואמא פי יום גדוא אן שא אלה גואב אלמלך במטלובהו. ואידא אלגואב עגבך אלה יבארך. ואידא האד אלגואב לם עגבך אחכם פייא מא יצהרלך. וגאובהו אלמלך וקאל להו טייב ארתאח אליום. וקעד אלשאיב האך אלנהאר ואללילה. ומן גדוא אלצבאח דכל להו אלמלך וקאל להו אעטיני שרחה אלכלמאת. וגאובהו אלשיך וקאל להו תערף יא מלך אלזמאן אן באקי לכם נהארין ללעיד מתאעכם ופי יום אלעיד יכון אחסן ומנאסב לנשרח לסידי אלגואב. ולאמלך רצא וקאל להו כדאלך יכון. וכאן פי אליום אלתלאת קאל אלשיך ללמלך ליכון יאמר עלא אלבלאד אלפלאנייה ליעמל להו תלת קאלל בללאר ויחצצרוהם פי מדת עשרה אייאם. וחתא לוכאן אלדי כאנת מסאפת האך אלבלאד מסיר עשרין יום. אלמלך בעת וחצרו אלקלאל פי עשרה

70

80

איאים וגאבהם קודאם אלשיך. וקאל אלשיך ללמלך דלחין יא סידי נחב מכאן כאפי ולם ידכל לנא חתא ואחד. ואדן אלמלך בכרוג גמיע אלנאד וגלק אלבאב וקעדו אלסלטאן ואלחכם וחדהם ומעאהם אלקלאל. וקאל אלמלך אעטיני שרה אלתלת כלמאת אלדי טלבת המלך לתשרחהמלי והומאן "האש ולא הבושת". וגאובהו אלשאיב יא סידי האדו מענתהם "אלנאר ולא אלעאר". מן שאן אלדי אלבנת קאלתלך אחרקהא באלנאר ולם תאכדך. לאנהו אנתי עלא דינך והיאי עלא דינהא. ומענה כלאמהא אלנאר ולא אלעאר. יעני תרצא אנך תחרקהא באלנאר פי האדי אלדניא. אכיר להא מן אלדי תלחק אלעאר פי אלדניא אלאוכרא. ואידא כדאתך כאן ילחקהא עאר כביר ועדאב בלא קיאס.

ודלחין האו נורריך אלשאי מושאפאת גיבלי מחברה וקלם וכאגט. וחין גאב להו אלמלך כל מא טלב. מד ידהו אלשיך וכדא כאגט וכתב עליה "שם קדוש" וחט אלכאגט עלא קוללה ואחדה מן אלתלתה אלדי קודאמהם. ובחד מא חט אלכאגט עלא אלקוללה כרג מנהא נבי אלסלאם וקאל להו אלשיך אתכללם מעא אלמלך ודוור וגההו אלנבי ותכללם מעא אלמלך וקאל להו. אנא הווא נביכם ואנתם כאלפתו עלא כלאמי אלדי כתבת לכם פי כתאבי אלקוראן באש מא תגיירשי אליהוד ומא תצרוהמשי ואנתם באקי תעדבו פיהם. ותערפו אלדי הומאן עזאז ענד רבי' סובהאנהו. וחין תעמלו האד אלמנכר תלזמכם אלעקובה פי אלאכרה. ואלמלך דהש מן האד אלכלאם וכאף וקאל יא נבי אללה אהנא מן אלתאיבין. ונטלבו מן פצלך אן תטלב עלינא מן רבי' סובטאנהו ליעפו עלינא ויגפר לנא דנובנא. ובעד דאלך כממל יקול לנבי: אליהוד אחבאב אלחק. ודינהם חק. ומוסא נביהם חק. ורדדו באלכם לתגיירו אליהוד ולא תצרוהם אכתר. ובעד דאלך אלשיך רפד אלכאגט מן פוק אלקוללה ורגע אלנבי למוצעהו. וזאד אלשיך כתב כאגט אכור וחטהו עלא אלקוללה אלתאניה וכרג מנהא יש"ו אלמסיח מתאע אלנצארא ותכללם מעאה כיף מא צאר פי אלאוול. ובעד כתב כאגט אכור וחטהו עלא אלקוללה אלתאלתה וכרגת מנהא אלטופלה אליהודייה אלדי תחרקת בחכם אלסלטאן. וכאנת לאבסה מן אפכר אללבאס ואלראיחה מתל ראיחת אלגננה. וחין שאפת אלמלך קאלת להו תצן פי באלך ואנך חרקתני יא צאלם יא גאהל. תערף אלדי מן וקת אלדי כרגת רוחי קאבלתני אמנא שרה וכננת ולדהא רחל וגאבובי פי וסט אלגננה מעאהם.

ובעד דאלך קאל אלמלך ללשיך נטלב מנך יא סידי לתכללי האדי אלטפלה ולם תרגעהא למוצעהא! וגאובהו אלשיך לם ימכן האדא! ורפד אלכאגט מן עלא אלקוללה ורגעת אלבנת אלמכאנהא. תם קאל אלסלטאן ללשיך דלחין אלדי עאינת באן דינכם הווא אלצחיה. עלאש אנתם מוגליין מן בלאדכם? פקאל להו אלשיך האדא מן דנובנא. ובעד קאל אלמלך ללשיך לים תרוח מן ענדי אלא מא תעמללי תאויל באש נכון מעאכם פי אלאכרה. וקעד אלשיך ענד אלמלך ועללמהו חקאיק אלדין וחפצהם. חתא שאפהו אלשיך אנהו גאמע מאנע פי חקאיק אלדין ואלטריק אלמסתקים. וחין תעללם אלמלך. קאם אלשיך לירגע למחלהו. ואלמלך מנעהו מן אלרגוע אלא חתא צמן להו אלשיך וקאל להו אנא נצמן לך ואנך תסכן פי אלגננה בעד מותך. ואממנהו אלמלך וסרחהו לירגע למחלהו. ומן האך אלוקת צאר אלמלך ינצר אליהוד בעין אלרחמה ולא יצררהם אבדן. וחין יגיו יהודי ומסלם יתחאכמו קודאמהו יתפככר מא שאף ויכורג אליהודי עלא אלחק. וכדאלך אידא גאו קודאמהו יהודי ורומי יתחאכמו יכורג אליהודי עלא אלחק. וחין פעל האד אלפעל פי טראיק אלעדל ואלכיר עמרהו סנין כתירה עלא ממלכתהו. ותופפא עלא סריר אלעאפיה באלהנא מרתאח. ובקא חדיתהו ינדכר בין אלמלוך אלמלאח.

120

מעשה אלרב עמרם ז"ל

מעשה גרא עלא אלרב עמרם ז"ל מתאע בלאד מאגאנצא אלדי עלא ואד ריגוס. וכאן אלרב אלמדכור משא לבלאד פולוניא באש עמל פיהא ישיבה כבירה וסכן פיהא סנין כרירה. וחין כבר וצאר ראגל שאיב בקא יוצצי פי אלתלמידים מתאעהו וקאל להם: אלפצל ואלמערופ אלדי תעמלוה מעאיה הווא אלדי כיף נמות אדדיוני לבלאדי ואדפנוני מעא גדודי פי מאגאנצא. וגאובהו אלתלמידים מתאעהו: כיפאש נקדרו נקבלו מנך האדי אלוצאיה. מן שאן אנך תערף אלדי לם נקדרו נדדיוהך לבלאד אלמדכורה מן אלכוף אלדי ענדנא. וימכן תוקע לנא סכנה. פקאל להם כיף נמות אגסלוני וכפנוני וחטוני פי צנדוק וחטטו אלצנדוק פי וסט פלוכה צגירה ואלפלוכה תמשי וחרהא פי אלבחר חתא לבלאדי. וגאובהו מברוך יא סידנא נעמלו כיף מא וצציתנא. ובעד באייאם נפטר אלרב עמרם ז"ל. ובעד אלהספד אללאזם קאמו אלתלמידים ועמלו מתל מא וצצאהם וחטוהו פי צנדוק וחטטו אלצנדוק פי

130

וסט מרכב צגירה פי אלבחר. ובחד מא חטטו אלצנדוק בקאת אלמרכב תגרי וגאבת עלא עיונהם וכללאתהם דאהשין מסתעגבין. ובעד באייאם וצלת אלמרכב לבלאד מאגאנצא אלדי הייא בלאד ארוב עמרם. וחין שאפוהא אלגוים ואלנחרייה מתאע אלבלאד תעאגבו עגב כביר וקאלו: קוות אללה! האדי אלמרכב דכלת לפורתו אלבלאד ותגרי בגיר מא פיהא ראיס יסוקהא ולא בחרייה? ולא פיהא לא קלוע ולא מקאדף? ושאפו אלדי פיהא צנדוק וקאלו לאזם יכון האדא צנדוק מליאן באלמאל! וקרבו קודאם אלשט ומדדו ידהם לישדוהא באש יאכדו אלצנדוק אלדי פיהא. ולאכנ חין הומאן מדדו ידהם. אלפלוקה רגעת ודכלת ללבחר ולם קדרו ילחקוהא. וגררבו באש יכלטו עליהא במראכבהם וראו אלדי הייא הארבה ותגרי גנס גרי לם יקדרו עליהא ולא ינגמו ילחקוהא. וחין רגעו לטרוקהם רגעת אלמרכב ווקפת פי אלשט. ועאודו קדדאש מן מררה הכדא ובאקי תהרב עליהם ומשא מסתעגבין ככברו חאכם אלבלאד. אלדי חתא הוא אסתעגב יאסר מן האדי אלחכאיה וקאל לאבודדא ננזל בידדי ונשוף האדא אלעגב מועאינה. ונזל אלמלך הוא ודאירתהו ושאפו אלמרכב ואלצנדוק אלדי פיהא. ושאף זאדא אלדי חין יקרבו להו אלגוים תבעד עליהם, וחין גאו גמאעה מן אליהוד וקרבו ללשט פרבת להם אלפלוקה. ואלמלך קאל האדא עגב כביר! אלדי אלמרכב קאעדה תקרב ללגיהא אלדי פיהא אליהוד. ואדן עלא אליהוד באש יטלעו ללמרכב וישופו אלצנדוק אש פיה! וחין טלעו אכבאר אליהוד ופתחו אלצנדוק לקאו פיה ואחד מיית וקודאמהו גואב. ופתחו אלגאוב ולקאוהו מכתוב בכט עצים מוקול פיה:

"יא אכואתי ואחבאבי ונאסי ואצחאבי. יא מואלי אלעאהד יא קהל קדוש מאגאנצא. האודא אנא גיתכם מן שאן אלדי רחלת לביתי עולמי. ופטירתי כאנת פי בלאד קהל קדוש פולוניא. וגית להוני נרגבכם באש תדפנוני קודאם גדודי וליכם טול אלעמר ואלכיר אמן כן יהי רצון".

וחין אלקהל קראו האדי אלברייה חזנו עליה וקאמו אלצנדוק ונצצלוהו מן אלמרכב. וחין שאפו אלגוים אלדי אליהוד הבטו אלצנדוק קאמו עליהם וצרבוהם וחבבו יפככו אלצנדוק מן יד אליהוד. וגאו יאסר גוים באש יקים אלצנדוק ולם קדרו ליחררכוהו מן אלארץ. וקעד אלצנדוק הכדאך פי מוצעהו וקאמו אלגוים ובנאו עליה קובבה ועמלו גאמע כביר מתאעהם דאיר עליה. ועיאו אליהוד מא ירגבו ויסתרגבו באש יאכדוהו מן ענדהם ומא

חבבושי אלגוים. ואליהוד סכתו וסללמו פיה. ולאכן כאן אלרב עמרם ז"ל יקום פי אלמנאם לכבאראת אליהוד ויקול להם לאבודדא תגתהדהו ותדפנוני מעא גדודי. ודאם אלאמר הכדא חתא אלדי פי יום מן אלאיאם כאן אלחכאם חכם עלא ואחד גוי באלשנק ושנקוהו ודפנוהו פי אלליל. ותגמעו גמאעה כבירה מן אלחבירים וארמאו רוחהם עלא קידוש השם. ומשאו כדאו האך אלמשנוק מן קברהו. וקאמו אלרב עמרם ודפנוהו קודאם גדודהו כיף וצאיתהו. ודפנו פי קברהו האך אלמשנוק. אלדי כאנו עמלו עליה גאמע כביר יאסר. ועאונהם הקדוש ברוך הוא וסתר עליהם בסתרהו ולם פטן ביהם חתא ואחד. ומן האך אלוקת לם בקא אלרב עמרם יגיהם פי אלמנאם אכתר. לאנהו חצצל גרצהו ואנדפן בגנב גדודהו ז"ל.

האדא אלמעשה בכט יד רי אברהם כלפון ז"ל. וקאל אלדי האדא אלמעשה גרא פי עאם 4443 אלחסאבנא. השי"ת ירתתחנא מן גצרתנא ועדאבנא. ויגמענא פי אלרצנא ותראבנא אכי"ר.

170

מעשה בן אסבאר

כאן ואחד ראגל עבבאד וכאיף אללה וכאן דאים יעטי אלצדקה בגהדהו ואכתר מן גהדהו בקלב צאפי. ופי יום מן אלאיאם גאה אלכבר אנהו תמא ואחד עאזב יתים סאכן פי בליידה צגירה קריבה. והוא קלליל וזואלי וקרב וקת ערסהו ומא ענדהו כאן וגה אללה אלעזיו וכאן האדא אלראגל אלעבבאד אלמדכור אסמהו בן אסבאר. וחין סמע האדא בן אסבאר בכבר האד אליתים אלדי קרב וקת ערסהו וצאר מעטטל. קאם וכדא מן אלחואיג אלמלאח אלדי ענדהו פי דארהו וכדא כל מא ילזם עלא קד אלדי גא פי כאטרהו. ומשא להאך אלבליידה אלדי סאכן פיהא האך אלעאזב אליתים. ווקף וקפה מתאע גהד וחרץ וכראמה חתא עררס להו. וחין תם אלערס קאם בן אסבאר וחב ירגע לבלאדהו וכיף וצל ללואד אלדי פי אלטריק לקא פי אלואד תעבאן עצים מוכוף. וגמיע מן יקטע אלואד יצרהו האך אלעבאן. ויאסר מן אלנאס נצרו. ואלתעבאן חין שאף בן אסבאר תלם וצאר כיף אלכדם ותעדדא עליה בן אסבאר ומא צרהושי. וכאן טול אלואד ארבעה פרסאות יעני סתה ותלאתין מיל. וחין בן אסבאר קטע האך אלואד וכלץ מן אלעבאן. ערצהו ואחד ראגל צורתהו וחישה יאסר. וקאל להו אנתי הוא אלדי יקולולך בן אסבאר? פקאל להו נעם אנא

180

190

הווא. פֿקאל להו תערף אלדי ענדי זמאם מכתוב פֿיה אלדי קרב וקת מותך! ופֿי האך אלחין אתפֿגע בן אסבאר וצפֿאר וגההו. וקאם עיניה ללסמא וקאל: "יא סייד אלדניא. הווא האדא כפֿו מן יקרא דאים פֿי שריעתך ודימא יפעל אפעאל אלכיר מעא גמיע אלעבאד? הכדא ימות צגיר אלעמר וגריב פֿי אלטריק מתל אלהאשה ולא יואדע נאסוהו ולא אחבאבהו חתא יתכללפו בדפֿנהו? ולא ישוף אולאדהו אלצגאר חתא יבוסהם ויואדעהם פֿי סאעת מותהו?"

פֿי האך אלחין כֿרג קול מן אלסמא יקול עף עליה כֿמסה אייאם אוכֿרין חתא ימשי לדארהו וימות עלא סרירהו. ומשא עליה האך אלראגל אלוחיש. ובן אסבאר קצד אלטריק לימשי לדארהו ויואדע נאסוהו. וחין כאן מאשי פֿי אלטריק עתר פֿי בלאד אלדי לקא נאסוהו ואקפֿין ענד באב אלבלאד. ונשדהם בן אסבאר תמאשי ענדכם חוני בעץ אלרבי סאכן מעאכם פֿי האדי אלבלאד נחב נמשי נקאבלהו. וגאובוהו ענדנא רבי וחכם כביר אסמהו "שיפֿיפֿון בן ליש" משא לענדהו בן אסבאר וקאבלהו. ופֿרח ביה שיפֿיפֿון ונשדהו מא הווא אלסבב אלדי וגהך אצפֿר ומתגֿייר? אידא גיעאן או נאקץ בעץ אלחאגה קוללי פֿי אש מֿכצוץ ונעדדיך. פֿקאל להו בן אסבאר תערף יא רבי אלדי אנא ביה מאנישי נאקץ ולא מֿכצוץ פֿי חתא חאגה. וענדי כל כֿיר. ולאכן עאוד נשדהו שיפֿיפֿון אידא הכדא אשבי וגהך אצפֿר ויתביין עליך אלגֿיאר? פֿחכא להו בן אסבאר בגמיע מא גרא להו פֿי אלטריק מעא מלך אלמות. וחין סמע שיפֿיפֿון כלאם בן אסבאר. פֿקאל להו מא תכאפֿשי יא בן אסבאר. אנא נערף אלדי מעא קדרת אלהה מא תאתיך חתא מֿצררה ולא תכאף מן שאי! ונערף אלדי רבנא אלעזיז אלגבאר. ומכגֿיך מן כל גֿיאר. וקעד ענד שיפֿיפֿון חתא מֿצאו אלכמסה אייאם. ובעד מא מֿצאו אלכמסה אייאם גא גמאם כביר ודאר עלא דאר רבי שיפֿיפֿון. וגאו אלתלמידים מתאע רבי שיפֿיפֿון וקאלו להו יא רבי אנתי מא ראישי האד אלגמאם אלדאיר עלא דארך?

פֿקאל להם אמשיו אנצרו כאן אלגמאם דאיר עלא אלבלאד כלהא או עלא דארי ברך? הומאן כֿרגו יתפֿרגנו וגא מלך אלמות קודאם רבי שיפֿיפֿון וקאל להו אעטיני אלאמאנה אלדי תחת ידך. פֿגאובוהו: אש הייא אלאמאנה אלדי אממנתהא ענדי? פֿקאל להו מלך אלמות: חיתאך ובן אסבאר מעאך! פֿקאל רבי שיפֿיפֿון למלך אלמות: אדהב מן קבאלתי! ולם תקדר עלא חתא ואחד מבבא! לא אנא ולא בן אסבאר! וכאף מלך אלמות מן רבי שיפֿיפֿון וטלע לרב אלסמא יקול: עא רב אלסמאואת ואלאראצי קד טררדני רבי שיפֿיפֿון והלפלי באסמך אלעזיז

200

210

באש מא ודכלשי לביתהו. וקאל אילאה אלדניא למלך אלמות אמשי קול לרבי שיפֿיפֿון ראני מא טאלב כאן וולד אסבאר ונזל מלך אלמות וקאל לרבי שיפֿיפֿון מתל מא קבל אלכלאם מן רב אלסמאואת. פֿגאובהו רבי שיפֿיפֿון וקאל להו מתל אלאוול מררה. ופי האך אלחין כֿרג בת קול מן אלסמא וקאל אש נעמל להאד אלצדיקים אלאתנין? אנא חכמת עליהם ומן כתר צדקהם בטטלו אלחכומה אלדי חכמתהא עליהם. מתל מא קאלו אלחכמים: "צדיק מושל ביראת אלהים" אלדי תפֿסירהו אלצדיק יחכם בכופֿהו מן אללה ואשכון אלדי יחכם מעאיא גֿיר אידא יכון צדיק. וכיף נחכם בעיץ אלחכומה אלצדיק יקדר יבטטלהא! וחין אלצדיק יחכם חכומה רבנא יתבבת להו חכומתהו. ויעמל להו גֿרצהו. ולאכן האייא זידהם לכל ואחד סבעין עאם יכונו זאידין עלא עמרהם. וזאדוהם פי עמרהם ועאשו פֿיהם ואלכֿיר ואלהנא פי טאעת השי"ת ועבאדתהו.

220

האדא אלמעשה מכתוב פי "ספר הדורות".

מעשה אלחטאב

מעשה גֿרא עלא ואחד יהודי חטאב פי זמאן רבי אברהם בן עזרה פי עאם 4917. וכאן האדא אלחטאב זואלי וכאן כל יום יכֿרג ללגֿאבה יחטטב פי אלנהאר באש יביעהו ויתעששא הווא ומרתהו ואצגֿארהו. וכאן מעדדב יאסר פי עישתהו אלדי מא ילחקו עלא אלנעמה כאן מן ליל לליל.

230

ופי יום מן אלאיאם כֿרג יחטטב מתל אלעאדה מתאעהו. ולקא שגֿרה כבירה וקאל פי באלהו באש יכססר האדי אלשגֿרה. וחין בדא ליכססרהא מן גֿדרהא וקאם אלפֿאס מתאעהו וצרב צרבה קוייה בגֿהדהו. חצל להו אלפֿאס פי אלשגֿרה וקד מא עיא ועארך לם קדר ליפֿך אלפֿאס מן אלשגֿרה. תם תגֿייר יאסר וקעד יבכי עלא חאלהו אלדי לם ענדהו באש ישרי פֿאס אכֿור. ולם ענדהו באש יצרף עלא אולאדהו. וחין כאן הכדאך יבכי גֿאה ראגֿל וקאל להו עלאש קאעד תבכי. פֿחכא להו בחאלהו ובמא גֿראלהו. פֿקאל להו האדך אלראגֿל תחבשי תסתגֿנא ותציר פי כֿיאר אלכֿיר? פֿגאובהו אלחטאב מאדאבייא! פֿקאל להו אחלף לי באנך תסמע כלאמי ולם תכֿאלף עליה? תם חלף להו ועאהדהו באנהו לם יכֿאלף עלא כלאמהו בחית אנהו גֿמיע מא יקול להו האך אלראגֿל יעמל.

240

פִּקְאָל לְהוּ קוּם חֵאלֵן וְכוּד וְלִדְךָ אֲלִבְכֵר וְאִידָא מָא עֲנִדְכֵשִׁי וְלִדְ בְּכֵר כּוּד וְלִדְךָ
 אֲלִכְבִּיר וְגִיבְהוּ מֵעֵאךְ גְּדוּא וְתִשׁוּף אֲלֵעֲגָאִיב קִדָּאֵשׁ תְּרַבְחָ פְּלוּס. תֵּם מִן גְּדוּא כְּדָא וְלִדְהוּ
 אֲלִכְבִּיר וּמִשָּׂא מֵעֵאָה לְלִגְאָבָה קוּדָאֵם הָאךְ אֲלִשְׁגָרָה אֲלִדִּי חֲצֵל לְהוּ פִּיָּהָ אֲלִפָּאֵס. וְלִקָּא
 אֲלִרָאֲגֵל וְאִקְפָּה עֵלָא אֲלִשְׁגָרָה. פִּקְאָל לְהוּ הָאךְ אֲלִרָאֲגֵל הָאדָא הוּוּא וְלִדְךָ אֲלִכְבִּיר? פִּגְאֻוְבְּהוּ
 נֵעַם יָא סִידִי הָאדָא הוּוּא וְלִדִּי אֲלִכְבִּיר אֲלִדִּי עֲנִדִּי. פִּקְאָל אֲדַבְחָהוּ תַחַת אֲלִשְׁגָרָה. וְאֲלִחְטָאֵב
 קִצְצָה קִלְבָּהוּ וְשִׁד וְלִדְהוּ וְדַבְחָהוּ תַחַת אֲלִשְׁגָרָה. וְחִין דַּבְחָהוּ וְגִרָא אֲלִדֵּם תַּחַת אֲלִשְׁגָרָה
 תַּחַל לְהוּ כְּנִז מִן אֲלִדְהָב. תֵּם גְּמֵעַ הָאךְ אֲלִמְאֵל מֵתַעָא אֲלִכְנִז וְאִדָּאָה לְדָאָרְהוּ. וְחִין שְׂאִפְתָּ
 מִרְתָּהוּ הָאֵד אֲלִרְזִק פִּרְחַת בֵּיהַ יָאֲסֵר. וְבַעַד קָאֵלֵת לְהוּ אִין הוּוּא וְלִדִּי? פִּקְאָל לְהָא הוּוּא
 סִבְקִנִּי בָאֵשׁ יִכְבְּרִךְ עֵלָא הָאֵד אֲלִמְאֵל אֲלִדִּי רַבְחָתְהוּ. פִּקְאָמֵת אֲלִמְרָאָה תַבְכִּי וְתִקּוּל וְלִדִּי
 תִּלְפֵת עֵלִיָּה אֲלִתְנִיָּה וְצָאֵעַ פִּי אֲלִגְאָבָה. תֵּם עֵמֵל בְּרוּחָהוּ כִּרְגָּ יִקְלָלֵב עֵלָא וְלִדְהוּ וְבַעַד רִגְעַ
 לְמִרְתָּהוּ וְקָאֵל לְהָא מָא לְקִיתְהוּשִׁי! תֵּם חֲזֹנֵת אֲלִמְרָאָה עֵלָא וְלִדְהָא. וְלִאֲכֵן... מִן כְּתֵרֵת
 אֲלִמְאֵל אֲלִדִּי כְּתֵר עֲנִדְהֵם מָא צִהֲרִשִׁי לְהֵם אֲלִחֲזוּן וְקַעְדוּ פִּי כִּיָּאֵר אֲלִכִּיר. תֵּם בַּעַד בְּאִיָּאֵם
 בְּקָאֵת מִרְתָּהוּ תִקְרַרְקֵר בֵּיהַ בָּאֵשׁ יִכְשֵׁף לְהָא מִן אִין רַבְחָהוּ אֲלִפְלוּס אֲלִכְלָל. וְהוּוּא לֵם חַב
 יִכְשֵׁף לְהָא. וּבְקָאֵת תַּעֲמֵל לְהוּ פִּי קִפְלִיק חֲתָא כִּשֵׁף לְהָא בְּאֲלִחֵק. וְחִכָּא לְהָא אֲלִדִּי דַּבְחָ
 וְלִדְהוּ בָאֵשׁ תַּחַל לְהוּ אֲלִכְנִז פִּי אֲלִגְאָבָה. וְנֵעַת לְהָא אֲלִמוּצֵעַ עֵלָא אֲצִלְהוּ. תֵּם אֲלִמְרָאָה
 כְּבַבְרַת גְּאֲרֵתָהָ גְּמִיעַ אֲלִדִּי עֵמֵל רִאֲגֵלָהָ בָאֵשׁ רַבְחָ אֲלִפְלוּס. תֵּם קָאֵמֵת אֲלִגְאָרָה וְקָאֵלֵת
 לְרִאֲגֵלָהָ וְנֵעַתֵת לְהוּ אֲלִמוּצֵעַ. וְקָאֵם הָאךְ אֲלִגְאָר וְכִדָּא וְלִדְהוּ אֲלִכְבִּיר וְאִדָּאָה לְלִגְאָבָה
 וְדַבְחָהוּ תַחַת הָאךְ אֲלִשְׁגָרָה. וְתַחַל לְהוּ כְּנִז וְכִדָּאָה וְגִאֲבְהוּ לְדָאָרְהוּ וְאֲסִתְגָּנָא. תֵּם בְּקָא
 אֲלִכְבִּיר יִפּוּחַ בֵּין אֲלִנָּאֵס חֲתָא צָאֵר כֹּל וְאֲחַד יִדְרִי וְלִדְהוּ אֲלִכְבִּיר וְיִדְבְּחָהוּ וְיִתַּחַל לְהוּ כְּנִז.
 וְאֲסִתְגָּנָא גְּמִיעַ אֲלִיָּהוּד. תֵּם בַּעַד בְּאִיָּאֵם תְּגַמְעוּ כְּבִאֲרָאֵת אֲלִיָּהוּד וְעֵמֵלוּ שְׂרַב וְפִרְחָ. וְכִאֵן
 פִּי הָאךְ אֲלִיָּוִם גְּאֵהֵם צָאִיף רַבִּי אֲבֵרָהֵם בֵּן עֲזֵרָא ז"ל. וְחִין סִמְעוּ בֵּיהַ קָאֵמוּ גְּמִיעַ
 אֲלִכְבִּאֲרָאֵת וּמִשָּׂאוּ יַעֲרִצְוּהוּ. תֵּם קָאֲבִלוּהוּ וְפִרְחוּ בֵּיהַ וְגִאֲבְוּהוּ מֵעֵאָהֵם לְלִשְׂרַב. וְחִין דְּכֹל
 וְקַעַד עֵלָא אֲלִמְאִידָה וְשָׂאֵף עֲבוּדָה זֵרָה אֲלִדִּי הִיָּא סִטְרָא אַחְרָא קָאֵעֵדָה מֵעֵאָהֵם פּוֹק
 אֲלִמְאִידָה. פִּאֲתִפְגֵּעַ רַבִּי אֲבֵרָהֵם וּוְכֹכֵר מִן קוּדָאֵם אֲלִמְאִידָה. וְעֵמֵל חֲרָם לְאֲסִטְרָא אַחְרָא
 בָּאֵשׁ תְּצָאָהֵר וְנִפְסָהָא פִּי צוּרֵת כֹּלֵב חֲתָא יִתְפָּרְרְגוּהָ גְּמִיעַ אֲלִקָּאֵעֵדִין. תֵּם צָאָהֵרֵת נִפְסָהָא
 בְּצוּרֵת כֹּלֵב וְקַעְדֵת מֵעֵאָהֵם עֵלָא אֲלִמְאִידָה. וְשָׂאִפּוּהָ גְּמֵלֵת אֲלִחֲאֲצִרִין. פִּקְאָל לְהֵם רַבִּי

250

260

אברהם לאבודא תחכיולי כיפאש גרא לכם אלדי תמללכת ביכם האדי אלכלבה! תם חכאו לרבי אברהם בגמיע אלדי עמלו באש רבחו אלפלוס. וקאם רבי אברהם יקטטע פי צקנהו ויבכי ויקול יא נאס! מא בקא לכם חתא תיקון כאן מא תעמלו תשובה כאמלה! פקאמו כלהם יבכי וקאל להו יא סידנא פכנא! וגמיע מא תקול לנא נעמלו! פקאל להם רבי אברהם ארמיו גמיע מא כסבתו פי אלבחר. ותובו לאללה באש יגפר לכם מן עוון אלאסטרא. תם ארמאו גמיע ארוזק אלדי ענדהם פי אלוחר ועמלו תשובה כבירה. וקאם רבי אברהם ועמל חרם לאסטרא אחרא באש מא בקאתשי תדכל להאך אלבלאד. ודאמו האך אליהוד יעמלו פי אלתיקון ואלתשובה מתל אלדי וצצאהם רבי אברהם בן עזרא עליה אלסלאם. השם יתברך יבאעד קומהו מן יצר הרע ומן אלמסאיל אלדונייה. ויקררנא פי טאענתהו וכופהו אכי"ר. האדא אלמעשה אנוגד מכתוב וכט יד רי אברהם כלפון ז"ל.

270

מעשה וולד אלסלטאן אלגר

280

מעשה גרא פי בר פולוניא. אלדי כאנת פיהא פאמיליא מן דאר אלסלטנה מתאעהם. אלדי פי כל עאם יכרג ואחד מנהם ויתגייר וירגע יהודי. ודאמת האדי אלעאדה חתא לעאם 5520. וחדת אלדי פי לילה מן אלליאלי כאן וולד אלמלך ראקד וחלם מנאם. והווא גאה ראגל פי אלמנאם וקאל להו תערף אלדי אנתי יהודי! וחינ קאם פי אלצבאח משא כבבר לאובה באלמנאם מתאעהו. פחמק עליה אוובה וצרבהו. פקאל להו עלאש תצרבני יא באבא ואש ענדי עמלת מן האגה?

וכאן האדא וולד אלסלטאן עמרהו סבעתאש אן עאם. וכאן האדק יאסר. וקעד אייאם כתירה והווא יכמם פי אלמנאם. תם קאם וסרק לבוה גאנב עצים מן אלמאל. וחרב מן אלפולוניא. ומשא לאמסטרדאם ותגייר תמא וקעס יתעללם אלקראיה. ופי קללת אייאם תעללם אלתורה חתא צאר חכם כביר. וצאר יעטי מן אלמאל אלדי ענדהו ללעניים. חתא פֿררק גמיע מא כאן ענדהו מן אלמאל. וקעד יקרא ולא כמם עלא נפסהו אלדי ופא גמלת מאלהו. וצאר גיר לאהו באלקראיה מתאעהו. וכאן יתנאהד ויתקאהר ויקול: כיפאש נעמל אלדי סבעתאש אן עאם ואנא כנת נאכל פי אלטריפה. ונכמם אלדי נחב נמשי בקציה לפולוניא. פקאלו להו אלתלמידים אצחאבהו: כיפאש תמשי לפולוניא ובגיר שך יעקלוך

290

ויחרקו! פגאובתם: ואנא עלא האדא אלשאי אלדי נחב נמשי. וקאם מן האך אלוקת ובקא מאשי תראם מן בלאד לבלאד. חתא וצל לבלאד ווילנא.

פי האדי בלאד ווילנא כאן ואחד יהודי תארזי. וכאן דאים יכייט כסאוי אלבבאסה. וכאנו אלבבאסה יחכוהו כתיר. ופי יאסר מראת יבקאו יגויהו באש ירדוהו רומי כיפהם. וחין וצל האד אלולד וסמעו ביה אליהוד צייפוהו וקבלוהו ענדהם. וחין אלבבאסה קעדו יגויו פי אלתארזי מתאעהם. גאובתם: כיפאש תחבבוני אנא יהודי נרגע רומי! שופו אלדי אלנצארא קאעדין יתגיירו וירגעו יהודי! פקאלו להו ומן הווא אלרומי אלדי תגייר ורגע? פגאובתם שופו אלדי הווא מן דאר אלסלטנה. ותגייר ורגע יהודי! ודלחין הווא רגע יהודי כאמל. ורבי כביר יאסר!

אלבבאסה מתאע ווילנא חין סמעו האד אלכלאם כתבו גאובתא לפולוניה וכאנו פי האדי בלאד ווילנא מוגנדין אכתר מן מאיתין חכמים כבאר. פקאלו גמלתהם להאך אלולד יא סידי תערף אלדי אלבבאסה פאקו ביד. ודלחין בעתו יכברו פולוניה ונדברו עליך לתכון תקום פיסע ותהרב מן אלבלאד קבל מא ישדדוך ויחרקוך. פקאל להם תערפו אלדי אנא מא גית להאדי אלבלאד כאן מא ערפת אש יחב יגרא עלייא. ולאכן אנא מא נקעדישי חתא יגיוני אלבבאסה לישדדוני. והאו נמשי להם וחדי! ופי האך אלסאעה קאם ומשא ללבבאסה וקאל להם עלאש אתם חתא תכתבו עלייא ועלאש חתא תסתכברו האו אנא גיתכם וחדי. לתחכמו עלייא אלחכם אלדי יצהר לכם כאן באלקתל או באלחרק!... וכלאן אלבבאסה כאפו ימדדו ידהם פיה מן שאן אלדי ערפוהו אנהו ולד מלך. וכתבו לרומא וצארו יסתנאו פי אלגאוב אלדי יגיהם מן אלפאפא. ובעד באייאם אלפאפא מתאע רומא בעת להם בבאס וקאל להם באש ישדוהו חאלן ויחרקוהו! וחין וצל להם אלאמר מתאע חכם רומא. גאבו אלולד ענדהם וקאלו להו אסמע כלאמנא וארגע רומי. אכיר מן אלדי נחרקוך. ואלולד לם סמע לכלאמהם.

ואלבבאסה עמלו גאביה כבירה באלחטב ווקדוהא באלנאר וצארו יכוופו פי אלולד וינצוהו לרגע רומי והווא לא כאף ולא תחייר קלבהו. ולא עמל חסאב להאך אלנאר אללאהבה. וצאר זהואן ופרחאן. וגאובהו זוג בבאסה כבאר ובקאו ירגבו פיה ולא כדא בכאטרהם וקאל להם אנא נעיש יהודי ונמות יהודי! פקאלו להו שוף קדאש מן אליהוד אלדי תבבעונא ורגעו נצארא. ואנתי תעמל באלמקלוב ותרגע יהודי? פקאל להם תערפו אלדי חין

אללא חב ליעטי אלתורה. משא לאולאד ישמעאל וקאל להם אקבלו אלרורה! ולם רצאו מנהם גיר שאי קליל. וכדאלך משא לאולאד אדום ולם רצאו וקאלו לם נקדרו נחפצו גמלת האד אלוצאיאת אלדי פיהא! ואנא כיפאש תחכבוני אליום נכללי אלכתיר ונחבבע אלקיל? ורבנא יערף בגמיע אלדי פי אלחשא ואלקלוב והאדוך אלנשמות אלדי מא חבבושי יקבלוהא כלקאו ערילים. וחין סמעו מנהו האדוך אלזוג בבאסה. קאלו להו: אלחק מעאך! וכלאמך הווא אלצהיח! והכדא אלדי גרא! ומן חינהם נגזו ורמאו רוחהם פי אלנאר ותחרקו. וגא האך אליהודי אלכייאט קודאם האך אלולד אלגר וקאל להו תערף יא סידי אלדי אנא מא כבברתשי עליך באלמכר גיר עלא נייתי! ואללה שאהד עלייא. וגית נטלב מנך לתסאמחני. פקאל להו לא תכאף ולא תחייר. מן קאן האדי גזירה והכדא לאזם יגרא. ובעד דאלך צדמו אלנצארא וכדאו אלולד וארמאוהו פי אלנאר וחרקוהו! ובעד מא אנחרק גאת אמהו תגרי כאלטה מן בעיד ולקאה אלדי ולדהא בעדא אתחרק! בכאת וצאחת תם סללת סיפהא וקתלת עשרין רוח. וקאלת להם כיפאש תחרקו ולד אלמלך!..

330

ופי האך אלוקת שאפת מתל אלזוג עשאלג נאר כרגו מן גאבית אלנאר ווצלו חתא ללסמא. ומשאו אליהוד ללרב בעל שם טוב וחכאו להו בגמיע מא גרא. פקאל להם תערפו אלדי האדוך אלבבאסה אלדי תחרקו דלחין הומאן יתסבבו פי צרורייתנא מן שאן אלדי תחרקו עלא קידוש השם. וכדאלך גרא בעד בתלת סנין וקעת סכנה עלא אליהוד אלדי פי פולוניה ותקתלו מן אליהוד אכתר מן אלפין רוח! וקאל להם אלרב בעל שם טוב לוכאן אנא כנת האצר מא כנתשי נכלליה יתגייר מן שאן אלדי עלא כאטרהו צאעו קדאש מן ארוואח מן ישראל! כללאו אלחיים ואלרחמים לגמלת אחינו בני ישראל זי"עא.

האדא אלמעשה אנוגד מכתוב בכט רבי אברהם כלפון ז"ל.

340

מעשה רי יהודה הלוי ז"ל

מעשה גרא עלא רבינו יהודה הלוי ז"ל אלדי דירד פזמון " מי כמוך" מעתאע פורים. כאן האדא רי יהודה הלוי עשיר כביר וכאנת ענדהו פרד טופלה וחידיה זינת אלצורה וגמילה אלקד ואלאוצאף. וכאן אסמהא דילה. וכאנת מרת רבי יהודה כל יום תחרף עלא ראגלהא באש יזווג אלטפלה דילה ובאש יפרחב ביהא. והווא כאן יקול למרתהו מא נחב

נאכד להא כאן ואלחד חכם מליח. ואלמראה מא חבבתשי תצבר. וצארת כל יום צאחב ועשייה תהרג פִי רבי יהודה באש יזווג לבנתהו. חתא ליום אלאיאם תגשש אלרבי וחלף ימין אנהו יאכד להא אלאוול ראגל אלדי יגי קבאלתהו! סוא כאן הווא חכם או עם הארץ! סוא כאן הווא עני או עשיר!

350

תם מן גְדוּא פִי אלצבאח הומאן קאעדין פִי דארהם ודכל להם רבי אברהם בן עזרה אלדי הווא ולד אכֶת רבי יהודה הלוי. ולאכן כאן לאבס חואיג קדם מקטעין מן שאן אלדי כאן עני. והומאן מא ערפּוּשי ולא עקלוהו אשכון הווא. וחין דכל ושאפֶתהו מרת רבי יהודה הלוי. תפכרת אלימין אלדי חלף ראגלהא ותבדדל וגההא וצארת תמשד עלא אסמהו ועלא גֶנסהו ואצלהו. וחבבת תערף כאן הווא יערף יקרא או לא. פֶקאל להא אנא ראגל עני ועמרי מא קרית. וחין שאפֶהו רבי יהודה כְדאָה לבנתהו וחב באש יזווגהו עליהא. תם קאמת מרת רבי יהודה ומשאת להו ללישיבה וצארת תרגב פִיה באש מא יאכְדוּשי לבנתהא. פֶקאל להא רבי אנא נעלמהו אלתורה. ובעד נאדא רבי יהודה עלא האך אל עני וקאעדהו קודאמהו ומא נשדהושי עלא אסמהו אלחקאני. וקעס בגנבהו ובדא יקרריה. והווא עמל ברוחהו באנהו מא יערפּוּשי חתא חרופ אלאל"ף בי"ת. ובדא יעלמהו באלשווייה באלשווייה. ורי אברהם בן עזרה צֶאהר עלא רוחהו ואנהו בדא יתעללם. ורבי יהודה הלוי קאעד ישוף אלדי האד אלעני ראסו כפִי ובדא יתעללם.

360

וצאר אלדי פִי לילה מן אליאלי רבי יהודה כאן סאהר יבדע פִי "מן כמוך" וצעאב עליה חרף אלרי"ש מתאע אלאוול פזמאן אלדי פִי מן כמוך. ובטא פִי אלישיבה עלא כְאָטר חרף אלרי"ש. וחין וכְכָר יאסר משאת להו מרתהו וקאלת להו אש אלסבב אלדי אללילה וכְכָרת חתא לתווא? האייא קום אתעששא ואנתי דימא תנסא רוחך. כיף תקעד תקרא או תקעד תכבת! וקאם ומשא לביתהו והווא יכֶמם. פֶנְשדהו האך אלעני קוללי אש צעאב עליך אללילה פִי אלקראיה אלדי וכְכָרת חתא להאד אלוקת? פֶקאם רבי יהודה יצחך עליה ולם חב ליקול להו ולו אלדי באקי ירגבהו. תם בעד משואר קאם האדך אלעני וכְכָר והומאן חסבוהו קאם ירקד. ובעד קאמת מרת רבי יהודה ומשאת ללישיבה מן שאן אלדי הייא כאנת תערף תקרא מליח. ושאפֶת האך אלעני כְדא אלקלם וצאר יצללח אלגלטאת אלדי גֶלט פִיהם רבי יהודה ראגלהא. וחין וצל לחרף אלרי"ש כתב הווא פסוק "רצה האחד לשמור כפלים".

370

וקעדת מרת רבי יהודה תתפּרַג פּיה חתא ופא כתיבת אלפסוק. ונחאה אלקלם מן ידהו ודר אלכתיבה פּי מוצעהא וקאם כּרַג. תם דכל רבי יהודה ושאף אלתקעיד אלדי קאעד להו האדך אלעני ושאף אלפסוק אלדי הווא כאן חאיר פּיה. פּפּרחה עצימה וכדא יעננקוהו ויבוסהו. וקאל להו דלחין ערפּת אלדי אנתי רבי אברהם בן עזרה! דלחין תאבת אלדי אנתי נסיבי! תם צאהר נפּסהו וטייר אלחשמה מן עלא וגההו. ואסתאדן נאס אלבלאד בעמלו שרב כביר ועמלו ערס עציים ואעטאה מאל כתיר. ובעד קאם רבי יהודה הלוי ועמל פּסוק אכּור לחרף אלרי"ש, רחשה אסתר למלך באמרי שפר".

בעד באייאם קאם רבי יהודה הלוי ז"ל ומשא ספר לירושלים. וכאן עמרהו כּמסין עאם. וחין דכל לבאב ירושלים קאבלוהו קהל כביר ועמלו להו מקאם עציים. ונזל רבי יהודה מן פּוק חצאנה ומשא עלא רגליה. וכאן האך אלוקת מתעדדי ואחד גוי שונא חדת וגאר מנהו. כאן האך אלגוי ראכב עלא הצאן קוי. פּזחם רבי יהודה ועפּסהו באלחצאן וקתלהו... ופּי האך אלחין רבי יהודה הלוי ז"ל אלמשהור באש עארהו אלעגיבה. קדר עמל קער אלדי קימתהו מעתברה ענד אלעארפּין באלאשעאר אלעברייה והווא אלשער אלגריב "ציון הלא תשאל" אלדי קאלהו והווא עלא אכּכר נפּס מן חיאתהו. וכאן דאלך פּי עאם 4900. כללא אלחיים ואלרחמים לגמלת ישראל אכי"ר.

וחכא רבי אברהם כלפון ז"ל באנהו כיף כאן פּי תונס פּי עאם 5565 גא לידהו סידור מכתוב בכּט יד רבי הייא אלטביב. כלהו פּיוטים מתאע רבי יהודה הלוי ז"ל. ופּיה תמאניה מיא וסתאש אן פּיוטה וקינות עלא רבי אברהם בן עזרה ועלא הרב גיאת ומהרי מיגש וחכמים אוכּרין. ואסם אלסידור יזואן וכאלך כאן פּיה קדאש מן פיבטים באלערבי ונקקל מנהו כתיר.

האד אלמעשה אנוגד מכתוב בכּט יד רבי אברהם כלפון ז"ל.

מעשה רבינו יחיאל ז"ל

מעשה גרא לרבינו יחיאל פּי עאם 5005. והווא כאן תלמיד רבי יהודה החסיד. ופּי עקאב עמרהו משא באש יתעלם חכמת אלקבלה. וכאן ענדהו קנדיל ישאעלהו לילת אלשבת וידום משעול אלגמעה כאמלה מן גיר זית. וכאן האדא אלאמר משהור ענד נאס

אלבלאד ויערפוהו אלכל. ובקא יוצל אלכבר מתאע אלקנדיל אלדי ישעל בגיר זית חתא וצל אלכבר ללסלטאן. וזיאדה אלדי פי האך אלוקת אליהוד כאן ענדהם שוייה גלות וכאנו אלנצארא כל לילה יבקאו ידקקו עלא ביבאן דיאר אליהוד. באש יאכדו מנהם בעץ אלחואיג אלדי יטלבוהם להם. ולאכן כאן רבי יחיאל עאמל מסמאר מגרום פי אלקאעה וקודאמהו מטרקה. וכיף יגי בעץ אלרומי ידק עלא באב דארהו. יקום אלרבי ויצרב באלמטרקה עלא אלמסמאר. וחין יגטץ אלמסמאר פי אלארץ יגטץ אלרומי אלדי דק אלבאב מתאע דאר אלרבי. והאדי אלחרכה מא סמע ביהא חד ולא יערפהא חד. וחין וצל אלכבר ללמלך מתאע אלקנדיל אלדי ישעל בגיר זית. קאם פי אלליל ומשא ליתפררג עלא האדא אלעגב מתאע רבי יחיאל. וחין אלמלך וצל ללדאר ובדא ידק עלא אלבאב. וקאם רבי יחיאל אלמטרקה וצרב עלא אלמסמאר וגטץ אלמלך. וזאד רבי יחיאל יצרב עלא אלמסמאר ואלמלך יזיד יגטץ חתא וצל לענקהו. וחין זאד רבי יחיאל צרב עלא אלמסמאר ותנתתר אלמסמאר מן אלקאעה. פהם רבי יחיאל אלדי אלמלך הווא אלדי כאן ידק עלא אלבאב ולקא אלמלך. פבאייע להו וקאל להו תסאמחני יא סידי מא ערפתכשי אלדי אנתי הווא אלדי דקקית עלא אלבאב. וכאן כדאלך אלמלך מפגוע מן אלגטצה אלדי גטץ פי אלארץ וחין תנתתר אלמסמאר תנתתר הווא מן אלארץ. וצאר פי כוף כביר עליה ועלא אלכודאם אלדי כאנו מעאה. לאנהם אלכל כממו אלדי אלארץ תחב תבלעהם. תם קאלו לרבי יחיאל: גיתנא יא רבי! פקאל להם מא תכאפושי. אנא כרגת נגרי עלא כאטרכם. תם דככלהם ללדאר ואעטאהם כלאו בעץ חואיג חלויין ושרבו בעץ אלשרב אלדי יקוות אלקלב חתא רתחו אלכל. תם קאל להם יא אסיאדי כיף אלסבה אלדי גיתוני פי האדא אלליל? תערפו אלדי ענדי ואחד גן פי באב אלדאר וגמיע אלדי יקרב קודאם באב דארי יגטטצהו פי אלארץ. פקאל להו אלמלך. הכדא גרא! ואנא ראני גטצת חתא לענקי. פקאל להו רבי יחיאל יא סידי אנא חין ערפת אלדי סיאדתך גיתני כרגת נגרי באש כללצתך. ולוכאן בטית עליך כנת תגטץ בכללך ולם כנת תטלע אבדן! פקאל להו אלמלך יכתתר כירך אלדי אעתקתני מן אלמות. אנא וגמיע אלדי גאו מעאיא. ולאכן נקללך סבב גייאני לענדך פי האדי אללילה. הווא מן שאן אלדי סמעת עליך אלדי תערף תסחר ומן כתרת אלסחר אלדי תערף עמלת קנדיל ישעל מן גיר זית אלגמעה כלהא. פקאל להו רבי יחיאל. חאשא כדימך מן אלסחר! ולאכן תערף

400

410

420

אלדי אנא חכם כביר ונערף חכמת אלקבלה ונערף אלשמות הקדש. ועמלת האדא אלקנדיל. ובאלתחיק אלדי הווא ישעל מן גיר זית. ולאכן הווא פיה גנס טין אלדי יצוי מתל אלזית. פסתעגב אלמלך מן כלאנהו ומן אלחדאקה אלדי ענדהו. תם קאל להו אלמלך לאבודא לתגי מעאיא ותסכן ענדי. ונחבבך לתכון אנתי אלמודבבר אלכביר מתאעי. מן שאן אלדי לם נוגד ואחד האדק מתלך. תם קאם רבי יחיאל ומשא מאע אלמלך וקעד מודבבר מתאעהו. ווצל לדרגה עצימה ענד אלמלך ועאש פי אלהנא ואלכיר לטול עמרהו.

430 האדא אלמעשה אנוגד מכתוב בכט רבי אברהם כלפון ז"ל.

מעשה אלמוהל אלעשיר

מעשה גרא עלא ואחד ראגל אלדי כאן עשיר יאסר וכאן ראגל מליח ולאכן כאן משחאח יאסר ולם ירצא יצרף חתא פלס ולו עלא נפסהו. ולם כאן יצללי פי אלצלאה לא פי אלשבת ולא פי אלחול באש מא ירמישי בעץ אלצולדי פי שקאקאת אלצלאה. ולאכן הווא כאן מוהל. וכאן חין יסמע בטהור פי בעץ אלבלאד ימשי ויטאהר אלולייד. וחתא אידא כאן אלטהור פי בלאד בעידה ירכב ויספר ויחצר ללטהור.

יום מן אלאיאם הווא קאעד וגאה ואחד מן אלגנון בשביהת בנאדם. וקאל להו תערף אלדי מרתי ולדתלי ולייד וענדי אלטהור בעד גדוה. נרגבך באש תגי מעאיא וטאהרהולי. ולאכן מן שאן אלדי בלאדי בעידה עליך שוייה גבתלך כררוסה באש נמשיו מרתאחין. ואלמוהל חין סמע קאם מן סאעתהו וכדא מאעון אלטהארה וקאם ורכב מעא האך אלראגל פי וסט אלכררוסה. ומשאו בין גמיע. וחין בעדו עלא אלבלאד ודכלו ללגאבה. דכל ביה תחת אלארץ ובקא מאשי ביה תחת אלארץ פי מוצע גבאל וכואדי ווטיאת. בחית אנהו וצלו לגיהאת אלדי עמרהם מא וצלהם חתא בנאדם! וקעדו מאשיין פי האך אלטריק יומין באמלין. ופי אליום אלתאלת וצלו לדאר האך אלגן. והייד פי בליידה צגירה פיהא תקריב עשרין דאר. ולאכן אלבליידה כאנת מליחה ומזיאנה ואלדיאר מבניין בניאן עצים ומכללפין כיאר אלתכליף. וחין דכל אלמוהל ללדאר ילקא דאר מתאע אכבאר מן אלפכר פי אלבני ואלכסוה ואלפרשאת. ושאף כל שאי מחצצר ללטהור מתל טבאיך באללחם ואלחות ואלחלאוי שאי כתיר לא יתחכא ולא יתוצף. וחין וצלו אמר מולא אלדאר עלא אלכודאם

באש יעלפו אלכיל. ואמא אלמוהל צן פי עקלהו אלדי הומאן בני אדם. וחין כרג מול אדאר באש יקצי מא ילזמהו. דכל אלמוהל ללבית אלדי פיהא אלנאפסה וקרר ללפרש באש יקללב אלולייד. וחין שאפתהו אלנאפסה אלדי דכל ללבית וחדהו פרחת ביה פרחת עצימה. וסללמת עליה וקאלת להו אקרבלי יא סידי ונקללך חאגה סר מוכפי! וחין קרב להא קאלת להו תערף אלדי ראגלי הוא אלדי גאבך. ולאכן הוא גן מן אלגנון וליסהו בנאדם מן אלבנאדמייה. ואמא אנא אדמייה וכדאוני אלגנון מן וקת אלדי כנת צגירה ורבבאוני ענדהם. ודלחין רגעת כיפהם וצעת מעאהם. ונקללך לתכון תערף אלדי גמיע מא יעמלו כלהו אלס והוא ורד באלך לתאכל מן מאכלתהם ולא תדוק שאי מן טעאמהם ולא תשרב מן מאהם אבדן! מן שאן אידא כאן כלית או דקת או שרבת מן ענדהם בעץ שאי תרגע כיפהם ויגראלך מתל מא גראלי. וכדאלך נוצציק אידא יעיוך בעץ אלחאגה הדייה לם תקבלהא מן ידהם תקדר תכלליץ נפסך מנהם.

460

חין סמו אלמוהל האדא אלכלאם מן אלנאפסה וקע להו כוף כביר פי קלבהו. וקעד יכמם כיפאש יעמל. ותבדדל וגההו ותגיירת חאלתהו. וחין גררבת אלשמס. גאו גמאעה כבירה מן אלגנון פי צורת אלבנאדמייה. מנהם אלדי ראכבין עלא אלכיל ומנהם אלדי ראכבין פי אלכראס. תם תפרשת אלצפרה קודאמהם וקעדו אלכל באש יתעששאו. וקאם מולא אדאר ונאדא עלא אלמוהל באש יגלס מעאהם יתששא. פקאל להו יבארך פיך סאמחני לם נקדר נאכל מן שאן אלדי עייאן ותאעב מן אלתנייה ונחס ראסי תקיל עלייא. ואלגמאעה אלכל אסתאדנוהו וערצו עליה ליאכל בעץ אלחאגה מעאהם ולם חב. והומאן מא חבבושי יעאודו להו יאסר חתא יחירוהו וקעדו תעששאו כלהם ולעבו וצחכו וקאמו רקדו חתא ללצבאח.

470

פי אלצבאח קאמו ומשאו ללצלאה ומשא מעאהם אלמוהל וצללאו וקראו אלפוטים בעד אלצלאה. וגאבו אלולייד ללצלאה וטאהרוהו מתל אלבנאדמייה. ובעד אלטהור נזל האדך אלדי סאכן אלולייד. וגאב גמיע אלדי כאנו פי אלצלאה. וגאב אלמוהל מעאהם ואדדאהם לדארהו. ונצב להם צפרה עצימה פיהא מן גמיע אלחלאואת. ואלעראקי ואלשראב עלא כל גנס יאסר מתל אלמא. וקעדו יזהאו ויתכייפו. תם חלפו עלא אלמוהל באש יאכל מעאהם פקאל להם אלדי הוא צאים מן שאן כאן חלם מנאם ועמל עליה נדר באלציאם.

ואממנוהו עלא כלאמהו. וגאוב אובו אלולייד אלמטאהר וקאל: תערפו יא נאס אלדי האדא אלמוהל שקא יאסר עלא כאטרי. וגא מעאיא וטאהרלי ולדי ומא עדדבהושי באלכל. ולאזם פי לילה מןליאלי נעמלו לילה מליחה עלא כאטרהו. מן שאן אלדי אליום הוא צאים ומא כלאשי מעאנא חתא שאי. פקאלו להו אלגמאעה לאזם תעמל להו מקאמהו וקדרהו. והומאן מקצדהם גיר באש יאכל מן טעאמהם חתא יקדרו עליה וימלכוהו ויציר מתלהם כף מא צאר ללנאפסה.

480

חין וצל וקת אלמגרב נצבו צפרה מתל צפרת אלמולך וגאבו מן גמיע אגנאס אלטעאם עלא כל נוע. ואסתאדנוהו באש יאכל מעאם. פקאל להם לם נקדר נאכל מן שאן אלדי אלציאם דווכני ונחס ברוחי מריץ ולם נקדר נקום. וקד מא חארו פיה לם קאם מעאם ועמל ברוחהו דאיך. פסכפו עליה וגטטאוהו ורקד. והומאן כרג כלאו ושרבו ולעבו וצחכו ותפרקו עלא נפסם וכל ואחד משא לבקעתהו. ומן גדוה אלמוהל קאם בכרי וקאל למול אלדאר תערף אלדי נחב נמשי לדארי מן שאן אלדי נחס בנפסי מריץ ומא נקדרשי. פקאל להו מול אלדאר קום מעאיא ושוף חאגה מליחה. פקאם מעאה ודככלהו לבית ואחדה. אלדי כאנת בית עצימה ומליאנה בקטאיע מאעון מן אלפצה מצנועין בגנס כדמה מעגגבה שאי יעמל אלכיר! פקאל להו שוף האד אלקטעאת אלעצימין. אכתאר בעץ אלחאגה אדי תעגבך וכעדהא הדייה מן ענדי צחחה לייך! פגאובהו אלמוהל יכתר כירך יא סידי. ולאכן אנא מאנישי מחווג אלחמד ללה ענדי כל כיר כתיר. דככלהו לבית אוכרא אחסן מן אלאוולא ומליאנה בקטאיע מן אלדהב ומכללפין פי צנעתהם גאית אלתכליף. וקאל להו כוד מן האד אלקטעאת מתאע אלדהב גמיע אלדי תחב! פקאל להו נסתכתר כירך וענדי כל כיר אלחמד ללה. זאד דככלהו לבית אוכרא מליאנה בגמיע אלמעאדן מתאע אלאחגאר מתל אלדיאמנט ואלזמררד ואלרובין ואליאקות ואלגואהר וגירהם. וקאל להו כוד אש תחב! פקאל להו ענדי כל כיר ולא יכצני מן אללה חתא כיר. פדככהו לבית וכאנת חיטאנהא מליאנין באלמסאמר וכל מסנאר מעללק פיה שך מפאתח. כל שך מן גנס. וקעד אלמוהל מסתעגב. וקאל קדאש ענדהו כצאין אלדי ענדהו בית מתל האדי מליאנה מאלמפאתח? וחין אלמוהל צאר באהת ויכזר פי אלאשכאך מתאע אלמסאנר שאף מסמאר בין אלמסאמר מעללק פיה שך מפאתח מתל אלמפאתח מתאע כזאינהו פרד צנעה ופרד עדה. וקעד מסתעגב וקאל פי באלהו

490

500

באלכשי גבת מפאתחי פי ידרי והווא כדאהם מן פוקי ועללקהם מעא מפאתחהו? פקאל להו מול אלדאר. קאעד נסתעגב פיך עגב כביר! אלדי דככלתך לבית באלפצה ולבית באלדהב ולבית באלאחגאר ומא כברושי פי עינך ולא דהשת פיהם! והאדי בית באלמפאתח דווכתלך עקלך! פקאל להו אנא מא דווכני כאן האד אלשך מפאתח אלדי לקיתהו מתל אלדי ענדי מתאע כזאיני בפרד צנעה ובפרד עדד לא זיארה ולא נקי!

פקאל להו מול אלדאר. חין אנתי עמלת מעאיא אלמליח וטאהרתלי ולדי בגיר מא עדדבתהו. לאבודדא אנא נעמל פיך אלכיר. וכצוץ אלדי ראית באן אללה סבחהנהו סתר עליך וחטלך פי באלך באש לא כלית ולא שרבת שאי מן עישנא. ולא טמעת פינא חתא חמיעה! לאבודדא עלייא דלחין לנכשפלך באלחך אליקין. תערף אלדי אנא גן. והאדוך אלדי ראיתם פי האדי אלבלאד כלהם גנון. ואנא הווא אלכביר ואלמוככל עלא גמיע ארזאק אלבנאדמייה אלדי יכון משחאחין. ומן שאן אלדי אחנא אלמוככלין עלא מאלהם וארזאקם. מפאתח כזאינהם יבקאו דאים מחצורין ענדנא. והומאן לם תבקא ענדהם קודרה באש יחכמו פי רזקהם. מן שאן אלדי אחנא נמנעוהו עליהם באש מא ימדדושי ידהם פי רזקהם. ולא יקדרו יצרפו מנהו חתא עלא נפסהם! ולא עקדרו יצדדקו חתא אלצדקה מן רזקהם! ולאכן חין אנתי עמלת מעאיא האד אלכיר כלהו. כוד מפאתחך ומא בקא חתא ואחד מננא יתוככל עלא רזקך! ותשוף אלדי דלחין תעיש מליח. תם אעטאה אלשך מתאע אלמפאתח מתאעהו ואדדאה חתא לדארהם באלכיר ואלסלאמה. ומן האך אלוקת אלמוהל תבדדלת טביעתהו וצאר כרים ויצדדק עלא אלעניים ואלמחחאגין. וכסא אלעריאניין וטעם אלגיעאניין. וצאר אסמהו משהור בין אלנאס אלכראם. ודאם פי כיאר אלעישה אלמרצייה ואלאנעאם. אילא אככר אלזמאן ואלאיאם. באלהנא ואלסלאם.

האד אלמעשה אנוגד בכט יד רי אברהם כלפון ז"ל נקקלהו מן ספר "קב הישר" פרק כ"ה.

מעשה וליד אלחכם

מעשה גרא עלא ואחד חכם אלדי כאן ענדהו וליד וחייד וחטהו פי אלישיבה יקרא. והווא כדא מעאה כדימהו וספר יכדם עלא ולדהו באש יעררס להו ויעמל להו ערס מליח.

תם משא הווא וכדימהו לבלאד בעידה פי אלבחר. ולאכן חין וצל לבלאד וכדם פהא רבח תמא רבח כביר. ופייד פלוס וציאגאת מתמנה בחית אנהו רגע עשיר כביר. ולאכן בעד באיאים מרץ האדא אלחכם ותקאל פי אלמרץ וערף בנפסהו אלדי מאשי ימות מן האך אלמרצה. וצאר יכמם עלא ולדהו אלדי כללאה יקרא. וכאף מן כדימהו לא יברך עלא אלרזק כלהו. תם בעת אלכדים וגאבלהו זוג שהוד עדול וקאל להם אכתבו אלדי אנא אעטית גמיע אלרזק אלדי ענדי פי האדי אלבלאד לכדימי האדא אלדי ואקף קודאמכם. ולאכן עלא שרט ואחד והווא אלדי בעד מותי יקים גמיע אלרזק בתמאמהו ויחטהו קודאם ואלדי אלדי פי אלבלאד אלפלאנייה. וולדי יכתאר חאג ואחדה מנהו ויאכדהא. סוא קליל או כתיר יאכדהו אלכדים.

530

תם כתבו אלשהוד האד אלכתיבה. ואעטאוהא פי יד אלכדים. פפרח אלכדים פרחח כבירה וכבבא אלכתיבה ענדהו. ובעד באיאים מאת אלחכם. וקאם אלכדים וגמיע אלסלעה ואלציאגה ואלפלוס ומשא ביהם לולד סידהו. וחט להו גמיע אלרזק ווראה אלכתיבה. וחין שאף ולד אלחכם האד אלכתיבה אלדי כתבהא אובהו ללכדים קעד מדהוש והווא יכמם ויעיין. וקאל פי באלהובאבא חכם כביר ומא כתב האדי אלכתיבה אלא מא פיהא בעץ אלתפאסיר גארקה. וחין כמם וקת צגיר פאק וערף באלחכמה מתאע אובהו.

540

ואלכדים קאל להו האייא יא סידי אכתאר אש תחב תאכד מן רזק אובוך! אכתאר וכוד כיה וצאית אובוך! פגאובהו ולד אלחכם אנא מא נחב נכתאר מן גמיע רזק באבא אלא אנתי ברך! ותכון תקעד כדימי שאן אלדי באבא שראך בפלוסהו. וכממל אקעד אכדמני כיה אלבארה כיה אליום כיה מא כנת ענד באבא.

תם קעד האך אלכדים באקי ממלוך ענד ולד אלחכם. ואלרזק כלהו תבת לולד אלחכם. מן שאן אלדי ענדנא פי אלדין מכתוב "מא שקנה העבד קנה רבו". יעני כל מא ימלך ויכסב אלכדים כלהו לסידהו. והאדי הייא אלחכמה אלדי עמלהא אלחכם באש יוצצל אלרזק כלהו לולדהו.

550

אלחאצרין אלדי כאנו קודאם ולד אלחכם קאלו. "ברוך אשר חלק מחכמהו לירראו. וברא כרעא דאבוה". יעני: מבארך אלה אלדי קסם מן חדאקתהו לכאיפינטו. וכל

ולד כרע מן אובוה. ועאש וולד אלחכם מתהנני בגיר מא צאע עליה רזק אובוה. וכממל אייאמהו פי אלכיר ואלעאפיה.
האדא אלמעשה אנוגד מכתוב בכט רבי אברהם כלפון ז"ל.

מעשה מר"ן ז"ל

מעשה גרא עלא מר"ן ז"ל חין כאן סאכן פי בלאד ניקופול. וכאן ענדהו נציב מן אלמאל ומשא תשארך מעא ואחד יהודי. ולאכן כאנו דימא יתעארכו מעא בעצהם. וסבב אלעראך הווא מן סבת אלדי הרב מר"ן כאן ימשי לשריכהו מוככור מן שאן מא כאן ימשי אלא מא יצללי ויקעד יקרא שוייה מעא אלחכמים. ולאכן עלא קד מא כאן יקול להו שריכה ויכאצמהו יבקא דאים סאכת. ויום מן אלאיאם משא מר"ן ליקרא וגאתהם קשיא צעיבה ובטאו פי אלקראיה חתא לנצף אלנהאר. וחין ופאו אלקראיה קאם מר"ן ז"ל ומשא לשריכהו. וקאם פיה שריכהו באלכצאם וקאל להו האייה קום נתחאסכו ונתפארקו! כל ואחד יאכד באיהו וימשי עלא נפסהו. ואלרב מר"ן קאל להו נרגבך תצברלי חתא לגדוא מא בין נשאור מרתי. תם משא לדארהו וחכא למרתהו וקאל להא יא בנת אלנאס תערף אלדי שריכי כל יום יעמללי כצומה מן שאן אלדי נמשי להו מוככר מן סבת אלדי נבטא פי אלקראיה. וטלב באש יפארקני. ואנא רגבתהו ליסתננאלי לגדוא חתא נשאור. ודלחין קוללי אש יצהרלך נפארקהו או לא! פקאלת להו פארקהו ומא תכאפשי. רבי ענדהו יאסר ביבאן. אידא שריכך גלק באב פי וגהך. רבי יפתח פי וגהך קדאש מן באב!

תם משא ופארקהו וכדא פלוסהו וגאבהם למרתהו. פקאלת להו כוד אלפלוס ואטלע ביהם ללוסוק ואשרי בעין אלחאגה וארבח פיהא ואלדי יגבלך רבי פאידיה נצרפיה עלא ארואחנא. אכיר מן אלדי יבקאו אלפלוס ראקדין וכל יום נצרפו מנהם חתא יופאו. תם קאם מר"ן ז"ל וכדא אלפלוס פוקהו וכרג מן דארהו. וחין כרג נסא אש קאלת להו מרתהו ומשא ללישיבה וקעד יקרא חתא ללמגר. ובעד קאם ומשא לדארהו. פקאלת להו מרתהו אש גאב רבי אליום? פגאובהא תערף אלדי אליום חין כרגת מן אלדאר משית נקרא ונסית באלכל אלדי אלפלוס פוקי ומא מדדיתשי ידדי פיהם! פקאמת אלמראה תצייה וקאלת להו יבקא תחב נצרפו אלפלוס ונקעדו. פגאובהא. גדוא נכדם אן שא אללה!

תם מן גְדוּא כְדָא אֶלְפְלוֹס וּטְלַע לִלְסוּק. וְחִין וְצֵל לִלְסוּק יִלְקֵא וְאֶחָד רֵאגֶל טוּיִל יֵאֶסֶר אֶטוּל מִן גְּמִיעַ אֶלְנָאס. וְחִין יוֹקֶף קוּדָאם אֶלְנָאס אֶלְבְּנָאדָם אֶלְטוּיִל אֶלְדִּי פִּיהֶם יוּצֵל לְהוּ לְכַתְפָּהוּ. פְּגָאָה הָאֵד אֶלְרֵאגֶל אֶלְטוּיִל וְקָאֵל לְהוּ אֶשְׂרִי מִן עֲנָדִי הָאֵד אֶלְמֵהֲרָאס בִּידְהוּ. תִּלְפָּת לִלְמֵהֲרָאס יִלְקָאָה כִּלְהוּ צִדִּיד. פְּקָאֵל לְהוּ כּוּד הָאֵדוּ אֶלְפְלוֹס אֶלְדִּי פּוֹקִי וְאֶעֱטִיהוּלִי. מִן שְׂאן מָא עֲנָדִישִׁי פְלוֹס אֶכְתֵּר. וְאֵנָּה מָא נֶעֱרַפְשִׁי אֶלְבִּיעַ וְאֶלְשֵׁרָא. פְּקָאֵל לְהוּ אֶלְבֵּאִיעַ פִּיהֶם אֶלְבְּרֵכָה הָאֶתְהֶם! תֵּם דְּפַעַע לְהוּ מֵר"ן כֵּל מָא עֲנָדְהוּ מִן אֶלְפְלוֹס וְכְדָא אֶלְמֵהֲרָאס וּמֵשָׂא לְדֵאֲרֵהוּ פְּרַחָאן! פְּקָאֵל לְהוּ מֵרְתֵהוּ אֶשְׂרִית אֶלְיוּם? פְּגָבְד אֶלְמֵהֲרָאס וְאֶעֱטֵאָהוּ לְהָא. תֵּם חִמְקַת עֲלִיהָ וְקָאֵל לְהוּ אֶשְׂרִית אֶלְדִּי שְׂרִיתֵהָא? וְכִדְאֵתְהוּ מִן יִדְהוּ וְכִבְבֵּאֵתְהוּ. וּמֵשָׂא לְלִישִׁיבָה בָּאֶשׁ יִקְרָא. וְלֵאכֵן קַעֲד פִּי צַעַר כְּבִיר כִּלְאָם מֵרְתֵהוּ אֶלְדִּי קָאֵמַת וְחִמְקַת עֲלִיהָ. וְאֵמָא מֵרְתֵהוּ בַעֲתַת וְנֵאֲדָאֵת וְאֶחָד יֵהוּדִי צֵאִיגִי וְרֵאגֶל מֵלִיחַ וּוְרֵאֲתֵהוּ אֶלְמֵהֲרָאס. פְּדֵהֵק וְקָאֵל לְהָא הָאֵדָא מֵהֲרָאס דֵּהֵב מִן אֶלְפְּרִי. וְצִנְעַתְהוּ צִנְעָה עֲצִימָה. וְאֶלְמֵרָאָה חִין סִמְעַת הָאֵד אֶלְכִּלְאָם סִכְתַּת. וְקָאֵמַת הָאֵךְ אֶלְמֵהֲרָאס וְכִבְבֵּאֵתְהוּ. וְלֵא קָאֵל לְחֵתָא כִּלְמָה לְרֵאגֶלְהָא.

580

590

וְחִין טֵאָח אֶלְלִיל וְרִקְדוּ. אֶלְרֵב מֵר"ן חֵלֶם מִנָּאָם וְגָאָה פִּי אֶלְמִנָּאָם הָאֵךְ אֶלְרֵאגֶל אֶלְטוּיִל אֶלְדִּי בָּאֵעַ לְהוּ אֶלְמֵהֲרָאס וְקָאֵל לְהוּ תַעֲרַף אֶלְדִּי אֵנָּה אֶלְסַעַד מֵתֵאֶעַךְ. וְעֵיִית וְאֵנָּה נֵרְגָא פִּיךְ חֵתָא תִּתְפָּאֵרֵק מִן שְׂרִיכְךָ. וּבְחָד מָא תִּתְפָּאֵרֵק מִנְהוּ גִיתְךָ וְגִבְתְּךָ נְצִיבְךָ. תַעֲרַף אֶלְדִּי הָאֵךְ אֶלְמֵהֲרָאס הוּוּא דֵּהֵב פְּרִירִי וְאֶעֱרַף כִּיפָּאֶשׁ תְּבִיעֵהוּ. וְחִין תְּבִיעֵהוּ אֶכְרֵג מִן הָאֵדִי אֶלְבִּלָאֵד וְאֶמְשִׁי אֶסְכֵן פִּי צִפְתָּ. וְפִיָּהָא תְּרַבַּח מֵלִיחַ. וְחִין קָאֵם מֵר"ן כְּרֵג וּבָאֵעַ אֶלְמֵהֲרָאס וְסִפֵּר מִן בִּלְאָדְהוּ וּמֵשָׂא לְצִפְתָּ וְתֵמָא רַבַּח רַבַּח עֲצִים וְצֵאֵר עֲשִׂיר מִן אֶלְעֲשִׂירִים אֶלְכְּבֵאֵר. וּמִן הָאֵךְ אֶלְפְלוֹס אֶלְדִּי רַבַּח טְבַע סִדוּר "בֵּית יוֹסֶף" פִּי עָאָם 5314. וְעָאֶשׁ כֵּל אִיִּיאֵמָהוּ פִּי אֶלְכִּיר וְאֶלְמֵלִיחַ. וְכִדָּא לּוּלְדֵהוּ בְּנַת אֶלְרֵב אֶלְהָאֵר"י ז"ל. וְנִפְטֵשׁ אֶלְרֵב מֵר"ן פִּי צִפְתָּ זִיע"א.

600

(5) מעשה צדיקים

10

אלכתאב אלכאמס

מעשה נס סאראגוסא

פי עאם 5167 לכליקת אלדניא גרא מעשה גריב ונס כביר ועצים פי בלאד סאראגוסא אלדי פי אראצי אספאניא. ופי האד אלעאם כאן תסלטן עליהא סלטאן גדיד. וכאנו סאכנין פיהא יהוד יאסר. וענדהם אתנאש אן צלאה מן אלצלאואת אלכבאר אלעצימה פי אלזין ואלבניאן. ולאכן כאנת ענדהם עאדה מן זמאן קדים פי האדי אלבלאד. אלדי חין יכרג אלמלך ויגי לחארת אליהוד. יכונו יכרגו ליקאבלוה גמלת אלחכמים ואלרבנים מתאע כל צלאה וצלאה ויכרגו ספרי תורות פי ידהם אלדי יכונו מגללפין פי אללוה ומזיינין ומכסיין באלמפות מן אלחאראיר אלמטרוזין באלדהב. ומן בעדהם יכונו גמלת אלקהל מתאע אלבלאד. וחין יוצלו קודאם אלמלך יבארכו אלחכמים ברכת "הנותן תשועה למלכים" ואלקהל אלכל יגאובו "אמן". והאדי אלעאדה אלקדימה יאסר צארת עליהם פי האך אלוקת "חוק ולא יעבור" ולם יקדרו ליבטטלוהא בחתא סום!

20

וצאר אלדי פי יום אלאיאם אנגמעו אלחכמים מעא בעצהם ופאקו עלא רוחהם וקאלו כיפאש נעמלו פי האדי אלחאגה אלדי פי כל מררה אלדי יכרג אלמלך ילזמנא נכרגו ספרי תורות מקאבלתהו ונבזויו בתורתניו הקדושה! ובעד תפקו מעא בעצהם בעץ באש מן אליום ולקדדאם פי אלוקת אלדי יכרגו אלספרים ליקאבלו אלמלך יכונו יכרגו גיר אלגלאפאת מתאע אללוה פארגין מן אלתורה ומזיינין בכל שאי. ואלמלך לם יגיב כבר אלדי הומאן פארגין ולם יעמלו בזיון לתורתניו הקדושה. וכאנת אלעאדה ענדהם אלדי כל צלאה תכרג תלאה ספרים. וכאנו כל מררה יכרגו 36 ספר תורה עלא חסאב תלאה ספרים מן כל צלאה מן אלאתנאש אן צלאה אלדי ענדהם. וצארו הכדא יכרגו פי אלספרים פארגין מן אלתורה קדאש מן עאם ועאם. ולא חתא ואחד מן דאירת אלמלך אלדי גאב כבר אלדי אלספרים פארגין מן אלתורה. ואלמלך כאן דאים פרחאן בהאד אלכבוד אלכביר אלדי קאעדין יעמלו להו אליהוד מתאע בלאדהו סאראגוסא. ולאכן מן בעד באיאים טול כאן תמא ואחד יהודי אסמהו חיים שמאי אלדי כאן כדים פי דאר אלמלך. ובעוונות הרבים דכלת פיה

30

מדת הדין ותמומר ורגע נצראני וסממאוהו באסם "מארקוס". ומן וקת אלדי תמומר כבר יאסר פי אלמעלה וצאר מאממן פי דאירת אלמלך. וכאן הווא וזיר אלסר פי חצרת אלמלך וכל שאי מא יציר אלא בשוארהו. וכאן זאדא יכרה אליהוד יאסר וכל וקת כאן יתכללם פיהם אללשון הרע קודאם אלמלך.

וצאר אלדי פי יום מן אלאייאם כאן אלמלך ודאירתהו וגמלת אלוזרא ואלאכאבר מגמועין פי נהאר עיד ועאמלין חפלה כבירה. וחין אלמלך כאן קאעד פי מרתבתהו והווא זאהי ופרחאן. ומן גמלת אלכלאם צאר יכפר פי אלמקאבלה ואלפרחה אלדי יפרחו ביה אליהוד חתא וצלו יקבלוה כל מררה באלחאגה אלאכתר עזיזה ענדהם אלדי הייא אלתורה" ופי האך אלסאעה אלמומר "מארקוס" דכלתהו רוח רעה ונטק וקאל: יא סידי אלמלך! רד באלך תגלט ותחט פי באלך אלדי אליהוד יחבבוך וקאעדין יעמלו לך חתא כבוד! תערף אלדי האך אלצנאדק מתאע אלספרים אלדי קאעדין יכררגוהם למקאבלתך הומאן צנאדק פארגין מן אלתורה. גיר אנהם מזיינין באלחראיר ואלפצה ואלדהב ולא גיר! והומאן קלבהם פארג וחתא ספר מא פיה אלתורה!...

אלמלך ואלכבאראת אלדי קודאמהו חין סמעו האד אלכלאם דהשו ותגיירו יאסר. ואלמלך גצב גצב כביר ועטא אדן לגמיע קיאדהו וכודאמהו ליכוננו יתחצצרו לגדוא אלצבאח ויכרגו מעאה מסללחין. וחלף אלמלך אלדי חין ילקא כלאם מארקוס צחיה. יסררה עסאכרהו ליקתלו גמיע אליהוד רגאל ונסא. ואלאולאד אלצגאר יביעוהם ללעביד וללכדם. וגמיע רזקהם וכסבהם כלהם ידכל לכונת אלמלכות. ומן כתרת אלגיץ אלדי כאן פיה אלמלך גאה אלנעאם ודכל רקד. וקאמו אלכבאראת ורווחו לדיארהם מתחצרין לנהאר גדוא ליעמלו חאל ושמאתה פי אליהוד. פי האך אללילה כאן אלשמש מתאע אלצלאה אלכבירה אלדי אסמהו "אפרים ברוך" ראקד פי פרשהו. ועלא גפלה אנפזע וקאם מן נעאסהו ושאף קבאלתהו ואחד ראגל זקן בלתי טוילה ומחזום בחזום גלד. וצאח עליה וקאל להו: קום פיסע! אנא אליהו הנביא! גית נקללך אכביך מאזלת ראקד! קום אגרי ואמשי ללצלאה ועממר אלספרים אלפארגין באלתורה מתאעהם ודור עלא אלשמשים אלכל ואעמלו כיה אלדי קלתלך וארגן ארקד. ונוצציק לתרד באלך תכשף האדא אלסר לחתא ואחד! וקאם

האך אלוקת אלשמש ועמל כיף אלדי וצצאה אליהו הנביא ז"ל. וכדאלך גמלת אלשמשין מתאע אלצלואות עמלו כיף אלדי וצצאהם.

ומן גדוא אלדי כאן יום 16 שבט עאם 5180. קאם אלמלך פי אלצבח וגא בדאירתהו וכבאראתהו ועסאכרהו ואלמוזיכאת מתאעהו ודכלו לחארת אליהוד. וכאן הווא מאשי ועלא ימינהו האך אלמומר מארקוס. וגמלת אלכבאראת מן וראהם. וכאנו מא יקארב ללתלת מיאת מחללה מעאה. וכלהם מסללחין וסיופהם מסלולין פי ידיהם האצר-באש ללאדן מתאע אלמלך. וצרבת אלמוזיכאת לתעררף בגייאן אלמלך לחארת אליהוד.

פי האך אלסאעה אנפועו אליהוד מן נעאסהם וקאמו יגרוו באש יקאבלו אלמלך כיף אלעאדה אלגאריה. וכאנו אלחכמים סאבקין ופי ידהם סתה ותלאתין ספר תורה אלמאכודין מן אלאתנאש צלאואות תלאתה מן כל צלאה. וחין וצלו אלחכמים מקאבלת אלמלך. וקף אלמלך ונטק מעא אלחכמים וקאל להם: נחבכם תחללו אלגלאפאת מתאע האדו אלספרים ונשוף אש אלדי פי קלבהם!...

אליהוד אלמסאכין דכלת פי קלבהם רעדה כבירה וצארו ירעשו מן כתר אלכוף. ואלחכמים בקאו גיר דאהשין כל ואחד ישוף פי צאחבהו. ויקול מאע בעצהם: אוי לנו עלא האדי אלצרה. ואלחצרה אלכבירה אלדי גאתנא! והומאן מא ערפושי אלדי השם יתברך בעדא דאוהם וכללצהם מן אלנזירה. ופיסע באמר אלמלך גאו קודאמהו וחללו אלגלאפאת מתעא אלספרים ולקאוהם אלכל מעממרין באלתורה. ואלכל מפתוחין פי אלפסוק מתאע: "ואף נם זאת בהיותהם בארץ אויביהם לא מאסתים ולא געלתים לכלותם להפר בריתי אתם". מענת דאלך: ומעא האדא בכונהם פי ארץ עודיאנהם לא רמיתיהם ולא כרהתהם לנפניהם ולנבטל עאהרי מעהם. ופי האך אלוקת פהם אלמלך אלדי אלמודבבר מתאעהו האך אלמומר "מארקוס" כדב ותפיסך עליה!... פגצב גצב שדיד עליה וערף אלדי האדא אנסאן שררי ומלשין רע וחכם עליה ועללקוה וארמאו לחמהו ללכלאב כן יאבדו כל אויביך הי! וזאד אלמלך מחבבתהו פי אליהוד וסאמחהם פי אלגראמה ואלמודדאת עלא תלת סנין. ואליהוד עמלו עיד כביר פי האך אלנהאר. וצארו פי כל עאם ועאם יעמלו פיה כיף פורים ציאם וצדקה וסעודות בפרחאת וזהואת כבאר. וחתא להאדו אלאיאם יעני בעד תקריב

כמסה מיא ותלאתין סנה מאזאלת מוגודה פי ירושלים משפחה אלדי אצלהא מן סאראגוסא. יקראו האד אלמעשה יום 17 שבט ויעמלו פי האד אלנהאר פֿרחה כבירה בגיר קיאם.

מעשה פורים אלטאקה

האד אלמעשה מדכור פי אלירושלמי אין יחכי אלדי כאן ואחד באשא פי בלאד חברון. וכאן טממאע יאסר ופי כל וקת יכטטי אליהוד ויגצצבהם ליגיבו להו סוממאת כבירה פֿלוס. ופי מררה מן אלמרראת רמא עליהם כטייה בכמסין אלף דורו ואליהוד דאק ביהם אלחאל ומא לקאושי לידהם באש יכללצוהם. ופי האך אלחין אלרב מתאע אלבלאד גמע גמלת אלקהל פי אלצלאה באש ידברו ויעמלו בעץ אלתאויל פי האדי אלחצלה אלדי צארו חאצלין פֿיהא. ובעד כל תכמאם אלדי דברוהו מעא בעצהם כרגו עלא פֿרד ראי באש יוצצלו אלדעוה לאבותינו הקדושים אברהם ויצחק ויעקב. וכתבו אלדעוה פֿוק לוחה ומשאו קאבלו אלוכיל אלעסאס אלדי ואקף עלא אלמערה מתאע אלאבות ואעטאוהו עשרה קדוש ורגבוהו באש רצא וכדא מן האך אללוחה ורבטהא פי טרף כֿיט ודללאהא מן אלטאק אלפוקאני עלא אלקבורות מתאע אברהם ויצחק ויעקב. לאנהו מא יקדר חתא ואחד יקרב ולא ידכל להאך אלמערה.

90

פי האך אללילה טאר אלנעאם עלא אלבאשא מתאע אלבלאד. ולקא נפסהו מרעוב מדהוש. והווא הכדאך ווקפו עליה תלאתה רגאל זקינים וקאלו להו: תווא תעטינא כמסין אלף דורו מא כאנשי יאכדו להו עמרהו! ואלבאשא דהש מן האך אלרגאל ומן וגוההם ודכלת להו רעדה ותחלחילה. ופיסע קאם מן פֿרשהו וחל אלצנדוק מתאע אלמאל אלדי ענדהו ואעטאהם שכארה פי ידהם אלדי פֿיהא כמסין אלף דורו ומשאו עלא נפסהם.

100

מן גְדוּא אלצבאח צבחו אלמכאזנייה מתאע אלבאשא פי הארת אליהוד מחוזמין באש יכללצו מן אליהוד כמסין אלף דורו. ומשאו ידקדקו עליהם ולקאוהם אלכל מגמועין פי אלצלאה והומאן וצלליו ויתצרעו ויבכיו. ואלרב עטא אלורדן ללשמש באש ימשי ויחל באב אלחארה מתאע אליהוד. ואלשמש חין משא וחל אלבאב לקא פי אלטאקה מתאע אלבאב שכארה מעממרה באללויו. ובפֿרחה כבירה רפֿעהא ואדדאהא ללרב. ופי האך אלסאעה קאם אלרב ומשא יגרי וקאבל אלבאשא ועד להו אלפלוס אלדי כאנו כמסין אלף

110

דורו סוא סוא. ואלבאשא שאף אלפלוס וערפהם אלדי מתאעהו וכלאהא וסכת! ובעד וקף קודאם אלכודאם מתאעהו וקאל לכבאר אליהוד: יכתתר כירכם. ולאכנ נקללכם אלדי ערפת קימתכם אלדי אתם דאים מעאכם קדרת אללה. ותערפו אלדי האדו אלפלוס הומאן פלוסי. ואעטאוהם לכם אברהם ויצחק ויעקב גדודכם באש כללצוכם מן ידי. וכללצוני חתא אנא צאדא מן פעל דוני אלדי כנת נחב נפעלהו מעאכם באלבאטל. ומן חית אנני ראית אנכם פי האדי אלמעזזה אלכבירה ענד גדודכם אלמוקדסין. אלדי אליום קדאש מן אלוף סנין מדפונין ומאזאלו באקי נאצרין עליכם. ואנא מלזום עלייא לנעזכם אכתר ואכתר. ופי האדי אלסאעה אבדאו כודו האדא אלמאל ופררקהו עלא אלפוקרא ואלמסאכין מתאעכם. ומן אליום ולקודאם חתא דיקה מא בקאת תתעדדא עליכם. ועמלו אליהוד האך אלנהאר יום עיד כביר ורססמוה בנהאר פרחאת וצדקאת וצהואת לאככר אלזמאן. וסמאוהו "פורים אלטאקה" והווא תדכרה עלא אלטאקה אלדי וגדו פיהא שכארה אלכמסין אלף דורו. הגה לא ינום ולא יישן שומר ישראל. יעני לא ירקד ולא ינעס חאפין ישראל!

120

מעשה הריב"ש זצ"ל

כאן הרב הגדול רבינו יצחק בר ששת זיע"א אלמסמי הריב"ש ז"ל. נזאד פי בלאד "בארסלונא" פי אספאניא פי עאם 1340 לחסאב אלנצארא. ונפטר פי עאם 1406. וכאן חכם כביר פי אלתלמוד חתא אלדי גמיע אלחכמים אלדי כאנו פי אייאמהו כאנו יעמלו להו כבוד כביר. וכאן משהור ענד אלרבנים אלכבאר באלחכמה מתאעהו. ומעא כל האדא מא כאנשי ישתהי לירגע דיין ולא כאן יחב עלא אלתכבבר. ולאכנ אלחכמים אלכבאר אלדי כאנו פי בלאד "סאראגוסא" גאו ורגבוהו יאסר חתא רצא באש רגע דיין ענדהם. וקדאש מן בלדאן אוכרין כבאר רסלו ירגבוהו באש ירגע עליהם דיין. ולאכנ אלקהל מתאע סארגוסא מא כללאיהושי באש יכרג מן ענדהם בחתא סום!

130

וכאן אלצאחב ואלחביב אלכביר מתאע הריב"ש הווא רבי חסדאי קרשקיש ז"ל. אלדי חתא הווא כאן חכם כביר כיה הריב"ש ז"ל. ופי האך אלאיאם גמיע אלפסק דין וגמיע ואלתשובות כאנו יגיו מן גמיע אלבלדאן להריב"ש ולר' חסדאי קרשקיש ז"ל. לאנהו הומאן אלדי כאנו אלכבאר פי אלחכמים מתאע האך אלגיל. וכל "פסק דין" וחכמה אלדי כאנת

תכרָג מן שרעהם מא כאן חתא חכם ולא דיין ולא רב אלדי יקדר יתכללם קודאמהם. וכאן אסמהם משהור ומעקול פֿי אלהכמה מתאעהם פֿי אלתלמוד בקווה עצימה בגיר קיאם. ועלא קד אלדי כאן רבינו הריב"ש ז"ל חכם כביר יאסר ואסמהו מפכור פֿי אלדניא. כאנת ענדהו אלענוה ווטאית אלנפס מעא גמיע אלנאס. וכאן כדאלך יעמל אלכיר ואלאחסאן מעא כל ואחד. ובהאדו אלציפאת אלדי ענדהו כאנו גמלת נאס אלבלאד יחבבוהו וכאנו יעמלו להו כבוד כביר.

140

ולאכן... מעא האדא אלשאי כלהו. כאנו בעץ יהוד מגיארין אלדי ענדהם פֿי קלבהם "שנאת חנם" ומא כאנושי יחבבוהו. ווצלו אלדי פֿיהם ענס קבאח וואטיין אלדי קדרו תכללמו פֿיה אללשון הרע ענד אלסלטאן "דון פֿידרו". וקדרו מן כתר אלדואנה מתאעהם דככלוה פֿי אלחבס! ומא כרָג אלא מא גאו בעץ יהוד כבאר ועשירים קודאם אלסלטאן וצמנו פֿי רבינו הריב"ש ז"ל באש כרָגוהו מן אלחבס. ומן בעד כיף וקף פֿי אלחכם קודאם אלסלטאן כרָג ברי מן אלתהומה אלדי תהמוה פֿיהא. ומא לקאו עליה חתא מוכאלפֿה וערפו אלדי האך אלנאס כדבו עליה בשהאיד אלזור. פֿי האך אלאיאם כאנו מואלי אללשון הרע מוגדין יאסר פֿי אספאניא. ורמאו בכלאם דוני עלא כבאר אליהוד ואלעשירים ללסלטאן מתאע בלאד בורגוס. וחין מאת אלסלטאן הינריך ותסלטן פֿי מוצעהו ולדהו אלסלטאן גואן. משאו בעץ נאד מן אליהוד וקאלו כלאם דוני עלא ואחד יהודי ענד אלסלטאן וטלבו באש יקתלוהו. וקאלו ללסלטאן אלדי האדא יהודי כטטאף סארק וקביח ויעמל חואיג דואנה יאסר. ולוכאן אלסלטאן לם יקתלוהו יכרָגו מנהו חואיג דואנה אלדי מא יצלחושי ויצררו אלסלטנה! ומן האד אללשון הרע אלסי סמע אלסלטאן אעטאהם אלאדן באש יקתלוהו. ואלסלטאן מא ערפשי אשכון האך אליהודי לאנהו מא קאלולהושי עלא אסמהו. ומן סבת אלדי כאן אלסלטאן לאהי פֿי אלפוסטה מתאעהו אלדי עמל נאהר אלדי תסלטן ומן האד אלסבבה מא אעטאשי באלהו לכלאמהם. ואמר עלא אלכאתב מתאעהו וכרָג אלאמר באסם אלסלטאן באש יקתלו האד אליהודי וטבע פֿיה אלסלטאן. ועטא אלאמר אלמטבוע פֿי יד האך אליהוד אלדי יגאו ורמאו פֿיה האך אלכלאם.

150

160

והאדו אלנאס אלדואנה כדאו אלאמר פֿי ידהם ומשאו לכביר אלחוכאם ואעטאוהו האך אלאמר מתאע אלסלטאן וצאדו אעטאוהו פֿלוס יאסר באש יבקה מואפק מעאהם ויחרץ

לינפֿפֿד אלחכם ויקתל אליהודי. ואלחאכם אלכביר פי אלחין משא מעאהם לדאר סניור "דון יוסף פיגון" פי אלליל חין כאן אלמסכין ראקד פי פרשהו. וקיימהו מן אלפרש וקאלו להו באן וזיר כביר מן דאר אלסלטאן גא האגתהו ענדהו. וקאעד יסתננא פיה לבררא. וחין כרג מעאהם לבררא טאחו עליה האך אליהוד עדואנהו וקתלוהו בחצרת אלחאכם.

וחין סמע אלסלטאן אלדי אליהוד קתלו "דון יוסף פיגון" אלדי הוא כאן חביב אלסלטאן וחביב אווה אלמרהום. גאצהו אלחאל יאסר מן אליהוד וגצב עליהם ועלא אלחילא ואלכדיעה אלדי עמלוהא להו חתא כדאו מנהו ואלאמר ליקתלו ואחד יהודי דוני וקביח. והומאן משאו קתלו ואחד יהודי כביר פי דאר אלסלטנה אלדי כאן מחבוב ועזיז יאסר ענד אלסלטאן וענד אלנאס. וכאן עאמל אלכיר ואלמליח מעא גמיע אלנאס ומעא אלחכומה. ויאסר מן אלנצארא בגיר חסאב אנחקו עליה וחזנו עלא גדתהו חזן כביר. ונאס יאסר מן אלנצארא קאמו עלא אליהוד וקתלו מנהם עדד כביר בגיר חסאב. ובעוונות הרבים אלוף מן אליהוד אלדי אנקתלו מן האד אלסבב פי ארץ אספאניא.

וכדאלך פי עאם 1391, לחסאב אלנצארא אלדי הוא סנת 5151 לחסאב אליהוד. צארת מקתלה כבירה וקוייה פי אליהוד פי אספאניא. ואלנצארא קאמו עליהם וקתלו מנהם עדד כביר בגיר חסאב. ופי האך אלוקת יאסר מן אליהוד אלדי תמומרו ורגעו נצארא באש מא יקתלוהמשי. ויאסר מן אליהוד אלדי כאנו יהרבו מן אספאניא ומשאו סכנו פי בלדאן אפריקיה מתל אלגזאיר. קצנטינה. עוננאבה. מליאנה. והראן. תלמסאן. תונס. ופי כתיר מן בלדאן אוכרין. ובעד צארו יאסר מן האך אליהוד אלדי תמומרו פי אספאניא כאנו יגיו לאפריקיא ויעאודו ירגעו לדין אליהוד.

ופי האדו אלאיאם אלדי כאן רבינו הריב"ש ז"ל הוא אלרב אלכביר פי אספאניא. קדר הרב ומשא לגזאיר וסכן פיהא. ומן כתר אלדי כאן חכם כביר ועאלם יאסר חתא אלדי אלסלטאן מתאע אלגזאיר חבהו יאסר וסממאה הוא כביר אלחכמים ואלדיינים עלא גמלת אלאלגירי כלהא. וחתא אלחכמים אלכבאר אלדי כאנו פי האך אלזמאן פי אלגזאיר עמלו להו כבוד כביר וחבבוהו יאסר. לאנהם ערפהם באלקימה מתאעהו ושאפו אלדי הוא חכם כביר יאסר.

מן גמלת אלאצחאב אלדי כאנו מעא הריב"ש ז"ל כאן אלסייד רי שאול ארתריך כהן אלדי כאן הווא אלטביב אלכביר פי האך אלאיאם. וכאן יראוי יהוד ונצארא ומסלמין בגיר פלוס. וכאן חין ישוף בעץ אלמריץ עני קליל ומסכין כאן יזיד יעאונהו באלפלוס. וכאן האדא אלטביב חביב יאסר להריב"ש ויעמל להו כבוד כביר וכאן דאים יעאונהו פי יאסר חואיג אלדי יסתחק להם. והריב"ש ז"ל מתל אלדי כאן יעמל אלכיר ואלצדקות מעא אליהוד פי אספאניא. כדאלך כאן יעמל חתא פי בלדאן אפריקיא.

190

וכאן פי בלאד אלגזאיר ואחד ראגל יהודי קביח ומול דראע קוי. וכאן יעללם אלחוכאם מתאע אלמסלמין באש מא יכלליישי חתא יהודי מן אליהוד אלדי כאנו מתומרו ורגעו נצארא פי אספאניא נאש לם יקתלוהם. ליכנו ידכלו לבלדאן אפריקיא ויעאודו ירגעו יהוד. ודבבר עליהם דבארה באש כל יהודי מן האדו אלדי יחב ידכל ללגזאיר יכון יכלליץ גראמה פלוס סוממה כבירה. והכדא מא יזידושי יגיו אכתר אליהוד לגזאיר. ולאכך חין שאף אלדי חתא לוכאן והאדי אלכטייה אלכבירה באקי אליהוד יגיו. צאר יעללם פי אליהוד מתאע גזאיר באש מא יקבלוהמשי פי דיארהם. לאנהו. צאר יקול להם. אידא יכתרו האדו אלבראניין פי אלגזאיר. כל שאי יגלא ואלעישה תצעאב!...

200

וצאר אלדי פי יום מן אלאיאם גאו לגזאיר 55 יהודי. ותעארצו עליהם יהוד אלגזאיר ומא חבבושי יכלליוהם ידכלו. וחין אלדי סמע הריב"ש עליו השלום גאצהו אלחאל יאסר ורמא חרם עלא האך אלנאס אלדי קצצחו קלבהם עלא אכואנהם אליהוד אלדי גאו באש ירגעו לדין ישראל. ולאכך הומאן מא כאפוש מן אלחרם וקלבהם מא כאנשי יחן עלא אכואנהם אלדי גלקו אלבאב פי וגההם ולם כללאוהם ידכלו. חתא וקף הריב"ש ז"ל ותעאון בצאחבהו רי שאול אלמדכור וחללו להם אלביבאן מתאע אלבלאד ואעטאוהם מוצע ואין יקעדו.

ודאם הריב"ש ז"ל תקריב עשרין עאם והווא דייס אלחכמים וכביר אלדיינים פי גמלת בלדאן אפריקיא. וכאן עללא קדר אלחכמים ואלתורה. ומששא אליהוד פי טראיק השי"ת ופי כוף אללה. ופי אייאמהו כאנו אליהוד פי אפריקיא מתהניין ועאישיין פי כמאל אלכיר ואלצלאה. ואלמסתחמיין באלזכות מתאעהו וראסהם עאלי בהאד אלצדיק אלכביר אלדי גא וסכך פי בלדאנהם. זכותו יגן עלינו כל ישראל אמן.

210

מעשה הרשב"ץ ז"ל

הרב הגדול רי שמעון בן צמח דוראן אלמסממי הרשב"ץ ז"ל. אלדי נזאד פי עאם 1361 לחסאב אלנצארא (5121) ונפטר פי עאם 1444 (5204). כאן חתא הווא חכם כביר ומשהור יאסר פי האך אלאיאם. וחתא הווא מן אלחכמים אלדי הרבו מן אספאניא וגא לגזאיר פי אייאם הריב"ש ז"ל.

וכאן בינהם מכאלפה כבירה ומא כאנושי דאכורדו מעא בעצהם. ומן בעד אלדי נפטר הריב"ש ז"ל. אלקהל מתעא גזאיר רדדוהו דיין וכביר אלחכמים עלא אלגזאיר. ולאכן שרטו עליה אלדי מא יטלבי ליתסממא דיין באמר מן אלסלטאן כיף אלדי כאן הריב"ש. ויכפי ליכון דיין מתסממי מן אלקהל ברך.

הרשב"ץ ז"ל הווא אלרב אלאוולאני אלדי כדא אלשהרייה מן ענד אלקהל. לאין פי אלאיאם אלאוולין אלרבנים ואלדיינים כאנו יכדמו אלקהל בגיר פלוס. וכאן ענדהם חראם ליאכדו אלשהרייה ולא חתא אעאנה מן ענד אלקהל עלא כדמת אלרבנות מתאעהם. ולאכן הרשב"ץ ע"ה כאן ורראהם אלדי הווא מעדור ובאלסיף עליה יסתחק ליאכד מן אלקהל באש יעיש. ועררפהם אלדי אלרבנים אלאוולין כל ואחד כאן בצנעתהו וכאן יכדם ויעיש מנהא. וכדאלך הווא כאן טביב כביר פי אספאניא וכאן עאיש מליח וראבא יאסר מן צנעתהו. ולאכן פי בלדאן אפריקיא אלברראניין עליה מא יערפושי קימתהו ולא יכלליוהו יכדם טביב ולא יקדר יכדם חתא כדמה. וביהא מא ענדהושי חתא מדכול באש יעיש. והווא חין כאן פי אספאניא וגראת אלקייאמה צד אליהוד תמא. אלנצארא כדאו להו גמיע פלוסהו וכאל מא יכסב. וכאן הווא אלדי בדא ודפע פלוס ללחוכאם מא ימכננוהושי פי יד אלפפאסא ליחרקהו. לאנהו כל יהודי אלדי כאן יטיח פי יד אלפפאסא כאנו יחרקהו הווא ואלפאמיליה מתאעהו. ולם יעתקהו אלא מא יתמומר וירגע רומי יסללכוה מן אלמות. ועלא האדא אלדי הרשב"ץ ע"ה עטא גמיע פלוסהו וכל מא יכסב לחוכאם אלבלאד חתא כללצוהו באש קדר יהרב מן ויסללך רוחהו. וגא ללגזאיר פארג ועריאן מן כל כסב ומא כאנשי ענדהו חתא שאי באש יעיש. ועלא האדא אלדי אסתחק ליאכד אלשהרייה מן אלקהל פי כדמת אלרבנות באש יעיש.

כאן אלסייד הרשב"ץ ז"ל הווא כביר אלחכמים פי האך אלוקת והווא תאג אלרבנים ואלדיינים. לאנהו בכלף אלדי כאן חכם כביר ועצים פי אלתלמוד ואלפוסקים מתל ואחד מן אלגאונים אלכבאר אלדי כאנו פי אלאיאם אלאוולין. וזיאדה עלא דאלך כאן עלם כביר פי אלפילוספיא ופי עלם אלחסאב ועלם אלטב ואלסתנגים. ובאלגמלה כאן חכם כביר פי גמיע אלחואיג מתאע אלחכמה ואלכיאסה. וכאן יתגאדל מעא אלכבאר מתאע אלנצארא ודאים יטייח להם גמיע כלאמהם ויביין אלצו מתאע אלתורה אלקדושה ומתאע דין ישראל אלקדוש וגמיע כלאמהו אלעזיז פי האדו אלאומור מביין ומכתוב פי סידורהו "קשת ומגן" ופי סידורהו "מגן אבות". אלדי ביין פיהם אלחכמה אלכבירה מתאעהו פי עלם אלפילוסופיא ופי אלדין. ופי גמלת אייאמהו אלדי כאן האי פי אלדניא מא כאן יחרך גיר פי תאליף אלסדאדר עלא אלתורה ועלא אלתלמוד ואלפוסקים. ופי סידורהו אלדי סממאה באסם "תשב"ץ" הנאך ביין קדאש מן אסאמי אלסדאדר אלדי כתבהם ואללפהם טול אייאם חיאיתהו. זכותו יגן עלינו.

240

250

ומן בעד אלדי נפטר הרשב"ץ ז"ל. קעד פי בקעתהו ולדהו הרב הגדול רי שלמה דוראן ע"ה אלמסממי הרשב"ש (הרב שלמה בן שמעון) ז"ל וכדא כרסי אלרבנות מתאע אלגזאיר.

הרשב"ש כאן נזאד פי עאם 5160 עאם לחסאב אליהוד אלדי הייא סנת 1400 לחסאב אלנצארא. וחתא הווא עליו השלום כאן חכם כביר כיף אובהו סוא פי אלתורה סוא פי חכמות אלפילוסופיא. וכאן צדיק וחסיד כביר. וחתא הווא עמל סידור עצים אסמהו "אגרת מלחמת חובה" פי חיאת אובהו ז"ל. וכאן פי האד אלסידור תעארך מעא אלמומר אליהודי אלדי כאן יטייח פי אלתלמוד. והרשב"ש ע"ה תגאדל מעאה בכלאם קוי וביין אלחק אלכביר מתאע אלתלמוד ומתאע דין ישראל.

260

וכאנו נאס יאסר פי באלהם אלדי פי אייאם האדו אלרבנים עליהם אלסלאם. גאו אלספניוולין יחארבו עלא אלגזאיר. ולאכנ ליס כדאלך אלחקיקה. לאנהו פי אייאמהם עמרהו מא גרא חתא תחייר עלא בלדאן אלגזאיר ולא מן גיירהם בשאי. וגיר חתא בעד בקדאש מן עאם מן אלדי נפטר אלדי גראו בעץ אלתחייראת תמא. זכותם יגן עלינו כל ישראל אמן כן יהי רצון.

מעשה אלולד פי אלספינה

מעשה גרא עלא ולד צגיר אלדי כאן יועם פי אלבחר אלגריק ולקא ספינה ורכב פיהא וכאנו פי האך אלספינה נאס יאסר מן סבעין אממה. וחין כאנו פי אלטריק סאירין קאמת עליהם בוראסכה כבירה. וכאן כל ואחד מנהם ענדהו שביחת מעבודהו מעללקה פי ענקהו. וחין קואת עליהם אלבוראסכה צאר כל ואחד מנהם יאכד מעבודהו פי ידהו ויבוסהו ויענקהו ויצללי להו בצות עאלי ויקול להו: כללצנא מן האדי אלגצרה!... ומא נפעהם שאי וצאד אלבחר חמל עליהם חתא צארו יקטטעו פי שער רוסהם וינתתפו פי לחיתהם ויבאיעו וירכעו ללמעאבד מתאעהם. וחין ראו אלדי מא נפעהם חתא שאי. קאלו מעא בעצהם: ליא תמא חתא פאידה פי האדו אלמעאבד! והאו תמא הוני ולד צגיר ויצהר לנא אלדי הווא יהודי האיאו נשופו ינפענאשי! וכאן האך אלולד פקיר אלדי חין ראו אלבחר האיג הבט לקאע אלספינה ורקד תמא.

270

פהבטו להו גמלת אלרוככאב מתאע אלדספינה וקאלו להו: יבקא אחנא פי גצרה קוייה ואנתי ראקד הוני? קום צללי לאילאהך באלכשי ירצא עלינא וינצר לנא וליס ננעדמו! קום פיסע וצללי ואסתרגב לאילאהך חתא יכללצנא מן גצרתנא! ופי האך אלחין וקף אלולד פי רכנת אלספינה ובדא יצללי לרב אלסמאואת וקאל:

280

"ברגבה יא אילאה אלדניא תקבל צלאתי. ואליום יתערף גהדך וקוותך ואסמך אלעצים. ואפתכר עאהד אברהם ויצחק ויעקב אלדי חלפת להם באסמך. ודלחין יקולו גמיע אלאסם אנך אנתי הווא אילאה אלחך. ויערפו אנך אלילאה אלרחים אלחנין!"

ופי האך אלחין אדן הקב"ה ללבחר ווקף מן בוראסכתהו. ומשאו גמלת אלרוככאב וכממלו טריקהם פי אלספינה סאלמין מן כל מצררה. וחין וצלו ללבר כל ואחד מנהם שרא אלמונה לנפסהו. וקאלו להאך אלולד אמשי אנתי ואשרי אלמונה מתאעך. פקאל להם מן אין נשרי אלמונה ואנא פקיר ולם נכסב פוקי חתא פלס! פקאלו להו: אנתי ליסך פקיר. ואנמא אנתי גני כביר. וגמלת האדו אלנאס אלכל הומאן אלפקרא! אלדי צלאו כלהם למעאבדהם וליס מן גאובהם. ואמא אנתי פי כל מוצע אלדי תמשי אילאך יגאובך. פקאל להם: יא מהאכל! יצהרלי אלדי מעאבדכם קראב ליכם ומעללקין פי רקאביכם והומאן בעאד! ... ואמא אילאהי יצהר אלדי הווא בעיד ואמא הווא קריב יאסר! ... כיף אלדי קאל אלפסוק

290

"קרוב הי לכל קודאיו" קריב אללה לגמיע מנאדיינהו. לאנהו אמא קום פי אלדניא אלדי ענדהו מעבוד קריב ליה כיף אללה אילאהנא. אלמוגאוב לגמיע כל מן נאדאה! פי האך אלחין קאלו כלהם: גמיע כלאמך חק פי חק! קאל הקב"ה לישראל: יא אולאדי חבובי וצלליו לי שחרית ומנחה וערבית ואנא נחפצכם פי אלנהאר ופי אלליל כיף מא קאל אלפסוק: הנה לא ינום ולא יישן שומר ישראל.

מעשה אלצגיר ואלדיב

מעשה גריב ועגיב גרא עלא ואחד ראגל אלדי כאן ואקף יצללי פי עמידה. וגא אלדיב וכדא ולדהו אלצגיר מן קודאמהו. ואלאב ליס קטע מן צלאתהו. וחין תם אלעמידה קאלו להו אשביך יאכי לם פקת עלא נפסך אלדי גא אלדיב וכדאלך ולדך מן קודאמך? פגאובהם צחיה כלאמכם אנא כנת לאהי גיר פי צלאתי ולם פקת בשאי. והווא מאזאל פי האד אלכלאם וגא אלדיב ורד אלולד למוצעהו. פנשדהו אבוה אש עמללך אלדיב? קאל להו: דככלני לוסט כרבה וסמעת צות יעיט: ליס עלא האד אלולד אלדי בעתנאך לתגיבהו! אחנא בעתנאך עלא ולד פלאן... וקבל מא יכממל אלצגיר כלאמהו אנסמע חס אלעיאט ואלבכא. וקאלו ולד פלאן לדגהו אלדיב!...

300

מעשה יוסף אלגננאן

מעשה גרא פי אייאם ר' אליעזר ור' יהושוע אלדי טלעו ליעיידו פי בית המקדש. ופי לילת כפור הומאן מאשיין פי גבל בית המקדש ושאפו מקאבלתהם מלאך פי ידהו כסוה ביצה תשרק כיף אלשמס. וליס כאנת פיהא האשיה דאירה עליהא פקאלו מעא בעצם לאזם יכון האדי אלכסוה לוואחד מננא. וקרבו ללמלאך ונשדוהו לאשכון מנהם האדי אלכסוה? פקאל להם אתם כסאווכם אכיר מן האדי. אמא האדי אלכסוה הייא לוואחד ראגל פי בלאד אשקלון אסמהו יוסף אלגננאן. פמשאו וכממלו טריקהם וחין תממו אייאם אלעיד כרגו בין גמיע לימשיו ללראגל אלאשקלוני. וחין וצלו לאשקלון סמעו ביהם נאס אלבלאד וכרגו למקאבלתהם ורגבוהם ליציפו ענדהם. והומאן לם רצאו. וקאלו אחנא נחבבו נציפו ענד יוסף אלגננאן. פבעתו מעאהם בעץ נאס ווראוהם דאר יוסף אלגננאן. וחין וצלו שאפוהו מן

310

בעיד ילקוט פי אלכוצרה פסללמו עליה ורד עליהם אלסלאם. ובעד קאלו להו אחנא גינא נחבבו נציפו ענדך. פקאל להם כלליתו גמיע אלנאס אלאגניא וגיתו ענדי? והקב"ה ירעף אלדי מא ענדי פי דארי כאן זוג כבזאת. פקאלו להו אלדי ענדך יזינא וליס תקשא לחאגה אוכרא. פחטהם קודאמהו וכלאו ושרבו ובארכו "ברכת המזון" תם קאלו להו: שפת אלדי אחנא כללינא אלבלאד כלהא וגנא צפנא ענדך! ועלא האדא נרגבוך לתכברנא עלא אפעאילך וסירתך.

330

פקאל להם יא אסיאדי אנתם קאעדין תשופו פי צעפי ופקרי ואנא מא ענדי חתא צנעה גיר כדמת האד אלגנאן אלדי קאעדין תשופוה קודאמכם. פקאלו להו חתא לוכאן הכדא נחבבוך תערפנא אידא אנתי מן צגרך פי האדי אלכדמה או אש תעדדא עליך. פקאל להם: יא אסיאדי אידא תחבבו נערפכם אש תעדדא אלייא האו נערפכם בכל שאי. תערפו אלדי באבא כאן מן אכאבר לבלאד ומן אגניתהא. וחין מאת כסרת גמלת אלרזק אלדי כאן ענדי. וחין שאפוני נאס אלבלאד טררדוני וכרהוני. פכרגת וגית להאדי אלבוקעה ובנית פיהא דאר וגרסת האד אלגנאן וזרעת פיה אלכצארי. וצרת אלדי נחצצל מן אלגנאן נביעהו ונעטי אלנצף צדקה ללפקרא ואלנצף נסתקאת בינהו אנא ועאילתי. ודמת עלא האד אלתמשייה חתא להאד אלוקת בדון חתא כלאף!

330

פקאלו להו תערף אלדי הקב"ה כתת אגרך יאסר לאנהו ראינא פי יד מלאך כסוה ביצה צאויה יאסר כיף עין אלשמס וחין נשדנאהו לאשכון האדי אלכסוה? קאל לנא אלדי האדי אלכסוה לך אנתי. וגינא באש נהנניוך ונפררחוך. ולאכן נקולו לך אלדי אלכסוה מאזאלת נאקצה אלחאשיה דאיר סאיר. ועלא האדא אלדי חרצנא וקאבלנאך לנעררפוך אלדי הקב"ה יסחן לך אידא תציד פי האד אלאפעאל אלמלאח מתאעך. וחין סמע יוסף אלגנאן האד אלכלאם פרח ובארכהם ושכרהם ובקאווהו בכיר ומשאו עלא נפסוה. ואמא מרתהו חין סמעת האד אלכלאם קאלת להו שפת אש קאלולך אלחכמים? אלדי אלכסוה מתאעך מאזאלת נאקצה אלחאשיה. ודלחין אעמל גהדך לתכממל כסותך ולם תכלליהא נאקצה. פקאל להא נעם כלאמך הווא כלאם מתאע אלנסא אלמלאח. ולאכן האך קאעדה תשוף ועארפה בפקרי ולם ענדי גהד לנעמל אכתר מן אלדי קאעד נעמל. פקאלת להו אסמעני יא סידי וכוד דבארתי באש יחסן לך אלמולא. דלחין קום כררגני ללסוק וביעני!

340

ואעטי אלפלוס צדקה ללפקרא. וימכן בדאלך תכממל כסותך. פקאל להא נכאף באלך אלשארי יכון ראגל שררי ויוצצלך לפעל לחראם והאך אלסאעה תפסד אלכוסה כלהא! פקאלת להו אנא נחלף לך באמאן אלסמא אלדי האד אלכלאם עמרהו מא יציר עלא ידי אבדן!

פסמע ראגלהא לדבאריתהא וכרג באעהא פי אלסוק ואעטא חקהא צדקה ללעניים. ולאכן סידהא אלדי שראהא חין ראהא אלדי זינת אלצורה וגמילת אלחסן ואלאוצאף חב ליגצבהא וליס קדר עליהא. תם וכלהא עלא דארהו ואעטאהא גמיע אלמפאתח פי ידהא. פקאלת להו יא סידי אנא ליסני קאדרה חתא נכון לך וכילה עלא כל אומורך! פחמק סידהא עליהא חמק שדיד ולמא אשתר גצבהו עליהא ושעלת פיה נאר אלחמק קאם ואעטאהא לראעי אלגנם ווצצאה ליגצבהא ויראודהא ען נפסהא ויעדדבהא ויצרוהא באלעצא! פכדהא אלראעי וצאר יגויהא פי כל יום ויום. ולמא לם וגד מנהא אלמואפקה צאר יצרבהא באלעצא ודמגהא ומרר להאחיותהא וכל אלכדמאת אלקאצחה. ומע כל דאלך לם קדר עליהא. והייא מא צארת כאן תתנכציץ באלבכא ותסתרגא לרחמת אלסמא. ותעדדאו עליהא אייאם כתירה והייא פי חאלת אלעדאב.

350

ואמא ראגלהא יום מן אלאיאם יעדדא בציפה מרתכפייה והייא כאנת מעדדבת אלנפס ומחזמה פי שכארה וכלהא צרבאת ודמגאת. פקרב להא וקאל להא: תחבשי יא סידתי נשריך לתכון לייא ללמרא! ונכללצך מן גצרתך? פקאלת להו יא סידי ליס יתיססר דאלך! לאני אנא מרת ראגל. פזאד יגויהא באלכלאם ויבששרהא באלכיראת ואלזהואת. והייא ליס סמעת לכלאמהו וזאדת בכצתהו וחקרתהו אלדי באקי מתשדד מעהא פי האד אלכלאם ותקבחה עליה. וחין סמע אלראגל גמיע כלאמהא ערף אנהא ליס כאלפת עלא ימינהא וליס פסכת עאדהא. פרפע אללתאם מן עלא וגההו וכשף להא אשכון הווא. פלמא ערפתהו אנהו זוגהא טאחו עלא אענאק בעצהם באלבוס ובכאו בכא כביר ידוור אלקלוב. פטלעת צלאתהם ללסמא וסמע אללה צורתהם. פסמעו חס מן אלסמא ינאדי ויקול: אפרח יא יוסף אלגננאן! אן כסותך כמלת! וכסות מרתך אכיר מן כסותך! אמשי ללמוצע אלפלאני ותוגד פיה מאל כתיר אלדי כאן כנוהו אבוך. פמשא ולקא כנו מן אלפצה ואלדהב ואלאחגאר אלמתנה ואלדיאמנט שאי כתיר בגיר חסאב. ופי האך אלוקת פך מרתהו ועאוד שראהא באלפלוס

360

וזאד עמל צדקה ומחסנאת מעא אלפקרא טול אלזמאן. ועאש יוסף ומרתהו פי כיאר אלעישה. מסתבאר כיין מן אללה פי כיר ואלחסנאת. אילא אככר אלאיאם ואלאוקאת.

370

מעשה אלמלך שכור

מעשה גרא פי עאם 4085 אלדי הווא עאם 257 ללחרבן. פי בלאד בגדאד הי מדינת בבל אלדי פי האד אלזמאן כאנת תחת חכמת אלסלטאן שכור. וקאם ואחד ראגל גאהל ודוור עקול אלנאס וצאר יודדיהם פי חואיג מתאע כפר. ובקא יצחח להם אלדי תמא פי אלדניא מוגודין זוג אילאהאת ח"ו. אילאה מנהם יחכם באלמליח ואלאילאה אלתאני יחכם באלקביח. ותבבעוהו פי עקלהו נאס כאפרין חתא צארו כלק כביר אתגמעו מעאה ותפקו באש יפאתנו אלבלדאן ויאכדוהם לירדדוהם עלא עקליאתהם.

האדא אלראגל כאן אסמהו מאני. ופי אוול תכמאמהו חט קבאלתהו ליכון ימשי לבגדאד ותפאתן מעא סלטאנהא שכור אלמדכור. וחב ליפך אלבלאד מן ידהו באלחרב ואלסלאה. וחין וצל אלכבר ללסלטאן שכור אלדי האדא מאני קאעד יחצצר נפסוהו ליגי יפאתנהו. קאם וכתב הו גואב וקאל להו: תערף יא חצרת אלסייד מאני אלדי אנא שכור סלטאן בגדאד מכתתר פי סלאמך וסלאם אלכבאראת אלדי מעאך וסלאם גמלת עסאכרך וגנוודך ורגאלך. ולאכן חין סמעת ובלגני אלדי פי קצרך לתגי תחארבני. כתבתלך גואבי. האדא ובעתתהולך מעא כבאראת דאירתי באש תעאהדני בעאהד אלזמאן ואלצוהבייה ולא תצרני בשאי. ואנא טאיע לאמרך ומתבבע פי דינך. ונזיד נגצב לנאס באש יתבעו דינך באלזמאן. ולאכן גית נרגבך באש תעמל ענדי זיארה אנתי וכבאראתך ונתעאהדו מעא בעצנא בעאהד צחיה. וגמיע אלדי פי באלך אנא נתממהולך. תם רסל אלגואב מעא כבאראת דולתהו ומשאו ואעטאו אלרסאלה פי יד מאני. וחין האדא מאני פתח אלגואב וקרב כטאבהו ומענאה. פרח יאסר וזאד תכבבר פי נפסוהו וחט פי באלהו אן תכמאמהו הווא אלתאבת. ואממן פי רסאלת אלסלטאן שכור.

380

390

ובעד באייאם קאם האדא מאני וכדא מעאה ארבעה מיאת ראגל מן אלפילוסופים מתאעהו ומשאו אלכל מעא בעצהם ודכלו לבגדאד. וחין וצל ללמדינה נול אלמלך שכור וקבלהם בחסן אלקבול ועמל להם מקאם עצים וגאבהם לדארהו. וקאעד מאני עלא כרסי

אלסלטנה ואדן באש יאכדו האך אלארבעה מיאת ראגל אלדי גאו מעאה ויצייפוהם ויכברו ביהם בתכביר ותעצים זאיד. תם אמר רגאלהו באש בעד מא יפטרוהם וישרבוהם יאכדו באלזוג רגאל באלזוג רגאל מנהם וידככלוהם ללגנאן וידבחוהם ויעללקוהם עלא אלאשגאר מתאע אלגנאן.

פצנעו כודאם אלמלך שכור כל מא אמרהם סידהם. ואלמלך שכור קעד יפטר מעא מאני בגמיע אלכיף. ובעד מא ופא אלפטור וערף אלמלך שכור אלדי אלארבעה מיאת ראגל תעללקו. קאל אלמאני האייה קום יא חביבי מאני נדכלו ללגנאן ונדולשו שוייא. פקאמו מן חינהם ודכלו ללגנאן. פרפד עיניה מאני ולקא אלארבעה מיאת ראגל אלדי גאו מעאה כלהם מדבוחין ומעללקין עלא אלאשגאר. פקאל להו אלמלך שכור: יא מאני! שפת רגאלך אלדי תקול עליהם אנהם אנביא ומסתנגמין מתאעך. ואנתי תאממן פי כלאמהם ולם פקת בגלטאתך ולאכן אנתי קלת אלדי תמא פי אלדניא זוג אילאהא. ואחד יחכם עלא אלמליח וואחד יחכם עלא אלקביח. ותערף אלדי אלאילאה אלדי קאעד יחכם עלא אלקביח הווא אלדי קאללי באש נדבחהם ונעללקהם. בסבת יערפו גמיע אלכלאיק אלדי אלאילאה אלדי יחכם עלא אלמליח הווא אקוא מן אלאכור. ואנא יצהרלי אלדי וקעת כצומה בינהם אלאתנין עלא כאטרך. ואחד ראצי ביך וואחד ליסהו ראצי ביך. ופי האדי אלסאעה אלדבארה אלדי גאתני מליחה באש תופא האדי אלכצומה ויתקץ אלנזאע אלדי בינהם. הייא לנכון נעללקך מעא אלנביא מתאעך!...

ופי האך אלחין אדן אלמלך שכור ודבחו מאני ועללקוהו מעא אלארבעה מיאת ראגל אלמסתנגמין מתאעהו. ופי האך אלסאעה קאל אלמלך שכור: "כן יאבדו כל אויבך ה'" יעני הכדא יתהלכו גמלת אעדאיך יא אללה. וחין שאפו בקיית אלנאס אלדי כאנו תובבאע מאני ועקלייאתהו. וראו אש גרא פיה ופי כבארטהו פאקו מן גלטתהם וערפו אלדי מא תמא כאן אילאה ואחד פי אלדניא. אללה ואחד ואסמהו ואחד!

האדא אלמעשה מגיוב פי ספר העקידה פי פרשת ואתחנן נמן כתירת ר' אברהם כלפון ז"ל.

מעשה ר' שמעון קייארה

מעשה גרא עלא אלרב רבי שמעון קייארה פי עאם 4500. וכאן האדא אלרב אסמהו מפכור פי לעב אלסטרנג ולא כאן ואחד אלדי יקדר ילעב מעאה אלסטרנג וילגלבהו. וכאן ענדהו ולד צגיר עמרהו סתה סנין אסמהו אלחנן אלדי אובה עלמהו לעב אלסטרנג מן צגרהו וצאר אלולד עארף מליה פי האד אללעב אלעצים וגארק פי בחוראתהו אלכבאר. ומעא דאלך האדא אלולד כאן האדק יאסר פי אלקראיה מתאעהו. ומן צגרהו צאהרה עליה אלחכמה אלכבירה אלדי כאסבהא פי עקלהו.

וכאנת ענד רבי שמעון ואחזה רומייה כדימה אלדי כאנת כל יום תוצצל אלולד ללכותתאב ותגיבהו. וגרא אלדי פי יום מן אלאיאם אלכדימה גא פי עקלהא באש קאמת אלולד אלחנן כיף אלעאדה. ולאכן פי עוץאלדי אדדאתהו ללכותתאב משאת אדדאתהו ענד אלבבאס מתאעהא ואעטאתהו להו וקאלת להו כוד האד אלולייד ורד באלך עליה מן שאן אלדי הווא ולד האדק יאסר ושבאב ומזיאן כתיר. והאדא יכיד באש יבאק יהודי ומא כיארהו כאן כיף יכון רומי. ואנא נגגמת תווא סרקתהולך מן אלדיה באש תאכדהו ענדך ותרד באלך עליה יאסר ותרבביה מן ידיך!

ופי האך אלחין תקדדם אלבבאס וכדא מן ידהא אלולד וחצרהו ענדה וקררבהו ללמעבודה מתאעהם ורש עליה מן אלמא מתאע עבודה זרה אלדי יתסמא "מים הזידונים". ומנע עליה אלכרוג ללשארע בחית אנהו אלולד אלחנן צאר מתל אלמסגון ולא עמרהו יכרג ללשארע ולא ישוף באב אלדאר. ובטול אלזמאן אלולד נסא גמלת נאסהו. ונסא אובה ואמהו ודינהו אלדי כאן בדא יערפהם פי אלצגר. וצאר יחסב מעא עקלהו אלדי הווא ולד האך אלבבאס. ומעא אלדי הווא האדק יאסר תעללם דינהם וצאר בבאס כביר. ואתפכר יאסר מן כתר אלחכמה ואלערף מתאעהו ובקא יכבר פי אלקדר ענד אלנצארא חתא וצל הווא כביר אלבבאסא אלכל וסממאוהו באסם פיפיר אלדי מענתהו אלפאפא¹⁰ אלכביר עליהם!

ואמא מן אלרב שמעון קייארה. מן יום אלדי ראח עליה ולדהו אלחנן ומא לקאוהושי פי חתא גיהה קעד חזין הווא ומרתהו ולם פסכו אלחזן עליה ולם קדרו ליצברו

¹⁰ La *pe'* no porta diacríticos por lo que consideramos este término como un préstamo.
VOLUMEN II: EDICIÓN Y TRADUCCIÓN

עלא גריבתהו. וקעדו פי חסדה וגבינה בגיר קיאס. ולאכן אלולד אלחנן כיה כבר וצאר הווא אלפיפיר מתאע אלבבאסה אלכל. גאה אלתכמאם פי באלהו אלדי הווא מאהושי ולד אלבבאס. וצאר עאמל גבינה פי קלבהו אלדי מא יערפשי אשכון ואלדיה. ומן כתר אלגבינה אלדי כאן עאמלהא פי קלבהו אתפככר אלדי אובוה כאן ילעב אלסטרנג מליח ומא תמאשי אשכון יגלבהו. וגא אלתכמאם פי באלהו וקאל ימכן מן לעב אלסטרנג נקדר נעקל באבא! ומן האך אלוקת צאר יצאחב בעץ עולאמא מן אליהוד וירגבהם באש יגיו קודאמהו כל יום תלאתה מן אלאכתר חאדקין מתאעהם. ופי יום מן אלאיאם משאו להו תלאתה מן כבאראתאליהוד וכאן בינהם ר' שמעון קייארה אובו אלולד. וחין דכלו קודאם אלולד אלדי הווא אלפיפיר לם עקלו בעצהם מן שאן אלדי כל ואחד מנהם כבר ותבדדל עלא צאחבהו. וחין דכלו קודאמהו עמלו להו קדר ומקאם עצים. וכדאלך הווא פרה ביהם ועמל להם ודאלך מקאם עצים וצייפהם תלת איאם. ולאכן מן וקת אלדי שאפהם צאר קלבהו פארה וזהואן בגיר מא יערף עלאש. ודאמו תלת איאם והומאן יתגאדלו מעא בעצהם פי אלעלום אלגארקה. ופי אליום אלתאלת קאל להם פכמשי אשכון יערף ילעב אלסטרנג? פגאובהו אלרב שמעון וקאל להו: אנא נערף אלסטרנג! וקאל אלולד חתא אנא ענרף נלעב. ולאכן מן וקת אלדי כנת צגיר מא לעבתהושי!

450

460

תם גאבו אלטאולה מתאע לעב אלסטרנג וקעד ילעב אלרב שמעון מעא כביר אלבבאסה אלדי הווא אלחנן ולדהו. ולאכן חין כאנו ילעבו אלרב שמעון שאף אלדי אלבבאס קאעד יכרג באלמנאצל אלדי כאן עללמהם לולדהו כיה כאן צגר וחין תפככר דאלך קאם יבכי. וכדאלך אלולד חין שאף אלמאזל אלדי כאן יכרג בתהם אלרב שמעון תפככר וקאל האדו אלמנאזל אלדי כאן יכרג ביהם באבא! וגאתהו אלבכיה ולאכן חצר נפסהו ולם צאהר שאי וקאל ללרב שמעון עלאש קאעד תבכי? פקאל להו תפככרת ולדי כאן צאעלי צגיר מן שאן אלדי כנת עללמתהו לעב אלסטרנג. ותעללם ילעב מתל לעבך האדא אלדי קאעד תלעב פיה תווא מעאיא. והאדא ולדי כאן צאע עלייא מן וקת אלדי כאן עמרהו סתה סנין...

470

פי האך אלוקת קאם אלפיפיר ודכלל למקצורה מתאעהו ונאדא לרבי שמעון וקאל להו: מא תבכישו אכתר! ראני אנא ולדך וחשאשת כברך!... והאדא מא קדרר ראבי! ופי האך אלוקת טאחו עלא אענאק בעצהם ואלבוס ואלכבא בדמוע כתירה. וקאל אלולד דלחין

נשופו אש הייא אלדבארה אלדי נעמלו. וגאובהו רבי שמעון. דאלחין תמא כוף כביר לוכאן נקול אלדי אנתו ולדי אלחנן. פקאל להו מא תכאפשי גיר אצבר שוייא אייאמאת מן אלזמאן ברך ואנא נעמל תאויל ונכרג גמלה מן האדי אלתבה. תם רגעו האדוך אלתלת יהוד לדיארהם. ומנהם אלרב שמעון קיאררה אלדי רגע לדארהו פארח פרוחה כבירה מא פיהאשי קיאס ולא עבאר. ואלולד אלחנן עמל לבוה מקאם כביר פי אלבלאד ורגגעהו צאחב וציף עצים. ובעד באייאם קדר אלחנן עמל חילאת ותאוילאת וכרג מן אלתבה אלדי כאן פיהא. ורגע ללדין אלקדוש דין ישראל. והווא אלדי עמל אלפיוט אלדי נקראוהו פי אלנהאר אלתאני מתאע ראש השנה והווא פזמון "אל חנן נחלתו ביניהם". והאד אלפיוט אלדי עמלהו אלולד אלחנן באקי נקראוהו חתא להאדא אלזמאן. וכממלו אייאמהם פי אלכיר ואלסלאם. האדא אלמעשה אנוגד בכתיבת יד רבי אברהם כפון ז"ל.

480

מעשה ר' אכסנדר אלצבוע

כאן ואחד חסיד ועשיר כביר יאסר. סאכן פי בלאד מן אלבלדאן. וקלבהו אשתהא ליבדדל סכנתהו וימשי יסכן פי ארץ ישראל. פגמע כל רוקהו וכל מא יכסב וקצד אלספר לטריק אלקדס. ופי טריקהו תעדדא עלא בלאד צגירה סאכנין פיהא אליהוד. ותעטטל תמא שוייא אייאם באש ירתאח מן תעב אלספר. והנאך שאף ואחד יהודי אסמהו רבי אכסנדר אלדי כאן כרתת אלנהאר והווא פי אלצלאה מלפוף באלטלית ואלתפלין ולאיהי גיר פי צלאתהו. וכמם אלחסיד מעא נפסהו וקאל קדאש נבקא מתהנני כיף נכללי גמלת רזקי ומאלי אמאנה ענד האד אלחסיד אלמופצצל האד אליהודי אלכשר. ונכון נמשי לארץ ישראל ונחצצר אלדאר לסכנתי ונרתתב אחואלי ומא ילזמני ובעד נרגע להוני ונאכד מאלי ונמשי ביה מתהנני. והכדא כיר ביאסר מן אלדי נדדיה פי ידי בהאד אלוקת אלדי תמא כוף ואלדי ימכן יתפככלי מן אלקטעייה אלדי פי אלטריק.

490

ופי האך אלוקת קעד האד אלחסיד פי אלצלאה יסתנא סואיע כתירה חתא רבי אכסנדר ופא מן צלאתהו. פמשא להו וקאל להו: סאמחני יא סידי לנעררפך אלדי אנא תעדדית מן האדא אלטריק באש נמשי נסכן פי ארץ ישראל. ואנא פי האדי אלבלאד גריב ומא נערף פיהא חתא בנאדם. ועלא האדא גית נטלב מן פצלך באש גמיע אלרוק אלדי ענדי

קליל או כתיר נכון נחפצהו ענדך מן שאן כאיף עליה מן אלקטעייה ואלסורראק אלדי מרראת יהגמו עלינא פי אלטריק. ואנא נחב נכלליה ענדך אמאנה חתא נמשי לארץ ישראל ונרססם אחואלי תמא ונכרי דאר ונחצצר כל מאילזמני. ובעד נרגע בע"ה ונאכד אמאנתי ידך.

500

פגאובהו רבי אכסנדר: מליח יא ולדי. וכלאמך חציח. תקדר תכללי גמיע רזקך וכל מא ענדך פי ידי. ואנא נחפצהו לך פי אלכזנה מתאעי אלדי נכבבי פיהא רזקי. ויכון קלבך מטמאן ומתהנני ולא תתרהב ולא תכאף מן חתא שאי. ותקדר תמשי עלא כיר לארץ ישראל ותרססם אחואלך. ובע"ה כיף תרגע נסללמלך אלאמאנה כיף אלדי אעטיתהא לי. ואלחסיד כדאלך עמל וסללם גמיע רזקהו פי יד רבי אכסנדר ומשא פי טריקהו לארץ ישראל.

וכאן בעד באייאם מן וקת אלדי משא אלחסיד לארץ ישראל ורססם אחואלהו הנאך וכרא דאר וכללא מרתהו תמא. עאוד רגע לבלאד רבי אכסנדר באר יאכד מאלהו אלדי אממנהו ענדהו. וחין וצל להו וסללם עליה וקאל להו נשכר השי"ת אלדי פי האד אלוקת תממית גמיע אומורי ורססמת אחואלי פי ארצנא אלמוקדסה. ודלחין נטלב מן סיאדתך לתעטיני מאלי אלדי אממנתהו ענדך לתחפצהו פי ידך. פגאובהו רבי אכסנדר וקאל להו: אנא מא נערפכשי באלכל ולא עמרי ראיתך ולא שפת וגהך אבדן"...

510

וכאן חין סמע אלחסיד האד אלכלאם. אלצו רגע קבאלתהו צלאם. ורעש ותגייר גיאר כביר מן כתר אלצער אלדי חסהו פי גסמהו. פטאח עלא וגההו ללארץ יבכי ויצעק ויתחנן לרבי אכסנדר באש ירחם עליה. ולא יעמל מעאה כל האד אלוואנה אלכבירה ויכלליה פארג מן כל מא יכסב. עלא כאטר האדך אלדי ענדהו ולא יכסב גירהו! ורבי אכסנדר קאם פי וגההו באלעיאט ובכצהו ודזהו בקולבהו אלדי עמרהו מא יערפהו ולא עמרהו שאפהו ולא כדא מן ידהו חתא חאגה! ואלחסיד אחמסכין חין שאף האד אלגלבה אלדי חתחת עליה ח"ו ומא לקא חתא דבארה. ושאף נפסהו אלדי צאעלהו גמיע רזקהו ופצל עריאן מן כל מא יכסב! רגע לוראה בקלב מכסור והווא פי שדדת אלחמק ואלגצב ומשא ללצלאה ודכל ישהק ויבכי אלקהר. ובדא יצללי ויקול: "יא רבונו של עולם! אנתי הווא סייד אלדניא ומנך תכרג חכומה! אנתי תערף אלדי אנא מן דאים כאן אתכאלי ביד ורגאיה פיך. ואנא חין ראית האד אלארגל וכתב תבקיחהו פי אליהאדה ותלחיפהו באלטלית ואלתפלין

520

כתרת אלנהאר. חסבת אלדי הווא יהודי כשר כאיף אללה ומאממן. וסללמת כל רזקי פי ידהו. ודלחין ראית אלדי כל האך אליהאדה אלדי הווא פִּיהא גִיר לעינין בני אדם. וגִיר באש יחצצל ויגדר אלנאס אלדי יחסבוהו פי בנאדם כשר ויאממנו ביה. ופי האד אלוקת יא סייד אלדנייא! חכומתי הייא מן ענדך ותכרג מן חתה ידך! ואתי ברך! אלדי תקדר תגאוב לצלאתי ותורריני עגאיבך! ותסתנקם נקמי מן האד אלאגל אלכדאע. חתה ינערף אלכל קוותך אלכבירה וישהדו אן מוגוד אילאה חאכם פי אלארין! וקאדר ליכללך אלמצלום מן יד צאלמהו!"...

530

ולמא כאן אלחסיד פי אלצלאה הווא יבכי ויתצררע בקלב מוצצע ומכסור. ואידא ביה אנכשף קבאלהו אליהו הנביא ז"ל וקאל להו לא תכאף ולא תתרכש ולא תתגייר. קום חאלן ואמשי למרת רבי אכסנדר וקול להא: באלאמארה אלדי פי לילת פסח אלדי תעדדאת כלא הווא ומרתהו אלחמין. וכדאלך פי נהאר כפור כלא פי אלצבאח קבל מא ימשי ללצלאה. יקללך ראגלך תעטיני אלאמאנה אלדי כלליתהא ענדהו אלמכבביה פי אלבוקעה אלפלאנייה. ואלמראה פִּיסע תעטיך אמאנתך. ואלחסיד כדאלך עמל ואסתננא חתה רבי אכסנדר אלצבוע כרג ללוסוק ליקצי אשגאלהו. ומשא למרתהו וקאל להא אלכלאם אלדי קאלהו להו אליהו הנביא. וחאלן אלמראה מדדת להו גמלת אמאנתהו כאלמהו ואעטאתהא להו. פִּכדא אלחסיד רזקהו ומשא פי טריקהו באלסלאם זהואן ופרחאן. ופמחהו מליאן באלשכר ואלתסביח ואלתהליל להשי"ת. מוכללך אלצעייף מן אלקוי מנהו. ופאכך אלמצלום מן אלצלום.

540

ואמא רי אכסנדר אלצבוע חין דכל לדארהו לאמתהו מרתהו עלא אלאמארה אלדי בעתהא להא באש אעטאת אלאמאנה למולאהא! וחין פִּאק רי אכסנדר אלדי אמרהם ושרהם תפאק ואנערף ענד אליהוד. ולם בקא יקדר ליעיש אכתר בין האך אלנאס. קאמו הווא ומרתהו ומשאו ילווגו ואין יופאו עמרהם. ימח שמם וזכרם.

מעשה אלצבאיה שושנה וחנה

גרא מעשה עלא ואחדה צבייה אסמהא שושנה אלדי כאנת חאדקה יאסר ועאקלה ומרובייה. וכאנת תתעללם פי אלמדרסה אלעלום אלכברא. ולאכן האדי שושנה כאנת חולת

550

אלעינין וכיף תתכללם מעא ואחד עיניהא מא יבקאשי קבאלה אלא יבקאו עלא גנב. וצארת מתל אלמצחכה ענד אאבנאת צאחבאתהא. ובאלאכתר ענד צאחבאתהא חנה אלדי כאנת מזיאנה יאסר וטגאת בזינהא וגמאלהא כתיר. וצארת תבכץ פי אלבנת שושנה ותתפיסך ותצחך עליהא. ופי יום מן אלאיאם גאת חנה אלמזיאנה לשושנה אלחולה וקאלת להא והייא תתפיסך עליהא: יא שושנה! עלאש תשופנישי באלמסתוי קבאלה ותדוור עיניך מן קבאלתי?...לאזם יכון כרהתני ומא תחבנישי!... ואמא אלבנת שושנה אלדי פהמת מענת כלאמהא. גאובתהא: אש בידי מא נעמל יא חנה! אנא מא ענדישי קודרה לנצאוב אלמעווג אלדי תעמלהו אלטביעה. ולאכן קבאלת האדא אנא נסתחפץ פי כל וקת באש נבקא מרובייה וליס נבכץ חתא בנאדם מכלוק מתלי!

וצאר אלדי בעד מדדה קלילה מן אלזמאן מרצת חנה באלברץ. ודאמת פי פרש אלמרץ אייאם כתירה ווצלת חאלתהא וחיתתהא פי כטר. וואלדיהא תגבנו עליהא גבינה כבירה. ובעד אייאם כתירה בראת מן מרצהא. ולאכן אלמרץ עמל פיהא חאל ואלכרתה פי וגההא אלדי מסך צורתהא וצינהא. והאך אלחסן ואלגמאל אלדי כאן ענדהא ופא להא וצאר וגההא כלהו בקע ומליאן נקט נקט חתא יעיפהא כל מן ינצרהא! וחין צחחת באלכמאל קאמת ומשאת ללמדרסה וצארת מתחשמה כתיר ובקאת תגטטי וגההא בידיהא ותבכי. פקרבת להא ואחדה צבייה מן אצחאבהא וקאלת להא: יא חנה עלאש תבכי תגטי וגהך? וחין סמעת חנה האד אלכלאם צננת אנהא קאעדה תתפיסך עליהא. ורפעת צותהא באלבכא וקאלת:

ליס עלא כאטר אנהלך וגהי אלדי קאעדה נבכי! גיר אנני וגעני קלבי ותפככרת אלדי כנת תפיסכת עלא צאחבתי שושנה! ולם קרית חסאב ללזמאן אלדי יכללץ לכל ואחד עלא קד אפעאלהו. ואלדי תפיסכת אנא ביה וצצל אלצמאן באש אצחאבי יתפיסכו בייא. ויא סעד אלנאס אלחאדקינ ואלפאהמין פי אסראר אלדניא ועגאיבהא!

מעשה נאפוליון ואליהודי אלמומר

גרא מעשה פי אייאם אלקיסר נאפוליון בונאפארתי. אלדי כאן ענדהו ואחד יהודי וזיר וכבברוהו פי אלמנולה ואלמקאם. ולאכן האדא אליהודי למא רא אלכברא אלדי הווא

פיהא גא פי באלהו ליכרג מן דין אליהוד גמלה ומשא תעננק בדין אלנצארא וחסב פי באלהו אלדי דלחין יזיד יכבברהו אלמלך נאפוליון פי אלקדר ויעלליה עלא גמלת אלזורא. ולאכן תכמאמהו האדא כאן באלעכס ענד נאגוליון האך אלמלך אלעאלם. וענד מא סמע האד אלכבר בכצוהו וכרההו ונזעהו מן גמיע דרגאת אלשרף אלדי כאן פיהא. וקאל: האדא אלכנאדם אלדי בדדל דינהו וכאן עאהד אבבאתהו וגדודהו. ליס בקא אכתר מאממן ענדי! לאנהו לם יצעב עליה חתא יכונני ויגדדני חתא אנא. וכיף נאפק עלא כאלקהו מא יצעבאשעי עליה לינאפק עלייא. והאדא לם יסתאהל חתא מקאם! וטאח האד אליהודי אלמומר. ורגע אסמהו ללבכץ וללעאר.

580

מעשה יוסף פיירו

גרא מעשה פי גזירת אלכורסיכה עלא ואחד יהודי אסמהו יוסף פיירו אלדי כאן אנסאן מליח וכרים בנייה צאפיה. ומא לאהי כאן פי כדמתהו ופי פעל אלכיר ואלאחסאן. ומן דאים דארהו מפתוחה ללגורבא וללציפאן. וכל וקת אלדי ישוף ראגל שאקי או מחתאג יציפו פי דארהו ויוככלהו וישררבהו ויכסיה. ואידא ישוף בעץ אלכדאם עיא ומרץ יסתאדנהו ענדהו ויציר יוצבהו עלא מרצהו חתא יברא ויקום בכיר ויזיד יתכררם עליה באש יקדר יכדם עלא נפסוהו. והכדא כאנת סירתהו טול אלאיאם חתא קאלו עליה נאס אלבלאד אלדי דארהו דאר אברהם אבינו!

590

וגרא אלדי פי מררה מן אלמרראת גא ואחד שאיב מריץ וכדאה האדא יוסף פיירו ענדהו. ודאם אלשאיב מריץ מדת עאם ונצף באש ברא מן מרצהו. וחין קאם אלשאיב אלמדכור וחב ירגע לבלאדהו זאד אעטאה יוסף נציב מליח פלוס ובעתהו. ווצל האד אלכבר לקאידי אלבלאד ונאדא יוסף ואסתכתר כיר עלא מלאחתהו וקאלו להו מן אין ענדך האד אלמאל באש תעמל האד אלכיר כלהו? ואנתי מאכשי גני ומשהודבין אלאגניא! פקאל להו יוסף: מא תקולשי יא סידי האדא אלכלאם! לאני ולו ליס ענדי כזנה מתאע מאל. כסבת ענדי תלת כזנאת אחסן מן כל אלכזאין! אלכזנה אלאוולה. הייא כדמתי בערק גביני. ואלכזנה אלתאניה. הייא ליס נכררג מן כיסי כאן אלדי ילזמני. ולא נכררג חתא פלס פי גיר טריקהו! ואלכזנה אלתאלתה. הייא קנאעתי ופרחתי באלקסם אלדי יעטיני כאלקי. ובהאדו אלכסיבאת

600

אלדי כססבני רבי' סובחאנהו האך תנצ'ר בעיניך באנני ראגל גני. ולו אלדי אנא מא נכסב
שאי!

פקאל להו אלקאיד: ענדך אלחק פי כל מא קלת. ויא סעדך ויא סעד אגרך ענד
אלרב אלכאלק אלדי יעאונך! לאנך ראגל בנייה צאפיה וסירה מסתקימה. ומן כתר מא תחס
אלקאיד מן פעל האדא יוסף פיירו עמל תאויל מעא אלחכומה מתאע פראנסא האך אלזמאן.
וצארת תעאונהו במבלג פלוס פי כל סנה ליסתעאן ביהם עלא זיאדת פעל אלכיר ואלאחסאן.
וזארת קללדתהו בוסאם אלשרף אלכביר מן אלדולה אלפראנסאויה

(6) מעשה צדיקים

10

אלכתאב אלסאדס**מעשה רבי משה אלפרנגי**

מעשה גרא אלדי פיה יחכי עלא סבב וגוד ספר רבינו בחיי אלמכתוב עלא
 אלתורה. כאן ואחד ראגל אנוס יעני כאן רגע רומי באלגצב עליה לעיון אלנצארא ויצאהר
 נפסהו אנהו רומי. ולאכן פי אלחקיקה הווא יהודי אבן יהודי. ומן כתר אלגלות אלדי כאן
 תמא האך אלוקת ירגעו נצארא באלגצב עליהם ויצירו ידכלו ללכניסייה מתאע אלנצארא
 ויצצלו מאעהם ויאכלו אלטריפה ויכלליו אולאדהם בלא טהארה ויכדמו פי אלשבת
 ואלמועדים ויביעו וישריו קודאם אלנצארא. ולאכן פי דיארהם יעמלו אלדין כאמל ויהפצו
 אלשבת ואלמועד ויתבעו וצאיאת דין משה רבינו אלקדוש. ואמא אידא יפטנו ביהא
 אלנצארא יקתלוהם קתלה שניעה סוא מחרוקין או מגרוקין או מרגומין. והומאן פי מחבבת
 דין משה אלעזיז. דאמו באקי יסתעמדו עלא כל אלגזירות ואלעדאב ואלקתל אלשניע. וכאן
 האדא אלראגל אלאנוס אלדי קולנא עליה אסמהו רבי משה אלפרנגי. וכאן חין אובו האדא
 ר' משה אלמדכור כבר וקרב ללמות נאדא ולדהו ר' משה וקאל להו יא ולדי אנתי תערף
 אלדי אחנא אנוסים וקעדנא דאים נתבבתו פי וצאיאת דין משה רבינו עליה אלסלאם. ולאכן
 מן כתר אלגלות ואלסכנות אלדי חטוהם עלינא אלנצארא צורנא מגצובין לנתבעו פי
 דינהם. ולאכן פי דיארנא קעדנא באקי נעמלו פי דין משה רבינו עלא אלחק אליקין. ואליום
 ראני נוצצין באש אנתי דימא תכון תפתתש באש תרגע עלא דין משה אלקדוש. ותסכן פי
 אלבלאד אלדי יכונו פיהא אליהוד ותבקא יהודי באלגהאר כיף אלדי באלמוכפי. ואנא יא
 ולדי כלליתך פלוס יאסר. וחתא לוכאן ילזם באש תכסרהם אלכל ותרגע עלא דין משה
 רבינו אכסר ומא תכאפשי ולא תסתכאד עלא כסארת אלפלוס. מן שאן אלפלוס יכלפהם
 ראבי' ויגיב אכתר מנהם. הווא אלאלאה אלכביר אלדי אעטא אלתורה לליהוד וקבלוהא
 מנהו עלא יד משה רבינו פי גבל סיני וחתא אממה מא חבבת תקבלהא גיר אממת ישראל
 אלדי קאלו "כל מא יקול אללה נעמלהוהו נוסמעוהו". וכאן חין קאלו אולאד ישראל האד
 אלכלאם וקבלו אלתברה בקלב צאפי. סממהם אללה ברוך הוא באסם אולאדי ואחבאבי

20

30

ואעטאהם אלתורה. ועלא האדא אנתי קד מא תקדר אעמל מן אלגהד קווה וארגע לדין אליהוד!

פי האד אלוקת קאל אלולד לאבוה: יא באבא אלעזיז. גמיע מא קלתלי בעדא חפצתהו ונחפצתהו אן אש אללה. ולא נכאלף עלא וצאיאתך בשאי. וכאן מן בעד אייאמאת קלאל מאת האך אלשאיב. ובעד מותהו בשוייה אייאם. קאם אלרב משה וספר מן בלאדהו ובקא ידור מן בלאד לבלאד אילא אן דכל פי יום מן אלאייאם לבלאד יקולו להא טוליטולה. ופי אלנהאר אלדי וצל להא כאן האך אלנהאר לילת פסח. יעני יום ארבעתאש פי ניסן. וחין דכל להאדי בלאד טוליטולה מא כאן יערף פיהא חתא ואחד. ובאלאכתר כדא גבינה חין שאף אלדי פיהא לם יסכנו אליהוד ולא לקא חתא יהודי! וצאר רבי משה ידור מן מוצע למוצע ומא ערפשי כיפאש יעמל ולאין ימשי. וקעד יכמם וחאיר פי עקלהו. וחין כאן מאשי והווא הכדא יכמם תעדדא עלא סוק אלכוצרה וחין וקף יתפררג עלא האך אלסוק. לקא ואחדה כאדם וקפת עלא בייאעין אלכוצרה ושראת מן גמיע אגנאס אלכוצרה אלדי כאנת מוגודה פי האך אלסוק. וכאנת תשרי מן כל שאי יאסר. ורבי משה קעד יכמם מעא נפסהו וצאר יקול: ימכן האדי אלכאדם קאעדה תשרי לליהוד. מן שאן אלדי דימא באבא יקוללי אלדי אליהוד פי לילת פסח יאכלו אלכוצרה יאסר. ומא בין הווא פי האד אלתכמאם ואלכאדם משאת ווצצלת האך אלכוצרה ורגעת ללסוק וזאדת קראת מן אלכוצרה אכתר מן אלמררה אלאוולא. פקאל מעא נפסהו: לאזם יכון רבנא אלעזיז גאבלי האדי אלכאדם קבאלתי באש יפייקני אלדי הייא קאעדה תשרי לדיאר אליהוד. תם כללא אלכאדם תמשי והווא צאר יתבעהא חתא שאפהא וצלת לדאר. וחין גאת תדכל להאך אלדאר קרב להא ונשדהא וקאל להא: נרגבך יא סידתי לתקוללי אש אסם מולא האדי אלדאר לאני נחב נערף אסמהו. פקאלת להו מולא האדי אלדאר ואחד מן כבאראת אלבלאד וענדהו טריק פי דיארית אלסלטנה. פקאל להא רבי משה יבארך פיך יא ללא קול להו תמא ואחד גריב ברראני יחב יכללמך והווא ואקף ירגא פי באב אלדאר. תם דכלת אלכאדם וקאלת לסידהא מולא אלדאר האד אלכלאם פקאל להא אמשי קול להו ידכל. פכרגת אלכאדם ואדנתהו באש ידכל ענד סידנא.

פִּדְכָל ר' משה וקאבל מולה אלדאר וסללם עליה. פִּקְאָל להו מולא אלדאר קוללי
 אש הייא קִצִייתך ואנא אן שא אללה נקִצִיילך חאגִתך. פִּקְאָל להו ר' משה תערף אלדי אנא
 גִית באש נחכילך בסררי ונעררפך בחקיקת אמרי. ולוכאן אנתי תכשף בייא תכון סבב פי
 קתלי. פִּגְאֹוּבֵהוּ מולא אלדאר קול ועליך אלמאן. ותקדר תטמאן בייא אלדי לם נכשף
 בסררך. תם זאד חלף להו ועאהדהו אלדי יכשף בסררהו. ופי האך אלוקת אממן ביה ר' משה
 וקאל להו תערף אלדי אנא יהודי אבן יהודי אנוס ומעתקד פי דין אליהוד אלקדוש. ובאקי
 נדור מן בלאד לבלאד באש נתבבת דין אליהוד. אילא אן גִאֲבַתְנִי אלקודרה אליום פי האדי
 אלבלאד ופהמת עליך אלדי אנתי יהודי אנוס כיפי! ונהאדא גִתך באש תקבלני לנעייד ענדך
 פסח. ואידא מא תחבשי ראני באיע בראסי ונמשי וכשף ללחכאם בייא וכיך ונמותו אלאתנין
 מן ידין חכם אלנצארא!

70

ואמא מולא לדאר חין סמע האד אלכלאם קאם יקטטע פי חואיגהו ויגבד פי קער
 ראסהו וטאח עלא וגההו וצאר יקול: אה מא אשום האך אלנהאר אלדי ולדנתי פִיה אמלי!
 ואנתי יא האדא גִית אליום לדארי. באש תקתלני אנא ומרתי ואצגארי פי סאעה ואחדה!
 פִּגְאֹוּבֵהוּ רבי משה וקאל להו דלחין האד אלכלאם מא ינפעכשי. כאן תחב תקבלני ענדך
 חתא נעדיי איאם פסח ונעמל דין משה רבינו מליח. ואידא מא תחבשי תקבלני כלליני נמשי
 נעמל אלדי יצהרלי ואלדי יציר יציר! ודאמו הכדא יתכאצמו ויתגאדלו וכתר אלנזאע בינם.
 ובעד רגִעו יתכללמו מעא בעצהם באלסיאסה. וחין מולא אלדאר שאף אלדי רבי משה קאעד
 יתכללם מן צמים פואדהו וגִסרת קלבהו אלמחרוק עלא דין משה רבינו אלקדוש. וערף אלדי
 האדא מא ענדהו חתא חילה ולא גִשש פי קלבהו. ופי האך אלוקת קאם מולא לדאר וטאח
 עלא רבי משה וצאר יבוס פִיה ויבכי. וכדאלך רבי משה ענדהו ובאסהו. ובקא כדאלך יבכי
 בחית אנהו תבללו חואיגהם מן כתר אלדמוע מתאעהם.

80

ובעד דאלך נשד מולא אלדאר לרבי משה וקאל להו נרגבך לתקוללי מן אין
 ערפִתני אלדי אנא יהודי! וגִית לדארי אלאוולא בגִיר מא קצדת חתא דאר אוכרא.ואלחאל
 האדא אלמאר הווא סר מוכִפי ולם יערפִהו חתא ואחד פי האדי אלבלאד. פִּגְאֹוּבֵהוּ רבי משה
 וקאל להו. יא סידי אנא מא ערפִת האדא כאן מן שריאן אלכִצרה אלדי כאנת תשרי
 אלכִדימה מתאעך. ואנא ערפִת מן אלשריאן מתאעהא וצאהרה עליהא אנהא כאנת תשרי פי

כִּצְשֵׁת פֶּסַח. וּמַעַא אֱלֹדִי אֱלִילִיָּה הִיָּא לִילַת פֶּסַח קִדְרַת עֵרְפֵת אֱלֵאמֵר וְאֵנָּה נַעֲדָא עֲנֵדִי אֱלֵכְבֵּר וּבֵאבֵא דֵאִים יִקְלִילִי אֱלֹדִי גְמִיעַ אֱלִיהוּד יֵאֱכֹלוּ אֱלֵכְצָאֵרִי מִן כָּל גִּנְסֵי פִי לִילַת פֶּסַח. וּבַעַד כָּל הָאֵד אֱלֵכְלֵאָם וְאֵנְכַשְׁף בִּינְהֵם מֵא כֵּאֵן כֵּאֵפִי. קַעַד ר' מֹשֶׁה אֱלֵפְרִנְגִי צְאִיף עֲנֵד מוֹל הָאֵךְ אֱלֵדָאֵר וְעַמְלוּ סַבְעָה אֵיִיָּאָם מֵתֵאֵעַ פֶּסַח כִּיף דִּין אֱלִיהוּד. תָּם חֵכָא מוֹלֵא אֱלֵדָאֵר בֵּאלְקִצְצָה מֵתֵאֵעָהוּ אֱלֹדִי הוּוּא יְהוּדִי מִן חֲפָאִיד הָאֵר"ש ז"ל. וְעֵאִישׁ פִּי הָאֵד אֱלֵבְלֵאֵד טוֹלִיטוֹלָה בֵּאלְמוֹכְפִי עֵיוֹן אֲחֵנְצָאֵרָא אֱלֹדִי לוֹכָאֵן יִפִּיקוּ בֵּיה אֱלֹדִי הוּוּא יְהוּדִי יִקְתְּלוּהוּ וַיִּחְרְקוּהוּ. וּבַעַד פֶּסַח סִפֵּר ר' מֹשֶׁה מִן עֲנֵדְהוּ וּבִקְקֵאָה בְּכִיר. וְחִין גָּא מִסַּפֵּר קָאָם מוֹלֵא אֱלֵדָאֵר וְאֲחַטְאָה הַדִּיָּה "סִפֵּר רִבִּינוּ בַחֲיִי" וְקֵאל לְהוּ תַעֲרַף אֱלֹדִי הָאֵדָא אֱלֵסִידוֹר עֲזִיזוּ עֲלֵיָּא יֵאֱסֵר וְעֲנֵדִי מְכֻּבְבִי פִי כֹזָאנְתִי אֱלִיּוֹם קִדָּאֵשׁ מִן עָאָם אֱלֹדִי חֲצֵלְתְּהוּ וְרֵאֲתָהּ מִן גְּדוּדִי. וּפְרַח רִי מֹשֶׁה אֱלֵפְרִנְגִי בַּהֲאֵדִי אֱלֵהֲדִיָּה אֱלֵעֲזִיזוּ וְכֹדָא אֱלֵסִידוֹר וּסִפֵּר מִן הָאֵךְ אֱלֵבְלֵאֵד בֵּאלְכִיר וְאֱלֵסֵלֵאָמָה.

90

הָאֵד אֱלֵמַעֲשָׂה אֲנוּגְד בְּכֵט יֵד ר' אֲבֵרָהָם כְּלָפוֹן ז"ל.

מַעֲשָׂה וְלֵד אֱלוֹזִיר

100

גָּרָא מַעֲשָׂה עֵלָא וְאֲחַד וְזִיר יְהוּדִי אֱלֹדִי כֵּאֵן פִּי מְקָאָם כְּבִיר עֲנֵד אֱלֵסֵלְטָאָן. וְהָאֵד אֱלוֹזִיר עַמְל מוֹכְאֵלְפָה כְּבִירָה עֵלָא אֱלֵסֵלְטָאָן וְגֵלְסוּ גְמֵלַת אֱלוֹזֵרָא לִיחְכְּמוּ עֲלֵיהָ אֲלַחְכוּמָה אֱלֹדִי תִלְזַמְהוּ. וּבַעַד מֵא תַחֲאוּרוּ פִי אֲלַחְכֵם כְּרַגְגוּ חֲכוּמַתְהֵם עֲלֵיהָ לִיכּוֹנוּ יַעֲזוּלוּהוּ מִן מֵרְתַבְתְּהוּ וְלִינְפִיּוּהוּ פִי גְזִירָה בַעֲיָדָה לִיכְמֵמֵל עֲמַרְהוּ פִי אֲלֵגוֹרְבָה וְאֱלַעֲדָאָב. וְאֱלֵסֵלְטָאָן וְאִפֵּק פִי הָאֵד אֲלַחְכוּמָה וְטַבַּע עֲלֵיהָ בַטֵּאֲבַעָהוּ.

וְחִין סַמַּע וְלֵד אֱלוֹזִיר אֲלַמְחֲכוּם עֲלֵיהָ בַּהֲאֵדִי אֲלַחְכוּמָה אֲלַקְאֲצָחָה אֱלֹדִי תַחְכַּמַת עֵלָא אֲבוּהָ. תְּגַבְבֵן גְּבִינָה כְּבִירָה פִי קִלְבָּהוּ. וּבַעַד כְּמֵם וְגַעַל נְפִסְהוּ פִי כְּפָהוּ וּמִשָּׂא עֲנֵד אֱלֵסֵלְטָאָן וְטֵאֲחַ קוּדָאָם רְגִלִיָּה וְצֵאֵר יֵבְכִי וַיִּסְתַּרְגַּב וַיִּקּוֹל לְהוּ:

יָא סִידִי וּמוֹלֵאִיא אֱלֵסֵלְטָאָן. אֵנָּה נַעֲרַף אֱלֹדִי חֲכַמְךָ בֵּאלְחֵק וְלִיס פִּיה עוּוֹג וְלֵא בֵּאֲטֵל. וְכֵאֵפִית בֵּאֲבָא בְּפַעֲלָהוּ. וְלֵאכֵן גִּית פִּי הָאֵדִי אֲלַסְאָעָה לְנֵרְגַב וְנִסְתַּרְגַּב מִן סִידִי אֱלֵסֵלְטָאָן אֲלַרְחִין אֲלַחְנִין. לִיכּוֹן יֵבְדַדֵּל הָאֵדִי אֲלַחְכוּמָה מִן עֵלָא בֵּאֲבָא וַיִּגְעֵלָהָ עֲלֵיָּא. וְאֲנִתִי יָא סִידִי אֱלֵסֵלְטָאָן בְּרַחֲמַתְךָ אֲלַכְבָּאֵר תְּקַדֵּר תְּבַקֵּל נְפִס עוּץ נְפִס. לֵאנְהוּ תַעֲרַף אֱלֹדִי

110

באבא ראגל שאיב ומריץ ולם יתיססר ליעשי מנפי פי גזירה בעידה מן ארץ תואלידהו ומפרוק מן נאסהו. וליכדמדה קאעחה. ואמא אנא אלדי מאזלת צגיר וכאמל פי צחתי וגהדי. נקדר נחמל האדי אלחכומה. והאדי תנחסב לך יא מולאיא אלסלטאן צדקה. ומתלך חכים כיה מלאיכאת אלסמא. ותעמל אלכיר מעא ואלדתי אלעגוזה אלמסכינה אלדי לים תקדר לתחמל האדי אלגבינה חין תאכדו להא עשיר חיאיתהא ותאג ראסהו זוגהא אלעזיז עליהא. ובדון שך אן גבינתהא האדי תוצצלהא ללקבר פי איאם קלאל. ודלחין יס סידי אלסלטאן. חט עלייא האד אלדנוב ומן ענדך חכמי יכרג!

חין סמע אלסלטאן כלאם האד אולוד ומחבתהו פי ואלדיה. סכף עליה וקאמהו מן דראעהו וענקהו ובאסהו וקאל להו: אנא נסאמה לדנוב אביך אלכביר. לאנהו חן עליה רב אלסמאואת וכססבהו ולד עזיז ומליח כיפך. ונזיד נרגגעהו פי מרתבהו וקדרהו. ואמא אנתי תקעד ענדי פי סראיתי לאני נחב נרגגעך פי מרתבת אבוך. ונערף צחיה אנך תתחכמם אכיר מן אבוך. ותקדר תשד אלכלפה עלא גאית אלצואב ותמששי אלדאירה פי אלטראיק אלמסתקימה. ומן אליום אנתי ואבוך תוגוד כל אלמחננה ואלכיר פי עישתכם ביננא.

120

מעשה אלצאמן ואלהגאלה

גרא מעשה פי בלאד לונדרא אלדי כאן ואחד תאגר גני צמן פי ראגל מולא פאבריקה פי קדר כסמה אלאף פרנך. ובעד קאאל מן אלדי צמן פיה מאת מולא אלפאבריקה. ובעד במדדה משא האך אלתאגר אלגני ללהגגאלה נרת אלמיית וקאל להא תערף אלדי חין כאן ראגלך חאי כנת צמנת פיה פי קדר כסמה אלאף פרנך. ואליום גית נרגבך אידא תרצא באש תדפעלי אלקדר אלמדכור ותתבבת כלמת ראגלך אלמרחום. ואמא אלמרא אלהגגאלה חין סמעת האדא אלכלאם מן אלתאגר קאמת בגיר מא קאלת חתא כלמה ומשאת ללכזאנה וגאבת אלקדר אלמדכור לתדפעיהם להו מתל מא קאל. ואלתאגר חין שאף פעל אלמראה ואמאטנהא קרב להא וקאל להא: יא ללתי! אנא לים גית בקצדי לנקבך מנך פי האד אלוקת. גיר לנערף בנפסי אידא פלוסי פלוס חלאל. ולנערף אלדי חין צמנת פי ראגלך אידא הווא מאממן וצאדק. ודלחין אלדי תצחחלי כל דאלך וערפת אלדי פלוסי לים גברו. וכאלטת גיר

130

אלנאס אלחאפצ'ין אלחק פי אלחיאה ואלמות. ראני נחזילך האדו אלפלוס ותקדר תבקקיהם
ענדך וירגעו מן חקך. ותבאקא עלא כ'יר!

140

מעשה אלזוג אצחאב

חכאו מעשה ג'רא עלא זוג אולאד אצחאב כאנו תלמידים יתעללמו אלתורה בין
גמיע. וחין כברו תממו אלעאמה מתאעהם וצארו אלתנין קויין פי אלחכמה ואלקראיה
ואלכתיבה. תפארקו מן בעצהם. ואחד כ'רג ללמתגר וללסבב. ואלתאני דכל פי ישיבה יעללם
אלאולאד פי אלתורה ואלחכמה.

אלתאגר חין אסתגרם באלכדמה ורבה אלפלוס צאר טאגי יאסר ושחיה פי חיאיתהו
ועדדא עלא גמיע אלמשחאחין אלכל! וכאן מחרום מן גמיע אלכיראת פי נפסהו ופי דארהו.
ולם יהון ביה ליצדדק חתא צאנתים ללפוקרא וללמתאגין.

ואמא מן אלצאחב אלתאני אלמועללם. כאן ראגל מליה ולטיף וכאן רחים עלא
אלעניים ויתככרם באלשאי אלדי יקדר עליה מן שהרייתהו ועאיש עישה מרצייה לא באס
עליה. ויום מן אלאיאם תקאבלו מעא בעצהם האדו אלזוג אצחאב. אלתאגר ואלמועללם.
וקאל אלתאגר לצאחבהו אלקדים: קאעד נסתכאד עליך יאסר אלדי קאעד מעררב פי כדמתך
ואנתי כ'ף אלכדים. ואש תנפעך אלחכמה אלדי ענדך ואש קצית ביהא? שוף אנא אלדי
תעללמת כ'פך האו אליום ענדי כ'יראת יאסר מן ארזק ומן אלפצה ואלדהב שאי כתיר.
ואנתי קד מא כדמת פי אלתעלים קעדת באקי שאי מא תכסב! פגאובהו אלמעללם וקא להו:
יכון פי עלמך יא צאחבי ונקול אלחק אלדי אנתי הווא אלכדים וליס אנא! באלמנגדאלדי
אנתי כסבת אלפלוס יאסר ולאכן האדו אלפלוס רגעו הומאן סידך והומאן אלדי יחכמו פיך!
וכללאוך לם תקדר תכסב חתא חוררייה פי נפסך ועישתך וחיאתך. לאנהו סידך אלמאל
קאעד יוצצ'ך כל יום באש תרד באלך עליך ותחפצהו חתא ללנהאר אלככר... ואנתי מגצוב
לחכם סידך צרת עאיש עישת אלדל ולא תרתאח לא פי פ'אקך ולא פי נעאסך. ואמא אנא
אלדי קעדת מא כסבת שאי. קדרת באלשווייה חכמה אלדי ענדי נערף כ'פאש נסיר די
אלדניא ופ'ארה בקסטמי ומרתאח פי עישתי אכ'יר מנך ביאסר!...

150

160

מעשה וציית אלעשיר

כאן ואחד עשיר כביר וחין מאת כללא ורתה כבירה יאסר לתלת אולאדהו וחין אלאולאד קסמו אלורת ואל ואחד כדא באיהו וגדו פי אלכאסה גואב מכתוב בכט יד אובהם יקול להם פיה: יא אולאדי האד אלרזק אלדי כללית לכם הווא אלנצף מן רזקי. וחין תכממלו כדמתכם באלאמונה וביראת שמים ובפעל אלכיר תקדרו תמשיו בעד עאמין מן אליום ללחכם ר' יעקב והווא יסללם לכם אלנצף אלתאני מן רזקי אלדי כלליתו ענדהו.

ואלאולאד תבבעו וצאית בוהם וצארו יכדמו עלא נפסהם ולאיהין בארואחהם ובפעל אלכיר ואלגמילות חסדים. ובארך להם השי"ת אלדי בעד אלעאמין רגע רזקהם מתני עלא יד כאן וחין משאו בעד אלעאמין ענד אלחכם ר' יעקב וטלבוה פי אלרזק אלדי כללאה ענדהו אובהם. אעטאהם צנדוק מגלוק ומטבועבחאבע אובהם. וחין חללו אלצנדוק וגדוה פארג ומא פיה כאן גואב מכתוב בכט אובהם יקול להם פיה: יא אולאדי. חין גית באש תאכדו אלנצף אלתאני מתאע אלורהה כיף אלדי כנת כתבתלכם. אנא עארף אלדי נואד עלא רזקהם אלדי כנת כלליתו לכם מררה אוכרא. והאדי הייא נצף ורתתי אלדי עררפתכם ביהא. ואידא תכממלו תסירו פי טאעת השי"ת כיף אלסירה אלדי תמששיתו ביהא חתא לדלחין. מאזלתו תזידו עלא קודאם וינזאד תזקכם ואכתר. וקאד מא תזידו תחסנו ללפוקרא קד מא תזידו תרבחו אכתר. ותכנונו משכודין ענד אלעבאד ואגכרם מן אלמולא סובחאנהו. אלדי הווא פי ידהו מפתאח אלגני. ויכון דאים פי מעאונתכם ותעישו דאים פי אלכיר.

170

180

מעשה אלטביב אליהודי

גרא מעשה אלדי כאנת ריגינא פי פראנסא סמעת אלדי תמא טביב יהודי מפכור יאסר פי איטאליא אסמהו "אלטביב מונטאלטו" אלדי אתפכר עלא גמלת אלאטובבא. ובעתת להו אלריגינא ליכון יגי ענדהא ויקעד הווא אלטביב לתאע דאר אלראי. פגאובהא אלטביב אלדי מא יקדר יגי כאן עלא שרט ואחד אלדי לם יגצבוהו פי כדמתהו ליעמל חתא חאגה מכאלפה עלא דינהו דין ישראל. ואלריגינא קבלת אלשרט וקאלת להו איגא ומא יכון אלא גרצף. וחין גא אלטביב לפראנסא וקאבל אלראי קאל להו אלראי: תערף יא טביב אלדי עלא קד מא נויט פי קלבי אן תוכמאם אלבנאדם וצפאות קלבוהו הומאן מעאה מן כלקתהו. וליס

ישקא אלבנאדם ליכסבהם באלעלם או באלרביאה. ולהאדא אנתי אלדי מן כלקתך מתקררב פי וצאיאת שריעתכם. תקדר תגיי תנתי וגמיע פאמילייתך ונאס דארך ואפעלו פעל גדודכם ואחפצו וצאיאת אילאהכם מתל גרצכם בדון מאנע. והכדא אנא זיור יתצחחלי אלדי אתם מאשיין באלאמאן מעאיא ולם יציר מן גיהתכם חתא פעל דוני. וזאד אלראי חסן מעאה חסנאת כבאר ווצצא באש פי כל זיארה אלדי יעמלהא לבעץ מריץ מן דאר אלסלטה אלדי יכון עלא בררא. לאזם לירגעוהו לבלאד קבל דכול אלשבת. וקאם אלטביב מונטאלטו עאישי פי שהרה ופוכרה ענד אלנאס אלכל ולם תכברר ולא טגא פי כדמתהו ולא כאלף עלא וצאיאת דין משה רבינו אלקדוש.

190

מעשה מול אלגנאן אלמפיסכי

כאן ואחד קאידי פי דואיר פאריס סאכן פי גנאן עצים. נכאן חאדק יאסר ומגררם באלתפיסיך ויכרה אלטמע ואלטממאעין. ופי יום מן אלאיאם אלדי כאן זהואן טלע לבאלהו וכתב עלא באב אלגנאן האדו אלכלמאת: "האד אלגנאן ינחטא הדייה ללואחד אלדי יביין באלתאבת אלדי הווא פרחאן במא אעטאה אללה ולם יטמע פי אחד!" ומן אלגמלה תעדדא ואחד גני ומשחאח וקרא אלכתיבה אלדי עלא באב אלגנאן. וקאל מעא נפסהו: "האדא אפאר מליח!" תווא נמשי ללקאידי ונעררפהו אלדי אנא מסתקנע ופרחאן באלדי ענדי ויעטיני אלגנאן.

200

תם דכל להו וסללאם עליה וקאל להו תערף יא סידי אלדי קרות אלכתיבה אלדי כתבתהא במלאחתך וצפאות קלבך. ודלחין גית וענדי תאבת אלדי חין נטלבך פי אלגנאן תעטוהולי לאנהו אנא פארה בסהמי פי האדי אלדניא. ולם תמא ואחד מתלי קנועי אלדי ענדהו. ובהאדא לא באס אידא האדי אלהדייה תעטיהאלי לייא אנא! פגאובהו אלקאידי בחמקה: כלאמך כדב וזור לאנהו לוכאן גית מסתקנע באלדי ענדך וכלאמך צחיח לם תגיי להוני באש תטלכני פי האדא אלגנאן! אכרג דק עלא באב אכור יא טממאע!...

210

מעשה אלטביב סילווא

כאן ואחד טביב יהודי אסמהו סילווא ומשהור יאסר פי עלם אלטב אלדי לם תמא מתלהו. ובעת להו מלך פראנסא ליגי ויסכן ענדהו. וחין גא לפאריס ושאפהו וערף בקוות עלמהו. רגגעהו הוא אלכביר עלא גמיע אחאטובבא נתאעהו ופי האך אלוקת קאמו כבאראת אלדולא וצארו יושושו מעא בעצהם וקאלו כיפאש אלסלטאן יכבבר ראגל יהודי עלא גמיע אלאטובבא אלנצארא מתאענא? וכאן מעא האך אלכבאראת תמא ואחד וזיר כביר ומקדדר יאסר אסמהו "אנטריג" וכאן יכרה אלטביב סילווא כרה אלמות. ולאכן האך אלאייאם כאן מריץ ולם לקא גהד באש ימשי ללסלטאן ויטלבהו ליטררד סילווא מן דארהו! פכבר אלמריץ עלא אנטריג וגאב גמיע אלאטובבא מתאע פראנסא וחתא טביב מא קדר ידאוייה ולא ערף במרצהו. ופי אלאככר אדן כודאמהו חיגיבהו להו אלטביב סילווא אליהודי. וכאן יכמם אלדי סילווא לם ירצא באש יגיה לאנהו נעדא יערפהו אלדי הוא עודה אלכביר. ובעת מעא כודאמהו נציב עצים פלוס והדאיאת ליעטיוהם להו וליקולו להו אנהו יכון האני אלדי אנטריג ירגע להו חביב עציץ אידא יברא ויקום מן מרצהו.

220

ואמא סילווא גאוב לכודאם אנטריג אנהו לא יאכד פלוס ולא הדאיאת. וכאנו מתהננין אלדי חין ינאדיני אלמריץ נמשי פיסע לנראוייה בגיר מא נרא אידא הוא חביבי או עדוייה. ולא ענדי פרק אידא הוא יהודי או גנס אכור. גיר אני נתפאהם פי מרצהו ואידא וגדת פי ידי קודרה לנדאווה מא נכמם פי שאי כאן פי בריאנהו. ואמא אידא אלמריץ הוא עדוייה ויצהר להו אלדי אנא עמלת פיה אלכיר אלדי משית נדאוייה ראהו גאלט לאנהו מא עמלת חתא מרווה. קומו ונמשיו לסידכם ואלתכאל עלא אלרב סבחאנהו. תם משאו להו וקדר אלטביב אליהודי פאק במרצהו ודאואה ופי אקל אייאם קאם מן פרשהו לא באס עליה. ובקיומהו מן אלפרש משא לסילווא וענקהו ובאסהו. ורגע מן האך אלוקת יעזהו מעוזה כבירה יאסר וצאר הוא אלחביב אלצדיק מתאעהו. וסילווא לם רצא חתא שאי אגרהו. ורגע אנטריג פרוק האך אלפרק האך אלפלוס עלא אלפקרא. ואמא כבאראת אלסלטאן תואפקו מעא בעצהם ועמלו קדאש מן תאויל באש טררדו סילווא מן דאר אלסלטאן. ולאכן אנטריג חסן להו וכאפאה באלכיר וקדר פייק אלסלטאן בכרה אלכבאראת פיה. חתא רגגעהו

230

240

אלסלטאן פי קדרהו אלכביר. וזאד כבברהו עלא גמיע אלאטובבא מתאע בלאד פאריס. ודאם פי אלכיר ואלקדר אלכביר לאככר אלזמאן.

מעשה עלא חכמת הרמב"ם

מעשה יביין עלא חכמת הרמב"ם ז"ל אלדי פי יום מן אלאיאם כאן אלמלך אלדי יכדם ענדהו הרמב"ם קבל הדאיאת מן ענד סולטאן אכור. ומן אלגמלה בעתלהו טופלה גאריה מן גוארי קצור אלמלוך ואלסלאטין. אלדי לם תמא מתילהא פי אלזין ואלסר. וכאן לונהא צאפי אצפא מן אלבללאר בחית אנהו תסלב עקל כל מן יראהא. וחין שאפהא אלמלך פרח ביהא יאסר אכתר מן גמיע אלהדאיאת אלדי קבלהא. ושאף אלדי האדי אלגאריה לם תמא כיפהא פי גמיע אלבנאת ואלנסואן: תם נאדא עלא הרמב"ם וקאל להו קום שופלי האדי אלטופלה לאני אללילה נחב נתזווג עליהא. וחין שאפהא הרמב"ם ותבבת פיהא מליח. קאל להו יא סידי לם תתזווג עליהא עלא מא נקללך אנא. מן שאן תערף אלדי לוכאן תתזווג עליהא קבל מא נאדנך פי חיןך תמות. לאנהו האדי אלטופלה לם תאכל אלנעמה כיפנא וסאנסוהא תאכל אלסלימאני. ולוכאן תאכל אלנעמה כיפנא תמות פי סאעיהא. והאדי אלטופלה יבדאו הכדא יסאנסוהא מן אלצגר באש כיף יואלי יחבבו יקתלו בעץ אלסלטאן יבעתו להו טופלה אלמסתאנסה כיף האדא אלגנס. והיאי כל מן יבאת מעאהא ויקרבהא ימות פי חנהו. והאו דלחין נצחחלך האד אלכלאם ותראה בעינך. ונאדאו עלא אלטופלה ונשדהא הרמב"ם ז"ל וקאל להא: יא בנת קוללי אש מסתאנסה תאכל פי בלאדך באש יאדן אלמלך אלטבאכה ויעמלוך סנאסתך פקאלת להו יא סידי אנא מא מסתאנסה נאכל חתא האגה לא נעמה ולא כוצרה ולא חתא שאי מן אלמואכל לא נאי ולא מטבוך. ואנא מא נאכל כאן אלסלימאני. וחין בעתוני ליכם אעטאוני מעאיה ארבעין קרמאם מונת ארבעין יום כל יום נגבד קרמאם ונאכלהו. ודלחין מא בקא ענדי כאן מונת ארבעה אייאם ברך נכממלהם ונמות. מן שאן אלדי לם נלקא מן יגיבלי אלסלימאני. פקאל להא הרמב"ם מא תכאפשי. אנתי דלחין מרת סולטאן ואלדי תטלב יחצר. ופי האך אלחין צאר הרמב"ם ינקקן להא מן מיזאן אלסלימאני מקדאר קמחה ויעטיהא פי עוצהא מקדאר קמחה נעמה. ודאם הכדא אייאם בעד אייאם חתא אלבנת אסתאנסת תאכל אלנעמה מתל בני אדם אלכל. ובעד אלסלטאן תזווג

250

260

ביהא ופֿרחה ביהא יאסר אלדי קדר כְּדָאָהּ וּמָא גֵרָאָתּ לְהוּ חַתָּא מְצֵרֵרָה מִן אֶלְגֵּדְרָה אֶלְדִּי נְצִבּוּהָ לְהוּ עוּדִיאָנְהוּ אֶלְדִּי אֶהְדָּאוּהָ לְהוּ. תַּם קָאֵל אֶלְמֶלֶךְ לְהֶרְמֵב"ם: נֶרְגֵּבֶךְ תְּקוּלְלִי יֵא הֶרְמֵב"ם מִן אִין עֶרְפֹּתְהָא אֶלְדִּי כָאֵנֶת הַכְּדָא מִסְמוּמָה. פֶּקָאֵל לְהוּ יֵא סִידִי לֵאנִי שְׁפֹת אֶלְדִּי כֹל דְּבַבָּאנָה אֶלְדִּי תְּגִי פֹּקְהָא תְּמוֹת פִּי חִינְהָא. וּמִן וּקַת אֶלְדִּי רֵאִית אֶלְדִּי בַּכְּדָא עֶרְפֹּת בַּאֶלְגֵּדְרָה אֶלְדִּי נְצִבּוּהָ עֲלֵיךְ פִּי בְעוֹתְהָא. וְחִין סַמַּע אֶלְמֶלֶךְ קָאֵל: "בְּרוּךְ שְׁחֶלֶק מִכְּבוּדוֹ לִירִיאִיו". יַעֲנִי מִבַּרְךְ אֶלְדִּי קֶסֶם מִן אֶלְחֵדָאָקָה לְטֵאִיעִינְהוּ. אֶהְדָּא אֶלְמַעֲשָׂה אֲנוּגֵד פִּי כְּתִיבּוֹת אַבָּא מֵאֵרִי מֵהֶרִי"ג זִיע"א.

270

מעשה אלבחרי ואללקייה

מעשה גֵּרָא פִּי בְּלֵאֵד בְּגֵדָאֵד אֶלְדִּי כָאֵן תְּמָא וְאַחַד תַּאגֵּר תּוֹכְרִי צִייעֵ כִּיס דְּאֶכְלָהוּ מֵאִיתִין לִירָה דֶּהֱב. וְכִרְרָגְ בְּרֵרָאָה יֶקוּל אָנְהוּ יַעֲטִי בְּשֵׂרָאָה לְלִדִּי יוֹגֵדְהוּ קֶדֶר מֵאִתּ לִירָה יַעֲנִי אֶלְנֶצֶף אֶלְדִּי פִּיה. וּבַעַד בְּאִיאָם גֵּאָה וְאַחַד בַּחֲרִי וְקָאֵל לְהוּ: אֶלְבְּשָׂאָרָה יֵא סִידִי! רֵאנִי לְקִית אֶלְכִיס מִתַּאעֶךְ וְאַעֲטִיטִי אֶלְנֶצֶף מִנְהוּ וְכוּדְהוּ.

וְלֵאכֵן אֶלְתַּאגֵּר אֶלְתּוֹרְכִי חִין קָאֵף אֶלְכִיס כָּאֵמֶל עֵאוּד נֶדֶם עֵלָא כְּלִמְתָּהוּ וְכֵאֲדָהוּ לִיעֲטִיָּה מֵאִתּ לִירָה דֶּהֱב וְטֵלֵב בַּחִילָה וְאַבְאֵרִיָּה בְּאֵשׁ לֵם יִדְפַּע חַתָּא קָאֵי וְקָאֵל: אֶלְכִיס כָּאֵן פִּיה מֵאִיתִין לִירָה וְחֵגְרָה דִּיאֵמְנֵת מִתְּמִנָּה. וְכִיף תֶּרְגֵּנְעֵלִי אֶלְחֵגְרָה נַעֲטִיךְ אֶלְבְּשָׂאָרָה אֶלְדִּי קֶלֶת עֵלִיָּה! וְאַלְבַּחֲרִי אֶלְמֵאֵמֵמֵן צֵאֵר יַחֲלֵף אֶלְדִּי מֵאֵ לְקָא פִּי אֶלְכִיס כָּאֵן אֶלְלִירָאָת אֶלְדֶּהֱב. וְחִין כְּבֵר בִּינְהֵם אֶלְכֶצָּאֵם מִשָּׂאוֹ לְחֵאכֶם. וְהֵאֲדָא חֵאֵר פִּי אֶלְנֶאזְלָה וּמָא עֶרְפֵּשִׁי אֶשְׁכּוֹן הוּוּא אֶלְחֶקְקִי וְאַשְׁכּוֹן הוּוּא אֶלְבַּאֲטֵלִי. וּבַעַת נֶאזְלָתְהֶם לְלוּזִיר אֶלְכֶבֶר. וְאַמָּא הֵאֲדָא אֶלְוּזִיר אֶלְדִּי כָאֵן חֵאֲדֶק יֵאֶסֶר וְפֵהֶם בַּחֲקִיקָת אֶלְדֵּעוּהָ. וּבַעַד מָא תִּשְׁכַּאֲוֹ לְהוּ אֶלְאֶתְנִין כֶּמֶם וְקַת צִגִּיר מִן אֶלְזֵמָאֵן. גֵּאֹב לְלֵתַאגֵּר וְקָאֵל לְהוּ: אֲנִתִּי כֵּלֵאֲמֵךְ צַחִיָּה אֶלְדִּי צֵאֶעֱלֵךְ כִּיס פִּיה מֵאִיתִין לִירָה וְחֵגְרָה מִתְּמוּהָ. וְחַתָּא הֵאֲדָא אֶלְבַּחֲרִי אֶלְמֵאֵמֵמֵן הוּוּא כֵּלֵאֲמָהוּ צַחִיָּה אֶלְדִּי מָא לְקָא פִּי הֵאֲדָא אֶלְכִיס כָּאֵן מֵאִיתִין לִירָה בְּרַךְ. וְחֵב לִירְגֵנְעָהֶם לְמוֹלֵאָהֶם לֵאנְהוּ וְלֵד חֵלָאֵל וּמָא יַחְבְּשִׁי לִיאֲכֹד רוּזֶק גִּירָהוּ. וְעֵלָא הֵאֲדָא יַתְּבִיין אֶלְדִּי הֵאֲדָא אֶלְכִיס לִיסְהוּ מִתַּאעֶךְ. וְדִלְחִין אֲנִתִּי עֵאוּד כִּרְרָגְ בְּרֵרָאָה יֵבֵרְרַח עֵלָא אֶלְכִיס מִתַּאעֶךְ אֶלְדִּי פִּיה מֵאִתִּין לִירָה וְאַלְחֵגְרָה. וְאַחֲנָא פִּי בְּלֵאֲדָנָא מָא עֵנְדָנָא כָּאֵן נֵאֶס אֶלְחֵלָאֵל וְחִין יִלְקָאוּהוּ יִגִּיבּוּהוּלֶךְ. וְאַמָּא הֵאֲדָא אֶלְכִיס אֶלְדִּי מָא

280

290

פיה כאן מאיתין לירה ברך הווא מתאע גירך. ויכממל יקעד ענד אלבכרי ארבעין יום. ואידא מן אליום ללארבעין יום לם יצהר מולא ירגע חק מן חקוק אלבכרי.

וחין האד אלחכומה תחכמת מן פם אלוזיר. וגה אלתאגר צפאר כיף אלבככארה ומא לקא מא יגאוב חתא כלמה. והכדא תבת אלחכם עלא אלבאטלי אלדי כררג כלאם דוני פי זאחבהו אלמאממן אלדי גאב להו אמאנתהו עלא נייתהו ותכאפא אלשררי עלא קד שרורייתהו. ותכון רבאיה ללעאקלין באש חין יעטיו כלמה מעא אצחאבהם לם יעאודו ינדמו עליהא. ויסתקצאו בתכריג כלאם דוני עלא אצחאבהם פי אלבאטל. לאנהו אלזמאן קוי פי אלנקמה. וירגעו בעד נאדמין!

ויא סעד מן יחפץ לסאנהו מן תכרג ותנדיע אלכלאם אלדוני. יכון דאים מהפוך מן כל מצררה.

300

מעשה אלחממאל אליאב

כאן ואחד פקיר יכדם חממאל ואסמהו אליאב. ומאתת להו מרתהו וכללפת ולד צגיר. וכאן אליאב עאיש פי עישה משומה מן כלפאת מקמראת אלצגיר אלדי מא ענדהושי אשכון אלהו ביה. ומן גיהת כדמתהו אלדי מא כאן יחצצל עלא קותהו וקות אלצגיר כאן בעדאב כביר. ומא כאנשי יפצצל חתא פלוס יכביה לאייאם אלבטאלה. וכאן פי יום מן לאייאם צאר נהאר ריח וברד כביר יאסר אלדי אנצב ליקעד פי אלבית ודאם אלריח נהאר בעד נהאר. ואלמסכין אליאב לם פצל להו חתא טרף כבו ליעטיה לצגירהו. וחין רא אליאב האדי אלגצר מתאע אלגוע. כמם אלדי ימשי ידק עלא אלביבאן מתאע אלגניא ויטלב מא יאכל ליה ולוליידהו אלצגיר. ובוגוד אלדי הווא יחשם ליעמל האדא אלשאי פי אלנהאר. אסתננא חתא טאח אלליל וכרג פי אלצלאלם באש מא יתחששמי מן אלנאס חין ישופו יטלב אלצדקה. ולאכן בוצולהו ללאוול דאר עאוד כאף ותחששם ולם קדר לידק עלא באב לאנהו ליסהו מסתאנם מהאדא אלשאי. פקעד יתקאהר ויתנאהד ויבכי וצאר יקול: אוה עלייה אלדי גית חתא להוני! נרגבך יא אילאהי לתאכד רוחי מני לאן מותי אכיר מן היאתי!... ובעד דאלך כמם מעא עקלהו לירגע לביתהו וימות תמא באלגוע. וחין כאן ראגע חס בנפסהו אנהו עאפס עלא חאגה ומד ידהו ליקימהא מן אלארץ. ואידא ביה רא צוררה פלוס פצה ודהב

310

וּפְרַח אֱלִיאָב פְּחָרָה כְּבִירָה. וּמִשָּׂא רִגְעָה לְבִיתָהּ וּקְאָל: דְּלַחֲיָן מָא בְּקַאֲשֵׁי עֲנֵדִי כּוּף לְנִמּוֹת
 בְּאַלְגֹּעַ וְלֹא בְּקִית נְתִידִיק לְאַנְהוּ הָאָדוּ פְּלוֹסִיאָסֵר יִקְצִיו כֹּל שְׂאִי. קְדָאֵשׁ כִּירֶךְ כְּבִיר יֹא
 מוֹלָאֵנָא. וְחִין אֱלִיאָב קְאָל הָאָד אֲלִכְלָאֵם וְאִידָא בִּיה יִסְמַע צוֹת יִנְאֵדִי מִן דּוֹאֲכָל קְלָבְהוּ וּיְקוֹל:
 אֲכֻטָּאךְ יֹא אֱלִיאָב מִן רוֹק אֲלִכְרָאֲנִיָּה אֲלֵדִי לִיס עֶרְקַת עֲלֵיהָ. וְלֹא תִהְלֶךְ צְפֹאֹת קְלָבְךְ
 וְנִיִּיתְךָ עֲלָא כְּטָאֵטֵר אֲלִפְלוֹס אֲלִמְבְּכוֹצִין רִגְעָה אֲלִפְלוֹס לְמוֹלָאָהֶם וְאַתְכֹּל עֲלָא רַאבִּי
 בִּיבָאֵנְהוּ יֹאסֵר וְאִסְעִין וְפִי הָאָךְ אֲלַחֲיָן נִדָּם אֱלִיאָב וְסִמַּע לְצוֹת אֲלִצוֹאֵב אֲלִכְאָרְגֵי מִן קְלָבְהוּ
 וּקְאָם פִּי אֲלִצְבַּח בְּכָרִי וּמִשָּׂא לְלִכּוּמִיסָאֵר וְאִעֲטָאָה אֲלִאֲמָאֵנָה אֲלֵדִי לְקָאָהָא. וְגַאֵ מוֹלָאָהָא
 וְכִדָּאָהָא וְפְרַח אֲלֵדִי לְקָא אֲמָאֲנֵתָהּ. וְכַאֵן תֵּאֲגֵר גְּנִי יֹאסֵר וְקְלָבְהוּ מְלִיחַ וְכָרִים. וְכִדָּא כִּיף
 עֲצִים אֲלֵדִי אֲלִאֲמָאֵנָה מִתְאַעְהוּ גְּאִבְהָא וְאַחַד מֵאֲמָמֵן. וְדַפְעָה לְאֱלִיאָב בְּשָׂרָה בְּפֹה בִיד
 כְּרִימָה יֹאסֵר. וְהָאָד אֲלִכְבֵּר אֲנִסְמַע פִּי גְּמֵלֵת אֲלִבְלָאָד וְכִתִּיר מִן אֲלִנָּאֵס אֲלִכְרָאֵם שְׁכָרוּ
 אֱלִיאָב שְׁכָר כְּבִיר וְצָאֵרוּ יִגְרִיו פִּי אִעֲאֲנֵתָהּ וְיִסְנַנְדוּהוּ מִן דִּיקֵתָהּ. וּמִן הָאָךְ אֲלוֹקַת צָאֵר
 אֱלִיאָב עֵאִישׁ עֵישָׁה מְלִיחָה. וְלֹא תַחֲוּוּגְ אַכְתֵּר פִּי כֹל אִיִּיאֵם חֵיאֲתָהּ אֲלֵדִי כִמְמַל עֵאֲשֵׁהֶם פִּי
 כִּמְאָל אֲלִכִּיר. וְכַאֵן הִשִּׁי"ת מֵעֲאוּנָהּ. וְפִי כֹל חֶרְכָּה אֲלֵדִי כַאֵן יַחֲרֶךְ כַאֵן יִצְלַח וְיִרְבַּח.

330

330

מַעֲשֵׂה אֱלִמְלֶךְ וּר' יְהוֹשֻׁעַ בֶּן חֲנַנְיָא

גְּרָא מַעֲשֵׂה פִי אִיִּיאֵם רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן חֲנַנְיָא אֲלֵדִי נִשְׁדָּהוּ אֱלִמְלֶךְ וּקְאָל יֹא רַבִּי.
 עֲנִדְכֶם מִכְּתוּב פִּי תוֹרַתְכֶם "אֵן גְּמִיעַ טְרַאִיקָהוּ עֲדֵל" (כִּי כֹל דְּרַכִּיו מִשְׁפֹּט) וְהָאֵו קְאֵעֲדִין
 נִשְׁוֹפוּ בְּעִינָא קְדָאֵשׁ מִן נָאֵס מִסְתַּבְּלִיין בְּבִלְאוֹאֵת כְּבָאֵר וּקְדָאֵשׁ מִן נָאֵס יִתְכַלְקוּ מֵעוּוּגִין
 מִתְלֵ אַעֲמָא אוֹ זַחְחָאָף אוֹ אֲטֵרֶשׁ אוֹ בְּכּוּשׁ. בְּגִיר מָא עֲנִדְהֶם חֲתָא עוּן. וְהָאָדָא מָא
 יִצְהַרְלִכְשֵׁי אֲלֵדִי עוּוּגִי?.. וְגַאֲוִבְהוּ ר' יְהוֹשֻׁעַ. אִסְמַע יֹא סִידִי אֲלֵדִי פִי הָאָדוּ יוּגֵד אֲלִמְלָאָח
 מִנְהֶם אֲלֵדִי עוּוּגֵהֶם לִיכְתֵּתֵר אֲגֵרָהֶם וְכִירָהֶם פִּי אֲלִדְנִיא אֲלִגְאִיָּה וּמִנְהֶם אֲלִכְאָפְרִין וְאַזְחָאֵב
 אֲלִשֵׁר אֲלֵדִי טְרַאִיקָהֶם טְרַאִיק אֲלִפְסָאָד וְלֹא עֲנִדְהֶם אֲמָאֵן. וְלִדְאֵלְךְ כְּלִקְהֶם מֵעוּוּגִין. וְאִידָא
 תְּרַצָּא יֹא מוֹלָאִיא אֲלִסְלֵטָאֵן נִצְחַחְלֶךְ הָאָד אֲלִכְלָאֵם אֲלֵדִי קִלְתָּהוּלֶךְ מוֹעֲאִינָה תְּכוּן תַעֲטִינִי
 אֲלֶךְ דִּינָאֵר וְתַבְעַת מַעֲאִיא זוּג רִגְאֵל מֵאֲמָנִין מִן עֲנִדְךְ אֲלֵדִי יַעֲתַקְדֵךְ פִּי אֲמָאֵנָה סִידִי
 אֲלִסְלֵטָאֵן. וְאַנָּא נוֹרְרִי לְלִסְלֵטָאֵן תַּצְחִיחַ הָאָד אֲלִכְלָאֵם. וְאִמֵּר אֲלִסְלֵטָאֵן פִּי הָאָךְ אֲלוֹקַת
 וְאִעֲטָאָה אֲלִמְאָל וְזוּג רִגְאֵל מִן דִּאִירַת אֲלִסְלֵטָנָה כִּיף אֲלֵדִי טֵלֵב.

340

וקאם ר' יהושע ומשא הווא ואלזוג וזרא וצאר מאשי חתא לקא ואחד ראגל אלדי כאן אעמא מן וקת אלדי זדאד מן גוף אמהו. וקרב להו ר' יהושע וקאל להו תערף יא סידי אלדי אלמלך חכם עלייא באלקתל ואנא ענדי מכובבין האדו אלאלף דינאר נרגבך תחפצהם ענדך אמאנה. ואידא קדרת מענה מן אלמות מן בעץ אלזכות אלדי ענדי תכונ תרגגעהם לי. ואמא אידא נפד פייא אלחכם ואנקתלת. האדו יכונו ליך מתנה. ואלאעמא מד ידהו וכדא אלדנאניר מן ענדהו. וכאנו האך אלזוג וזרא יראו פי האד אלשאי מועאינה קודאמהם. וכל ואחד משא עלא נפסהו.

350

וכאן בעד אייאם ורגע ר' יהושע ללראגל אלאעמא וקאל להו בפצלך יא סידי אעטיני אלאמאנה אלדי כלליתהא ענדך לאנהו הקדוש ברוך הוא גאתני וכללצני מן יד אלסלטאן. ואנא נעטיך אגרך שאי מליח עלא שקאך אלדי שקית ותעדבת עלא כאטרי. ועמרי מא ננסא פצלך וכירך עלייא. וגאובהו אלראגל אלאעמא. וחיאתי אנא מא נתפככר עלא שאי מן האד אלכלאם אלדי קאעד תקול פיה. ולא פי עלמי בהאד אלכבר לא קליל ולא כתיר. והאדא אלכלאם אלדי קאעד תקולהו עמרהו מא כאן פי אלדניא. ולא אנתי אממנת ענדי חתא אמאנה ולא אנא ראגל אלדי יכבביו ענדי אלנאס אמאנתהם!... וגאובהו ר' יהושע אידא כלאמך הכדא קום מעאיא ונמשיו ללסלטאן ליחכם ביני ובינך. וקאמו ומשאו בין אתנין קודאם אלמלך. וטלב ר' יהושע אמאנתהו מן אלראגל אלאעמא קודאם אלמלך וגאוב אלאעמא: אנא מא ערפתשי אש טאלב מני האד אלראגל ולא פהמת אש האד אלכלאם אלבאטל אלדי קאעד יקול! וקאל אלמלך לר' יהושע ענדכשי קהוד פי האד אלדעוה מתאעך. וגאוב הו נעם יא סידי. וחצצר אלזוג רגאל אלמאמנין ושהדו עלא אלאעמא אלדי קודאמהם כדא אלאלף דינאר מן יד ר' יהושע.

360

וגאוב אלאעמא לסלטאן וקאל להו האדו כדדאבין יא סידי ועמרי מא כדית חתא פלס! וחמק אלסלטאן ואמר בתעליק אלאעמא. וכרגו ביה כודאם אלסלטאן ליעללקוהו. וחין כאנו מאשיין ביה קרב להו ואחד ראגל ושוש להו פי ודנהו וקאל להו. פי האד אלוקתסמעת מרתך תתכללם מעא פלאן אלפלאני ותצחך מעאה וקאלת להו ארגא חתא ימות תאגלי אלאעמא ונאכדך זוגי. ונתמתעו באלאלף דינאר אנא ואנתי אגמעין! וחין סמע אלראגל אלאעמא האד אלכלאם צאח בצות עאלי וקאל: רגגעוני ונגיב לכם אלאלף דינאר! ורגגעוהו

370

ומשא ג'אב אלאלף דינאר. וקאל להו ר' יהושע. כל האד אלעמאל עמלה מעאיא ואנא
 אעטייתך אלפלוס קודאם זוג שהוד מאמנין. ואש כאן יציר לוכאן אעטייתם לך בגיר שהוד!
 בגיר שך אלדי אלחקקי יכרג באטלי ואלבאטלי יכרג חקקי! וכלקתך קאהדה עליך אנך
 ראגל שררי!

וגאוב אלמלך לר' יהושע וקאל להו: חק ותאבת אן אילאהכם אילאה חקקי פי
 אחכאמהו. ומסתוי פי טראיקהו. וליס קודאמהו עווג. והווא ואחד וליס להו תאני. יכון אסם
 אללה מבראך מן אלאן חתא לדואם.

מעשה יהודית

מעשה גרא פי אייאם סלטנת ישראל אלדי גא ואחד סלטאן עצים וקוי. וחצר עלא
 ירושלים הווא וארבעין אלף גבבאר מן אמחאלהו ודייק עליה אייאם כתירה. וכאנו אולאד
 ישראל פי גצרה כבירה מא פיהאשי קיאם. וכאנת תמא טופלה צבייה מן אבנאת אלנביא
 אסמהא יהודית. וחין ראת אלדי אלגצרה כברת ענד אבנאי גנסהא. לעבת בחיאתהא וחטת
 נפסהא פי כטר אלמות אלשניעה וכרגת מעא כאדמהא חתא וצלת לבאב אלבלאד וקאלת
 ללעסאסה: חללו לו אלביבאן וכלליוני נכרג באלכשי יעמל אללה מעאיא עגאביהו ונקתל
 האד אלמלך אלכאפר ויסתגאתו ישראל עלא ידי! פקאלו להא: למ נקדרו נפתחו אלבאב
 לאננא בכאפו באלכשי אנתי תחב ואחד מן קייאד אלסלטאן. או תמשי לתביע אסראר
 אלבלאד ותזיד תדייקהא עלינא. פגאובתהם: האשא אללה. ואנא מא תאכלה כאן עלא
 רחמאת אלכאלק ליעאוני עלא האדא אלעדו. וחלפת להם באסם אללה אילאה ישראל.
 פחללו להא אלביבאן וכללאוהא כרגת מעא כדימתהא. ומשאת חתא וצלת ללמחטטה אלדי
 פיהא מקעד אלסלטאן וטלבת מן אלכודדאם ליכלליוהא תקאבל אלסלטאן. ושאורו עליהא
 ודכלת קודאם אלסלטאן. וכאנת אלצבייה מזיאנה יאסר ובחד מא שאפהא אלסלטאן חלאת
 פי עיניה וקאל להא אשכון אנתי וכיף סבתך? פקאלת להו אנא מן אבנאת אלנביא מתאע
 ישראל וסמעתי מן באדא אלדי סיאדתך תמלך אלבלאד וגית לנרגבך עלא נפסי ועלא דארנא
 לתנגגיהם מן אלמצררה חין תמלך ירושלים. פגאובהא אלסלטאן אנא נעמל כיף גרצך וכיף
 כלאמך. ולאכן נחב נאכדך זוגתי ונרגגעך סלטאנה עצימה. פקאלת להו יא סידי אלסלטאן

380

390

אנא כיף אלכאדמה מן אקל כודדאמך ואעמל פייא מא תריד. גיר אנהו אסתננאלי נהארין אוכרין ונכון ערוסתך כיף מא יחב גרצך. ואלסלטאן פרח בדאלך פרחא כבירה. וזאדת טלבת מנהו באש יוצצי כודדאמהו אלבוואבה ליכנו יכלליוהא הייא וכדימתהא תדכל ותכרג וקת אלדי תחב ולא ימנעוהא מן אלתעדייה פי אלביבאן. וקאלת להו אנהו תמשי תחצצר נפסהא ותרגע להו. ואדן אלסלטאן ליחצצרו חפלה כבירה מתאע פרחת אלזואג ושרב עצים. וצארת לימה לגמיע אלקייד ואלוזרא ואלכבאראת. וכאנת יהודית קודאם אלסלטאן והווא ישרב ויסכר מעא גמלת קיידהו וכל ואחד מנהם אנגלב באלסכרה ומשא רקד פי כבאתהו ומא פצל כאן אלסלטאן ואלצבייה ואלכדימה. וחין אלצבייה שאפת אלדי אלסלטאן מרמי דאיך וליסהו פאיך בשאי תשגגעת נפסהא וקוואת קלבהא. וקאמת וסללת אלסיף מתאע אלסלטאן וקצצת להו ראסהו ורשקתהו פי שוכת אלסיף. וכרגת ביה תעדדאת מן גמיע אלביבאן ולא מן תעררץ להא. חתא וצלו לבאב ירושלים ונאדאת עלא אלעססאסה וקאלת להו אפתחו אלבאב לאן הקדוש ברוך הוא עאונני וקתלת אלעדו! ואלעססאסה ליס אממנוהא. וכאן ענד אלסלטאן ואחד מן קיידהו אלדי כאן יקול להו: אכטאך מן האדי אלפיייה מתאע אליהוד! ויזויך מא תדייקהם ותפאתנהם לאן אילאההם יחבהם וליס ימכנהם פי ידך! שוף אש עמל ללסלאטין אלדי כאנו קבלך! ושוף אש צאר פיהם ופי אכרתהם! ... וכאן האדא אלקאיד יובבך מתל האד אלטוביכאת קודאם סלסלטאן חתא חמק עליה ויצצא באש יעללקוהו חאי קודאם באב בלאד ירושלים. וחין שאפת אלצבייה אלדי אלעססאסה למ אממנו כלאמהא קאלת להם אידא ליס תחבבו תאממנו כלאמי האו האדא אלקאיד אלמעללק יערפיהו אנשדונו. וחין תבת להם האד אלכבר קאמו וחללו להא אלבאב וורראו אלראס ללקאיד אלמעללק וערפיהו וצאח וקאל: מבארך אללה אלדי מכנך עדוכם פי ידכם וכללצכם מן שררהו!

ופי האך אלוקת כרג אלכבר פי בלאד ואגתמעו אלרגאל אלמכתורין ואלגבבארין מתאע ישראל וכדאו סיופהם פי ידיהם וכרגו חתא למחללה ועייטו בצות עאלי: שמע ישראל הי אלהינו הי אחד! וחין שאפוהם נאס אלסלטאן משאו יגריו לכבאת אלסלטאן מתאעהם ואשפוהו גססה בלא ראס. ופי חינהם תרכו כבאוואתהם וכילהם ורזקהם והרבו. פתבבעוהם גיוש ישראל חתא לאנתוכיא ועמלו פיהם האל ופייאוהם פאי כתיר. ובעד מא רגעו

באלסלאמה תגמעו שיוך ישראל ואלחכמים ומשאו לבית המקדש ובארכו ושכרו אללה אלדי רתתחהם מן עדוהם. ועמלו קדר כביר ללצבייה יהודית עלא אלדי סללמת רוחהא עלא קידוש השם ועלא ידהא אסתגאתו ישראל ותפככו מן גצרתהם. וטלבו מן השי"ת ליפך גללת גלותנא ועדאבנא ויעמל מעאנא נסים ונפלאות ויטלק סראחנא ויפתכר עאהדה ומתל מא קאל אלפסוק. וזכרתי את בריתי יעקב ואף אר בריתי יצחק אזכור והארץ אזכור. ויעמל מעאנא פי האדו אלאיאם עגאיבהו מתל מא עמל מעא גדודנא מן קבל. אמן כן יהי רצון.

מעשה הרמב"ם הספרדי זיע"א

430

כאן ואחד חכם אסמהו רבי מימון וכאן עמרהו ארבעין סנה. ועמרהו מא תזווג. ולילה מן אליאל הווא ראקד וגאובהו פי אלמנאם נאם וקאלו להו לאזם יקום ימשי לבלאד קריבה מן בלאדהו קורדובה ויאכד בנת אלגזאר מתאע אלבלאד. ורבי מימון מא כדאשי עלא אלמנאם אלדי ראה ועמל רוחהו מא יארף. תם גאוהו מררה פי מררה פי אלמנאם וצארו יחרצו עליה ויעאודו להו אלכלאם כיף אלטריקה אלאוולא. פקאם רי מימון ומשא להאך אלבלאד וחין קעד תמא אייאם קלאל עאודו יגיוהו ויקולו להו פי אלמנאם אלכלאם אלדי כאנו יקולוהו להו פי בלאדהו. פמשא וכטב אלגזאר פי בנתהו וכדאהא ותזווג עליהא וחבלת וולדת ולד אלדי תסממא משה. ולאכנ אלמראה תעדבת יאסר פי אלולאה ומאתת וכללאת ולדהא משה יתים. ורבי מימון כדא מראה אוכרא וגאב מנהא אולאד ואבנאת. תם כבר אלולד משה וטלע נאקץ אלפהאמה וקאסח אלאס. ועיא רבי מימון ירבביה ויצרבהו ולא האך פיה אלצרב וכאן יעאירהו ויקול להו אנתי ולד אלגזאר! חתא קלק מנהו וטרדהו מן אלדאר. ואלולד משה אלמסכין משא ובאת פי וסט אלצלאה וחדהו. וחין קאם פי אלצבאח שאף נפסהו כאנהו תבדל וצאר גסם אכור וטבע אכור וכיף פאק בנפסהו אלדי תבדל טבעהו עלא אלדי כאן. הרב מן האך אלבלאד ומשא לבלאד אוכרא אלדי כאן סאכן פיהא רבי יוסף בן מיגאש ז"ל. ומשא אלולד משה ענד רבי יוסף אלמדכור וקעד יתעעלם ענדהו אלקראיה. ותעללם מליח וצאר חכם כביר יאסר. ובעד אייאם וסנין רגע רי משה בר מימון לבלאדהו אלדי פיהא אובהו ואכואתהו אלדי הייא בלאד קורדובה. ומא חבשי ימשי לדאר אובהו. וחין וצל נהאר אלשבת קאם רי משה ומשא ללצלאה וקעד ידרש באלנאס וקאל פי

440

דרש מתאעוהו כלאם מתאע חכמים כבאר. וחין ופא אלדרש ערפוהו אבוה ואכואתהו וגראו ענקוהו ובאסוהו ופרחו ביה פרחא עצימה. וקבלוהו בוגה מליח יאסר ועמלו להו כבוד וקימה כבירה מתאע אלחכמים אלכבאר (והאד אלכלאם מכתוב פי ספר הדורות וכדאלק פי ספר עומר השכחה סימן טו"ב) ופי אלוקת אלדי נפטר הרב רבי יאשיה פינטו עליה אלסלאם אלדי הווא הרי"ף זיע"א דכל קודאמהו רי משה בר מימון ובאס ידהו והרי"ף בארך רי משה וכאן עמרהו האך אלוקת כמסה סנין. וקאלו אלדי רי משה מא תעללם אלקראיה אלא מן האדיך אלבוסה ואלברכה והדא להו מן אלחכמה מתאעוהו.

460

וחין כבר הרמב"ם ארמאו פיה ללחאכם מן שאן אלדי גארו מן אלחכמה מתאעוהו. וקאם הרמב"ם ומשא הרב פי מצר. ודאלק פי עאם 4968 לכליקת אלדניא. וחין וצל למצר קעד יתעללם לוגאת אלהגריים ואלכשדיים וגיריהם ומא תעדדאו עליה סבעה סנין אלא ותעללם אללוגאת תעלים עצים. ושאע כברהו פי אלעאלם כלהו. והנאך פי מצר עמל ישיבה כבירה ואסמהו אתשהרפי אלדניא כלהא עלא חדאקתהו וקראיתיהו אלדי כאנת מתכצצה עלא אלנאס אלכל. ולא תמא חתא ואחד אלדי יחצוהו ולא יעאנדהו. לא פי אליהוד ולא פי חתא גנס אכור. וזאד הרמב"ם תעללם אלטב ואנשהר פיה שהרה כבירה. וחין סמע סלטאן מצר בהאדא הרמב"ם אלדי הווא ראגל חכים כביר. בעת וכדאה ענדהו וגררבהו וגעלהו הווא טביב אלמלך. ולקאח אלמלך כאמל פי כל עלם וכאן מן עאדת סלטנת מצר. אן אלסלטאן יקעד עלא כרסי אלחכם ובהאדא יכונו סבעה כראסי מדררגין כרסי אכבר מן כרסי. באש יקעדו עליהם אלסבעה וזרא אלאכתר חאדקין ועאלמין. וכל ואחד מנהם כאן עאלם כביר פי חכמה מן אלסבעה חכמות מתל עלם אלחסאב ואלסתנגי ואלפלך ואלמוזיכה ומא ישבה לדאלך מן אלחכמות אלכבאר. ואלסלטאן חט הרמב"ם פוק כרסי אעלא מנהם. וחין שאפו אלאטובבא מתאע אלסלטאן האדי אלכברא מתאע הרמב"ם גארו מנהו וארמאו פיה ללסלטאן. ומן כרתת אלגירה אלדי וצלת להם פי קלבהם חתא ראדו פי קתלהו וטלבו ללסולטאן באש יתגאדלו מעאה פי עלם אלטב ויצחר קודאם אלסלטאן אשכון הווא אלחארק פיהם. תם קאל אלסלטאן להרמב"ם, תערף אלדי אלאטובבא מתאעי טאלבין ליתגאדלו מעאך פי אומר אלטב. וגאובהו הרמב"ם אנא חאצר פי כל וקת אלדי יטלבוני. תם תגמעו קודאם אלמלך וכתבו אנהם יעמלו כטאר מעא בעצהם וכל ואחד יסקי לצאחבהו

460

470

כאס דוא מסמום באלסם אלקתאל ואשכון הווא אלהאדק אלדי יקדר ימנע רוחהו מן אלמות! ואלדי יקדר ימנע רוחהו הווא אלטביב אלאכתר מליח. וואפקהם הרמב"ם עלא דאלך. תם תכאתבו עלא יד אלסלטאן וצחחו פי האדו אלשרוט. וכרג הרמב"ם יצחך עליהם. תם משא הרמב"ם ללתלמידים מתאעהו ווצצאהם אש יעמלו כיף ישרב כאס אלדוא אלדי יעטיוהו להו אלאטובבא. וחצצר להם גמיע אלדואיאת ופאהמהם ווצצאהם אש יעמלו להו. וקאל להם: רדדו באלכם לא תגלטו ולא תנסאו מן גמיע אלדי וצציתכם! וחין סמעו אלתלמידים האד אלכבר מתאע מועללמהם הרמב"ם. צאטו וצללאו להש"ית באש יעין אלרבי מתאעהם ויפכחו מן אלמצררה אלדי נצבוהא להו. תם משא הרמב"ם קודאם אלמלך וגאבו להו כאס מליאן באלסמום וכדא הרמב"ם אלכאס ושרבהו קודאם אלסלטאן וקודאם גמלת אלאטובבא וכרג יגרי חתא וצל לדארהו וקאמו גמיע אלתלמידים ועמלו להו מתל מא ווצצאהם. ובקדרת אלעזיז אלגבאר ברא מן אלתאלת נהאר. תם כדא פי ידהו כאס מליאן באלסם ואלעקאקר אלדי מא יערפהם חתא חד ומשא ביה ללמלך. וחין שאפוח אלאטובבא אלדי ברא וגאהם אתפגעו וכאפו כוף כביר. תם קאל הרמב"ם ללמלך האודא גבת להם כאס דוא לישרבוה מתל אלדי שרבת אנא. ואדן אלמלך עלא גמיע אלאטובבא באש ישרבוהו ושרבו עשרה מן אכבאר אלאטובבא. ופי חינהם טאחו מותא ללארץ כל מא גגם גגמה מן אלכאס אלדי גאבהו הרמב"ם. וחין שאף אלמלך כצאיל הרמב"ם זאד פי מחבתהו ופי אכראמהו. ולאכן גמלת אלדאירה זאד כבר גיצהם עלא הרמב"ם וסואד וגההם מתל סואד אלבורמה. וצארו באקי יכממו עלם קתלהו.

וגרא אלדי בעד באיאים מרץ אלמלך וקעד הרמב"ם ידאוי פיה וכאן יחצצר להו כל וקת אלדוא אלדי ינפעהו. וגאו אלאעדא מתאע הרמב"ם וכדאו מן עקאר אלסלימאני וארמאוהו פי כאס אלדוא אלדי ישרב מנהו אלמלך. תם משאו ללמלך וקאלו להו יא סידנא לם תשרב מן האד אלדוא אלדי גאבלך הרמב"ם מן שאן אלדי עמל פיה האגה מתאע סם קתתאל. ויחב באש יקתלך! וחין גא הרמב"ם ללמלך באש יזורהו כיף אלעאדה קאל להו אלמלך יא הרמב"ם האד אלדוא מגשוש ואנתי חבבית לתקתלני! תם כדא אלדוא ואעטא מענהו שוייא לכלב וטאח אלכלב מאת פי חינהו. ודהש אלמלך וערף אלדי האדי אלגדרה מאהישי מן הרמב"ם. ולאכן כממל אלמלך וקאל להרמב"ם: אנתי ילזמך אלמות! מן שאן

אלדי מא אסתחפצתשי עלא אלדוא מתאעי. ולאכן אכתאר אש הייא גנס אלמותה אלדי תחב תמות ביהא מן שאן אלדי אנתי תעז עלייא יאסר ומא נחבשי אלעדאב פי קתלך.

תם קאל להו הרמב"ם חין צהר ללמלך הכדא יעטיני אגל. ואעטאה אלמלך אגל תלת אייאם. והרמב"ם משא ללתלמידים מתאעהו וחכא להם גמיע מא גרא ווצצאהם באש יסמעו כלאמהו אלדי יוצציהם ולא יכאלפו עליה. מן שאן אלדי הווא יחב יקול ללמלך ליכוננו יצרבוהו מן גמיע אלערוק ויפצדו להו מנהו דמהו ויכלליו אלדם יגרי חתא ימות. ולאכן תמא פי בנאדם ערק צגיר יכרג מן אלקלב ומא יערפוהושי אלאטובבא. ואידא מא יפצדוהושי מנהו מא ימותשי. ובעד מא וצצא אלתלמידים מתאעהו וחצצר גמיע מא ילזם מן אלדואיאית. משא ללמלך וקאל להו יא סידי אידא תרצא תאדן אלאטובבא מתאעך ויפצדולו מן גמיע אלערוק מתאעי ויבקא אלדם יכרג מני חתא נמות. תם גאו אלאטובבא ועמלו להו מתל מא קאל להם וכאנו אלתלמידים ואקפין בהאדא. וחין פרג מן גמיע דמהו וטאח ללארץ ושאפוהו אלאטובבא אלכל וצחחו אנהו מאת. ופי האך אלוקת רפדוהו אלתלמידים מתאעהו ואדדאוהו לדארהו ועמלו להו מתל אלדי וצצאהם ועאש וברא. וחין קאם בכיר מא חבשי ירגע יכדם ענד אלמלך וקעד מכבבי עשרה סנין פי דאמוס פי דארהו. ומא כרג מן דארהו אלא מא ופא כתיבת אלסידור מתאעהו אלדי סממאה "יד החזקה". ופי אללילה אלדי תם האד אלסידור. גאה אובה ראבי מימון ומעאה ראגל אכור. וקאל ראבי מימון לולדהו: האדא משה רבינו עליה אלסלאם! תם קאל להו יא ולדי גית באש נשוף אלסידור אלדי כתבת. ואעטאה אלסידור ושאפוהו רבי מימון וקאל לאהו: יא סעדך יא ולדי! ונפטר הרמב"ם עמרהו 69 עאם. ווצצא לולדהו ואש ידיה לירושלים וכדאלך צאר אלדי בעד מא נפטר רפדוהו וטללעוהו לירושלים. ולאכן חין כאנו פי אלטריק כרגו עליהם אלקוטעייה ועארצו להם והרבו אלנאס אלכל וכללאו אלצנדוק אלדי פיה הרמב"ם פי אלכלא. וחין שאפו אלקוטעייה אלדי יהודי מיית פי וסט אלצנדוק. קאלו נרפדוהו ונרמיוהו פי אלבחר. ודארו באלצנדוק תלאתין קוטעי ולם קדרו יקימו אלצנדוק ולא יחחררכוהו מן מוצעהו. וחין שאפו אלקוטעייה האד אלעגב. קאל האדא נבי אללה! וראגל מקדדס! תם נאדאו אלקוטעייה לליהוד וקאל להם ליגיו ידדיו אלמיית מתאעהם באלאמאן. ולא יצררוהם בשאי ויזידו

510

520

הומאן ישאיעוהם ויעססו עליהם. כדאלך צאר ווצצלוהו ודפנוהו פי טבריא. ותמא מן יקול אלדי מדפון פי חברון קריב למערת המכפלה אלמדפונין פיהא אלאבות זיע"א.

מעשה אלדי גרא לשלמה המלך

האד מעשה גרא עלא שלמה הלמך ע"ה פי אלוקת אלדי טאח מן סלטנתהו. וכאן ידור עלא אלביבאן ליטלב באש יסתקאת. ופי יום מן אלאייאם ערצוהו ואחד וערפיהו אלדי הווא שלמה המלך וקאעד יטלב פי אלצדקה. וכדאה מעאה ואדדאה לדארהו ועמל להו פטור כביר מן כל מא יטלב אלפם ואללסאן כיה מאידאת אלמלוך. ומד מן אלשראבאת אלפאכרין ומן גמיע אלגלל ואלמעאגן שאי אלדי לם יתוצף. וחין בדאו אלפטורבדא בעל הבית יתכללם מעא שלמה ויפכרהו פי אייאם עזהו וסלטנתהו. ויקול להו: תתפכרשי יא סידי אש עמלת פי אלנהאר אלפלאני חין כנת מלך? ותתפכרשי עלא אלנהאר אלפלאני אש עמלת מן חפלות כבאר מעגגבין?... ושלמה בהאדו אלתיפכראת אלדי כאן יקול להו עליהם האד אלראגל. מן אכבאר אייאם סלטנתהו. וכיף דלחין שאף נפסהו פי האדי אלדרגהאלואטיה ואלחסרה אלכבירה. כבר עליה אלצער ואתכנך באלכבא ואלדמוע גראו מן עיונהו כיה אלודאן. אילא אן תנחחאת להו שהות אלמאכלה. וקאם מעכוס ומשא ללוסוק בקלב מכסור בדון מא כלא חתא שאי! ואלשאי אלקליל אלדי בדא יאכלהו הבט להו פי מצארנהו חס ושולם כיה סם אלמות. מן כתר אלצער אלדי לחקהו מן אלכלאם אלדי כאן יקולהו להו בעל הבית.

וכאן מן גדוא וערצוהו ואחד אכור וערפיהו אלדי הווא שלמה המלך. וקאל להו: יא סידי נחבבך תשררפני ותגי לביתי ותאכל מעאיא שוייא מן טעאמי אלקליל. וקאל שלמה פי קלבהו. באלכשי יעמללי חתא הווא כיה אלדי עמללי אלכארה אלראגל אלאכור! ובהאדא לם רצא לימשי מעאה. חתא אלדי כתתר עליה באלרגבה וקדר אלרדאה מעאה לביתהו. וקאל להו תערף יא סידי אלדי אנא ראגל עני ומאכלתי כאן טרף כוצרה. ואידא תעמללי קדר תקעד ותאכל מעאיא. ופי האך אלוקת גרא ואעטאה אלמא באש יגסל וגההו וידיה ורגליה. ומד אלפטור אלדי ענדהב אלדי כאן גיר כוצרה מטבוכה ברך ובדאו יאכלו בין גמיע. ובדא האך אלראגל באלכלאם מעא שלמה ליטייר להו אלחושמה. וצאר יקול להו: לם

תתגבן יא סידי לאנהו ימין חלף הקדוש ברוך הוא לאובוך באש לם יבטטל אלסלטה מן נסלהו. כמא קאל אלפסוק. "נשבע הי לדוד אמת לא ישוב ממנה מפרי בטןך אשית לכסא לך". מענא דאלך. "חלף אללה אלדוד באלחק לם ירצע מנהו. מן אתמאר בטןך נחט עלא כרסידך". ואן גמיע טראיק אללה גיר לתאדיב אלאנסאן ובעד ירצע מנהו. ומאזאח הקדוש ברוך הוא לירגגך פי כירך וסלטנתך. מתל מא מכתוב. כי את אשר יאהב הי יוכיח וכאב את בן ירצה. יעני יחבהו אללה יובכהו וכיף אלאב לאבנהו ירצא. וכאן כיף סמע שלמה גמיע האד אלכלמאת מן האד אלראגל אלעני. טארת מנהו אלחושמה וכלא ושבע חתא לוכאן אלסי לים וככלהו גיר צחן מן ורק אלכוצרא.

וחדת אלדי בעד בזמאן חין רגע שלמה עלא כרסיסלטנתהו קאל אלפסוק פי אלמשלי. "טוב ארוחת ידך ואהבה שם משור אבוס ושנאה בו" מענא אלכלאם. מליחה כאנת האך אלמאכלה מעתא אלכוצא. אלדי כלאהא ענד אלעני בפרחה וטייר להו חשמתהו ואללסאן אלחלו. אכיר ביאסר מן האך אלמואכל ואלמשרובאת אלעצים אלדי נצבהם להו האך אלראגל אלאוול אלדי קעד יפכרהו פי עזהו ודלאלהו ויכתתר להו פי גבנהו ובככאה מן כתר אלצער. והאדא מן כתרת אלכרה אלדי כאן יכרההו.

ומן הוני נתעללמו אלדי אלמצוה אלתאבתה ללבנאדם אלדי יקבל ענדהו בעץ אורח הווא באש יכון ישרח להו כאטרהו ויקול להו בעץ כלאם ינססיה פי גבנהו וחוגתהו ויבאעד להו אלחושמה חין יכון יאכל עלא מאידתהו. לאנהו אלכלאם אלמליח אלדי אלואחד יקולו לצאחבהו באש לם יחששמו. הווא אכיר מן אלדי אעטאה צדקה מן פלוסהו. וכל מן יחרץ פי תתבית האדי אלמצוה יכון אגרהו כביר ענד השי"ת ויתכאפא לטול אלאיאם באלכיר ואלחיאה אלמליחה.

מעשה אלמראה אלמשומה

מעשה גרא עלא ואחדה מראה אלדי כלקתהא משומה ודונייא. וראגלהא עאיש מעאהא עישה תעיסה ואלנהאר אלכל תנגרו ותבכך פי ראגלהא. ועמרהא מא תאכד בכאטרהו פי חתא שאי. וחתא חאגה מא תעגבהא. מיתאל אידא יטלבהא לתעמל פטור

ואללחם הייא תעכסהו ותעמלהו באלחית. ואידא ישתהי אלחות תעכסהו ותעמל שאי אכור. ואלמסכין דאם יקאסי מנהא מראיר שאי לם יתוצף.

וחדת אלדי פי יום מן אלאיאם גא חכם כוללא לבלאד ואלנאס אלכל משאו
 580 ללצלאה נהאר אלשבת ליסמעו אלדרוש. ומן אלגמלה גארת האך אלמראה אלמשומה
 רגבתהא ואודאיתהא מעאהא ללצלאה. וחין אלכולל כאן ידרש. חכא משל אלדי אלבנאדם
 מן תלת אבות לם ידכל לגיהנם. וואחדה מן האדו אלסיבות הווא אלואחדה אלדי תכון ענדו
 מראה משומה אלדי דאים תשוום להו חיאתהו ותעכסהו פי כל גרצהו. האדך ידכל קבאלה
 לגן עדן....

ומן גדוה צבחת האדי אלמראה גנס אכור מעא ראגלהא. וצארת תגרי פי קוציאנהו
 ותעמל גיר גרצהו וכל מא יקול להא תעמלהו וגיר מא תכאלף עליה בשאי!... וחין ראגלהא
 דהש מן האדי אלתיבדילה אלדי תבדלת עליה מרתהו ונשדהא עלא דאלך. גאובתהו:
 אממאלא תחבני באש נעמל מעאך אלדוני באש תדכל קבאלה לגן עדן? לא! האך
 אלנהאר מא תשופהוש!..ומא נחב מן אליום ולקודאם נעמל מעאך. כאן גמיע אלמלאחה
 חתא נדככלך לגיהנם...

ומן האך אלנהאר צארת האדי אלמראה אלמשומה. תעמל מעא ראגלהא מלאחה
 כבירה יאסר ועמרהא מא גיירתהו בשאי ודאים תגרי פי אומורהו ועאישה מעאה פי סלאם.
 לאככר אלזמאן ואלאיאם.

תם ספר מעשה צדיקים

בעזרת השם עוזר דלים

580

590

600

אטלבו

אלסתה כתאבאת גמלה סנ האדי אלמגמועה מתאע "מעשה צדיקים" אלדי פיהם
מעשיות מוהממין יאסר. וסערהם אלכל ב 7.50 ברך.

68

מעשיות פי שאן חכמת שלמה המלך

10

מגמועה תחכי עלא מא וררא מן מערפה ועולם. תזאהי כל קלב מגמום, ותעטי לפכר צאחב אלאמאן, אלאעתקאד בתחיית המתים אלדי תציר פי עקאב אלזמאן.

מעשה אלתלאתה אכואן

תלאתה אכואן משאו יתעללמו אלחכמה ענד שלמה המלך, פקאל להם אקעדו אכדמו ענדי ואנא נעללמכם אלחכמה, כדאלך צאר קעדו יכדמו ענדהו תלתאש אן סנה. בעד קאלו לבעצהם אש קצינא מן האגה? תגרבנא מן דיארנא ותרכנא אהלנא וחבאבנא תלתאש אן סנה, וגינא נתעלמו אלחכמה וכדמנא ענדהו ומא עללמנא שאי! להאדא וטלבו להו אלסראח ונרווחו עלא נפוסנא.

יום מן דאת אלאיאם, דכלו ענד אלסלטאן וקאלו להו יא סידנא, האהם פאתו תלתאש אן סנה ואחנא גאיבין עלא דיארנא נרגבוך תסררחנא נזורו פאמיליאתנא. פי אלחין נאדא אלסלטאן לצאחב אלכזנה וגאב להו תלת מיאת לויז מן אלדהב, פקאל אלסלטאן ללגמאעה אכתארו האגה מן אתנין או נעללם לכל ואחד מנכם תלת מסאיל מן אלחכמה, או נעטי לכל ואחד מנכם מיאת לויז מן אלדהב. פתשאורו מעא בעצהם אלתלאתה וכיירו אלמאל עלא אלעלם, תם כדאו מנהו אלסראח ומשאו פי סביל חאלהם.

למא בעדו עלא אלבלאד נחו ארבעה מיאל תכללם אלצגיר וקאל לזוג אכואנהו, אש קצינא מן האגה? יא הל תרא גינא עלא אלמאל או עלא אלעלם? אן כאן תסמעו כלאמי נרגגעו אלפלוס ונתעמלו אלחכמה מן שלמה המלך, פגאובוהו אכואנהו, אידא חבבית רגגע אלדהב ואתעללם אלתלת מסאיל חכמה ליך ואחדך, אמא אחנא מא נרגגעו שי באש נשריו אלכלאם באלפלוס.

פרגע אלצגיר ענד שלמה וקאל להו יא סידי, אנא מא גית שי להנא מן שאן אלמאל, אלמרגוב מן פצלך כוד אלדהב ועלמני אלחכמה, פאסתחסן פעלהו אלסלטאן ועלמהו האדו אלתלת מסאיל.

יא ולדי, למא תסיר פי אלטריק כו האצר ללמשי ענדמא יפגר אלנהאר. ופי אלגרוב
אנזל ואלדניא מאזאלת צאוייה.

למא תשוף אולאד האמל, לם תגוז פיה, אלא אצבר אילא ינקץ אלמא וירגע עלא
אצלהו.

לם תבוה באלסר ללמרא אבאדן ולו למרתך.

תם אנהו כדא אלסראח ורכב עלא אלכיל ולחק אכואנהו, למא וצל להם קאלו להו
אש תעלמת? קאל להם אש תחבבו פייא, אלדי תעלמת תעלמת! וכממלו ימשיו גמיע אתלתת
אכואן אילא עשאת אלעשייה. וצאדף להם מכאן באהי ללנזול. פקאל אלצגיר יא אכואני,
האד אלמכאן מליח ללמביחה מן שאן מוגוד פיה אלמא ואלחטב ואלחשיש ללכיל, אידא
חביתו נבאתו הנא, ולמא יפגר אלנהאר נסירו עלא כיר, פגאובוהו אכואנהו, ברא יא
מהבול! מן סאעת אלדי רגעת אלמאל וכדית אלכלאם ערפנאך אנך נאקץ אלעקל, מן דלחין
לוקת אלדי תצלאם אלדניא, נקדרו נמשיו תמניה אמיאל אכרין ואנתי תקיל נבאתו הנא!
פקאל להם אעמלו אלדי יסאעדכם, אמא אנא מא נתחררך שי מן האד אלמכאן.

הם סארו פי אלטריק והווא בקא תם, וכסר אלחטב ווקר אלנאר ועמל כבא ליה
ולזאילתהו, ובקא אלכיל ירעא אילא וקת אלגרוב, ופי אלגרוב עטאה יעלף אלשעיר, ובעד
כלא הווא וזאילתהו ונאם אלליל כלהו מתהני, ואמא אכואנהו סארו פי אלטריק אילא
אלגרוב ומא וגדו מרעא לזאילתהם ולא אלחטב ולא נאר, פנזל עליהם תלג כתיר ומאתו מן
כתר אלברד, ואלאך אלצגיר מא כאדהו אתלג. חיתהו חפץ רוחהו ועמל כבא וכלא ושרב
ודפא באלנאר.

ענדמא פגר אלנאר, הייא נפסהו ורכב וסאר פי לטריק ולחק אכואנהו, פוגדהם
מייתין, פבכא עליהם ודפנהם, וכדא מאלהם ומשא.

למא שרקת אלשמס ודאב אתלג אמתלאת אלוידאן ומא קדר שי יקטע אלואד,
פנזל מן אלכיל. וצאר אילא ינקץ אלמא, למא כאן סאיר עלא חאשיית אלואד, ואידא ביה
ינצר כודאם שלמה המלך יסוקו זוג זיאיל חאמלין עבאיה דהב, פקאלו להו עלאש מא תקטע
שי אלואד? קאל להם מן שאן אלואד האמל והומא מא מיילו אדנהם לקולהו. וגאזו באש
יקטעו אלואד פגרקו ומאתו.

פֻצְבֵר אֶלְשָׁאב אֵילָא נִקְץ אֶלְמָא, וּרְגַע אֶלְוָאד עֵלָא חָאֶלְתְּהוּ, וְכֹדָא אֶלְמָאֵל וּרְגַע לְדָאֶרְהוּ בְכִיר.

לְמָא שְׂאֶפְוֵהוּ נִסָּא אֶכְוָאנְהוּ סָאֶלוּהוּ עֵן רְגָאֶלְהֶם, פֻּקָּאֵל לְהֶם קַעְדוּ עֵנְד שְׁלֵמָה הַמֶּלֶךְ בָּאֵשׁ יִתְעַלְמוּהֶם מִן.

וְהוּוּ צָאֵר יִשְׂרֵי אֶלְגְּנָאִין וְאֶלְהַנְשֵׁר וְאֵל פְּאֶלְאֶצְאָת וְכֹסֵב רִזְק עֶצִים, מֵרָאֶתְהוּ תַעֲגָבֵת מִן הָאֵד אֶלְשָׁאֵי וְקָאֶלֶת לְהוּ יָא סִידִי, מִן אֵין גֵּאֵךְ הָאֵד אֶלְכִיר כִּלְהוּ? פֻּחְמֵק עֵלִיָּהָ וְצִבְרָהָ וְקָאֵל לְהָא אֵשׁ תַּחֲב פִּי הָאֵד אֶלְשָׁאֵי! בְּקָאֵת כִּלְמָה פִּי אֶלְצַבְאָח וְכִלְמָה פִּי אֶלְעִשִׂיָּה וְהִיָּא תְרוּוּמָהוּ, אֵילָא כֶּשֶׁף לְהָא צוּרֵת אֵל אִמֵּר בְּאֶלְתְּפֻצִיל.

יּוֹם מִן דָּאֵת אֶלְאֵיָּאִים תְּכָאֶצֵּם מַעָא מֵרָתְהוּ וְאִידָא בִּיָּהָ צָאֵרֵת תַּצִּיחַ וְתִקּוּל: מָא יִכְפִּיךְ שִׁי אֶלְדִי קֵתֶלֶת זֹג אֶכְוָאנְךָ, אֵלָא תַחֲב תִּקְתְּלֵנִי אֵנָּא זָאֵדָא? לְמָא סִמְעוּ הָאֵד אֶלְכִלָּאֵם נִסָּא אֶכְוָאנְהוּ שְׂכָאוּ בִּיָּה לִלְסֵלְטָאן, וְצִדֵּר עֵלִיָּה אֶלְחַכֵּם בְּאֶלְמוֹת.

פֻּלְמָא כְּרָגוּ בִּיָּה בָּאֵשׁ יִקְתְּלוּהוּ, קָאֵל לְהֶם נִרְגְּבֵכֶם תְּכִלְיוּנִי נִתְכִלְלֵם מַעָא אֶלְסֵלְטָאן פֻּרְגָּעוּהוּ לִלְסֵלְטָאן, וְטָאֵחַ עֵלָא וְגֵהָהוּ וְקָאֵל יָא סִידְנָא אֵנָּא וְאֵחֵד מִן אֶלְתְּלָאֵתָּה אֶכְוָאן אֶלְדִי קַעֲדָנָא עֵנְדֵךְ תִּלְתָּאֵשׁ אֵן סִנָּא בָּאֵשׁ נִתְעַלְמוּ אֶלְחַכְמָה, וְאֵנָּא אֶלְצִגִּיר פִּיָּהֶם אֶלְדִי רְגָעֵת לֶךְ אֶלְמָאֵל בָּאֵשׁ נִתְעַלְלֵם אֶלְכִיָּאֶסָּה, וְאֵל כִּיָּאֶסָּה אֶלְדִי עֵלְלִמְתָּהָ לִי הִיָּא צִלְלֵת עֵלִיָּא מִן כֹּל מְצָרָהָ.

פֻּפְהֶם אֶלְשָׁאֵי אֶלְסֵלְטָאן וְאֶעֱתֵרְף בְּחִקִּיקָת אֶלְאִמֵּר וְקָאֵל לְהוּ מָא תְּכָאֵף שִׁי, אֶלְמָאֵל אֶלְדִי חִזְתָּהוּ מִן אֶכְוָאנְךָ וּמִן כְּדָאֵמִי הוּוּ רִזְקֵךְ חֵלְאֵלְךָ מִן שְׂאֵן אֶלְחַכְמָה אֶלְדִי תַעֲלֵלְמְתָהָ מִנִּי הִיָּא אֶלְדִי נִגָּאֵתְךָ מִן אֶלְמוֹת וּמִן יָד הָאֵד אֵל מֵרָא, קוּם רוּוַח בְּכִיר לְדָאֶרְךָ וְאֶתְהַנָּא.

וְעֵלִיָּהָ קָאֵל שְׁלֵמָה הַמֶּלֶךְ "קִנְיָה חַכְמָה מָא טוֹב מִחֵרוּץ וּמִפִּז", יַעֲנִי כֹסֵב אֶלְעֵלֵם אַחְסֵן מִן כֹּסֵב אֶלְדֵּהָב אֶלְצָאֵפִי.

מַעֲשֵׂה קֵלָאֵל אֶלְעֵסֵל

גֵּרָא פִּי אֵיָּאִים שְׂאוּל מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל, כָּאן אֵנְסָאן לְהוּ מֵרָא מְזִיאָנָה וְחֵלוּוָה לִלְגֵאִיָּה. וְכָאֵנֶת הָאֵדִי אֶלְמֵרָא גְּנִיָּה כְּתִיר, וְרָאֶגְלָהָ כָּאן שְׂאִיֵּב וְחִצֵּר אֶגְלָהוּ וְתוּפְפָא, וְחִית כָּאֵנֶת

אלמרא מזיאנה, געל עינהו פיהא א קאיד אלבלאד וראד יאכדהא באלקווה. אלמרא מא רצאת בהאד אלשאי אבדן ורכבהא כ״ף כביר מן אלקאיד.

תם כממת מליח פי נפסהא, וגמעת אלמאל אלדי תכסבהו וגעלתהו פי קלאל, ופי פם אלקלאל געלת עסל, ואמנתהם בחצור זוג שהוד ענד אנסאן תערפהו צאחב ראגלהא והרבת מן אלבלאד.

מצאן אייאם, והאדאך אלאנסאן אלדי ענדהו אלאמאנה עררס לולדהו, ואסתאדן ואחתאג אילא אלעסל באש יצננף אלחלאואת תם גבד אלקלאל אלמאמבין ענדהו וכדא אלשאי קליל עסל אלדי עלא וגההם ווגד אלבאקי פלוס דהב. פפררג אלמאל אלדי פיהם ומאלהם עסל באלכאמל.

בעד מדדה מן אלזמאן, מאת קאיד אלבלאד ורגעת אלמרא לבלאד, פמשאת ענד אל אנסאן וטלבת להו אלאמאנה אלדי תחת ידהו פקאל להא, רוחי נאדי ללזוג שהוד אלדי עטיני אלעסל בחצורהם וכודי אמאנתך, פמשאת גאבת אלשהוד וכררג אלאנסאן גמיע אלקלאל ורגגעהם להא בחצור אלשהוד, למא משאת לדארהא תפקדת אלקלאל לקאתהם מליאנין באלעסל ושאי אכר מא פיהם, פקאמת תזעק ותכי, ומשאת תגרי ענד חאכם אל בלאד ושכאת להו, קאל להא אלחכאם ענדך שי שהוד? קאלת להו לא, פקאל להא יא בנתי אש פי ידי מן קדרה? אמשי ללסלטאן ויעמל לך תאויל. פמשאת לשאול המלך רסלהא למגלס אלסנהדרין, קאלו להא אלסנהדרין ענדך שי שהוד אננך אממנת אלמאל ענד האד אלאנסאן? קאלת מא ענדי שהוד מן שאן עמלת האד אלשאי באלחילה בסבב כופי מן אלקאיד, פקאלו להא מא נחכמו אלא עלא קול אלשהוד, ומא ימכן שי נחכמו עלא אל כלאמאת אלמכפין פי אלקלב.

פכרגת מן ענדהם בקלב מכסור, ורגעת אילא דארהא והייא תבכי ותשהק, גא פי עראצהא דוד המלך ע"ה. וכאן פי האך אלוקת טפל צגיר ירעא באלגנם, והווא ילעב מעא אצגאר אוכרין אצחאבהו, למא ראהא תבכי סאלהא ען אמרהא, פחכאת להו באל תפציל. וקאלת להו תשבבית אילא אל סלטאן ומגלס אלסנהדרין, ומא כללצו לי חקי מן האד אלאנסאן אלצאלם, פקאל להא רוחי ענד אלסלטאן וקולי להו יעטעני אל סראח, ואנא נצאהר לך חקך בעון אללה תם רגעת ללסלטאן וקאלת להו יא סידי תמא טפל צגיר קאל

יערף יצאהר לי חקי, פֿקאל להא אמשי נאדיהו לי תם חצר קדאם אלסלטאן, פֿסאלהו צחיה אלכלאם אנך תקדר תצאהר חק האד אלמרא? קאל להו מעשה אידא תאדנני אלסיאדה, אנדי תאבת אנני נקדר נצאהר האד אלחק, קאל להא אמשי מעאה.

קאל להא דוד גיב אלקלאל אלדי אמנתהם ענד כצמך, פֿגאבתהם, קאל להא תערפי צחיה אנהם הומאן בדאתהם? קאלת נעם סידי, פֿאלס כצמהא ואתרף הווא זאדא אנהם הומאן בדאתהם, קאל להא גיב קלאל תאניין, פֿארגין להו ופֿררן פֿיהם אלעסל, בעד כדא דוד המלך ע"ה אלקלאל אל אוולין אלדי פֿררנהם מן אלעסל, וכססרהם בחצור אלכלק אלכל, ופתתש מליח ווגד בין האדוך אלטרופ אלמכסרין קטעתין סככה מן אלדזב אלדי כאנו מלצצקין פי אגנאב טרוף אלקלאל. פֿקאל דוד ללראגל, רגגע אמאנת אלמרא! אלראגל תבדלל וגהה ומא וגד מא יגאוב ומן חינהו משא גאב אלמאל בכמאלהו.

120

מעשה אלקטעי אלראגל אלמליח

תלתאתה מן נאס כאנו מסאפֿרין גמיע למא גא אלשבת קאלו מעא בעצהם. אייא נכזנו מאלנא פי מוצע ואחד, כדאלך צאר.

ענד נצף אלליל, קאם ואחד מנהם וכדא אלמאל כלהו וכזנהו פי מוצע תאני, למא כרג אלשבת, משאו גמיע אתלתאתה באש יאכדו אלמאל, פֿלם וגדוהו, וצארו יתכאצמו מעא בעצהם, האדא יקול אנתי סרקתהו והאדא יקול אנתי סרקתהו.

פֿמשאו ענד שלמה המלך עליה אלסלאם וחכאו להו נאזלתהם, פֿקאל להם אלחכומה גדוא אלצבאה, וכאן חאיר פי אמרה ויקול אידא מא נצאהר שי האד אלחק, יקולו אלנאס אין הייא חכמת שלמה? פֿקעד אלליל כלהו יכמם ויהנדם כיף תכון אלדבארה באש ימייזם ויצהר אלחק עליהם מן כלאמהם בדאתהו, למא רגעו פי אלצבאה קאל להם אנתם אצחאב מתגר ונאס פֿאטנין ותערפו אלעדל, נרגבכם תגאובוני אש הווא ראיכם פי אלשאי אלדי מאשי נחכיהו להם:

130

תמא טפל צגיר וטפלה צגירה כאנו סאכנין פי דאר ואחדה וחבבו בעצהם, יום מן אלאיאם קאל אלולד ללטפלה אייא נעמלו עאהד בינא אן אידא טלבתך פי אלערס מן

אליום אילא אלתאריך אלפלאני, אנא אחסן מן גירי, ופי וסט אלאגל, אידא טלבך גירי פי אלגואן, מא תואפקי אלא בסראחי אנא? פרצאת אלטפלה וחלפת להו ימין עלא דאלך. בעד זמאן, גוזהא אובוהא עלא ראגל אכר, לילת אלערס, למא אראד אלערוס יבאת מעאהא קאלת להו מא נקדר נטיעך אלא מא נמשי ענד פלאן ונאכד מנהו אלסראח. לאנני חלפת להו ימין עלא דאלך, פקאל אלערס טייב. ומשא גאב פצה ודהב והדאיאת מעתברה ומשאו גמיע ענד אלראגל קאצדין, רוומוהו באלמאל באש יפסך אלעאהד.

140

למא גאו ענדהו, קאלת להו אלטפלה ראני באקי חאפצה אלימין אלדי חלפתהו לך, אידא רצית, כוד האד אלהדאיאת אלמעתברה אלדי גבנאהם לך ואפסך אלעאהד אלדי ביננא.

פגאוב אלראגל, אנא סאמחתך פי אלימין, ותכון חלאל לערוסך האדא, ומא נאכד מנך שאי, בראא אמשי עלא כיר.

הומאן פי אלטריק ערצהם קטעי שאיב פכדא ליה אלמאל ואלצבייה ואלמציוג אלדי ענדהא, למא אראד אלאגתמאע, קאלת להו נרגבך יא סידי תצבר לי חתא נחדתך במא וקע לי, תם חכאת להו אמתהא באלתפציל ובעד קאלת להו: צאר האדאך אלעאזב אלדי גא וקתהו באש יגאמעני פי אלחלאל מתל אלעבאד אלכל, אלמסכין ואפק לכלאמי ומנע נפסהו מן דאלך, וכצוצן אנתי ראגל שאיב! אלחק עליך אנך תגעל קבאלתך כוף אללה ותכסר אלשיטאן ומא תעמל מעאיא עיב, ומא תאכד רזקי, פחן קלבהו עליהא, ומא וצלחה, ורגגע אלמאל בכמאלהו ואנארפו מנהי בכיר אלערוס ואלערוסה.

150

תם קאל שלמה המלך ע"ה: איהא אל ראגל, סואלי ליכם הווא האדא. אשכון יחק להו אלשכר פי האדו אלתלאתה?

אלטפלה אלדי חפצת ימינהא. ומא טאוועת ערוסהא אלא בעד מא כדאת אלסראח מן אלדי תעאהדת מעאה פי צגרהא?

160

או צאחב אלעאהד אלדי סרחהא מן אלימין בקלב צאפי, ומא כדא מנהא שאי. או אלקטעת אלדי כאן בידהו אלקדרה אנהו יאכד אלמאל ויעדדב אלטפלה, ורגמן ען דאלך כססר אלשיטאן ומא כדא שאי מן אלמאל?

קולו לי פֿכרכם פי האד אלהאדת, ובעד דאלך נפֿצלכם פי כצומתכם.
גאוב אלאוול מן אלגמאעה וקאל, אנא נשכר אלטפֿל אלצגיר צאחב אלעאהד,
אלדי כאנת מחבבת אלטפֿלה סאכנה פי קלבהומדדה טוילה, וכאן עאשק פֿיהא בצפֿאות
אלנייה, וכאן להו אקתדאד לימנעהא מן אלגאון מן גירהו ורגמן ען דאלך עכס עפֿסהו
וסררחהא לגירהו.

גאוב אלתאני וקאל: אנא נשכר אלטפֿלה לאן טביעת אלנסא מא יחפֿצו אלאמאן
לרגלהם, ולו פי סאעת אלאגתמאע, ועקלהם צגיר, והאדי חפֿצת ימינהא פי אלגאיה.
גאוב אלתאלת וקאל: אנא נשכר אלקטעי אלדי כדא אלמאל, וכאן יקדר יעדדב
אלטפֿלה, ולא מן ימנעהו, והווא רגמן ען דאלך חפֿץ נפֿסהו מן אל"עבירה" ומא עדדבהא שי
וצאד רגגע אלמאל יצהר לי אנהו "צדיק גמור".

פֿקאל להו שלמה המלך: צחחית יא האדא, חכמת מליח! אסרע ורגגע אלמאל
לאצחאבך, אנתי אלדי סרקתהו! פֿקאל אלראגל לא יא סידי, ונחלף לך ימין, קאל להו אל
סלטאן, רגגע אלמאל או נחכם עליך באלסג טול עמרך!

למא שאף אלראגל אן עארהו אנפֿצח, ומא בקא להו רגייה, משא גאב אלמאל
בכמאלהו אלדי כאן מכנוז פי אלארץ, ורגגעהו לאצחאבהו.

פֿאסתכתרו אצחאבהו כיר אלסלטאן, ודעאו להו באלכיר, להאדא אתוקאל עליה

"ויחכם מכל האדם"

170

180

מעשה כיאנת אלנסא

קאל שלמה המלך עליה אלסלאם ברוח הקדש "אדם אחד מאלף מצאתי ואשה
בכל אלה לא מצאתי", (שרח דאלך) וגדת פי אלראגל ואחד פי אלאלף (מליח), ומא וגדת
שי מרא (מליחה) פי האדו אלכל, אלסנהדרין ואלכלק אלכל דהשו מן האד אלכלאם, פֿקאל
להם שלמה המלך, תחבבושי תשוּפו אלשאי מועאינה? קאלו נעם.

קאל להם פֿתשו לי מרא מן אלנסא אל מלאח אלדי פי אלבלאד, מרא לאהיה
בדארהא ויכון גוזהא זאדא מן אעיאן אל בלאד, פֿתתשו מליח ווגדו מרא וראגל נאס מלאח
ללגאיה, תם רסל אלסלטאן ונאדא אלראגל וחצר בין ידיה, פֿקאל להו אל סלטאן, תערף

אלדי מראדי נעללי מקאמך ונרפֿע שאנד, פֿגאוב אלראגל וקאל להו אנא אקל כדדאמך, אעמל פֿיאי מא תריד, פֿקאל להו אמשי אקתל מרתך וגיב לי ראסהו פֿי האדי אללילה, וגדוא נעטיך בנתי ונגעלך כביר עלא קום ישראל, פֿקאל אלראגל סמען וטאעה.

תם רווח לדארהו, וכאנת מרתהו מזיאנהו חלווה, וכאן להא אולאד צגאר גאבתהם מנהו, למא ראהא שעלת פֿי גסמהו נאר מחבתהא וצאר יכבי ודמועהו תגרי, למא שאפתהו אלמרא עלא תלך אלחאלה כלמתהו בלטאפה וקאלת להו אש ביד יא סידי מגייר? קאל להא כלליני פֿי המי ענדי גבינה פֿי קלבי! פֿחצרת להו אלעשא ומא חב שי יאכל, פֿכמם פֿי קלבהו וקאל: אש נעמל בעד אידא נקתל מרתי וענדי מנהא אלצגאר? עלא כל חאל, קאל למרתהו אמשי ארקד מעא אלולד, למא רקדת וגרמרת פֿי אלנום גואה אלשיטאן וקאל אידא נחנאסב מעא אלסלטאן תכון ענדי מרא אחסן מן האדי, ונרגע קאיד וכביר, תם אנהו גבד סיפהו באש יקתלהא. פֿוגד אלולד אלצגיר ראקד בין נהודהא ואלתאני ראסהו בין אכתאפהא, פֿקאל אלראגל פֿי נפסהו אלשיטאן אלמלעול דכל פֿי קלב שלמה המלך באש יגויני, אלולד עלייא אש מאשי נעמל! אידא נדבחהא ימותו זאדא האדו אלצגאר, פֿרגע סיפהו ולען אלשיטאן ודכל ירקד.

בעד סאעה מן זמאן, דאר עקלהו וקאל פֿי נפסהו נקתלהא, וגדוא אלסלטאן יעטיני בנתהו ויגניני, תם סל סיפהו וקרוב להא מררה תאניה פֿנצר שעהא מפרוש עלא וגה אלצגאר, וכן קלבהו עליהא וקאל: לו יעטיני אלסלטאן גמיע מא יכסב פֿצה ודהב ודיאמנט פֿי כזנתהו, מא נקתל מרתי האדי, תם רגגע אלסיף לגיאה ובאת מעא מרתהו אילא אלצבאח. פֿי אלצבאח, גאו כדדאם אלסלטאן ומשא מעאהם, פֿקאל להו אלסלטאן תממית שי קצייתך? פֿגאוב אלראגל וקאל: באלמערופן מנך יא סידי, מא תזיד תעאוד לי האד אל כלאם, לאנני חאולת האד אלשאי מררתין ומא קדרת נפעלהו, פֿקאל להו שלמה זחחית יא סיד אלרגאל!

האדא ואחד פֿי אלאף וגדנאהו משא אלראגל עלא נפסהו ותרכו אלאמר 30 יום. בעד תלאתין יום, רסל אלסלטאן באלמכפי ונאדא מרת האד אלראגל, וחצרת קודמהו פֿקאל להא אלסלטאן, ראגלך מליח שי מעאך? קאלת נעם. קאל להא סמעט עלא זינך ועלא ציא וגהך ובהאותך, ואשתהא נפסי נתגווז עליך, פֿתציר מאלכיה והאכמה עלא

גמיע אלנסא אלדי פי אלסראיה, ונכסיך באלדהב ואלדיאמנט מן ראסך אילא צואבע רגליך, קאלת נעם יא סידי, נפעל מא תריד פקאל אלסלטאן תמא שאי מאנע והו וגוד ראגלך, פקאלת וכיף תכון אלדבארה יא סידי? קאל להא אקתלי גוּוּך, ובעד יכון אלמר סאהל, קאלת חאצר יא סידי, פקאל שלמה המלך מעא נפסו: לא שך אן האדי אלמרא עאזמה עלא קתל ראגלהא, וילזמנא נעמלו בעיך תאויל באש מא ימות שי. תם אעטאהא סיף מן אלרצאץ וקאל להא כודי האד אלסיף ואקתלי ביה גוּוּך, אגעלהו עלא רקבתהו ינקטע ראסהו פי אלחין, אלמרא שאפת אלסיף ילמע ופרחת ביה וכפאתהו תחת לבאסהא ומשאת ביה לדארהא.

220

למא גא ראגלהא פי אלליל, קאמת ענקתהו ובאסתהו וקאלת להו: אגלס יא נור עינייא, יא חביב קלבי, יא תאג ראסי! ראגלהא דהש מן האד אלקבול אלחסן אלדי כאן כארג אלעאדה ופרח ביה כתיר, פגלס מעאהא במחבבה עצימה, מן גיר מא קרא פיהא אלנקץ תם פרשת אלטאולה וכלאו ושרבו גמיע, וסקאתד אלכמר זאיד עלא אלעאדה, פקאל להא יא מרא אש כאין פי האדי אללילה? קאלת להו נחב נזהא מעאך ונשוּפך סכראן, פלעב מעאהא בקלב צאפי ושרב ודאך וגמר אלנום.

פקאמת אלמרא בקלב צחיח וגבדת אלסיף אחדי עטאהו להא לאסלטאן. ובדאת תנזל ביה עלא רקבת ראגלהא, פפאק אלראגל מן נומו ושאף מרתהו ואקפה ענד ראסהו ועאזמה עלא קתלהו. קאל להא אכבריני במא כאן, ואשכון אעטאך האד אלסיף, ואידא מא תכבריני נקץ לחמך אטראף, פחכאת להו חקיקת אלמר באלתפציל, קאל להא מא תכאפי שי.

220

פי אלצבאח גאו ענדהם כדדאם אלסלטאן ומשאו אלראגל ומרתהו וחצרו קדאם שלמה המלך ואלסנהדרין, פתבסם באלחצך אלסלטאן חין ראהם וקאל להם אחכיו לי כיף צאר, פקאל אלראגל פקת מן אלנום וגדת מרתי בדאת תחאול קתלי, ולו מא כאן אלסיף מן אלרצאץ, לכנת אנעדמת! אנא סכפת עליהא פגאוב שלמה המלך וקאל אנא כנת עארף אן לא סכפה ולא מחננה פי קלוב אלנסא. ולהאדא עטיתהא סיף מן אלרצאץ. תבת כלאם שמלה המלך עליה אלסלאם אלדי קאל "ואשה בכל אלה לא מצאתי".

240

מעשה ברהאן אלדמ

גראַ פֿי אייאם דוד מלך ישראל, כאן אנסאן גני כתיר יסכן פֿי מוצע כֵּאלי, וכאן
 להו כֵּודאם וכדימאת ומאל לא יחצא, וכאן להו ולד וחיד, חדת אן האד אלאנסאן אלגני שרא
 בצאעה כתירה וקאל לולדהו באש יסאפֿר וימשי יביעהו. פֿרכב אלשאב פֿי מרכב וסאפֿר
 לברור בעידה, וגאב מדדה טוילה.

בינמא דאלך. מאת אלשאייב צאחב אלרזק ובקא כסבהו כלהו תחת יד ואחד מן
 אלכֵּודאם, אלדי כאן כֵּונאגֿי מתאע סידהו, פֿצאר האד אלכֵּודים יעדדב נאס אלדאר
 עדאבשדיד אילא מן תרכו אלדאר והרבו מנהו באלרוח. ובקא אלכֵּודים ואחזהו פֿי אלדאר.
 תם גֵּמע רזק סידהו אלדי כאז תחת ידהו. וצאר יאכל וישרב ויתמתע במאל סידהו.

250

טאלו אלאייאם ואלאעוואם, ורגע מן אלספֿר ולד אלשאייב צאחב אלרזק, פֿמשא
 מקאבלה לדארהם ולם וגֵּד ואלדהו, חיתהו תופֿפֿא רחמת אללה אליה וצאר אלולד ידור פֿי
 אלדאר כאַרגֿ מן בית דאכל לבית, פֿכֵּרגֿ להו אל כֵּודים ולגמהו ודזהו ולענהו וסבהו, וצאר
 יקול אלכֵּודים לולד: האדי דאר בויה וגֵּדי, אש גֵּאבך ליהא יא ברא כלב! יא סארק יא
 כֵּטאפֿ! למא סמע אלולד מן אלכֵּודים האד אל גֵּסארה והאד אלקבאחת לסאן כלהא, סכן דמהו
 וחמק, תם רפֿע עזאתהו ונזל עלא אלכֵּודים באל צֵּרב והווא יקול: אש תעמל הנא יא כֵּודים
 מובאע, יא פֿאסד, אלדי כֵּטפת רזקי ומאלי וזדת נכרתני, וצרת תמתע ברזק ואלדי! תם
 וקעת בינהם מוצארבה ולא מן יפֿצלם.

פֿמשא אלולד יגֵּרי ענד דוד המלך ע"ה וקאל להו יא סידי, אלכֵּודאם תסלטו עלינא
 ולא מן יפֿכנא מן סלטתהם! וחכא נאזלתהו ללסלטאן, פֿקאל להו ענדך שי שהיד אן אלמאל
 לואלדך? קאל יא סידי, פֿקאל דוד המלך ע"ה ללכֵּודים: למא אנתי מתצררף פֿי אלרזק
 נפרץ אנהו רזקך, להאדא אמשי אתמתע ביה עלא כאיפֿך, ולא תטללע חסאב לכצמך, ולא
 תגֵּאיבהו.

260

למא סמע אולד האד אלכלאם, צאר אלצו פֿי עיניה צלאם. ובקא יתכצע ללסלטאן
 ורגע להו מררתין תלאתה, אילא אן חמק עליה אלסלטאן וקאל להו: אידא תגֵּיני מרה
 אוכֵּרא ראני נחכם פֿיך! אן כאן ענדך שהוד מליח אן כאן לא אש נעמל לך אנא? שלמה
 המלך כאן חאצֵּר פֿי האד אל חדית פֿנאדא לולד וקאל להו עאוד אשכי ללסלטאן, ואידא

ילמק עליך, גאובהו אנתי וקול להו: למא אנתי מא תקדר תצאהר לי חקי, סללם אמרי ביד שלמה ולדך.

כדאלך צאר, וסללם דוד המלך אלנאזלה לשלמה ולדהו באש יחכמהא. פקאל שלמהלולד: תרעף שי אין מדפון אולדך? קאל לא. פאלתפת ללכדים וקאל להו: אנתי תערף שי? קאל נעם. פקאל להו שלמה המלך אמשי גיב לי דראע מן אלמיית, גרא אלכדים ללקבר וקטע דראע סידהו וגאבהו לשלמה, פקאל שלמה אגבדו שוויה דם מן ערוקם, כל ואחד מנכם פי כאס ואחדהו כדאלך צאר, פקאל שמלה ללכדים גטם עצם אלמיית פי אלדם אלדי גבדתהו מן ערוקך פגטם ומא דבג אלדם פי עצם אלמיית. בעד קאל שלמה ללולד גטם אנתי, אלולד גטם ופי אחין דבג דמהו.

פאכד אלסלטאן דאלך אלעצם וערצהו עלא עיון אלכלק אחאצין אלכל, וקאל להם אנצרו האד אלדם, מן האד אלעצם אנכלק האד אלשאב! גמיע קום ישראל תעאגבו מן האד אלמאר. פחכם שלמה המלך עלא אלמטלוב אנהו ירגגע גמיע אלמאל ללשאבי, חית תביין דעואהו, וצהר אנהו ולד אלמיית, והווא אלוארת אלחיקי. אמא אלמטלוב תבת אנהו כדים. ואלשאב אלשאכי הווא סידהו, ותסללט עליה גצבן ענהו. יחק לשלמה אן יוקאל עליה "ויחכם מכל האדם".

קצת שלמה להמלך

שלמה המלך עליה אלסלאם כאן סלטאן עצים אלמקאם, וגמיע מלוק אלארץ כאנו תחת טאעתהו. וגיוש אלסמא כאנו יכרעו ויסגדו ללרב סבחאנהו תעאלא, אלדי אולא מלך מתל האדא עלא קומו ישראל. ושהד עליה אלפסוק (וישב שלמה על כסא הי למלך) אנהו גלס עלא כרסי אלמולא סובחאנהו ותסללט עלא אלפוקאניין ואלתחתאניין וכלהם כאנו יטייבו כאטרהו, וכאן לאבס כאתם מנקוש פי צבעהו. כאנו יכאפו מנהו גמיע אלכלאיך. מןאלגמלה. אמר וגאב "אשמדאי" סלטאן אלגאן, וכתפהו בסלאסל חדיד וסגנהו ענדהו, באש תקצא ביה לחאגת בנין בית המקדש, ובאש גאב להו אל"שמור" (גנס מן אלאחגאר אלמתמונה) ובקא מסגון ענדהו מדדה טוילה בעד בניאן בית המקדש.

פִתְכַבֵּר שְׁלֹמֵה הַמֶּלֶךְ פִּי נִפְסְהוּ בַקּוּוֹת עֵלְמָהוּ וְכִיאֶסְתָּהוּ. וּבַעֲצֵם סִלְטָתָהוּ. וּבַכְתָּר מֵאַלְהוּ, אֵילָא אֵן טַגָּא וְקֵאָל: לִיס מֵתְלִי פִי גְמִיעַ אֲלַעְאֵלִם! תֵּם גְּוֵאָה אֲלִשִׁיטָאן וְכֵאֲלַף עֵלָא תֵּלַת מִצּוֹת מִן תּוֹרְתָנּוּ הַקְּדוּשָׁה אֲלֵדִי וְצֵאת עֵלָא מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל (1) מָא יִכְתָּר אֲלִנְסָא (2) מָא יִכְתָּר אֲלִכִיל (3) מָא יִכְתָּר כֹּסֵב אֲלִפְצָה וְאַלְדָּהָב.

פִּסְסֵרוּ סִיאֲדָנָא עֲלֵיהֶם אֲלִסְלָאֵם פִּסּוּק "וּלֵא יִרְבֵּה לּוֹ נְשִׁיִם" וְקֵאָלוּ מָא יֵאֲכֹד שִׁי אֲכַתֵּר מִן תִּמְנַתָּאשָׁן מֵרָא, כִּמָּא וְגִדְנָא פִי דוּד הַמֶּלֶךְ עֲלֵיהֶם אֲלִסְלָאֵם אֲלֵדִי כֵאֵן עֲנִדְהוּ סַת נִסָּא, וְקֵאָל לְהוּ הַקֵּב"ה אִידָא שׁוּיָא עֲלֵיךְ נִזְיֶדֶךְ מֵתֵל הָאֵד אֲלַעְדֵד מֵרֵרְתִין (אֲלִגְמֵלָה מִתְּמַנְתָּאש). אֵמָא שְׁלֹמֵה הַמֶּלֶךְ קֵאָל אֵנָא נֵאֲכֹד אֲלִנְסָא כְּתִיר וּמָא יִזוּל מִן קִלְבֵי כּוּף אֲלֵלָה וְכֵאֵן עֲנִדְהוּ סִבַּע מִיָּא מֵאַלִּיכָאֵת וְתֵלַת מִיָּא עֲלֵאֲגִי פִי אֲלִגְמֵלָה אֲלַף מֵרָא. וְכַתָּר אֲלִכִיל. וְכַתָּר אֲלִפְצָה וְאַלְדָּהָב וְכֹסֵב מֵאֵל כְּתִיר לֹא יֵחַצָּא.

פִּחְכֵם עֲלֵיהֶם אֲרִיב סוּבַחְאָנְהוּ אֵנְהוּ יִנְעוּזֵל מִן אֲלִסְלָטְנָה מֵדַת תֵּלַת סְנִין. וּיִנְגְלָא מִן וְטִנְהוּ אֵילָא כְּאַרְגְּ מִמְלַכְתָּהוּ. וּיְכוּן הָאֵמֵל וּמַחִייר פִּי אֲלִבְלֵדָאן אֲלֵאֲגֵב יֵה מֵדַת תֵּלַת סְנִין. פִּקֵּאָל הַקֵּב"ה ל"אֲסַמְדָּאִי" סִלְטָאן אֲלֵגָאן. אֲמִשִּׁי לְשִׁמְלָה וְכּוּד לְהוּ אֲלִכְאָתֵם אֲלֵדִי פִי צִבְעָהוּ. וְנִזְזֵלְהוּ מִן כְּרִסֵי אֲלִסְלָטְנָה וְאַתְשִׁבָּה אֲנִתִי בַשְּׁבִיחָתָהוּ, וְאַגְלֵס עוּצָהוּ עֵלָא כְּרִסֵי אֲלִסְלָטְנָה. תֵּם מִשָּׂא אֲשַׁמְדָּאִי עֲנֵד שְׁלֹמֵה וְרִגְבָהוּ אֵן יִחַל לְהוּ אֲלִכְתָּאָף, וְגִזָּא דֵאֲלַךְ יִכְשֵׁף לְהוּ אֲסֵרָאָר גְּאֲמִצָּה וְעִצִּימָה לִלְגָאוּהָ. הַקֵּב"ה גְּעַל פִּי בָאֵל שְׁלֹמֵה אֵנְהוּ יֵאֲמֵן הָאֵד אֲלִכְלָאֵם, וְחַל לְהוּ אֲלִכְתָּאָף. מִן חִינְהוּ תִקְוֹאֵ אֲשַׁמְדָּאִי עֵלָא שְׁלֹמֵה, וְנִזְזֵלְהוּ מִן כְּרִסֵי סִלְטָנְתָהוּ, וְזָאֵד פֶּךְ לְהוּ אֲלִכְאָתֵם מִן צִבְעָהוּ וְרִמָּאָה פִי אֲלִבְחֹר בַּעִיד אַרְבַּע מִיָּאֵת מִיל, וְגֵאֵת חוֹתָה כְּבִירָה וּבַלְעָתָהוּ. אֵמָא אֲשַׁמְדָּאִי תִשְׁבַּבָּה בַשְּׁבִיחַת שְׁלֹמֵה, וְגֵלֵס עֵלָא כְּרִסֵי אֲלִמְלֶךְ. וְצִנְנּוּ יִשְׂרָאֵל אֲלִכֵל אֵנְהוּ שְׁלֹמֵה.

אֵמָא שְׁלֹמֵה הַמֶּלֶךְ, לֵמָּא זָאֵל מִן צִבְעָהוּ אֲלִכְאָתֵם אֲלִמְנִקוּשׁ פִּיָּה אֲסֵם אֲלֵלָה תַעְאֵלָא. צֵאֵעַת כִּיאֶסְתָּהוּ וְגִלְאֵלְתָהוּ, וְצֵאֵר יִדוּר מִן בִּלְאָד לְבִלְאָד וּיְקוּל אֵנָא שְׁלֹמֵה, אֵנָא קֵהֵלַת, אֲלֵדִי כְּנַת סִלְטָאן עֵלָא קֵם יִשְׂרָאֵל פִּי יִרוּשָׁלַיִם. וְכֵאֵנּוּ אֲלִנְאֵס יִצְחָכוּ עֲלֵיהֶם וּיְקוּלוּ: שׁוּף הָאֵד אֲלִמְהַבּוּל אֲשׁ קֵאֲעַד יִכְלוּוִין, שְׁלֹמֵה גְּאֵלֵס עֵלָא מֵרֵתְבָתָהוּ, וְהָאֵדָא יְקוּל אֵנָא שְׁלֹמֵה! וְדָאֵם פִּי הָאֵד אֲלַעְדָּאָב מֵדַדַת סְנִין, עֵלָא תְכַבְרָהוּ פִי נִפְסְהוּ, וְעֵלָא אֵנְהוּ כְּאֲלַף עֵלָא תֵּלַת מִצּוֹת מִן אֲלֵתוֹרָה.

פי האד אלמדדה אשמדאי כלט עלא גמיע אלנסא אלדי פי אלסראיה וצאדף יום אנהו טלב מרא מנהם פי איימם נגאסטהא ומא טאעתהו. למא אראד אלשאי באלקויה, גאובתהו אלמרא וקאלת להו: אש ביך בדדלתטביעתך אלחסנה מעאנא? אלתורה קאלת "ואלאשה בנדת טמאתה לא תקרב" (שרח דאלך) מא תקרב אילא מרא פי וקת נגאסטהא. קאעד יתבת אן ליסך שלמה אנתי. פסכת והרב יגרי. למא חכאת אלחאדת לאעיאן ישראל. מא אנמושי.

330

אמא אשמדאי מא כפאה שי אדי שבע מן אלאלף מרא כלהם אלדי פי אלסראיה. אלא זאד משא ענד "בת-שבע" אם שלמה המלך וטלבהא פי אלעיב. פקאלת להו ענך טלבת אלמוחאל. ואידא תצמם פי קצדך האדא. פיתבת אן ליסך שלמה ולדי. פהרב מן חינהוובעד ענהא.

פי אלצבאח, משאת בת שבע ענד בניהו בן יהודע רייס אלגיוס (אלגיניראל אלכביר) וחכאת להו מא וקע. פאנזעג אלאראגל, ומזוק אתואבהו. וסל שערהו, וקאל תאבת ליס האדא שלמה, ומא הו אלא אשמדאי סלטאן אלגאן. והאדאך אלאראגל אלתאלף פי אלבלדאן אנהו יקול אנה קהלת לא שך אנהו שלמה אלחקיקי.

330

אמא שלמה המלך, בעד מצי תלת סנין מן משקתהו, רצא אלרב סובחאנהו וסכף עליה, לוגה דוד ואלדהו, ומן אגל אלמרא אלצדיקה "נעמה" בנת סלטאן בני עמו אלדי כרג מנהא משיח בן דוד. פגאבו הקב"ה לוטן בני עמון פי בלאד אלתכת. וכאן שלמה ואקף פי אלסוק אלכביר בקלב מכסור. לאנהו גריב פי בלאד אגנבייה. תם תעדדא באש טבאך מתאע אלסלטאן ושאפהו בטאל מן גיר שגל, פקצדהו אן יוצצל להו אלנפקה ללמטבכה אלדי פי דאר אלסלטאן, פעטאה אגרהו וגעל אלחמאלה עלא כתפהו וסארהו גמיע, למא וצלו עטא לשלמה כלא ושרב. ועז עליה כתיר. פקאל אלבאש טאבך לשלמה: תחב שי תכדם מעאיא הנא. ויכון אגרך אלמאכלה ואלשראב פקט. רצא שלמה בדאלך, וקעד יכם מעאה, אילא אן תעללם מליח תצננף מוכאל אלמלוך.

340

בעד מדה מן זמאן. קאל שלמה לבאש טבאך אלמלוכי: ענדך שי כאיף תכלליני נטבך אנה אליום ללסלטאן עוצך, באש נשוף נפסי תעללמת וללא לא? פרצא אלבאש טבאך בדאלך, וטבך שלמה פי דאלך אליום. וצננף טבאיך וחלאואת שאי עגיב ללגאיה. תם גא וקת

אלפטור ותפרשת אלפאולה וגאבו אלפטור ללסלטאן. ולמא דאק אלסלמאן האדוך
אלאחעמה וגדהם פי גאית אללדה, פסאל אלסלטאן לבאש טבאך אשכון טבך אליום? חיתנו
מא דקת אבדן מתל האדי אללדה! פגאוב באש טבאך וקאל: יא סידי, האדאך אלאראגל אלדי
יכדם מעאיא הו אלדי טבך אליום. פנאדא להו אלסלטאן וקאל להו תחב שי תכון באש
טבאך מתאעי? קאל להו חאצ'ר יא סידי, ורגע שלמה באש טבאך ענד אלסלטאן עויץ אלאכ'ר.
מן האד אלסבב, צאר שלמה מוגוד כל וקת פי דאר אלסלטאן, וכאנת תשוּפּהו בנת
אלסלטאן ואסמהא "נעמה". פדכלת מחבתהו פי קלבהא. וקאלת לאמהא אנהא תריד תכון
גוצתהו. אמהא חמקת עליהא וקאלת להא: אש האד אלכלאם, יא בנתי! בנת אלסלטאן תאכד
טבאך! פי אלאחאל יוגד פי אלדאירה אלמלוכיייה וזרא וקוואד ונאס אעיאן ומחתרמין, אכּתאר
מנהם אשכון יעגבך. פגאובת אלטפלת אנהא נחב לא וזיר ולא גירהו, אלא האדא אלטבאך
יכון גוזי והאד אלשאיי הו מוראד אללה! אלאחצל טאלת כתיר אלמוגאדלה בין אללאם
ובנתהא עלא גיר פאידיה ואלטפלה תצממת פי ראייהא אנהא מא תרצא בראגל גירהו אבדן,
ואכּרן אמהא בלגת אלכלאם ללסלטאן, וענדמא סמע אלסלטאן האד אלכלאם קאם עליה
אלקאים וצאר אלצו פי עינייה צלאם. ואראד יקתלהם אלאתנין, ולאכּן גרא להם עגב אילאחי
ואלסלטאן רגע מן פכרהו, ומא אראד יחרק נפוס בריין. פנאדא ואחד מן כודאמהו ווצאה
אנהו ירפעהם אלאתנין אילא ארץ צחרא קפרא פי אלכלא ויבקהם תם וימיתו מן נפסהם,
פּתּמם אלכּדים אמר סידהו וארמאהם פי בר כּאלי ורגע ללסלטאן.

350

360

פסארו אלאתנין גמיע וצארו יפתתשו מא יאכלו אילא אן גאבתהם אלקאפיה אילא
בלאד עלא שט אלבחר, פוגד נאס יביעו אלחות ושרא חותה וגאבהא לנעמה מרתהו באש
תטבכהא, למא קצצתהא וגדת פיהא אלכּאתם אלמנקוש פיה אסם אללה תעאלא פעטאתהו
אלגוזאה. וערפהו מן חינהו, וגעלהו פי צבעהו, פי אלחין רגעת רוחהו והדאת נפסהו ותצאוב
עקלהו ורגע לירושלים.

פי דאלך אלוקת, צארת אלואקעה מתאע אשמדאי אלדי משא ענד בת"שבע (אם
שלמה המלך) וטלבהא פי אלעיב, ואנפצח עארהו, פרסל בניהו בן יהוידע אלגיניראל
אלכּביר ונאדא שלמה, וקאל להו: יא אבני אשכון אנת? פקאל להו אנה שלמה ולד דוד מלך
ישראל, פקאל להו יא אבני חדתני אמרך, פקאל להו יום מן דאת אלאיאם אנה כנת גאלס

370

עלא מרתבתי. וגא ריה עאצף וארמאני מן מרתבתי, ומן דאלך אליום אילא אלאן דהב עקלי מני. וצארת נדור פי אלבלדאן, פקאל להב בניהו בן יהודע: תקדר שי תעטינא בעץ אלאמארה אנך שלמה ולד דוד? קאל נעס, פי סאעת אלדי תולית עלא אלממלכה געל באבא ידהו אלאוולה פי ידך וידהו אלתאניה פי יד נתן הנביא, בעד וקפת אמי ובאסת באבא פי ראסהו. האדי אלאמארה אלדי ענדי. למא סמע בניהו בן יהודע האד אלכלאם נאדא אלסנהדרין מן חניהו וקאל להם אכתבי אסם אללה תעאלא, ורסמוהו עלא קלבכם ואמשיו נזולו אשמדאי מן כרסי אלמלך פקאלו אלסנהדרין נכאפו מן אסם אלעזיז אלגאלי אלמרסום פי קלבהו. פקאל להם יהודע האדא כלאם מוחאל אן אסם ואחד יקדר עלא סבעין אסם! אידא עלא האד אלחאל ליסכם מן אהל אלפצילה, פמשא יהודע ענד אשמדאי וצרבהו צרבה האילה כאד ימות. פי תלך אלסאעה כרג צות מן אלסמא יקול: מא תצרהו שי! חית אלשאי צאר במראדי, לאנני עאקבת שלמה, עלא אנהו כלאף עלא תלת וצאיאת מן אלתורה, ואלאן אנגפר דנובהו.

380

פי תלך אלסאעה, רגע שלמה וגלס עלא כרסי אלמלך, וגעל תאג אלסלטנה פי ראסהו. ורגע להו זינהו ועלמהו מתל מא כאן פי אלאוול פקאל שלמה: אין סלטתי? אין עלמי? אין קוותי? אלדי מא נפעוני פי ציקתי! חות כל מן יוטטי ראסהו פי האד אלדניא אללה יעלי שאנהו.

בעד רסל שלמה ונאדא סלטאן בני עמון וקאל להו: עלאש קתלת זוג נפוס בריין מן גיר סראחי? קאל להו: האשאני יא סידי, מא קתלתהם שי, אלא נפיתהם פי ארץ כאליה, ומא נדרי אש כאן פיהם. פקאל להו שלמה: אידא תשופהם תעקלהם שי? קאל נעקלהם. פרסל שלמה ונאדא נעמה מרתהו, פחצרת קודאמהו ובאסת יד אביהא. פקאל להו שלמה: אנא באש טבאך מתאעך, ובנתך "נעמה" גוזתי.

390

פפרח סלטאן בני עמון פרחן שדיד וענקהם ובאסהם, ושכר אלרב סובחאנהו אלדי נגאה מן קתלהם, וחצרהו לפרח עצים מתל האדא, פרח דאים, כדאלך רבי' יפררחנא בוגה מלך המשיח מן נסל דוד. עגלן ען קריב אמין.

מעשה אלראגל בן זוג ארוס

"אשמדאי" סלטאן אלגאן דכל נהאר ענד שלמה המלך קאל להו: אנתי הווא אלדי קאל עליך אלפסוק (ויחכם מכל האדם) אנך אעלם גמיע אלאואדם? פגאוב שלמה וקאל נעם. הכדא ועדני אלרב סובחאנהו. פקאל להו אשמדאי: תחב שי נפררגך שאי עמרך מא ראייתהו? קאל נעם.

400

פגוון אשמדאי ידהו פי גוארק אלארץ, וכררג מנהא ראגל בזוג ארוס וארבעה עינין, פאנזעג שלמה ואתרהב מנהו וקאל גוזהוהו ללמקצורה, תם נאדא לבניהו בן יהוידע אלגנייראל אלכביר וקאל להו: תערף שי אן כאן יוגד תחתנא אודאם? פקאל וחיאת ראסך יא מולאי מא נדרי האד אלשאי, בלחק נסמע מן אחיתופל עשיר ואלדך אן יוגד אואדם אכרין תחתנא. קאל להו שלמה: תחב שי נפררגך ואחד מנהם? פגאובהו בניהו בן יהוידע וקאל להו: מא תקדר שי עלא דאלך, יא סידי, חית גואמץ אלארץ משי כמס מיאת סנה, ובין ארצהם לארצנא משי כמס מיאת סנה אוכרין, פרסל שלמה וגאב אלראגל, למא ראהו בניהו בן יהוידע וקע עלא וגההו ובארך "ברוך משנה הבריות". תם קאל ללראגל: ולד אשכון אנתי? קאל אנא מן אולאד איידנא אדם מן תואליד קין". פקאל להו: אין סכנתכם? קאל להו: פי "ארץ תבל". פקאל להו ענדכם שי שמש וקמר? קאל נעם, וזאדא נחרתו ונהצרו, ולנא גנם ובהאים כתירה. פקאל להו: מן אמא גיהה תשרק אלשמס ענדכם? קאל תשרק מן אלגרב ותגרב פי אלשרק. קאל להו תציו שי? קאל נעם, ואש הייא צלאתכם? קאל "מה רבי מעשיך הי בחכמה עשית".

410

קאל להו: תחב שי נרגעיך למכאנך? קאל נעם, וגאזאכם אללה כיר ען דאלך. פנאדא שלמה לאשמדאי, וקאל להו: רגגע האדא למכאנהו, פקאל אשמדאי: מא נקדר אבדן עלא דאלך.

למא רא נפסהו פי האד אלחאל, אלראגל כדא מרא וגאב סבעה אולאד, מנהם סתה פי שביהת אלאם, ומנהם ואחד פי שביהת אלאב בזוג ארוס, תעאטא אלראגל פי אלפלואחה וצאר גני מן אלאגניא אלכבאר.

420

בעד מדה מן זמאן מאת אלאגל, פוקע כצאם בין אולאדהו פי שאן אלורת. סתה יקולו נקסמו אלורת עלא סבעה ויאכד כל ואחד חצה ואלולד בן זוג ארוס יקול נקסמו עלא תמניה. ואנא נאכד חצתין, ואנתם חצה לכל ואחד.

פמשאו אלכל גמיע ותראפעו קדאם שלמה המלך וחאר פי נאזלתם, פגמע אלסנהדרין וסאלהם ען פכרהם פי האדי אלדעוא, פגאובו אנהם יכאפו יקולו אנהו אנסאן ואחד, לעלהם אתנין וסכתו. פקאל שלמה אלחכומה גדוא פי אלצבאח.

ענד נצף אלליל, דכל ללהיכל ווקף יצללי, וקאל יא סייד אלעאלם, למא תגלית עלייא פי בלאד גבעון, וקלת לי אטלב אש תחב, מא טלבת לך פצה ולא דהב אלא אלפאהמה באש נחכם באלעדל עלא קומך ישראל, ואנתי ועדתני דלאך פתמם אלאן ועדך עלייא.

430

פגאובוהו אלמולא תעאלא וקאל להו, פי אלצבאח נרוקך באלעלם.

פי אלצבאח רסל שלמה וגמע מגלס אלסנהדרין וקאלו להם גיבו אלאגל בן זוג ארוס פגאובוהו, פקאל שלמה נחב נעמל תגרבה ונעמל בעץ שי פי ראס ואחד מנהם, פאידיא אלראס אלתאני ערף אש עמלת פי אלאוול ראהם אלזוג ארוס אנסאן ואחד. ואידיא לא ראהם זוג מן נאס. תם קאל שלמה גיבו מא סכון ושראב קדים ותיאב כתאן, פגאובו וצבבו עלא ראס ואחד מא סכון ושראב, פקאמו אלזוג ארוס יציחו וקאלו יא סידי, ראנא מתנא! ראנא מתנא! אנסאן ואחד וליסנא זוג מן נאס!

פאנצרפו אלסבעה אכואן מן סלמלך וקסמו אלורת עלא סבעה, וכל ואחד מנהם ורת חצה.

למא סמעו ישראל האד אלשאי אנזעגו מנהו וזאד עצם ענדהם אלכוף מן שלמה המלך, ומן חכמה אלעגיב.

440

מעשה רבי עקיבא

טריקה כאן רבי עקיבא ז"ל מאשי פי אלגבאנה ושאף אנסאן עריאן ואכחל מתל אלפחם ועלא ראסהו חטב, והו יגרי ביה מתל אלכיל, פנאדא להו רבי עקיבא וקאל להו אש האד אלכדמה אלקאסחה אלדי תכדם פיהא! אן כנת כדים נפכך מן סידך ואן כנת פקיר

נגיך. פקאל להו סאמחני יא סידי מא תעטלניש, ללא יחמקו אלמתקדמין עלייא. פסאלהו רבי עקיבא אשכון אנתי ואש הייא צנעתך? קאל אנא מיית ופי כל יום נכסר אלחטב ונגיבהו באש יחרקוני ביה. פקאל להו אש כאנת צנעתך פי קאים חיותך? קאל געלונני רום אלקום נכלליץ אלטבס, וכנת נדארי אלאגניא ונצלם אלפקרא, פקאל להו סמעת שי מן אלמתקדמין עליך אן כאן יוגד בעד תאויל לתכליץך מן האד אלעדאב אלשדיד? קאל נעם, סמעת תאויל ולאכנאלשאי מא יתיסר שי, סמעת אן לו כאן לי ולדויוקף יקול קדיש בין אלקהל ויגאובו עליה "אמן יהא שמייה רבא מברך" דיך אלסאעה נכליץ מן האד אלעדאב. לאכן אנא מא כלפת שי דכר, אלא כלפת גוזתי חאמלה, ומא נדרי אן רמאת או ולדת ולד או טפלה, ולו גאבת ולד אשכון מאשי יתלאה ביה באש יעלמהו אלתורה? לאנני מכרוה כרה בליג ענד גמיע אלכלק.

450

תם סאלהו רבי עקיבא ען אסמהו ואסם גוזתהו ואסם בלאדהו, ומשא יסתכבר עליה, פגאובוהו אלנאס יתהרסו עצאמהו פי גהנם, סתכבר עלא גוזתהו גאובוהו אלנאס ימחי אסמהו ודכרהא! סתכבר עלא אלולד גאובוהו אלנאס חתא אלטהארה מא אתלהינא שי באש נטאהרוהו! פאגתהו רבי עקיבא וחאהר אלולד וגאבהו ענדדו וכאן אלולד מצטטך מא יקבל אלתעלים, פצאם עליה רבי עקיבא ארבעין יום, פכרג צות מן אלסמא יקול עלאש יא רבי עקיבאקאעד תצום עלא האדא? גאוב רבי עקיבאוקאל יא סייד אלעאלם. לאנני קרבת האד אלולד לטאעתך.

460

פי אלחין אנפתח מך אלולד וקבל אלתעלים ותעלם קריאת שמע ועמידה וברכת המזון וכי תם אנהו וקף בין אלקהל וקאל קדיש וגאובו עליה "אמן יהא שמייה רבא מברך". פאנקבל דאלך באלרצא ענד רבי' סובחאנהו. וכליץ דאך אלמסכין מן עדאבהו. פקאם דאלך מיית לרבי ז"ל פי אלמנאם ושכרהו כתיר עלא אנהו כלצהו מן חכם גהנם.

כמא רבי' יפרג כרבנא וינגינא מן כל בלייה וירגענא לוטננא ויבני מקדסנא עגלן

ען קריב ויקרבנא לטאעתהו ולעבאדתהו אמן.

470

מעשה תחיית המתים

כאן ואחד חכם כביר, וכאן צדיק וחסיד ולאכך כאן מא ענדושי אולאד, וכאן סאכך
 פי ירושלים, ופי האדאך אלוקת וקע ענדהם גלא כביר, חתא קריב אלנאס ימותו באלגוע,
 כדאלך כאן אלגלא פי כל שי מתאע אלקות וקעדו מסאכך אלעניים יבכיו ולא לקאו מן
 יגיתיהם באלקות. וכדאלך אלעשירים פלסו מן כרתת אלגלא ואלגוע אלדי פי ירושלים,
 ובעדו וקפו ותסלפו מאל כתיר מן אלגוים בסבת יסתקאתו אלעניים ואלמסאכין, וטלע
 עליהם דין כתיר, וחאדת גמיע אלבלאד ולא בקאו יערפו לואין יקאבלו, מא יערפו ילתהאו
 יקוותו אלעניים או ידפעו אלדיון אלדי עליהם. ובעדו קאלו נאס אלבלאד נבעתו בעד
 אלחכם כביר ללבלאדן ויגמיע לנא שוייא דראהם באש נדפעו אלדיון ונקוותו אלעני, מן
 שאן אלדי אליהוד מלאח ויסכפו עלא בעצהם, וקאלו נכתארו ואחד חכם אלדי יכון צדיק
 וצאחב עקל וצאחב לסאן, ויכון כלאמהו חלו, ותפקו פי בעצהם וקאלו האדי חאגה מא
 ימכונשי תגי באלכתיר לאנהו האדי חאגה כבירה, ואלואחד אלדי ימשי פי קציה מתל האדי
 יטול יאסר פי אלספר, האדי חאגה תגי אלא באלקורעה. פתפקו אלקהל בסבת יעמלו גורל,
 פעמלו אלגורל וטלע אלגורל עלא אלחכם אלמדכור, וחין טלע להו אלגורל בסבת יספר,
 קאל עלא ראסי ועינייא נמשי, ורבנא יגיבני פי אלצואב, ויטפי האד אלגמרה מן עלינא אמן,
 וחין סמעת מרתהו קאמת תבכי ותגבנת יאסר, וקאלת ללחכם, יא סידי אנא מרא כבירה
 וגריבה ומא ענדי חד, וכיף תספר ותכליני וחדו לוכאן נמרץ נקעד גריבה ומא נלקא חד,
 ולוכאן נמות נקעד מלווחה. קאל להא אלחכם אנתי תערף אלדי רבנא עגאיבהו כבאר
 וקדרתהו קוייח, תערף אלדי אובונא אברהם גאתהו רבבי' בולדהו יצחק פי אלוקת אלדי
 עמרהו מיאת סנא, ומרתהו שרה כאנת עמרהא תסעין עאם, וכדאלך יצחק חין תגווז עלא
 רבקה קעד עשרין עאם באש גאב אלולאד, הווא אלחנין, הווא אלסכין, וקאדר יגיתנא
 בולד, ויכון חכם כביר ונפרחו ביה פי שיבתנא, ויקבל מנא רבבי' ויגיתנא, בזכות האד
 אלמצוה אלדי נחב נספר ונלקט אלצדקה ללעניים באש יכלצו דיונהם וילקאו באש
 יעישו. ובעדו סמעת כלאמהו מרתהו וטלבת וסתגרבת לרבנא וגאתהא אללח' אלעזיז
 אלמקדס, וטלבת וטלע עליהא שהר צחיח, וחין שאפת אלדי חבלת פרתת הייא וכברת
 אלחכם תאגלהא, ושכרו רבנא והמדות עלא אלמגיתה אלדי גאתהם פי מככרהם, ואלחכם

480

490

כָּרַג עֵלָא רֹחְהוּ וּבִקְא מִרְתְּהוּ בַּאֲלִסְלָאמָה וּרְכַב לְלִסְפֹּר, וּמָא חֲבִשִי יַעֲטִטֵל אֲלִמְצוּהָ מִתַּאֲע
 אֲלִסְפֹּר וְכִלְלָא מִרְתְּהוּ חֻוּבְלָה וּסְפֹר, וּקְעֵדַת כֹּל יוֹם תְּסַבַּח וְתַצְלִילִי לֵלֵה! בַּאֲלִפְרַחָה וּבַאֲלִקְלָב
 אֲלִצְאָפִי, וְתִמְמַת שְׁהוּרָהָ וְעֵאגָחָא אֲלֵלֵה! וְגֵאֲתָהָ וּוּלְדַת וּלְד חֶסֶן אֲלוּגָה וְגִמִּיל אֲלִצוּרָה,
 וּפְרַחַת בִּיה גְּאִית אֲלִפְרַח, וּרְצִצְעָתְהוּ וּרְבֵאֲתָהּ אַחְסֵן אֲלִתְרַבִּיָּה וּבִבְרַכַת אֲלֵלֵה! כְּבַר
 וּפְטַמְתָּהּ. וְחִין פֹּאֲק בַּאֲלִדְנִיָּא גְּאֲבַת לְהוּ מְעֵלְלִם וּקְעֵד יַעֲלֵלְמָהּ אֲלִקְרָאִיָּה פִי דֵאֲרָהָ
 קוּדָאמָהָ, בִּסְבַת מָא יְגִיבִשִי עֵלָא עֵינִיָּהָ, וּפִי אִיָּאִם קֵלָאֵל תְּעֵלְלִם אֲלִכְמָס סְפָרִים פְּרִשָּׁה,
 וּטְלַע לֵלֵהֲלַכְהָ וְאֲלֵעִיּוֹן, וְחִין וְצֵל עֲמַרְהוּ תִלְתָּאֵשׁ אֲן עֵאִם צֵאֵר חֲכַם אֲכִיר מִן אֲלִרְבִי מִתַּאֲעוּ
 פִי גְמִיעַ אֲלִקְרָאִיָּה. לֹא פִי אֲלֵעִיּוֹן וְלֹא פִי אֲלִמְדֻרְשִׁים, וְכֵאֲן פֹּאֲיִן מִתֵּל אֲלֵעִין מִתַּאֲעַ אֲלִמָּא,
 וְכֵאֲן עֲנֵדְהוּ עֵקֶל צֵאֲפִי וְרֵאִס כְּפִיָּךְ כִּיר מִן אַחְכְּמִים אֲלִדִי כֵאֲנוּ פִי זִמְאֲנָהּ מִתֵּל אֲלִדִי קֵאֵל
 אֲלִפְסוּק "וַיַּחֲכַם שְׁלֵמָה" אֲלִדִי תְּפִסִּירָהּ וְתַחֲדַק שְׁלֵמַת וְצֵאֵר אֲכִיר מִן אֲלִחְכְּמִים פִי גְמִיעַ
 אֲלִקְרָאִיָּה, וְלֹאֲכֵן עֲמַרְהוּ מָא כָּרַג מִן דֵּאֲרָהָ, גִיר אֲלִמְעֵלְלִם מִתַּאֲעוּ יְגִי לְהוּ חֲתָא לְלִדְאֵר
 וַיִּקְרָרוּ פִי דֵּאֲרָהָ, וְכִדְלֵאֲךְ כִיף כְּבַר דֵּאִים אֲמָהּ תַעֲטַע עֲלֵיָּהּ וּמָא תְּכִלְלִישִי יְכָרְגֵךְ מִן בֵּאֲב
 אֲלִדְאֵר גִיר מִן אֲלִבִּית לְלִישִׁיבָהּ וְכִיף כְּבַר גְּאֲבַת לְהוּ אֲמָהּ חֲכְמִים מְעֵא אֲלִרְבִי מִתַּאֲעוּ
 בִּסְבַת יִקְרָאוּ מְעֵא. וְכֹל יוֹם תְּטַלַּע לְהוּ אֲמָהּ מִרְרַת לְלִישִׁיבָהּ תְּזוּרָהּ מִן שֵׁאֲן מָא תְּקִדְרִישִי
 בֵּאֵשׁ תְּצַבֵּר עֵלָא וְחִשְׁהוּ. וַיּוֹם מִן אֲלֵאִיָּאִם פִי זִמְאֵן אֲלִצִיף פִי קֵאִילַת תְּמוּז עֲמֵלַת עֲנֵדְהָם
 סְכָאנָה כְּבִירָה, וְכִיף קֵיִילַת אֲלִקְאִילָהּ מִקְאֹו אֲלִחְכְּמִים אֲלִדִי מִסְתָּאֲנִסִין יִקְרָאוּ מְעֵא רְבִי יַעֲקֹב
 בִּסְבַת יִפְטְרוּ וְהוּוּא קְעֵד פִי לִישִׁיבָהּ וְחֵדְהוּ, וְכִתְרַת אֲלִסְכָּאנָהּ וְחַל בֵּאֲב אֲלִשְׁטַח וְגֵאֵ וְאֲחַד
 אֲלִנְסֵר כְּבִיר אֲלִגְוֵאֲנָהּ וְכְטְפֹוהּ מִן קְטָאִית רֵאֲסָהּ וְטָאֵר בִּיה פִי תוּאֲלִי אֲלִסְמָא וְצֵאֵר טָאִיר
 בִּיה. וְחִין כְּטְפֹוהּ אֲלִנְסֵר טָאֲחַת מִן רְגֵלְהוּ פְּרֵדָה סְבַבָּאֵט וּקְעֵדַת פֹּוק אֲלִסְטַח מִתַּאֲעוּ, וְגֵאֵ
 אֲלוּקַת אֲלִדִי אֲמָהּ תְּטַלַּע תְּזוּרָהּ, וְטְלַעַת לְלִישִׁיבָהּ וְלִם וְגִדְתְּהוּ, וְטְלַלַת מִן גְּמִיעַ אֲלִשְׁבַבְךָ
 אֲלִדִי פִי אֲלִישִׁיבָהּ וְלִם לְקֵאֲתָהּ, וְהִבְטַת וְקִלְלַבַת דֵּאֲרָהָ וְלִם לְקֵאֲתָהּ, וְטְלַעַת אֲלִכְדִּימָה
 מִתַּאֲעוּ פֹּוק אֲלִסְטַח וְלִקֵּאֵת אֲלִפְרֵדָה סְבַבָּאֵט מִתַּאֲעוּ פֹּוק אֲלִסְטַח. וְכְבִּבְרַת אִם אֲלוּלַד
 וְקֵאֲלַת לְהָא יָא לְלִתִי רֵאֲנִי לְקִית פְּרֵדָה סְבַבָּאֵט מִתַּאֲעוּ פֹּוק אֲלִסְטַח, וְחִין סְמַעַת הָאֵד
 אֲלִכְלָאִם מִן אֲלִכְדִּימָה קֵאֲמַת תְּבַכִי וְתַצִּיִּיחַ מִן שֵׁאֲן אֲלִדִי כְּמַמַת פִי בַּאֲלֵהָ אֲלִדִי וְלִדְהָ
 אֲרַמָּא רֹחְהוּ מִן אֲלִסְטַח וּמֵאֵת אֹו טְלַע פֹּוק אֲלִסְטַח וְצֵרְבַתְהוּ אֲלִשְׁמַס וְדֵאֲךְ וְטָאֵח. וְנֻזַלַת מִן
 פֹּוק אֲלִסְטַח וְהִבְטַת לְלִזְנָקָה וּקְעֵדַת תְּנַשְׁדַּ פִי נֵאִס אֲלִחֻוּמָה וְתִקּוּל תְּמֵאֲשִי מִן רֵאֵה, וְלֹא חַד

500

510

520

מן קאל ראיתו, וצארת תדור פי אלבלאד מתל אלמהבולה, וגמיע אלדי תערצהו תנשדהו ולא תמא מן רד להא כבר עלא ולדהא ולא מן קאל נעקלהו מן שאן אלדי עמרהו מא כרג ללשארע, ורגעת לדארהא חזינה ולא תתעזא, וקעדת מתל אלככרה אלחבלה אלדי באלוגע ומא חבתי תקאבל אלנאס ולא תתכללם מן שאן אלדי קעדת גריבה אלדי ראגלהא מסאפר ומא יעקלשי אלולד וכצוץ אלדי כאן קלבהא עאמר בולדהא אלדי טלע להא חאדק וחכם כביר וטאר מן ידהא ולא תערף כיף צאר פיה, האדא מא צאר פי אמהו. ואמא אלנסר כיף כטפהו וצאר טאיר בין סמא ומא ושק ביה אלכחר וגא ביה חתא לחדוד דולת ספאניא, וכיף וצל ללגנינה אלדי פי דאר אלסלטן מתאע ספאניה ארמאה אלנסר פי וסט אלגנינה מתאע אלסלטאן וטאר עליה אלנסר וצאר אלולד מגאשי עלא אלארץ ולם פאיך עלא נפסהו מן גזר אלרמיה אלדי ארמאה אלנסר פי וסט אלגנאן, ומן אלפזעה אלדי אתפזע פי אלוקת אלדי כטפהו אלנסר וגאז ביה עלא אלכחור ואלצחארי סאעה יקול כאן נטיח פי אלכחר נמות מגרוק ויאכלוני אלחות וסאעה יקול כאן נטיח פי אלצחרה יאכלוני אלציודה ואלאדיאב ואלאחנאש ואלעקארב ואלאפאעי, וכאן יכמם אלדי מא ינזל מן פוק אלנסר אלא מא ימות, לאכן בזכות אלתורה אלדי יערף תקרא ובזכות ביה אלדי חכם כביר ורמא רוחוהו ותגררר עלא אלעניים מתאע אלבלאד מתאעהו ירושלים ובזכות אמהו אלדי כאנת צדיקה הומא אלדי וקפו להו באש אלנסר מא גיירושי ורמאה ללגנינה מתאע סלטאן ספאניה חאי ובעד הווא טאח פי אלגנאן מתל אלחאגה אלתקילה אלדי טאחת ותועזעת אלגנינה וכרגו אלכדאמה מתאע אלגנינה בסבת ינצרו אש טאח פי אלגנינה ולקאו האד אלעאזב מלווח וראקד מגאשי מתל אלמיית, וגאו בסבת פייקוה ולא פאק ולא קדר יתכללם מעאהם. פי אלחיין גראו וכבברו אלסלטאן. פקאלו להו יא סידי אחנא קאעדין נכדמו פי אלגנינה וסמענא חס חאגה טאחת זעזעת אלדניא, כרגנא נתפררגו אש טאח ולקינא ואחד שבאב עצים מא תמא מתלהו פי בלאדנא לאכן לקינאהו מגאשי מתל אלמיית ועינא נפייקוהו ולא פאק ולא קדר באש ירד עלינא אלגואב. פתעאגב אלסלטאן מן כלאמהם וכרג יגרי מעאהם חתא וצל ללגנינה וצאב אלעאזב מתל אלדי קאלו להו, ואדן עלא אלטבבא מתאעהו וקאל להם: כודו האד אלכנאדם ודאווהו מן מגאשייתהו ורדדו ואלכם עליה. ורפדוהו אלטבבא וסאוהו בעץ אלדואיאת ופאק וחל עיניה וצאב נפסהו קאעד מעא נאס אלדי מא יערפהמשי וקאעד פי מוצע מא

530

540

550

יערפּוּשִׁי, וקעֶד מסֶתֶעֱגֵב ודֹאֵהֶשׁ וּכְאֵן מֵתֵל אֶלְמֵהֲבוּל, וּיְקוּל אֲנִי וְאִין קֵאֶעֱד, וְאֶלְטֵבֵבֵא יוֹסֶסֶעוּ לֵהוּ פִי כְּאֶטְרֵהוּ וּיְכַלְמֵוּהוּ בְכֹלָאָם לְטִיף. וְגַא אֶלְסֶלְטָאָן וְקֵאֶל לֵהוּ: יֵא וְלֵדִי מֵא תִתְגִּירֵשִׁי וְלֵא תִימֵל חֲאָגָה פִי כְּאֶטְרֵךְ, רֵאנִי אֲנִי סֶלְטָאָן סְפֵאנִיָּה וְאֲחֵנָּא בְנֵאֲדֵמִיָּא כִּיפֵךְ, לֵאכֵן יֵא וְלֵדִי אֶכְבֵּרְנִי עֵלָא גֵנְסֵךְ וְקֵבִילְתֵךְ וּבִלְאֲדֵךְ. פֵּקֵאֶל לֵהוּ אֲנִי יְהוּדִי וְאֲמֵא בִלְאֲדִי מֵא נִתְפִכְרֵשִׁי אֶסְמָהָ. פֵּקֵאֶל אֶלְסֶלְטָאָן גִּיבּוּ לֵהוּ יֵאכֵל וּיְקוּוֹת נְפֶסְהוּ וּיִרְתֹּאֵחַ וּיִתְנַנֵּא, וְגֵאבּוּ סְפֵרָה מִן סְפֵאֲרֵי אֶלְמֵלוֹךְ וְחֶטְטוּהָא קֵדֵאֲמֵהוּ בְטֵבֵאִיךְ עֲצִימָה, וְחִין גֵּאֵת אֶלְסְפֵרָה קֵדֵאֲמֵהוּ פֵּאָק וְעֵרְפֵי אֶלְדִי הוּוּא קֵאֶעֱד מֵעֵא נֵאס נִצֵּאֲרָה וּמֵא חֲבֵשִׁי יְדוּק מִן אֶלְסְפֵרָה וְלֵא חֲאָגָה בְּסִבֵּת מֵא יִטְרַרְפֵּשִׁי פֶמָהוּ. פֵּקֵאֶל לֵהוּ אֶלְסֶלְטָאָן אֲנִי כוֹל יֵא וְלֵדִי וְקוּוֹת נְפֶסֶךְ. פֵּקֵאֶל לֶלְסֶלְטָאָן יֵא סִידִי אֲנִי יְהוּדִי וְאֶלְתוּרָה מֵתֵאֶעֱנֵא חֶרְמֵת עֵלִינֵא טֵבֵאִיךְ אֶלְנֵאָס אֶלְדִי הוּמֵא מִן דִּין אֶכֶר, וְלֵאכֵן יֵא סִידִי מֵא נִקְדֵר נֵאכֵל כְּאֵן אֶלְחֲאָגָה אֶלְדִי וְצִצֵּאֲתֵנָּא עֵלִיָּהָא אֶלְתוּרָה מֵתֵאֶעֱנֵא. פֵּקֵאֶל לֵהוּ אֶלְסֶלְטָאָן יֵא וְלֵדִי אֶטְלֵב עֵלִיָּא אֶשׁ תִּקְדֵר תֵּאכֵל מִן שֵׁאָן אֶלְדִי אֲנִי בּוֹךְ וְאֲנִי וְדֵלִי וְלֵם נֵעֲמֵלְךְ חֲאָגָה אֶלְדִי תִגִּירְךְ וְלֵא אֶלְדִי תִגִּירְךְ דִּינֵךְ פֵּקֵאֶל אֶלְסֶלְטָאָן. יֵא סִידִי נִקְדֵר נֵאכֵל אֶלְחֵלִיב וְאֶלְעֶסֶל וְאֶלְגֵּלְלָה אֶלְדִי מִן אֶלְאֶרְץ. וְאֵדֵן אֶלְסֶלְטָאָן לְגִמִיעַ אֶלְכֶדְדֵּאָם בְּסִבֵּת יוֹקְפוּ בִין יֵדִיָּה וְיִסְמֵעוּ כֹלֵאֲמֵהוּ וְגִמִיעַ מֵא יֵטְלֵב עֵלִיָּהֶם יִגִּיבּוּ לֵהוּ מֵטְלוּבְהוּ, וְגֵאבּוּ לֵהוּ אֶלְבִּגֵר יֶחְלַבּוּהֶם קֵדֵאֲמֵהוּ בֵּאֶשׁ כֹּלֵאֵת וְקוּוֹ נְפֶסְהוּ, וְרֵבֵנָּא סִבְחֵאֲנֵהוּ גֵעֵל מִחֲבֵבֵת הָאֵד אֶלּוּלְדֵי פִי קֵלֵב אֶלְסֶלְטָאָן וְצֵאֵר יֵעֲזוּהוּ כִיף נְפֶסְהוּ וְלֵם יְקֵדֵר יִגִּיב עֵלִיָּה. קֵאֶל לֵהוּ יֵא וְלֵדִי כִיפֵאֶשׁ תִּקְעֵד לְדִימֵא תֵעִישׁ עֵלָא אֶלְחֲאָגָה אֶלְשֵׁאִיחָה, לֵאכֵן מִן מֵעֲזֵתְךָ וּמִן מִחֲבֵתְךָ עֲנֵדִי אֲנִי נֵעֲמֵלְךְ גֵּרְצֵךְ, פִי אֶלְחֵאֶל אֶלְדִי מֵא עֲנֵדִישִׁי יְהוּדִי פִי בִלְאֲדִי וְאֲנִי מֵא נִחֲבֵשִׁי אֶלִיָּהוּד יִסְכְּנוּ פִי בִלְאֲדִי, וְעֵלָא אֶגֶל כְּאֶטְרֵךְ נְגִיבְלֵךְ רֵבִי אֶלְדִי יֵעֵרְף דִּין אֶלְדִּבִּיחָה דִּיֵּאֲלֵכֶם וְיִגִּיב מֵעֵאָה אֶלְפֵּאֲמִילִיָּא מֵתֵאֶעֱהוּ וְיִצִיר הוּוּא. יֵדֵבַח וְעֵיֵאֲלוּ תֵטְבֵךְ בְּדִמְתֵךְ וּבְדִמְתֵהֶם. וְאֲנִי נֵעֲמֵל מֵעֵאָה אֶלְמִלִּיחַ וְנִחְסֵן לֵהוּ וְנִטִיבֵיב לֵהוּ כְּאֶטְרֵהוּ, גִיר אֲנִי וְסִסֵּעַ בֵּאֲלֵךְ וְקוּוֹת נְפֶסֶךְ, מֵא תְכִמְמֵם חֲאָגָה פִי בֵּאֲלֵךְ, וְבֵעֵדוּ פִי הָאֲדֵאָךְ אֶלְחִין רֶסֶל אֶלְסֶלְטָאָן לְבִלְאֵד אֶלְדִי תַחַת חֲכֵמָהוּ וּפִיָּהָא אֶלִיָּהוּד וְגֵאבּ מִנְהָא יְהוּדִי שׁוֹחֵט מֵעֵא אֶלְפֵּאֲמִילִיָּה דִיֵּאֲלוּ, וְחִין וְצֵלוּ לְבִלְאֵד קֵאֶל לֵהֶם אֶלְסֶלְטָאָן אֶסְכְּנוּ עֲנֵדִי וּמֵא תְכֵאֲפוּשִׁי, וְאֲנִי נֵעֲטִיכֶם גִּמִיעַ מֵא יִלְזַמְכֶם מִן אֶלְמֵאֲכוּל וְאֶלְלֵבֵאָס, גִיר אֶסְמֵעוּ כֹלָאָם הָאֵד אֶלּוּלְדֵי וְאֶעֱמֵלוּ לֵהוּ גֵרְצֵהוּ. וְבֵעֵדוּ עֵטֵא הָאֲדִיךְ אֶלְגִּנִינָה לְלוּלְדֵי וְסִכֵּן פִיָּהָא וְכִסֵּא לֵהוּ בֵּית מֵתֵל בֵּיּוֹת אֶלְסֶלְטָאָן, מִן אֶלְכֵאֲטֵרִיָּאֵת וְאֶלְכֹזֵאִין וְאֶלְגִּלְצֵאֵת וְאֶלְטֵבֵלֵאֵת וְאֶלְמִנֵאֲרֵאֵת

560

570

ומא יואתיהם מן אלכסוה, וקעד אלשוחט כל יום ידבה ומרתהו תטבך, ותגיב להו מאכלתהו פי כל וקת מא ישתהי והאדאך אלעאזב קאעד פי בית וחדהו ומא ידכל להו חז, אלא מא יאדן הווא, וקעד נהאר כלהו יקרא מן ראסוהו אלחאגאת אלדי יתקראו, מתל אתהלים וגירהו. ולאכן כאנת ענדהו גבינה כבירה אלדי מא לקאשי סדאדר מתאע אלקראיה. וחין גא אלסלטאן יזורהו מתל אלעאדה ופטן ביה אלדי מגבבן עלא אלדי מא ענדהושי אלסדאדר מתאע קראיתוהו ואלסלטאן בעת ראגל ומעאה גואבאת ללרב מתאע אלבלאד אלדי גאב מנהא אלשוחט וגאב להו סדאדר אלד יצלחו בקראיתוהו, ודפע חקהם מתל אלדי קאל אלרב, וחין וצלו אלסדאדר ליד אלסלטאן משא ללגנינה ודכל יזור אלולד וקאל להו: יא ולדי עלאשמן חאגה אלדי נשוף פי וגהך מגייר, כאן מן תבת אלדי מא ענדכשי סדאדר באש תקרא, ראני אנא גבת לך סדאדר אלדי יצלחו לקראיתכם. פפרח אלולד, ורסל אלסלטאן וגאב להו גמיע אלסדאדר אלדי שרא להו וקעד יקרא אלליל מעא אלנהאר, ושאף נפסוהו אלדי קאעד כל יום צללי ראסוהו ראס אלשוחט, ותגייר יאסר מן סבת אלדי מא ילקאשי מנין ולא ענדהו ספר תורה אלדי מן יום אלדי כטפוה אלנסר מא שאפשי ספר תורה ולא צללא במנין. וחין שאפיהו אלסלטאן אלדי מגייר פנשדהו עלא סבב תגיירהו. פכשף להו מן סבת אלדי מא ענדהו מנין ולא ספר תורה. פקאל להו אלסלטאן יא ולדי מא תתגיירשי אנא נתממם לך גרצך. ובעת אלסלטאן לבלאד אלדי גאב מנהא אלשוחט ואלסדאדר וגאב עשר פאמיליאת נאס מלאח ויערפו יקראו. וקעד אלסלטאן יוככל פיהם ויכסי פיהם ועטאהם דיאר קראב ללגנינה וגאבו פי ידהם ספר תורה ופרח ביהם אלסלטאן פחרה עצימה ואדן עלא נאס אלבלאד בסבת חתא ואחד מא יכלמהם ולא יגיירהם, וכל מן יגיירהם אלסלטאן יציעעהו. וסכנו פי בלאד מחררין מן כל שאי ולא מן יכאלף עליהם, וכדאו בית מן ביות אלגנינה ועמלוהא ישיבה, ופרח אלולד יאסר ושכר אללה עלא אלדי עמל להו מטלובהו בסבת יעבד רבי' דין אליהו.

580

590

ומשא להו אלסלטאן וקאל ללולד: יא ולדי אעמל גרצך יאעבד דינך ומא תתגיירשי מן שאן אלדי אנא נחסבך מתל ולדי. ואלולד שכר פצל אלסלטאן, וכאן אלולד כל לילה יסהר פי אלקראיה וחדהו פי ביתהו תקריב נצף אלליל ואלנאס אלכל בעד מא יתממו ערבית כל ואחד ימשי לדארהו. ולילה מן אלליאלי הווא סאהר יקרא ישוף פי באב אלבית

600

תחל עליה מן שאן אלדי מאכאנשי מגלוק גיר מטבוק, קאם עיניה ילקא דכלת טפלה אלדי מא תמאשי זינהא ולאבסה לבאס אלסלטאן ותאג עלא ראסהא. פקאלת להו לילתך סעידה! וחיין שאפאה ותכללמת מעאה כדאתהו פגעה כבירה מן שאן אלדי כממם פי באלהו האדיך מן אלגנון מא חבשי יאוגבהא, ורכא עיניה פי אלתלמוד מתאעהו וכממל יקרא, וקרבת קדאמהו וקאלת להו לילתך סעידה! וקעדת תנשד פיה, פזאד אלכוף ועמל ברוחהו אלדי מא פהמשי לוגתהא, וכדא סדור אלתהלים וקעד יקרא "ויהי נועם" באלקוי, וכיף שאפת אלדי הוא קאעד יקרא בלוגה אלדי מא פהמתהאשי כרגת תגי ומשאת וגאבת מרא אלדי תתכללם בכל לוגה וקאלת להו תערף אלדי האדי אלדי גאתך הייא בנת אלסלטאן מולא האד אלגנאן, והייא וחיידה ועזיזת ענד בוהא, ופי האד אללילה תחיירת מן נומהא וקאלת נקום נדור שוייא פי אלגנאן נוססע כאטרי וחיין גאת ללגנינה ושאפת האד אלבית משעולה קאלת נמשי נשוף אשכון באית פי האד אלבית.

610

פדכלת ושאפתך ובדאת כללמתך ואנתי מא רדדיתשי עליה אלגואב, וכדאלך כיף קרבת לך וסללמת עליך מא ואגבתהאשי, לאכן דאלחין תקול לך בנת אלסלטאן כיף אלסבב אלדי מא עמלתהאשי מקאמהא ומא רציתשי תואגבהא. פקאל להא תערף אלדי אנא יהודי ומא נכמשי אלדי בנת סלטאן תכרג ואחדהא פי האד אללילה. וחיין דכלתלי ללבית ואחדהא ולאבסה לבאס אלסלטאן באלתאג עלא ראסהא פנגעתי וקלת פי באלי אלדי הייא מן אלגנון או הייא בעץ אלמרא פאגרה. והאדא הוא אלסבב אלדי מא חבביתשי נגאובהא ולא נרד עליה אלסלאם. בלחק דלחין אלדי תבת ענדי אלדי הייא בנת אלסלטאן קול להא אש תחב ענדי פי האד אלליל אלדי גאתני, ותעמל מערוף מא תתלפנישי מן קראיתי מן שאן אלדי אנא אנדי גראם כביר באלקראיה אלכיר מן כל חאגה. אלמרא צאחבת אלגאוי עאודת לבנת אלסלטאן גמיע מא קאל להא, וחיין סמעת אלכלאם מן אלמרא פהמת אלדי אלעאזב יפהם ויתכללם בלוגתהא ופהמת עליה אלדי הוא ראגל עאקל וערפת אלדי סבב אלדי מא חבשי יואגבהא מן שאן אלדי כאן פי באלהו אלדי הייא גננייה או או זונה. ועליהא קאלת ללמרא אמשי אנתי ארגע למכאנך ואנא נחב נשוף קראית האד אלולד ודלחין ראית אלדי הוא יתכללם באלגאנה, ומשאת אלמרא וקעדת הייא קדאמהו מסמע פיה כיף יקרא, ובעד סאעה קאלת להו: יא כויא אשרחלי אש קאעד תקרא מן שאן אלדי קאעדה נשוף פי כתבכם

620

חרופהם מבדדלין עלא חרופנא. פקאל להא אלדי אחנא יהוד ודיננא וקראיתנא מכאלפה עלא גמיע אלאדיאן, וחרופנא מכאלפין עלא גמיע אלהרוף. פקאלת להו תמא פי אלדניא דין אכר וקראיה אכרא דון דין אלנצארה? פקאל להא תמא פי אלדניא סבעין מללה וסבעין לוגה. פקאלת להו יא כויא קוללי אש הווא אלכלאף אלדי בין דיננא ודינכם. פקאל להא אכתלאף כביר ביננא. פקאלת להו תערף אלדי אנא עמרי מא נעקל יהודי ולא עמרי סמעת עלא אליהוד, דלחין אלמרגוב מננך קוללי אליהוד כליקתהם ועאהדהם מבדדל עלא אלנצארה? פקאל להא נרגבך מא תנשדנישי נשאיך מתל האדו מן שאן אלדי תצייעני מן אלקראיה, וחאגה מתל האדי ליך אנתי מא ילזמשי באש תסמעהא, פקאלת להו יא כויא ענדי כאיף פי כבוראת כיף האדו בסבת נערף אלהקאיך. ואלעאזב כיף לקא אלדי לאזם יכברהא מן שאן אלדי בנת אלסלטאן ווחידה לחק גבינהכבירה וקאל פי באלהו האדא פעל אלשיטאן בסבת יתלפני מן קראיתי, לאכן אללה ילען אלשיטאן ורבנא יגעלהו בתכפיף אלדנוב, ובאלגצב עליה צאר יקול להא חאגה בעד חאגה ויפאהם פיהם אלאכתלאף אלדי בין אלאדיאן. פקאל להא אליהוד ואלנצארה כליקתהם כיף כיף ואנא ואחד מן אליהוד. פקאלת דלחין פרחת יאסר אלדי קולת לי אנתי יהודי. דלחין ילזמך תכשף לי אלפרק אלדי ביננא ובינכם. פקאל להא בינאנתנא פרק בעיד יאסר והווא אלדי אחנא דכורנא כבאר מטאהרין ואנתם מן גיר טהארה, וענדנא אכתלאף פי אלמאכלה, אנתם תאכלו גמיע אחי מן אלטיור ואלוחוש ואלבנר וגמיע אלדי יכרג מן אלבחר, ואמא אחנא מא נאכלו גיר אלהאגה אלצחיחה אלצאפיה, ענדנא אמאיר פי אלהאגה אלדי נאכלוהא, וכדאלך אלהאגה אלדי חלאל עלינא נאכלוהא לאזם תכון מדבוהט בסכין צאפיה ומאציה מאלסה מתל אלהריר מתל מא מכתוב ומביין פי אלתורה מתאענא. פקאלת להו אכבריני דלחין כיף קאעד תעמל פי מאכלתך? פקאל להא אנא ענדי יהוד אלדי דבחולי ויטבכולי וגמיע מא נסתחק ותשתהי נפסי הומאן יקציולי חאגתי. פקאלת להו אנא דלחין צהרלי אלדי דין אליהוד מביין פיה כל שאי מן שאן אלדי קאעדה נשוף פי דיננא מא יתכתושי פי אלדביחה ולא פי אלהאיישה כאן הייא צחיח או מריצה, ובעדו קעדת תנשד אמור אלדין חתא לקריב יצוא אלנהאר. פקאלת להו אנא קאעדה נשוףך אלדי תחב תרקד מן שאן אלדי טוולת עליך פי אלהרה וכדאלך אנא נמשי נרקד משואר, ובקאתהו באלסלאמה וכרגת פרחאנה מתל אלדי לקאת חאגה מתמנה.

630

640

650

ובעדו פי אללילה אלתאניה חין רקדו אלנאס וקטע אלחס קאמת בנת אלסלטאן וגאת ללגנאן ודכלת וסללמת עליה מתל אלדי יסללם אלחביב עלא חביבהו או אלאך עלא כוה. וקעדת קדאמהו וקאלת להו נחב ננשדך. פקאל להא קוללי אש תחב? פקאלת להו אנתם תאמנו ביש"ו ואלא לא. מן שאן הווא אילאה אלנצארה. פקאל להא האדא כלאם מוחאל תקול פיה. תמא מן יאממן במכלוק אלדם ואללהם כיפנא ונקולו הווא אילאה האדא כלאם כפר לא נקולוהו ולא נסמעוהו. פקאלת להו קוללי אנתם באשכון תאמנו וטן הווא אילאהכם אלדי תעבדו פיה? קאל להא אחנא נאמנו ונעבדו אללה אלפריד אלדי אסם אלסמאואת ואלארץ וחדהו וקאמהם מן גיר אעמאד, והווא אלפריד אלדי כלק אלבחר ומא פיה, והווא אלדי תכמהו באלארמאלי בסבת לא יכבר ויפורי, והווא אלדי כלק בן אדם מן אלתראב וגעל פיה אלרוח ואלגסם ואלנשמה ואלדהן ואלבצר ואללסאן בסבת ינטק ביה וישכר ויסבח ויפככר ויכבבר אסם אללה אלעזיז אלדי סאכן פי אעלא אלסמאואת וינצר גמיע אלעאלם והווא אלדי כלקהם והווא אלדי ירוק כל ואחד מן אלאודם ברזקהו והווא אלדי ינכבת עשב אלארץ בסבת יסתקאתו אלוחוש והווא אלדי יחיהם והווא אלדי יכסיהם והווא אלדי יכלקהם והווא אלדי יקתלהם והווא אלדי יגיבהם בעד מותהם ויחאסבהם עלא אפעאלהם. ויחכם עלא אלצדיק בפעלהו ויחכם עלא אלצאלם בפעלהו, ומנהו אלדי יחטהו פי אלגננה ומנהו אלדי יחטהו פי גהנם. קאלת להו האדא הווא אלדין אלצחית ואלעבאדה אלתאבתה אלדי אלעבר יעבד פי כאלק ולא יעבד פי מכלוק, מן שאן אלדי לקית כלאמך חק מטאבק אלכתאב מתאענא אלדי יש"ו מכלוק מן מרא כיף אלמכלוקין אלכל, ושפנא אלדי הווא תצללב עלא עוד, דלחין נרצא ברצא נפסי נכון יהודייה כיפך ותורריני עבאדת אללה אילאהכם אלעזיז. קאל להא האדא חאדת לא ימכן פי אלדניא מן שאן כל ואחד יתבבע דין ואלדיה, פקאלת להו כל בנאדם מכייר יעמל אלדי יחב פי נפסוהו ודלחין אנא אשתהית דינכם ושרעכם, מא נקדרשי נרגע יהודייה כיפכם ונאמן באלדי תאמנו אנתם? תערף האדא הווא מראדי נחב נרגע עלא דינכם וכאנת פי כל לילה בעד מא ירקדו גמיע אלנאד תקום מן פרשהא ותמשי קדאמהו ותציר תנשד פיה עלא קואעד אלדין מתאע אלתוד, והווא צאר יקול להא חקאיך דין אליהוד והייא תזיד תסתעקר פי דין אליהוד בסבת תרגע יהודייה וכצוץ אלדי דכל פי קלבהא מחבת שלמה מתל אלדי דכל פקלבהא מחבת דין אליהוד, ובעד לילה

660

670

680

מן אלליאלי קאלת להו יא עזיזי שלמה בחיאתך קוללי אש הווא ארבה אלזאיד אלדי
 ענדכם פי דינכם אכטר מן קומנא. פִּקְאָל להא ענדנא תאבת רבח כביר והווא אלדי אהנא
 אליהוד נזכאו ונדכלו ונסכנו פי גנאן אלפרדוס (גן עדן) אלדי לא שאפתהו עין בכלאף רבנא
 אלחנין, ואחנא נאקי נסתרִגָּאו למגי אלמשיח ויפכנא, ובעד מגי אלמשיח ענדנא אלדי גמיע
 אלמייתין מננא אלכל יעישו, לוכאן נוצפִּלֶךְ אלפִּרְק אלדי בין אליהוד ובינכם או נכתבולך
 באלכתיבה לם נוגד כאגד פי אלדניא אלדי יחמלהו. פִּקְאָל תהו תאבת האד אלכלאם?
 פִּקְאָל להא תאבת ומתבות, חאגה מכצעה אלדי רבנא ענדנהו אלקודרה אלדי הווא אלדי יקתל
 והווא אלדי יחי, וכדאלך אלצדיקיםמתאענא יעטיהם אללה אילאהנא קודרה בסבת יקתלו
 ויחייו מתל אלדי עטא לאליהו הנביא, ומתל אלדי עטא לאלישע אלדי מן דעאו עליה קתלוהו
 ומן דעאו עליה עיישוהו, וכלהם בקדרת אללה. ומן יאממן ברבנא ויעבדוהו מתל אלדי וצא
 פי אלתורה מתאענא גמיע מא יטלב אללה יואגבהו חאלן. פִּקְאָל תהו יא מא אחסן האד
 אלדין אלעזיז אלדי עטאכם אללה כאלק אלדניא, ודלחין תבתי אלדי לאזמני נרגע יהודיה,
 בסבת נעבד אללה אלעזיז אלכלאק גמיע אלמכלוסין, פִּקְאָל להא יא באהי אראהו דיננא
 צעיב עליך, אתרך האד אלכלאם מן באלך אכיר עליך מן שאן אלדי דיננא צעיב יאסר,
 פִּקְאָל תהו אשרחלי צעבהו, תערף אלדי אנא צהרלי חאגה מליחה וסאהלה, ואש הווא
 אלסבב אלדי אנתי תצאעבהו עלייא, תערף יא חביבי גמיע מא קולתלי ועלמתי באקי
 חאפצה פיה, וכדאלך גמיע מא תעללמני נזיד נחפצו ונסיר ביה, פִּקְאָל להא תערף אלדי
 לאזם תסבת ותעמל אלסבת מתל מא וצאנא אללה, בחית ליסך תכדם פיה ולא תצנע חאגה
 מן גמיע אלצנאיע, ולא תאכל להם אלכנזיר ולא תאכל מן גמיע אלוחוש אלדי חררמהם
 אללה, ולא תאכל אלגיפה, ולא תאכל חאגה אלקזאז, ולא תאכל אלוחוש אלדי ידב דבאן
 עלא אלארץ, ומא תאכל כאן אלהאיישה אלמדבוחה דבחאן מן אלבגר ואלכבאש ואלמעזי
 ואלגזאל וגירהם אלדי חללהם אללה עלינא. ולאכן תערף אלדי מתל אלדי ילחק אלאנסאן
 תואב עליהם כדאלך ילחק עקובה כבירה כיף יאכל מנהם. ולאכן פי האד אלוקת לם ילחקך
 עליהם עקובה מן שאן אלדי אנתי כארגה מן דין אליהוד. פִּקְאָל תהו פי האד אלוקת אנא
 קבלת גמיע מא תקוללי ונחפץ גמיע מא תוצציני וגמיע מא תעללמני. ומן דלחין אנא יהודייה
 ותאבעה דין אליהוד, ומן אלאן מא נאכל מאכול ולא נשרב מא אלא נאכל מעאך מן אלדי

690

700

תאכל אנתי, וחרמת עלייא מאכלת דאר באבא. פֿקאל להא לאזם תטאהר נפֿסך מן גֿמיע אלעיוב אלדי ענדך סאבקה מן דינך ותתוב לרבנא ותדתיק בגמיע דנובך אלסאבקה ותקבל עלא נפֿסך אלדי ליסך תעוד תתבע דינך אלקדים ותקבל עליך אלדי ליסהא תדכר אילאה עלא פֿמך גֿיר אללה תעאלא. פֿקאלת להו אנא קבלת גֿמיע אלדי קולתלי וגֿמיע מא תקוללי בעד, וטאיעה לאללה ולטאעתך אלדי תאמרני ביהא, ולאכן עלא קדר אלדי הווא יצאעב עליהא אלדין, הייא תקבל ותקול האדא אמר סאהל ומליח, וחין תבת ענדהו אלדי הייא תחב תרגע יהודייה מן צמים קלבהא ומעתקדה לעבאדת אללה פֿקאל להא תערף אלדי האד אלפֿעל צעיב עלייא ועליך לאבד יכון האד אלשאי ביני ובינך ולא תעררף ביה ולא ואחד מן שאן אלדי לו יסמעו ביה בוך או אמך נוקעו פי גֿלבה כבירה. פֿקאלת להו כון האני אלדי האד אלכלאם סר ביני ובינך ולא יעלם בינא כאן אללה אלעזיז, וחין שאפֿהא אלדי קלבהא מצטם פי דין אליהוד ותבת להו אלדי הייא טפֿלה עאקלה וכייסה קאל להא דלחין מא בקא וקת וגֿדוא וקת אלדי תגי תגיב פי ידך כסוה כאמלה תכון נציפֿה ונקוללך כיה תעמל בסבת תכון תקבל עליך דין אליהוד. פֿקאלת להו גֿדוא אן שא אללה נעמל מתל מא קולתלי, ובקאתהו באלסלאמה ומשאת לקצרהא, ומן גֿדוא אלליל בעד מא רקדו גֿמיע אלנאס קאמת וכדאת מעאהא כסאוייהא אלגֿדד אלדי מא תלבסושי וגֿאבתהם מעאהם וגֿאת. וחין וצלת להו קאלת להו: לילתך סעידיה יא חביבי! והווא קאם עיניה מן אלתלמוד וקאל להא: גֿאיתך עזיזה! פֿקאלת להו האדו אלכסאוי גֿדד באקי מא לבסתהמשי פֿקאל להא כוד כסוה ואמשי ללגֿאבייה אלדי פי אלגֿנינה ונזוע חואיגֿך ואהבט עריאנה ללגֿאבייה וגֿטטס נפֿסך כלהא תחת אלמא, ועללמהא דין אלטבילה, פֿקאמת תגֿרי ללגֿאבייה ועמלת מתל אלדי עללמהא חביבהא שלמה, וחין טלעת מן אלמא לבסת כסוה נציפֿה מתל מא קאל להא, וקאל להא תערף אלדי אנתי רגֿעת גֿסם אכר, ולאכן לאבד תבדדל אסמך וליס תכמם אלדי באקי אסמך מארייה מתל אלדי כונת אלא דלחין יכון אסמך שרה. פֿקאלת להו קבלת גֿמיע מא קולתלי. פֿקאל להא דלחין רגֿענא מתל בעצנא, לאכן רד באלך מן אלמאכלה אלטרפֿה מתל מא וצציתך, והייא עמלת כדאלך ולם כאנת תאכל פי קצרהא כאן אלהאגֿאת אלדי תערפֿהם חלאל פי דין משה, וכל לילה תתעשא מעא שלבה חביבהא. וקאלת להו תעלם אלדי אנא נערף נכתב מליח עללמני חרופֿכם ותשוף אלדי פי קליל מן אלאייאם נכון נקרא מעאך ונתעללם דין

710

720

730

משה מתל מא מכתוב. פקאל להא מעללמך ובדא להא מן אלאף בית כאן יעללם פיהא, ופי קליל מן אלאיאם תעללמת חתא וצלת תקרא מעאה פי אלתלמוד ותפהם ותעיין מעאה, וכאנת תקרא כיפהו, וכל לילה קבל מא יתפרקו יקראו קריאת שמע ויקראו תקון חצות, ובקאו מדדה מעא בעצהם, ועלא קד מא תטואל אלמדדה תכבר אלמחבבה בינהם. ושלמה כדא כאתם שרה ולבסהו והייא כדאת כאתם שלמה ולבסתהו מן כתר אלמחבבה אלדי כברת בינהם. ולילה מן אלליאלי קראו מתל עאדתהם ורגעת לקצרהא תרקד והווא נזזע חואיגהו וכרג יעמל השתנה ומשא קודאם אלגאבייה יגסל ידיה וגא אלנסר אלדי גאבו וכטפו מן שערהו וטאר ביה ורמאה פוק אלסטח אלדי כאן כטפיה מנהו. וחין טאח פוק אלסטח מתל אלרדם אלדי יזעזע אלבית וקאמת אלכדימה חין סמעת אלרכזה פוק אלסטח וקיימת ללתחא וקאלת להא יא ללתי אש האד אלרכזה פוק אלסטח שוייא ולא ברכת עלייא אלבית. פקאלת להא אנא סא סמעת חאגה. פקאלת להא אלכדימה יא ללה כוד שמעה ואתלע מעאיא ונשופו כאנשי חד פוק אלסטח ושאעלי שמעה וטלעת, וחין שאפת אלכדימה בן אדם מרמי פוק אלסטח כאפת וגאת תהרב, וחין שאפתהו אנהו ראקד ולא תחררך מנהו חתא מפצל, שדת קלבהא וקרבת באלטיאסה ועקלתהו אנהו הווא שלמה סידהא מרמי מתל אלואחד אלמיית מן אלפגעה מתעא אלטיראן אלדי כאן טאיר ביה אלנסר ומן קוות אלרמיה אלדי רמאה אלנסר ורגעת ללתהא וקאלת להא יא ללה תמא ראגל מרמי מגאשי פוק אלסטח וצהר לי אלדי הווא ולדך שלמה. פקאלת להא וכיף יציר ולדי פי האד אלוקת יתרמא פוק אלסטח? לים נאממן האד אלכלאם מן שאן אלדי מן יום אלדי גאב עלייא עמרי מא סמעת עליה חתא כבר ולא כדית גואב. פקאלת להא אלכדימה יא ללתי אנתי תערף אש יפעל אללה סבחאנהו, לאכן אנא ענדי תאבת אלדי הווא ולדך, וקאמת וטללעת מעאהא פוק אלסטח וקרבת להו ושאפת אלדי הווא ולדהא וטאחת עליה וענקתהו ובקאת תבוס פיה ותתמרגד עליה ותבכי וגראת דמעתיא לתא סקטת עלא כדהו וליס פאק ולא פטן ביהא, וגאבת להו מא זהר ואלכורדיאן וגמיע אלעקאקר אלדי יפייקו אלמגאשי, ורששו עליה וסקאוהו וגעלו בעד אלעקאקר פי אנפהו בסבת פאק מן אלמגאשייה מתאעהו ופתח עיניה ופטן בנפסהו אנהו ראקד עלא אלסטח מתאע דארהו ואמהו בגנבהו, דהש וצאר ילתפת ויקול: יא שרה, יא שרה יא חביבת קלבי ולם וגדהא, ותפככר אלדי כטפיה אלנסר ורמאה עלא סטח דארהם, ותגייר

740

750

כתיר עלא פרקתהו מן שרה עזיזת קלבהו, והבטוהו מן פוק אלסטח וכאן מתל אלמהבול דאהש ויתנאהד ויקול יא שרה, כדאלך צאר עלא טול אלנהאר, ודארו גמיע אלתלמידים ביה אלדי כאנו יקראו מעאה וקעדו תקראו מעאה והווא עקלהו טאיש גיר יתנאהד ויקול יא שרה! וכאנת תנהידתהו תנקב להו קלבהו, וכדאלך כל יום ולם כבר במא גרא להו לחתא ואחד, ואמא אלתלאמיד חסבוהו אנהו מהבול מן שאן אלדי כאן גאב עליהם ולם יערפו ואין כאן גאיב, וקאלו מעא בעצהם ימכן מלכוהו אלגנון וסכנוהו מעאהם וכדאו להו עקלהו ויבקא פי האד אלחאל אילא ירקד פי אלפרש ולא יאכל ולא ישרב עלא סבת שרה חביבתהו.

760

ירגע כלאמנא עלא אלסלטאן חין צבח אלצבאח משא ללגנאן בסבת יזורהו מתל עאדתהו, פדכל ללבית ולם וגדהו וצאב גמיע אלחואיג ואלסדאדר באלתמאם, וכרג ללגנאן ויציב קודאם אלגאבייה פרדה סבבאט מתאעהו מטיישה קריבה ללגאבייה, פסאל עליה גמיע אליהוד אלדי כאן גאבהם עלא כאטרהו. פקאלו להו יא סידי אלבארה פי אלליל צללינא ערבית מעאה וגבנא להו אלעשא והאד אלצבאח ענדנא נמשיו להו בסבת נצלליו מעאה. פקאל להם אלסלטאן: יא אולאדי אנא גבתכם עלא כאטרהו מן שאן אלדי כנת נחבבו מתל נפסי, דלחין אלדי הווא גאב ולם נערף אין משא דלחין כל חד ירגע למוצעהו.

770

וירגע כלאמנא עלא שרה חין גאת ללגנאן מתל עאדתהו ולם וגדתהו ולקאת אלבית מן גיר שעול ושאפת גמיע אלחואיג ואלסדאדר באלתמאם, פתגיירת כתיר ובקאת ולטמת עלא ראסהא ורגעת לקצרהא חזינה טאויה ושדדת אלפרש וקטעת אלמאכלה ואלשרב חתא וקע להא מרין צעף וחארו פיהא גמיע אלטבבא אלדי כאנו פי בלאדהא ולם וגדו דוא ולם ערפו מרצהא מן שאן אלדי לא תאכל ולא תשרב מן וגהין, אלוגה אלאוול עלא סבת אלטרפה מתל אלדי קראת מעא חביבהא, ואלוגה אלתאני מן אלוחש מתאע עזיז קלבהא שלמה.

וירגע כלאמנא עלא שלמה חין טאל ביה אלמרין ואלצעף מן גבינת שרה רווח בזה מן אלספר וגאב פי ידהו מאל כתיר ללעניים, וחין דכל לדארהו ושאף ולדהו וחידהו מריין פי כבר אלמרין ולם יתכללם, גיר יתנאהד ויקול יא שרה! קד הווא פאיך קד הווא ראקד פקאל להו בזה יא ולדי אלעזיז קוללי כיף גראלך ואנא אן שא אללה נתממם לך מטלובך. פקאל להו יא באבא מטלובי צעיב ולא מן יקדר יקצילי חאגתי אלא אללה. פקאל להו יא

780

כבדי לו אנתי תעמל לי קדרי ותעזני מתל אלדי וצצאת תודת משה, תכברני במא גרא לך
 וחין תסמע כלאם ואלדיך רבנא יגיבך פי אלצואב, ותנאהד וקאל אה יא שרה! ובכא ושהק
 שוייא אלדי פלתת רוחהו מנהו, ובעד אלדי רתאח שוייא חכא לבוה בגמיע מא גרא להו,
 וזאד וררא אלכאתם מתאע שרה וקאל לבוה: יא באבא וכיף מא נתנאהדשי עליהא חתא
 נמותבוחשהא, בעד אלדי שקית עליהא ורדיתהא יהודייה ותקרא אתלמוד כיר מנני, והייא
 סללמת פי דינהאוסללמת פי כיר בוהא אלדי סלטאן ותבבעת דין משה ברצאהא ובקלבהא
 אלצאפי, ודלחין תרצא לי נסללם פיהא וננסאהא? עמרי מא ננסאהא חתא לוקת כרוג
 נשמתי. פקאל להו אובוה חאשאך יא ולדי מן אלגיאר שד קלבך ותקוות ואנא אן שא אללה
 נספר ונעמל גהדי ונגיבהא לך אן שא אללה. פקאל להו יא באבא תשאק באטל. פקאל להו
 יא ולדי רבנא קאדר וקוי ועגאיבהו כבאר, ואחנא נתכלו עליה והווא יגיבנא פי אלצואב.
 וכדא אלכאתם מן ענד שלמה וכבאה ענדהו וספר תאכל עלא רבי' בזכות אתורה אלדי קרא
 ובזכות שרה אלדי תגיירת ורגעת יהודייה כאמלה, ועטא רבי אלנצר ווצל לבלאד אלדי הייא
 קריבה לספאניה, והאדיך אלבלאד אלדי וצל להא הייא אלבלאד אלדי כדא מנהא אלסלטאן
 אלשוחט אלמנין ואלסדאדר בדמת שלמה ולדהו ובדכולהו לבלאד בקא יעמל פי צנאיע
 וינשד באלצראפה חתא חכאו להו באלאפאר מתל אלדי חכא להו ולדהו שלמה ומא כפאו
 עליה כאן חרכת אלטפלה שוייא מן שאן אלדי מא כאנושי עארפין ביהא, וזאדו כברו וקאלו
 להו אחנא דלחין מגיירין עלא אלסלטאן אלדי ענדהו בנתהו וחידתהו מריצה ומא דכל חתא
 טביב עלא מרצהא ותערף אלדי אלסלטאן עמל מעאנא כיר כביר עלא כאטראולוד שלמה,
 ודלחין סמענא ביהא אלדי מריצה יאסר וקטעת אלמאכלה ואלשראב, וחין סמע מנהם האד
 אלכלאם קאם יגרי ושרא תלתוצצאת מעשעשין ודבחהם פי אלכשר וטייבהם מרקה קוייה
 וגעל מעאהם שוייה קרפה ובעץ אלעקאקר אלדי הומאן יקוותו אלקלב, וכדא אלמרקה
 מתאעהם וגעלהא פי דבאבו בללאר וטבע עליהם, ובדדל לבאסהו בסבת מא יתערפשי אלדי
 הווא ומשא לבלאד אלדי פיהא אלסלטאן, וגא חתא וצל לדאר אלסלטאן ויריד ידכל לדאר
 אלסלטאן קאמו אלעסאסה וקאלו להו מא תדכל שי אלא מא נשאורו אלסלטאן. פשאורו
 אלסלטאן וקאל להם גיבוהו, ווקפוהו קדאם אלסלטאן ובאיע ללסלטאן, ונשדהו וקאל להו:
 מן אין אנתי? פקאל להו יא סידי אנא מן אלאיטאליה וצנעתי טביב, ופרח ביה אלסלטאן

790

800

810

ועמל להו מקאם כביר וקאל להו: קדאש אילך אלדי גית לבלאדנא? פקאל להו פי האד אלוקת אלדי וצלת וכדאה אלסלטאן ודכלהו לבנתהו ויציב לבית בכלהא למיאנה באלטובבא מתאע ספאניה ואמהא ואקפה ענד ראס בנתהא ותבכי מן שאן אלדי קאעדה תשוף פי בנתהא מאשיה תמות ולא חד דכל עלא מרצהא.

וקאם אלחסס וקרב קדאם אלפרש ושאף אלטפלה וקללב להא אלפולסואת, תלפפת לנאס וקאל יא נאס סאמחוני נריד נפרכם ונבחת פי גמיע מפאצלהא, נריד נשוּפּהא וחדי. קאם אלסלטאן וקאל אכרגו אלכל וכלליוהו יתבבת פי מרצהא, וכרגו אלכל וכרגו אלסלטאן וגלק אלבאב ובקא אלחכם וחדהו מעא אלטפלה, וקאם אלחכם וקרב לודנהא וקאל להא יא שרה אסמעני אלדי נקוללך אש קאלללך שלמה חביבך, תערף אלדי אנא אובו שלמה, ושלמה ולדי ראהו מריץ מתלך, ואנא גית מן בלאדי עלא אגל כאטרך, והייא מסכינה דאיכה ולם קדרת תואגבהו וצאר יסממי פיהא יא שרה! יא שרה! חתא סמעתהו ופתחת עיונהא חין סמעת ינאדיהא יא שרה מן שאן אלדי חתא ואחד מא יערף חביבהא שלמה סממאהא שרה. וחין פתחת עיונהא וקעדת תשוף מן הווא אלדי סממאהא שרה. פקאל להא אלחכם יא שרה בנתי אנא אלדי סממיתך שרה מתל אלדי קאל לי ולדי שלמה חביבך. פקאלת להו יא סידי באלמוחאל נכממם אלדי שלמה אלעזיו קלבי באקי מוגוד פי אלדניא. פקאל להא: יא בנתי שרה באקי מוגוד והווא ולדי והווא רסלני לך והאדא אלכאתם מתאעך אלדי עטיתוהו להו עאוץ כאתמהו אלדי עטאהו לך, ומדת ידהא וכדאת אלכאתם ועקלתוהו, ופרחת ואמנת כלאמהו, לאכן מן סבת אלצעף אלדי ענדהא מא קדרתשי תתכללם. פקאל להא יא בנתי ראני גבתלך שוייא מרקה כשר כוד אשרב מנהא שוייא ותקוות ושד קלבך, וכיף תברא אן שא אללה אנא נוצלך לחביבך. פקאלת להו יא סידי תערף מן אליום אלדי גאב עלייא חביבקלבי לם דקת חאגה טרפה, פקאל אנא נערף מן כלאם ולדי שלמה, וגבד להא דבוזה וסקאהא חותקוותת ושרבת שוייא אכר וחללת עיונהא וקלבהא פארח, ופתח באבא אלבית וכרגו וקאל ללסלטאן ולמרתהו: יא סאדאת תערף אלדי אנא בקדרת אללה ערפת גמיע אמראצהא, ופי קליל מן אלאייאם נדאויהא אן שא אללה דלחין תערף אלדי סקיתהא שוייא מן האד אלדבוזה אלדי ענדי פוקי ותהאוונת שוייא, ופרחו פרחו עצימה וקאלו להו יא חכים גמיע אלדי תטלב עלינא נעטיוהך, גיר מא תכרגשי מן קדאמהא ולא

820

830

תגיב עליהא. פקאל להם יא סיאדי כונו האניין אן שא אללה, וקעד אלחכם פי דאר אלסלטאן וכאן יסקיהא ויעטיהא אלכשר. וכיף יריד יטבך חאגה פי אלכשר ימשי להאדיך אלבלאד אלדי כבברוהו עלא בנת אלסלטאן וידכל לדאר אלחכם מתאע אלבלאד ויטבך אלדי יחב ויגעלו פי צנדוק ויגלקהו וידככלהו לדאר אלסלטאן ויקול האדא צנדוק דוא, ובקא אלחכם יעטיהא אלתקאווית חתא אלטפלה שדדת רוחהא ונזלת מן אלפרש, וכאנת תאמשי באלעכאז פי וסט אלבית, וחין שאפוהא בוהא ואמהא פרחו פרחו עצימה, וכאן חין יריד יגיב חאגה ימשי יגיבהא מן האדיך אלבלאד אלדי כבברוהו עלא ולדהו ועלא בנת אלסלטאן וכאן יגיב להא אלשראב אלכשר וכאנו אלאתנין יאכלו גמיע, ושרה תזיד תפרח ותקוות פי נפסהא חתא רגעת אכיר מן אלדי כאנת פי אלוקת אלדי כאנת מעא עזיז קלבהא שלמה.

840

וקאל להא אלחכם יא שרה בנתי תערף אלדי דלחין אנתי אלחמד אללה מא ענדך סו ובראת גסמך ודלחין אלדי אנתי מא ענדך סו נעמלו חילה כיפאש נמשיו לשלמה ולדי, נערף תאבת אלדי דלחין מריץ אכתר מן אלדי כנת סריצה. פקאלת להו גמיע מא תדבבר עלייא נפעל גיר וצצלני לחביבי ברך. פקאל להא אנה נדבבר עליך פי כל וקת אלדי יגי בוך יזורך אנתי אעמל ברוחך מקללקה וכיף ינשדך ויקוללך יא בנתי אשביך מקללקה קול להו יא באבא באקי נחס גנאבי ומעדתי יוגעוני, קול האד אלכלאם לבוך וחין ינאדיני בוך ויקוללי אנה נערף אש נקול להו. אלטפלה עמלת מתל מא קאל להא אלחכם ומא אכתר, וחין גא בוהא וקאף בנתהו מחיירה נאדא עלא אלחכם וקאל להו יא חכים שפתשי בנתי כיף טייא מחיירה ומקללקה וקאעדה תשכי באלמריץ. פקאל להו אלחכם יא סידי נזידו נעטיוהא דוא אלדי יצלח ביהא וספפרהא פי אלבחר באש תבדדל אלהוא. פקאל להו אלסלטאן אידא ילזמהא אלספך ותבדיל אלהול לאבד אנתי תספך מעאהא. פקאל להו יא סידי אן שא אללה נקדר נספך מעאהא. פקאל להו אלסלטאן גמיע מא תטלב עלייא נעטיך גיר אמשי מעאהא ורד באלך עליהא מן שאן דלחין הייא מחסובה בנתך ואנתי אלדי דאויתהא פקאל להו אלחכם קולת אלחק אלדי הייא מחסובה בנתי ומן שאן דאלך ועלא מחבבת אלסלטאן ובנתי נספך מעאהא. ופרח אלסלטאן בעטאה הדייה כבירה ואל מן גיר חסאב ועטאה מרכב, וזאדת אלטפלה גמעת גמיע רזקהא ואלציאגה מתאעהא ובקאו אלסלטאן באלסלאמה וספרו, וצלו

850

860

לבלבאד אלאוולה ונזלו וקעדו פי אלבלאד ורגעו ללמרכב. ובעד אייאם קלאל כראו מרכב וספרו, ועמלו מתל אלטריקה אלאוולה, ובקאו מן בלאד לבלאד חתא וצלו לבלאד יאפה, וחינ וצלו לבלאד יאפה שאף נאס אלדי יעקלהם מן ירושלים וקעד ינשדהם עלא מרתהו וולדהו. פקאלו להו תערף אלדי מרתך בכיר ואמא שלמה ולדך מריץ יאסר וימכן דלחין מאת מן שאן אלדי אחנא וקת אלדי כרגנא מן ירושלים כללינאהו מריץ יאסר וחינ סמעו האד אלכלאם קאמו אלחכם ושרה ורכבו ומשאו לירושלים באלגרי מן שאן קאלו חין שלמה ישוף חביבתהו שרה יפרח ותרגע להו צחחתהו, ורכבו וחינ וצלו לירושלים שאף אלנאס תגרי, פנשדהם וקאלו להו פי האד אלוקת מאת ולדך שלמה. וחינ סמע צרב עלא ראסהו וקטטע חואיגהו וצאר יגרי ויבכי, ואמא מן שרה חין סמעת סכתת ומא קאלת חתא כלמה ולא בכאת ולא תנאדת מן שאן אלדי תחס פי קלבהא משרוח יאסר וחינ דכלו ללדאר דכלת שרה ללבית אלדי מאת פיה שלמה חביבהא, פקאלת יא נאס נרגבכם אכרגו אלכל מן אלבית וכלליוני אנא וחדו קדאם אלמיית סאעתין או תלת סאעאת מן שאן תערפו אלדי אנא תרכת באבא ואמי ודולתי וגית מן בלאדי עלא כאטרהו, וכדאלך צאר. כרגו אלכל וכללאוהא מעא אלמיית וחדהא, וסככרת עליהם אלבית וחללת אלשבאבך וקאמת תבכי וקאלת: יא אילאהי אנתי תערף קלב כדימתך אלדי כיף סמעת אלדי אנתי אילאה אלעאלם אלדי כלקת גמיע מכאליקך באש יערפו כבר קדרתך וסלטנתך אלדי אשכון אלאילאה פי אלסמא ופי אלארץ אלדי יקדר יעמל כיף פעאילך וכיף קוותך, ובאלכצוץ לקום אליהוד אלדי כרתתהם לקרעתך, ולכל מן יגרי ליתדררק תחת גאונחך, ומן גמלת עגאיבך אלדי אנתי מאזלת תעייש אלמייתין מתאע אליהוד מכתורינך. וכיף סמעת כל דאלך תבקטת נפסי מן וראך ותרכת באבא ואמי וסלטנתי וארץ מילאדי וגית לנתדררק תחת גאונחך, ותרבטת בקראנב אלמחבבה פי שריעתך ווצאיאתך, ואשכון אלדי וצלני באש נעקל קדרתך. הווא האד אלעאזב אלדי מן מכתורין כאיפינך, מן דריית אבהרם חביבך. והווא אלדי שאעל פי קלבי נאר מחבבתך וחלפנא אחנא אלאתנין לבעצנא אלדי מא נתפרקושי עלא טול עמרנא, ונתגוזו מעא בעצנא לנתבבתו וצאיאתך, עלא האדא נרגבך תנצר בעין סכפתך לכדימתך וורריני עגאינך ויתאמנו כלאמתך ויערפו אלאמם אלדי אנתי תגית לכל מן ינאדיך, ורד נפס האדא עזיזי שלמה פיה, ויערפו גמיע אלאמם אלדי אנתי אילאה אלעאלם באלתמאם ופי ידך

870

880

ארוואח גמיע אלמכלוקין ותקתל ותעייש ללדי יאמו בוך. ולוכאן, לאכך האשאך מא
 תגאובנישי בטליבתי יבקא מותי אכיר מן חיאתי, עלא כל האל אנא נעטי חיאתי פי ידך ⁸⁹⁰
 ואנתי אסרע ואסכף ואסמע צלאתי ומא תסכת עלא דמעתי, אנתי סאמע צלאת כל מכלוק,
 מבארך סאמע אלצלא.

ובעד תפרשת עלא אלמיית וחטטת פמהא עלא פמהו ועיניהא עלא עיניה וציחת
 ציחה כבירה יא שלמה עזיז קלבי! יא עמרי! גאובני ואין הייא מחבבתך פייא אלדי כלליתני
 פי האד אלישה אלמררה אלדי מא נרתאה אלא מא נכלט וראך, ובקאת תבכי ותציה והייא
 מפרושה עליה חתא תגאשאת, הייא פי אלמגאשייה וחסת אלמיית תכלכל תחתהא, ופי
 אלחין קאמת וקפת, ובעד וקת צגיר חל עיניה ותלפפל להוני ולהוני, והייא קוואת קלבהא
 וקאלת להו: יא עזיז קלבי! יא עמרי! הוואדא אנא שרה מלכתך גיתך להוני, וענקתהו
 ובאסתהו והווא דאהש ויאבס כף אלחגרה ומא פיש אלרוח חתא באש יגאובהא, ופי אלחין
 חללת אלבית ועייטת אובוה ואמהו וקאלת להם באש יגיבו בעץ חוויג מופייקאת ותקאווית, ⁹⁰⁰
 וכיף דכלו ושאפוהו אלדי הווא חאי כזהם אלא מאשיין ימותי מן כרתת אלפרחה, ובעד
 גאבו להו גנוס תקאווית חתא שד נפסהו וחללו אלערס ופרחה כבירה מא יפרחו ישראל
 אלכל באלדי יחבבו וירגגענא לארץ ישראל אמן.

מעשה אלדד אלדאני

10

הווא אלמעשה פֿי גֶנסהו. אלדי פֿיה יחכי עלא אלשבטים אלתאלפין עלינא פֿי אלדניא. ועלא גמלת אכבארהם ועואידהם וטראיקהם וסירת חיותהם. השם יתברך יגמענא ביהם ויקררב אלקץ לגלותנא. וינצר לעדאבנא וחאלתנא.

מעשה "אלדד אלדאני" ילזם לכל יהודי ליקראה. ויקול: האדא אלמעשה יא מא

אחלאה!

אלשכר ואלתסביח ואלתכביר ללסולטאן עאלי אלסולטאן אלמתסלטנין הווא הקדוש ברוך הוא. אלדי אכתאר אממת ישראל אלאעזאע מן דון אלמם. ואעטאהם אלתורה אלמכאהרה עלא יד משה רבינו עליה אלסלאם חק פֿי חק. ופרזנא מן סבעין אממה וסבעין לוגה. ווצצאנא 613 אן וצאיה. באש נתבבתו כל וצאיה מנהם פֿי וקתהא. ולאכן פֿי אלוקת אלדי כוננא נעמלו רצא אללה סובחאנהו. ליס קדרת לתחכם פֿינא חתא אוממה פֿי חתא וקת. גִיר חתא ללסאעה אלדי וקף פֿיהא ירבעם בן נבט וגמע מננא אלבעץ ועמל זוג עגול דהב. וחס וחד מנהם פֿי גִיהת ואלתאני פֿי באר שבע. וכטא הווא וכטא ישראל מעאה. ודנוב ישראל תעללק פֿיה. וקסם אלסלטנה מעא רחבעם וד שלמה המלך עליה אלסלאם. וגמע אלבעץ מן ישראל וקאל להם: קומו מעאיא ונפאתנו מעא רחבעם וד שלמה המלך ומעא סוכאן ירושלים! פֿגאובהו משאיך אליהוד: כיפאש אחנא נפאתנו מעא אוכונא וסידנא וד סידנא וחפיד סידנא דוד המלך עליה אלסלאם? ולם טאעוהו ולא חבבו ליכרגו יחארבו מעאה.

20

פקאל להו אלמודבברין מתאעהו. תערף אלדי שבט דן הווא קוי יאסר. ורגאלהו אלכל גבבארה וצנאדיד פֿי אלחרב. ויערפו יאסר מן קואעד אלפתן. פֿמשא להם ירבעם וקאל להם איגאו מעאיא ונפאתנו מעא שבט יהודה. פֿגאובהו: וחיות אוכונא דן לא נפאתנו מעא אכואננא ולא נחרקו דמנא ולא דם אכואננא. ולא נספכו דמהם אלברי עלא אלארץ! תם אתפקו שבט דם אנהם יתחזומו ויתקללדו בסיופיהם וצגאיאתהם. ובקוסהם ונששאבהם. באש יתחארבו מעא ירבעם.

30

וחין שאף רבנא סובחאנהו אלדי נייתהם צאפיה. נגגאהם מן אלחרב וקתל אלרואה וספך אלדמא. ודווד להם עקלהם ואתפקו אן יבררחו עלא שבט דן ליכוננו יכרגו

ויהרבו מן ירושלים וימשו לארץ מצר. פקאלו רגאל שבט דן אן אללה סובחאנהו וצצאנא פי אלתורה באש לם נרגעו לטריק מצר אבדן. וכיפאש אחנא נמשו למצר ונכאלפו עלא כלאם אללה ברוך הוא? פקאלו האייה נמשו לבלאד אדום ובלאד עמון. פלקאו מכתוב פי אלתורה אלדי וצצאנא אללה ברוך הוא באש לם נפאתנוהם ולא נמלכו ארציהם. פדלהם ראבי' ללכיר ומשאו גמלת שבט דן חתא לוואד קישון. ובקאו סאירין ראכבין עלא אלגמאל ואלעשארין חתא וצלו לארץ כוש. פוגדוהא ארץ עצימה וואסעה. וארץ גרוס וגנאין וסואלני והנאשר וכרם כיר אללה כתיר. ולאכן אולאד כוש מנעוהם מן אלסוכנה מעאהם וחבבו ליהארבוהם. פעאהדוהם אולאד דן אנהם לם יגיירוהם ויעישו באלאכאוה מעא אולאד כוש. פכאפו מנהם אולאד כוש ועמלו מעאהם עאהד. אלצוחבה. וכאנו אולאד כוש ידפעו אלמודדה לשבט דן. וסכנו שבט דן פי ארץ כוש מדת סנין חתא פרוכו אולאדהם ועדדהם תמא. והשי"ת בארקהם ותממרו ורבחו יאסר.

בעד מא כרג שבט דן מן ירושלים קאמו תלת שבטים מן ישראל אלדי הומאן שבט נפתלי ושבט גד ושבט אשר. ורחלו מן ירושלים. ומשאו סכנו קודאם שבט דן. ופתנו מעא אולאד כוש וקתלו מנהם כלוק בגיר חסאב ולא עדה. וכדאו מן אולאד כוש ארץ כבירה מן אראציהם משי מאיתין יום טול ומאיתין יום ערץ. ולדאים כאנו יחארבו מעא אולאד כוש ודאמו פי האד אלתחייר חתא לליום אלדי תכלו עלא אללה האדו אלארבעה שבטים. ועאונהם השי"ת פי גמיע מא יחרכו. ופי גמיע מא ימדדו ידהם כאנו ראבחין ולדאים גאלבין אעדאיהם. וכאנו יתצרעו ליעאונהם אללה ויגמעהם מעא אכואנהם אמן. והומאן ללאן סאכנין תמא. והאדא אלמוצע יסממיוהו חוילה בלאד אלדהב ובלוגת אערבי יסממיוהו דהב דכי. ובקאו יפתנו מעא סבעה מלוך כבאר מתאע אלסבעה בלדאן כבאר אלדי אסמהם: אררא. תיסקא. סרמא. קאקי. הוהם. רומרום. ולודים. והומאן מן וידאן כוש אלגאברה. ונטלבו מן השי"ת ליכון יתבבת אלנבוה מתאע צפניה עליה אלסלאם אלדי קאל: "מעבר לנהרי כוש עתרי בת פוצי יוביון מנחתי". אלדי שרחהו: מן אלמגאז לוידאן כוש עתראי בת פוצאי יגיבי סרען הדייתי. ולאכן הומאן יכסבו אלדהב יאסר ויכסבו אלגנם ואלבקר ואלגמאל ואלכיל ואלחמיר כתיר גדן. וענדהם פלאחאת עצימה יאסר ולדאים ענדהם אלצבאח. וסכנתהם פי אלכבאואת אלעצימין. וירחלו וינזלו פי חדודהם ופי אלארץ אלדי

ענדהם טולהא משי מאיתין יום וערצהם כדאלך משי מאיתין יום. ולם ענדהם פי אלארין חתא בוקעה מתרוכה ומהמלה. גיר גמלת ארצהם כלהא סואני וגנאין וגרוס.

ופי האך אלוקת כאן אסם אלסולטאן מתאעהם עוזיאל. וכאן לאבס תאג עצים פוכרה בין אלמלוך. והווא ולד מיכאל מן שבט אשר. ופי ספר "בן סירא" סממאה עדיאל. וכאן כביר אלחוכאם אלדי מן תחתהו אסמהו אלנשיא אלצפן. והווא מן אולאד אהליאב מן שבט דן. וכאן עאמל אלסנגק מתאעהו לונהו אביין ומכתוב פיה "שמע ישראל הי אלהינו הי אחד". וכאן יחכם בדין תורה ועאמל תרתיב עצים. וחין יכרג אלבוואק ויבווק באלבווק. אלדי הווא אלשופר. יכרגו ויתגמעו גמלת אכבאר אלאמחאל. וחין תכרג מחללה מנהם לם יכנו אקל מן מיא ועשרין סנגק. וכל סנגק יכון סאבק עלא אלף ראגל. והאדא מן שבט ואחד. וכלהם שבבאן צגאר. ולאכן עאמלין כל תלת שהור יכרג מנהם שבט וירמי אלכבאואת פי קרב אלחדוד באש יעססו עלא נפוסהם. ודון אלעססה אלמדכורה. כאן יכרג מנהם שבט ואחד פי כל שהר באש יפתן ויגזי ויסלב ויפיי מן אלאמם אלדי כאנו קראב ליהם. ואלכביר מתאעהם כאן מן אולאד שמעון מן שבט דן. וכאן הווא חאכם אלגיוש אלדי כלהם שגעאן ולא יכללו ולא ימללו מן אלפתן. ולדאים יקדדמו בפרחה כבירה עלא אלפתן מן סבת אלדי כלהם אצחאב דראע ומואלי קלב צחית. וענדהם עאר כביר ללואחד אלדי יוככר או יהרב מן אלחרב. ובארך פיהם אלרב סובחאנהו וכתתרהם כיף אלרמל אלדי עלא שט אלבחר. ונצר אללה ליהם וכאן דאים פי אעאנתהם וינצרהם עלא גמלת אעדאיהם. וחין כאנו יפאתנו ויכרגו לסאחת אלקתאל כאנו לדאים יציחי: "שמע ישראל!" וגמיע מא יגיבו מן אלסלב ואלפאי יקסמוהו עלא אלארבעה שבטים. וכאן כל שבט יאכד אלחצצה מתאעהו ויקסמהא עלא נאסוהו. ואמא אלסלטאן עוזיאל חין כאן יאכד חצצתהו כאן יפררקהא עלא אלחכמים אלדי כאנו לדאים יקראו בדון בטאלה. וכאנו הכדא עאמלין לטול אלסנין.

וכדאלך כאן שבט משה רבינו עליה אלסלאם אלדי יסממיהו "שבט ינוס" אלדי מענתהו אלשבט אלהארב. ודאלך מן שאן אלדי הומאן הרבו מן קודאם אלעבודה זרה אלנאזלה חדאהם פי אלוואד אלדי יתסממא סמבטיון. ואלאסם אלדי גאדי פי האך אלגיהאט יסממיהו "ואד סבטינו". וכאנת ערין אלארין מתאעהם משי תלת שהור עלא אלתרביע. ובאנין בני מפכור מן אלדיאר ואלקצור ואלבראג, וליס כאן ענדהם פי ארצהם חתא גנס

האישה מן אלהואיש אלדי לחמהם מחררם. ולא יוגד ענדהם אלא אלגנם ואלבקר ואלטיוור אלדי הומאן טאהרין. וכדאלך לים יוגד ענדהם חתא גנס מן אלדביב אלדאבב עלא אלארין מתל אלדבבאן ואלברגות ואלנממיל ומא ישרה לדאלך.

90

ואמא גנמהם וסעיהם יולדו מררתין פי אלעאם. וכדאלך זראעתהם ופלאחתהם וצאבאתהם מררתין פי אלעאם. וענדהם סואני וגדוס וזיתון וכרם ורוממאן שאי עצים וכתיר בגיר חאסב. ואמא מן גללת אלארין מתל קמה ושעיר וקטאניה ובטיך ודללאע ופקוץ ובצל. כאן ענדהם שאי כתיר יאסר. והומאן כאנו נאס מלאח ועאקלין וצאחבין אמאן כביר. ומן דאים גמיע כלאמהם מעא בעצהם באלצדק. והומאן יקראו אלתורה ואלמשנה ואלהגדה. ותקראו אלתלמוד. ואמא פי גנסקראיתיהם מא יקולו כאן: קאל יהושע בן נון עלא לסאן משה רבינו אלדי סמע מן אללה.... ולאכן מא ידכרושי אבדן אסם אלחכמים ולא יקולו קאל רבי פלאן ולא רבי פלתאן. ודאלך מן שאן אלדי הומאן לם חצרו פי וקת "בית שני" בית אלמקדס אלתאניה אלדי בנאוהא. ומא כלטושי עלא אלחכמים אלדי כאנו פי האדך אלוקת. וכלאמהם כלהו באללשון הקדש. וענדהם הלכות יין נסד והלכות שחיטה והלכות טרפיות אכתר ואקוא מן כלאם אלחכמים אלדי ענדנא. ודאלך מן שאן אלדי משה רבינו עליה אסלאם עצים פיהם אכתר מן אלחכמים. והומאן כלהם נאס טאהרין ומא יגפלושי עלא אלטבילה ולא עמרהם וחלפו באסם אללה לא באלבאטל ולא באלחק. וחין כאנו יסמעו ואחד יחלף או ידכר אסם אללה יאדכוה באלכלאם ויקולו להו: כיפאש תדכו אלאסם אלעוזי מן פמך? הל הוא כבז תחב תאכלהו? או מא תחב תשרבהו? ואלחאל אלדי חין תדכרהו מא ענדכשי פיה חתא מנפעה. ותערף אלדי בדנוב אלימין ימותו אלאולאד אלצגאר....

100

והאדו אלשבטים יעישו יאסר ויוצלו התא ללמיה ועשרין עאם כל ואחד. ולם ימותלהם צגיר פי חיות אובוה ואמהו. ולדאים ישופו אולאד אלאולאד ואולאד אולאד אלאולאד. והם בידהם אלדי יזרעו ויחרתו ויחצרו וידרסולאנהו עמרהם מא ידכל להם חתא ואחד. ואלצגאר מתאעהם ירעאו באלגנם ואלבקר. ויבעדו עלא בקאיעהם משי איאם ולם יכאפו מן שאי. ולא ענדהם וחוש אלדי יצרו ולא יקולו באלגנון. ולא יגי פי באלהם חתא שאי מתאע כוף ולא מצררה. ודאלך מן שאן אלדי הומאן נאס טאהרין גלאל וצדיקים. וסאירין פי טרקת משה רבינו עלא אלסלאם.

110

הומאן כלהם לוויים ולא ענדהם לא כהן ולא ישראל ולא מן יקדר ימשי להם ולא הומאן יקדרו יכרגו. גיר אלארבעה שבטים אלדי נאזלין דאיר אלוואד וקראב קודאמהם. ואלואד ברך אלדי פארק בינאתהם. והאדו הומאן אלדי קאל עליהם אלנביא. "לאמור לאסירים צאו ולאשר בחשך הגלו". מענת דאלך. "קול ללמראביט אכרגו. וללדי פי אלצלאם אתכשפו!" והומאן יזרעו אלכתתאן וירבביו דודת אלהריר ויצנעו מנהם כסאוי עצימה. ועדדהם כתיר אכתר מן אלכלק אלדי כרגו מן מצר במררתין. וקאל אלנביא עלא האדו אלארבעה שבטים אלדי קודאמהם: "הוי ארץ צלצל כנפים אשר מעבר לנהרי כוש". יעני: אוה עלא אלארץ אלדי תעטי אלסבב בגואנחהא אלדי מן אלמגאז לויזאן כוש. וערץ האד אלוואד מאיתין ועשרין דראע. וכלהו מליאן באלאחגאר אלכבירה ובאלרמל. וחסהו קוי מתל אלרעד אלקאצח ואלריח אלעאצף ואלבחר אלהאיג. ומן קבל משי נצף נהאר עלא אלוואד יתסמע אלחס מתאע תכביט אלחגר ואלרמל מעא בעצהם. ולא מן יקדר עלא אלדכול ולא עלא אלכרוג בחתא וגה! ולאכן פי אלוקת אלדי ידכל אלשבת יסכת ויהפת מן תכביט אלחגר וידום כדאלך סאכת בגיר תחריך חתא ללילת אלאחד וקת כרוג אלשבת. ופי דאכל אלוואד לדאים נאר לאהבה פי ערץ מיל ואחד.

120

כמא ענדהם עיון מא עצימה ועאמלין גאביה כבירה יאסר אלדי יתגמע פיהא אלמא מן אלעיון באש יסקיו זרעהם ואראציהם. ופי האדי אלגאביה מוגודין פיהא מן כל אנאס אלחות אלטאהרין אלדי חלאל מאכלתהם. וכדאלך ענדהם טיור ירבביוהם ויסאנסוהם באש אידא יחבבו יבעתו כלאם ללארבעה שבטים אלדי לכארג מן אלוואד. יכוננו יכתבו אלגואבאת וירבטוהם פי גואנח אלטיור אלדי יוצצלוהם חתא ללסלטאן. והאדו אלטיור הומאן מן גנס טיור אלימאם. וחין יקרבו עלא חרף אלוואד וישופו מן בעיד אלגמאל מתאע אלארבעה שבטים יצירו מסתעגבין פי כברהם ופי טול רקבתהם. והומאן דאים עאישין פי אלכיר ואלהנא ואלראחה. השי"ת יגמענא ביהם עלא קריב אמן.

130

ומן גמלת אלצדק ואלאמאן אלדי ענדהם פי בעצהם בעץ. למ יגלקו ביבאן ביותהם ודיארהם לא פי אלליל ולא פי אלנהאר. וחתא לוכאן ילזמהם ליגיבו מן מכאנהם ומחלהם יכלליו ביבאן דיארהם וביותהם מפתוחין ולא יחטטו עליהם עססה אבדן. ולא מן יכדע צאחבהו ורפיקהו בחתא וגה! ובהאד אלאמאן ובהאד אלצדק אלדי ענדהם. עאטיהם אללה

סובחאנהו כל כיר. עלא קד צדקהם ואעתקאדהם פי טאעת השי"ת. פנטלבו מן רבנא ויטלבו הומאן ותטלבו חתא אנתם יא קאריין וסאמעין לירחם מולאננא ברוך הוא ויגמע שמלנא ויקררבנא לבעצנא אילא בעין אמן.

ודלחין נחבבו נחכיו עלא סכב גייאן האדא אלצדיק אלפאצל ואלזוכי אלטאהר. אלסייד אלדד אלדאני מן נאחית אלארבעה שבטים אלמרסול באלקודרה מן אלה סובחאנהו. אלדי בעתהו לנא באש יכברנא עלא אכואננא. וישוף כדאלך האלתנא ועדאבנא וגרבתנא. ויעממר קלובנא באלצבר ואלרגייה.

אלדד אלדאני כאן כרג מן מגאז ואד כוש וספר פי אלבחר ורכב מעא גמאעה פי ספינה טאלב אלתגארה ואלרבח. וחין קלעת אלספינה. כרגת עליהם ריחייה מן אלריח אלעאצף ודאמת מן אלפגר התא ללגרוב. ובעד אלגרוב כבר עליהם אלבחר והאג חתא אייסו מן אלחיאיה! וחין צבח עליהם אלצבאח ארמאהם אלריח עלא גיהת בלאד אלדי תסמא רומרום. אלדי הייא מן אולאד כוש ונאסהא יאכלו לחם אלבנאדמייה. וחין שאפו אלספינה וצלת להם קדמו מנהם בעין נאס לשט אלבחר וצדמו עלא אלספינה וכטפו מנהא זוג מן אלנאס. ואחד מנהם הווא אלצדיק אלדד אלדאני אלמדכור. ואלתאני כאן ואחד מן שבט אשר. וחין שאפו האך אלראגל אלאשרי אלדי כאן סמין וצחיח כלאוהו פי האך אלסאעה! ואמא מן אלצדיק אלדד אלדאני אלדי כאן צעיף חצרוהו פי מוצע. וצארו יעטיוהו יאכל מליח באש יסמן ויאכלוהו. ואמא הווא לם כאן יאכל באש יבקא צעיף. ודאם הכדא מדת אייאם מחצור חתא צאדפת מוצאדפה גריבה. אלדי גאו עליהם גיוש ופתנוהם וכדאו מנהם סבי כביר ופיאווהם וקתלו מנהם נאס יאסר. ומן אלגמלה כדאו אלצדיק אלדד אלדאני.

וכאנו האדי אלאוממה מתאע בלאד רומרום נאס יעבדו אלנאר. וכאן מן גמלת עאדתהם יעיינו נהאר ואחד פי אלעאם אלדי יעמלוה עיד כביר כצוצי. ופיה כאנו יכרגו גמיע נאס אלבלאד נסא ורגאל כבאר וצגאר עוזזאב וטופלאת. ויתגמעו פי וסעאיה כבירה. וענדהם פי האך אלוסעה שגרה כבירה ועאליה. וחין יתגמעו אלכל תכרג ואחדה צבייה עוריאנה זנט בגיר מא יכון עליהא חתא חאגה מתאע לבאס ולא סתרה. ולאכן האדי אלבנת תכון הייא אלמכתורה מן גמלת אלבנאת פי אלזין אלגמאל ותכון טייה אחסן מן גמיע אלנאס! ותטלע פוק האך אלשגה ותקעד תזעק עלא טול חסהא ותספפק בידיהא. והומאן חין

יסמעהוהא תזעק ותספפך ירכעו ללארץ ויבאיעו להא. ובעד יקומו יגריו וידכלו לבית כבירה אלדי תסאעהם אלכל. ולם יפצל חתא ואחד מנהם לבררא מן האך אלבית. ובעד יגלקוהא עליהם ויטפיו גמיע אלקנאדל ואלמצאבא אלדי פיהא ויצירן אלכל פי אלצללאם אלשדיד. וכל ראגל יכטף מראה אלדי תג פי ידהו ולם יכממו כאן האך אלמראה גאת אמהו או אכתהו או בנתהו. וירקדו מעאהם. ואלדי תולד אלאוולא מנהם סוא ולדת ולד או טופלה יאכדו אלצגיר ויחקוהו ויאכדו אלרמאד מתאעהו וירששוהו עליהם. ויזידו יפעלו אפעאל אלדי ליס יתפעלו ולא סמעהם חתא ואחד!

170

קעד מעאהם האדא אלצדיק אלדד אלדאני מדת ארבעה אייאם. ובעד אדדאוהו מעאהם למדינת אלזין ושראה ואחד יהודי מן ענדהם בארבעה מיא מן סככת אלדב אלדי ענדהם. תם ספפרוה פי אלבחר. ואייאם כתירה דאמו פי אלספר חתא כרגו עלא אלבר. ווצל אלדד אלדאני חתא לשבחי יששכר אלדי הומאן סאכנין פי אלגבאל שט אלבר. ואלכל צנעתהם קראיה ליל ונהאר ועמרהם מא יפאתנו מעא אחד ולא אחד יגי יפאתנהם. ומא ענדהם חדית כאן עלא אלתורה ואלקראיה. וסאכנין פי אלמאן ואלטמאן ולא מן יגיירהם בשאי. וכבר וסעת אראציהם משי עשרה אייאם טול ועשרה אייאם ערץ. וענדהם אלכיר יאסר ולא ואחד פיהם יעמל חתא דנוב ולא חראם אבדן.

180

ותמא פי חדודהם אלמגאורין ליהם גנס אומה תעבד אלנאר אלדי ענדהם חלאל יאכדו אכואתהם ואבנאתהם ואממאתהם ללנסא. ואמא נאס שבט יששכר לא יכדמו ולא יחרתו ולא יזרעו ולא יחזדו. גיר כל שאי ישרויהו באלפלוס. וענדהם אלחכם אלכביר מתעאהם אסמהו נחשון. ויחכם בדין תורה. וכלהם יערפו יתכללמו בתלת לוגאת אלדי הומאן לשון הקדש. ואללוגה אלפרסייה. ואללוגה אלערבייה. וקאעדין עאישין פי כיאר אלכיר ואלהנא.

וכאנו נאס שבט זבולון נאזלין עלא ואד פריאן. ונאס שבט ראובן נאזלין קבאלתהם בקרב אלגבל. והאדו אלזוג שבטים עאישין מעא בעצהם במחבבה עצימה. ולדאים יכרגו בין גמיע ליפאתנו מעא אלמם אלדי בחדאהם וכאנו יחארבוהם ולדאים יגלבוהם ויפיוהם תם יקסמו אלפאי אלדי יחצלוה עלא אולאד שבט זבולון ואולאד שבט

190

ראובן. והומאן יתכללמו בלוגת אלערב וענדהם אלמשנה ואלתלמוד ואלהגדות. וכל שבט ענדהו הגדות ויפססר תפאסיר עצימה ויעמלו דרשות מוהממין.

ושבט אפרים ונצף שבט מנשה. האדו נאזלין קבאלת בלאד מכה. אלדי הייא בלאד אלנבי מוחמד נבי אלישמעאלים (אלאסלאם). והאדי בלאד מכה יסממיוהא פי האך אלגיהאת נאסם "קיאבע". והאדו שבט אפרים ונצף שבט מנשה ענדהם אלכיל אלעצים וכלהם פרסאן שגנעאן. וכל וקת ירכבו עלא כיולהם ויכרגו יגזיו עלא אלאמם אלדי יפיקו ביהם קאעדין יגדרוהם. והומאן כלהם נאס אצחאב דראע וקלב צחיח יאסר ורגאל פתתאנה מוחארבין.

בחית אנהו אלראגל מנהם יקדר יקאבל אלף מן אלגוים ויגלבהם!

ואמא שבט שמעון ונצף שבט מנשה. האדו נאזלין פי ארץ אלקדריים בעאד עלא ירושלים משי סתה שהור. והומאן עדהם כתיר יאסר וכאטר עצים כיה רמל לבחר. וכלהם נאס קויין אצחאב גהד ומוכופין. ומן כרתת קוותהם יכאפי מנהם אלישמעאלים ויגרמו להם אלמודדאת.

200

האדא אלצדיק אלדד אלדאני אלדי גא הווא מן שבט דן חסבטו ונסבהו הווא: אלדד ולד מחלי. ולד עתיאל. ולד יקותיאל. ולד יאיר. ולד אלדד. ולד מחי. ולד אבנר. ולד שמעיה. ולד חפרי. ולד אלקנה (משפחה תתסממא עלא אסם הלל הזקן). ולד הלל. ולד אפרים. ולד טוביה. ולד עלים. ולד כירית. ולד נעמן. ולד נועם. ולד נעמי. ולד חופר. ולד גמיאל. ולד שלי. ולד כליב. ולד עבדיה. ולד עמרם. ולד רודף. ולד אברהם. ולד זכריהו. ולד יוסף. ולד משיח. ולד יעקב. ולד כפיר. ולד אביאל. ולד קשת. ולד איוב. ולד שכם. ולד אביהו. ולד אליאב. ולד אחיסמך. ולד חושים. ולד דן. ולד יעקב אבינו עליה אלסלאם.

וכאן האדא אלדד אלדאני משא למדינת אלקירואן. והאדי בלאד אלקירואן כאנת פי האך אלזמאן מליאנה באלחכמים אלכבאר. וחין וצל ללקירואן וסמעו אלחכמים באלדד אלדאני ובגמיע אלכבאר מתאעהו אלדי כתבנאהם. אסתעגבו גמיע אלחכמים וגלסוה מעאהם וקראו מעאה. וחין שאפו קראיתהו ועמלהו אלכביר. בעתו גואב לרבינו צמח גאון יעקב. והאדא מא כתבו להו פי גואבהם אלמדכור:

210

"לחצרת אלעצים פי אממת ישראל וכבירהא. אליד אלימין ואלסאס אלמתין. אלראעי אלקוי אלמקללד. ואלמרסול אלמופאתן מתאע אלתורה. אלמוחוזם ואלמוקללד

בכל תקליד. אלפאהם ואלמופאהם פי דפאתר עתכאת אלה. אלמושררה ואלמוביין כל מסתכפי. וכאשף אסראר אלאסראר מן אלתורה. ואלמוצאהר גואמצאה אלגארקה פיהא. ואלמועררף קואעד שרחהא. אלפתח עיון אלעמיהא מנהא. ומוסררה אלמסגונין מן סגנהא. פאתח אלקלוב אלמצטכין מן תצטיכהם. ומתבבת אלאשראה עלא חקאיקהם. הוא סידנא וצו עינינא. בהג זמאננא ובהגנא. ומוכתתר אלבהג עלינא. תאג ראסנא ותכליל פכרתנא. כבירנא ומועללמנא אלסייד רב צמח גאון יעקב. יכון אלרצא מן קודאם סיד אלסאדאת או יזיר פי חיאתהו ויעלליה ויבארכהו ויחסן דררייתהו... תם זאדו בהאדא אלגואב פי אלתבכיר ואלתעצים ואלקדר אלדי ליס מן אלסאהל קרחהו. ולא להו חסן אלצואב פי אללוגה אלערבייה. תם קאלו:

220

אלדי נעררפו ביה סידנא אנהו גא וצאף ענדנא ראגל גריב אסמהו אלדד אלדאני מן שבט דן. והכא לנא עלא אכואננא אלארבעה אשבאט אלדי הומאן דן ונפתלי. גד ואשר. אלסאכנין פי בלאד אלמסמיה חוילה אלמערופה בבלאד אלהב. וחאכמהם הוא מנהם אסמהו עבדון ויחכם עליהם בדין תורה. ומן בעץ אלכבאר פי אלמוכאלפאת אלדי ביננא. הומאן ליס יקראו "מגילת אסתר". מן שאן אנהם ליס כאנו חאצריין פי האך אלוקת מתאע מרדכי ואסתר. וכדאלך ליס יקראו "מגילת איכא" באש מא יגירוישי ויחזונו קלבהם. וחין יקראו אלתלמוד למ ידכרו אסם חתא חכם מן אלחכמים אלמדכורין פי אלתלמוד. וכיף תקראו יקולו. קאל יהושע עלא לסאן משה אלדי סמע מן אלה... תם כבברו פי האד אלגואב בגמיע מא קאל להם אלדד אלדאני ובכל מא חכינאה פי האדא אלכתאב. תם זאדו יחכיו: אן האדא אלדד אלדאני מא כאן יתכללם כאן בלשון הקדש ומא יערפשי התא לוגה אוכרא. ואחנא סמענא מנהו כלאם אלדי עמרנא מא נערפוהו ולא עמרנא סמענאהו. וחפצנא מנהו בעץ כלמאת אלדי קאלהם לנא והומאן אלדי אליונה אלדי הייא אלימאמה יסממיהוה "תינתרא". ואלצפור אלדי הוא אלעצפור יסממיהוה "ריקת". ואלפלפולים אלדי הוא אלפלפל יסממיהוה "דרמוש". וקדאש מן חואיג אלדי כבברנא עליהם וכתבנאהם ענדנא. ואלדי בעד באייאם עאודנא נשדנאה עלאאלכלאם אלדי כתבנאהו עלא לסאנהו ולקינאהו פרד כלאם ואחד ואלתלמוד מתעאהם כלהו בלשון הקדש אצל. וזאד כבברנא עלא קדאש מן דינים עלא אלחאלל ואלחראם ולקינאהם סוא סוא כיף אלדי ענדנא כיף אלדי ענדהם וזאד

230

240

כברנא אלדי הומאן יערפו בחק אלמערפה וענדהם אלכבר תאבת וצחיה אלדי בעד כליאן ירושלים ובית המקדש. חין משאו אולאד ישראל לבבל אלדי הייא בגדאד. וקפו אלכשדים עלא בני משה וקאלו להם "שירו לנו משיר ציון" גנניו לנא מן אלגנאיאת ואלקצאיד אלדי כנתו תקולוהם פי ציון. פקאמו אולאד משה יבכיו ויגדמו פי צואבעהם חתא קצצוהם. וקאלו כיפאש נגנניו ונקצצדו מן קצאיד אללה פי ארץ גריבה ברראנייה? וכיפאש צואבענא אלדי כאנו ישדדו אלעודו אלרב ואלאלאת מתאע אלמוזיכה פי בית המקדש. ינגגמו ישדדו אלעוד ואלאלאת פי ארץ מנגוסה!

פי האך אלסאעה באלקדרה אלכבירה מתאע אללה ברוך הוא. גאהם גנס גמאם עזים ורפעהם אלכל בכברהם בצגארהם בגנמהם בבקרהם ובכבאואתהם. ונזלהם פי בלאד חוילה פי לילה ואחדה. ופי האך אללילה סמעו נאס האדי אלבלאד חס אלרעד אלקאצח אלדי צותהו כאן יפגע! ושאפו גיש כביר אלדי לא יתחשב ולא יתעד. ודאר עליהם גנס ואד אלדי אלחגר מתאעהו ואלרמל יתגרוב ויתכבט מעא בעצהו בעץ שאי ירעב אלקלוב. ואלחאל אלדי פי האך אלמוצע לם כאן פיה חתא ואד ולא עמרהם שאפיה מן קבל אבדן!

וחתא להאדא אלוקת באקי פיה אלחגר יתגרוב מעא אלרמל מן גיר מא. וחסהו מתל חס אלרעד אלקוי. ומן כבר אלחגר ואלצרב אלדי יצרבו מעא בעצהם. לו יכון גבל חדיד מן האדוך אלחגר מן כרתת אלתכביט אלדי יתכבט לאזם יתפררך אלגבל וידוב! ולאכן האד אלואד יצרבו מעא בעצהו בעץ מן לילת אלסחד חתא ליום אלגמעה וקת דכול אלשבת. ופי אלשבת יהפת ויסכת מן אלתכביט וצרבו אלחגר. ולא יתחררך מנהו חתא שאי!

האדא אלואד עסמא "סמבטיון" ותמא אלדי יסממיוהו "סבטינו". וכדאלך באלערבי יסממיוהו באסם "ואד אלסבת" אלדי מענתהו אלואד אלדי ירתאח נהאר אלשבת. ולא מן יקדר תדכל להם ולא הומאן יקדרו יכרגו. וחין יחבבו יתכללמו מעאהם יוקפו קודאם אלואד ויתכללמו מעאהם ויגאובוהם. וכדאך ענדהם גנס טיר אלדי יסממיוהו אלימאם. יעללמוהו ויסאנסוהו באש יעללקו פי גואבחהו גואבאת והוא יוצצלהם להם ויאכדוהם מן גואבחה אלטירויקראוהם ויגאובו עליהם צד גואבחהם. והומאן לם ענדהם חתא גנס הואיש מנגוסין פי מאכלת אללחם מתאעהם. וכדאלך לם ענדהם חתא גנס וחוש מוצרין מתל

250

260

אלחנוש ואללפאעי ואלעקארב. ולא ענדהם אלדביב אלמקוזה מתל אלדבבאן ואלברגות ואלנאמוס וגיר דאלך. ולא מוגוד ענדהם כאן אלגנם ואלבקר.

270 ואלארבעה שבטים הומאן אלדי כבברוהם עלא אלחרבן ועלא כליאן ירושלים ובית המקדש. לאנהו אולאד דן לם כאן ענדהם עלם בגמיע מא גרא. ואמא שבטים נפתלי וגד ואשר. בעד אלחרבן אלתאני גאו לאולאד דן. וכאנו מן קבל משאו וסכנו פי אלגבאל מעא אולאד יששכר. וכאנו יתגאדלו מעאהם ויקול להם אנתם אולאד אלכדם! יעני אולאד בלהה ואולאד זלפה. וכאפו לו יכבר אלערך בינהם והומאן אכואת פגאו וסכנו מעא אולאד דן. ותגמעו ואלארבעה שבטים גמלה וצארו מעס בעצהם תמא עאישיין פי אלכיר ואלהנא השם יתברך יגמענא ביהם עלא קריב אמן כן יחי רצון.

האדא הוא נסכת אלגואב אלדי כתבוה אלחכמים אלכבאר מתאע בלאד אלקירואן למר צמח גאון יעקב. ואלרב חין וצלהו גואבהם אלמדכור גאובהם עליה וקאל להם: כל מא כבברתוני עלא אלצדיק אלדד אלדאני הוא חק פי חק. מן שאן אלדי בעדא כבברונא עליה אלחכם רבי יצחק בן מר ואלחכם רבי שמחה. אלדי הומאן שאפו אלסייד אלו אלדד אלדאני וקראו מעראה ועררפוני אלדי קעדו דאהשין מן קראיתו. וראו אלדי קראיתו וקראיתנא כיף כיף. ולאכן הומאן חכאולי אלדי לקאו ענדהו בעיץ אלתפאסר מכאלפין עלינא. מתל אלחכמים מתאענא אלדי יאסר מנהם כל ואחד ענדהו עקלייה מן גנס. מן שאן אלדי כיף טלע סנחריב סלטאן אשור וגלא שבט צבולון פי אלעאם אלתאמן לסלטנת אחז אלמלך. ומן וקת אלדי אתבנאת בית המקדש חתא להאך אלוקת תערפו אלדי תמא תקריב מאיתין וארבעה וסתין עאם. וכדאלך כיף שאפו אולאד דן אלדי גאהם סלטאן אשור ויחב יתחכם פיהם. כרגו מן ארץ ישראל ומשאו נזלו תמא. ובהאדא נצחה לכם אלדי גמיע מא כבברתונא עליה הוא צחיח וחק וחתא אלכלאם אלדי קאלהו אלסייד אלדד אלדאני יאסר מנהו מגבוד ענדנא פי אלמדרש. ואלדי מן אלגמלה מדכור באן נבנכדנצר גלא אולאד משה סתין רבוה אלדי חסאנהם סתין אלף. וקעדו פי האך אלמוצע פי אלאמאן ואלטמאן וכבר אלנהא. פנטלבו מן המקדש ברוך הוא ליכון יגמע שלמנא ויעמל חד ונהאיה לעדאבנא ולגלותנא. וירא לצעפנא וחאלתנא אלדי צרנא פיהא בין כתיר מן אלאמם אלחאטטין עלינא ליפניונא. וירגגענא לארצנא אלמוקדסה חתא נעישו פיהא באלכיר ואלהנא מעא בעצנא

אמן. ולא יעוד אכתר באטל ולא צלם פי אלדניא. וכל ואחד פי מוצעהו יכון עאיש פי כיר
ועאפיה.

TRADUCCIÓN

*Leyendas de los Justos**Libro primero**(1) Leyenda de Henoc*

En el año 622 de la creación del mundo nació Henoc, hijo de Yered, hijo de Mahalalel, hijo de Qenán, hijo de Enós, hijo de Set, hijo de Adán, el primer hombre.

Y cuando cumplió sesenta y cinco años, nació su hijo y lo llamó Matusalén. Por aquel entonces, ya iba siguiendo la senda recta del Señor, alabado sea, y siguiendo su camino le servía con todo su corazón, su razón y su inteligencia. Se separó del grupo de toda la gente corrupta de aquella época y empezó a esconderse de ellos por propia voluntad y no se dejó ver con ellos.

Pasado un tiempo estaba rezando y sirviendo a su creador en el interior de su estancia y una voz de revelación celestial le llamó: “Henoc, Henoc, levántate, sal de tu estancia en la que te ocultas y gobierna sobre a toda la gente y muéstrales el buen camino por el que tienen que ir con Dios, el Creador, el Viviente, el Eterno, alabado sea”. Se levantó Henoc en ese mismo momento y salió de la estancia como le había ordenado Dios y se puso a reunir a las criaturas y les enseñó el culto y el temor a Dios y les ordenó que le obedeciesen en todo lugar: “Y aquel que se complazca en reconocer el camino del temor al Señor y las buenas acciones, que se presente ante Henoc”.

En ese momento, se reunió toda la gente en torno a Henoc. Todos querían algo de él. Henoc los gobernó como había dicho Dios. Se divulgó su noticia por todo el mundo. Cuando todos los reyes de la tierra y los

sabios supieron de su inteligencia y su buena conducta se reunieron todos ellos, unos ciento treinta aproximadamente. Marcharon junto con Henoc, lo reconocieron como jefe y le pidieron que se convirtiera en soberano sobre todos ellos. Quedaron todos bajo su liderazgo y su justicia pues así lo habían acordado y se firmó la paz entre los reyes. Y fue entonces que hubo paz en todo el mundo todos los días de su vida.

Duró el reinado de Henoc doscientos cuarenta y tres años y sucedió que se le ocurrió volver a esconderse por voluntad propia y corrió a un lugar oculto aislado, apartándose solo de la gente como antes. Para olvidarse de todo lo que no fuera el culto al del Señor de los Mundos y no desperdiciar su tiempo en algo que no fuera el culto, al principio se ocultó tres días y apareció un día para enseñar la doctrina del temor a Dios y la vida recta. Respondía a todo lo que le preguntaban y después volvía a esconderse seis días y aparecía uno. Después volvía y aparecía un día al mes. Y más tarde volvía y aparecía un día al año. Hasta que todos los reyes, junto con los más grandes estadistas, quisieron volver a mirar el rostro de Henoc y escuchar su relato todo el tiempo pero no podían acercarse a él porque sentían miedo del respeto y la luz intensa que había en su rostro.

Se pusieron de acuerdo para presentarse todas las criaturas, grandes y pequeñas, el día en que salía a su encuentro. Sería así: el día en el que saliese del lugar en el que se ocultaba, se reuniría toda la gente y los erigirían jefe y empezarán a gritar en voz alta: “¡Viva el rey, nuestro señor Henoc para siempre!”.

Cuando llegó ese día, se sentó entre la gente y todos los reyes y visires estaban a su alrededor. El ángel de Dios desde el cielo le llamó y le dijo

VOLUMEN II: EDICIÓN Y TRADUCCIÓN

que se iba a presentar para ascenderlo al cielo, tomarlo y acomodarlo en el cielo.

Cuando escuchó esto Henoc le dijo a los que estaban presentes: “¡He aquí que los señores sobre los que aprendéis me han pedido que ascienda al cielo pero no sé cuándo sucederá! Por esto, hoy aumentaré vuestra enseñanza y la instrucción con la que guiaros y vivir en este mundo antes de que os deje”. Y así fue.

Pasaron los días. Y Henoc enseñaba a las criaturas la buena conducta, se volvieron y vieron algo parecido a un caballo bajando del cielo caminando sobre el aire. Y le dijeron a Henoc que habían visto el prodigio. Les dijo Henoc: “Este caballo vino por mí porque ha llegado el momento de que se separe de vosotros y no volveréis a verme más”. Bajó el caballo en este momento y se detuvo ante Henoc. Y todos los presentes ante Henoc, todos ellos, lo vieron y se quedaron sorprendidos por este hecho extraordinario.

Después de esto se levantó Henoc, se montó en el caballo y se fue. Salieron en su búsqueda unos ochocientos mil hombres a pie. Le siguieron durante una jornada y a la segunda les dijo Henoc: “Volved, hijos míos, a vuestras casas, y ¿por qué me seguís sin provecho? Temo que caiga sobre vosotros una desgracia”. Una parte de ellos se volvió. Pero los que se quedaron lo siguieron durante seis jornadas completas. Y él todos los días les decía que regresaran pero ellos no querían volver.

En el sexto día, les dijo Henoc: “¡Regresad hoy a vuestras casas! Me voy a separar de vosotros y ascender al cielo y aquél que prefiera verlo, morirá”. Regresaron a sus casas y permanecieron unos pocos de ellos, aquellos que no querían alejarse de él nunca. Y le dijeron: “La muerte será

la que nos separe”. Cuando los vio ofuscados, no volvió más a ellos y no volvió a decirles nada.

El séptimo día Henoc ascendió al cielo sobre un carro de fuego y un caballo en llamas. Cuando escucharon esto todos los reyes, enviaron el octavo día a buscar a la gente que permanecía con Henoc en el sitio donde ascendió al cielo. Encontraron este lugar totalmente nevado y montañas de granizo. Y dijeron: “Quitemos esta nieve y veamos lo que hay debajo de ella”. Cuando levantaron el granizo, encontraron a toda la gente que había permanecido con Henoc muerta pero allí no estaba Henoc porque había ascendido al cielo. Y vivió trescientos sesenta y cinco años.

(2) Leyenda del arca de Noé

Cayó el diluvio en el año 1656 de la creación del mundo y, después de que ascendiese Henoc al cielo, se quedaron todos los reyes de la tierra y los gobernó Matusalén, hijo de Henoc, en sustitución de su padre. Se guió por el camino de Dios como le había enseñado Henoc, su padre, y al final de su vida, la gente comenzó a desviarse y se apartaron del culto de Dios, sirviendo a los ídolos y cometiendo todo tipo de pecados y cuando se presentaba Matusalén entre ellos no lo escuchaban.

La ira de Dios creció sobre ellos y les destruyó toda la siembra que estaban sembrando: trigo, cebada, y toda su vitualla. Estaban plantando otra vez espinos y piedras. Y, a pesar de todo esto, no abandonaron sus malas acciones ni sus fuertes rebeldías.

En aquellos días estaba Lamec, hijo de Matusalén, que vivió ciento ochenta y un años y tomó por esposa a la que se llamaba Ešmu‘a, hija de Elišu‘a. Concibió y dio a luz a un niño y lo llamaron Noé. Creció el niño y

se hizo mayor y se puso a seguir la doctrina de Matusalén, su abuelo, en la obediencia al Señor de los Mundos.

Pasado un tiempo, se dirigió Dios a Noé y a Matusalén diciéndoles: “Marchaos y dirigíos a las criaturas y decidles ‘Así dijo Dios: “Volved de vuestras malas acciones y apartaos de la rebeldía y la corrupción. Os daré un plazo de ciento veinte años y cuando pasen, responderéis de vuestros actos hasta que haga descender la cólera y la prueba que propongo para que traiga sobre vosotros. Y no habrá salvación para nadie”’.

Salían Noé y Matusalén cada día a profetizar a las criaturas para que se arrepintiesen de sus malas acciones. Pasaron ciento veinte años y no tuvieron en cuenta sus palabras. Noé no pensaba en casarse ni tener hijos porque decía que el Señor destruiría la tierra para aniquilar a la especie humana y para qué iba a engendrar hijos.

Y cuando el Señor, alabado sea, vio que Noé era un hombre piadoso y obediente a su señor y que no encontraría a nadie como él en su generación, quiso que viviera su descendencia después del diluvio y le dijo Dios a Noé: “Búscate una mujer y cástate y ten hijos porque he visto que eres el único hombre justo en esta generación y quiero que vivas tú y tus hijos en la tierra”.

Se fue Noé y tomó una mujer que se llamaba Na‘ama, y vivió Noé cuatrocientos noventa y ocho años desde que tomara a Na‘ama. Le nacieron tres hijos: Sem, Cam y Jafet.

Tras esto, le dijo Dios a Noé: “Has de saber que voy a exterminar a todas las criaturas por su maldad y su injusticia. Y tú, búscate la madera de un pino y construye un arca grande. Márchate a tal sitio y hazla allí. Dale una longitud de trescientos codos y su anchura de cincuenta codos y

su altura de treinta codos. Alquitránala por dentro y por fuera y construye una ventana encima. La puerta del arca hazla a un lado, que mi intención es enviar el agua del diluvio para exterminar todo lo creado que esté sobre la superficie de la tierra. Cuando tú y toda tu familia hayáis entrado en el arca, haz entrar contigo todas las especies de fieras salvajes y aves. De las especies puras coge siete parejas, macho y hembra, y de las especies impuras, coge dos parejas, macho y hembra. Junta a todas las criaturas comestibles para proveerte víveres, de forma que repongáis fuerzas durante los días del diluvio. Y tus tres hijos tomarán tres muchachas rectas y se casarán para que su descendencia llene la tierra después del diluvio”.

Se levantó Noé e hizo lo que le había ordenado Dios y construyó un arca en el sitio que le había dicho el Señor. Le ocupó la labor y la preparación de este arca un plazo de ciento veinte años, la duración del plazo que había dado el Señor para que se arrepintiesen. Y cuando iban a preguntarle a Noé sobre el porqué de esta arca, les contestaba: “Es que el Señor Eterno, alabado sea, traerá un diluvio para ahogar a todas las criaturas si no se arrepienten de sus malos actos”. Y ellos se olvidaban de eso y de sus palabras. Desposó a sus hijos con tres hijas de Elyaqim, el hijo de Matusalén. En aquel entonces, murió Matusalén, hijo de Henoc, que había vivido novecientos sesenta y nueve años.

Tras la muerte de Matusalén, le dijo Dios a Noé: “Entra en el arca, tú y toda tu familia y yo estableceré una alianza contigo, un par de cada especie de bestia terrestre y las aves de los cielos que vayan y den vueltas al arca. Saldrás tú y permanecerás en la puerta del arca. Todos los reptiles, las fieras salvajes y las aves, se juntarán todos ellos y se plantarán

delante de ti. El que se adelante y se arrodille ante ti, a ése se le coge y se lleva por mano de tus hijos y se le introduce en el interior del arca. Y, a los que se queden, los abandonaréis y no se les monta”.

Y así fue. Por la mañana vinieron la mayoría de las bestias terrestres y de las aves y dieron vueltas alrededor al arca. Noé salió y se sentó en la puerta del arca y a aquel que se ponía ante él y se arrodillaba ante él, era salvado por medio de sus hijos y se le hacía entrar por la entrada del arca. A los que quedaban de pie, se les abandonaba y no entraban. Y de todos ellos, salió una leona y, con ella, sus dos hijos, hembra y macho y se arrodillaron los tres ante él. Se revelaron los hijos contra su madre la leona y la golpearon hasta que huyó de ellos y ellos dos volvieron a su lugar y se arrodillaron ante Noé. Y vio esto Noé y se asombró de la maravilla. Se levantó y cogió a los cachorros de la leona y los metió en el arca.

Entraron al interior del arca de todas las especies animales, reptiles, puros e impuros. Y no faltó ninguna especie viva que no entrara en el arca. Siete de las especies puras y dos de las especies impuras como dijo Dios. Y los que se quedaron dieron vueltas en torno al arca fuera. La lluvia empezó a caer sin parar desde aquel momento.

Pasaron siete días y la tierra temblaba y se estremecía, se oscureció el sol y tintinearón los cimientos del mundo y hablaba el trueno y el rayo como nunca había habido antes. Y el Señor, alabado sea, realizó todos estos actos temibles antes de que llegase el diluvio para atemorizar con ello a la gente, de manera que vieran estas cosas y se sometieran a él, pero ellos no se arrepentían ni querían sino que continuaban aumentando sus tropelías sin reparar en esto.

En el año seiscientos de la vida de Noé (1656 de la creación del pueblo), se abrieron las puertas del cielo y se partió la tierra, manaron los pozos de agua y estuvo lloviendo sobre la tierra cuarenta días y cuarenta noches. Se juntaron todos los humanos, alrededor de mil setecientas mujeres y hombres, y se dirigieron todos ellos a Noé hacia el arca. Se pusieron a gritar en voz alta: “¡Ábrenos y déjanos entrar contigo en el arca!, ¿por qué vamos a morir por culpa de la lluvia?”.

Les contestó Noé desde el arca y les dijo: “Habéis desobedecido a Dios, vuestro Señor. Os ha dado un plazo de ciento veinte años y no habéis querido arrepentiros de vuestros actos malvados. Y ahora os sobreviene esta destrucción para erradicar vuestra huella del mundo”.

Y dijeron todos ellos: “Aunque no nos abras la puerta del arca, nosotros desde ahora nos arrepentimos y nos volvemos hacia Dios y nos avergonzamos de nuestros actos”.

Y les dijo Noé: “¿Acaso es útil que os arrepintáis de vuestros actos justo en el momento en el que no tiene provecho el arrepentimiento? Pues no habéis querido arrepentiros hasta que habéis visto la potencia y la enorme fuerza que se os viene encima. Durante ciento veinte años no habéis querido convertiros hasta que ha llegado el día en el que Nuestro Señor no ha querido aceptar vuestra penitencia y vuestras palabras son inútiles conmigo, no hay salvación”.

Todas las criaturas empujaron para romper la puerta del arca para entrar dentro debido a la intensidad de la lluvia que caía sobre ellos que no podían soportarla y, en este momento, los atacaron aquellas fieras salvajes que estaban de pie delante del arca y mataron a la mayoría de ellos y a los restantes huyeron del lugar.

Les cayó encima el agua del diluvio y murieron todas las criaturas ahogadas en el agua y no quedó más que Noé y los que estaban con él dentro del arca.

Entonces el arca comenzó a elevarse sobre la tierra y a trasladarse por encima del agua y se balanceaba, y aquel que estaba en su interior se movía como se mueve el guiso de una olla. Se lamentaba todo aquel que estaba dentro: el pájaro piaba, el lobo aullaba, la vaca mugía, los burros rebuznaban y el perro ladraba y todo ser vivo gritaba con su voz. Y hasta Noé y sus hijos lloraban por el desastre. Sintieron un miedo tan fuerte que quisieron morir.

Se levantó Noé y rezó a Dios, el Altísimo, sobre esto diciendo: “Dios mío, el compasivo, el misericordioso. Vinimos y tenemos miedo de este desastre que no tenemos fuerza para soportar. Nos vencen las olas de agua y deseamos morir. Contéstanos, oh, Señor redentor. Considera con tu ojo misericordioso y ten piedad de nosotros y sálvanos, tú, el que atiende el clamor del débil y el bienaventurado. En ti está nuestra confianza”.

Y escuchó Dios la oración de Noé y un viento que agitaba las olas altísimas se detuvo y dejó de agitarse el arca por este cambio. Se cerraron los manantiales de las profundidades de la tierra y las compuertas del cielo se cerraron y se apagó el gran aguacero del cielo.

Las aguas iban menguando poco a poco hasta que se detuvo el arca en el monte Ararat.

En ese momento abrió Noé la ventana del arca y volvió a rezar a su Señor diciendo: “Señor, Dios del cielo y la tierra, has librado a tu siervo de este cautiverio en el que me pusiste con el que he sido muy castigado y no puedo más soportar el castigo”.

Escuchó el Señor la súplica de Noé y le dijo “Quédate quieto de forma que permanezcas un año completo en el arca y después salga la paz de ella”. Y así fue. Al pasar un año, empezó a verse la tierra del agua y se levantó Noé y salió a la cubierta del arca. Envío al cuervo para ver que se había secado la tierra del agua. Y cuando salió el cuervo regresó en ese mismo momento porque sucedió que la tierra era toda agua.

Volvió a esperar otros siete días y envió a la paloma y no encontró donde pararse porque se sucedían las aguas sobre la superficie de la tierra. Inmediatamente regresó. Y volvió a enviarla por segunda vez, después de haber esperado otros siete días. Y le regresó al atardecer y en su boca tenía una hoja de olivo y por eso supo Noé que se habían reducido las aguas de la tierra y estaban los árboles y la tercera batida. Volvió a enviarla y ya no regresó nunca más.

Y fue que, en el día 27 del segundo mes, se secó el agua de la tierra pero no salieron Noé ni sus hijos al arca hasta que no les ordenó Dios que salieran. Y salieron todos ellos del arca y volvieron todos y cada uno de ellos a su lugar. Y Noé y sus hijos se asentaron en la tierra que les había dicho Dios y lo sirvieron toda su vida.

Y el Señor, alabado sea, los bendijo en el momento en que salieron del arca y les dijo: “Vivid, sed fructíferos y llenad la tierra y sea vuestra descendencia tan abundante como las estrellas del cielo”.

(3) *Leyenda de Sodoma*

Hechos de la gente de Sodoma y de su conducta, su desviación, su apostasía, la inclinación de su corazón y sus maldades, su falta de justicia y sus leyes y las leyes de su estado:

VOLUMEN II: EDICIÓN Y TRADUCCIÓN

Como entonces eran los sodomitas infieles y detestables, aumentaban sus actos inmundos y depravados como está mencionado en la Torá: ‘Ahora bien, los habitantes de Sodoma eran malos y pecadores en extremo respecto a Dios’. Dicen nuestros rabinos, la paz sea con ellos, en el Talmud: “Lo que llevaba a los sodomitas a estas acciones inmundas era tanta abundancia y bienes que les había dado Dios, que su tierra era muy apropiada y daba harina, cebada y todo tipo de cosas que se podían cambiar. En sus montañas había minas de oro y plata y cobre y otras muchas cosas. Y por eso, se olvidaron de Dios que los había creado y le fueron infieles”.

Se dice en el *Midraš*, que cuando uno compra la verdura del brote encuentra el polvo con el que está mezclado el oro. Y cuando se vieron a sí mismos con esta abundancia y esplendor, se pusieron de acuerdo entre ellos para no recibir a ningún hombre extranjero en su tierra. Y no hospedaban en sus casas a nadie. Como tenemos que recordar en la sección segunda de sus leyes y cuando iba un hombre extranjero a su tierra, salían a molestarle, a golpearle y a perseguirle y tomaban de él sus bienes y todo lo que poseía hasta que se sentía turbado y salía del país por la maldad de sus actos y la perversidad de sus corazones.

Se menciona en el *Sefer ha-Yašar* que la gente de Sodoma tenía una gran extensión de tierra de un día y medio de distancia que ocupaba toda la población de la tierra. Había plantados todo tipo de árboles y verdura, y estaba llena de manantiales de agua purísima. Caminaban esta distancia todos los habitantes de Sodoma y Gomorra cuatro días al año. Ellos, sus mujeres, sus hijos y sus esclavos. Lo pasaban muy bien con cantos y música. Y cada uno escogía de las mujeres y de las niñas que le

sorprendía y se perdía con ella en la fornicación y la corrupción. Y veían a sus mujeres y a sus hijas mayores en mano de otros hombres y no cambiaban y no hablaban ni una palabra.

Éstas son las leyes de la ciudad de Sodoma

Sección primera: Habían acordado todos los grandes de su asamblea que se hicieran tapices en la plaza del pueblo, largos y cortos y, cuando llegara un huésped al pueblo, se lo permitían y lo llevaban a la fuerza hasta estos tapices. Cuando era bajo lo tendían sobre un tapiz largo y lo sostenían tres por la cabeza y tres por los pies y se ponían a estirarlo y él gritaba de dolor. Y ellos no lo entendían ni le hacían caso. Y entonces cuando el hombre extranjero era alto, lo echaban sobre un tapiz corto y le cortaban de las piernas lo que excedía respecto al tapiz y le decían: “Esto es una costumbre de nuestra tierra para todo aquel que nos visite desde otro país”.

Cuentan que cuando Eliezer, siervo de Abraham, nuestro padre, con él sea la paz, caminaba por la frontera de Sodoma escuchó sus actos. Se le permitió entrar y cuando lo conducían a los tapices, les dijo: “Hermanos míos, no me obliguéis a que piense en mi madre muerta mientras tanto. Recibí a mi alma en su año triste, no me siento y no duermo sino en la sala”. Y así lo dejaron en el camino.

Sección segunda: Si llegaba un hombre de fuera, de otro país, no podía ninguno invitarlo a quedarse en su casa y, si escuchaban que alguno tenía como invitado a algún hombre extranjero, lo castigaban, le quitaban todas las cosas que llevaba encima y lo dejaban desnudo como si lo hubiera parido su madre.

Cuando estaba Eliezer, siervo de Abraham, nuestro padre, que en paz descansa, en el país de Sodoma, escuchó que allí en la ciudad había una boda y fue sin permiso. Entró y se sentó con todos los mandatarios en la mesa. Le preguntó un hombre que estaba sentado frente a él y le dijo: “¿Quién te ha dado permiso para que vengas a esta boda?”. Le dijo Eliezer: “¡Tú eres el que me dio permiso!”. El hombre se asustó no fuera a escuchar la gente aquellas palabras y dejó que siguiera. Perdonó la comida y salió huyendo. Después se puso frente a Eliezer otro hombre y le dijo: “¿Quién te ha dado permiso?”. Le respondió: “¡Tú eres el que me dio permiso!”. Se asustó también el segundo y salió huyendo toda la gente. Y se quedó Eliezer solo en la casa. No dejó nada de la comida y bebió hasta que se sació, se levantó y se fue.

Sección tercera: Cuando llegaba a sus casas un hombre rico, con cualquier excusa iban y le rogaban que se escondiera en su casa algunos días. Le daban piedras preciosas con perfume cuyo olor era fuerte y él, sin dudar, entonces las cogía y les pedía que se las guardaran y se las escondieran en un buen sitio donde conservar su riqueza para que no se perdieran. Y, después de unos pocos días cuando caía la noche, empezaban a oler sus narices como los lobos hasta que llegaba al lugar donde estaban las piedras con perfume guardadas. Lo abrían y le quitaban toda la riqueza.

Sección cuarta: Después del acuerdo de que ninguno de ellos dejaría entrar en su casa a ningún invitado como se ha mencionado arriba, si el huésped entraba sólo sin permiso, el dueño de la casa tenía que coger todos los bienes del invitado y no lo soltarlo hasta que se quedara desnudo de todo lo que poseía.

Sección quinta: Que ninguno le daba al extranjero que pedía limosna sino dinero, cada uno un franco. Y cada uno escribía su nombre en su franco y promulgaban en el país una orden estatal de que ninguno le vendería a aquel extranjero nada de comer. Y aquel extranjero, el pobre, con su dinero en la mano, daba vueltas por las calles de la ciudad y no encontraba quien le vendiera algo de comer, hasta que moría aquel desgraciado de hambre. Y, después de que muriera, iba cada uno y cogía su franco con su nombre escrito en él. Después se producía entre ellos una discusión por la ropa y por las cosas que llevaba en su cota de malla, se la quitaban y se la cogían. Y después lo levantaban y lo enterraban desnudo debajo de cualquier árbol a las afueras de la ciudad. Y así hacían con todo aquel extranjero que se les moría.

Sección sexta: Si uno de ellos era endeble y se apiadaba del extranjero y le daba algo de comida para que se alimentara, se le juzgaba y su castigo era duro.

Le sucedió a Paltit, hija de Lot que estaba casada con uno de la gente de Sodoma que, cuando fue un hombre extranjero a la ciudad, salió el pregón en la ciudad para que no se compadecieran de aquel pobre y no le dieran ni le vendieran nada de comer hasta que muriera.

Cuando lo vio la hija de Lot tirado al pobre, desmayado en el sueño por el hambre sin tener nada que comer, su corazón se apiadó de él. Le daba pan a escondidas y su vida se alargaba. Cada día cuando salía a la fuente para llenar el agua, cogía un pan y lo ponía en el interior de una vasija. Iba donde estaba aquel pobre y le daba aquel pan. Estuvo haciéndolo durante mucho tiempo y el pobre recobró la vida y no murió.

Se asombraron las gentes de Sodoma y se admiraron por esta maravilla ya que este pobre aún estaba vivo y ¿no había muerto de hambre? Se dijeron entre ellos: “De esto no hay duda, está comiendo y bebiendo porque la gente no puede vivir sin comida ni bebida”. Se escondieron tres de la gente de Sodoma donde estaba aquel pobre y se quedaron espiándolo y vigilándolo escondidos para descubrir quién era el que le estaba llevando comida.

Salió la hija de Lot, como era habitual, para llenar el agua y poner la comida en la vasija de agua y se fue al lugar donde estaba el extranjero. Sacó el pan de la vasija y se lo dio al pobre para que comiera. La vieron aquellos tres hombres escondidos y dijeron: “Ya sabemos la razón por la que no muere este pobre de hambre, no está delgado ni desfigurado”.

Salieron del lugar en el que se escondían y se pusieron delante de Paltit, hija de Lot, aún estaba el pan en mano del pobre que se lo comía. La llevaron ante el juez de Sodoma y le contaron el caso en detalle y todo lo que había pasado. La condenaron al fuego, pobre. Se reunieron todos e hicieron una gran fogata y la colocaron en el centro hasta que se quemó y se convirtió en cenizas.

Así le pasó a una muchacha que salía a llenar el agua de la fuente y se cayó su amiga, a la que conocía, delante de ella. Estaba débil, desfigurada y se marchitaba. Era piel y hueso y sus venas se transparentaban y fluían y sus piernas eran hojas de caña de lluvia. Se quedó muy impresionada por ella porque la había conocido estando gorda y sana. Le dijo: “Amiga mía, ¿cuál es la razón por la que antes estabas gorda y ahora estás así? Cuéntame, ¿cuál es la enfermedad que tienes?”.

Le dijo: “Hermana mía, no tengo ninguna enfermedad y esta debilidad que estás viendo es por la mucha hambre, que no encuentro qué comer ni qué beber, ni tampoco a nadie compasivo que se apiade ni sienta afecto por mí”.

Aquella muchacha, que había salido a llenar el agua, llevaba en su mano una olla llena de comida y se la dio a su amiga y la aceptó como ayuda y se fue cada una a su casa.

En aquel momento que le estaba dando la comida, había uno de los hombres de la ciudad rondándolas y vio todo lo que hacían. Se fue al instante y se quejó ante el tribunal de que ella infringía las leyes y daba limosna. Y por este hecho suyo, su sentencia fue que la embadurnaran con miel desde los dedos de sus pies hasta la cabeza y la colgaran ante una colmena de abejas. Las hicieron salir y se pusieron las abejas a picarle en la carne y ella gritaba y se hinchaba y nadie se inmutaba por sus gritos ni se apiadaba de ella hasta que se la ocultó y murió.

Sección séptima: El que tuviera una sola oveja tenía que cuidar de todas las ovejas que había en la ciudad un día de cada mes. El que no poseía ninguna oveja, cuidaba a las ovejas de la ciudad dos días cada mes mientras que, el que poseía muchas ovejas, no tenía que cuidarlas ninguna jornada ni se le castigaba.

Sucedió, como era el modo en la ciudad de Sodoma, que alguna gente era pobre y cayeron en la cuenta de que ellos no tenían nada. Así que les dio la gente de la ciudad sus ovejas para que las cuidaran. Entonces se pusieron de acuerdo entre ellos, las cogieron y las mataron. Y cuando la gente de la ciudad escuchó que habían muerto sus ovejas, fueron a despellejarlas y cogieron sus pieles. Fueron aquellos pastores y se

VOLUMEN II: EDICIÓN Y TRADUCCIÓN

quejaron al tribunal y el juez los sentenció a que todo aquel que tuviera una oveja cogiera una piel. El que no tuviera ninguna, que cogiera dos pieles y aquel que tuviera muchas ovejas no cogería nada. En cuanto se supo la sentencia del juez, se elevó el precio así de las pieles.

Sección octava: Construyeron un puente sobre el río de Sodoma, y acordaron que el que pasara por encima del puente para cruzar el río, pagaría un solo franco. Así, fue un hombre extranjero y siendo el hombre pobre, se pusieron delante de él y le dijeron: “Danos un franco como precio que pasaste por encima del puente del río”. Les dijo: “Mis señores, soy un hombre pobre y crucé el río a pie”. Le dijeron: “Ahora por lo que dijiste tienes que pagarnos dos francos”. Y no lo dejaron irse hasta que no le cogieron los dos francos.

Sección novena: Había un acuerdo entre ellos: si un hombre extranjero llevaba comida para vendérsela, lo apresaba la gente de la ciudad y cada uno de ellos le cogía algo pequeño que no costara un céntimo hasta que lo despojaban de todo lo que tenía. Y cuando hablaban, cada uno le decía: “¿Qué cogiste para ti? Yo no gano un céntimo” y, si les reprochaba, no le debían nada porque cada uno había cogido menos de un céntimo (menos del valor de una *perutá*) y así hacían.

Los nombres de los jueces de Sodoma

Šarqa, Šaqruray, Zipa, Kasban, garantes de nuestra ley, que se preocuparon por el abuso, el engaño, la mentira, la falsificación y la conducta irregular de la ley. Ésta era parte de su ley:

(1) Un hombre golpeó a su mujer embarazada en su vientre y cometió una falta pequeña. Fue el marido de la mujer y se quejó ante el tribunal y

sentenció el juez al que había golpeado a que tendría que tomar a aquella mujer en su casa, alimentarla y darle de beber y acompañarla en el parto. Después devolvería a su marido a la embarazada como estaba.

(2) Un hombre se fue con la mujer de otro hombre. Su marido era viajero y, cuando regresó, se encontró a su mujer embarazada. Se informó sobre la demanda y fue a quejarse al tribunal. Sentenció el juez que pusieran precio al pequeño que llevaba en su vientre. Y pagó su marido su precio al amigo de su mujer.

(3) Había una mujer soltera pobre y tenía una vaca. Estaba delgada a los ojos de la gente que imaginaban su vida. Un día, salió la vaca al mercado sola. Se puso ante ella uno de la gente de la ciudad y la golpeó fuerte y la cortó en trozos. Fue la soltera y se quejó al tribunal. El juez sentenció al hombre a que debía tomar la vaca y sentarse con ella hasta que hubiera una nueva orden y después se la devolvió a la mujer.

(4) Aquel que golpeará a su compañero, le hiciera una señal y le hiciera brotar sangre, debía el hombre que había dañado pagar al golpeado el precio de la sangre que le había hecho salir diciéndole: “Si fuiste al que sangra para cortar la sangre, ¿no debiste darle su retribución?” O “Si se derramó un poco, ¿no pagarás su precio? Hasta que yo quiera, cojo de ti el precio de la sangría”.

Entonces estaba Eliezer, siervo de Abraham, nuestro padre, descansa en paz, en Sodoma. Lo golpeó uno de la gente de Sodoma y le hizo brotar sangre y le pidió el precio por la sangre que le había salido. Le dijo Eliezer: “Tú eres el que debe darme el precio por haberme hecho sangrar”. Y fueron los dos al tribunal y el juez sentenció en contra de Eliezer para que pagara al que lo había golpeado el precio de la sangría. Se levantó

VOLUMEN II: EDICIÓN Y TRADUCCIÓN

Eliezer y cogió una gran piedra y golpeó con ella al juez y le hizo brotar sangre y le dijo: “Mi señor, el dinero que tienes que pagarme se compensa con el precio de mi sangría que tu sangría lo pague a este hombre que me lo pidió”. Se agarró la cabeza con firmeza y se marchó por su camino.

(5) Del mismo modo, un hombre del país de Hebrón estaba viajando a otro país del mundo y le llevaron los pasos a la ciudad de Sodoma. Tenía con él una vaca y encima de ella una buena alfombra coloreada de todos los colores y estaba atada y amarrada con una cuerda. Y como llegó a Sodoma al atardecer, tuvo que pasar la noche en Sodoma y por la mañana irse.

Había en Sodoma un hombre impedido y que no era de allí. Su nombre era Hidur. Y cuando vio a este hombre extranjero dando vueltas por el mercado, se puso ante él, lo saludó y le rogó que pasara la noche en su casa. Y el hombre aceptó irse con él, que era mejor que pasar la noche en el mercado con el frío y la escarcha y se fue con Hidur a su casa. Levantó la alfombra y la cuerda y se los dio a Hidur y él se lo dio a su mujer que los guardó. Se le dio forraje a la vaca y se quedaron él y el invitado pasando la noche juntos y se durmieron. Se levantó el invitado por la mañana temprano para prepararse para el viaje y Hidur le rogó que se quedara hasta que se comiera el desayuno. Y después le rogó que pasara en su casa una segunda noche. Escuchó sus palabras y en la segunda mañana siguió rogándole para que se quedara en su casa otra mañana, pero el invitado no quiso aceptar ningún ruego más porque era urgente el viaje y salir para atar a la vaca.

La mujer de Hidur escuchó que el invitado quería irse y le dijo a su marido: “¡Cómo es que el hombre se queda con nosotros dos días,

comiendo, bebiendo y durmiendo y no nos paga nada!”. Le dijo su marido: “Cállate y no pienses en esto. Yo sé cómo librarme de él”.

El invitado fue a Hidur y le pidió la alfombra y la cuerda. Le dijo Hidur: “Mi señor, este sueño tuyo es muy bueno y significa que la cuerda indica que tu vida será muy larga, como la cuerda que es larga. Y la alfombra coloreada de muchos colores significa que aún tendrás un jardín plantado con todos los árboles que hay en el mundo”

Le dijo: “Mi señor, no tuve ningún sueño sino que te exijo mi alfombra y mi cuerda que te las di en mano para que me las guardaras”. Le respondió Hidur: “¿Por qué me repites el sueño? ¡Ya te lo he interpretado bien! Mi trabajo es explicar los sueños. Doy una interpretación correcta del sueño a cuatro francos. Pero como comiste con nosotros el pan y la sal, no cogeré de ti sino tres francos únicamente”.

Se enfadó aquel invitado por las palabras de Hidur, por la ofensa y la avaricia y fue ante el tribunal a quejarse. El juez lo sentenció a que diera el invitado a Hidur la vaca por el precio de la comida, la bebida, la pernoctación y el precio de la interpretación del sueño. Y el invitado, cuando escuchó estas palabras, gritó y dijo: “¿Cómo es este juez necio?”.

Se enfadó el juez y dijo: “Sacad de delante de mí a este ser detestable”. Lo empujaron los sirvientes del juez con un golpe y lo cargaron. Y él lloraba y gritaba y por los gritos que daba, lo escuchó la gente de la ciudad y se aproximaron a él, con golpes y lesiones hasta que lo sacaron de la ciudad. Fueron grandes la abominación de la gente de Sodoma y sus pecados y aumentaron los hechos detestables hasta que se encolerizó con ellos Dios. Mandó sobre ellos una lluvia de fuego y azufre y se dieron la

vuelta las cuatro ciudades: Sodoma, Amurá, Admá y Zibuim. Perecieron todos sus habitantes y todo lo que había en ellas.

Y no se protegió de ellas sino a Lot, a su mujer y a sus hijas que Dios se había apiadado de ellas y le había enviado a dos ángeles de los cielos y los habían sacado fuera de la ciudad. En cuanto a la mujer de Lot, cuando estaba saliendo con su marido y sus hijas, giró su cara hacia Sodoma y, al tiempo que se volvía, se convirtió en un montón de sal.

Dijeron los reyes, que en paz descansen: “Que cada día cuando guarden una oveja delante de ellos que lo lama todo. Y, al día siguiente, que se siembre un buen montón y que salga como nunca se haya encontrado hasta el día de hoy”.

En cuanto a Lot y a sus dos hijas, se habían protegido en una cueva apartada y habían estado aquí muchos días. Y cuando se levantó Abraham en la mañana para ver las ciudades de Sodoma, encontró que se habían convertido en humo. Se había quemado toda la gente, los animales, los pájaros y la ciudad se había convertido en una ruina y en una sombra. Y este fue el bien de la gente injusta que cometía hechos ilícitos y, en cuanto a aquellos que hacían el bien, el Clemente fue bueno con sus castigos en este mundo y en el otro.

(3) Leyenda del sacrificio de Isaac, nuestro padre, que en paz descansa

Cuando tenía Abraham, nuestro padre, que en paz descansa, cien años y Sara, su mujer, noventa, Dios, alabado sea, les proveyó de descendencia. Se quedó embarazada Sara y dio a luz un hijo y lo llamaron Isaac. Y cuando el niño cumplió los días de lactancia y fue destetado, hizo

Abraham, que en paz descansa, un banquete y una gran alegría y lo permitió Dios. Pasaron todos los notables de la ciudad y Abimelek, rey de los filisteos, y hombres de su estado y todos los ministros de la guerra. Y así fueron Teraj, padre de Abraham y Nahmur, su hermano, de la ciudad de Harán que asistían al banquete que había hecho Abraham.

Después de que aquello acabara, de que Isaac naciera y cumpliera treinta y siete años, se volvió al culto de Dios como le había enseñado su padre. Un día, Ismael, hijo de Abraham, que le había nacido de Agar, estaba sentado frente a Isaac. Se puso a contar y a decir: “En el momento en que Dios le encomendó a mi padre Abraham la circuncisión, tenía yo tres años. Hice lo que le había dicho Dios a mi padre y no desobedecí su mandato”. Le contestó Isaac y le dijo: “Por eso, Ismael, honraste y se creció tu alma sobre mí por esto que contaste, apartando lo pequeño de tu carne para que siguiera el mandato de Dios. Y, cuando yo jure por el nombre de Dios, que es el Creador, alabado sea, dirá a mi padre: ‘Coge a tu hijo Isaac y sacrificalo para mí como ofrenda’. Marcharé y daré mi cuello al altar con gran alegría y no sentiré impotencia ni estaré abatido ni desobedeceré el mandato de Dios en ninguna de sus recomendaciones nunca”.

Cuando escuchó Dios lo que había dicho Isaac a Ismael, se sorprendió y quiso poner a prueba a Abraham, nuestro padre, que en paz descansa, con algo.

Un día, se reunieron los ángeles delante del Señor de los Mundos y, con ellos, estaba presente el diablo. Le dijo Dios al diablo: “¿Cuál es la cosa por la que las criaturas que creé están en la tierra?”.

Le contestó el diablo diciendo: “Señor del Mundo, vi en la tierra que toda la gente te adora y recuerda tu nombre, el grande, pero llegará el momento en que merezcan alguna cosa que los haga especiales y te la pidan. Y cuando vayas a ellos y les des lo solicitado, se volverán desobedientes a ti y olvidarán tu culto y no te recordarán. Mira a Abraham, hijo de Teraj, que cuando estaba en su vejez no tenía hijos. En todo momento estaba construyendo un altar y te ofrecía sacrificios y ahora, como le procuraste descendencia y le nació un hijo, hizo un banquete y una gran alegría en el día de su destete. Sacrificó un cordero y ovejas para que comiera la gente invitada. Y olvidó a su Señor y no se acordó de él para ofrecerle ni un sacrificio. Y así, desde el día en el que le nació Isaac hasta ahora, han pasado treinta y siete años, no ha construido ningún altar ni ha ofrecido ningún sacrificio y, ¿ésta es la retribución que queda por lo que te pidió y qué más necesita?”.

Le contestó Dios, alabado sea, y le dijo: “A ti, Satanás, es larga tu lengua con respecto a mi siervo, Abraham, que no hay como él en toda la faz de la tierra en devoción. No tengo ninguna duda. Si le digo ‘coge a tu hijo Isaac, el primogénito y sacrificalo para mí’, sucederá sin dilación y lo sacrificará según mi mandato, especialmente él. Le diré: ‘sacrifícame un cordero o un carnero y sacrificalos en el altar con corazón puro’.

Le dijo el diablo: “Mi Dios, prueba y di estas palabras a Abraham y comprueba que es rebelde a tu palabra y no te obedece en nada”

En aquel momento, se dirigió Dios a Abraham y le dijo: “Abraham, toma a tu hijo primogénito, el gran Isaac, y ve al monte Moria y sacrificalo para mí encima de una de las montañas en la que verás que hay nubes y luz”.

Correspondió Abraham al cielo y a la obediencia, pero estuvo pensando, ¿cuál sería la excusa para separar a Isaac de su madre, Sara? Así que entró a casa de Sara y le dijo: “Que sepas que nuestro hijo Isaac ya creció y aún no sabe cómo hacer el culto a Dios. Me parece a mí que lo tomaré conmigo mañana, iremos a la casa de Dios y que sirva. Le enseñarán cómo ofrecer culto a su Creador, el rezo, la limosna y la pureza ritual.

Le dijo Sara: “Haz todo lo que parezca pero te pido que no alargues su vuelta aquí que él es mi único hijo, mi grandeza, y no puedo soportar su ausencia”.

Después Sara cogió a su hijo Isaac. Pasó con él aquella noche y se despidió de él diciéndole: “Mi primogénito, ¿cómo puedo ser capaz de separarme de ti sin parpadear? Ten en cuenta que vas con tu padre a la casa de Dios y así aprenderás la vida del culto a Dios, su ley, el temor hacia Él y su amor, para que vuelvas a nosotros pronto porque no puedo soportar estar separada de ti”. Lo besó y lloró y al despedirse de Abraham le dijo: “Te ruego, mi señor, que tengas en cuentas que es el hijo que tengo, no tengo otro. No lo dejes irse solo. Que no vaya por un desfiladero a pie. Que no camine por el sol y no lo dejes hambriento o sediento y cumple todo lo que te pida”.

Cuando se hizo de mañana, se levantó Sara y cogió un vestido bueno, de la mejor vestimenta que había. Lo ordenó ante Abimeleḵ y vistió a Isaac y le puso un turbante sobre la cabeza. Lo embelleció poniéndole un broche de oro con una piedra de diamante muy valiosa y ordenó provisiones para el viaje. Salió Isaac con Abraham, su padre y fueron con ellos todos sus sirvientes para acompañarlos. Así salió Sara a

VOLUMEN II: EDICIÓN Y TRADUCCIÓN

acompañarlos, se lanzó corriendo a sus mejillas y dijo: “¿Acaso no me dejarás ver tu rostro más, único mío, mi consuelo?”. Hasta lloraron con ella Abraham e Isaac y todos los sirvientes con un fuerte llanto.

Regresó Sara con sus criados a su casa y Abraham se fue con Isaac, su hijo, a ofrecerlo en sacrificio al Señor. Llevó con él a Ismael, hijo de Agar, a Eliezer, su siervo y comenzaron a marchar hacia el monte Moria.

En su marcha, dijo Ismael a Eliezer: “Que sepas que Abraham, mi padre, va a sacrificar a un hijo suyo y lo ofrecerá en sacrificio como le encomendó Dios y no dejará que viva por todos sus bienes sino sólo a mí. Y, sin duda, que en su regreso me legará todo lo que posee”.

Le contestó Eliezer y le dijo: “¿Y cuál será la utilidad? Él ya os ha echado, a ti y a tu madre de su casa e hizo un juramento para que no te legara nada. Sin duda que no me dará sus bienes a mí, yo, su sirviente fiel que lo sirve mañana y noche con fidelidad”.

Abraham estaba yendo con su hijo Isaac y el diablo fue a su encuentro disfrazado de hombre anciano, y, sobre él, canas y oscuridad. Y le dijo: “Abraham, ¿por qué no consideras darme a tu hijo único que te lo dio Dios en tu edad avanzada en vez de sacrificarlo sin delito? Que este hecho no lo quiere Dios y no tiene sentido que el Señor, alabado sea, diga a un hombre ‘¡ve, sacríficame a tu hijo!’ . Por eso, vuelve en tu razón y apiádate de tu única honra, la grande, y no lo sacrifiques ni quemes su sangre”.

Y Abraham no quiso escuchar su voz y comprendió que ése era el diablo que había ido para que no cumpliera su propósito y a convencerlo para que desobedeciera el mandato de su Creador.

Después el diablo fue ante Isaac disfrazado como un mozo joven y le dijo: “Isaac, que sepas que tu padre va a sacrificarte hoy incluso sin

pecado. Por eso, no lo obedezcas y no vayas con él, que tu padre ya ha envejecido y está desvariando su razón y no distingue lo bueno de lo detestable y quiere que mueras, amarrándote, y quitar tu huella del mundo”.

Isaac le contó a Abraham, su padre, lo que le había dicho aquel mozo. Le dijo Abraham: “Hijo mío, no tengas en cuenta las palabras de ese hombre, porque era el diablo enfadado que quiere convencernos para que desobedezcamos el mandato de Dios”.

Después de aquello, el diablo volvió a ellos como un gran río lleno y, cuando iban a cruzar aquel río, el río aumentó su caudal y los arrastró y llegaron hasta la orilla por sus cuellos y, casi ahogándose, recordó Abraham que en aquel lugar no había ningún río y supo que ese era un hecho del diablo. Invocó el nombre de su Señor (enfadándose Dios con el diablo) y tuvo miedo el diablo por la alusión del nombre de Dios y se alejó de ellos y volvió aquel lugar de tierra a vaciarse de agua como antes.

Siguieron marchando y, al tercer día, vio Abraham a lo lejos el lugar que le había dicho Dios. Vio en él una columna de fuego sobre la tierra que se alzaba al cielo y una gran nube sobre el monte y la luz de Dios en mitad de la nube.

Le preguntó Abraham a Isaac: “Hijo, mío, ¿no has visto eso en aquella nube lejana?”.

Le dijo: “Padre mío, vi una columna de fuego y una nube y la luz de Dios en la nube”. Entonces supo Abraham que su hijo sería bien recibido por Dios. Como Eliezer e Ismael no habían visto nada encima del monte, les dijo Abraham: “Quedaos aquí con la vaca y sed pacientes hasta que

vayamos yo y mi hijo Isaac a aquel monte y demos culto en él a Dios y lo adoremos y, después volveremos a vosotros”.

Después Abraham cogió la leña y la puso encima de su hijo Isaac. Se llevó con él el fuego y el cuchillo y se quedaron los demás en aquel lugar.

En su marcha, dijo Isaac a su padre: “Padre mío, ya dispusiste el fuego y la leña, ¿es para sacrificar una oveja?”.

Le contestó Abraham: “Hijo mío, Dios, alabado sea, quiere que tú seas el sacrificio en lugar de la oveja”. Le dijo Isaac: “Lo que dice Dios será aceptado y lo haré con una gran alegría y con corazón contento”.

Le dijo Abraham: “Hijo mío, será tu corazón dichoso por esto que se me dijo que tu encargo de Dios. No tuviste miedo ni te asustaste y no pensaste en la maldad de mi corazón. Por el contrario, te alegraste mucho de que el Creador, alabado sea, quiera que yo te ofrezca a Él como sacrificio”. Se alegró Abraham por las palabras de su hijo y no se detuvieron hasta que llegaron al lugar que le había dicho Dios. Empezó Abraham a construir el altar e Isaac le pasaba piedras y barro. Después cogió Abraham la leña y la puso encima del altar. Cogió Isaac, su hijo, y se acercó despacio y quiso ponerse encima de la leña para ofrecer el sacrificio. Le dijo Isaac: “Padre mío, átame bien con las cuerdas antes de que me coloques encima del altar, no sea que se desvíe el cuchillo y me levante y abra mi atadura”. Abraham lo hizo así y siguió diciéndole Isaac: “Padre mío, después de que sacrifiques y me quemes, coge un poco de mis cenizas y llévaselas a Sara, mi madre y dile: “Esto es lo que queda de tu hijo Isaac. Así que coge las cenizas para que, cuando lo eches de menos, te consueles con ellas”. Pero no se lo digas de repente, no sea que

se quede sin palabras o entre en un sopor. Dios se llevará su alma con mi muerte y morirá”.

Se levantó Abraham con voz llorosa y brotaron sus lágrimas por la grandeza de Isaac. Y así Isaac lloró fuertemente y le dio a su padre: “Date prisa, padre mío, y hazme lo que quiere Dios”. Se alegraron por el mandato del Señor de los mundos. Los ojos lloraron con lágrimas y el corazón contento.

Después Abraham cogió a Isaac, su hijo, después lo amarró bien y lo puso encima del altar sobre la leña. Isaac tendió su cuello para el sacrificio según el mandato de Dios. Y, cuando Abraham cogió el cuchillo para sacrificar a su hijo, se apiadaron los ángeles del cielo y le pidieron al Señor con humildad diciendo: “Nuestro Dios, el compasivo, el misericordioso sobre toda la creación del cielo y la tierra, apiádate de tu siervo Abraham y de Isaac, su hijo, que hoy cumplieron tu deseo y no desobedecieron tu mandato. Mira cómo Isaac está amarrado como el cordero encima del altar. Apiádate de él y pon un cordero en su lugar como ofrenda”.

En aquel momento, le envió Dios un ángel de los cielos y le dijo: “Abraham, no extiendas tu mano contra tu hijo y no lo sacrifiques, que ahora ya se supo que tú eres un hombre recto y temeroso de Dios ciertamente. Y no tuviste piedad con tu hijo único para cumplir mi mandato”. Entonces, de pronto, Abraham vio un carnero que estaba atado a las ramas de un árbol. Y el carnero había sido dispuesto por el Creador del mundo para que lo sacrificara en lugar de Isaac. Y cuando estaba el cordero queriendo ir a Abraham, el diablo se le adelantó en sus pasos y prohibió a Abraham ir a su hijo porque no había visto aquello. Abraham

VOLUMEN II: EDICIÓN Y TRADUCCIÓN

fue y cogió el carnero. Se libró su hijo de la atadura y puso al carnero en su lugar y lo sacrificó a Dios y se vertió su sangre sobre el altar. Y dijo: “Esta sangre será válida y recibida por Dios como la sangre de mi hijo”. Y el Señor, alabado sea, lo bendijo para que fuera su descendencia como las estrellas del cielo y como la arena que no se puede contar su número.

El diablo fue a Sara disfrazado de hombre anciano y le dijo: “Que sepas que Abraham, hoy cogió a Isaac con él y construyó un altar y sacrificó a Isaac y lo ofreció como sacrificio”. Y Sara dio un gran grito y se le puso la piel de gallina. Se puso a llorar y a decir: “¡Dios mío, morí contigo y no escuché esta noticia! ¿Cómo seguiré después de ti, luz de mis ojos? Que te parí después de los noventa años y ¡hoy, fuiste como el carnero para el sacrificio y la quema! Pero esta es la sentencia de Dios y tenemos que aceptarla con deseo y alegría”. Se calló y no lloró más. Se fue viajando desde Beer Sheva y llegó a Hebrón. En el camino, estuvo preguntando por Abraham e Isaac y no encontró quién la informara sobre ellos y clamó a Dios y lloró y no tenían noticia de ellos.

Y el diablo fue a Sara disfrazado de otro hombre y le dijo: “Que sepas que la nueva noticia es que a Abraham cuando fue a sacrificar a su hijo, se le mostró un carnero e Isaac aún está vivo”. Cuando escuchó aquello se alegró muchísimo, hasta que murió de su gran alegría.

Abraham e Isaac, cuando volvieron a Beer Sheva, no encontraban a Sara. Preguntaron sobre ella y les dijeron: “Se fue a Hebrón porque había escuchado sobre vosotros la noticia y esto y aquello”. Entonces se fueron a Hebrón y la encontraron muerta. Volvió al polvo y se apiadó Dios de ella.

Y esto es lo que nos llevamos de esta leyenda del sacrificio de Isaac, nuestro padre, con él sea la paz. Su recuerdo permanezca entre nosotros, en todas las épocas de desgracia y de tormento, amén, ¡que así lo quiera Dios!

(4) Leyenda del águila con el rey Salomón, que en paz descansa

Había una mujer llamada Raquel. Cuando estaba embarazada murió su marido y, en el momento en el que dio a luz, murió ella, dando a luz a una niña. Y como esta Raquel no tenía a nadie porque era extranjera, sus vecinos cogieron a la niña y la pusieron en mano de Salomón, el rey, que en paz descansa. Se lo contaron todo y, cuando lo escuchó el rey Salomón, se quedó confundido por aquella noticia y se quedó pensando en alguien de confianza para dejar con él a aquella niña. Pensó y dijo: “El águila, ella es a la que puedo confiárselo”. La mandó llamar al momento y se presentó el águila y le dijo: “Toma a esta niña, déjala en tu casa y cuida de ella hasta que yo te la pida”. El águila se inclinó y sirvió al rey, el rey Salomón, y tomó a la niña y voló con ella. Se fue llevándola en el pico y se puso a proveerla de víveres. Y esto fue así.

Doce años después de este suceso, había un sabio en Bar al-Šam y, su riqueza, un solo hijo. Era brillante en su lectura y en el aprendizaje de las ciencias, de las lenguas y el libro sagrado y, cuando el niño cumplió trece años, era maestro en todas las cosas. El mencionado sabio decretó, en su opinión, que enviaría a su hijo a Jerusalén para que completara su lectura con los más grandes sabios de la tierra de Israel. Hizo presentar ante él su aprovisionamiento y le dio un montón de dinero. Lo mandó al barco y le dio cartas de recomendación. Lo besó en las dos mejillas y lo hizo partir.

En un momento determinado, estando a mitad de camino, se levantó una gran tormenta en el mar y se hundió el barco en el mar y murieron todos. En cuanto al niño, lo ayudó Dios y encontró el borde de una gran tabla en el mar, se agarró a ella y estuvo cruzando hasta que lo hizo llegar a la orilla. Aún estaba descansando del agotamiento que tenía y vio a una gran serpiente yendo corriendo frente a él. El muchacho tuvo miedo de la serpiente y huyó corriendo para echar un vistazo y ver dónde plantaba una tienda. Encontró una cueva en la montaña y entró en ella. Al entrar allí encontró una especie de humana que se ocultaba del sol y la luna. No había visto unos ojos como los suyos. Como no la había visto, se asombró y se dijo a sí mismo: “¡Le pondré mi carta al lado!”. Se acercó a ella y le dijo: “¿Cuánto tiempo llevas aquí?”. La muchacha no le respondió porque no sabía articular palabra, ni comprendía ni hablaba sino “am-am-am” porque, en toda su vida, no había visto a un hombre ni tampoco a un genio, ¡que conocía sólo al águila! El muchacho intentó hablar en todas las lenguas y ella no le contestaba sino “am-am-am” y, en aquel momento, comprendió que ¡ella no sabía decir nada! Y desde su niñez estaba en aquella cueva. El muchacho, de las muchas pruebas que había hecho con ella, le enseñó la pronunciación y palabras como ‘el hijo pequeño’ que tenían en común. Y entonces el águila, que en ese momento le llevaba la comida como era habitual, encontró a aquel muchacho. Volvió volando y le llevó a él qué comer. El resultado fue que aprovisionó de víveres a una y volvió aprovisionando víveres para dos. Volvemos con noticias sobre el muchacho, que estuvo enseñando a la muchacha hasta que aprendió bien. Le hizo comprender el mundo, las criaturas, el culto y el conocimiento de Dios y de la ley sagrada, la ley de Israel. Pasó con ella días y meses hasta

que lo aprendió todo. Después de aquello, la hizo salir bajo el cielo y cogió su anillo, elevó sus ojos al cielo dijo: “Sed mis testigos, ángeles del cielo”. La purificó según la ley de Israel y le dijo: “Toma este anillo según la ley sagrada de Moisés e Israel” y se casó con ella. Aquella noche, se ofreció y se quedó embarazada hasta que pasó el tiempo y, una noche, pasó. Parió y trajo a un niño. El águila, que había estado proveyendo comida para dos humanos, volvía a proveer comida para tres. Y así, se quedó embarazada otra vez y dio a luz a una niña y, otra vez más, y parió a un niño. Y llegó un momento en el que eran cuatro niños y tres niñas. El águila, la pobre, maldijo la carga y el barro en sus provisiones y no sabía qué hacer. Estuvo dando vueltas por el barrio de la ciudad y, a todo al que se encontraba que llevaba una barra de pan, se la quitaba por encima de su cabeza y huía por las alturas del cielo para hacérselo llegar al grupo. Duró esta situación mucho tiempo y meses hasta que la gente habló y se hartó de este hecho y fueron a quejarse sobre el águila a Salomón, el rey. Al instante mandó llamar el rey Salomón y vino la serpiente ante él, se levantó ante ella con el mejor de los modos y le dijo: “¡Cómo que tú, con tu poder y tu edad, haces esto y a uno que lleva una barra de pan se la quitas!”. Le contestó el águila: “¿Sabes, rey, el momento de aquella niña que me diste para que la cuidara en el año fulano? Ahora creció y tomó a un hombre y hoy ya tiene siete pequeños. Y yo, los proveo de víveres y me puso a prueba la situación ¡y no supe qué hacer!”.

En aquel momento recordó el rey Salomón a aquella niña que le había confiado y levantó sus ojos al cielo y dijo: “A través del águila en los cielos, a través del barco en el mar; a través de la serpiente sobre la roca, a

VOLUMEN II: EDICIÓN Y TRADUCCIÓN

través del muchacho con la muchacha, porque era el origen del casamiento del muchacho con la muchacha que había sido causado por mano del águila. Y el barco que se hundió. Y la serpiente que hizo que él huyera y entrara en la cueva y allí encontrara a la muchacha y se casara con ella. Y estas coincidencias son por el poder divino porque desde el vientre de sus madres estaban destinados el uno al otro”. Y esto es que nos llevamos de la leyenda del rey Salomón con el águila y que contó las rarezas. Alabado sea el Creador, el Todopoderoso por las maravillas.

*Leyendas de los Justos**Libro segundo**Leyenda de rabí Šelomo Yišhaqi y el rey de Francia*

Sucedió en los días del señor rabí Šelomo Yišhaqi (RaSHi), que en paz descansa, que era el sabio más grande de todos los sabios. Supo acerca de él toda la comunidad y estaban todos ellos ansiosos por verlo y por hablar con él. Hasta que su noticia llegó al rey de Francia y envió a buscarlo y le pidió que se presentara ante él pero RaSHi se perdió en su marcha y este rey se irritó mucho y condujo con toda su corte y se dirigió a la casa de RaSHi. Subió a su academia y se encontró que todas las puertas estaban abiertas y los libros abiertos y no encontró ningún hombre y gritó en voz alta: “¡Šelomo! ¡Šelomo!” y RaSHi contestaba: “¿Qué quieres, mi señor?”, y le dijo el rey: “¿Dónde estás?” y RaSHi contestaba: “Aquí estoy”, y le preguntaba a algunas personas: “¿Acaso se encuentra aquí el judío?”. Fue ante él uno de los estudiantes y le dijo: “Dile al rabino que venga a mí y yo confiaré en él y no se le hará ningún daño”. Salió hacia él el rabino, se postró ante él y el rey lo levantó y dijo: “Ahora supe del valor de tu gran habilidad, pero vine a ti con la intención de que quiero que me pronostiques sobre algo grande que quiero hacer y es que se presenten cien mil tropas y cuatro buques, los más grandes. Es mi propósito ir a tomar Jerusalén. Mi visita al país de Aqron fue con otros siete mil caballeros y yo me comparo con Dios que venzo a los musulmanes que viven allí y lo hago con la mitad de las fuerzas bélicas. Quiero que tú me des a conocer tu sentido común, no tengas miedo y no me temas”. Le contestó RaSHi con las siguientes palabras: “Tú te vas y vences Jerusalén

y reinas sobre ella tres días pero, en el cuarto día, expulsas a los musulmanes y sales victorioso y regresarás a este país sin tres de los caballeros”. Pensó el rey mucho sobre estas palabras y dijo: “Puede que tu palabra sea cierta pero si regreso con cuatro caballeros daré de comer tu pan a los perros ¡y mataré a todos los judíos que hay en Francia!”. Después se fue con su tropa a la guerra y sucedió todo lo que había profetizado RaSHI al completo y regresó con cuatro caballeros que le quedaron de todo su ejército. Su saqueo duró cuatro años y recordó las palabras de RaSHI y pensó para sí mismo que lo pondría en apuros y cometería una injusticia con todos los judíos y Dios lo bendijo anulándole el plan porque, cuando estaba entrando por la puerta de la ciudad, cayó un lado del techo de la puerta y mató a uno de sus caballeros, a él y al caballo que montaba. Se asombró el rey de este suceso maravilloso y supo que eran ciertas las palabras que le había dicho el rabino judío y fue rápidamente a RaSHI para postrarse ante él. Antes de que entrara en su casa, se entristeció mucho porque escuchó que Dios, bendito sea, había sido misericordioso con él. Vio que este rabino por su mucha sabiduría era el que brillaba de entre toda la comunidad y toda ella iba a ponerse ante él para escuchar sus magníficos dichos y unos cuantos de nuestros señores los sabios, ¡bendita sea su memoria!, decían: “Todo aquel que esté ocupado en la ley, Dios extenderá sobre él una fuente de gracia y pondrá sobre él afecto y gracia por toda su prosperidad y lo librá de toda miseria”.

Leyenda de los dos comerciantes

Sucedió un hecho extraordinario a dos comerciantes que se preparaban para viajar juntos con su mercancía a otro país. Alquilaron sus dormitorios en el barco y, en el momento de viajar, el primero salió con su mercancía al barco contento. El segundo, cuando estaba saliendo de su casa, fue incapaz de llegar al camino hacia el mar, olió algo y cayó sobre la tierra. Sintió un gran dolor en sus piernas y se vio obligado a regresar a su casa con toda su mercancía. Se sintió triste y engañado porque había perdido el barco y no iba a vender su género con su amigo. Pero, después de unos pocos días, llegaron noticias de que este barco había naufragado en la travesía, él, y toda la gente y toda la mercancía que iba en él. En ese momento, comenzó este comerciante a dar las gracias ante el Señor diciéndole: “¡Te agradezco, mi Señor, que me hicieras caer!”.

De aquí aprendemos que es bueno para todo hombre que se alegre y reciba con gusto todos los avatares, coincidencias o impedimentos que le vengan, no se engañe y no se rompa su corazón por todo lo que le sucede fruto de las coincidencias. Y baje a él esto como la tiniebla nocturna para perdonar sus pecados y hechos si encuentra algún impedimento en su oficio y acciones, aceptándolos con alegría y satisfacción. Y piense para sí mismo que esto es posible por su rectitud.

Leyenda del pájaro con el pescador

Había un pescador que había cazado un pájaro que conocía la lengua de los hombres. Le dijo el pájaro al pescador que lo agarraba: “Si me sueltas, te enseño tres grandes doctrinas” y le dijo el pescador: “Enséñame

las tres doctrinas y después te suelto” y, cuando se pusieron de acuerdo, le dijo el pájaro al pescador:

Primera: Cuando hagas cualquier negocio no te arrepientas.

Segunda: Si alguien te dice algo que no te convence, no confíes en él.

Tercera: El sitio al que no puedas llegar, no lo anheles.

El pescador, después de escuchar estas tres doctrinas, soltó al pájaro pero cuando lo soltó le dijo al pescador: “Ignorante, descuidado, ahora que me soltaste tengo en mi cuerpo un diamante que vale mil dinares de oro”. El pájaro dijo estas palabras y se posó encima de un árbol alto. Y, en cuanto el pescador se dio cuenta de que había escuchado estas palabras, ya estaba subiéndose al árbol y trepando de rama en rama para coger al pájaro, hasta que se cayó y se partió las piernas. Le dijo el pájaro: “Ignorante, pobre, ¿no seguiste mis recomendaciones desde primera hora?

Te dije ‘cuando hagas un negocio no te arrepientas’ y tú desde primera hora te arrepentiste de haberme soltado.

Te dije ‘si uno te dice algo que no te convence, no confíes en él’ y tú confiaste en que yo tengo un diamante dentro de mí que vale mil dinares de oro.

Te dije ‘el sitio al que no puedas llegar, no lo anheles’ y pensaste llegar a lo alto del árbol y atraparme y deseaste agarrarme, ¡la desgracia está en tu razón!”.

Leyenda de Alejandro Magno y el país de las mujeres

Sucedió que el rey Alejandro Magno fue a un país en los confines del mundo en el que sus habitantes, todos ellos, eran mujeres. Quería hacer

con ellas un pacto. Le dijeron: “¿Ahora quieres hacer un pacto con nosotras? Si nos vences no sacarás ningún lucro y, si vencemos, hablarán los reyes del mundo sobre la miseria sobre el rey al que han vencido las mujeres”. Les dijo Alejandro: “Traedme pan”. Le llevaron pan de oro. Les dijo: “¿Acaso los hombres comen pan de oro?”. Le dijeron: “¿Acaso en tu país no tenéis pan para venir al nuestro para comer el nuestro?”. Les dijo: “No vine por vuestros bienes sino para conocer vuestra sabiduría”. Le dijeron: “Si es así, entra con nosotras”. Entró con ellas y se sentó entre dos de ellas en el Tribunal y entonces entraron dos hombres quejándose e insultando a su oponente. Dijo ella: “Uno compró a su amigo una ruina y el vendedor tenía un tesoro”. Dijo el vendedor: “Yo no vendí la ruina y tampoco vendí el tesoro”, le contestó el comprador: “Yo te compré la ruina con todo lo que había en ella”. Preguntó el juez al primero de ellos: “¿Tienes una hija?”. Le dijo “tengo”. Preguntó al segundo: “¿Tienes hijos?”, y le dijo “Tengo”. Les dijo el juez: “Debéis convenir entre vosotros y el tesoro lo tomarán vuestros hijos”. Se quedó pasmado el rey Alejandro con esta sentencia. Le dijo el juez: “¿Ahora te quedaste pasmado porque no juzgamos con la verdad?”. Le dijo: “No juzgasteis sino con la verdad”. Contestaron: “Sin embargo, este caso sucedió en tu país, ¿cómo lo juzgasteis?”. Les dijo: “Les volamos la cabeza y tomamos el tesoro y lo metimos en el tesoro del estado”. Se quedaron perplejos los jueces y contestaron al rey: “¿He aquí que la lluvia cae en nuestra tierra?”. Les dijo: “Cae”. Y siguieron preguntando: “¿El sol sale en nuestra patria?”. Les dijo: “Sale”. Acabaron preguntando: “¿Acaso tenéis pobres en vuestras ciudades?”. Les dijo: “Tenemos”. Le dijeron: “Sigue cayendo sobre vosotros la lluvia y sale sobre vosotros el sol, incluso sobre la

VOLUMEN II: EDICIÓN Y TRADUCCIÓN

voluntad de aquellos pobres que tenéis, esto lo prueba el versículo que dice ‘Hombre y bestia pertenecen a Dios’ que significa que los hombres y las bestias van a Dios”. Y cuando el rey Alejandro estaba saliendo de este país, escribió en su puerta: “Yo, Alejandro, era insignificante en razón y cuando vine aquí aprendí la habilidad y la erudición de las mujeres”.

Leyenda de Joab ben Zeruah con Agag

Sucedió en los días del rey David, que envió Joab ben Zeruah a un gran ejército suyo a la ciudad de Agag para sitiarla y gobernarla. Y los de Agag, cuando vieron el campamento de Joab contiguo a ella, cayeron en la cuenta de cerrar las puertas y amurallar las torres. Estuvo el ejército de Israel dando vueltas por la ciudad durante seis meses y su número era de doce mil soldados, todos ellos caballeros poderosos y fuertes. Pasados seis meses de su ocupación sobre esta ciudad, se pusieron de acuerdo todos y dijeron a Joab ben Zeruah: “No soportaremos ni permaneceremos más en este sitio sin provecho. Nos hemos quedado durante un largo periodo y abandonamos nuestras ciudades, a nuestras mujeres y a nuestros hijos”. Les dijo Joab: “¿Qué queréis hacer?”. Le dijeron: “Queremos volver a nuestras casas”. Les dijo: “Entonces volvamos agotados y el rey nos hará frente a los que volvamos con los rostros acabados y escucharán los reyes de la tierra que volvimos agotados y acordarán combatirnos. Y mi consejo es que mantengáis la calma y me llevéis y me pongáis en mitad de la ciudad y me dejéis durante cuarenta días. Si veis la sangre saliendo por debajo de las puertas de la ciudad, sabréis que sigo vivo. Y si no, sabréis que estoy muerto. Marchaos, volved a vuestras casas”. Hicieron como les había dicho y se llevó Joab con él en su cinturón mil dinares de plata y su

espada. Y lo llevaron y lo dejaron como si estuviera herido a la entrada de la ciudad de Agag. Cayó en la casa de bodas que era de una muchacha casada. Conforme escuchó el golpe, fue y se encontró con Joab tirado sobre el costado, casi muerto. Entró llamando a su madre y a su marido y salieron los tres, lo levantaron y lo metieron en la casa. Lo limpiaron con agua pura y lo untaron con aceite hasta que le hicieron volver en sí. Le preguntaron: “¿Quién eres?”. Les dijo: “Yo soy de Agag y estaba en el campamento de Israel y me trajeron y me hicieron ponerme delante del rey de Israel. Y este rey me sentenció a que me expulsaran y me dejaran herido en esta ciudad. Y ahora os ruego que me dejéis vivir”. Cogió Joab diez dinares de plata y se los dio al marido de la novia y le dijo: “Ve, pide lo que necesites”. Y se quedó Joab en su casa diez días y lo cuidaron hasta que se repuso. Después de esto, quiso salir y ver la ciudad. Le dijeron: “¿Cómo sales con esta ropa? ¡La gente se sorprenderá contigo!”. Entonces le dieron otra ropa y lo vistieron con las suyas como se vestían ellos y salió fuera al centro de la ciudad. Vio en ella ciento cuarenta puestos y cada puesto más grande que el otro. Fue al del herrero y le dijo: “Hazme una espada como ésta que se me ha roto”. Cuando el herrero vio esta espada se afligió y le dijo Joab: “¿Por qué te afliges?”. Le respondió el herrero: “Nunca vi espada como ésta”. Le dijo Joab: “Hazme una como ella y te recompensaré abundantemente”. Le hizo el herrero una espada como ésa y la cogió Joab y la retorció en su mano rompiéndola y, la tercera vez que la retorció, no se rompió. Le preguntó Joab al herrero: “¿Quién es el que merece morir con esta espada?”. Y le dijo el herrero: “El que merece morir con ella es Joab ben Zeruah, que hizo la guerra de Israel”. Le dijo Joab: “¡Yo soy Joab! ¡Mira a quien te mira!”. Giró su cara

VOLUMEN II: EDICIÓN Y TRADUCCIÓN

el herrero para ver quién lo miraba y Joab le clavó su espada en su vientre y le dijo: “¿Qué estás sintiendo en tu interior?”. Le dijo el herreno: “Siento como nieve en mi vientre”. Se apartó de él Joab y lo partió por la mitad. Salió afuera y entró en la muralla de la ciudad y encontró cerca de quinientos hombres de los fuertes de la guerra. Se dirigió a ellos y los mató a todos y no dejó ni uno. Después puso su espada en su funda y regresó a la casa en la que estaba. Empezaron a preguntarse quién había sido el que había matado a aquellos y llegó la noticia a la ciudad sobre el asunto de los que habían matado. Se dijeron entre ellos que el que los había matado había sido Asmodeo, rey de los genios. Le preguntaron al dueño de la casa en la que estaba Joab sobre esta noticia y les contestó que él no tenía ninguna noticia y no sabía nada sobre este asunto. Joab les dio parte de la fortuna y se quedó en su casa otros diez días. Y después salió al centro de la ciudad con su espada en la mano y mató a mil quinientos hombres. Y su mano se aferró a la espada y no pudo soltarla. Regresó a la casa y se encontró allí a la novia y le dijo: “Hazme un poco de agua caliente y toma esta espada de mi mano”. Y la novia, cuando lo vio en aquel estado, le dijo: “¿Comes y bebes con nosotros y nos matas?”. En aquel momento le clavó la espada en su vientre y soltó su mano de la espada. Después volvió al mercado y escuchó que fuera gritaban y decían: “Todo aquel de vosotros que tenga un huésped en su casa, que lo lleve al rey”. Se acercó a él Joab y lo golpeó con su espada haciéndole caer muerto. Y así fue haciéndolo. Con un golpe mataba a todo aquel que se acercaba hasta que mató a dos mil hombres. Y después fue ante la puerta de la ciudad y mató a un grupo que allí se encontraba. Abrió las puertas de la ciudad y la sangre corría y al momento se alegraron los hombres de

Israel, y todos gritaron con una sola voz: “Escucha, Israel, Dios es nuestro Dios, Dios es uno”. Y después de que Joab abriera las puertas de la ciudad, pidió derribar la torre más alta para que vieran los niños de Israel lo que había a las afueras de la ciudad y alzó su voz diciendo: “Pues no se desentendió Dios de su pueblo por su gran nombre”, que su significado es “no abandonó Dios a su pueblo, en ningún momento, por su gran nombre”.

Después les dijo: “Retened al rey y entrad todos a la ciudad y vestíos para la guerra. Desenvainad vuestras espadas en vuestras manos y matad a todo el que se encuentre en la ciudad. No dejéis a ninguno vivo que no sea su rey. Retenedlo y traedlo en vuestra mano”. Y así el ejército de Joab entró en la ciudad e hizo como le había ordenado Joab sin oposición.

Después de aquello, Joab, sucio, miró su pierna derecha en la que había escrito un salmo: “Te respondió Dios en el día de la angustia” (Sal 20, 1), todo ello una palabra tras otra. Regresaron todos ellos y, con ellos, el rey retenido en sus manos. Y entonces llegaron. Entró Joab delante del rey David. Le preguntó David: “¿Qué hiciste? Mataste a todos los garigíes que estaban en la ciudad, ¿acaso afirmaste lo que dice el versículo ‘Borró el recuerdo de Amalec’? (Ex 17, 14). Le dijo Joab: “Así hice, mi señor, y no preferí que estuviera ninguno vivo excepto el rey bendito que traje amarrado en mi mano”. Y en aquel momento se fue Joab y trajo al rey delante del rey David y se levantó David y mató al rey él mismo con su mano. Y Joab cogió la corona de la cabeza del rey y la puso sobre la cabeza del rey David. Y esta corona era de oro y plata y lucía un diamante cuyo valor era incalculable.

El ejército de David sacó de aquella ciudad los bienes y la riqueza y la vajilla de plata y oro y saquearon y se llevaron todos los bienes que había allí y quemaron todos los santuarios, como dice el versículo: “pues vuestros altares serán destruidos” (Ez 6, 4), y regresaron con alegría y una victoria muy grande. Quemaron todas las ciudades que había en Edom y no levantaron su cabeza más como dice el versículo: “Y fue Edom sierva de David” (2Sam 8, 12-14). Y entró Israel a Jerusalén con gran alegría y dieron las gracias y celebraron a los grandes. Les recibió el rey David con gloria y honor y entró el temor y el miedo en todo el pueblo que vivía con ellos, como dice el versículo: “Y fue David para todos su camino guiándolos y Dios, su pueblo”. Y así estará Dios con nosotros y con todo Israel, amén.

Leyenda de la sentencia insólita de Salomón

Sucedió en los días del rey David que había un hombre viviendo en una ciudad pequeña y era este hombre muy rico y tenía ganancias, siervos y grandes propiedades. Tenía un único hijo había llegado a ser hábil en el comercio y en el lino. Un día compró el padre a su hijo mucha mercancía y se la dio para que hiciera un viaje con ella por mar. Y este muchacho se montó en el barco y viajó a África. Hizo un gran negocio y su viaje duró ocho años y, durante este tiempo, murió su padre. Dejó todo lo que poseía a su sirviente de confianza que era su depositario. Y este sirviente comenzó a estorbar a los empleados de la casa y los inquietaba hasta que accedieron a todo y huyeron de él. Se quedó con todas las propiedades y los bienes que le había dejado su señor en su mano y se puso a comer y a beber, contento por todas las pertenencias que había ganado sin fatiga ni

cansancio. Pero, después de muchos días, volvió el hijo del país de África. Llegó a su ciudad y entró a la casa de su padre y no lo encontró y supo que su padre había muerto. Cuando entró en ella, salió a él aquel siervo y se peleó con él y lo empujó y lo insultó con toda su lengua diciéndole: “¿Qué tienes aquí y cómo has entrado sin mi permiso?”. El hijo, al escuchar estas palabras, se alzó contra él y lo golpeó con toda su fuerza y le gritó: “¿Qué haces aquí, trepa de los sirvientes, vendido, ladrón, detestable, ladrón, y quién te dio permiso para hacerte con las propiedades de mi padre, ignorándome y ocupándote de ellas como si fueran los bienes de tu padre?”.

Entonces la disputa creció entre ellos y se pusieron a golpearse y a recibir golpes. Salió el muchacho corriendo y se fue llorando donde estaba el rey David, rey de Israel, y dijo en su presencia: “¡Mi señor, los siervos nos sentenciaron y no hay salvación de su mano!”. Después le contó todo el suceso y le preguntó el rey: “¿No tienes testigos?”, y le dijo: “No”. Se dirigió el rey David al sirviente y le dijo: “¿Tú no tienes testigos?”. Le dijo: “No”. Les dijo el rey: “Marchaos cada uno por vuestro camino. No juzgaré este suceso porque no hay testigos”. Y cuando el hijo escuchó estas palabras, se puso a llorar y a gritar delante del rey. Una mañana tras otra volvía a ir y se presentaba quejándose hasta que el rey David se enfadó con él y le dijo: “Si vuelves a venir a mí, te condeno y te castigo. Te dije que si tenías algún buen testigo y no tienes ninguno y no puedo juzgar tu caso”.

Era Salomón, el hijo del rey David, pequeño y escuchó acerca de este suceso. Se dirigió al muchacho y le dijo: “Sigue llorando en presencia del rey y, cuando se enfade contigo, dile ‘, mi señor, si el rey no quiere juzgar

VOLUMEN II: EDICIÓN Y TRADUCCIÓN

mi caso, se me ha enviado a la mano de Salomón, tu hijo, para juzgar mi caso y así aparezca mi verdad”. Y la cosa fue así y dijo al rey estas palabras. El rey envió al tribunal a Salomón, su hijo, y le dio permiso para juzgar y lo puso en sus manos. Dijo Salomón al sirviente: “Estos bienes y propiedades, ¿de quién son?”, y le dijo: “Son propiedad de papá y son mi propiedad y mi verdad”. Se dirigió al hijo así y le dijo: “Estos bienes, ¿de quién son?”. Le contestó el muchacho: “Estos bienes y propiedades, todos ellos, son de papá y son mis pertenencias legítimas”. Le dijo Salomón al sirviente: “¿Conoces a tu padre y dónde está enterrado?”, le dijo: “Lo sé”. Le dijo Salomón: “Ve y tráeme un hueso de tu padre”. Fue el sirviente a la tumba de su señor, le cortó un hueso y se lo llevó a Salomón y le dijo: “He aquí el hueso de papá”. Les dijo Salomón: “Cada uno de vosotros que se saque sangre y la deje caer al mismo tiempo”. Y cuando dejaron correr su sangre los dos, dijo Salomón al sirviente: “Sumerge el hueso de tu padre en tu sangre y sácalo”. Lo sumergió y lo sacó y no se coloreó por la sangre. Después le dijo al hijo: “Sumerge tú el hueso en tu sangre y sácalo”. Lo sumergió y sacó y salió el hueso todo él coloreado por la sangre. Cogió Salomón aquel hueso y lo mostró a toda la gente que había en el tribunal y les dijo: “Ésta es la sangre de este hueso y, si no fuera la misma sangre, no lo hubiera coloreado nunca”. Sentenció al sirviente a devolver todos los bienes y las propiedades al hijo y le dijo: “Ve y toma tus pertenencias que eran, ciertamente, de tu padre”. Y el sirviente fue despojado de todas las propiedades que tenía bajo su mano con la espada sobre él. Se sorprendieron todos los más grandes de Israel con esta sentencia y esto es lo que contaron los sabios que decían: “Era más sabio

Salomón que todos los hombres”, es decir, que Salomón era el más sabio de todos los hombres que había en su tiempo.

Leyenda de rabí Yehošu‘a ben Levi con el profeta Elías, bendita sea su memoria

Leyenda que sucedió en los días de Rabí Yehošu‘a ben Levi que estaba ansioso por ir con el profeta Elías, su recuerdo permanezca entre nosotros. Se puso a rezar y a rogar muchos días hasta que llegó ante Dios su plegaria y le dio la orden al profeta Elías para manifestársele en el momento. Dijo el profeta Elías, bendita sea su memoria: “¿Qué necesitas?”, le respondió Yehošu‘a: “Te pido que me dejes ir contigo y ver qué haces en el mundo”. Le dijo el profeta Elías, bendita sea su memoria: “No puedes venir conmigo”, le dijo: “¿Por qué?, le contestó altivamente: “Porque tú ves muchas necesidades que no puedes sobrellevar”. Le dijo: “Incluso siendo así quiero ir contigo”. Le dijo: “Bien, ven conmigo”. Y en ese momento se marcharon los dos.

La primera noche la pasaron en casa de un pobre, que tenía una mujer y no tenían en su casa más que una vaca. Cuando los vio este pobre, fue a ellos y les dio de comer y de beber, haciéndoles un gran honor como no les habían hecho. En mitad de la noche, se levantó Elías, bendita sea su memoria, y golpeó a la vaca matándola. Y cuando rabí Yehošu‘a ben Levi vio asombrado lo que había hecho Elías, le dijo con su alma: “¡Dios nos libre! ¡Éste no es Elías! ¿Acaso es posible que el profeta Elías, bendita sea su memoria, matara a un ser vivo de la gente más pobre y más generosa como este pobre que nos acogió y nos dio de comer y de beber?”.

Respondió Elías a esto lo contrario y le dijo Elías, bendita sea su memoria: “Si sigues cuestionándome, me enfrentaré a ti!”.

Se marcharon al segundo lugar y allí se encontraron a un gran rico que estaba ocupado en la construcción de un gran edificio real. Cuando los vio, fueron ante él. No les habló y tampoco les dio de comer ni de beber. En mitad de la noche, se puso en pie Elías, bendita sea su memoria, y le dijo a rabí Yehošu‘a: “Ponte en pie”. Se puso en pie y le dijo: “Ponte en la cabeza este turbante”. Rabí Yehošu‘a se puso el turbante en la cabeza y Elías se puso un segundo turbante. Después se dirigieron a la muralla y le construyeron un gran castillo y le acabaron ciento ochenta casas. Le dijo rabí Yehošu‘a: “Te equivocas con esta gran maravilla. Al hombre pobre que nos proveyó y nos acogió en su casa le mataste a su vaca y a éste, que no nos hizo ni honra ni nos dijo una palabra, ¡le levantaste una construcción, este gran castillo!”.

De allí fueron a otro lugar y había en él gente, toda ella rica. Y estos, cuando vieron a esta pareja andando hacia ellos con alguna intención, la mayoría tiranos, no quisieron ni mirarlos de reojo y no los miraban a la cara. No les dieron ayuda ni nada para comer. Por la mañana, Elías, bendita sea su memoria, les hizo seguir en la dicha y les dijo: “El Señor elevará vuestro poder y os hará a todos gobernantes”.

Se fueron a otro lugar y toda la gente les dio una buena bienvenida y los hospedaron y los proveyeron de todo. Eran gente pobre y de posición media. Por la mañana, Elías, bendita sea su memoria, les hizo seguir en el bien y les dijo: “Dios os da un jefe sobre vosotros”. Rabí Yehošu‘a se asombró y dijo: “¡No seguiré soportándolo más! ¡Esta mentira y este hecho! Quiero que me digas que es lo que te dedicas a hacer”.

respondió Elías, bendita sea su memoria: “Si te lo digo, inmediatamente, se separaré de ti”. Le dijo: “Di”. Le dijo Elías, bendita sea su memoria: “Has de saber que aquel hombre pobre que hizo con nosotros el bien y que yo le maté a su vaca, era su mujer la que iba a matarlo aquella noche. Y yo, recé a Dios y le maté a su vaca para que desconfiara de ella porque tenía mucho poder sobre él. Y así hice ‘alma por alma’, es decir, ‘espíritu por espíritu’. Y aquel rico, el avaro, que no hizo con nosotros ningún bien, yo le construí aquel castillo y el gran edificio. La razón de aquello es que, si seguía excavando más codos, hubiera encontrado un tesoro y muchas riquezas incalculables. Y por esto, me adelanté y le construí el castillo. Esta construcción no durará porque fue construida en el camino de Nam y se caerá y se desplomará pronto y seguirá sin encontrar estas riquezas jamás. Y aquellos ricos que no nos proveyeron, yo los bendije con convertirse todos ellos en gobernantes por la miseria y la carencia, como dice el pueblo: ‘con muchos gobernantes naufraga el barco’. Y a aquel pobre, que nos hizo un gran honor quitándose a ellos mismos, a que haya un gobernante bendito porque en aquel sitio había uno solo y otro será apedreado. Como dijo Ben Sira en su refranero: ‘Con uno que entiende, se dirige el país’. Y hasta cuando tú veas un opresor y el mundo partirse en su rostro, has de saber que todo aquello fue para destruirlo y para ponerlo en el futuro. Y cuando viste a un hombre bueno y sucio en deseo y miseria, has de saber que aquello está en su necesidad pero está su alma llena de pecados y errores. Por esto, es necesario que dudes siempre sobre un hecho bueno porque el hombre duda de lo creado. Y si Dios te enriquece con bienes y posesiones, da para la limosna que se te ordena por todo camino recto y ella es la que te librá de la muerte.

Aumentará tu descendencia y alargará tus días en el bien y te bendecirá Dios, tu Altísimo, en todos tus actos, amén.

Leyenda de rabí Meir ba'al ha-Nas, su recuerdo permanezca entre nosotros, amén y rabí Yehuda ha-Antoti

Leyenda que sucedió en los días de rabí Meir ba'al Ha-Nas, su recuerdo permanezca entre nosotros, amén, que siempre salía de la oración a las diez de la mañana. Sucedió que un día mientras rezaba la oración de la mañana, salió temprano corriendo y, después de que saliera, se quedó maravillado consigo mismo y dijo: “¿Cuál es el significado hoy de que haya salido de la oración temprano? Puede que Dios quiera hacer hoy un milagro a través de mí”. Mientras que estuvo parado, pensando durante poco tiempo, vio una pareja de serpientes cruzando y, una de ellas, preguntó a la segunda: “¿Dónde vas?”. Le respondió: “Dios me envió para matar a rabí Yehuda ha- Antoti, a él, a sus hijos, a sus hijas y a toda su familia”. Siguió preguntándole la serpiente: “¿No sabes el porqué de este gran castigo?”. Le contestó: “En su vida nunca dio limosna de sus bienes” y, cuando escuchó rabí Meir estas palabras, dijo con todo su corazón: “Iré a su casa y veré si es cierto y lo salvaré a él y a su familia de esta desgracia que se cierne sobre él”. Y así se fue rabí Meir corriendo por otro camino y, al llegar al río, se encontró a la serpiente yendo a matar a rabí Yehuda ha- Antoti y a su gente. La amarró para que no cruzara hasta que él se lo ordenara y fue rabí Meir a la casa de rabí Yehuda ha- Antoti y se tapó la cara para que no lo reconociera. Cuando lo vieron dijeron: “Éste seguro que es un ladrón que vino queriendo robarnos nuestros bienes y riquezas”. Y cuando rabí Meir escuchó estas palabras, fue a esconderse en

el establo de los camellos. Cuando se sentó rabí Yehuda ha- Antoti a comer con su familia, entró rabí Meir donde estaban y se puso a comer con ellos. Se puso su familiar a discutir con él y quisieron echarlo de la casa. Les dijo rabí Meir: “No me iré de aquí hasta que coma porque estoy hambriento”. Le dieron de comer y de beber. Después de aquello, cogió rabí Meir un pan tierno y le dijo a rabí Yehuda: “Toma este pan y dámelo diciendo ‘toma este pan para ti como limosna’”. Le dijo rabí Yehuda: “No te lo daré que comiste hasta saciarte y es suficiente”. Se levantó rabí Meir y cogió el candil que estaba alumbrando la casa y se lo acercó a la cara y la casa se iluminó con mucha claridad por rabí Meir. Y, cuando vieron aquello, supieron que él era rabí Meir ba‘al ha-Nas e, inmediatamente, todos ellos se quedaron en pie para ensalzarlo. Cogió rabí Yehuda ha-Antoti el pan y se lo dio a rabí Meir diciendo: “Toma este pan para ti como limosna”. Lo cogió rabí Meir y le dijo: “Coge a tu mujer y envíala a otro lugar y a tus hijos e hijas a otro”. Y así hizo rabí Yehuda como le había ordenado rabí Meir y se quedaron en la casa rabí Meir y rabí Yehuda solos. Al cabo de unas horas, rabí Meir soltó a la serpiente para que cruzara el río y cruzó la serpiente surcando el río y fue a la casa de rabí Yehuda ha- Antoti queriendo matarlo. Entró rabí Meir ba‘al ha-Nas a la casa y se encontró a la serpiente allí y le dijo: “¿A qué viniste aquí?”. Le contestó: “Dios me envió para que me apareciera para matar a rabí Yehuda ha- Antoti y acabar con toda su familia”. Le contestó rabí Meir: “¿Por qué?”. Le dijo: “Porque en su vida jamás ha dado limosna de su riqueza”. Le contestó rabí Meir: “¿Cómo dices estas palabras? Ayer me recibió, me dio de comer y de beber de su comida y de su bebida y me dio este pan tierno para el camino. Sal de esta casa pues no tienes poder para

VOLUMEN II: EDICIÓN Y TRADUCCIÓN

juzgarlo en nada terrenal”. La hizo salir de la casa con una espada y cerró la puerta en su cara. Le dijo a rabí Yehuda: “Piensa en cerrar la puerta hasta la mañana siguiente”. Al cabo de una hora, fue la serpiente con astucia siguiendo las huellas de la mujer de rabí Yehuda y, escurriéndose delicadamente por la puerta de la casa, dijo: “¡Abre la puerta, gran esposo mío! El frío y la oscuridad están sobre mí, ¡abre la puerta...!” Dijo rabí Meir: “¡Ni se te ocurra abrir la puerta que ésta no es tu mujer!”. Y después de un instante regresó la serpiente, cogió la apariencia de su hijo mayor y dijo: “¡Abre la puerta, papá, el grande, que tengo miedo de la serpiente no sea que vaya a hacerme daño! ¡Abre la puerta, abre la puerta ya!”. Le dijo rabí Meir: “Piensa si abrir la puerta porque no es tu hijo. Ve, acuéstate y no abras la puerta nunca”. La serpiente pasó otra vez y lo intentó con todos sus hijos y sus hijas, todos. Tuvieron miedo y suplicaban y golpeaban la puerta diciendo: “¡Abre la puerta, abre la puerta!”. Por eso, rabí Meir ni dejó que abriera la puerta y le dijo: “No escuches estas palabras y no abras la puerta”. Entonces la serpiente, cuando vio que no encontraba la manera de matar a rabí Yehuda, se inquietó y pensó en golpearse contra el suelo gritando: “Que los de arriba juzguen y los poderosos deroguen”. Y golpeó su cabeza contra la pared y murió. Después de unas horas, volvió la mujer de rabí Yehuda y sus hijos e hijas. Dijo rabí Meir a rabí Yehuda: “Pregúntales si vinieron por la noche y te hablaron”. Les preguntó rabí Yehuda y le contestaron que, desde el momento en que habían salido el día anterior por la noche, no habían vuelto hasta esa mañana. Le dijo rabí Meir a rabí Yehuda: “Sal conmigo y te mostraré quién es el que me hizo venir a ti ayer por la noche”. Salieron juntos los dos afuera y se encontraron a esta serpiente brillante muerta

sobre el escalón de la casa. Y entonces dieron las gracias a Dios y dijo rabí Yehuda: “Bendito sea tu Nombre que hizo conmigo un milagro y me salvó de la muerte”. Le dio las gracias a rabí Meir y le juró que él, todo pobre que cayera en su mano, no se iría con las manos vacías. Por esto aprendemos que todos nuestros hermanos de Israel, concedores de la misericordia, serán todo el tiempo misericordiosos con los pobres y esto está en sus oraciones como lo que dice el versículo: “la limosna te librá de la muerte”, es decir, quien te dé limosna, se salvará de la muerte y vivirá una vida llena de prosperidad y plenitud.

Leyenda de rabí Aqiba con el muerto

Sucedió en los días de rabí Aqiba que estaba caminando por mitad de un cementerio y se encontró un hombre corriendo y desnudo y su color era negro como el carbón y sobre su cabeza cargaba un montón de leña y corría como un caballo. Le gritó rabí Aqiba para pararlo y le dijo: “¿Qué es este duro servicio que estás cumpliendo? Dime si eres un esclavo y, si tu señor es duro, contigo iré y te liberaré de él. Y si eres pobre y estás necesitado te ayudaré y te haré rico con este oficio”. Le respondió aquel hombre: “Te ruego que no me interrumpas con las palabras porque los que mandan sobre mí me perjudicarán y me castigarán”. Le dijo rabí Aqiba: “¿Quién eres tú y cuál es tu oficio?”, le respondió: “Yo estoy muerto y todos los días cargo la leña y me queman en ella”. Se dirigió a él rabí Aqiba: “¿Cuál era tu oficio en el mundo del que te marchaste?”. Le dijo: “Saqueaba los lugares y quitaba la riqueza a los pobres y se la devolvía a los ricos”. Le dijo a él rabí Aqiba: “No escuché acerca de los que mandan sobre ti, ¿no es posible que te libere de este castigo?”. Le contestó:

“Escuché de ellos palabras duras que seguían y me decían ‘si tienes un hijo y se pone en medio de la comunidad y recita el *Qaddiš* y la comunidad le responde ‘así sea Su Nombre engrandecido bendito’, te libraré de este castigo’. Pero no dejé ningún hijo que no fuera el que dejé estando mi mujer embarazada y no supe si fue un niño o una niña ni si dio a luz, ¿quién le enseñará la ley? No tengo ningún amigo”.

En ese instante, rabí Aqiba aceptó ocuparse e ir a informarse sobre su mujer, si había dado a luz un hijo para enseñarle la Torá y que se detuviera ante la comunidad para recitar el *Qaddiš*. Después le preguntó rabí Aqiba: “¿Cuál es tu nombre, el nombre de tu mujer y el nombre de tu ciudad?”. Le contestó: “Mi nombre es ‘Uqba y el nombre de mi mujer es Šušika y el nombre de mi ciudad es Lanuqa”. Al momento se fue rabí Aqiba y preguntó por él en su ciudad. Le respondieron: “Se aplastarán sus huesos en el infierno”. Preguntó sobre su mujer, le contestaron: “Se borre su nombre y se deje quieto”. Preguntó por su hijo el pequeño. Contestaron: “Aún no tiene bondad”. Entonces rabí Aqiba lo cogió, lo circuncidó y lo puso delante de él para enseñarle la Torá y aprendía nada. Se quedó confundido rabí Aqiba y estuvo ayunando cuarenta días hasta que salió una voz del cielo diciéndole: “¿Por qué estás ayunando?”. Contestó rabí Aqiba diciendo: “Señor de los mundos, ¿acaso no está claro que se lo prometí?”. Y, en aquel momento, Dios abrió el corazón del muchacho y aprendió la Torá, la recitación del *Šema* y los fundamentos y la bendición de los alimentos. Y después se detuvo el muchacho delante de la congregación y dijo el chico: “Bendito sea Dios” y le contestó la congregación: “Bendito seas, Dios, por siempre”. Y después recitó el muchacho el *Qaddiš* y le contestaron ‘así sea Su Nombre engrandecido

bendito'. Liberó a sus padres de su agonía y de su castigo y, en aquella noche, fue 'Uqba, el padre del muchacho, a rabí Aqiba en sueños y le dijo: "¡Dios te consuele como me consolaste y me salvaste del juicio del infierno!" y, en aquel instante, dijo rabí Aqiba: "Dios, tu Nombre sea para siempre recordado de generación en generación".

De aquí aprendemos que debemos tratar a nuestros hermanos honorablemente para que deseen enseñar la Torá a sus hijos y no sean parcos en enseñarles a recitar el *Qaddiř* en sus vidas para que, después de su muerte, sepan recitarlo, sean puros sus hijos en la vida del mundo futuro y se aleje de ellos todo castigo, trayendo el niño a su padre todo bien y toda dicha en la vida del otro mundo.

Leyenda del piadoso y Aboda Zara

Sucedió un hecho sobre un piadoso que era temeroso de Dios y tenía un huerto y en él un algarrobo. Este algarrobo se encontraba en la linde de *Aboda Zara* y, toda la gente que pasaba, se sentaba debajo y le quitaban las semillas que habían florecido en sus ramas. Cuando este desgraciado lo vio, le dijo a su mujer: "Quiero ir a cortar el árbol para que la gente no siga quitándonos nuestras semillas cuando vienen a sentarse debajo de él". Y al momento cogió el hacha y se fue a cortar el árbol. Cuando dio el primer golpe para cortarlo, se le apareció un genio de debajo del árbol y le dijo al piadoso: "No lo cortes y te daré todos los días un dinar de oro". Le dijo: "No". Le dijo: "Te doy dos dinares. Te doy tres"... Accedió el piadoso y paró de cortar el árbol y se fue a su casa. Cuando regresó a la mañana siguiente se encontró tres dinares de oro. Y así fue. Todos los días que iba se encontraba tres dinares de oro hasta que llegó a ser muy rico y

se construyó casas y almacenes. Compró criados y criadas y cada día cogía los tres dinares de oro sin que nadie supiera de dónde.

Con el transcurso de los días, sus hijos fueron muriendo y también sus criados. Entonces vio lo que estaba sucediendo. Se dijo para sí mismo: “Tengo que tener un gran pecado que está haciendo que me suceda esto”. Entonces fueron él y su mujer al árbol para coger los tres dinares, como era su costumbre, y se encontraron allí gente tendida debajo del árbol y él y su mujer se tendieron con ellos y no encontraron aquellos tres dinares de oro como era su costumbre. Como quería cortar el árbol, salió a él un genio de debajo del árbol y le dijo: “No obstante, te tendiste y te alegraste debajo del árbol. He estado dándote tres dinares cada día y ahora te alegras con ellos. No seguiré dándote nada”. Se levantó el piadoso y fue a cortar el árbol y le dijo el genio: “No me cortes porque te mataré”. Tuvo miedo de él el piadoso y se marchó al Sanedrín y les contó lo que había sucedido al completo. Le dijeron: “Ve rápidamente a vender todas las propiedades que adquiriste con aquellos dinares que cogiste del genio. Devuélveselos y corta el árbol”. Y se fue el piadoso e hizo como le había ordenado el Sanedrín y se deshizo de sus criados. Se fue a cortar el árbol cuando salió el genio y le dijo: “Toma de mí seis dinares de oro, todos hoy, y no me cortes”. Le respondió el piadoso: “Si no me das toda la plata y el oro que hay en el mundo no acepto”. Y, en ese momento, desapareció el genio de allí, el piadoso cortó el árbol y regresó a su casa. Y en año nuevo sembró el piadoso el huerto y floreció cien veces lo que podía sembrar. Lo vendió por ochocientos dinares de oro y, en el segundo año, cuando labró, se encontró debajo de aquel árbol un montón de riquezas.

Las cogió y se fue a su casa. Y vivió una buena vida en la correcta inclinación y bienestar.

De aquí aprendemos que todo aquel que obre bien, Dios, bendito sea, le pagará con una retribución abundante en deseo y su bien se alargará durante los días, como dice el versículo: “Cumplirá el deseo de los que le temen” (Sal 145, 19), es decir, Dios siempre cumple el deseo de la gente que lo teme y los que se consuelan con él.

Leyenda del piadoso con la estatua

Sucedió que había un piadoso que estaba excavando en su casa y se encontró un pozo y sobre la boca del pozo había una estatua de mármol muy bonita. Y este piadoso levantó aquella estatua y la puso en su casa. Después de unos días, habló la estatua y le dijo al piadoso: “Si me sacas de este lugar, me lavas y me pones en mitad de la casa en un lugar puro y limpio, seré yo el que te disponga un gran plan para que puedas lucrarte con él, un gran bien”. Se la llevó el piadoso, la lavó y la puso en un sitio limpio. Después de aquello le dijo la estatua: “Ve al lugar fulano y encontrarás allí a tu amigo fulano, que llevaba con él millones de plata y oro. En aquel camino hay una gran zanja y se cayó en ella. Y tú, sal a sus proximidades, ayúdalo y sálvalo de su situación y él te dará tu beneficio, bienes y grandes propiedades”. Se fue el piadoso hacia aquel lugar que le había dicho la estatua y se encontró allí a su compañero que había caído en aquella zanja, lo ayudó, lo protegió y su amigo le dio un gran bien. Y regresó el piadoso a su casa muy contento por todos aquellos grandes bienes. Y, al tercer día, se dirigió la estatua al piadoso y le dijo: “Si prendes fuego delante de mí con un candil, haré que ganes grandes

propiedades, más que éstas”. El piadoso, cuando escuchó estas palabras, comprendió que en la estatua había un genio que era como los genios de la clase de *Aboda Zara*. Así se puso ante él y quiso romper la estatua y salió el genio de ella y le dijo al piadoso: “Si no rompes la estatua, te doy un gran bien, sin número ni cálculo”. Le contestó el piadoso: “Si me das todas las riquezas que hay en el mundo no me acercaré a ella ni será necesario que la rompa”. El genio, al escuchar aquello, huyó con toda su alma. El piadoso golpeó y rompió la estatua con el borde su tabla y, en aquel año, le recompensó Dios llevándole muchas y grandes ganancias que no tenían igual ni se podían calcular. Se hizo muy rico y cuando escucharon los sabios sobre este suceso, se alegraron y dijeron: “Cumplirá el deseo de los que le temen”.

Leyenda sobre la limosna

Había un hombre malvado y durante toda su vida había cometido injusticias. Cuando le llegó la enfermedad en la estera de la muerte, su gente y los que estaban en la casa le rogaron que comiera algo. Les pidió un gran caldo y, cuando se lo llevaron y quiso comérsela, entró un pobre y le pidió algo de comer. Le dijo el enfermo a su gente: “Dad el caldo, dadlo a aquel pobre”. Y así este enfermo, que en su vida había dado limosna, hizo esta grandeza. Y aquella semana murió el enfermo y fue enterrado. Después de unos días, su hijo, el mayor, soñó con él, deteniéndose frente a él y preguntándole: “Papá, ¿cómo sigues en el mundo del que te fuiste?”. Le respondió su padre: “Te recomiendo, hijo mío, que te acostumbres a hacer donaciones de la limosna y el legado, por eso de la vida de las predeterminaciones del mundo. Porque yo, en toda

mi vida, no di limosna siendo aquel caldo lo único lo único que le di al pobre. Y, cuando me fui de este mundo, aquella grandeza venció a todos mis pecados y regresé al Jardín del Edén”. Y así reza el dicho del pueblo que dice: “quien hace el bien, lo encontrará” y es lo bueno para todos los hombres que nunca nieguen su alma y no se inquiete el que dé limosna.

Leyenda de ben Sabar

Sucedió una leyenda sobre ben Sabar que siempre estaba ingeniándose para no dar limosna en toda su vida. Cierta vez escuchó que había un huérfano en una ciudad cercana a la suya, que se estaba preparando para casarse y le impedía la boda la cuestión del dinero, que era un problema para pagar a la novia (que antes la costumbre era que el novio fuera el que pagara a la novia para casarse con ella y no como este tiempo, por nuestros muchos pecados, que la cosa se acepta y es la novia la que paga al hombre... ¡qué vergüenza y depravación!). Y ben Sabar le tendió la mano y ayudó al novio huérfano con todo lo que necesitaba, bienes, joyas y otras cosas y no escatimó en nada y se alegró por su boda. Cuando volvía ben Sabar a su casa, tenía que cruzar un río que medía cuatro millas y siempre había en aquel río una gran corriente de agua que impedía a la gente cruzarlo. Y cuando llegó ben Sabar al río, le vino un curso de agua como un puente y lo atravesó llegando a la tierra, cruzándolo sin que le pasara nada. Pero cuando cesó el caudal, se le presentó uno muy temeroso y le preguntó: “¿Tú eres ben Sabar?”. Le dijo: “Sí”. Le preguntó: “¿Dónde estuviste este tiempo?”. Le contó ben Sabar todo lo que le había pasado. Le dijo aquel hombre: “Este tiempo tuyo está en mi mano y llegó tu hora para salir de este mundo”. En ese momento, la

cara de ben Sabar se quedó confundida y levantó sus ojos al cielo y dijo: “Maestro de los mundos, qué desgracia en la Torá y en las obras de caridad morir con una vida tan corta? ¿Ésta es la Torá y ésta su retribución?, y ¿no veré a mi gente y no volveré con ellos y no me velarán?”. En ese momento, salió una voz del cielo diciendo: “Te doy un plazo para que vayas a tu cama y recibas a la gente de tu casa”. Entonces, se separó del ángel de la muerte y regresó yendo por su camino, llegando a su ciudad y encontrándose a la gente que salía de ella. Les dijo ben Sabar: “Que venga aquí algún sabio o algún discípulo, quiero recibirlo”. Le respondieron: “Hay aquí un gran sabio, su nombre es rabí Šafifon Batališ”. Fue a él ben Sabar y entró a su casa y cuando lo vio rabí Šafifon se alegró por él y lo hizo pasar ante él. Vio que su cara estaba cambiada y pálida y le dijo: “¿Qué tienes, ben Sabar? Dime si pides algo para comer”. Le contestó ben Sabar: “No, maestro, no pido nada especial de comida, tengo todo lo bueno”. Se dirigió a él rabí Šafifon: “¿Por qué te ha cambiado la cara?”. Le contó ben Sabar todo lo que le había pasado en el camino. Le dijo rabí Šafifon: “Dudó tu alma y gritó tu corazón, no tengas miedo. Yo te daré de comer que Dios te liberará de tu muerte”. Después de cinco días, ben Sabar permanecía en casa de Rabí Šafifon y apareció un genio en una gran nube blanca sobre la casa de rabí Šafifon. Entraron sus alumnos y le dijeron: “¿No viste esta nube que está encima de tu casa?”. Les dijo: “Id y mirad si está sobre todas las casas de la ciudad o sólo sobre la mía”. En aquel momento fue el ángel de la muerte ante rabí Šafifon y le dijo: “Dame lo que tienes”. Le dijo: “¿Qué es lo que tengo yo?”. Le dijo: “Tu vida y ben Sabar”. Gritó por ello rabí Šafifon: “Vete, vete a tu tarea, ¡no tendrás nada de mí!”. Volvió el ángel de la muerte y repitió aquellas

palabras en el cielo diciendo: “¡Maestro de los mundos! Rabí Šafifon me echó y entró en su casa y me hizo desobedecer a tu gran Nombre”. Le contestó Dios: “Ve, dile ‘tu vida no la tomaré’”. Regresó el ángel de la muerte y se lo hizo saber a Šafifon como la primera vez. En aquel momento, salió una voz del cielo diciendo: “¿Qué hago con esta pareja de justos? Que nuestro deseo es dictar sentencia y por su idea la derogo. Ve, díles que se alargarán sus vidas setenta años para cada uno de ellos”.

Leyenda del testamento del rico

Había un gran rico que había enviado a su hijo a la tierra de Israel para que aprendiera la Torá. Y en el tiempo en el que estuvo ausente el hijo, el padre enfermó de una gran enfermedad. Supo que estaba cerca de la muerte y, antes de morir, envió llamar a los escribas y les dijo: “Escribid que yo doy todas mis pertenencias, bienes y propiedades a mi criado con una condición: que cuando vuelva mi hijo, escoja una cosa de todo lo que dejé”. Escribieron aquello los escribas y después de un día o dos, murió este rico. El criado se hizo con diferentes cosas de las propiedades porque era él el heredero de todas aquellas ganancias y bienes. Y, después de aquello, se envió a hacer saber al hijo de la muerte de su padre. Se le dijo: “No tienes sino que pedir qué es lo que coges de todo lo que dejó tu padre”. Se le envió una copia del testamento escrito con una rectificación de los escribas. Cuando el hijo escuchó aquello, después de enterarse de la muerte de su padre, se quedó confundido con ese mandato y dijo: “Cómo para papá fue tan fácil echarme de la herencia? ¿Este legado es mi pago por haber estado instruyéndome en la Torá?”. Y, en aquel momento, fue al juez y le contó acerca del testamento de su padre. Le dijo el juez: “Tu

VOLUMEN II: EDICIÓN Y TRADUCCIÓN

padre no hizo sino lo mejor contigo porque él, con este testamento para el criado, no dio lugar a que se robara o desapareciera algo de la riqueza. Así que levántate y ve y quédate al tribunal. Y entonces dirá el tribunal ‘toma una cosa de todo lo que repartió tu padre. Levántate y tiende tu mano al criado y di ‘quiero coger esto’ y así, los bienes, todos ellos, volverán a ti’.

El hijo hizo aquello. Y cuando se puso delante del tribunal y dijo estas palabras, sentenció el tribunal que todas las ganancias volvieran a la fuerza al hijo porque, según la ley, “todo lo que pertenece a los criados, pertenece a su señor”. Y cogió el hijo todas las propiedades que había dejado su padre sin perder nada. Y toda la gente se quedó asombrada por esta sentencia de su padre que lo había hecho para conservar sus propiedades. Y vivió el hijo una vida después de aquello en la plenitud, bondad y sin torcedura.

Leyenda de la hija de rabí Hanina y rabí Meir

Sucedió una leyenda cuando fue asesinado rabí Hanina ben Tardiu. Entonces el rey encargó llevar a su hija a una casa de prostitución. Y Beruria era la mujer de rabí Meir ba'al ha-Nas, su hermana. Dijo Beruria a rabí Meir: “Mi señor, recé a Dios para que salvara a mi hermana de ese lugar de pecado”. Se levantó rabí Meir y tomó en su mano cuatrocientos dinares de oro y se fue a su lugar y dijo: “¡Mi Dios, te pido que esta muchacha siga pura sin que se tuerza su alma por todas las cosas pecaminosas! Haz conmigo un milagro para salvarla”. Después de aquello se disfrazó con ropas y entró a por ella. Y le dijo: “Toma todo este dinero, y déjame que comunique contigo”. Le dijo ella a él: “Mi señor, no dejes que me ensucie”. La perdió y no pudo hacer nada por ella y comprendió

que seguía casta y pura y no se había acercado a ella ningún hombre. Se marchó a la casa de su amigo y le dijo: “Dame a esta muchacha y coge cuatrocientos dinares de oro y, si te la pide el rey, dale doscientos dinares y te sobrarán doscientos. Y si el rey te suplica y amenaza con matarte, mira dentro de tu alma y di ‘el dios de rabí Meir me atiende y me salva’ y no podrá ninguno hacerte daño”. Le dijo el dueño del prostíbulo: “¿Cuál es el poder por el que tu dios me salva según tus palabras?”. Le dijo: “Aquellos perros de la casa del rey se comen a la gente. Entraremos donde están y verás qué sucede”. Se fueron y entraron donde estaban los perros. Se levantaron y se alzaron sobre aquel hombre y querían comérselo y engullirlo y dijo: “El dios de rabí Meir me atiende y me salva” y así, los perros enmudecieron y huyeron delante de él. Accedió el dueño de la casa y tomó el dinero y le dio a la muchacha y la cogió rabí Meir pero, después de aquello, le llegó la noticia al rey. Se irritó y se enfadó y ordenó que lo colgaran de una rama. Y fueron unos comandantes del rey para apresarlo y, cuando fueron a poner su mano sobre él, dijo: “El dios de rabí Meir me atiende y me salva” y no pudieron acercarse a él ni tocarlo. Le dijeron: “Infórmanos, ¿cuál es la causa de esta orden?”. Les contó todo lo que le había pasado y le dijeron: “Ocultemos la imagen de este rabí Meir”. Les hizo una estatua y la puso sobre la puerta de la ciudad y salió una orden del rey que decía: “Todo aquel que vea un hombre con esta imagen, que lo capture y lo lleve al rey”. Un día, lo vio el ejército persiguiéndolo y, al verlo, huyó de ellos hasta llegar a la casa de prostitución. Se dijeron unos a otros: “Es absurdo que un hombre como éste haya entrado en este lugar”, y se volvieron de allí. En aquel momento, cogió rabí Meir a su mujer y a su hermana y se fue a vivir a Babel.

Debemos afirmarnos en el hecho de estos triunfos y mirar qué hay. Esta muchacha había guardado su alma de pecados y la salvó el Señor de la mano del dueño del mal y como refrenda el versículo: “Mentira, indignación y la gran vanidad” que su significado es “El secreto y el engaño son grandes” y, por aquello, tomamos mujeres buenas y puras para insistir en su religión y sus triunfos. Y se instruirá a las mujeres sobre sus hechos y no serán de aquellas mujeres sobre las que dice Salomón, sobre él sea la paz, “Uno de mil encontré y una mujer de todas aquellas no hallé”.

Leyenda de la mujer dislocada

Leyenda que sucedió sobre una mujer dislocada que estaba sentada entre mujeres. Estaban contándose entre ellas sobre la mañana siguiente, la mañana del cómputo y del castigo, momento en el que se les requeriría delante del tribunal del cielo y en la que todos los hombres rebelarían todos sus actos. Dijo esta mujer que siempre era libertina: “Yo cuando entro delante del consejo celestial y me preguntan ‘¿por qué hiciste así o así o qué hice?’, hago lo que mi alma dicta y no les contestaré ni una palabra”. Y después de unos pocos días, esta mujer pasó la noche como la gente, amaneciendo avergonzada.

De aquí enseñamos que todo hombre conserva su alma y su lengua de las palabras dislocadas pues la mayoría de sus palabras son sucesos de Dios. Y el guardián de su boca y de su lengua es el guardián de la frontera de su alma, es decir, que el hombre que conserva su boca y su lengua se guarda de toda la miseria de sí mismo.

Leyenda de la mujer desobediente

Había un rabino que tenía una mujer que mandaba sobre él, lo juzgaba y le daba la vuelta a sus palabras. Y si le decía: “Hoy cocina alubias”, había cocinado garbanzos, y todo lo que le decía ella lo hacía al revés de sus palabras. Y tenía un hijo, rabí Hiyya, que cuando creció vio esta disputa cada día entre su padre y madre porque ella desobedecía todo lo que él le ordenaba. Entonces lo envió su padre a que le dijera a ella alguna exigencia, diciéndoselo a ella al revés. Por ejemplo, su padre encargaba que aliñara las lentejas y le decía a ella: “Te dijo papá que aliñes el desayuno de alubias y que no aliñes las lentejas”. Y ella aliñaba las lentejas. Y así fue haciendo con cada demanda o lo que le encargaba, le daba la palabras a su madre y ella lo hacía al revés y no tenía en su cabeza que pudiera hacerle lo que deseaba. Un día, dijo el rab a su hijo rabí Hiyya: “Alabado sea Dios porque tu madre volvió de sus hechos y desobediencia cumpliendo si deseo”. Le respondió su hijo: “Que sepas, papá, que tu vida no es como piensas sino que siempre cambio las palabras para mi madre y le son dichas al revés. Y ella las desobedece y hace lo contrario y te cumple todas las demandas como querías de ella”. Le dijo su padre: “¡Fuerte y bendito! Me ha admirado tu inteligencia y me he puesto muy contento por tu habilidad. Esto es lo que dice el refrán ‘salió de tu iniciativa que te cumpliera órdenes que no sabía ella’, pero te recomiendo, hijo mío, que protejas tu alma de estos hechos para que tu lengua no se acostumbre a decir mentiras nunca”. Y así rabí Hiyya, cuando se casó, su mujer se enfadaba con él y desobedecía sus palabras y para cualquier petición, la escribía, la liaba en su caftán y se la daba en su mano. Le dijeron: “¡Rabí, criticas a tu mujer y ¿por qué actúas así con

VOLUMEN II: EDICIÓN Y TRADUCCIÓN

ella?”. Les respondió: “Nos decoran porque crían y se arriesgan por nosotros, por nuestros hijos y nos prestan ayuda”.

Leyenda sobre la construcción del templo

Sucedió una leyenda en tiempos de rabí Yehošu‘a ben Hanania, que era muy amigo del rey hasta que llegó el rey ofreciendo manumisión a los judíos para que construyeran un templo. Y, cuando estaba este rey empeñado con todo su corazón en hacer esto, escribió a todas las ciudades en las que había judíos pidiendo que se reunieran en Jerusalén para construir un templo. Envió muchos bienes y reclutó de todas las ciudades, desde Akko hasta Antioquía, cientos y miles de obreros que había en ellas. Y todos les enviaron mensajeros y les encargaron dar a los judíos los bienes que necesitaban y comenzaron los judíos a ir a Jerusalén desde todas las partes.

Pero... con la ayuda de los maestros, no había consenso celestial para que el Tercer Templo se construyera por la mano del hombre. Se arrepintió el rey de sus palabras y, desde el puesto más grande su poder, le dijeron que si llevaba a cabo esto y los judíos construían el templo, en aquel momento, perdería su poder ¡y se volvería pobre! Porque los judíos tomarían el poder para ellos solos y no seguirían dejando ningún lugar ni diezmo ¡y se pondrán de acuerdo en todo!

Entraron en la mente del rey estas palabras y estuvo pensando cómo hace porque él había comenzado a darles la manumisión por contrato y ¿cómo podría dar la vuelta a sus palabras? En aquel momento le dijeron sus notables y dirigentes: “Nosotros te hemos dado una nota en condiciones y en ella se escribe un mandato que dice ‘yo tengo una gran

alegría porque vais a cumplir mi deseo y ansiáis construir el templo. Sin embargo, para que yo os dé muchos bienes, he aquí que os ruego que sea su construcción de una dimensión que me maraville y quiero que esté escrito mi nombre en ella porque yo soy el que la construyó porque quiso. Además, haré varias adiciones: si queréis construirlo como era, se lo construirá en otro sitio y no en su primer lugar y, si queréis construirlo en su primer sitio, quiero que lo hagáis más grande ¡en cinco codos! ¡No más de cinco codos!” y, con esta orden, acabaron diciéndole los ministros al rey: “Sabed que lo dejarán porque no aceptarán su construcción y no accederán a cambiar su lugar ni la agrandarán y así tú no caerás por tus palabras”. Y así hizo el rey. Cuando los judíos recibieron este nuevo mandato, se pusieron a llorar de la pena que tenían pero, algunos de ellos, dijeron: “Después de que nosotros, en este momento, tomemos los bienes para la construcción, no pediremos cuentas para el encargo del rey y no aceptaremos marcharnos más bajo su decreto. Y cuando la gente sensata se reúna en el lugar y reflexione sobre esta nota que tienen, ¿cómo harán para callarse y consentir las cosas que dicen sin rectitud ni sensatez? Y así, no seréis parte del problema si escucha el rey que están enfadados con él. Y después de que se reúna el consejo y de que se pongan de acuerdo sobre la nota que tenían, rabí Yehošu‘a hará venir a toda la congregación, a toda, y se lo explicará y, dado que él es un gran sabio y dueño de la lengua, les hará comprender que no es verdad que deban hacer salir de su lengua ni una palabra haciendo enfadar al rey”. Y así fue. Se levantó rabí Yehošu‘a y dio una gran y admirable explicación y, en mitad de la explicación, trajo un ejemplo sobre esta situación:

Una vez el león tenía algo grande en su garganta y caminaba lentamente gritando y diciendo que todo aquel que entrara en su boca y lo salvara de lo que tenía en ella, sería muy querido y se le daría un buen pago. Ninguno quería sacarlo y entrar en la boca del león hasta que, una clase de pájaro que tenía el pico muy grande, entró en su boca ¡y le sacó lo que tenía sin que hubiera pena ni dolor! Y después de que se lo sacara, le pidió que le pagara... le respondió el león: “¿Quieres que te reparta más que el bien que hiciste conmigo? Que tú te metiste en mitad de mi boca y no te hice daño y te pagué haciéndote salir sano. Y, siendo así, todo el tiempo ¡ten en consideración mi bondad sobre el bien que hiciste conmigo!”.

Y es por esto que, en esta hora, estamos obligados a dar las gracias a Dios, que nuestro favor es que estamos vivos y sanos entre la clase de los extranjeros y no nos causan daño y, cuando la construcción del Templo venga, entonces lo construiremos para nosotros desde el cielo, muy pronto y en un tiempo cercano. Así será.

Leyenda de Rab Huna

Rab Huna tenía 400 albercas de vino y se le avinagraron y se entristeció. Entraron a su casa los sabios y dijeron: “Piensa, ¿no cometiste ningún pecado?”, se apenó por ello y les dijo: “¿Venís pensando que cometí un pecado?”. Le contestaron: “Lo pensamos y no decimos que Dios te causara esta pérdida en vano, ¡Dios nos libre!”. Les dijo rab Huna: “Si uno de vosotros conoce de mí alguna falta que me lo diga”. Le respondieron inmóviles: “¿Das a tu jardinero parte de la viña que se perdió?”. Les contestó rab Huna: “¡Sabéis que él roba más de la mitad y

no necesita que yo se lo dé!”. Le contestaron que cogiera del ladrón lo que calculara que hubiera robado “e incluso si él hubiera robado, tú tienes que dárselo”. Y, en aquel momento, Rab Huna aceptó darle su derecho. Fue misericordioso el Señor con él por el vinagre, aumentando mucho su precio y lo vendió y obtuvo por él bien y bendición.

*Leyendas de los Justos**Libro tercero**Leyenda del pacto de la hija*

Leyenda extraña sobre una muchacha que era muy bella y en el mundo había poca hermosura como la suya totalmente. Era la hija única de sus tutores que no poseían nada más que a ella, ni hermano ni hermana y desde siempre había tenido que empeñar las joyas de la familia de plata y oro por ropas feas y no por aquellas de bordados excelentes.

Un día salió la muchacha sola a pasear, saliendo de la ciudad. Estuvo inmersa en sus pensamientos durante todo el camino hasta que se encontró en una zona desierta y no supo el camino para regresar a su ciudad. Estaba muy cansada por el paseo y su cabeza estaba turbada por el calor del sol y su saliva estaba seca por la sed. Estaba fatigada de dar vueltas por el lugar buscando agua sin encontrar nada. Se agravó en ella este estado y aquella imagen y la sed se hizo más grande hasta que estuvo a punto de salirse el alma de la mucha sed que tenía la pobre. Se cansó de dar vueltas por parte del lugar buscando agua y no encontró nada.

Estando en este estado y andando por el camino, sus ojos encontraron frente a ella un pozo y, en él, una cuerda liada, que no subía ni bajaba. Con toda la sed que tenía, arriesgó su vida y se agarró a la cuerda y bajó al pozo y bebió hasta que se sació. Como estaba muy cansada, trató de salir del pozo y se encontró sin fuerza y se agotaba la pobre sin poder subir. No encontraba fuerzas, se puso a llorar y gritó con voz fuerte hasta que se le quedaron ciegos sus ojos de sus muchas lágrimas.

Pero, como Dios con su misericordia todo lo hace, hizo que un hombre pasara por aquel sendero y escuchara aquella voz confusa y fue siguiéndola hasta que llegó a aquel pozo. Cuando llegó, se acercó al pozo viendo una forma humana en mitad de él. Se afligió y se estremeció ante su presencia porque pensaba que aquella figura era de aquellas de los genios o los demonios. Se quedó pensando para sí mismo qué hacer y volvió a cerciorarse bien y vio que aquella figura se parecía a la forma de una mujer. Estuvo pensando en hablar con ella y no lo hizo y ella, la pobre, aumentaba su llanto y el griterío y rogaba y deseaba que no fuera estúpido y la sacara del pozo.

En aquel momento articuló palabra y le preguntó si era de la gente o de los genios y ella le contestó diciéndole: “Soy humana y me llamo Fulana, hija de Fulano, de la ciudad Fulana” y le contó lo que le había pasado desde el principio hasta el final y lo que le había sucedido para bajar al pozo. Le contestó y le dijo: “Si quieres que te ayude y que te haga salir de este pozo, cuando te suba tienes que aceptar lo que te pida”. Y ella, de la mucha hambre que tenía, le contestó diciéndole: “Bendito seas, aceptaré todo lo que me pidas, tus órdenes serán cumplidas, sin límite. Apiádate de mí y sácame de este pozo, y yo seré tu sirvienta y todo lo que me pidas será”.

En aquel instante, hizo un esfuerzo enorme y se castigó durante un largo tiempo para conseguir hacerla subir y, después de un rato, paró la muchacha del griterío que tenía y habló este hombre que se negaba y le dijo: “¡Tienes que cumplir tu palabra que lo has prometido y cumplirme el deseo que te pido!”. La muchacha le respondió: “Te ruego que me hagas saber quién eres y cuál es tu ciudad”. Le contestó que era de la ciudad

Fulana, la de la ilustre familia Cohen. Le contestó la muchacha diciéndole: “Te pido que consideres tu idea sobre mí y que me digas dos palabras y, después de eso, haz lo que anhela tu pensamiento”. Le dijo a ella: “Dilo ya qué tienes”. Habló la muchacha y dijo: “Has de saber, mi señor, que es sabido que el pueblo de Israel es un pueblo sagrado, como dice el versículo ‘porque es el pueblo sagrado y tú, su Dios’ y el Señor, alabado sea, los hizo fuertes y los escogió de entre los pueblos del mundo. Y, de entre todo Israel, escogió a una familia santa de los sacerdotes y ellos se acercarán a Dios más que el resto de Israel. Y ahora, si consideras pedirme en matrimonio, es fácil para ti hacer lo que sea entre nosotros, ‘contrato y esponsales’ y, más aún, siendo tú de una familia sagrada. Y si mi palabra es aceptada por ti, esperarás unos pocos días y volverás para pedirme en matrimonio a papá y él no dudará en venir a consultarme y yo me opondré y no me desposaré hasta que estés libre de pecado y sea el casamiento lícito en la rectitud según la ley de Moisés”. Estas palabras ingeniosas fueron recibidas con agrado por aquel hombre que estaba lleno de amor por la muchacha y pedía su alma y actuó sin vergüenza con ella. Los dos hicieron un pacto y prestaron un juramento entre los dos que era que tenían que casarse el uno con el otro. Y después de que se terminara el pacto y el juramento de la boda, habló el hombre diciendo: “¿Quién es testigo del pacto que hay entre nosotros?”. Estaban hablando y vieron sobre el borde del pozo una comadreja. Se pusieron en pie, hablaron y dijeron: “Esta comadreja y este pozo serán nuestros testigos en el pacto y el juramento que hicimos entre nosotros”. Y después de aquello fue a enseñarle el camino por el que se llegaba a su ciudad. Se fue la muchacha

y regresó por su camino y llegó a su casa sana y salva. Y así, el hombre tomó el camino hacia su ciudad y llegó en paz.

Después de muchos días, aquel hombre de los Cohen olvidó esta cita y se despreocupó de ella completamente y no fue a ver a los padres de la muchacha para pedirla en matrimonio como habían sido las palabras entre los dos. Los pretendientes de la muchacha iban para pedirla en matrimonio, uno tras otro, y por cada uno que iba para pedirla en matrimonio, iba su padre para consultarle y ella nunca lo obedecía y ni recibía de él entrega ni justicia. Pasaron los días y fue un pretendiente suyo, de los más ricos y los más grandes de la ciudad, que cumplía con todo, con la riqueza, con la razón y la educación y le pidió a su padre casarse con ella. Su padre atendió la petición de este mozo y se cansó de enviarle cartas pero ella no aceptaba recibir ninguna. Y, al final, fue su padre a ella y tuvo unas palabras con ella. Se alzó en su cara con enfado y le dijo: “¿Hasta cuándo esta cabeza testaruda y esta resistencia que conservas? ¿Hasta cuándo cerraremos las puertas de todos los pretendientes? Despierta de tu sueño y no me dejes en la confusión. Que sepas que ya no seguiré siendo condescendiente y que sepas que esta proposición de boda me vino y te pedí a él y, con toda seguridad, te casarás con él. Él acabará cumpliéndola y es de las familias más grandes y puras y ganó muchos bienes y es dueño de un nombre entre los hombres. Por eso no pienses y no sigas escuchando palabras. Si lo quieres como si lo aborreces, yo seguiré casándolo contigo ¡y no caerá la vergüenza sobre ti!”. La muchacha se vio asombrada y su padre no supo qué hacer. Y, al final, hizo como si estuviera loca, se puso a gritar y a llorar y se puso enferma rompiendo sus cosas. Al rato, salió hacia el centro del mercado y

VOLUMEN II: EDICIÓN Y TRADUCCIÓN

golpeó a la gente con piedras. Y se supo en la ciudad que era Fulana, hija de Fulano, que se había vuelto loca y había volado la razón de su cabeza. Y toda la gente de la ciudad la aborreció y ¡no siguieron pidiéndole casamiento ni tampoco siguieron yendo a su padre para pedirla en matrimonio!

Regresemos a aquel hombre, el que hizo la petición, que la había sacado del pozo y vemos que se había olvidado de su pacto y se había casado con una muchacha de su ciudad y había tenido un hijo con ella. Y, conforme el pequeño crecía, el padre se alegraba mucho y más grande era la alegría. Sucedió un accidente dramático y fue que un día saltó sobre el niño la comadreja, lo cogió del cuello, lo estranguló y ¡murió al instante!. Se deprimieron mucho por este suceso que había mandado Dios a su hijo que crecía con salud, fuerte y recto y rebelaron desde el momento de su muerte que esto no se les habría pasado por la cabeza.

Pasaron otros días y le nació otro hijo y sentían una gran alegría, acordándose del suceso del primer hijo. Y así, este segundo comenzó a crecer. En su niñez llegó hasta a caminar sobre sus piernas por mitad de la casa y ellos se alegraron mucho. Pasó que, una noche que el niño estaba dando vueltas por el interior de la casa, se alzó sobre el pozo y, por un mandato, se resbaló su pie cayendo en mitad del pozo y murió al instante. Hubo una gran lamentación en aquella casa y pensaron en el primer niño y en el segundo y entonces vio la madre este gran tormento, que todos los niños que traía resultaban muertos contrariamente. Cogió a su marido, cabeza con cabeza, y le dijo: “Creo que este gran golpe que vino sobre el primer hijo y el segundo con la muerte es causado por el pecado de todos los hombres, ¡tiene que haber un motivo! ¿No tienes ningún pecado por el

que nos haya venido esta gran desgracia? Porque si aquellos niños hubieran estado enfermos y hubieran muerto en sus camas como camino al mundo eterno, no te pediría cuentas. Pero la muerte fue asombrosa por su naturaleza que uno fue una comadreja y el segundo en un pozo ¡y digo que debe haber una razón! Y por eso tienes que hacerme saber y no seguiremos en esta vida porque todos los pequeños que vengan ¡morirán!”. En aquel momento, recordó la petición de la muchacha a la que había sacado del pozo, habló y le contó el relato completo desde el principio hasta el final y sobre la comadreja y el pozo que habían sido testigos del pacto válido que habían hecho entre ellos para casarse. Cuando escuchó la mujer estas palabras, supo la desgracia y dijo: “¿Cómo te atreviste a hacer eso? Quiero que me repudies y que me des mi acta de divorcio y Dios la aceptará con bondad porque tienes que cumplir el pacto que hiciste con aquella muchacha”. Y así fue. Entonces le dio el acta de contrato matrimonial y le escribió su divorcio tal y como dice la ley de Moisés y de Israel. Hizo un viaje hasta aquella ciudad donde estaba viviendo la muchacha y todos y cada uno hablaban mal de ella y dejaban caer la razón de su locura y de su estado y le tenían miedo y el que la veía por la mañana ¡soñaba con ella por la noche!

El hombre se quedó muy asombrado por este suceso pero, aunque conocía a la muchacha y su descripción era correcta, no se quitaba de la cabeza aquello. Fue en ese momento y llegó a su padre y, después de saludarlo, le dijo: “Vine con la intención de rogarte si aceptas honrarme dándome a tu única hija porque escuché que rechaza el matrimonio y será para mí mi mujer lícita según la ley de Moisés y de Israel”. Le contestó el padre diciéndole: “Amigo mío, eres un hombre extraño y no te acepto el

VOLUMEN II: EDICIÓN Y TRADUCCIÓN

trato porque tienes que saber que esta hija mía no tiene comparación en hermosura ni en inteligencia y no sabes cómo cambió y le dio la vuelta el tiempo ¡y se convirtió en otra! No es conveniente para casarse y no acepto permanecer en la confusión más grande de las confusiones en la que estoy por su dolor”. Le contestó el hombre diciéndole: “La consideración y el favor que me haces lo acepto para verla y, mediante Dios, con alegría y bondad, te confirmo que ella será mi mujer y la recibo con todo el defecto que tiene”. El padre, cuando escuchó esto, se alegró mucho y entraron él y el invitado a la casa y fueron recibidos por la muchacha. En cuanto vio al hombre se quedó sorprendida y comenzó a recobrar su razón y a pensar. Después de un segundo, le dijo: “¿Quién eres tú?”. Le contestó que era Fulano, de la ciudad Fulana. Empezó a pensar un poco y aún no recordaba aquel suceso hasta que comprendió su asombro y recobró su juicio totalmente y le dijo: “Quiero que me cuentes y me hagas comprender tus palabras con todo lo que tienes”. Y le contó todos los sucesos desde el principio, sobre el pozo del que la había sacado y el pacto que habían hecho entre los dos. Y, en aquel momento, se alegró la muchacha mucho y se le agarró y no quiso separarse de él y le dijo: “Esta hora afortunada en que Dios me ayudó y permanecí fiel a mi palabra y no cambié ni tampoco alteré el acontecimiento del pacto que hice contigo que era sagrado, aún viniendo mozos a pedirme en matrimonio ¡y no quise aceptar ni transgredir la promesa entre nosotros!”.

El hombre, después de escuchar su historia al completo, se aseguró de su sinceridad y de su espera y conoció el valor del ‘pacto de la muchacha’. Le contó su desgracia al completo y todo lo que le había pasado con la primera mujer que tenía y que él había olvidado los días y se había

inquietado su mente por los dos hijos que habían resultado muertos por la comadreja y el pozo, y sobre su divorcio que le había venido, queriéndolo para casarse con ella libre.

El padre de la muchacha vio a su hija muy contenta por eso y, desde ese instante, le pareció bien la vida y después de siete días tuvo lugar el casamiento. Pasaron con ellos días buenos y les proveyó Dios de hijos y vivieron en la mejor de las abundancias sus últimos días.

La enseñanza que tomamos de esta leyenda es que todo hombre al que se le ocurra dar su palabra a su compañero y lo ansíe, que no olvide cumplir la promesa que hizo y tema el castigo que viene después si no lo cumple y cada uno que tome en cuenta a su familia.

Leyenda en los tiempos del rab Azulai

Leyenda que sucedió en los días del maestro rabí Abraham Azulai, ¡bendita sea su memoria!, que escribió el *siddur* “Piedad para Abraham”, en el año 5349 para la creación del mundo.

En aquel año pensó el maestro rabí Abraham Azulai, ¡bendita sea su memoria!, en ir a Hebrón y calmar a los judíos porque había habido una expulsión y nuestro rabino había vivido en ella en su riqueza y tranquilidad. Se levantaron él y rabí Eleazar ben Arka y, con ellos, un grupo de estudiantes de los sabios y se fueron a Hebrón y se quedaron en ella. Cuando llegó la noche de la Expiación, encontraron que tenían con ellos nueve de la gente de los sabios y no encontraron a ningún otro para completar el *minyán* para rezar. El maestro Azulai, ¡bendita sea su memoria!, sintió un gran pesar porque no podía hacer nada. Se reunieron en casa de uno de ellos para rezar con nueve de los hombres, se

VOLUMEN II: EDICIÓN Y TRADUCCIÓN

encerraron y se dispusieron a comenzar el rezo. En aquel instante, escucharon que llamaban a la puerta. Salieron y dijeron: “¿Quién?”, contestó uno diciéndoles: “Abrid, soy judío y estaba en una ciudad cercana y en ella no hay judíos. Y cuando llegó la noche de la Expiación, escuché que en esta ciudad había judíos viviendo y vine para acompañar y rezar con vosotros”. Tuvieron miedo y no lo creyeron y se quedaron preguntándose sobre las palabras hasta que les recitó: “Escucha, Israel, Dios es nuestro Dio, Dios es uno”. Se alegraron mucho por ello y dieron las gracias a Dios, bendito sea, que les había enviado un judío para completar el minyán. Entró con ellos y rezaron y pasaron toda la noche leyendo y, por la mañana, se levantaron y rezaron como era debido hasta el momento de la salida de la expiación. Y después de que se quedaran en casa aquellos nueve, una parte de ellos deseaba decir: “Yo me lo llevaré conmigo a mi casa”, y cuando se disponían a recitar el *Qaddiř* en hebreo bendiciendo al extranjero para honrarlo, no lo encontraron. Fueron incapaces de honrarlo y no se encontraba en ningún sitio. Se quedaron muy confundidos y les alcanzó un gran sufrimiento al pensar que un hombre extraordinario, forastero, que había pasado la noche con ellos, se había ido en ayudas. Cada uno saludó a su compañero y se despidieron entre ellos y se fueron a sus casas. Cuando se acostó el maestro rabí Abraham Azulai, ¡sus méritos nos sean provechosos, amén!, fue a él aquel hombre que rezó con ellos en sueños y le dijo: “Hijo mío, no os asombréis y no os sintáis defraudados por mí. Que sepas que yo soy Abraham, ¡vuestro padre! Que cuando os vi alterados porque no tenáis en aquella ciudad sino nueve personas y que habíais venido a esta ciudad con vuestra religión, no quise dejaros intranquilos y vine y me quedé con vosotros

completando el *minyán*. Y cuando acabó la expiación, volví a mi lugar”. Y supo el maestro Azulai que aquel era Abraham, nuestro padre, con él sea la paz, que fue y completó con ellos el *minyán*. Dios nos ofrecerá un regalo en un carro en un tiempo cercano, así sea

Leyenda de Maimónides, bendita sea su memoria

Leyenda sobre lo que le aconteció a Maimónides, ¡bendita sea su memoria!, cuando era médico del rey, que no bajaba a la ciudad ni salía del palacio del rey. Anunció a la gente de la ciudad haciéndoles saber que todo aquél que estuviera enfermo y quisiera que Maimónides lo curara, no se molestara en que lo recibiera sino que le enviara una muestra de orina en una probeta adecuada de cristal y la llevara a la entrada de la casa del rey para Maimónides. Cuando Maimónides viese la orina del enfermo sabría la enfermedad que tenía y le daría la cura describiéndole lo que necesitaba, realizando esto cada vez que comprobaba la orina. Y así lo hizo con todos los enfermos que le enviaban la muestra, describiéndoles qué necesitaban y escribiendo una nota que pegaría en el frasco de su dueño. Y continuó haciéndolo durante muchos días. Así lo hicieron todos los enfermos, le enviaban las probetas y él les describía qué necesitaban y escribía una nota que pegaba en el frasco de su dueño. Así continuó haciéndolo durante muchos días.

Había en esa época un hombre pobre que no tenía ni para comprar comida para sus hijos y como viera que todos los enfermos le enviaban a Maimónides su orina, se rio para sí y se dijo a sí mismo: “Todo esto es por su gran suerte, éste no tiene conocimiento ni instrucción. Jamás escuchamos ni vimos a un médico curar a la gente mirando la orina. Por

VOLUMEN II: EDICIÓN Y TRADUCCIÓN

eso voy a ponerlo a prueba y comprobaré si sabe curar mirando la orina o no”. Después cogió el frasco de cristal y lo llenó y lo hizo entregar al criado de Maimónides que estaba en la entrada de la casa del rey. Cuando Maimónides vio las probetas de todos los enfermos, como era la costumbre, entre todas vio la orina de este hombre pobre. Se quedó asombrado ya que sabía que este cuerpo estaba sano y supo que su enfermedad era que tenía poco dinero. Entonces pensó y le escribió una nota diciéndole: “Coge unas cuantas semillas de calabaza y plántalas hoy. Es necesario que las plantes hoy aunque no sea tiempo de plantar calabaza”. Le entregó al criado unas cuantas semillas para que se las diera al enfermo y cuando fue el pobre le dijo el criado: “Mi señor te dice que cojas estas cuantas semillas de calabaza y que, de todas todas, las plantes hoy aunque ahora no sea época para plantar calabaza”.

El pobre las cogió de su mano y volvió a reírse para sí y se marchó. Plantó estas semillas en su casa a pesar de que estaba en ruinas. En unos pocos días germinaron las semillas, crecieron y la calabaza se puso mucho más grande que lo que solían incluso en su época.

Un día entró Maimónides donde estaba el rey como acostumbraba para visitarlo, lo examinó unas cuantas veces y le dijo: “Hoy guarda reposo en casa y no vayas al consejo”. El rey se quedó en casa sufriendo mucho y empezó a sentirse mal por las palabras de Maimónides. Cuando volvió Maimónides para verlo a media mañana, lo recibió, le dijo: “Mi señor, envía a una pareja que vayan por una calabaza grande y tierna pues sus hojas son el remedio útil y por ella desaparecerá toda esta enfermedad que tienes”. El rey mandó a sus siervos y salieron por la ciudad con la orden del rey de que todo aquél que tuviera una gran calabaza fresca que la

llevara a la casa del rey. Cuando aquel hombre pobre lo escuchó, se levantó agitado y completó la carga de la calabaza grande de su huerto llevándola a la casa del rey. Se alegraron todos los que estaban en la casa y la llevaron poniéndose ante el rey que se alegró mucho por ello, atando la calabaza tierna que había encontrado sin que sobrara nada. Después hizo llamar a Maimónides y le dijo: “Toma la calabaza y prepara el remedio”. Maimónides la cogió y se alegró y le dijo al rey: “Mi señor, has sanado por la fuerza de mi señor y ya no tienes ninguna enfermedad. Estás obligado a ser muy justo con el dueño de esta calabaza, el que la dio es el que curó al rey”. El rey ordenó y dijo que le trajeran al dueño de la calabaza y en ese momento le hicieron entrar al tesoro y le dieron grandes bienes con abundancia. Incluso los de la casa del rey, todos y cada uno de ellos, le dio un regalo y no salió del palacio del rey hasta que se los llevó. Cuando estaba saliendo de la casa del rey, lo recibió Maimónides y le dijo: “Tu enfermedad ya no está así que deja de enviarme orina”. Le contestó este hombre diciéndole: “Perdóname porque solía decir que tu conocimiento era fortuito, a partir de ahora estoy convencido de mi error y te pido perdón. Te he reconocido y me ha quedado claro que eres un auténtico profeta de Dios”. Maimónides se rio y aquel hombre pobre regresó siendo rico y vivió holgadamente en la mejor abundancia y en la felicidad por el remedio de Maimónides, su recuerdo permanezca sobre nosotros. Amén.

Leyenda de los dos piadosos

Había una pareja de estudiosos y piadosos que eran muy amigos el uno del otro y todo el tiempo estaban juntos en su comida, bebida, rezos y

VOLUMEN II: EDICIÓN Y TRADUCCIÓN

lecturas. Sucedió que uno de ellos enfermó y, después de algunos días, fue enterrado. En el momento de su entierro no tuvo ni un homenaje, ni oración fúnebre ni funeral y la razón de esto fue que, aquella mañana, se había comenzado a enterrar al hijo del juez de la ciudad y se había cerrado el cementerio, anulando del todo su voluntad. Toda la comunidad se ocupó de dar homenaje al féretro del hijo del juez. Y por aquello que era mejor el entierro y no había nadie, cuando vio el segundo piadoso lo que había pasado con su amigo y el desprecio que había sufrido en su funeral, sintió un gran dolor que incluso llegó a entrar en su alma una estupidez y pensó: “De ningún modo, no habrá remuneración ni castigo”, y siguió muy perplejo en su razón. Una noche, le fue en sueños el piadoso, su amigo, y le dijo: “No te apenes por mí porque así correspondí, que él me resultó en parte de ayuda y me salvó Dios de este mundo para que fuera listo a aquel otro. Cuando el hijo del juez dictó voluntariamente una orden en sus días, Dios se lo llevó de este mundo haciéndole un gran homenaje en su muerte para que fuera desnudo al otro mundo, llenándose de pústulas y permaneciendo en el infierno por muchas generaciones”. Le preguntó su amigo el piadoso: “Quiero que me digas cuál es la ayuda que tienes y cuál es la orden que dictó el hijo del juez”. Le contestó diciéndole: “Sabes que en mi vida nunca di una gran ayuda y, si una vez cometía una falta, me ponía los *tefilim* en la cabeza y alrededor de la mano y no evitaba cometer esa falta. Y esa es la ayuda que tengo en toda mi vida. El hijo del juez en toda su vida no hizo sino una orden y no pensó para qué la hacía y no hubo sino oprobio en su hecho. Y no quiso Dios que se perdiera su recompensa. Esta orden que hizo era que un día que se hizo una fiesta, fueran invitados todos los notables para ir a su casa. Y, en

el momento del desayuno, se arrepintió y no fue ninguno. Se puso esta comida amarga y, cuando vio que esta comida seguía siendo comestible, salió llevándosela a los pobres que había en la ciudad y se la dio para que comieran. Por eso, Dios le dio su remuneración en este mundo con esta honra que le hicieron en su funeral”.

Después de que viera el piadoso en sueños a su amigo, encontró a su amigo el piadoso yendo por el paraíso. Su cara estaba alegre y orgullosa. Se encontró al hijo del juez caminando solo y su cara estaba cambiada y confusa y estaba sediento, deseando beber algo para mojar su saliva sin encontrar nada. Y salió el piadoso de su sueño sintiendo una gran alegría y regresó su razón por mandato de Dios y lo sirvió con corazón íntegro.

Leyenda de rab Naḥman bar Yiṣḥaq

Leyenda que sucedió al rab Naḥman bar Yiṣḥaq, ¡bendita sea su memoria!, en el año 4313. Tenía este rab un gran jardín pero siempre había en él un gran montículo de tierra y le pareció a rab Naḥman que evaluaría aquel montículo de terreno para allanar el jardín.

Mandó el rab mencionado y trajo gente del servicio pagando para evaluar aquel montículo de terreno y que le allanaran el jardín. Comenzaron a trabajar aquellos durante la primera mañana. Comenzaron a trabajar la segunda mañana y, cuando estaban trabajando, se les descubrió y encontraron un hombre muerto en mitad de la tumba ¡y se elevaba sobre la cima del montículo de terreno!

Se quedó confuso este hombre que se elevaba sobre la tumba y se puso a recitar diciendo: “¡Es posible que haya llegado el momento de la resurrección de los muertos! ¡Es posible que haya llegado el momento de

la resurrección de los muertos”. Y entonces los sirvientes, todos ellos, pensaron que era un genio malo y muy desgraciado. Huyeron corriendo todos e informaron al rab Naḥman. Una vez que escuchó el rab esta noticia, se levantó y se fue con ellos al jardín y vio al hombre que se alzaba, se ponía de pie sobre la cima del montículo de terreno y recitaba y decía:”¿Es posible que haya llegado el momento de la resurrección de los muertos!”.

El rab Naḥman se puso ante él y le dijo: “¿Quién eres?”. Y le respondió aquel hombre diciéndole: “Yo soy uno de los muertos”. Le dijo el rab Naḥman: “Si eres de los muertos, ¿cómo es que tus huesos no se han podrido? Estoy viendo que no tienen putrefacción”. Y le respondió el hombre: “Tú no fuiste a la escuela y no leíste el libro de Proverbios y no sabes lo que dijo el rey Salomón acerca del versículo ‘se pudrirán los huesos por la envidia’, es decir, se pudrirán los huesos del envidioso. Y yo en mi corazón jamás tuve celos ¡y en mi vida no envidié a nadie! Y, a lo largo de la vida, no anhelé nada de mi amigo ni me faltó ninguna alegría ni regalo que diera alcance a mi necesidad. Y así, fui perdonado en mi hora. Por eso, mi vida la dediqué a la exégesis para que Dios me deseara como está escrito ‘me escucha el que vive con seguridad’, es decir, Dios escucha las palabras y el mandato del que reza e interpreta viviendo en la gracia y la creencia”. Y, después de aquellas palabras, el dijo rab Naḥman:”Ahora te construiré sobre tu tumba una cúpula”. Y le respondió: “No me construyas una cúpula y no me hagas nada ni me muevas de mi sitio, no sea que se desplace el terreno que se alza sobre mi tumba y lo haga volver a su lugar, porque yo fui enterrado en ese lugar por un

mandato”. Y así hizo rab Naḥman y volvió el muerto a tu tumba ¡y se puso el terreno en su lugar!

Pero rab Naḥman estuvo durante toda aquella mañana confuso y afligido y se dijo para sí mismo: “Causé a aquel justo un sufrimiento cuando lo confundí”, y cuando cayó la noche y se acostó en su cama, tuvo un sueño y vio en su sueño a aquel hombre que se levantaba de su tumba, en mitad de un campo de flores y estaba contento y, con orgullo, levantaba la bandera de la alegría recitando: “Dichoso el hombre que me escucha velando a mis puertas día tras día” (Prov 8, 34), es decir, afortunado el hombre que me escucha y vela en mi postigo día tras día. Y el significado de la palabra postigo es puertas de las sinagogas y de las escuelas. Y después de aquello se alegró rab Naḥman y le dio muchas gracias a Dios y supo que aquel hombre no había alcanzado otra cosa sino el respeto de rab Naḥman.

Esta leyenda que le sucedió a rab Naḥman bar Yiṣḥaq, ¡bendita sea su memoria!, está tomada del libro ‘Principio de la Sabiduría’, *Puerta de la Sabiduría*, capítulo tercero, su recuerdo permanezca entre nosotros, así sea.

Leyenda del rab Siridan, bendita sea su memoria

Leyenda que sucedió sobre el rab Siridan, ¡bendita sea su memoria! Que había en su época un juez de los judíos que era un hombre necio y cometía muchas faltas. La gente de la ciudad iba a contarle al rab Siridan, el mencionado, y le hacían saber los hechos de su juez. Y ocurrió en aquella ciudad que hubo una gran sequía y la lluvia no cayó sobre sus tierras en aquel año. Se levantó el rab mencionado y llamó la atención a

los judíos para que se calmaran y se reunieran en mitad del rezo para que el rab rezara con ellos e interpretara en presencia de toda la comunidad. Y así hicieron y se calmaron todos los judíos y se reunieron todos en el rezo y no faltó ninguno, incluso el juez mencionado fue al rezo con la gente. Cuando el rab se puso a interpretar a la comunidad y les recomendó que fueran a buscar la respuesta en sus acciones malvadas y cumplieran con los preceptos y los hechos buenos, se volvió el rab al juez y le dijo: “Que sepas que todo lo que nos sucede es por nuestro juez. En el orden del Zohar sagrado se dice ‘el cabeza de su pueblo debe ser justo y fuerte’”. Después de que acabara el rab su interpretación, se fue a su casa como de costumbre y, después de aquello, le dio alcance aquel juez en la puerta de su casa y le dijo: “¡Rabí, recuerda aquello que dijiste hoy! Pero tienes que saber que iban dirigidas a ti las palabras que dijiste de mí”, y le respondió el rab y le dijo: “Yo, mi juicio, está en manos de Dios, bendito sea, que no es el que está en tu mano. Y yo, mi alma y mi esencia están en su mano ¡pues en su mano están todas las almas y todas las criaturas!”. Entró el rab en su casa sin dejar ver su fatiga. Pensó para sí mismo y dijo: “¿Este juez oprimió tu mente haciendo cualquier cosa?”. Y, después de eso, se levantó y entró en su academia y compuso un orden de suertes y echó la suerte y salieron en la suerte las letras *pe'*, *yod*, *vav* y *mem* y no comprendía cuál era la interpretación de aquellas cuatro letras que le habían salido en su suerte, quedándose muy confundido.

Después de eso, se levantaron sus hijos pequeños y le dijeron: “Papá, ¿hasta cuándo vas a estar ayunando? ¿Por qué vemos en tu mano la confusión y te quedaste muy pensativo?”. Le rogaron y le convencieron para que les revelara el motivo de su confusión y el rab tomó en

consideración a sus hijos y les dijo: “Que sepáis que me ha venido una palabra en la suerte y no he sabido interpretarla”. Le dijeron: “Dínosla a nosotros, papá, y es posible que Dios la haga en nuestras mentes y te la digamos”. Y el rab les contestó y les dijo: “Que sepáis que es una suerte aramea sobre las cosas y me han salido cuatro letras que son *pe*, *yod*, *vav* y *mem* y no comprendo su significado”. Le contestaron: “Papá, que sepas que su interpretación es fácil. Son ‘se examinó y no hay salud’, es decir, que el pobre está próximo a romperse y no encuentra remedio”. Y cuando escuchó el rab el significado e interpretación de sus hijos pequeños, se alegró mucho y le levantó y comió y bebió. Dispuso aquella reunión para informar a la ciudad de la muerte de aquel juez malvado y liberó a la comunidad de su opresión.

Esta leyenda la escribió rabí Abraham Ḥalfon, bendita sea su memoria, que la había escuchado del pequeño rabí Yosef ben Samun en el año 1715.

Leyenda de rabí Neftalí ha-Zaqan

Leyenda que sucedió sobre rabí Neftalí ha-Zaqan, que escribió el siddur “Asociación de sabios” y que fue enterrado en la ciudad de Constantina cuando estaba yendo a Jerusalén. Y este rabí Neftalí era un sabio amable y estaba viviendo en la ciudad de Dimián, que es una ciudad de Frankfurt grande y famosa. Estaba aquejado de la enfermedad amarilla y negra y estaba inmóvil por ella porque le hacía sufrir mucho en sus articulaciones. Siempre le estaban saliendo ampollas en su carne y encima de las ampollas se ponía ropas del rey con adornos de oro. Era su cama como las camas de los reyes, con incrustaciones de plata y oro, pero... no podía dormir encima de ella por su enfermedad sino que, por la mañana y

por la noche, se ponía a leer y cuando le venía el sueño se dormía así con sus cosas en su sitio y no se levantaba para irse a su cama.

Este rabí era un gran piadoso y noble y daba mucho dinero y se quedaba en su casa sin moverse, rodeado de plata oro como los reyes. Como sufría de las articulaciones, se le ocurrió una idea y muchas veces se levantaba, cogía su caballo, lo montaba y salía al monte a dar una vuelta para despejarse una hora o dos, mitigándosele así un poco su enfermedad. Sucedió que, un día que lo había dejado postrado la enfermedad, se montó en su caballo y salió a dar una vuelta. Y cerca de esta ciudad, Dimián, que es la ciudad de Frankfurt, había allí un bosque enorme, todo él lleno de árboles. Cuando entró al bosque a darse una vuelta caminando entre los árboles, se perdió por el camino y no supo dónde ir de lo aturdido que estaba por la enfermedad que tenía y siguió andando hasta las tinieblas del mundo y cayó la noche. Entonces se sintió morir, precipitándose sobre él su enfermedad, y se encontró a sí mismo perdido en el camino y no supo por dónde regresar a su ciudad. Se perdió en mitad de aquel gran bosque y cuando estaba caminando perdido, vio en frente suya una casa pequeña de la guardia del bosque y caminó hasta que llegó a aquella casa. Se bajó de encima de su caballo y entró. Vio la casa iluminada y a los de la casa con vestidos del rey, una cama con incrustaciones de cosas caras como las camas de los palacios de los reyes. Entonces entró e inmediatamente reconoció la mujer del guardia que él era el rab de los judíos de Frankfurt. Se levantó, lo saludó y le dijo: “¡Señor! ¿Qué te trajo a este lugar solo sin que nadie esté contigo acompañándote?”. Le respondió: “¡No me preguntes! Porque salí a dar una vuelta con un amigo mío y se quedó descansando delante del bosque

y yo, que estaba viendo el bosque, me perdí caminando y caminando y cayó la noche y no supe por dónde volver ni cómo llegar a mi casa. Y han pasado más de tres horas desde que me perdí. Habrá para ti un regalo y plata si me dejas pasar la noche aquí hasta por la mañana”. Le dijo: “Yo estoy dispuesta a servirte y todo lo que ordenes lo cumpliré con mi cabeza y mis ojos pero, mi señor, en este momento no puedo tomar decisiones en esta casa porque hoy salió nuestro señor, el César, él y todos los nobles del estado y todos los ministros a cazar en este bosque y quieren pasar la noche en esta casa”. Y vio a lo lejos su cama y se la habían preparado al César, “y ¡quién sabe si por la noche no me echarían de la casa hasta a mí!”...

Ella siguió hablando con él con estas palabras y vino el César y con él los de su casa y todo su acompañamiento. Estaba muy decepcionado aquella mañana porque no había caído nada en la trampa y había sido suya la idea. Y en su entrada a la casa dijo a los que lo seguían: “¡Traedlo todo!”. Le respondieron: “Mi señor, todos los bienes se presentan delante de nuestro dueño el César”. Cuando acabó, entró al centro de la casa y vio a la mujer que seguía hablando con rabí Neftalí. Gritó el César a rabí Neftalí diciéndole: “¿Quién te manda entrar en esta casa?”. Creció la agitación entre la gente que estaba con él y les dijo: “lo metisteis en la casa y estáis bajo mi protección, ¿cómo dejasteis al judío entrar en mi casa?”. Se callaron y no contestaron. Dijo el César: “Vamos, ¡sacad a este judío de delante de mí!”. Y sucedió que, inmediatamente, agarraron a rabí Neftalí sacándolo fuera de la casa y cuando vio la mujer que a rabí Nefatlí le asolaba una gran pena, se puso delante del César y le dijo:

“Mi señor, te pido por favor que reconsideres tu idea. Que sepas que aquel judío es el gran rab de Frankfurt”. Cuando escuchó el César que aquel era el rab de Frankfurt, se alivió su enfado y se calmó su razón por la falta que había habido en él y les dijo: “Id, ayudadlo y traedlo ante mí”. Y cuando llegó ante él, le preguntó el César: “¿Quién eres?”. Le dijo: “Mi señor, soy tu sirviente, rabí Neftalí, el rabino de la ciudad”. Le dijo el príncipe: “Que sepas que yo, normalmente, te hubiera juzgado con la muerte porque entraste en mi casa sin permiso. Pero entonces escuché y supe que eres un hombre grande y poderoso. Te perdono por lo que hiciste con una condición: que me contestes a todo lo que yo te pregunte”. Le dijo rabí Neftalí: “Mi señor, pregunta a tu siervo, que Dios me hará saber y te lo contestaré como se debe, sirviéndote y obedeciéndote con todo mi corazón”. Le dijo el César: “¿Cuál es el motivo por el que matasteis a Jesús? Que sepa que hubo judíos que aceptaron, escribieron y dieron la respuesta y yo no me retiraré sin una. Quiero escuchar de ti la respuesta correcta que acepta la razón”. Le dijo el rab Neftalí: “Mi señor, empezaste siendo condescendiente conmigo y me libraste de la muerte. Sigue siendo condescendiente esta vez y dame tres días para que piense porque ésta es una gran pregunta y es algo de nuestros antepasados y han pasado mi quinientos años. Y después de tres días, gracias a Dios, te daré, mi señor, una respuesta que te maraville”. El César le dio el plazo que pedía y ordenó que lo llevaran a un gran lecho y que lo prepararan bien, llenándolo de comida y bebida y lo vigilaran para que no saliera. Ansió que lo ayudaran pero nadie fue a liberarlo. Y, después de aquello, entró el César en su casa y el rab entró en la suya.

Estuvo el rab toda la noche llorando y suplicándole a Dios diciendo: “Señor, muéstrame qué le respondo al César. Que si me daña no temo por mi alma pero no a los hijos de Israel que están perplejos, que se queden en sus casas con el César”. Y así estuvo suplicando toda la noche hasta que amaneció y se levantó el César del sueño. Quiso entrar al lugar y se puso ante rabí Neftalí y le dijo éste: “Mi señor, quiero preguntarte una cuestión por la que se preguntó, uno tras otro y qué dirá tu respuesta, ¡quiero ver tu gran respuesta!”. Le dijo el César: “Dime cuál es la pregunta y yo veré cuál es su respuesta”. Le dijo rab Neftalí: “Había un hombre de una buena familia y de gran importancia y era muy rico, pero era injusto en su razón. Se decía de él que quería reinar sobre la gente y tomar el trono del reino y gobernar sobre las criaturas diciendo: “Me haré con un reino importante”. Los reunió con él para tomar el poder y así fue haciendo con la gente hasta que llegó al rey lo cogió y lo metió en la cárcel. Los jueces se consultaron cuál sería la sentencia y cada uno dijo: “La sentencia será que esté atado durante toda su vida”, “Se le sentenciará con la expulsión de la ciudad”, “Se le sentenciará con un gran castigo”. Pero, señor, si este suceso hubiera sido bajo tu juicio, ¿cuál hubiera sido tu sentencia?”. Le dijo el César al rab Neftalí: “Yo te sentencio con la muerte aunque la sentencia se sabe porque todo el que esté dispuesto a quitarme el trono será castigado con la muerte”. Le dijo rabí Neftalí al César: “Mi señor, la respuesta que quieres que te dé sobre tu cuestión, viste que salió de tu boca. Porque Jesús era injusto y se engrandeció su alma y dijo que quería gobernar sobre la tierra, toda ella. Y no fue correcto nada en su mano. Por esto fue por lo que nuestros antepasados lo sentenciaron con la muerte e hicieron colgarlo para que toda la gente viera, toda, que lo habían juzgado

VOLUMEN II: EDICIÓN Y TRADUCCIÓN

con la verdad”. Se alegró el rey por su respuesta y fue benévolo con rabí Nefatlí y lo mandó a su casa con un gran favor y una gran dignidad.

Esta leyenda la contó rabí Yehuda Leib Aškanžī a rabí Abraham Ḥalfon en el año 5540.

Leyenda del apóstata y rabí Neftalí ha-Zaqan

Sucedió otra leyenda a rabí Neftalí, el mencionado que, un día, aturdido por su enfermedad, salió a dar una vuelta por el monte. Y cuando estaba en el camino, cayó sobre él un ladrón cargado con un arma y, agarrándolo con fuerza, lo despojó de todo lo que tenía y quiso matarlo. Le dijo rabí Neftalí: “Te ruego que te alejes de mí un poco hasta que haya rezado a Dios y después me matas”. El ladrón contestó: “¡Vamos, no reces ahora!” y se detuvo ante rabí Neftalí y éste se puso a rezar y a leer el *vidduy* y el ladrón se quedó esperándolo hasta que lo acabó. Pero... en aquel momento, el ladrón sintió en su espíritu que su cuerpo se transformaba y se convertía en otra clase. Se puso delante de rabí Neftalí y dijo: “Dado que eres un hombre bueno, íntegro y un gran sabio, veo que mi alma se ha transformado y te quiero con un gran amor y mi corazón está lleno de misericordia por ti. Pero te digo que yo era judío y me volví apóstata y ando vagando por el mundo sin cumplir nada. Y hoy, me puse ante ti, te robé y quise matarte para hacer enfadar a mi Creador y ahora, en este momento, me volví otro hombre, otro cuerpo y otro corazón. Quiero volver a Dios y arrepentirme pero dime, enséñame cómo hago para estar completamente arrepentido, es decir, que vuelva con la respuesta correcta y sea honrado para el mundo venidero”. Y le dijo rabí Neftalí: “Yo te enseño y te muestro cómo hacer y serás honrado para Dios en el mundo

venidero. Si no fuiste bueno, yo te daré mi verdad”. Rabí Neftalí le juró que lo que había dicho era verdad. Le devolvió el ladrón a rabí Neftalí todas las cosas que le había cogido y se fueron juntos a la ciudad. Cuando llegaron a casa de rabí Neftalí, se saco el ladrón las cosas de su bolsillo y se las dio a rabí Neftalí que entraba en su casa y se fue el ladrón con su alma. Cuando cayó la noche, se levantó el ladrón y se fue a la casa de rabí Neftalí en la oscuridad para que no viera nadie que él conocía a un apóstata y cómo iba a la casa del rab. Entró delante de rabí Neftalí y le dijo: “Vine a tu para que me enseñes cómo hacer”. Le dijo rabí Neftalí: “Dime, ¿cuáles son los malos actos que hiciste?”. Le dijo: “¡Déjame recordar y te lo contaré! No sea que te cuente el mal acto que no hice”. Le dijo rabí Neftalí: “No temas. Yo te cuento la solución, una cuestión ligera y es que, de hoy en adelante, no se te ocurra comer en días laborables sino pan y agua y no comerás otra cosa. Y en los sábados y las fiestas, come un poco de pan y bebe un poco de bebida. Y, desde hoy, ponte los *tefilim* sobre tu cabeza y todos los días ve al baño ritual y lee el libro de los Salmos. Hazlo así como te he dicho durante seis años y estarás en paz con Dios, el Grande, bendito sea, él aceptará tu arrepentimiento”. Se alegró el apóstata y se fue haciendo como le había dicho rabí Neftalí. Pero duró así cuatro años y murió sin completar los seis. Después de que muriera, a los treinta días, ocurrió que una noche que estaba rabí Neftalí en su casa escuchó que llamaban a la puerta. Salió su criado y dijo: “¿Quién está en la puerta?” y escuchó a uno que preguntaba diciendo: “¿Por qué preguntas mi nombre?”. Le dijo el criado: “No quieres decirme quién eres, no te abro la puerta”. Y entró y lo dejó. Después de esto, escuchó rabí Neftalí el golpe sobre la puerta y no quiso contestar y no quiso rabí Neftalí abrir la

puerta y siguió leyendo. Pero... después de un momento, levantó sus ojos rabí Neftalí y se encontró al hombre parado delante de él. Se asustó rabí Neftalí y dijo: “¿Por dónde entraste aquí? Porque todas las puertas están cerradas. Y le preguntó: “¿Quién eres tú?”. Le dijo el hombre: “Yo soy aquel apóstata que me dijiste que si escuchaba tus palabras, sería honrado para el mundo venidero. Ahora, he muerto y a los treinta días no vi esto”. Y rabí Neftalí recordó porque se le había borrado esto de su mente y, después de recordar, le dijo: “Quédate aferrado a mi palabra pero hazme saber con certeza si hiciste como te dije”. Se rio aquel apóstata u le dijo: “Que sepas que hice como me dijiste cuatro años pero abandoné tu lugar por uno mejor y sin haber completado los seis años, he alcanzado más. Y ahora, vine a ti para anunciarte que diste más lo que tienes porque traje mi respuesta sobre tu mano. Y está escrito ‘que los confundidos serán honrados por unas manos buenas’. Y ahora que fui bueno por tu mano, decidí venir aquí”. Y Dios, bendito sea, es bueno con todo Israel. Amén. Así sea.

Leyenda en los tiempos de rabí Yişhaq Nili, bendita sea su memoria

Leyenda que sucedió en la ciudad de Hamburgo, la gran ciudad, que en ella había en aquel tiempo más de veinte mil dueños de casas, es decir, veinte mil familias. Y en ella había setenta jueces y estaban divididos en siete grupos y cada grupo tenía diez jueces. Y por cada diez de ellos había uno grande que rivalizaba en orgullo con los otros. Y estaba el rabí Yişhaq Nili, ¡bendita sea su memoria! Que era el rab más grande de todos ellos. Y aquello era en el año 5562 (1792). Cuando les llegaba un juicio difícil, se les reunía a todos ellos delante del rabí Yişhaq y lo juzgaban bajo su

liderazgo. Y delante de la ciudad de Hamburgo, había una pequeña ciudad en la que no había judíos, excepto uno, que vivía con su familia y con cuatro de la gente que lo servía. Era el propietario de una fábrica de bebidas y de algodón. Se dedicaba a vender la bebida que compraban de este servicio en aquella tienda y había con él un matarife que le sacrificaba los patos, los carneros y las gallinas. Un día, fue un juez y visitó la casa del judío y vio que el matarife, todo el tiempo que sacrificaba, se ponía a llorar y después se ponía a reírse y actuaba como un loco y después sacrificaba. Y el juez, cuando vio aquello, le dijo al dueño de la casa: “Que sepas que está prohibido que se coma el sacrificio de mano de este matarife, porque está loco y esta disminuida su razón. Es posible que no tenga juicio suficiente y puede que escoja la vaca y no la entregue en condiciones”. Le respondió el judío al juez y le dijo: “Sé benévolo conmigo, mi señor, para decirte que éste es un gran matarife y es posible que no conozcas su valor”. Y después fue aquel juez a la ciudad de Hamburgo e informó al rab Yişhaq de los actos de aquel matarife y envió el rab Yişhaq traer al matarife y preguntar a los jueces del sacrificio. No le respondió ni una palabra en la lengua santa ni tampoco en la lengua de Aşkenaz. El rab Yişhaq lo sentenció a que no siguiera sacrificando para nadie y le dijo: “Está prohibido que se coma de tu sacrificio”. Y le respondió aquel matarife: “Que sepas, mi señor, que tengo una mujer e hijos muy pequeños y que no tengo otro oficio para servir y mantenerlos. Y como se me anule el sacrificio, pereceremos todos por el hambre”. Le respondió el rab Yişhaq: “Ve, búscate cualquier otro empleo y cuando llegue la matanza, no continúes sacrificando”.

Era aquella mañana la del tercer día de Tišri, la mañana del gran ayuno, y el matarife se puso delante del rab y le dijo: “Enhorabuena, mi señor, no continuaré sacrificando”, y se fue. Sucedió que aquella noche, cuando el rab Yišhaq estaba durmiendo, le vino uno en sueños y le dijo: “Para comenzar, levántate y ve a aquel matarife al que prohibiste el sacrificio y pídele perdón ¡y ruégale que sea benévolo contigo!”. Y cuando se levantó el rab por la mañana dijo: “No voy a hacer le caso al sueño porque las palabras del sueño no tienen valor”. Y la noche de la Expiación, el rab Yišhaq estaba durmiendo y le volvió a ir aquel hombre en sueños y le dijo: “Para comenzar, ve a aquel matarife y pídele perdón para que sea benévolo contigo ¡como te dije!”. Se levantó el rab Yišhaq la mañana de la Expiación y no le hizo caso al sueño. Se puso sus cosas y se fue al rezo y estuvo rezando. Cuando llegaron a la oración adicional, se ocupó el rab Yišhaq de la respuesta para hacer el *Seder ha-Aboda* y, cuando llegó el rab a las palabras ‘los sacerdotes y el pueblo... bajó a él el sueño y se durmió’... y, cuando se acostó, vino aquel hombre de los sueños y dijo: “Para comenzar, ve tú y setenta jueces que haya por debajo de ti y pedidle a aquel matarife que sea benévolo con vosotros y, si no vais, que sepas ¡que no continuarás viendo mi rostro!”. En aquel momento, se despertó el rab del sueño y estuvo pensando cómo hacer. Después reunió a los jueces, a todos, y les contó todo lo que le había pasado. Fueron a él todos los jueces y los maestros, todos, y le dijeron: “Para comenzar, vayamos todos nosotros y nos disculparemos con él y le pediremos perdón”. Se pondrían de acuerdo entre ellos para ir cada uno a su casa con la excusa de que aquella noche era la salida de la expiación e informarían a sus casas. Y después de que montaran todos, irían a él

aquella noche. Y así fue. Después de que fueran e informaran a sus casas, se reunieron todos y montaron y se fueron a aquella ciudad en la que estaba viviendo el judío y llegaron a ella cerca de la mañana. Se hospedaron en casa del dueño de la fábrica de bebida y les hizo una gran bienvenida y honor. Se quedaron aquella mañana descansando. Y aquella mañana era el día de la reunión y cuando estaba cercano el momento de la salida del Sabbat, dijeron al dueño de la casa que fuera y trajera a aquel matarife que había en su casa. Y les contestó: “Sabed, mis señores, que ya no está en esta ciudad porque se fue a una aldea cercana a nosotros para servir y mantener la vida de su familia. Se fue con el Sabbat y llevaba en su mano un carnero y lo sacrificará y hará con él su Sabbat. Y ésta es su costumbre siempre, que todas las noches del Sabbat sacrifica un carnero”.

Enmudecieron. Y después de que se ocultara el sol y rezaran, después de completar el rezo, volvieron diciéndole al dueño de la casa: “Ve y trae a aquel matarife loco para que pase la noche con nosotros”. Y se levantó el dueño de la casa y fue y lo trajo y se quedó con ellos pasando la noche. Siguió el rab Yişhaq hablando sobre las obras y los hechos buenos para ver si el matarife respondía a alguna de las palabras de los sabios. Y el matarife no respondía nada, sólo escuchaba y se callaba. Acabaron así el Sabbat juntos hasta la una de la noche. Se levantó el rab Yişhaq y le dijo: “¿Qué hicimos viniendo? ¡Ahora la gente de la ciudad nos señalará y dirán que tuvimos en cuenta las palabras de un sueño! Y caerá sobre nosotros una gran vergüenza”. Acordaron entre ellos que, a la mañana siguiente después del rezo, lo llevarían al rab Yişhaq a un lugar oculto para hacerle una prohibición para que le revelara qué sabía leer y para revelarles sobre los preceptos que estaba cumpliendo. Y así sucedió, por la

VOLUMEN II: EDICIÓN Y TRADUCCIÓN

mañana después del rezo matinal, se despertó el rab Yishaq y fue con él a un lugar escondido sin que estuviera con ellos ningún otro. Y el rab Yishaq invirtió sobre él la prohibición y lo obligó para que le revelara la verdad. Le contestó el matarife diciéndole: “Que sepas, mi señor, que todos mis hechos no los conocía nadie, sólo yo y mi mujer. Y entonces me hiciste una prohibición y ahora te lo revelo y muero porque no tengo que recibir nada y te recomiendo que consideres a mi mujer y a mis hijos. Ahora te hago saber sobre mis hechos y mi vida que yo, cada día, recito con el profeta Elías en el lugar fulano debajo del árbol fulano. Y todo lo que leemos, lo escribimos bajo aquel árbol”. Y cuando el matarife acabó estas palabras, cayó muerto y dejó a los vivos de Israel. Y el rab Yiṣḥaq envió mensajeros y cavaron bajo aquel árbol y encontraron unos cuantos escritos sin numeración. Pero no podían comprenderlos y no entendían su significado. Y entre todos encontraron un escrito y sobre las primeras hojas letras *alef, lamed, pe* que tenía cuarenta hojas. Encontraron escrito que desde la época de Yehošu‘a ben Nuna, discípulo de Moše, nuestro maestro, sobre él sea la paz, no habían sido reveladas estas palabras sino a aquel matarife. Y encontraron escrito que él era el destello de Yehošu‘a ben Nuna. Y por eso encontraron escrito el nombre de aquel *siddur*: Secretos de Fidelidad y sus páginas. Y parecía un *siddur* grande y maravilloso.

Esta leyenda fue encontrada escrita con grafía de mano de rabí Abraham Ḥalfun, ¡descanse en paz! Que dijo que lo había escuchado de rabí Moše ha-Išraelí, ¡bendita sea su memoria!

Leyenda del discípulo del maestro al-Hari, bendita sea su memoria

En los tiempos del maestro al-Hari, ¡bendita sea su memoria! fue a él un discípulo sabio y le pidió que le diera respuesta y consejo (recomendación) para el país al que quería ir a visitar y el rab le escribió la respuesta y le dijo: “Yo te anuncio que en aquella ciudad a la que vas, escribió para ti Dios tu casamiento”. Y el discípulo besó las manos del rab, cogió la respuesta y se fue a aquella ciudad. Y lo recibió la gente de la ciudad con gran honor y le hizo un gran recibimiento la congregación. Al sabio lo recibió uno de los hombres de la ciudad de la multitud, pidiéndole que se casara con su hija y le dio grandes bienes y muchas provisiones y platería. Duró el casamiento tres meses y murió su mujer. Y heredó de su mujer muchas propiedades y después regresó a su ciudad, que era la ciudad del rab al-Hari, ¡bendita sea su memoria!. A su llegada fue a visitar al rab, ¡bendita sea su memoria! Y le dijo el rab: “Que sepas que la mujer que tomaste era un hombre con otra apariencia. Y fue este amigo fulano que estaba contigo y que cogió todos tus bienes en vano. Y por el hecho de la pena y el pecado que tuviste durante tres meses, fuiste recompensado para pasar tres meses con la alegría del casamiento. Y por los bienes que te cogió en vano aquel heredó toda la herencia que cogiste”.

En aquel momento, respondieron los discípulos del rab al-Hari ¡bendita sea su memoria!: “Bendito seas Dios, y grande es el discurso y sagrados sus ojos que observan todos los caminos de los hombres para dar a todos y cada uno su recompensa”.

*Leyendas de los Justos**Libro cuarto**Leyenda de la muchacha judía*

Leyenda que sucedió en la ciudad de Fez, donde había un gran rey que tenía el palacio más glorioso de todos los palacios reales. Y había en un lado de este palacio una fuente de agua corriente. Un día, salieron las muchachas de la ciudad para hacer las labores domésticas y para dar una vuelta por las afueras. Les acompañaba una muchacha judía muy bella. Su belleza era tal que no tenía comparación con la de las otras muchachas. Mientras estas muchachas estaban paseando, vio el rey a aquella muchacha judía y se prendó su corazón de ella y envió a sus criados a que la trajeran a su presencia. Le preguntó a ella quién era y le respondió: “Yo soy judía y mi padre es un judío pobre”. Le dijo a ella: “¿Con qué os alimenta vuestro padre?” Le dijo ella: “Papá es un hombre desgraciado y la mayoría de los alimentos que comemos son verdura”. El rey se quedó pasmado ante tanta belleza y la luz de su rostro y le dijo: “¿No te gustaría volverte reina y vestir seda y lino y piedras preciosas de las que llevan la reinas? Me gustaría tomarte como esposa y yo seré tu marido”. Y le respondió la muchacha al rey y le dijo: “¿Cómo puede ser eso? Tú eres un gran rey sobre Fez y yo soy una judía, ¡y esto no es posible porque sería una gran vergüenza!”. Le dijo el rey: “En ese caso la vergüenza sería de la gente y no de la realeza”. Le respondió la muchacha y le dijo tres palabras en lengua santa: “¡El fuego y no la vergüenza!” cuya interpretación en árabe es “El fuego y no la vergüenza”, pero cuando dijo aquellas palabras en lengua santa él no las comprendió. Volvió a ir a ella y le suplicó y ella

le contestó: “¡El fuego y no la vergüenza!”. Como seguía sin entender su significado, la bajó con sus mujeres para que la retuvieran y ella no quería permanecer con él. Fueron durante cuarenta días a visitarla y ella no les miraba a la cara y a todo el que le decía: “¿No deseas tomar al rey?”, ella respondía: “El fuego y no la vergüenza”, y el rey tenía miedo de ella y le dijo: “¡Estoy considerando someterte a un gran castigo y arrojarte al fuego!”. Y ella le respondió: “¡El fuego y no la vergüenza! No tengo prisa, hazme como dijiste”. Ordenó el rey que encendieran un horno de cal y sucedió que sus criados encendieron un gran horno de fuego flameante. abrasador. Y le dijo el rey a la muchacha: “Reflexiona, chiquilla, sobre tu postura y contempla este fuego impresionante. Y si me tomas y me dejaras hacerte reina, vivir en la opulencia y que te sirvieses, si aceptaras, no consideraría quemarte en este fuego”. Le dijo ella a él: “Dame mi ropa, la que llevaba puesta en la mañana en la que me apresaste”. Cogió su ropa y se la puso. Y le dio todas las cosas caras con las que la había vestido el rey. Volvió su cara y se dirigió ante aquel horno de fuego llameando, saltó y se arrojó al fuego y se abrasó.

Entonces el rey se enfureció y perdió los estribos y se sintió muy defraudado. Soñó con ella y con su figura que no tenía parangón en hermosura ni belleza. Convocó a sus consejeros y les dijo: “Explicadme el significado de las palabras que decía la muchacha: ‘¡el fuego y no la vergüenza!’”. Y no había nadie de entre todos sus sabios que comprendiera estas palabras. Y le dijeron: “Nuestro señor, estas palabras son en lengua santa y no las comprenden sino los judíos y ellos son los que pueden explicártelas, aunque los que le enseñaron estas palabras no se quedarán para ti y no te obedecerán y le encomendaron que se arrojara al

VOLUMEN II: EDICIÓN Y TRADUCCIÓN

fuego antes de que la tomaras. Y por este motivo nos odian”. Mandó cartas el rey y se dirigió a los más grandes judíos y les pidió que le interpretaran el significado de las palabras: ¡El fuego y no la vergüenza! Y les dijo: “¡Si no las interpretáis para mí correctamente no dejaré a ningún judío vivo en mi ciudad!”. Se asombraron los judíos y no supieron qué decirle y le pidieron un plazo de tres días para reflexionar y ofrecerle la respuesta y el rey les concedió el plazo que pedían. Después se reunieron los judíos, todos, en la oración, se pusieron a rezar y suplicaron al Dios de los Cielos que les indicara qué responderle al rey.

Había allí un sabio, un hombre mayor que, una vez que había crecido y envejecido, había nombrado a su hijo en su lugar. El muchacho era obediente con su padre y no hacía nada sin la aprobación de su padre y de su madre. Cuando se hizo pública esta decisión, él se calló y no quiso informar a su padre, temiendo que le hiciera un desprecio y le defraudase. El segundo día del plazo, entró el muchacho corriendo y tomó el *siddur* del rezo de la casa en la que estaba su padre y salió corriendo sin decirle nada. Cuando vio el padre aquello, que su hijo había entrado y había salido corriendo sin decirle ni una palabra, se quedó muy confundido y le dijo a su mujer: “¿Qué le pasa al muchacho? Llámame ahora mismo”. A su llegada le preguntó: “¿Qué te pasa, hijo mío?, Que entraste trastocado y tu semblante está cambiado y saliste corriendo ¡sin decirme nada! Hazme saber qué te pasa que estoy viendo en tu cara confusión”. El muchacho se calló. Su padre le insistió para ver qué ocurría allí y el niño le manifestó a su padre el decreto real. Le dijo: “Ve tú, hijo mío, a casa del rey y dile ‘¡Mi señor!, sabemos de nuestra capacidad de interpretar las palabras que nos dijiste, pero tenemos a un hombre mayor y anciano que está en casa y

no puede salir y ha servido a todos los judíos sesenta años. Y si pides que lo traigan sobre la silla, interpretará tu petición”. El muchacho, cuando escuchó aquellas palabras de su padre, inmediatamente salió e informó a todos los judíos de todo lo que le había dicho su padre. Le dijeron los más grandes judíos: “Ve y díselo al rey tal cual te ha dicho tu padre”, pero se levantaron otros y dijeron: “¡No! No vayas a informar sobre estas palabras porque, aunque aquel sea un hombre grande y no queremos cansarlo”. Después salieron algunos para informar al rey de todo lo que había dicho el anciano. Así fue y cuando escuchó el rey sus palabras se rio de ellos y mandó a uno de sus acompañantes a casa del anciano y le dijeron: “Te dice el rey que nos des la interpretación de las palabras que te pidió del judío”. Y le respondió el anciano al acompañante del rey y le dijo: “Un secreto como éste no es posible que se lo diga a nadie, he de decírselo yo a él”. Y regresó el sirviente y le hizo saber al rey lo que había dicho el anciano. Ordenó el rey la presencia del anciano en su casa. Se levantó el sabio, asintió con su cabeza y se vistió con sus mejores ropas y le hizo llegar el siervo en presencia del rey que lo recibió con una buena recepción. Vio que era un anciano sabio, digno de respeto y reverencia. Le hizo un honor y ordenó a sus sirvientes que lo llevaran a un lugar solo para que se quedara aislado. Una vez aislado el sabio, fue al rey hasta el anciano y el anciano, después de darle el saludo para la reina, le preguntó: “Se te ha traído para que me interpretes qué significan las palabras ‘el fuego y no la vergüenza’”. Y le contestó: “Todo lo que me pida mi señor, el rey, se lo explicaré pero que sepas, mi señor el rey, que hoy vine en presencia de esta gran audiencia y me viste con los ojos y yo soy un hombre mayor. Y entonces al día siguiente, si Dios quiere, se te contestará

y he aquí que la respuesta te la dará el Dios, bendito sea, y si esta respuesta te resulta extraña y no te sorprende, júzgame lo que te parezca conveniente”. Le contestó el rey y le dijo: “Vale, descansa hoy”. Y así pasó el anciano aquella mañana y la noche. Y a la mañana siguiente entró el rey donde estaba él y le dijo: “Dame la interpretación de las palabras”. Le dijo: “Sepa el rey que nos quedan dos días para nuestra fiesta y el día de la fiesta será más oportuno y será más apropiado para que yo interprete para mi señor la respuesta”. El rey accedió y le dijo: “Así sea”. Y fue que, en el tercer día, le dijo el anciano al rey: “Ordena a tal ciudad que hagan tres vasijas de cristal y que las presenten a lo largo de diez días”. El rey ordenó y presentaron las vasijas en diez días y las llevaron ante el anciano. Le dijo el anciano al rey: “Ahora, mi señor, quiero un lugar reservado donde no entre nadie con nosotros”. Ordenó el rey que saliera todo el mundo y cerró la puerta y el rey y el sabio pudieron quedarse solos junto con las vasijas. Y le dijo el rey: “Dame la interpretación de las tres palabras que te pedí para que las explicaras y son: “el fuego y no la vergüenza”, y le respondió el anciano: “Mi señor, el significado de *el fuego y no la vergüenza* era que la muchacha te dijo que, aunque la quemaras en el fuego, no te tomaría debido a que tú eres de una religión y ella es de su religión y significan sus palabras el fuego y la vergüenza, quiere decir que ella prefirió que tú la quemaras en el fuego en este mundo a que se le pagara con vergüenza en el mundo venidero. Y si te tomaba la perseguiría una gran vergüenza y un castigo sin par, ¿ves ahora que no te oculto nada que no estuviera a la vista? Tráeme un tintero, un cálamo y un cuaderno”. Entonces le trajo el rey todo lo que le pidió. Lo puso en la mano del anciano y cogió el cuaderno y escribió en él “*nombre santo*” y

puso el cuaderno sobre la primera vasija de las tres que había en frente de ellos. Una vez que acercó el cuaderno a la vasija salió de ella el profeta del Islam y le dijo el anciano: “Habla con el rey”. Giró su cara el profeta y habló con el rey y le dijo: “Yo soy vuestro profeta y vosotros distinguís mis palabras que escribí para vosotros en mi libro el Corán para que no os confundieran con los judíos y no os desviarais y vosotros habéis estado castigándolos. Que sepáis que ellos son grandes en la casa de Dios, alabado sea. Y si hacéis este reproche es que merecéis el castigo finalmente”. El rey se asombró con estas palabras, sintió miedo y dijo: “¡Profeta de Dios, estamos arrepentidos y te pedimos, por favor, que pidas por nosotros a Dios, alabado sea, que nos perdone y nos libre de nuestro pecado!”. Y después de aquello pensó diciendo el profeta: “Los judíos son compañeros de la verdad y su ley es cierta y Moisés es su profeta verdadero. Rechazad estar confusos con los judíos y no los castigéis más”. Y, después de aquello, el anciano quitó el cuaderno de encima de la vasija y volvió el profeta a su lugar. El anciano escribió en otro cuaderno y lo puso encima de la segunda vasija y salió de ella Jesús, el mesías de los cristianos y habló con él como había hecho el primero. Y después escribió otra hoja y la puso encima de la tercera vasija y salió de ella la muchacha judía que había sido quemada por decreto real. Estaba vestida con gloriosas ropas y el perfume era como el del jardín del Paraíso. Cuando vio al rey, le dijo: “Piensa porqué me quemaste, malvado, insensato. Que sepas que en el momento que salió mi alma, me recibió nuestra madre Sara y esta su hija Raquel y me llevaron en mitad del Paraíso con ellas”.

Y después de aquello dijo el rey al anciano: “¡Te pido, mi señor, que me dejes a esta muchacha y que no vuelva a su lugar!”. Y le contestó el anciano: “¡Eso no es posible!”. Y quitó la hoja de encima de la vasija y volvió la muchacha a su lugar. Después dijo el rey al anciano: “Ahora fui testigo de que vuestra ley es verdadera y que vosotros sois los apartados de nuestra ciudad”. Le dijo el anciano: “Éste es nuestro pecado”. Después le dijo el rey al anciano: “¿Por qué no te quedas en mi casa haciéndome creyente para que yo sea de vosotros finalmente?”. Y se quedó el anciano en casa del rey y le enseñó las verdades de la religión y sus preceptos hasta que vio el anciano que entendía todo el significado de las verdades de la religión y el camino recto. Y, cuando aprendió el rey, el anciano pudo volver a su rutina. El rey le prohibió volver hasta que no le diera alguna garantía y le dijo: “Yo te garantizo que vivirás en el Paraíso después de tu muerte”. Y se lo aseguró al rey y lo mandó volver a su lugar. Desde aquel momento, el rey miró a los judíos con ojos de misericordia y no los castigó nunca. Y cuando había un judío y un musulmán que estaban en pleito en su presencia, pensaba bien lo que veía y al judío se le hacía justicia. Por eso, cuando fueron ante él los judíos y los cristianos, sentenciaron saliendo los judíos con la verdad. Hizo este hecho en los caminos de la justicia y la bondad, alargándose los años de su trono. Murió en su lecho con integridad, tranquilo y permaneció su historia recordándose entre los mejores reyes.

Leyenda del rab Amram, bendita sea su memoria

Leyenda que sucedió sobre el rab Amram, ¡bendita sea su memoria! de la ciudad de Mayenza que estaba sobre el río Rin. El rab mencionado fue

a la ciudad de Polonia para construir en ella una gran academia y vivió en ella muchos años. Y conforme se hizo mayor, se volvió un hombre anciano y les ordenó a sus discípulos diciendo: “La gracia y el servicio que prestáis conmigo es que, cuando muera, me hagáis llegar a mi ciudad y me enterréis con mis antepasados en Mayenza”. Y le respondieron sus discípulos: “¿Cómo podemos aceptar ese encargo? Aunque sepas que no podemos, te haremos llegar a la ciudad mencionada por el miedo que tenemos, y es posible que haya para nosotros una vivienda”. Les dijo: “Cuando muera, lavadme y cubridme y metedme en una caja y poned la caja en mitad de un arca pequeña e id y arrojad el arca al mar hasta mi ciudad”. Le contestaron: “De acuerdo, nuestro señor, haremos lo que nos encargas”. Después de unos días, murió el rab Amram, ¡bendita sea su memoria! Y tras de la oración fúnebre de rigor se levantaron los discípulos e hicieron como les había encargado, lo pusieron en una caja y pusieron la caja en mitad de un arca pequeña en el mar. Y una vez que pusieron la caja se quedó el arca alejándose y se fueron sus ojos y se quedaron asombrados y maravillados. Después de unos días, llegó el arca a la ciudad de Mayenza que era la ciudad del rab Amram. Cuando la vieron los del pueblo y los marineros de la ciudad se asombraron mucho y dijeron: “¡Poder de Dios!”. Este arca entró al puerto de la ciudad corriendo sin que hubiera ningún capitán transportándola ni ningún marinero ¿y no había en ella ninguna vela ni remos? Vieron que en ella había una caja y dijeron que ¡esta caja tenía que ser de un rico con propiedades! Se acercaron a la orilla, alargaron su mano para retenerla y coger la caja que había en ella. Sin embargo, cuando alargaron su mano, el arca volvió y entró al mar y no pudieron retenerla. Probaron a embarcarse

VOLUMEN II: EDICIÓN Y TRADUCCIÓN

con sus arcas y vieron que aquella arca huía y que había un genio porque no podían ni conseguían darle alcance. Y cuando volvían a su camino, regresó el arca y se situó en la orilla. Volvieron a asombrarse así esta vez contando que había huido de ellos y se fueron asombrados a informar al gran sabio de la ciudad, que hasta él se quedó muy asombrado de esta narración y dijo: “Para comenzar, voy a bajar con mis dos manos y voy a ver esta maravilla”. Y bajó el rey y los de su casa y vieron el arca y la caja que había en ella. Vio que, cuando se acercaban a ella los extranjeros, se alejaba de ellos y cuando iba la comunidad de los judíos y se acercaban a la orilla, se acercaba a ellos el arca. El rey dijo: “¡Esto es una gran maravilla! Que el arca se acerca a la orilla si hay judíos”. Ordenó a los judíos que subieran al arca y vieran la caja que había. Y cuando subieron más judíos y abrieron la caja, encontraron en ella un muerto y encima de él un sobre y abrieron el sobre y encontraron un escrito con grandiosa caligrafía que decía:

“Mis hermanos, mis queridos, mi gente y mis amigos, bendita congregación de Mayenza. He aquí que vine a vosotros porque partí de mi casa terrenal. Mi despedida fue en la congregación santa de la ciudad de Polonia y vine aquí rogándoos que me enterrarais ante mis antepasados y sea para vosotros una vida larga y dichosa, así sea”.

Cuando la congregación leyó aquella nota, se entristecieron y levantaron la caja y la hicieron bajar del arca y, cuando vieron los extranjeros que los judíos habían bajado la caja ante ellos, los golpearon y les quitaron la caja de las manos. Y fueron muchos extranjeros para levantar la caja y no pudieron moverla del suelo, quedándose así la caja en su lugar. Se levantaron los extranjeros y construyeron una cúpula e

hicieron una gran colección de ellas rodeándola. Y no pararon los judíos de pedir y de implorar que se la dieran a ellos y no quisieron los extranjeros y los judíos enmudecieron y tuvieron que conformarse. Pero el rab Amran, ¡bendita sea su memoria! Se presentó en el sueño a los más grandes judíos y les dijo: “Tenéis que esforzaos y enterradme con mis antepasados”. Y esto fue así hasta que un día fue el más grande los sabios a un extranjero con una cuerda, lo ahorcó y lo enterró por la noche. Se reunieron un gran grupo de compañeros y encomendaron sus almas a Dios y fueron y cogieron a aquel ahorcado de su tumba. Levantaron al rab Amran y lo enterraron delante de sus antepasados como había sido su encargo y enterraron en su tumba a aquel ahorcado porque estaba haciéndolo un grupo muy grande. Los ayudó Dios y los ocultó con su oscuridad y no lo supo nadie. Y, desde aquel momento, no siguió yendo el rab a ellos en sueños más porque había conseguido su deseo y había sido enterrado con sus antepasados, ¡bendita sea su memoria!

Esta leyenda ha sido encontrada con caligrafía de mano de rabí Abraham Halfon, ¡bendita sea su memoria! Que dijo que esta leyenda sucedió en el año 4443 de nuestro cómputo, ¡Dios, bendito sea! Nos libre de la nuestra confusión y de nuestro castigo y nos reúna en nuestra tierra y en nuestro polvo, amén, que así lo quiera Dios.

Leyenda de ben Asbar

Había un hombre devoto y temeroso de Dios y estaba siempre dando la limosna con su esfuerzo y la mayoría de su esfuerzo con corazón puro. Un día llegó la noticia de que allí había un mozo huérfano viviendo en una pequeña ciudad cercana. Y era pobre y desgraciado y se acercaba el

momento de su boda y no tenía sino la cara de Dios, el poderoso. Era el nombre de este hombre fiel, el mencionado, ben Asbar. Y cuando escuchó este ben Asbar la noticia de este huérfano que se acercaba el momento de su boda y no tenía nada, se levantó, cogió lo mejor que tenía en su casa y únicamente todo lo que necesitaba y se fue con su idea. Fue a aquella ciudad en la que vivía aquel mozo huérfano. Hizo una parada del cansancio y fue generoso con él hasta que lo casó. Cuando acabó la boda, se levantó ben Asbar y quiso regresar a su ciudad. Cuando llegó al río que había en el camino, se encontró terriblemente cansado y todo el que lo cruzaba acaba agotado por aquel cansancio y mucha gente resultaba exhausta. Aunque estaba fatigado ben Asbar, se adelantó y no resultó herido. Medía el río cuatro parsas, es decir, treinta y seis millas. Y cuando Ben Asbar cruzó aquel río y se libró del cansancio, se le presentó un hombre cuya forma daba mucho miedo y le dijo: “¿Tú eres al que llaman ben Asbar?”. Y le dijo: “Sí, soy yo”. Le dijo: “Que sepas que tengo un cordón y escrito en él ¡que está próximo el momento de tu muerte!”. Y, en aquel instante, se afligió ben Asbar y se puso amarilla su cara. Se levantaron sus ojos al cielo y dijo: “Señor del mundo, ¿eres tú aquel que huye de quien recita siempre tu ley y siempre hace buenos hechos con todo fiel? Así será corta la vida y extraña en el camino y no pueda hacer saber a su gente ni tampoco a sus amigos hasta que encarguen su entierro? ¿Y no vea a sus hijos pequeños ni besarlos y le llegue la hora de su muerte?”.

En aquel momento, salió una voz del cielo llamándolo: “Otros cinco días hasta que vaya a su casa y muera sobre su cama”. Y se fue aquel hombre atemorizado. Ben Asbar acertó camino para ir a su casa y hacer

saber a su gente y, cuando estaba andando por el camino, tropezó con una ciudad en la que había gente parada en su entrada. Se dirigió a ellos ben Asbar: “Id algunos a casa del rabí que vive con vosotros en esta ciudad, quiero ir a visitarlo”. Le respondieron: “Tenemos un rabino y un gran sabio que se llama Šififon ben Liš”. Fue a su casa ben Asbar y lo recibió. Se alegró con él rabí Šififon y le preguntó: “¿Cuál es la causa de que tu cara esté amarilla y confundida? Si estás hambriento o falto de algo dime qué es exactamente y te complaceré”. Le dijo ben Asbar: “Que sepas, rabí, que no es que esté sin fuerzas o falto de algo. Tengo todo lo bueno”. Pero volvió a preguntarle Šififon: “Si es así, dime porqué está tu cara amarilla y a qué se debe tu cambio”. Le contó ben Asbar todo lo que le había pasado en el camino con el ángel de la muerte y, cuando escuchó Šififon las palabras de ben Asbar, le dijo: “No tengas miedo, ben Asbar, yo sé que con el poder de Dios no tendrás ningún daño y no temas nada! Sé que nuestro Señor, el fuerte todopoderoso, te librerá de todo celo”. Se quedó en casa de Šififon hasta que pasaron cinco días y, después de que pasaran los cinco días, fue una gran nube que se puso encima de la casa de rabí Šififon y le dijeron: ¡Rabí, ¿no has visto aquella nube que ha estado toda la noche sobre tu casa?”. Les dijo: “Id a comprobar si la nube está en toda la ciudad o está sólo en mi casa”. Salieron y observaron y fue el ángel de la muerte ante rabí Šififon y le dijo: “Dame lo que está bajo tu mano”. Le contestó: “¿Qué es lo que tengo?”. Le dijo el ángel de la muerte: “Tu vida y la de ben Asbar que está contigo”. Le dijo rabí Šififon al ángel de la muerte: “¡Sal de mi vista! ¡No puedes hacer nada a ninguno de nosotros! ¡Ni a mí ni a ben Asbar!”. Temió el ángel de la muerte a rabí Šififon y pidió al Señor de los cielos diciendo: “¡Señor de los cielos y la

VOLUMEN II: EDICIÓN Y TRADUCCIÓN

tierra, ya me echó rabí Šififon y me hizo jurar por tu nombre poderoso que no entraría en su casa”. Y le dijo el Dios del mundo al ángel de la muerte: “Ve, dile a rabí Šififon que reclamaré al hijo de ben Asbar”, y bajó el ángel de la muerte y le dijo a rabí Šififon tal y como había recibido las palabras del Señor de los cielos. Le respondió rabí Šififon y le dijo como la primera vez. Y, en aquel momento, salió una voz del cielo y dijo: “Qué hago con estos dos justos? Yo los juzgué y la mayoría de sus limosnas las anuló la sentencia que se les impuso, como dicen los sabios ‘el justo es el señor del temor de Dios’ (2Sal 23, 3), cuya interpretación es que el justo juzga con su temor de Dios y aquel que juzga conmigo no es sino justo. Y como juzgo, ¡parte de la sentencia será anulada! Y cuando el justo juzgó la sentencia de nuestro Señor, le hizo frente a su sentencia ¡y le cumplió su deseo!”. Su vida se amplió a todos y a cada uno setenta años y fueron largas y abundantes sus vidas y vivieron con abundancia y prosperidad en obediencia a Dios y a su servicio.

Esta leyenda está escrita en el *Libro de las Generaciones*.

Leyenda del leñador

Leyenda que sucedió sobre un leñador judío en los tiempos de rabí Azulai ben ‘Ezra en el año 4917. Era este leñador pobre y cada día salía al bosque a recoger la leña por la mañana para venderla y para comprar para él y su mujer y sus pequeños. Y, noche tras noche, no podía descansar.

Un día salió a recoger leña como acostumbraba. Encontró un gran árbol y se dijo a sí mismo que talaría ese árbol y, cuando se disponía a talarlo desde su tronco, levantó su hacha y le dio un gran golpe con todas sus fuerzas. Se le quedó el hacha en el árbol y fue incapaz de sacarla. Se

quedó llorando y permaneció lamentándose sobre su circunstancia porque no tenía para comprar otra hacha y no tenía para dar a sus hijos. Y cuando estaba así llorando, se le acercó un hombre y le dijo: “¿Por qué estás llorando?”. Le contó sobre su circunstancia y su suerte. Le dijo aquel hombre: “¿No quieres vivir en abundancia y convertirte en el más rico?”. Le respondió el leñador: “¡Por supuesto!”. Le dijo: “¿Me juras que vas a escuchar mis palabras y que no vas a tener miedo?”. Después se lo juró y le prometió que no tendría miedo de sus palabras y que haría todo lo que aquel hombre le dijera.

Le dijo: “Levántate ahora rápido y coge a tu hijo el primogénito y si no tienes un hijo primogénito, coge a tu hijo el mayor y llévalo contigo mañana y mira las maravillas con las que ganarás dinero”. Por la mañana, cogió a su hijo el mayor y se fue con él al bosque ante aquel árbol en el que se le había quedado el hacha. Se encontró a aquel hombre parado en el árbol. Le dijo aquel hombre: “¿Es éste tu hijo el mayor?”. Le respondió: “Sí, mi señor, éste es mi hijo el mayor el que tengo”. Le dijo: “Sacrifícalo delante del árbol”. Y al leñador se le endureció el corazón y amarró a su hijo al árbol y lo sacrificó bajo el árbol. Y cuando sacrificó a su hijo y corrió la sangre debajo del árbol, se convirtió en un tesoro de oro. Recogió aquellos bienes de oro y corrió a su casa. Y cuando vio su mujer aquellas pertenencias se alegró mucho. Y después le dijo: “¿Dónde está mi hijo?”. Le dijo: “Se me adelantó para informarte sobre los bienes que había ganado”. Se levantó la mujer llorando y diciendo: “Mi hijo se te ha perdido y pereció en el bosque”. Después hizo como que salía a dar una vuelta y después regresó a su mujer y le dijo: “¡No lo encontré!”. Después se afligió la mujer sobre su hijo pero... la mayoría de los bienes que

VOLUMEN II: EDICIÓN Y TRADUCCIÓN

tenían no le quitaban la pena y siguieron viviendo en abundancia. Tras unos días, estuvo su mujer tratando de engañarlo para que le revelara de dónde había ganado todo aquel dinero y él no quería revelárselo. Y lo intentó haciéndole estar intranquilo hasta que él le descubrió la verdad. Le contó que había sacrificado a su hijo para conseguir el tesoro en el bosque. Le describió el lugar con detalle. Después la mujer informó a su vecina de todo lo que había hecho su marido para conseguir el dinero. Después se levantó la vecina, se lo dijo a su marido y le describió el lugar. Se levantó aquel y cogió a su hijo el mayor, corrió a aquel bosque y lo sacrificó debajo de aquel árbol. Consiguieron el tesoro y lo cogió y lo llevó a su casa y vivieron en la abundancia. Después continuó la noticia difundiéndose entre la gente hasta que todos y cada uno llevaron a su hijo el mayor y lo sacrificaron y consiguieron el tesoro. Se hicieron ricos todos los judíos. Después de unos días se reunieron los notables judíos e hicieron una fiesta y se alegraron. Y en aquel día fue invitado rabí Abraham ben ‘Ezra, ¡bendita sea su memoria! Cuando escucharon acerca él, se levantaron todos los notables y fueron a postrarse ante él. Lo recibieron y se alegraron mucho y lo llevaron con ellos a la fiesta. Cuando entró, se sentó a la mesa y vio que el trabajo sembrado era del diablo que estaba con ellos por encima de la mesa. Se afligió rabí Abraham y se echó hacia atrás. Obligó al diablo a que se mostrara a la gente en forma de perro hasta que lo vieran todos los que estaban presentes y se mostró en forma de perro, se sentó con ellos a la mesa y lo vieron todos los presentes. Les dijo rabí Abraham: “Para comenzar, ¡contadme cómo os sucedió que se hiciera señor entre vosotros este perro!”. Le contaron a rabí Abraham todo lo que habían hecho para conseguir el dinero. Se levantó rabí Abraham para

imponer un castigo, llorando y diciendo: “¡Gente! ¡Me quedaré con vosotros hasta que sea cierto que acabéis la penitencia!”. Se levantaron todos ellos llorando y le dijeron: “Nuestro señor, ¡así sea! ¡Y todo lo que nos digas lo haremos!”. Les dijo rabí Abraham: “Tirad todo lo que poseéis al mar y encomendaos a Dios para que os libre del asunto del diablo”. Después arrojaron todas las pertenencias que tenían al mar e hicieron una gran penitencia. Se levantó rabí Abraham y le prohibió al diablo que siguiera entrando en aquella ciudad. Siguieron aquellos judíos haciendo la penitencia como les había ordenado rabí Abraham ben ‘Ezra, con él sea la paz. Dios bendijo a su pueblo apartándolo de la mala inclinación y del curso del mundo. Y nos acercó a su obediencia y a su temor, ¡amén, que así lo quiera Dios!

Esta leyenda se encuentra escrita con caligrafía de mano de rabí Abraham Ḥalfon, ¡bendita sea su memoria!

Leyenda del hijo del rey prosélito

Leyenda que sucedió en la ciudad de Polonia en la que había una familia de la casa del rey, que todos los años salía uno de ellos y se cambiaba y regresaba judío. Y duró esta costumbre hasta el año 5520. Sucedió que una noche estaba el hijo del rey durmiendo y tuvo un sueño y en el sueño iba un hombre y le decía: “¡Que sepas que tú eres judío!”. Y cuando se levantó por la mañana, fue a informar a su padre acerca de su sueño y se enfadó con él su padre y le pegó. Le dijo: “¿Por qué me pegas, papá, acaso hice algo?”. Tenía el hijo del rey diecisiete años y era muy inteligente. Estuvo muchos días pensando en el sueño. Después se levantó y le robó a su padre una gran cantidad de bienes y huyó de

VOLUMEN II: EDICIÓN Y TRADUCCIÓN

Polonia. Se fue a Ámsterdam y se convirtió al judaísmo allí y permaneció aprendiendo las Escrituras y en unos pocos días aprendió la Torá hasta convertirse en un gran sabio. Dio los bienes que tenía a los pobres hasta repartir todos los bienes que tenía y se quedó leyendo sin pensar que había gastado todos sus bienes, sin dejar de preocuparse por sus Escrituras y se reprochaba y se obligaba diciendo: “¿Cómo he estado 17 años haciendo otras cosas? Pienso que quiero ir por designio a Polonia”. Le dijeron los discípulos amigos suyos: “¿Cómo vas a ir a Polonia sin duda que te detenga y te corra?”. Les respondió: “Por esta cuestión quiero irme”. Y se levantó en aquel momento y continuó marchándose decidido de una ciudad a otra hasta que llegó a la ciudad de Vilna.

En aquella ciudad de Vilna había un judío sastre y estaba siempre cosiendo las casullas de los curas y a los curas les gustaba mucho y, la mayoría de las veces, iban a él para convertirlo en cristiano como ellos. Cuando llegó aquel muchacho y escucharon que era judío, lo invitaron y lo recibieron en sus casas. Y cuando los curas llegaron a casa de su sastre, les contestó: “¿Cómo queréis que yo, siendo judío, me convierta en cristiano? ¡Mirad que los cristianos continuaron convirtiéndose al judaísmo y se volvieron judíos!”. Le dijeron: “¿Quién es el cristiano que se convirtió y se volvió judío?”. Les dijo: “Mirad a Fulano, que él era de la casa real y se convirtió ¡y regresó judío! Y ahora regresó siendo judío completamente y es un maestro muy grande”.

Los curas de Vilna, cuando escucharon estas palabras, escribieron cartas a Polonia y en aquella ciudad de Vilna se encontraban más de doscientos grandes sabios. Dijeron todos ellos a aquel muchacho: “Mi señor, que sepas que los curas te encontraron y ahora fueron a informar a

Polonia y te escribimos para que te levantes inmediatamente y huyas de la ciudad que te recibió ¡sin duda que te reproche y que te obligue!”. Les dijo: “¡Que sepáis que yo vine a esta ciudad sin saber qué me iba a pasar pero no me quedaré hasta que vengan los curas a echarme, ¡iré a ellos yo sólo!”. En aquel instante, se levantó y se fue a los curas y les dijo: “¿Por qué escribís sobre mí y por qué informáis? He aquí que yo vengo a vosotros solo para que me impongáis la sentencia que os parezca ¡sea con la muerte o el dolor...!”. Así, los curas temieron alargar su mano hacia él porque sabían que él era el hijo del rey. Escribieron a Roma y se las arreglaron en la respuesta para decir que venía el Papa. Y después de unos días, el Papa de Roma les envió un cura y les dijo que lo retuvieran ¡y lo quemaran! Y cuando llegó a ellos la orden del juez de Roma, trajeron al muchacho donde estaban y le dijeron: “Escucha nuestras palabras y conviértete en cristiano, ¡es mejor a que te quememos!”. Y el muchacho no escuchó sus palabras.

Los curas hicieron una gran hoguera con leña y la encendieron con el fuego e infundieron miedo en el muchacho y le aconsejaron que se volviera cristiano pero no tenía miedo y no se afligió su corazón y no le echó cuentas a aquel fuego abrasador. Se enorgulleció y se alegró. Fueron a él una pareja de grandes curas y continuaron rogándole y no les hizo caso y les dijo: “¡Yo vivo judío y moriré judío!”. Le dijeron: “Mira a los judíos que los perseguimos y se vuelven cristianos, ¿y tú haces la conversión y te vuelves judío?”. Les dijo: “Que sepáis que cuando Dios quiso dar la Torá fue a los hijos de Ismael y les dijo: ‘¡Recibid la Torá!’, no quisieron ninguno de ellos excepto unos pocos. Así fue a los hijos de Edom y no quisieron y dijeron: ‘No podemos conservar todos estos

VOLUMEN II: EDICIÓN Y TRADUCCIÓN

preceptos que hay en ella!’ y yo, ¿cómo queréis que deje a muchos y siga a unos pocos? Nuestro Señor conoce todos los secretos de los corazones y aquellas almas que no quisieron recibirla se convirtieron en no judíos”. Y cuando escucharon de él aquello los dos curas, le dijeron: “¡La verdad está contigo! ¡Y tus palabras son correctas! ¡Y aquello es lo que sucedió!”. Y, en aquel momento, se iluminaron y se lanzaron ellos mismos al fuego y se quemaron. Y fue aquel judío sastre ante aquel muchacho convertido al judaísmo y le dijo: “¡Que sepas, mi señor, que yo no informé sobre ti por dinero y no tenía intención! Y Dios fue mi testigo. ¡Y he venido a pedirte que me perdones!”. Le dijo: “No temas y no te aflijas porque estaba decidido y así era necesario que pasara”. Tras aquello, tropezaron con los cristianos y cogieron al muchacho, lo arrojaron al fuego ¡y lo quemaron!. Y después de quemarse llegó su madre corriendo al grupo porque estaba lejos y se encontró que su hijo se había quemado. Lloró y gritó, después desenvainó su espada y mató a veinte almas y les dijo: “¿Cómo quemáis al hijo del rey?”.

Y, en aquel momento, vieron cómo dos lenguas de fuego salían de la hoguera de fuego y llegaban hasta el cielo y fueron los judíos al maestro Ba’al Shem Tov y le contaron todo lo que había pasado. Les dijo: “Que sepáis que aquellos curas que quemáis ahora, ellos, causaron nuestra necesidad de que se los quemara en nombre de Dios”. Así sucedió que después de tres años, otorgaron vivienda a los judíos que había en Polonia ya que habían matado ¡a más de veinte mil almas! Y les dijo el rab Ba’al Shem Tov: “Si yo estuviera presente, no dejaría que me convirtieran ni cambiaran aunque por su pensamiento ¡consolarán a Dios las almas de Israel! Dejando a los vivos y los misericordes para todos nuestros

hermanos, los hijos de Israel, ¡su recuerdo permanezca entre nosotros, amén!”.

Esta leyenda se encuentra escrita con caligrafía de mano de rabí Abraham Ḥalfon, ¡bendita sea su memoria!

Leyenda de rabí Yehuda ha-Leví, bendita sea su memoria

Leyenda sobre nuestro maestro Yehuda ha-Levi, ¡bendita sea su memoria! Que compuso la poesía “*quién como tú*” de Purim. Y era este rabí, Yehuda ha-Levi, muy rico y tenía en su casa a una muchacha única, bella en la forma y en todo el talle y en descripción. Su nombre era Dalia.

Estaba la mujer de rabí Yehuda queriendo cada día que su marido casara a la muchacha Dalia y se alegraran con ello y él le decía a su mujer: “No quiero tomar para ella sino a uno muy sabio”. Y la mujer no quería esperar. Cada día por la mañana y por la tarde emborrachaba a rabí Yehuda para que casara a su hija hasta que un día, engañó al rabí y le hizo jurar que la tomaría al primer hombre que viniera a que lo recibiera! ¡Ya fuera sabio o de un pueblo determinado! ¡Ya fuera pobre o rico!

A la mañana siguiente temprano, estaban en su casa y entró rabí Abraham ben ‘Ezra, que era el hijo de la hermana de rabí Yehuda ha-Levi, pero estaba vestido con ropas viejas y rasgadas porque era pobre. Y ellos no lo reconocieron y no supieron quién era. Y cuando entró y lo vio la mujer de rabí Yehuda ha-Levi, se acordó del juramento que había hecho su marido y se le cambió su cara y preguntó por su nombre, por su clase y su parentesco y quiso saber si sabía leer o no. Le dijo a ella: “Yo soy un hombre pobre y en mi vida no leí”. Y cuando lo vio rabí Yehuda tomó a su hija y quiso que se casara con ella. Después se levantó la mujer de rabí

VOLUMEN II: EDICIÓN Y TRADUCCIÓN

Yehuda y lo acompañó a la academia y le rogó que no lo tomara para su hija. Le dijo rabí Yehuda: “Yo le enseñaré a Torá”. Y después se dirigió rabí Yehuda a aquel pobre y lo sentó ante él y no le preguntó por su nombre verdadero. Se sentó a su lado y comenzó a leer y él se esforzaba porque no conocía ni una letra desde la *‘alef* a la *taw*. Comenzó a enseñarle poco a poco. Y a rabí Abraham ben ‘Ezra parecía que se le iluminaba el alma porque comenzaba a aprender y rabí Yehuda ha-Levi observaba que la cabeza de aquel pobre era ágil y comenzaba a aprender.

Una noche, rabí Yehuda estaba despierto componiendo el “*quién como tú*” y se le hacían difíciles las letras *reš* y *šin* de la primera composición del “*quién como tú*” y habló en la academia sobre la idea de las letras *reš* y *šin*. Y como se retrasaba mucho, fue a él su mujer y le dijo: “¿Cuál es la causa por la que esta noche te retrasaste tanto? ¡Te levantas por la noche y te olvidas de ti mismo! ¡Cuando te sientas, lees o te sientas y escribes!” Se levantó y se fue a su casa y reflexionó. Le preguntó aquel pobre: “Dime qué se te hace difícil esta noche en la lectura que te hizo retrasarte hasta este momento”. Se levantó rabí Yehuda, se rio y no quiso contestarle ni que continuara rogándole. Después del asunto, se levantó aquel pobre y salió y ellos se quedaron dándole vueltas hasta que se acostó. Después se levantó la mujer de rabí Yehuda y fue a la academia aunque ella sabía leer correctamente. Y vio que aquel pobre tomaba el cálamo y arreglaba los errores que cometía rabí Yehuda, su marido. Y cuando llegó a las letras *reš* y *šin* había escrito él el versículo: “*quiso a uno para guardar el doble*”. Se sentó la mujer de rabí Yehuda observando hasta que acabó la escritura del pasaje. Apartó el cálamo de su mano y vio lo que había escrito en su lugar y se fue. Después entró rabí Yehuda y vio el asiento en

el que se había sentado aquel pobre y vio el pasaje que había corregido. Se alegró mucho, lo cogió y lo abrazó y lo besó. Le dijo: “¡Ahora supe que tú eres Abraham ben ‘Ezra! ¡Y ahora me arrepiento porque tú eres mi pariente!”. Después se le apareció su alma y voló la vergüenza sobre su cara. Se le ordenó a la gente de la ciudad que hicieran una gran fiesta y que le prepararan una gran boda y le dieran muchos bienes. Se levantó rabí Yehuda ha-Levi e hizo otro versículo con las letras *reš* y *šin* “*agitó Ester al rey con bellas palabras*” (Gen 49, 21).

Después de unos días se dispuso rabí Yehuda ha-Levi, ¡bendita sea su memoria! Y se fue de viaje a Jerusalén. Tenía cincuenta años. Y cuando entró por la puerta de Jerusalén lo recibió una gran congregación y le hicieron un gran honor. Se bajó rabí Yehuda de lo alto de su caballo y se fue andando. Y, en aquel tiempo, era costumbre que un gentil solo se acercara y lo bajara de él. Y estaba aquel gentil montado en el caballo robusto, se agobió rabí Yehuda, lo derribó con el caballo y lo mató...

Y, desde aquel instante, rabí Yehuda ¡bendita sea su memoria! El reconocido por sus maravillosas composiciones, sólo compuso versos que valieran para transmitirse con conocidas composiciones hebreas y era la composición maravillosa “Jerusalén, ¿acaso no me respondes?”, que la decía y se le atrasaba el alma de su vida. Y esto fue en el año 4900, salvó las vidas y los misericordes para todo Israel, amén, que así sea.

Contó rabí Abraham Ḥalfon, ¡bendita sea su memoria! Que estando en Túnez en el año 5565 llegó a su mano un *siddur* escrito con caligrafía de mano de rabí Ḥiyya, el médico, todo él de *piyyutim* de rabí Yehuda ha-Levi, ¡bendita sea su memoria! Y en él había 960 *piyut* y elegías sobre rabí Abraham ben ‘Ezra y sobre el rab Giat y del rab Migaš y otros sabios.

Y el nombre del *siddur* era *Yěsuan*. Y por eso fueron famosos los *piyut* en árabe y eran muy copiados.

Esta leyenda se encuentra escrita con caligrafía de mano de Abraham Ḥalfon, ¡bendita sea su memoria!

Leyenda de nuestro maestro Yeḥiel, bendita sea su memoria

Leyenda que sucedió a nuestro maestro Yeḥiel en París en el año 5005. Había sido discípulo de rabí Yehuda ha-Ḥasid y al final de su vida se había ido a aprender sabiduría de la cábala. Tenía en su casa un candil que encendía para la noche de Sabbath y duraba encendido toda la semana sin aceite. Y era este hecho famoso entre la gente de la ciudad y lo conocían todos y continuaba divulgándose la noticia del candil que ardía sin tener aceite hasta que llegó al noticia al rey. Y lo acrecentaba que, en aquel tiempo, los judíos tenían pocos derechos y los cristianos todas las noches continuaban llamando a las puertas de las casas de los judíos para coger algunas cosas que les pedían. Pero rabí Yeḥiel puso un clavo clavado en la pared y delante de él un martillo y cuando iba algún cristiano a su puerta se levantaba el rab y golpeaba con el martillo sobre el clavo y conforme se clavaba el clavo en la tierra se hundía el cristiano que llamaba a la puerta de la casa del rabí. Y este gesto no lo había oído nadie ni lo conocía nadie. Y cuando llegó la noticia al rey del candil que se encendía sin aceite, se levantó por la noche y fue para observar esta maravilla de rabí Yeḥiel. Y cuando el rey llegó a la casa y comenzó a llamar a la puerta, levantó rabí Yeḥiel el martillo y golpeó el clavo y se hundió el rey. Y siguió rabí Yeḥiel golpeando el clavo y el rey se hundía más hasta que llegó a su cuello. Y cuando rabí Yeḥiel golpeó sobre el clavo y se desgarró el clavo

de la pared, supo rabí Yehiel que el rey era el que llamaba a su puerta y se encontró al rey. Lo reconoció y le dijo: “Perdóname, mi señor, no sabía que eras tú el que llamaba a la puerta”. Y así, estaba el rey afligido por el hundimiento que lo había hundido en la tierra y cuando quitó el clavo, salió él de la tierra. Le tenía un gran miedo a él y los sirvientes que estaban con él pensaron que la tierra quería tragárselos. Después dijeron a rabí Yehiel: “Nos iremos, ¡oh, rabí!”. Les dijo: “No tengáis miedo porque salí corriendo sabiendo que erais vosotros”. Después los hizo entrar a la casa y les dio todas las cosas valiosas y bebieron algo para alimentar su corazón hasta que se calmaron. Después les dijo a ellos: “Mis señores, ¿cuál es la causa de que vinierais a mi esta noche? Sabed que yo tengo un genio en la puerta de la casa y todo el que se acerca delante de la puerta de mi casa, lo hace hundirse en la tierra”. Le dijo el rey: “¡Así sucedió! Y yo mismo me hundí hasta mi cuello”. Le dijo rabí Yehiel; “Mi señor, cuando supe que tus señores venían a mí, salí corriendo para salvarte y el que te hundieras fue por error y no pediré nada más!”. Le dijo el rey: “¡Que se multiplique tu fortuna que me liberaste de la muerte! Y yo y todo el que venía conmigo pero te digo que la causa que me ha traído a tu casa esta noche fue que escuché que sabes embrujar y de todos los encantamientos que hiciste, hiciste a un candil encenderse sin aceite toda la semana”. Le dijo rabí Yehiel: “¡Excluye a tus siervos del encantamiento! Pero que sepas que yo soy un gran sabio y que conozco la sabiduría de la cábala y conozco los nombres de Dios. E hice un candil que, ciertamente, se enciende sin aceite porque en él hay un genio de una sustancia que ilumina como el aceite”. Se asombró el rey de sus palabras y de la habilidad que tenía. Después le dijo el rey: “Para empezar, vente

VOLUMEN II: EDICIÓN Y TRADUCCIÓN

conmigo y vive en mi casa, quiero que tú seas mi gran ministro, porque no encontraré a nadie hábil como tú”. Después se levantó rabí Yehiel y se fue con el rey y permaneció siendo su ministro, y llegó a un enorme puesto en casa del rey y vivió en la abundancia y la riqueza toda su vida.

Esta leyenda se encuentra escrita con caligrafía de rabí Abraham Halfon, ¡bendita sea su memoria!

Leyenda del mohel rico

Leyenda que sucedió sobre un hombre que era muy rico y un buen hombre pero era muy avaro y no quería gastar ningún dinero, ni siquiera en él. No rezaba en la sinagoga ni en Sabbat y tampoco en víspera para no dar las donaciones en las reparaciones de la sinagoga. Pero era mohel y cuando escuchaba acerca de una circuncisión en cualquier ciudad, iba y circuncidaba al niño. Incluso si la circuncisión era en una ciudad lejana, montaba en el caballo y se presentaba para la circuncisión.

Un día, fue a él uno de los genios con apariencia de hombre y le dijo: “Que sepas que mi mujer parió un hijo y tengo la circuncisión pasado mañana y te pido que vengas conmigo y me lo circuncides. Pero, aunque mi ciudad está un poco lejos, traje una calesa para que vayamos tranquilos”. Y el mohel, conforme escuchó, se levantó en ese momento, cogió los utensilios de la circuncisión, se dispuso, se montó con aquel hombre en mitad de la calesa y se fueron juntos. Cuando dejaron atrás la ciudad y entraron en el bosque. Se metió por ¡debajo del terreno y continuó yendo por debajo del suelo hasta un lugar de montañas altas y escarpadas! hasta que llegaron a un sitio ¡en el que en su vida había llegado ningún hombre! Siguieron yendo por este camino días enteros y,

al tercer día, llegaron a la casa de aquel genio. Era una ciudad pequeña en la que había alrededor de veinte casas pero la ciudad era buena y bonita y las casas estaban construidas como grandes edificios y estaban cubiertos de un tono rojizo. Cuando entró el mohel en la casa, se encontró una casa más grande que la de los magníficos, en lujos, vestidos y alfombras. Miró todas las cosas preparadas para la circuncisión como una olla con carne, pescado, dulces y muchas cosas que no tenían descripción. Cuando llegaron, ordenó la dueña de la casa a los criados que dieran forraje al caballo y entonces el mohel dudó que fueran humanos. Y entonces entró el dueño de la casa para satisfacer lo que necesitara. Entró el mohel a la casa donde estaba la parturienta y se acercó a la cama para comprobar al niño. Y cuando lo vio la mujer parturienta que entraba a la casa solo, se alegró mucho. Lo saludó y le dijo: “¡Acércate a mí, mi señor, y te diré un secreto oculto!”. Cuando se acercó, le dijo: “Que sepas que mi marido es el que te trajo, pero es un genio de los genios y no es un hombre de los hombres. Cuando yo nací, me cogieron los genios cuando era pequeña y me educaron con ellos. Ahora me volví como ellos y me parezco a ellos. Y te digo que sepas que todo lo que hacen es engaño y sufrimiento, dando la vuelta a tu mente para que comas de su comida, y ¡no pruebes nada de su comida y no bebas de su agua nunca! Porque si comieras, o probaras o bebieras de ellos cualquier cosa, te volverías como ellos y tendrás una suerte como la mía. Y eso te recomiendo, si te dan cualquier cosa, un regalo, no lo aceptes de su mano para poder librar tu alma de ellos”.

Cuando escuchó el mohel estas palabras de la parturienta, invadió un gran miedo su corazón y se puso a pensar cómo hacer. Se le cambió la cara y se confundió su circunstancia. Cuando se puso el sol, fue un grupo

VOLUMEN II: EDICIÓN Y TRADUCCIÓN

grande de genios con apariencia humana, unos montaban caballos y otros que conducían calesas. Después les entró hambre y se sentaron todos para cenar. Se levantó el dueño de a casa y se dirigió al mohel para que se sentara a comer con ellos a cenar. Le dijo: “La bendición sea contigo, perdóname, no puedo comer porque estoy fatigado y cansado y me duele la cabeza y me voy a dormir la siesta”. Todos lo disculparon y le suplicaron para que comiera cualquier cosa pero no quiso. Y no querían darle la espalda hasta que se recuperara y pudieran cenar todos ellos y bromearon y rieron y se fueron a dormir hasta la mañana.

Por la mañana, se levantaron y se fueron al rezo y fue con ellos el mohel y rezaron y leyeron *piyyut* después del rezo. Llevaron al niño al rezo y lo circuncidaron como a los hombres. Y después de la circuncisión, bajó aquel que portaba al niño y fueron todos los que estaban en el rezo, fue el mohel con ellos y volvieron a su casa. Sufría un gran hambre a causa de los dulces y las comidas y las bebidas de muchas clases como el agua. Y se sentaron, se enorgullecieron y se divertieron. Después insistieron al mohel para que comiera con ellos. Les dijo que él ayunaba porque había tenido un sueño y le había hecho ayunar. Creyeron sus palabras. Fue el padre del niño a los lavabos y dijo: “Que sepáis, gente, que este mohel es muy miserable conmigo y circuncidó a mi hijo y no se le privó de nada. Y es necesario que una noche, le hagamos una buena noche para él, aunque hoy ayune y no coma nada con nosotros”. Le dijeron: “Todo lo que se necesita es que esté y sus ganas”, y su intención no era sino para que comiera de su comida lo que pudiera y lo gobernaran y que se convirtiera como ellos, como le había sucedido a la muchacha.

Cuando llegó el tiempo de la puesta de sol, les entró el hambre como tenían los reyes y llevaron todos los genios comida de toda clase. Le pidieron que comiera con ellos. Les dijo: “No puedo comer porque el ayuno me domina y sería fatal para mi espíritu enfermo y no podría levantarme”. No se levantó con ellos ni hizo nada. Se debilitó, lo taparon y se durmió. Y ellos salieron, bebieron, bromearon, rieron y se despidieron todos y cada uno se fue a su lugar. Y por la mañana, el mohel se levantó temprano y dijo al dueño de la casa: “Que sepas que quiero irme a mi casa porque es nefasto para mi alma y no puedo”. Le dijo el dueño de la casa: “Levántate conmigo y mira una cosa buena”. Se fue con él y lo hizo entrar en una casa que era una casa enorme y bonita y hasta el genio se quedó asombrado de lo que había en ella. Le dijo: “Mira esta gran fortaleza, elige cualquier cosa que te maraville y cógela para ti como símbolo de mi corrección para ti”. Le respondió el mohel: “Son abundantes tus bienes, mi señor, pero no necesito nada, gracias a Dios, porque tengo muchos bienes”. Lo hizo entrar a otra casa mejor que la primera y más bonita, un palacio de oro cubierto de obras que no tenían igual de color rojizo. Le dijo: “Coge de esta fortaleza de oro todo lo que quieras”. Le dijo: “Considero mucho tu bien y tengo todas las pertenencias, gracias a Dios”. Lo hizo entrar en otra casa bonita con todas las paredes de piedras preciosas como diamante, esmeraldas, rubíes y collares, pulseras, entre otras. Y le dijo: “Coge lo que quieras”. Le dijo: “Tengo todos los bienes y no le pido a Dios ningún bien”. Lo hizo entrar a la casa y sus paredes eran bonitas, con tachuelas, y clavos colgando que tenían llaves. Y todas pertenecían a los genios. Se quedó el mohel maravillado y dijo: “Acaso tiene un tesoro como el de esta casa de las

VOLUMEN II: EDICIÓN Y TRADUCCIÓN

llaves”. Y cuando el mohel miró de reojo a los tesoros de los clavos, vio un clavo entre los clavos colgando y en él unas llaves como las llaves de sus tesoros, sin forja y sin número. Se quedó maravillado y se dijo para sí: “¿Traje las llaves en mi bolsillo y él me las cogió y las colgó con sus llaves?”. Le dijo el dueño de la casa: “¿Te has quedado maravillado con una gran maravilla! Que te hice entrar a la casa con plata y a la casa de oro y a la casa con piedras preciosas y no se te agrandaron los ojos y no te asombraste con ellas, ¡y esta casa con las llaves, subyugó tu razón!”. Le dijo: “No me causaron ninguna duda porque las llaves que encontré son como las que tengo de mi marca, sin elaboración y sin número y no tienen valor”.

Le dijo el dueño de la casa: “Como hiciste conmigo lo correcto y circuncidaste a mi hijo sin que se te castigara, para empezar, yo cumplo contigo el bien y vi que Dios, alabémoslo, te ocultó y puso en tu mente que no comieras y no bebieras nada de nuestra comida, ¡y no comiste nada! Para empezar sobre mí, ahora te descubriré la verdad y la certeza. Que sepas que yo soy un genio y aquellos que viste en la ciudad son todos genios. Y yo soy el gran proveedor de todos los bienes de los hermanos que fueron avaros, aunque nosotros somos los proveedores de sus bienes y sus pertenencias. Las llaves y tesoros continuarán siempre sitiados con nosotros, y ellos no seguirán teniendo poder para juzgar por sus riquezas, aunque nosotros les prohibimos que alarguen sus manos para los bienes y no pueden apartarse ninguno de sus almas ni dar limosna de sus bienes. Pero cuando tú hiciste conmigo este bien, cogiste tus llaves y no lo hiciste con ninguna de las nuestras guardando tu riqueza. Y veo que ahora vivirás bien”. Después le regaló el tesoro de sus llaves y lo llevó hasta sus casas

con bien y paz. Y desde aquel momento, el mohel cambió su carácter y fue generoso y daba limosna a los pobres y los necesitados. Y vestía a los desnudos y alimentaba a los hambrientos, y su nombre era reconocido entre las gentes más generosas. Y duró en la vida abundante y próspera hasta los últimos tiempos y días, en la bondad y la paz.

Esta leyenda se encuentra escrita con caligrafía de mano de rabí Abraham Ḥalfon,; bendita sea su memoria!, que lo imprimió del *Sefer Qab ha-Yašar*, capítulo veinticinco.

Leyenda del hijo del sabio

Leyenda que sucedió sobre un sabio que tenía un único hijo y lo puso en la escuela a leer y tomó con él a su criado y salió de viaje al servicio de su hijo para que lo casara y le hiciera una buena boda. Después fueron él y su criado a una ciudad lejana en el mar, pero cuando llegó a la ciudad y estuvo a su servicio se hizo muy rico. Conservó el dinero y la joyería y los regalos porque él se había vuelto muy rico. Pero después de unos días, enfermó aquel sabio y, al pedir opinión sobre la enfermedad, supo que iba a morir por ella. Pensó en su hijo que lo había dejado leyendo y tuvo miedo de que su criado no le procurara todas las pertenencias. Después envió al criado y le llevó a dos testigos notarios y les dijo: “Escribid que yo doy todas las pertenencias que tengo en esta ciudad a mi criado, éste que se encuentra ante vosotros. Pero con una única condición y es que después de mi muerte se tasen todas mis pertenencias al completo y que las coloquen ante mi hijo que está en la ciudad Fulana. Y mi hijo elegirá una cosa de ellas y la cogerá, ya sea poco o mucho lo cogerá”.

Después escribieron los testigos aquella carta y se la dieron en mano al criado. Se alegró mucho el criado y ocultó su carta y después de unos días murió el sabio. Y se levantó el criado y reunió todo el género y la joyería y el dinero y se fue con ellos al hijo de su señor. Y le puso todas las pertenencias y le ocultó la carta. Y cuando vio el hijo del sabio aquella carta que había escrito su padre al criado se quedó asombrado, pensando y poniendo atención. Y se dijo a sí mismo: “Papá era un gran sabio y no escribió esta carta si no hay en ella alguna explicación que se le acerque”. Y cuando pensó un poco de tiempo, se sobrepuso y supo acerca de la sabiduría de su padre.

El criado le dijo: “Ea, mi señor, ¡elige qué quieres coger de las pertenencias de tu padre! ¡Elige y coge como ordenó tu padre!”. Le respondió el hijo del sabio: “Yo no quiero coger ninguna de las pertenencias de papá sino a ti únicamente y seguirás siendo mi criado aunque papá te dejara su dinero. Y seguirás sirviéndome como antes, como si estuviera papá.”

Después se quedó este siervo y continuó siendo propiedad del hijo del sabio. Y las pertenencias, todas ellas, le correspondían al hijo del sabio porque tenemos en nuestra ley escrito “*lo que compró el siervo, lo compró su señor*”, es decir, todo lo que pertenece y es propiedad del siervo, todo ello es de su señor, y ésta es la sentencia que usó el sabio para conservar las pertenencias, todas ellas, para su hijo.

Los que estaban presentes ante el hijo del sabio dijeron: “Bendito sea Dios que reparte de su sabiduría a los que le temen y y al hijo que sea malo con su padre”, es decir, bendito sea Dios que reparte de su sabiduría a los que le temen y a todo hijo que perjudique a su padre. Y vivió el hijo

del sabio en abundancia sin mover los bienes de su padre. Y acabó sus días en la abundancia y el bienestar.

Esta leyenda se encuentra escrita con caligrafía de rabí Abraham Halfon, ¡bendita sea su memoria!

Leyenda de Maran, bendita sea su memoria

Leyenda sobre el rab Maran, ¡bendita sea su memoria!, cuando estaba viviendo en la ciudad de Nicópolis. Tenía algunos bienes y fue a asociarse con un judío. Pero estaban siempre discutiendo siempre entre ellos. Y la causa de la disputa era que el rab Maran iba a su socio tarde porque iba a rezar y se quedaba leyendo un poco con los sabios. Pero cuando se lo decía a él su compañero, se peleaba con él y siempre se callaba. Un día, fue el rab Maran a leer y tuvo una gran dificultad y conversaron en la lectura hasta el mediodía. Y cuando acabaron, se levantó el rab Maran, ¡bendita sea su memoria!, y se fue a casa de su socio. Se levantó su socio con enfado y le dijo: “Ea, ahora levántate, hagamos cuentas y separémonos, que cada uno coja su parte y se vaya con su alma”. Y el rab Maran le dijo: “Te ruego que seas paciente conmigo hasta mañana que consulte con mi mujer”. Después se fue a su casa y se lo contó a su mujer y le dijo: “Hija de la gente, sabes que mi socio cada día hace conmigo una pelea voy a su casa tarde porque me quedo conversando sobre la lectura y me pidió separarse de mí, y yo le pedí que fuera generoso hasta mañana para consultarte. Y ahora dime qué te parece que me separe de él o no”. Le dijo: “Sepárate de él y no tengas miedo. El Señor tiene muchas puertas y si tu socio te cierra la puerta en tu cara, Dios te abrirá delante de tu cara otra puerta!”.

Después fue y se separó de él y cogió su dinero y se lo llevó a su mujer. Le dijo: “Toma el dinero y súbete al mercado y compra cualquier cosa y obtén beneficio y que te traiga el Señor ganancia para que lo gastemos sobre nuestras almas. Lo mejor es que continúe el dinero dormido y cada día gastemos hasta que se acabe”. Después se levantó el rab Maran, ¡bendita sea su memoria! Y cogió el dinero, se lo puso encima y salió de su casa. Y cuando salió olvidó lo que le había dicho su mujer y se fue a la academia y se quedó leyendo hasta el ocaso. Y después se levantó y se fue a su casa. Le dijo su mujer: “¿Qué trajo el señor hoy?”. Le respondió: “Que sepas que hoy cuando salí de la casa me fui a leer y olvidé todo el dinero que tenía encima y no lo gasté”. Se levantó la mujer gritando y le dijo: “¿Sigues queriendo que gastemos el dinero y que podamos hacerlo?”. Le respondió: “Mañana lo haré, ¡si Dios quiere!”.

Por la mañana, cogió el dinero y se dirigió al mercado. Y cuando llegó al mercado, se encontró a un hombre alto, mucho más alto que el resto de la gente. Y cuando se ponía delante de la gente alta, le llegaban por el hombro. Fue este hombre alto y le dijo: “Cómprame este mortero”. Le dio la vuelta al mortero, encontrándolo todo él brillante. Le dijo: “Toma este dinero que llevo encima y dámelo, aunque no tengo más dinero y no conozco ni la venta ni la compra”. Le dijo: “¡El vencedor es conocedor de la bendición de sus vidas!”. Después le pagó el rab Maran todo lo que tenía del dinero y cogió el mortero y se fue a su casa contentísimo. Le dijo su mujer: “¿Qué compraste hoy?”. Le mostró el almirez y se lo dio. Después se enfadó con él y le dijo: “¿Que esta es la compra que hiciste?”. Lo cogió de su mano y lo escondió y se fue a la academia para leer. Pero tenía una gran aflicción por las palabras de su mujer que se había

levantado y se había enfadado con él. Entonces su mujer mandó llamar y se dirigió a un judío joyero, que era un hombre bueno y vio el almirez, se quedó pasmado y le dijo: “Este almirez es de un oro insólito. Hicieron una gran obra”. Y la mujer cuando escuchó estas palabras, se calló, levantó aquel almirez y lo escondió y no le dijo ni una palabra a su marido.

Y cuando cayó la noche y se acostaron, el rab Maran tuvo un sueño y le venía en el sueño aquel hombre alto que le había vendido el almirez y le decía: “Que sepas que yo soy tu buena estrella porque esperé hasta que te separaste de tu socio y después de que se separaras de él, vine a ti y te traje tu parte. Que sepas que aquel almirez es de un oro insólito y has de saber cómo venderlo. Y cuando lo vendas, márchate de esta ciudad y vete a vivir al norte, y en él obtendrás buen lucro”. Y entonces se levantó Maran, salió y vendió el almirez y viajó desde su ciudad y se fue al norte y allí obtuvo un gran lucro y se convirtió en el más rico de los ricos más grandes. Y con aquel dinero que consiguió, imprimió el *siddur* “Casa de Yosef” en el año 5314. Y vivió todos sus días en abundancia y bonanza. Y tomó para su hijo a una hija del rab al-Hari y fue enterrado el rab Maran en el norte, ¡sus méritos nos sean provechosos, amén!

*Leyendas de los Justos**Libro quinto**Leyenda del milagro de Zaragoza*

En el año 5167 de la creación del mundo, sucedió una leyenda rara y un gran milagro asombroso en la ciudad de Zaragoza que está en tierras de Hispania. En aquel año estaba reinando sobre ella un nuevo rey y estaban viviendo en ella muchos judíos. Tenían doce sinagogas, de las sinagogas más grandes y maravillosas en adorno y en construcción. Pero tenían una costumbre desde los tiempos antiguos en esta ciudad que, cuando salía el rey e iba al barrio judío, salían a recibirlo todos los sabios y los rabinos de cada una de las sinagogas y sacaban los rollos de la Tora en su mano, que estaban cubiertos en una tabla y adornados y revestidos con una tela de seda bordada con oro y, después de ellos, salía toda la comunidad de la ciudad. Y cuando llegaban ante el rey, bendecían los sabios diciendo: “Sea la victoria para los reyes” y la congregación al completo respondía “Así sea”, y esta costumbre era muy antigua, convirtiéndose para ellos en aquel tiempo en “ley y no servidumbre” y no podían derogarla sin perjuicio.

Un día, se reunieron algunos sabios y acordaron entre sí diciendo: “¡Cómo haremos con esto, que cada vez que sale el rey tenemos que sacar los rollos de la Torá a su encuentro y nos dejamos avasallar con nuestra ley sagrada!”. Después acordaron algunos de ellos que, desde ese día en adelante, en el momento que sacaran los rollos para recibir al rey, sacarían sólo el envoltorio de la tabla vacío de la Torá y adornado con todas las cosas, y al rey no le llegaría la noticia de que estaban vacíos y no

harían ningún agravio a nuestras leyes sagradas. Y ese fue su pacto, que cada sinagoga sacara tres rollos y cada vez sacarían treinta y seis libros de la Torá, siendo la cuenta de tres rollos por cada sinagoga por las doce sinagogas que tenían. Así sacaron los rollos vacíos de la Torá santa año tras año y a ninguno de los de la casa del rey le llegó la noticia de que los rollos estaban vacíos de la Torá y el rey estaba siempre contento por este gran honor que le hacían los judíos de su ciudad de Zaragoza. Pero después de muchos días fue allí un judío, su nombre era Ḥayyim Šamay, y era siervo en casa del rey. Con la ayuda de los rabinos había entrado en él una vez la ley y renegó y se hizo cristiano y fue llamado con el nombre de Marcus y, desde el momento en que apostató, creció mucho en el rango y se convirtió en uno de los de mayor confianza en la casa del rey. Fue ministro en secreto del rey y para todo le pedía consejo. Y empezó a odiar mucho a los judíos y todo el tiempo hablaba sobre ello en lengua malvada delante del rey.

Un día, estaba el rey y los de su casa y todos los visires y los notables reunidos en la mañana de la fiesta y estaban haciendo una gran asamblea y estaba el rey sentado en su trono, orgulloso y contento. Y de todas las palabras, se enorgullecía en el recibimiento y la alegría que tenían con él los judíos, ¡que incluso llegaban a recibirlo cada vez con una cosa más grande adornada que era la Torá! Y en aquel momento al apóstata Marcus le entró en su alma la maldad y habló diciendo: “¡Mi señor, el rey! ¡Convéncete de que estás cometiendo un error y convéncete de que los judíos no te quieren y que no te están haciendo ningún honor! ¡Que sepas que aquellas cajas de los rollos que han sacado para recibirte están vacías

de la Torá, aunque estén adornadas con sedas, plata y oro! ¡Que su interior está vacío y no hay en ella ningún rollo de la Torá!”.

El rey y los notables, que estaban delante de él, cuando escucharon estas palabras, se quedaron muy asombrados y confundidos. Y el rey se enfadó mucho y ordenó a todos sus jefes y criados que se presentaran a la mañana siguiente y salieran con él armados. Juró el rey que si encontraba que las palabras de Marcus eran correctas, mandaría a su ejército para matar a todos los judíos, hombres y mujeres y a los niños pequeños los vendería para servir y para ser criados. Y todos sus bienes y pertenencias, todas ellas, entrarían al tesoro real. Del gran disgusto que tenía el rey, le vino el sueño y entró a acostarse. Se quedaron los notables y calmaron a los de sus casas porque se presentarían a la mañana siguiente para hacer y arremeter contra los judíos. Aquella noche estaba el ayudante de la gran sinagoga que se llamaba Efraím Baruj dormido en su cama y, de repente, se asustó y se levantó de su sueño y vio que llegaba a él un hombre viejo con un gran pelo recogido con una cincha. Le gritó y le dijo: “¡Levántate inmediatamente! ¡Yo soy el profeta Elías! ¡Vine para decirte que tienes que despertarte! Levántate corriendo y ve a la sinagoga y dispón los rollos vacíos de la Torá y dad vueltas al sol, todos, y haced lo que te digo y vuelve a dormirte. ¡Y te recomiendo que pienses en ello y que no reveles el secreto a nadie!”. Y se levantó en aquel momento el ayudante e hizo lo que le había encargado Elías el profeta, ¡bendita sea su memoria! Y así todos los ayudantes de las sinagogas hicieron como les había ordenado.

Al día siguiente era día 16 de Ševat del año 5180. Se levantó el rey por la mañana y fue con los de su casa, sus notables, su ejército, sus músicos y entraron al barrio judío. A su derecha iba aquel apóstata Marcus y todos

los notables y se acercaban con él trescientos de su ejército, todos ellos militares y sus espadas desenvainadas en sus manos listos para la orden del rey. Y tocaron los músicos para hacer saber de la llegada del rey al barrio judío. En aquel instante, se sobresaltaron los judíos de sus sueños y se levantaron corriendo para recibir al rey como era la costumbre vigente. Se adelantaron los sabios y en su mano treinta y seis rollos de la Torá tomados de las doce sinagogas, tres de cada sinagoga. Cuando llegaron los sabios a recibir al rey, se detuvo el rey y habló con los sabios y les dijo: “¡Quiero que abráis los forros de aquellos rollos y que vea qué hay en su interior!”.

A los judíos, los pobres, les entró un gran estremecimiento en sus corazones y temblaron del mucho miedo y los sabios se quedaron asombrados, cada uno mirando a su compañero. Y dijeron algunos de ellos: “¡Líbranos de este embrollo y del gran problema que nos vino!” . ¡Y ellos no sabían que Dios los había bendecido apartando su mal librándolos de los cristianos! E inmediatamente ordenó el rey que fueran ante él y abrieran las fundas de los rollos y que levantaran la Torá. Y todos abiertos por el versículo ‘incluso cuando estén en tierra enemiga, no los desecharé ni los aborreceré hasta exterminarlos y romper mi alianza con ellos’ (Lev. 26, 44), significa esto: su existencia en tierras de sus antepasados no los expulsa y no los aborrece para hacerlos desaparecer y para anular mi pacto con ellos. Y en aquel momento comprendió el rey que su asistente, aquel apóstata Marcus, ¡había mentido y le había traicionado! Se enfadó duramente con él y supo que aquel hombre se había enfadado y había buscado el mal y lo sentenció e hizo colgarlo y que echaran toda su carne a los perros al completo ¡y que estuviera todo el mundo presente!. El rey

VOLUMEN II: EDICIÓN Y TRADUCCIÓN

mostró su gratitud a los judíos y les pidió perdón por la obligación y la pérdida de tres años. Los judíos hicieron una gran fiesta en aquella mañana y, año tras año, la hacían como *Purim*, ayunando, dando limosna y comiendo con gran alegría y orgullo, incluso hasta estos días, es decir, después de cerca de quinientos treinta y seis años excelentes en Jerusalén, cada familia que llegaba de Zaragoza leía esta leyenda el día 17 de Ševat y se ponían muy contentos en esta mañana sin igual.

Leyenda de la fuerza de Purim

Esta leyenda es recordada en Jerusalén donde se contaba que había un pachá en la ciudad de Hebrón y era muy ambicioso y todo el tiempo multaba a los judíos, obligándolos a llevarle grandes sacos de dinero. Una vez, elevó su multa a cinco mil doró¹¹ y los judíos sufrieron la situación y no encontraban mano que los ayudara. En aquel momento, el rabino de la ciudad reunió a toda la congregación de la sinagoga para urdir un plan y buscar alguna solución a aquel suceso que les estaba ocurriendo. Después de pensar, algunos de ellos auguraron y salió que la única solución sería que harían llegar una plegaria a nuestros padres sagrados Abraham, Isaac y Jacob. Escribieron el llamamiento encima de la pizarra y fueron a recibir al representante de la patrulla que estaba parado sobre la cueva de los padres. Le dieron diez piastras y le suplicaron que accediera y cogiera de su mano aquella tabla y la atara en el borde de un hilo y lo descolgara del arco que estaba encima de las tumbas de Abraham, Isaac y Jacob porque nadie podía acercarse ni entrar en aquella casa.

---

¹¹ Tipo de moneda.

En aquella noche cayó el sueño sobre el pachá de la ciudad. Se encontraba su alma espantada y asombrada y, estando así, se detuvieron ante él y le informaron tres hombres viejos y le dijeron: “¡Sólo danos cinco mil doró que no sean los que se cogieron!”. Y el pachá pensó en aquellos hombres, en sus caras y le entró un temblor y una sacudida. Al instante se levantó de su cama y abrió la caja en la que había cinco mil doró y se fueron.

A la mañana siguiente, amanecieron los almacenes del pachá en el barrio judío empaquetados para ayudar a los judíos con cinco mil doró y fueron a examinarlos y se encontraron a todos reunidos en la sinagoga, rezando, suplicando y llorando. El rabino dio la orden al ayudante para que fuera y abriera la puerta del barrio de los judíos. Y el ayudante, cuando fue y abrió la puerta, encontró en el quicio de la puerta un saco lleno de monedas. Con gran alegría lo alzó y lo devolvió al rabino. Y en aquel momento, se levantó el rab y salió corriendo y recibió al pachá devolviéndole el dinero que eran cinco mil doró exactamente. El pachá vio el dinero y supo que era suyo todo él ¡y se calló! Después se detuvo delante de sus sirvientes y dijo a los grandes judíos: “¡Que se multipliquen vuestros bienes! ¡Pues os digo que supe de vuestro valor que vosotros siempre tenéis con vosotros el poder de Dios! Y que sepáis que aquel dinero es mi dinero y os lo dieron a vosotros Abraham, Isaac y Jacob, vuestros antepasados para que os salvarais de mi mano y os librarais de mí hasta que yo despreciara el hecho de mi juicio, que era que quiero hacerlo con vosotros en vano. Desde siempre vi que vosotros sois en gran estima de vuestros antepasados santos, que hoy llevan mil años enterrados y continúan observando las injusticias sobre vosotros. Y yo me siento

VOLUMEN II: EDICIÓN Y TRADUCCIÓN

obligado a haceros más y más poderosos. Y en este momento, empezad a coger aquellos bienes y repartidlos a los pobres y necesitados de vosotros. Desde hoy en adelante ninguna ley os oprimirá”. E hicieron los judíos la mañana de aquel día una gran fiesta y dibujaron en la mañana alegrías, limosnas y orgullo hasta los últimos tiempos. Y lo llamaron “la fuerza de Purim” y fue el recuerdo sobre la fuerza con la que encontraron los sacos de cinco mil doró. He aquí que no sueña y no duerme el guardián de Israel, es decir, ¡no duerme y no sueña el guardián de Israel!

Leyenda de rabí Yishaq bar Šešet, bendita sea la memoria del justo

Había un gran rabino, nuestro maestro Yishaq bar Šešet, ¡sus méritos nos sean provechosos, amén!, llamado ha-Ribaš, ¡bendita sea su memoria! Nació en la ciudad de Barcelona en Hispania en el año 1340 del cómputo cristiano y murió en el año 1406. Fue un gran sabio en el Talmud e incluso todos los sabios que había en sus días le hacían un gran elogio. Fue reconocido por los grandes rabinos por su gran sabiduría y pero, con todo eso, no tenía la intención de convertirse en *dayyan*¹² ni quería ningún elogio. Pero los grandes sabios que estaban en la ciudad de Zaragoza fueron y le rogaron mucho hasta que aceptó convertirse en su *dayyan*, y así de otras grandes ciudades enviaban gente para que se convirtiera en su *dayyan*. Sin embargo, la congregación de Zaragoza no le permitió salir de donde ellos estaban ¡bajo ningún concepto!

El gran compañero y amigo de Ribaš era rabí Hasday Crescas, ¡bendita sea su memoria!, que incluso él era un gran sabio como Ribaš, ¡bendita sea su memoria! Y en aquellos días todas las sentencias judiciales, todas

---

¹² Juez de la comunidad.

las preguntas y las respuestas llegaban desde todas las ciudades a Ribaš y a rabí Hasday Crescas, ¡bendita sea su memoria! Porque ellos dos eran los más grandes entre los sabios de aquella época y todas las sentencias y veredictos que había salían de su conocimiento y no había ningún sabio ni š ni rabino que pudiera hablar delante de ellos. Y era su nombre reconocido y sentaba juicio en su conocimiento en el Talmud por su gran fuerza sin igual.

Y no sólo es que nuestro maestro Ribaš, ¡bendita sea su memoria! Fuera un muy gran rabino y su nombre fuera maravilloso en el mundo sino que era su fuerza y la blandura de su alma con toda la gente. Y así hacía el bien y buenas obras con cada uno y por aquellas cualidades que tenía, toda la gente de la ciudad lo quería y le hacían un gran elogio.

Sin embargo... con todas aquellas cosas suyas, había algunos judíos confundidos que tenían en sus corazones un odio injustificado y que no lo querían, y llegó gente horrenda y uniformada que podían hablar en la lengua malvada del rey Don Pedro y lo metieron en la cárcel. No salió hasta que algunos grandes judíos y ricos fueron ante el rey y se hicieron responsables de nuestro maestro Ribaš, ¡bendita sea su memoria! Para que lo hicieran salir de la cárcel. Después de que se detuviera el sabio ante el rey, salió ciertamente de la profundidad en la que estaba. No encontraron en él ninguna oposición y supieron que aquellas personas lo habían engañado con falsos testimonios. En aquellos días, se encontraban muchos de los que hablaban la lengua malvada en España y echaron palabras viles sobre los grandes judíos y los ricos al rey de la ciudad de Burgos. Y, cuando murió el rey Enrique, gobernó en su lugar su hijo, el rey Juan. Fueron algunas gentes de los judíos y dijeron palabras viles sobre un judío

del rey y pidieron matarlo. Dijeron al rey que este judío era un salteador, un ladrón y era abominable y hacía cosas muy malas y, si el rey no lo mataba, ¡saldrían de él cosas muy muy malas que no lo honrarían y causarían daño al poder! Y a causa de esta lengua malvada que escuchó el rey, les dio la orden para que lo mataran y el rey no sabía quién era aquel judío porque a él no le habían dicho su nombre. Y a causa de que no tenía el rey su fusta para reprobar que él mandaba, no calaron en su mente estas palabras. Y ordenó llamar a su escriba e hizo salir la orden con el nombre del rey para que mataran a ese judío, sellada por el rey y dio la orden sellada en mano de aquellos judíos para que fueran esparciendo aquellas palabras.

Aquellas gentes malas tomaron la orden en su mano y fueron al grande de los jueces y le dieron aquella orden del rey. Le dieron mucho dinero para que continuara con ellos, llevara a cabo la sentencia y matara al judío. Y el mayor de los jueces, al instante, se fue con ellos a casa del señor don José Fiyun. Por la noche, cuando estaba el pobre durmiendo en su cama, lo hicieron levantarse de ella y le dijeron que el gran ministro de la casa del rey ordenaba que fuera con sus cosas a la casa, obligándolo a salir fuera. Y cuando salió con ellos afuera, cayeron sobre él aquellos judíos, lo trataron duramente y lo mataron en presencia del juez.

Cuando escuchó el rey que los judíos habían matado a don José Fiyun, que era amigo del rey y amigo de su hermano difunto, empeoró mucho las condiciones de los judíos, enfadándose con ellos, porque se había hecho fuerte el engaño hasta que consiguieron de él la orden para matar a un gran judío de la casa del rey que era querido y muy poderoso con el rey y con la gente y que estaba haciendo lo bueno y bien con toda la gente y con

el gobierno. La mayoría de los cristianos, sin número, fueron quemados y les dio una gran tristeza por su traición. Y mucha de la gente de los cristianos se levantaron contra los judíos y mataron a un gran número de ellos sin cálculo, y por los pecados de los compañeros de los rabinos de los judíos que habían sido asesinados por esa causa en la tierra de España.

Así, en el año 1391 del cómputo cristiano que es el año 5151 del cómputo judío, hubo una gran y violenta matanza de judíos en España, y los cristianos se levantaron contra ellos y mataron de ellos un gran número sin cálculo. Y en aquel tiempo muchos de los judíos que habían apostatado y se habían vuelto cristianos para que no los mataran, y muchos de los judíos que había huyeron de España y fueron a vivir a ciudades de África como Argelia, Constantina, Annaba, Miliana, Haran, Tlemecén y Túnez, y en otras muchas ciudades. Y después muchos de aquellos judíos que habían apostatado en España, fueron a África y regresaron a la ley judía

Y en esos días, nuestro maestro Ribaš, ¡bendita sea su memoria! Era el gran rabino de Hispania. Huyó a Argelia y vivió en ella. Y porque era un gran juez y un gran conocedor, incluso el rey de Argelia lo quería mucho y nombró el más grande los jueces y de los *dayyanim* sobre toda Argelia. Hasta los más grandes jueces que había en aquellos tiempos en Argelia le hicieron un gran elogio y lo quisieron mucho porque conocían su valía y habían visto que era un juez muy grande.

De todos los compañeros que había con Ribaš, ¡bendita sea su memoria!, estaba rabí Šaul Astruc Cohen, que era un gran médico en aquellos días y curaba a judíos, cristianos y musulmanes sin dinero. Y cuando veía a algún enfermo necesitado y pobre, lo ayudaba con dinero.

Era este médico muy amigo de Ribaš y le hizo un gran elogio y estaba siempre ayudándole en muchas cosas que les correspondían. Y Ribaš, ¡bendita sea su memoria! Como hacía lo bueno y daba limosna a los judíos en España, lo hizo incluso en las ciudades de África.

Había en el país de Argelia un hombre judío, horrendo y dueño de una fuerte coraza. Estaba instruyendo a las autoridades de los musulmanes para que no hicieran daño a ningún judío de los judíos que habían apostatado y que se habían vuelto cristianos en España, para que no los mataran y entraran a las ciudades de África y volvieran a ser judíos. Y arregló con ellos una disposición para que todo judío de aquellos que quisiera entrar en Argelia, pagara una tasa de dinero, una gran suma. Y he aquí que no disminuyeron y que seguían yendo más judíos a Argelia. Pero cuando vio que incluso con este gran engaño continuaban los judíos yendo, instruyó a los judíos de Argelia para que no los recibieran en sus casas porque les había dicho a ellos: “Si son muchos los extranjeros en Argelia, todas las cosas se encarecerán y la vida será difícil”.

Y fue que un día fueron a Argelia cincuenta y cinco judíos y se les opusieron los judíos de Argelia y no querían ayudarlos a entrar. Y cuando escuchó Ribaš, ¡sobre él sea la paz!, que había empeorado mucho la situación, lanzó un *herem* sobre aquella gente cuyos corazones eran duros con sus hermanos los judíos que iban para volver a la ley de Israel. Pero ellos no tenían miedo del *herem* y sus corazones no se compadecían de sus hermanos y les cerraron la puerta en sus caras y no les permitieron entrar, hasta que se detuvo Ribaš, ¡bendita sea su memoria! Y pidió ayuda a su compañero rabí Šaul, el mencionado, y les abrió las puertas de la ciudad y les dio un sitio donde quedarse.

Y duró Ribaš, ¡bendita sea su memoria! Cerca de veinte años y fue la cabeza de los jueces y el grande de ellos de entre todas las ciudades de África y se alzaba el poder de los jueces y de la Torá. Se fueron los judíos por el camino de Dios, bendito sea, y por el miedo de Dios. Y los días que estuvieron los judíos en África fueron provechosos y vivieron en todo bien y orden, protegidos por su memoria, y sus cabezas altas por aquel gran justo que había ido y vivido en sus ciudades. Su recuerdo venga a vosotros y a todo Israel, amén.

Leyenda de rabí Simeon ben Şamaj, bendita sea su memoria

El gran rab Simeon ben Şamaj llamado ha-Rašbats, ¡bendita sea su memoria!, que nació en el año 1361 del cómputo cristiano (5121) y murió en el año 1444 (5204). Era un gran sabio y era muy reconocido en aquellos días y fue de los sabios que huyeron de España y se fue a Argelia en los días de ha-Ribaš, ¡bendita sea su memoria!

Había entre ellos una gran disputa y no había acuerdo entre ellos. Y después de que muriera ha-Ribaš, ¡bendita sea su memoria!, a la comunidad de Argelia se le devolvió el juez y fue grande entre los jueces en Argelia. Sin embargo, le impusieron que no pidiera ser denominado *dayyan* bajo mandato del rey, como era ha-Ribaš, porque era suficiente ser *dayyan* nombrado únicamente por la comunidad.

El rab Simeon ben Şamaj, ¡bendita sea su memoria! Era el primer rabino que cogía el sueldo de la congregación cuando, desde los días de los primeros rabinos y *dayyanim*, servían a la congregación sin dinero y tenían prohibición de coger un sueldo ni ninguna ayuda de la congregación a la que servía en su rabinato. Pero el rab Simeon ben

VOLUMEN II: EDICIÓN Y TRADUCCIÓN

Şamaj, ¡que en paz descanse! Les ocultaba que él estaba exento y, con la espada sobre él, tenía que coger de la congregación para vivir. Les hizo saber a los primeros rabinos, a todos y cada uno de ellos, que seguiría haciéndolo, que estaba cogiendo y viviendo de ella. Así, él había sido un gran médico en España, había vivido bien y había obtenido muchas ganancias de su trabajo. Pero en el país de África, los del lugar no sabían acerca de su valor y no lo dejaron ejercer como médico, no pudo ofrecer ningún servicio y no tenía ningún ingreso para vivir. Y él, cuando estaba en Hispania, sucedió la revuelta contra los judíos de allí. Los cristianos le cogieron todo su dinero y todo lo que poseía y empezó a pagar mucho dinero a los sabios para que no se posicionaran al lado del Papa para quemarlo porque él, y todo judío que cayera en mano del Papa, sería quemado, él y su familia, y no lo liberarían hasta que renegara y se volviera cristiano para librarse de la muerte. Incluso este rab, Simeon ben Şamaj, ¡que en paz descanse! dio todo su dinero y todo lo que poseía a los jueces de la ciudad para que lo ayudaran a poder escapar del país y liberar su alma. Se fue a Argelia sin nada y desnudo de toda pertenencia y no tenía nada para vivir, ni aquello que requería para coger el sueldo de la congregación al servicio del rabinato para vivir.

Fue el señor rabí Simeon ben Şamaj, ¡bendita sea su memoria! Uno de los grandes sabios de aquel tiempo y él coronaba a los rabinos y a los *dayyanim* porque él, con diferencia, era un gran y maravilloso sabio en el Talmud y en los versículos como uno de los más grandes gaones que había en los primeros días. Además de esto era un gran conocedor de la filosofía, de la ciencia de las matemáticas, de la ciencia de la medicina y las estrellas. De todas era un gran sabio en todas las materias de la

sapiencia y la inteligencia. Competía con los grandes de los cristianos y siempre les hacía perder todas sus palabras indicándoles la luz de la ciencia de la Torá sagrada y de la ley de Israel santo y todas sus palabras eran poderosas en aquellos asuntos, comprendidas y escritas en su orden ‘Arco y estrella’ y en su orden ‘Escudo de los padres’ que comprendía la gran sabiduría de la ciencia de la filosofía y de la ley. En todos los días que estuvo vivo en el mundo que estuvo, no dejó de componer órdenes sobre la Torá, sobre el Talmud y los versículos y en su orden, que llamó con el nombre de *Tašbats*, allí indicó lo santo del nombre del orden que compusieron y sus complicaciones todos los días de su vida, ¡su recuerdo permanezca entre nosotros!

Y después de que muriera el rab Simeon ben Šamaj, ¡bendita sea su memoria! Se puso en su lugar a su hijo, el gran rabino rabí Šelomo Dorán, ¡descanse en paz!, llamado ha-Rašbaš (el rab Šelomo ben Simeon), ¡bendita sea su memoria! Y tomó la silla del rabinato de Argelia.

Ha-Rašbaš, que nació en el año 5160 del cómputo judío que era el año 1400 del cómputo cristiano, e incluso él, con él sea la paz, fue un gran sabio como su padre en la Torá y en las ciencias de la filosofía. Era justo y un gran piadoso. E incluso él hizo un orden grande, su nombre “*Carta de la acusación de la guerra*”, en vida de su padre, ¡bendita sea su memoria! Aquel orden combatía contra los apóstatas judíos que estaban perdiéndose en el Talmud y ha-Rašbaš, ¡que en paz descanse! Luchó con la palabra sincera y mostrando la gran verdad del Talmud y de la ley de Israel.

Y había mucha gente en sus mentes en los días de aquellos rabinos, con ellos sea la paz. Fueron los españoles a combatir a Argelia pero no así la verdad, porque en sus días nunca había cundido la confusión en las

VOLUMEN II: EDICIÓN Y TRADUCCIÓN

ciudades de Argelia ni otras cosas, ni después del año en el que fueron enterrados. Su recuerdo permanezca entre nosotros, todo Israel, amén. Así sea.

Leyenda del niño en el barco

Leyenda sobre un niño pequeño que estaba flotando en el mar ahogado y encontró un barco y se montó en él. Había en aquel barco mucha gente de setenta pueblos. Estando de camino los viajeros, se levantó una gran borrasca y tenían todos y cada uno de ellos un ídolo parecido al suyo colgado en su cuello. Cuando se levantó sobre ellos la borrasca, cada uno cogió el ídolo en su mano, lo besó, lo abrazó y le rezó con voz elevada y dijo: “¡Libranos de esta complicación!”... No les fue útil y resultó que el mar los empujó hasta desgarrar el pelo de sus cabezas y se arrancaron sus barbas, aclamaron y se inclinaron hacia sus ídolos. Y entonces vieron que era inútil. Dijeron entre ellos: “¡No hay allí ninguna utilidad en aquellos ídolos! ¡Y he aquí que hay un niño pequeño y nos pareció que es judío así que comprobemos si no es útil!”. Y el pobre niño cuando vio el mar alborotado, bajó al fondo del barco y se durmió allí.

Bajaron a él todos los pasajeros del barco y le dijeron: “Seguimos teniendo un gran problema ¿y tú te duermes aquí? ¡Levántate, reza a tu Dios para que nos favorezca y nos tenga en cuenta y no desaparezcamos! ¡Levántate inmediatamente, reza y ruega a tu Dios hasta que nos libre de este problema nuestro!”. En aquel momento se puso de pie el niño en una esquina del barco y comenzó a rezar al Señor de los Cielos diciendo:

“Por favor, Dios del mundo, recibe mi plegaria y hoy se dará a conocer tu cara y tu fuerza y tu gran nombre. Piensa en el pacto de Abraham, Isaac

y Jacob que hicieron un juramento por tu nombre y ahora dirán todos el Nombre, que tú eres el Dios verdadero y sabrán que tú eres el Dios, el misericordioso, el bueno”.

En aquel momento, ordenó Dios al mar y detuvo su borrasca. Fueron todos los pasajeros y acabaron su viaje en el barco, libres de todo daño. Cuando llegaron a tierra, todos y cada uno de ellos compraron provisiones para sí mismos y dijeron a aquel niño: “Ve tú y compra provisiones para tí”. Les dijo: “¿De dónde compro las provisiones? ¡Yo soy pobre y no llevo encima ningún dinero!”. Le dijeron: “¡Tú no eres pobre sino que eres muy rico y toda aquella gente es pobre! Que rezaron todos ellos a sus ídolos y no tuvieron respuesta, y, en cuanto a ti, a todo sitio al que vas, tu dios te responde”. Le dijo: “¡Eso es así! ¡Me pareció que vuestros ídolos están cerca de vosotros y colgados en vuestros cuellos y están lejos! ¡Y mi dios parece que está ausente pero está muy cerca!”. Como dice el versículo: “Está cerca Dios de todos los que aclaman”, está cerca Dios de todos los que lo aclaman, porque Él se alzó en un mundo que tenía ídolos cerca de él como Dios nuestro Señor. Las respuestas serán para todo aquel que lo clama”.

En aquel momento dijeron todos ellos: “¡Todas tus palabras son ciertas! Dijo el Señor a Israel: “Mis hijos, me queréis y me rezáis por la mañana, por la tarde y la noche y yo bajo a vosotros por la mañana y por la noche como dice el versículo: “He aquí que no duerme y no descansa el guardián de Israel”.

Leyenda del pequeño y el enemigo

Leyenda rara y extraordinaria que sucedió sobre un hombre que estaba parado rezando de pie. Fue el enemigo y cogió a su hijo el pequeño delante de él. El padre no detuvo su rezo. Y, cuando acabó la oración de las dieciocho bendiciones, le dijeron: “¿Qué te pasó, hermano, que no te detuviste cuando vino el enemigo y cogió a tu hijo delante de ti?”. Les respondió: “Son correctas vuestras palabras. Estaba inmerso en mi rezo y no me detuve por nada”. Cuando estaba aún pronunciando estas palabras, fue el enemigo y devolvió el hijo a su lugar. Le preguntó: “¿Qué te hizo el enemigo?”. Le dijo: “Me hizo entrar en mitad de una ruina y escuché una voz gritando: ‘¡No es este niño el que te encargamos que trajeras! Que nosotros te enviamos a por el niño Fulano’... y, en cuanto acabó el pequeño sus palabras, se escuchó un ruido de grito y llanto y dijeron: “¡El niño fulano le mordió al enemigo!”...

Leyenda de José, el hortelano

Leyenda que sucedió en los días de rabí Eliezer y rabí Yehošu‘a, que salían para celebrar una fiesta al Templo. En la noche de la Expiación, se dirigieron al patio del Templo y vieron que se les acercaba un ángel. En su mano llevaba un vestido blanco que brillaba como el sol y no tenía en él ningún ribete rodeándolo. Se dijeron: “Este vestido tiene que ser para uno de nosotros”. Se acercaron al ángel y le preguntaron para quién de ellos era el vestido. Les dijo: “Que vuestros vestidos son mejores que éste, que este vestido es para un hombre de la ciudad de Aškalon, su nombre es José, el hortelano”. Fueron y acabaron su camino y cuando terminaron los días de la celebración, salieron juntos para ir al hombre de Aškalon.

Cuando llegaron a Aškalon, escucharon hablar sobre ellos a la gente de la ciudad y salieron para recibirlos y les rogaron que se que hospedaran en sus casas y ellos no quisieron, dijeron: “Queremos hospedarnos en casa de José, el hortelano”. Fueron con ellos algunas personas y les mostraron la casa de José, el hortelano. Cuando llegaron, lo vieron de lejos recogiendo la verdura. Lo saludaron y él les devolvió el saludo y después le dijeron: “Vinimos porque queremos hospedarnos en tu casa”. Les dijo: “¿Dejáis a toda la gente rica y venís a mi casa? Dios sabe que no tengo en mi casa sino dos panes”. Le dijeron: “Lo que tengas nos es suficiente y no se te cogerá otra cosa”. Se pusieron ante él, comieron, bebieron e hicieron la bendición de la comida. Después le dijeron: “Viste que dejamos a toda la ciudad y vinimos a hospedarnos en tu casa. Te rogamos que nos informes sobre tus hechos y tu vida”.

Les dijo: “Mis señores, estáis viendo mi debilidad y mi pobreza y no tengo ningún oficio sino servir a este huerto que estáis viendo ante vosotros”. Dijeron: “Incluso si es así, queremos, por favor, que nos hagas saber sobre este servicio o qué te ha pasado”. Les dijo: “Mis señores, si queréis que os haga saber qué me ha pasado, he aquí que os informaré de todo. Que sepáis que papá era de los más grandes de la ciudad y de los ricos, y cuando murió perdí todas las pertenencias que tenía. Cuando me vio la gente de la ciudad, me expulsaron y me odiaron. Salí y vine a este lugar y construí en él una casa, planté este huerto y planté en él verduras. Y así es que lo que consigo del huerto, lo vendo y doy la mitad a la limosna para los pobres y la otra mitad lo que nos haga falta a mi familia y a mí. Y así ha sido esta andadura hasta este momento sin ninguna desviación”.

Le dijeron: “Que sepas que Dios aumentó mucho tu retribución porque Él nos mostró en mano de un ángel un vestido blanco muy brillante como el ojo del sol y cuando le preguntamos para quién es este vestido, nos dijo que este vestido es para ti, José. Y vinimos para inclinarnos hacia ti y alegrarte. Pero te decimos que el vestido aún está incompleto en el ribete que lo bordea y es por esto que quisimos venir ante ti, para hacerte saber que Dios será bueno contigo si aumentas estos actos buenos tuyos”. Y cuando escuchó José, el hortelano estas palabras, se alegró, los bendijo, les dio las gracias y lo dejaron en paz y se fueron. Cuando su mujer escuchó estas palabras, le dijo: “¡Viste que te lo dijeron los sabios! Que tu vestido no está terminado por el ribete, y ahora haz hasta donde te alcancen tus fuerzas para acabar tu vestido y no lo dejes sin acabar”. Le dijo a ella: “Sí, tus palabras son las palabras de una buena mujer, pero en aquel fundamento se ve y se reconoce mi pobreza y no tengo fuerzas para hacer más de lo que ya hago”. Le dijo: “Escúchame, mi señor, y coge mi discurso para que te considere bueno Dios. ¡Ahora levanta, hazme salir al mercado y véndeme! Da el dinero de la limosna a los pobres y es posible que así acabes el vestido”. Le dijo: “Tengo miedo de que el comprador sea un hombre malo y te llegue a hacer algo malo y ¡ese momento corrompa todo el vestido!”. Le dijo: “¡Yo te juro por los cielos que estas palabras no sucederán nunca!”.

Escuchó su marido su discurso y salió, la vendió en el mercado y dio su valor como la limosna para los pobres. Pero su señor, que la había comprado, cuando vio que era bella en aspecto y todas las buenas cualidades, quiso forzarla y no pudo. Le dijo: “¡Mi señor, no me es posible estar contigo ni aceptar ningún mandato!”. Se enfadó su señor con

ella duramente y, cuanto más se enfadaba con ella, más ardía en el fuego del enfado. Se levantó y se la dio al pastor de ovejas y le ordenó que la forzara y la solicitara sexualmente, la castigara y la golpeará con la vara. La cogió el pastor y la sedujo día tras día, y cuando encontraba en ella indiferencia, la golpeaba con el palo, la marcaba y le amargaba la vida con los duros servicios. Y con todo eso no podía, y ella se dedicaba al llanto y esperaba la misericordia del cielo. Pasaron muchos días y seguían castigándola.

Entonces su marido, un día, se coló con una espada escondida y ella estaba siendo castigada, atada a un saco, toda ella llena de golpes y moratones. Se acercó a ella y le dijo: “¿No quieres, mi señora, que te compre para mí para que seas mi mujer y te libre de tu tormento?”. Le dijo a él: “¡Mi señor, no digas eso! Porque yo soy la mujer de un hombre”. La sedujo con palabras y le dio bienes y bondades. Ella no escuchó sus palabras y se abasteció de virtud y de su tormento pues continuaba inflexible con ella con aquellas palabras y lo afeaban. Cuando escuchó el hombre todas sus palabras, supo que ella no se oponía a su deber y tampoco rompía su pacto. Se levantó el velo de su cara y descubrió quién era pues no sabía que era su marido. Cayeron abrazados el uno al otro en un beso, lloraron mucho y les dieron la vuelta los corazones. Salieron sus oraciones al cielo y escuchó Dios sus voces. Escucharon un sonido del cielo que bajaba y decía: “¡Alégrate, José, el hortelano! ¡Que tu vestido acabaste! ¡Y el vestido de tu mujer es mejor que el tuyo! Ve al lugar fulano y encontrarás en él un gran bien que es el tesoro de tus padres”. Fue y encontró un tesoro de plata y oro, y piedras preciosas, esmeraldas y diamante, muchas cosas sin número. En aquel momento, deshizo el pacto

VOLUMEN II: EDICIÓN Y TRADUCCIÓN

su mujer y volvió a comprarla con el dinero y dio la limosna y bienes a los pobres mucho tiempo. Y vivió José el hortelano, él y su mujer una vida buena, bendecidos por Dios en lo bueno y los bienes hasta sus últimos días y momentos.

Leyenda del rey Šaḳur

Leyenda que sucedió en el año 4085 que es el año 257 para la destrucción en la ciudad de Bagdad, que es la ciudad de Babel, que en aquel tiempo, estaba bajo dirección del rey Šaḳur. Se levantó un hombre insensato y dio la vuelta a la razón de la gente y los hizo perderse en cosas impías y estuvo convenciéndoles de que en el mundo había dos dioses, ¡Dios nos libre! Uno de ellos juzgaba lo bueno y el segundo, lo malo. Lo siguieron con su razón las gentes impías hasta que fueron muchas las criaturas reunidas en torno a él y se pusieron de acuerdo para destruir a los extranjeros y cogerlos para hacer desaparecer su idea.

Este hombre se llamaba Mani. Y el primer pensamiento que le vino a la mente fue que iría a Bagdad y se rebelaría contra el rey Šaḳur, el mencionado. Quiso liberar a la ciudad de su mano con la guerra y las armas y, cuando llegó la noticia al rey Šaḳur de que este Mani se presentaría para luchar contra él, se levantó y le escribió una carta diciéndole: “Que sepas, señor Don Mani, que yo soy Šaḳur, rey de Bagdad, y mucha sea tu paz y la paz de los notables que están contigo y la paz de todo tu ejército, tus soldados y tus hombres. Pero cuando escuché y llegó a mí que en tu negligencia vendrías a declararme la guerra, te escribí mi carta, ésta y te la envié con los notables de mi casa para que me jures con un pacto el perdón y la amistad y no me hagas

ningún daño. Yo seré obediente a tu orden y seguiré tu religión. Alentaré a la gente para que sigan tu religión fielmente. Pero vine a rogarte que me hagas una visita, tú y tus notables y hagamos algunos de nosotros un pacto correcto. Y todo lo que esté en tu mente, yo lo acataré”. Después envió la carta con los notables de su estado y fueron y entregaron la carta en mano de Mani. Y cuando este Mani abrió la carta y leyó su discurso y su significado, se alegró mucho y se hizo grande su alma. Le vino a su mente si su pensamiento era cierto y guardó la carta del rey Šaḳur.

Después de unos días se levantó este Mani y cogió con él a cuatrocientos hombres de sus filósofos y fueron todos y entraron en Bagdad. Cuando llegaron a la ciudad, bajó el rey Šaḳur y les hizo un buen recibimiento y un gran honor y los llevó a su casa. Se sentó Mani en la silla del rey y ordenó que trajeran a aquellos cuatrocientos hombres que habían ido con él, los acogieran como huéspedes y los ensalzaran con elogio y exaltación. Más tarde, ordenó Šaḳur a sus hombres que, después de que les dieran de desayunar y de beber, tomaran de ellos a dos hombres y les hicieran entrar al jardín, los degollaran y los colgaran en los árboles del jardín.

Hicieron los criados del rey Šaḳur todo lo que les había dicho su señor. El rey Šaḳur se puso a desayunar con Mani con toda tranquilidad y, después de que acabara el desayuno, supo el rey Šaḳur que los cuatrocientos estaban colgados y dijo a Mani: “Ea, levántate, amigo mío Mani, entremos al jardín y paseemos un poco”. Se levantaron al momento y entraron al jardín. Alzó sus ojos Mani y se encontró a los cuatrocientos hombres que habían ido con él, todos ellos degollados y colgados en los árboles. Le dijo el rey Šaḳur: “¡Mani! ¡Viste a tus hombres que dices de

VOLUMEN II: EDICIÓN Y TRADUCCIÓN

ellos que son tus profetas y tus astrólogos! Tú te complaces con sus palabras y no cometes equivocaciones, pero dijiste que hay en el mundo dos dioses, uno juzga lo bueno y otro juzga lo malo y que sepas que el dios que juzga lo malo, él es el que me dijo que los degollara y los hiciera colgar. Así sabrán todas las criaturas que el dios que juzga lo bueno es más fuerte que el otro. Y a mí me pareció que había una disputa entre ellos sobre tu idea, y uno estaba de acuerdo contigo y otro no estaba de acuerdo contigo. En aquel instante, la idea que me vino era buena para acabar con esa disputa y cortar el litigio entre ellos, ¡así que te haré colgar con tus profetas!”.

En aquel momento, el rey Şakur dio la orden de que degollaran a Mani y lo colgaron con sus cuatrocientos hombres astrólogos. En aquel instante, dijo el rey Şakur: “Así cayeron todos tus enemigos, Dios”, es decir, así cayeron todos tus enemigos, Dios. Y cuando se dio cuenta el resto de la gente que estaba siguiendo a Mani y sus pensamientos, temieron que les sucediera a ellos y a sus notables, deteniendo su error y supieron entonces que había un único Dios en el mundo, ¡Dios es uno y su nombre es uno!

Esta leyenda ha sido tomada del *Libro de la Atadura* del versículo de la compasión y del libro de rabí Abraham Halfon, ¡bendita sea su memoria!

Leyenda de rabí Simeón Qiyara

Leyenda que sucedió sobre el maestro rabí Simeón Qiyara en el año 4500. Era el nombre de este maestro reconocido en el juego del ajedrez y no había nadie que pudiera jugar con él y ganarle. Tenía un hijo pequeño

de seis años que se llamaba Al-Hanan, al que su padre había enseñado el juego del ajedrez durante su infancia y se había convertido el hijo en un buen conocedor de este gran juego, sumergiéndose en sus grandes profundidades. Y por aquello, este niño era muy hábil en su lectura y desde su infancia había mostrado el gran conocimiento que había adquirido en su razón.

Había en casa de rabí Simeón una criada cristiana que cada día llevaba al niño a la escuela y lo traía. Sucedió que, un día, a la criada se le ocurrió que prepararía al niño al-Hanan, como de costumbre. Pero en lugar de dejarlo en la escuela, iría a dejarlo en casa de su sacerdote. Se lo dio y le dijo: “Toma a este niño y convéncelo aunque él es un niño muy inteligente, joven y muy guapo. Y este engaño es para que deje de ser judío y que sea su elección ser cristiano. ¡Yo lo que hice únicamente fue robarlo para ti para que lo cogieras en tu casa y lo convenzas mucho y lo eduques en tus manos!”.

En aquel momento, se adelantó el sacerdote y tomó de su mano al niño y lo metió en su casa. Lo acercó a su ídolo y lo roció de agua a la que llamaban “*aguas impetuosas*” (Sal 124, 5), y le prohibieron la salida a la calle solo porque el niño al-Hanan se había convertido en el prisionero y en su vida había salido a la calle y tampoco había visto la puerta de la casa. Con el paso del tiempo, el niño olvidó a toda su gente, a su padre, a su madre y a su ley que había comenzado a conocer en su infancia. Pensó que era el hijo de aquel sacerdote y como era muy hábil aprendiendo su ley se convertiría en un gran sacerdote. Estaba muy orgulloso de su gran sabiduría y conocimiento y continuaba creciendo en el poder de los cristianos e incluso, llegó a ser el gran sacerdote de todos y lo llamaron

VOLUMEN II: EDICIÓN Y TRADUCCIÓN

con el nombre “romano pontífice” ¡que significaba el Gran Papa sobre ellos!

En cuanto al maestro Simeón Qiyara, desde el día en que se había perdido su hijo al-Hanan y no lo encontraba por ningún sitio, estaban tristes él y su mujer y no desaparecía la tristeza, no podían soportar su marcha y permanecían en la angustia y el engaño sin saberlo. Pero al niño al-Hanan, cuando creció y se convirtió en el romano pontífice de los sacerdotes, le vinieron pensamientos a su mente de que él no era el hijo del sacerdote y se había engañado a su corazón porque no sabía de quién era hijo. Y pese a todo el engaño que se había hecho en su corazón, recordaba que su padre jugaba bien al ajedrez y que no había quien lo venciera. Vinieron los pensamientos a su mente y dijo: “¡Es posible que por el juego del ajedrez pueda reconocer a papá!”. Y, desde aquel momento, se hizo acompañar de algunos eruditos de los judíos y les pidió que fueran ante él cada día tres de los más hábiles de ellos. Un día fueron a él tres de los grandes judíos y entre ellos estaba rabí Simeón Qiyara, padre del muchacho. Cuando entraron ante el muchacho, que era el romano pontífice, no lo reconocieron porque cada uno de ellos había crecido y había cambiado su compañero. Cuando entraron ante él, le hicieron un gran elogio y por aquello se alegró con ellos y les hizo un gran elogio y los hospedó tres días. Pero desde el momento en el que los vio se puso muy contento y orgulloso sin saber porqué. Pasaron tres días y ellos discutían unos con otros acerca de la sabiduría de occidente y, en el tercer día, les dijo: “De vosotros, ¿quién no sabe jugar al ajedrez?”. Le respondió el maestro Simeón y le dijo: “¡Yo sé jugar al ajedrez!”. Y dijo el hijo: “¡Yo también sé jugar pero desde que era pequeño no he jugado!”.

Después trajeron el tablero del juego del ajedrez y se pusieron a jugar el maestro Simeón con el gran sacerdote que era al-Hanan, su hijo. Pero, cuando estaban jugando, el rab Simeón vio que al sacerdote le salía una jugada que estaba enseñándole a su hijo cuando era pequeño y, cuando se acordó de eso, se puso a llorar. Por eso, el muchacho cuando vio la reacción del rab por la jugada, recordó y dijo: “¡Aquella jugada es la que hacía papá!”. Le vinieron las lágrimas pero se le encogió el alma y no mostró nada y le dijo al rab Simeón: “¿Por qué estás llorando?”. Le dijo: “Me acordé de mi hijo que se me perdió de pequeño, ¡porque estuve enseñándole el juego del ajedrez! Y yo lo enseñé a jugar como tú juegas, eres el único que puede jugar conmigo. Y este hijo mío se me perdió cuando tenía seis años...”.

En aquel momento, se levantó el romano pontífice y entró a su estancia y se dirigió al rabí Simeón y le dijo: “¡No llores más! ¡Que yo soy tu hijo, tu último aliento, tu grandeza...! Y esto lo hizo posible Dios”. En aquel instante, cayeron sobre sus cuellos el uno al otro, con besos y llanto con muchas lágrimas y dijo el hijo: “¡Ahora veamos cuál es el plan que haremos!” Le contestó rabí Simeón: “Ahora hay un gran miedo si digo que eres mi hijo al-Hanan”. Le dijo: “No temas sino espera sólo unos cuantos días y yo haré un cambio y saldré airoso de esta dificultad”. Después regresaron aquellos tres judíos a sus casas y, de ellos, el maestro Simeón Qiyara regresó a su casa con una alegría que no tenía precio ni era pasajera. El muchacho al-Hanan le procuró a su padre una buena posición en la ciudad y lo convirtió en su amigo y en su gran huésped. Tras unos días, pudo el hijo al-Hanan hacer cambios y transformaciones y salió de su rango en el que estaba. Volvió a la ley sagrada, la ley de Israel. Y fue él

VOLUMEN II: EDICIÓN Y TRADUCCIÓN

el que hizo el *piyyut* que se lee en la segunda mañana de *Roš ha-Šana* y que lleva por título ‘Dios se apiadó haciendo que lo lograran juntos’. Y este era el *piyyut* que hizo el niño al-Hanan que continúa siendo leído hasta estos días y terminaron sus días en abundancia y paz.

Esta leyenda se encuentra en los escritos de mano de rabí Abraham Ḥalfon, ¡bendita sea su memoria!

Leyenda de rabí Iksander, el hipócrita

Había un piadoso y era muy rico. Vivía en una ciudad de Basora y Kufa y su corazón ansiaba cambiar su vivienda y marcharse a vivir a la tierra de Israel. Reunió todas sus pertenencias y todo lo que poseía y se dispuso para el viaje camino a Jerusalén. En su camino pasó por una pequeña ciudad en la que vivían judíos y se detuvo allí unos pocos días para descansar del curso del viaje. He aquí que vio a un judío que se llamaba rabí Iksander, que estaba la mayor parte de la mañana en la sinagoga envuelto, con el *talit* y los *telifim*, incluso cuando no estaba en su rezo. Pensó el judío para sí mismo y dijo: “Me aprovecharé dejando todas mis pertenencias y posesiones seguras con este piadoso excelente, este judío íntegro. Me iré a la tierra de Israel y prepararé la casa para vivir y consolidaré mi situación y haré lo que tenga que hacer y después volveré aquí, cogeré mis bienes y me iré con ellos de nuevo. Y así es mucho mejor que lo despoje de mi mano en este momento porque allí tendré miedo y es posible que me tenga que separar de ellos definitivamente durante el camino”.

En aquel momento, se quedó aquel piadoso en la sinagoga, esperando muchas horas hasta que rabí Iksander terminó su rezo. Fue a él y le dijo:

“Perdóname, mi señor, para hacerte saber que seguía el camino para irme a vivir a la tierra de Israel y estoy en esta ciudad lejana y que sé que en ella no hay ningún hombre. Y por eso vine a pedirte, por favor, que todas las pertenencias que tengo, pocas o muchas, las deje en tu casa porque tengo miedo del camino y los ladrones que a veces nos asaltan. Quiero dejarlo en tu casa a salvo hasta que vaya a la tierra de Israel y ordene mi situación allí, alquile una casa y disponga todo lo que sea necesario. Después volveré, ¡con la ayuda de Dios! Y cogeré mi depósito de tu mano”.

Le respondió rabí Iksander: “Bien, hijo mío, tus palabras son correctas. Puedes dejarme todas tus pertenencias y todo lo que tengas en mi mano y yo lo guardaré para ti en mi caja fuerte como si fueran mis pertenencias. Que esté tu corazón tranquilo y sereno, no tengas miedo y no temas nada. Puedes irte bien a la tierra de Israel y ordenar tu situación y con la ayuda de Dios, cuando vuelvas, te entregaré el depósito tal y como me lo diste”. Y el piadoso así hizo y entregó sus pertenencias en mano de rabí Iksander y siguió su camino a la tierra de Israel.

Pasaron unos días desde que se había ido el piadoso a la tierra de Israel y había ordenado su situación allí. Había alquilado una casa y había dejado a su mujer allí y volvió a la ciudad de rabí Iksander para coger sus posesiones que conservaba en su casa. Y cuando llegó a él, lo saludó y le dijo: “Te agradezco, ¡Dios, bendito sea! Que durante este tiempo guardaras todas mis cosas y pudiera arreglar mi situación en nuestra tierra santa. Y ahora te pido, por tu grandeza, que me des mis bienes que dejé en tu casa para que los guardaras en tu mano”. Le respondió rabí Iksander:

“¡No te conozco de nada, no te he visto en mi vida y no vi tu cara nunca!”...

Cuando escuchó el piadoso estas palabras, la luz se convirtió ante él en oscuridad y se estremeció y hubo un gran cambio por el dolor que estaba sintiendo en su cuerpo. Cayó sobre su cara al suelo llorando, se desvaneció y le suplicó a rabí Iksander que se apiadara de él. No cumplió con él esa aquella gran obligación y lo dejó vacío de todo lo que poseía y le vino a mente aquello que tenía ¡y que no poseía sino él! Y rabí Iksander se levantó en su cara por el escándalo, lo señaló y prometió por sus corazones que en su vida lo había conocido y que jamás lo había visto ¡y no había cogido de su mano ninguna cosa! El piadoso, el pobre, cuando vio esta verborrea que lo incitaba, ¡de ningún modo! No encontró qué decir. Se miró a sí mismo que lo habían despojado de todas sus pertenencias y ¡se había quedado desnudo de todo lo que poseía! Volvió a su destino con el corazón roto y con la sensación de necesidad y cólera y se fue a la sinagoga y entró sollozando y llorando con un violento llanto. Comenzó a rezar y dijo: “¡Nuestro señor del mundo! ¡Tú eres el señor del mundo y de ti sale la autoridad! Tú sabes que yo siempre te seguí y tuve confianza en ti. Y cuando vi a este judío totalmente recubierto de cualidades y cubierto por el *talit* y los *tefilim* la mayor parte de la mañana, pensé que era un judío íntegro, temeroso de Dios y en quien se podía confiar. Le entregué todas mis posesiones en su mano y ahora vi que todas aquellas cualidades que había en él no lo hacen a los ojos un hombre y logra engañar a la gente, que pensaba que era un hombre íntegro y confiaron en él. Y, en ese momento, Señor del mundo, mi autoridad es de ti y ¡que salga de debajo de tu mano! Y tú eres bendito que puedes

responder a mi rezo y devolverme tus prodigios, vengándote de aquel hombre mentiroso hasta que sepan todos tu gran fuerza ¡y se divulgue que se encuentra Dios sabio en la tierra! ¡Y se salve el oprimido de la mano de la oscuridad!”.

Estaba el piadoso en la sinagoga llorando, con corazón doliente y roto y se descubrió a su encuentro Elías el profeta ¡bendita sea su memoria! Y le dijo: “No temas, no desistas y no cambies. Levántate ahora y ve a la mujer de rabí Iksander y dile: ‘con la señal de la noche de *Pesaj* que pasa, guardan él y su mujer garbanzos’, y así, en la mañana de la Expiación, ambos en la mañana iréis a la sinagoga. Dile a tu marido: “Dame el depósito que conservaste oculto en cualquier sitio”. Y la mujer entonces te dará el depósito”. Y el piadoso así hizo y esperó hasta que rabí Iksander, el hipócrita, salió al mercado a hacer su trabajo. Fue a su mujer y le dijo las palabras que le había dicho Elías el profeta, y así la mujer le pasó todo su depósito totalmente y se lo dio. Cogió el piadoso sus pertenencias y se fue por su camino en paz, orgulloso y contento. Lo superó bien con gratitud y alabanza y júbilo a Dios ¡bendito sea!, que ha salvado el débil con su fuerza, separando al oprimido de las tinieblas.

Y cuando rabí Iksander, el hipócrita, entró a su casa, le preguntó a su mujer acerca de las cosas que le había enviado a ella para que diera el depósito a su dueño. Cuando los judíos supieron sus asuntos y sus daños, no pudo seguir viviendo más entre aquella gente. Se levantaron él y su mujer y se fueron dando vueltas y no hubo sitio donde acabar sus vidas, ¡sea borrado totalmente su recuerdo!

Leyenda de las muchachas Susana y Hana

Sucedió una leyenda sobre una muchacha que se llamaba Susana, que era muy hábil, inteligente y educada, y estaba aprendiendo en la escuela las más grandes ciencias. Pero esta Susana tenía una enfermedad en los ojos y, cuando hablaba con alguien, sus ojos no miraban al frente sino a un lado. Se convirtió en el objeto de risa de las niñas compañeras suyas y, de la mayoría de sus compañeras, Hana, que era muy bella soberbia por su belleza y su gran hermosura, hundía sus ojos en la muchacha Susana, se burlaba y se reía de ella. Un día, fue Hana, la bella, a Susana, la enferma y le dijo burlándose de ella: “¿Por qué no me miras de frente y se vuelven tus ojos frente a mí? ¡Es que me odias y no me quieres!”. Y cuando la muchacha Susana comprendió el significado de sus palabras, le respondió: “¿Qué puedo hacer, Hana? No puedo corregir lo defectuoso obra de la naturaleza. Pero te pusiste en enfrente de ésta y yo confío todo el tiempo para que continúe siendo educada ¡y no me fije en ningún hombre creado como yo!”

Pasado poco tiempo, enfermó Hana de lepra y estuvo enferma en cama muchos días. Pasaron su enfermedad y su vida por su mente porque se había cometido con ella un gran engaño. Tras muchos días, se debilitó su enfermedad pero ésta había hecho defectos, la mayoría en su cara, que habían hecho desaparecer su figura y su belleza. Aquella hermosura y toda la belleza que tenía se le había acabado, llenándose su cara, toda ella, de manchas y cubriéndose de puntos hasta desaparecer todo lo que la había brillar. Cuando se curó completamente, se levantó y fue a la escuela y estaba muy avergonzada, cubriéndose la cara con sus manos y llorando. Se le acercó a ella una muchacha de sus compañeras y le dijo: “Hana, ¿por

qué lloras y por qué te tapas tu cara?”. Y cuando Hana escuchó estas palabras, creyó que estaban burlándose de ella y alzó su voz con el llanto y dijo:

“¡No es mi cara por lo que estoy llorando! ¡Sino que el dolor de mi corazón es porque yo estuve burlándome de mi compañera Susana! ¡Y no tuve en cuenta al tiempo, que salva cada uno de sus hechos y me burlé de ella. Y ha llegado el tiempo de que mis amigas se burlen de mí y es el momento de la gente inteligente y los que comprenden los secretos del mundo y sus maravillas!”.

Leyenda de Napoléon y el judío apóstata

Sucedió una leyenda en los días del emperador Napoleón Bonaparte, que tenía un judío ministro y lo hacía más grande en su posición y rango. Pero este judío cuando vio la grandeza que tenía, se le ocurrió abandonar la religión de los judíos e ir a abrazar a la religión de los cristianos. Echó cuentas en su mente porque así lo ensalzaría más el rey Napoleón en el poder y lo elevaría sobre todos los ministros. Pero al pensar esto, se encontró con la oposición de Napoleón, que era el rey del mundo y al escuchar esta noticia, lo menospreció, lo odió y lo apartó de todas las categorías de grandeza que tenía y dijo: “Este hombre cambió su religión y traicionó su pacto, a sus antepasados y abuelos, ¡no seguirá más siendo de mi confianza! Porque a él no le fue difícil engañarme y traicionarme, ¡incluso a mí! Y cuando le convenga no le resultará difícil ser hipócrita conmigo, ¡y éste no será recibido en ningún lugar!”. Y cayó aquel judío apóstata y su nombre se asoció al perjuicio y la vergüenza.

Leyenda de Yosef Firu

Sucedió una leyenda en la península de Córcega sobre un judío cuyo nombre era Yosef Firu que era un hombre bueno, generoso, de naturaleza pura y su servicio y sus acciones eran buenas y las mejores. Y desde siempre su casa había estado abierta para los forasteros y los huéspedes. Cada vez que veía un hombre desgraciado o pobre, lo acogía en su casa y le daba de comer, de beber y lo vestía. Y si veía a algún criado incapacitado y enfermo, lo invitaba a que entrara en su casa y era perseverante con su enfermedad hasta que se curaba, se levantaba con salud y lo trataba bien para que pudiera servir su alma. Así fue su vida durante muchos días hasta que decía la gente de la ciudad sobre su casa ¡que era la casa de Abraham, Nuestro Padre!

Sucedió que una de las veces fue un anciano enfermo, lo cogió Yosef Firu y lo llevó a su casa. Estuvo el anciano enfermo un año hasta curarse de su enfermedad. Cuando se levantó el anciano mencionado y quiso volver a su casa, lo abasteció dándole Yosef un buen lote de dinero y dejó que se fuera. Llegó esta noticia al juez de la ciudad. Preguntó sobre Yosef y consideró grandes sus bienes y sus pertenencias y le dijo: “¿De dónde has sacado estas propiedades para obtener todos estos bienes? ¡Tú no eres rico ni reconocido entre los ricos!”. Le dijo Yosef: “¡No digas, mi señor, estas palabras! Porque no hay en mi casa ningún tesoro de bienes sino que adquirí los tres mejores tesoros de todos los tesoros! El primer tesoro lo gané con el sudor de mi frente. El segundo tesoro vino de mi inteligencia ¡y no me vino ningún dinero por otro camino! Y el tercer tesoro, me satisfizo y me alegró con la parte que me dio Dios. Y aquellos tesoros que

me hizo ganar Dios, alabémoslo, son los que hicieron brillar tus ojos creyendo que yo era un hombre rico ¡si no fuera porque no gano nada!”.

Le dijo el juez: “Tienes la verdad en todo lo que dijiste. Tu suerte es tu suerte y es tu retribución de Dios, ¡del Creador que te ayuda! Porque tú eres un hombre de naturaleza pura y de vida recta”. Y todo lo que percibió el juez de los hechos de aquel Yosef Firu, se lo explicó al gobierno de Francia de aquel tiempo. Se le ayudaría con una gran cantidad de dinero cada año para colaborar con él para que siguiera haciendo hechos y buenas acciones y le confirieron la gran condecoración de honor del estado de Francia.

*Leyendas de los Justos**Libro sexto**Leyenda de Moše el Occidental*

Leyenda que sucedió en la que se cuenta acerca de la razón por la que se encuentra en *Sefer Rabinu be-Hay*, escrito sobre la ley. Había un hombre converso, es decir, que se había vuelto cristiano a la fuerza y, a ojos de los cristianos, era claramente cristiano pero, en realidad, era judío hijo de judío. Por los muchos destierros que había allí en aquel tiempo, los convirtieron en cristianos por la fuerza, entraban en el templo de los cristianos, rezaban con ellos, comían cerdo, dejaban a sus hijos sin circuncidar, servían en Sábado y festivos y compraban y vendían delante de los cristianos. Sin embargo, en sus casas practicaban la ley completamente y cumplían el Sábado, las fiestas y seguían los preceptos de la ley de Moisés, nuestro maestro sagrado. Si lo notaban los cristianos, los mataban dándoles una muerte horrible y maña, quemados o ahogados o lapidados. Y ellos, en su amor por la ley de Moisés, el poderoso, continuaban aguantando todos los decretos, castigos y la muerte horrible. Estaba este hombre converso que se nos dice de él que su nombre era rabí Moš, el occidental. Y cuando el padre de este rabí Moše, el mencionado, creció y se acercó a la muerte, se dirigió a su hijo rabí Moše y le dijo: “Hijo mío, tú sabes que nuestros hermanos son conversos y que permanecemos siempre siguiendo los preceptos de la ley de Moisés, nuestro maestro, con él sea la paz. Pero a causa de todos los destierros y las amenazas que hicieron caer sobre nosotros los cristianos, estamos obligados a seguir su ley. Sin embargo, en nuestras casas continuamos

cumpliendo la ley de Moisés, nuestro maestro, ciertamente. Y ha llegado el día que te encargue que tú, mi sangre, te las averigües para que vuelvas a la ley de Moisés sagrada. Vivirás en la ciudad en la que haya judíos y permanecerás judío públicamente sin esconderte. Y yo, hijo mío, te dejo mucho dinero y lo que sea necesario para que lo gastes todo y vuelvas a la religión de Moisés, nuestro maestro. Saldrás y no te esconderás y no te será impedimento el gasto de dinero. Aunque el dinero se acabe, pronto vendrá más. Él, el gran Dios, que dio la ley a los judíos y la recogieron de Él en mano de Moisés, nuestro maestro en el Monte Sinaí, y ningún pueblo quiso recibirla sino el pueblo de Israel que decía ‘todo lo que dice Dios, hagámoslo y escuchémoslo’. Y cuando dijeron los hijos de Israel estas palabras, recibieron la Torá con corazón puro, nombrándolos Dios, bendito sea, con el nombre de mis hijos y mis queridos y les dio la Torá. Y, por esto, ya puedes hacer un enorme esfuerzo y ¡regresar a la ley judía!’.

En ese momento, dijo el hijo a su padre: “Papá, el poderoso, haré todo lo que me dijiste, lo conservaba y lo conservaré, si Dios quiere. Y no caerán tus recomendaciones en vano”. Después de unos pocos días, murió aquel anciano y, después de unos pocos días de que muriera, se levantó el rab Moše y viajó de su ciudad y continuó dando vueltas de una ciudad a otra hasta que entró, un día, en una ciudad a la que le llamaban Toledo. Y en la mañana en la que llegó a ella, era aquella mañana la de la noche de *Pesaj*, es decir, 14 de Nissan. Cuando entró en esta ciudad, Toledo, no sabía que en ella no había nadie y así pensó que había sufrido un engaño porque en ella no vivían judíos ¡y no había encontrado a ninguno! Estuvo rabí Moše dando vueltas de un lugar a otro y no sabía

VOLUMEN II: EDICIÓN Y TRADUCCIÓN

cómo hacer ni a dónde ir. Permaneció pensando y perdido en sus pensamientos. Conforme estaba andando, pensó ir corriendo al mercado de verduras y cuando paró, se alivió: había encontrado a una criada que se había parado en el puesto de verduras y compraba de todas las clases de verdura que había en el mercado. Y estaba comprando muchas cosas. Rabí Moše se quedó pensando para sí mismo y comenzó a decir: “Es posible que esta sirvienta esté comprando para los judíos porque papá siempre me decía que los judíos en la noche de Pesaj comen mucha verdura”. Mientras estaba pensando, la sirvienta recogió aquella verdura y volvió al mercado a comprar, más verdura que la primera vez. Se dijo para sí: “Ciertamente es nuestro Señor poderoso ya que me ha traído a esta sirvienta, acercándola a mí para que recuerde la base de lo que se compra para las casas de los judíos”. Después dejó a la sirvienta irse y la siguió hasta que la vio entrar en la casa, y cuando iba a entrar en aquella casa, se acercó a ella y le preguntó diciéndole: “Te pido, mi señora, que me digas cuál es el nombre del dueño de esta casa, que yo quiero saber su nombre”. Le dijo: “El dueño de esta casa es uno de los notables de la ciudad y tienen acceso a la casa del rey”. Le dijo rabí Moše: “Bendita seas, dile entonces que hay un extranjero que quiere hablarle y que está esperando en la puerta de la casa”. Después entró la sirvienta y le dijo a su señor, el rey de la casa, estas palabras. Le dijo a ella: “Ve, dile que entre”. Salió la sirvienta y le ordenó que entrara donde estaba su señor.

Entró rabí Moše, lo recibió el dueño de la casa y lo saludó. Le dijo el dueño de la casa: “Dime cuál es tu demanda y yo, si Dios quiere, decretaré lo necesario”. Le dijo rabí Moše: “Has de saber que vine para contarte mi secreto y hacerte saber ciertamente mi vida, pero si me descubres serás el

motivo de mi muerte”. Le respondió el dueño de la casa: “Di y sobre ti será el perdón. Puedes estar tranquilo conmigo que no revelaré tu secreto”. Después le juró y le hizo un pacto de que no revelaría su secreto. En aquel momento, confió en él rabí Moše y le dijo: “Que sepas que yo soy judío, hijo de judío converso y comprometido con la ley judía sagrada. He permanecido dando vueltas de una ciudad a otra para seguir la ley judía, hasta que me vino la fuerza hoy en esta ciudad y comprendí ¡que tú eres judío converso como yo! Por esto vine a ti, para que me recibieras, para celebrar en tu casa *Pesaj*. Y si no quieres verme aquí y pretendes vender mi cabeza, ¡me iré a revelarlo al tribunal y moriremos los dos en manos del juez de los cristianos!”.

Cuando el dueño de la casa escuchó estas palabras, se levantó desgarrando sus ropas y tirándose del pelo de su cabeza y cayó sobre su cara y dijo: “¡No lo hagas en esta mañana que están mis hijos y mi mujer! Y tú, viniste hoy a la casa para que me mataran a mí, a mi mujer y a mis pequeños a primera hora”. Le respondió rabí Moše y le dijo: “Ahora estas palabras no te son útiles. Puedes recibirme en tu casa hasta que pasen los días de *Pesaj* y cumplas la ley de Moisés, nuestro buen maestro. Y, si no quieres recibirme, déjame ir a cumplir lo que me es evidente y ¡que así sea!”. Siguieron así discutiendo y disputando y aumentó la disputa entre ellos. Después regresaron a hablar cada uno de ellos con la autoridad. Cuando el dueño de la casa vio que rabí Moše estaba hablando sobre su versión con enfado, decretó que su corazón sería quemado por la ley de Moisés, nuestro maestro sagrado. Supo que éste no tenía ningún enfado y engañaba a su corazón. En aquel momento, se levantó el dueño de la casa y cayó sobre rabí Moše y lo abrazó y lloró. Por eso, rabí Moše lo abrazó y

VOLUMEN II: EDICIÓN Y TRADUCCIÓN

lo besó. Permaneció así llorando porque él había puesto a prueba sus necesidades por sus muchas lágrimas.

Después de aquello, buscó el dueño de la casa a rabí Moše y le dijo: “Te pido que me digas cómo supiste que yo soy judío y viniste a mi casa la primera sin que te dirigieras a ninguna otra casa, siendo un secreto escondido que no conocía nadie en esta ciudad”. Le respondió rabí Moše y le dijo: “Mi señor, supe esto por la compra de verduras que hizo tu sirvienta y estaba claro que ella estaba comprando verduras de Pesaj y, como esta noche es la noche de Pesaj, pude saberlo y así estoy en lo cierto. Papá siempre me decía que todos los judíos comen verduras de todas las clases en la noche de Pesaj”.

Tras todas estas palabras, se descubrió entre ellos lo que estaba oculto. Permaneció rabí Moše como huésped en casa del dueño de aquella casa y cumplieron los siete días de Pesaj según la ley judía. Después contó el dueño de la casa como un cuento suyo que él era judío de los descendientes de los primeros expulsados, ¡bendito sea su recuerdo! Y vivió en aquella ciudad, Toledo, oculto a la vista de los cristianos que si hubieran descubierto que él era judío lo habrían matado y quemado. Después de Pesaj, se marchó rabí Moše de su casa y se fue en paz. Cuando se fue el huésped, se levantó el dueño de la casa y le dio un regalo, el *Sefer Rabinu be-Hay* y le dijo: “Que sepas que es un *siddur* muy importante para nosotros y lo tengo escondido en mi tesoro, apartado desde el año en que lo hallé y lo conservé de mis antepasados”. Se alegró rabí Moše, el occidental, por este gran regalo y cogió el *siddur* y se fue de aquella ciudad con bienes y la paz.

Esta leyenda se encuentra con caligrafía de mano de Abraham ibn Ḥalfon, ¡bendito sea su recuerdo!

Leyenda del hijo del ministro

Sucedió una leyenda sobre un ministro judío que ostentaba una gran posición en casa del rey. Y como este ministro le hacía una gran oposición al rey, se sentaron todos los ministros para fallar en su contra el veredicto que debían. Después de que discutieran el fallo, salió la sentencia en su contra, destituyéndolo de su posición y desterrándolo a una isla lejana para que terminara su vida en el exilio y el castigo. El rey acató esta sentencia y le imprimió su sello.

Cuando escuchó el hijo del ministro la sentencia en su contra con este duro veredicto que condenaba a su padre, sintió un gran engaño en su corazón y después pensó y puso su alma en defenderlo. Fue al rey, cayó delante de sus piernas y se puso a llorar y a suplicarle diciéndole:

“Rey, mi señor y dueño. Yo sé que tu sentencia es cierta y no hay en ella irregularidad ni falsedad. Condenaste a papá por su acto pero vine en este momento para anhelar y suplicar de mi señor, el rey, el misericordioso, el bondadoso, que cambie esta sentencia en contra de papá y la imponga sobre mí. Y tú, mi señor el rey, con tu gran misericordia, puedes recibir un individuo en compensación por otro, que sabes que papá es un hombre anciano y enfermo y no se le hará prisionero para vivir exiliado en una isla lejana de la tierra de sus antepasados y separado de su gente para servir duramente. Yo, aunque soy pequeño, está completa mi fidelidad y mi capacidad, puedo cargar con esta sentencia y satisfacer para ti, mi dueño, la limosna del rey. Y, como tú eres sabio como los ángeles

del cielo, haz el bien con mi madre, vieja, la pobre, que no podrá cargar con la desgracia si la cogéis anciana en su vida, y corona su cabeza su marido, el grande sobre ella. Sin duda, que su engaño la llevará a la tumba en unos pocos días. Y ahora, mi señor el rey, pon sobre mí los pecados y de ti salga mi condena”.

Cuando escuchó el rey las palabras de este muchacho y su afecto por su familia, se enterneció, lo levantó por su cota de malla, lo abrazó y lo besó y le dijo: “Yo perdono los pecados de tu gran padre, que siente ternura por él el Dios de los Cielos, proveyéndolo de un hijo fuerte y tan bueno como tú y, es más, me reitero en su afecto y poder. Si te quedas conmigo en mi vida, quiero ponerte en la posición de tu padre. Sé con certeza que tú dictaminarás mejor que tu padre y puedes sostener la pena sobre la venida de la rectitud, llevando la sala de justicia por los caminos rectos. Y desde hoy, tú y tu padre encontraréis todo lo bueno y lo mejor en vuestras vidas juntos”.

Leyenda del prestamista y la viuda

Sucedió una leyenda en la ciudad de Londres, que había un rico comerciante prestamista que había fiado a un hombre, dueño de una fábrica, una cantidad de cinco mil francos. Unos pocos días después de que se lo prestara, murió el dueño de la fábrica y, pasado un tiempo, fue aquel rico comerciante a ver a la viuda, la mujer del muerto, y le dijo: “Has de saber que, cuando tu marido estaba vivo, le presté una cantidad de cinco mil francos, y hoy, vine a pedirte que, si estás de acuerdo, me pagues tal cantidad y cumplas con la palabra de tu difunto marido”. Cuando la mujer viuda escuchó estas palabras del comerciante, se levantó

sin decir ni una palabra y se fue a la caja fuerte, trayendo el dinero mencionado para entregárselo como había dicho. El comerciante, cuando vio lo que hacía la mujer y su lealtad, se acercó a ella y le dijo: “¡Por Dios! No vine con la intención de cogerlo de ti en este momento sino de saber ciertamente si mi dinero es dinero lícito y para saber si cuando fie a tu marido era un hombre de confianza y sincero. Y ahora que me hiciste comprobar todo aquello, supe que mi dinero no se perdió y me mezclé sino con personas guardianas de la verdad, en la vida y en la muerte, ¡por eso te ofrezco este dinero y lo conserves en tu casa, retorne de tu verdad y guardes el bien!”.

Leyenda de los dos amigos

Se contaba una leyenda que sucedió sobre una pareja de dos muchachos amigos que eran estudiantes y aprendían la Torá juntos. Cuando crecieron y acabaron su instrucción, llegaron a ser firmes en el conocimiento, la lectura y la escritura. Se separaron el uno del otro. Uno de dedicó al comercio y la injuria y, el segundo, entró en la escuela para enseñar a los muchachos la Torá y la sabiduría.

El comerciante entonces cobraba dinero por el servicio y ganaba dinero siendo muy cruel y avaro en su vida y tratando duramente a todos los necesitados y era miserable por todos los bienes en su alma y en su casa y no le daba importancia a dar ni un céntimo a los pobres y a los necesitados.

En cuanto al segundo amigo, el maestro, era un hombre bueno y amable y era misericordioso con los pobres y daba lo que podía de su sueldo y vivía una vida sin problemas. Un día, se encontraron el uno con

el otro aquellos dos amigos, el comerciante y el maestro. Y dijo el comerciante a su viejo amigo: “Sigues engañándote porque continúa el castigo en tu servicio y eres como el sirviente, ¿acaso te es útil la sabiduría que tienes y acaso te satisface lo que conseguiste con ella? Mira, yo que aprendí como tú aquellos días, tengo muchos bienes de ingresos, de plata y de oro muchas cosas. ¡Y tú sólo serviste al estudio, continuas sin poseer nada!”. Le respondió el maestro y le dijo: “Que sepas, amigo mío, que digo la verdad ¡que tú eres el siervo y no yo! Ciertamente, tú posees mucho dinero y, sin embargo, aquel dinero volverá a tu señor, que te juzga. Te abandonará y no podrás poseer sino la libertad de tu alma y tu vida porque Él, tu señor, tu dueño, seguirá encargándote cada día que vuelva tu mente a Él y lo conserves hasta la última mañana. Y estarás obligado a que te condene tu señor con la desgracia, viviendo una vida ruin y no descansarás, ni cuando estés despierto ni cuando estés dormido. En cuanto a mí, seguiré sin tener nada, sólo el poco conocimiento que tengo, sé cómo andar en el mundo. Me alegro con mi parte y estoy tranquilo porque mi vida es mejor que la tuya...”.

Leyenda del testamento del rico

Había un gran rico y, cuando murió, dejó una gran herencia a sus tres hijos y, cuando los hijos repartieron la herencia y cada uno cogió su parte, hallaron en una copa una hoja escrita con caligrafía de mano de su padre diciéndoles en ella: “Hijos míos, estos bienes que os dejé son la mitad de mis pertenencias. Cuando acabéis vuestra servidumbre con lealtad y cumpláis los hechos buenos, podéis marchar después del transcurso de los

días donde rabí Jacob y él os entregará la segunda mitad de mis bienes que dejé con él”.

Los hijos siguieron su recomendación y sirvieron con su alma, cumpliendo los hechos buenos y la beneficencia. Y los bendijo Dios a que después de los años volviera su riqueza. Y así fue. Cuando fueron después de los años a casa del sabio rabí Jacob y le pidieron la riqueza que le había dejado su padre, les dio una caja cerrada con la firma de su padre. Y cuando abrieron la caja la encontraron vacía y no había nada sino una carta escrita con caligrafía de su padre y les decía en ella: “Hijos míos, vinisteis para coger la segunda parte de la herencia como os escribí y han aumentado los bienes que os dejé la primera vez. Esta parte es la parte que os dejé que conocíais. Cuando acabéis marchad en la obediencia a Dios como el camino que seguís hasta ahora. Seguid adelante y aumentad vuestros bienes más y más. Si seguís haciendo el bien a los pobres, seguiréis lucrándoos más. Vivid siendo fieles y vuestra retribución será la de Dios, alabémoslo, que en su mano está la llave del Paraíso, que estará siempre con vosotros y viviréis siempre en la abundancia”.

Leyenda del médico judío

Sucedió una leyenda que había una reina en Francia que escuchó que había un médico judío muy honorable en Italia. Su nombre era el médico Montalbo, que era conocido sobre todos los médicos. Envió llamarlo la reina para que fuera a su casa y permaneciera él como médico de la casa del rey. Le contestó el médico que podría ir con una condición, que no lo obligara en su servicio a hacer nada contrario a su ley, la ley de Israel. La reina aceptó la condición y le dijo: “Ven y que sea según tu deseo”.

Entonces fue el médico a Francia, se puso ante el rey y el rey le dijo: “Que sepas, médico, que es la intención de mi corazón que los pensamientos del hombre y las rocas que hay en su corazón, estén con él por naturaleza. No reducirá la miseria del hombre para adquirirlos con ciencia o magia, por eso, tú por tu naturaleza estás próximo a las recomendaciones de tus leyes. Puedes venir tú y toda tu familia y la gente de tu casa y haced los hechos de vuestros abuelos y guardad las recomendaciones de vuestro Dios como es vuestro deseo sin impedimento. Y así yo me curaré porque vosotros estaréis a salvo conmigo y no sucederá en vuestra venida ningún hecho malo”. El rey fue bueno con él, dándole grandes beneficios y le encargó que, en cada visita que le hiciera a algún enfermo y que tuviera que salir fuera, era necesario que regresara a la ciudad antes de la entrada del sábado. Permaneció el médico Montalbo viviendo con fama y excelencia con toda la gente y no se enorgulleció ni fue injusto en su servicio y no fue contrario a los preceptos de la ley de Moisés, nuestro santo maestro.

Leyenda del dueño del huerto mentecato

Había un juez en un distrito de París viviendo en un huerto enorme. Era muy hábil, pagaba la necesidad y aborrecía la codicia y a los codiciosos. Un día que estaba orgulloso, le vino a su mente escribir sobre la puerta del huerto estas palabras: “Este huerto le será dado al que demuestre con solidez que está satisfecho por todo lo que le ha dado Dios y no codicie de nadie”. Y de la muchedumbre, pasó un rico avaro y leyó el escrito que había sobre la puerta del huerto y se dijo a sí mismo: “Ésta es una buena ocasión, así que voy a ir a ver al juez y le haré saber que yo estoy satisfecho y contento por lo que tengo y me dará el huerto”.

Después entró a donde él estaba, le saludó y le dijo: “Que sepas, mi señor, que leí el escrito que escribiste con elegancia y claridad de tu corazón. Y ahora vine y es seguro que, cuando te pida el huerto me lo darás porque yo estoy contento con mi parte en este mundo. Y no hay nadie tan satisfecho como por todo lo que tiene, y ¡por esto no hay problema si por esta razón me lo das a mí!”. Le contestó el juez con enfado: “Tus palabras son mentira y falsedad porque si viniste satisfecho por lo que tienes y tus palabras son correctas no hubieras venido aquí para pedirme este jardín. ¡Sal y llama a otra puerta, avaricioso!”.

Leyenda del médico Silwa

Había un médico judío que se llamaba Silwa y era muy reconocido por su ciencia de la medicina que no tenía comparación. Envió a buscarlo el rey de Francia para que fuera y viviera en su casa. Y cuando fue a París y lo vio, supo acerca del poder de su conocimiento. Lo convirtió en el más grande sobre todos sus médicos y en aquel momento se levantaron los notables del estado y se empezaron a mirar con desprecio los unos a los otros y dijeron: “¿Cómo el rey engrandece a un hombre judío por encima de todos nuestros médicos cristianos?”. Y estaba con aquellos notables allí un muy poderoso ministro llamado Antrig que odiaba al médico Silwa con un odio mortal. Pero en aquellos días el rey estaba enfermo y no cesó el esfuerzo hasta que fue al rey y ¡le pidió que expulsara a Silwa de su casa! Se agravó la enfermedad por Antrig y trajo a todos los médicos de Francia y ningún médico podía curarlo ni sabía sobre su enfermedad. En última instancia, mandó llamar a sus siervos para que le llevaran al médico Silwa, el judío. Estuvo pensando que Silwa no quería ir porque él era un

VOLUMEN II: EDICIÓN Y TRADUCCIÓN

gran sanador. Envió buscar con sus criados una gran cantidad de dinero y regalos para dárselos a él y para decirle que él estaría alegre de que Antrig se convirtiera en su gran amigo cuando se curara y se levantara de su enfermedad.

Entonces Silwa, al ir a buscarlo los criados de Antrig, no cogió el dinero ni los regalos: “Quedaos tranquilos porque si me llama el enfermo, iré ahora mismo para curarlo porque no veo si es amigo o enemigo. Y no distingo si es judío o un genio de otra clase. Ni yo entiendo su enfermedad y cuando tenga en mi mano el poder para curarlo, no pensaré en nada que no sea su salud. Y entonces si el enfermo es enemigo y le parece que yo le hice un bien, vendré a curar su visión equivocada porque no hice nada. Levantaos y vayamos a vuestro señor y el oprobio sobre Dios, alabado sea”. Después marcharon a él y pudo el médico judío acordarse de su enfermedad y lo curó y, tras unos días, se levantó de su cama sin que le pasara nada. Cuando se levantó de su cama, fue a Silwa y lo abrazó y lo besó. Volvió en aquel momento su gran e inmensa gloria y fue él el amigo de su limosna. Y Silwa no quería coger nada como pago. Se puso Antrig a repartir aquel dinero a los pobres y entonces los notables del rey se encontraron unos con otros e hicieron un conjuro malvado para que expulsaran a Silwa de casa del rey. Pero Antrig fue bueno con él y lo escondió con bondad y pudo ocultarlo una mañana entera de los notables del rey hasta que lo convirtió el rey en el más poderoso. Lo hizo grande entre todos los médicos de la ciudad de París. Y duró en el bien y el gran poder mucho tiempo.

Leyenda sobre la sabiduría de Maimónides

Leyenda que muestra la sabiduría de Moše ben Maimón, ¡bendita sea su memoria!, que un día estaba el rey, al que servía Maimónides, recibiendo regalos de otro rey. Y de todo el género, había una joven esclava de las esclavas de los palacios de los reyes y de los sultanes que no tenía semejante en hermosura ni en facción. Era su aspecto tan puro como el cristal transparente que hacía perder el juicio a todo el que la viera. Cuando el rey la vio se alegró muchísimo por encima de todos los regalos que había recibido. Contempló a esta esclava que no tenía comparación con ninguna de las hijas o de las mujeres. Después se dirigió a Maimónides diciéndole: “Levántate y examínate a esta muchacha que yo, esta noche, bajaré para casarme con ella”. Entonces Maimónides la examinó para ver si estaba sana, y le dijo: “Señor, no os desposéis con ella hasta que no os lo diga yo. Has de saber que si te casaras con ella, al recibirla, te juro que en ese momento morirías. Porque esta muchacha no come pan como nosotros y la comida que ella come es veneno. Y si comiera pan como nosotros moriría al instante. A esta muchacha comenzaron a envenenarla desde pequeña porque querían matar a algún rey enviando a una joven envenenada de esta clase. Y ella, y todo el que pase la noche con ella y lo que se le acerca morirá al instante. Te aseguro ahora que creas estas palabras y que lo veas con tus ojos”. Llamaron a la muchacha y la interrogó Maimónides, ¡bendita sea su memoria!, y le dijo: “Hija, dime qué acostumbras a comer en tu país para que ordene el rey a la cocina y preparen lo que acostumbras”. Le dijo ella: “Señor, yo no acostumbro a comer más que lo necesario, ni pan ni verduras y nada de comida, ni crudo ni cocinado. Yo lo que como es veneno. Cuando me

VOLUMEN II: EDICIÓN Y TRADUCCIÓN

enviaron a vosotros me dieron cuarenta gramos de raciones y cada día cojo un gramo y me lo como. Ahora no me quedan raciones más que para cuatro días, y cuando las termine moriré porque no he encontrado quien me suministre el veneno”. Y le dijo Maimónides: “No temas. Ahora eres la esposa del rey y lo que pidas se preparará”. Desde ese momento fue Maimónides disminuyéndole la cantidad de veneno en una medida de grano y dándole en su lugar una medida de grano de pan. Así se sucedieron los días hasta que la muchacha se acostumbró a comer pan como todos los hombres. Después el rey se casó con ella y se alegró porque pudo tomarla y no le sobrevino el daño de la traición que habían urdido contra él sus enemigos que se la habían regalado. Después le dijo el rey a Maimónides: “Quiero que me digas, Maimónides, cómo supiste que estaba envenenada”. Le dijo: “Señor, observé que toda mosca que se posaba encima de ella moría al instante, y en el momento que vi a las moscas, supe de la traición que se urdía contra ti al enviarla”. Cuando lo escuchó el rey dijo: “Bendito el que ha repartido de su gloria a los que le temen”, es decir, bendito sea el que repartió de su capacidad entre sus seguidores.

Este cuento se ha tomado de los escritos de Abba Mari, el ilustre rabino, su recuerdo permanezca entre nosotros, amén.

Leyenda del marinero y el enigma

Leyenda que sucedió en la ciudad de Bagdad, que allí había un comerciante turco que había perdido una bolsa en cuyo interior había doscientas liras de oro. Salió afuera diciendo que él daría una recompensa al que la encontrara de cien liras, es decir, la mitad de ella. Después de

unos días, fue un marinero y le dijo: “¡Buenas noticias, mi señor! He encontrado tu bolsa, dame la mitad de ella y cógela”.

Pero el comerciante turco, cuando vio la bolsa, acabó por arrepentirse de sus palabras y lo engañó para no darle las cien liras de oro, se las ingenió para no tener que pagar nada y dijo: “La bolsa tenía dentro doscientas liras y una piedra de diamante valiosa, y ¡cómo no me devuelves la piedra dándote yo la recompensa que te dije!”. El marinero, honrado, le juró que no había encontrado en la bolsa más que las liras de oro. Y cuando entre ellos dos la discusión creció fueron al tribunal. Se expuso el caso y no se sabía quién decía la verdad y quién era el mentiroso. Llevaron su caso al gran ministro y entonces este ministro, que era muy inteligente, comprendió ciertamente el llamamiento. Después de que se lo expusieran, pensó durante un corto período de tiempo y respondió al comerciante y le dijo: “Tu palabra es correcta porque se te perdió una bolsa con doscientas liras y una piedra valiosa en ella y, en cuanto a este marinero honrado, su palabra es verdad, que no encontró en esta bolsa sino doscientas liras únicamente y quiso devolvérselas a su dueño porque era un muchacho honrado y no quería coger ningún bien que no fuera suyo. Por esto se demostrará que esta bolsa no es suya sino tuya. Y ahora, tú pretendes engañar diciendo que en tu bolsa había doscientas liras y la piedra y en nuestra ciudad no tenemos sino gente honrada y cuando lo encontró te lo llevó. Entonces esta bolsa que no tenía en ella sino doscientas liras no es tuya. Y se quedará con ella el marinero cuarenta días y, si un día para los cuarenta, no ha aparecido el dueño, se volverá cierta la verdad del marinero”.

Cuando esta sentencia fue pronunciada por la boca del ministro, la cara del comerciante se puso amarilla como el humo y no encontró ni una palabra que contestar. Así, insistió el juez que el mentiroso que había hecho salir una palabra malvada sobre su amigo el honrado que le había contestado la verdad sobre su intención, y que había remunerado al malo por su maldad: “¡Y serás educado para que cuando des una palabra a tus amigos no vuelvas a arrepentirte de ella!”. Requirieron la salida de la palabra malvada sobre sus amigos en vano porque el tiempo sería poco castigo ¡y volverían después arrepentidos!

He aquí que guardaron su lengua de salir y de pronunciar palabras perversas, siempre a salvo de todo perjuicio.

Leyenda del cargador Eliab

Había un pobre que servía cargando y su nombre era Eliab. Se le murió su mujer y dejó a un niño pequeño. Estuvo Eliab viviendo una vida horrible por los gastos de mantenimiento del pequeño que no tenía a nadie excepto a él y, por más que servía, no lograba mantener al niño sino con un gran esfuerzo. Y no había considerado sino esconder el dinero para los días de desempleo. Un día, hubo una mañana de viento y de mucho frío que obligaba a quedarse en casa y duraba el viento una mañana tras otra. Y el pobre Eliab se quedó sin pan para darle a su pequeño y cuando vio Eliab esta situación de hambre, pensó en ir tocando las puertas de los ricos para que lo alimentaran, a él y su pequeño, y por sus caras él se avergonzaría de hacer esto por la mañana. Esperó a que cayera la noche y salió en la oscuridad para no avergonzarse de la gente cuando lo vieran pidiendo limosna. Pero a su llegada a la primera casa le volvió el miedo y

no pudo llamar a la puerta porque no estaba acostumbrado a esto. Fue tratado duramente y rechazado y lloró y comenzó a decir: “Compadécete de mí que vine hasta aquí! Te pido, mi Dios, que tomes mi alma de mí para que mi muerte sea mejor que mi vida!”. Después de aquello pensó con su razón volver a su casa y morir allí de hambre. Y cuando estaba regresando sintió que lucharía contra cualquier cosa y tendería su mano para levantarse del suelo. Entonces vio una bolsa de dinero de plata y oro y se alegró mucho Eliab. Regresó a su casa y dijo: “Ahora no seguiré teniendo miedo a morir de hambre y no seguiré estando inquieto porque eso es mucho dinero para determinar cualquier cosa. Bendito sea tu gran bien, oh, mi señor!”. Y cuando Eliab dijo esas palabras, escuchó una voz que emanaba desde la entrada de su corazón y dijo: “Deshazte, Eliab, de los bienes terrenales que no se irán y no camines por las rocas de tu corazón y que no sea tu propósito la idea del dinero dañino. Haz regresar el dinero a su dueño y desgaste Dios sus puertas numerosas y anchas”. En aquel momento, despertó Eliab y escuchó una voz recta que salía de su corazón y se levantó por la mañana temprano y se fue a la policía y le dio el depósito que había encontrado. Fue su dueño y lo cogió y se alegró mucho porque había encontrado su depósito. Se hizo el comerciante muy rico y su corazón bueno y generoso y tomó una enorme euforia porque su depósito lo había traído alguien en quien se podía confiar. Le impuso a Eliab una marca en su hombro con una gran mano generosa y esta noticia se escuchó en toda la ciudad y muchos de los nobles dieron las gracias a Eliab y le ofrecieron asistencia y le apoyaron en su desgracia. Y desde este momento, vivió Eliab una vida buena y no necesitó más en todos los días de su vida que terminaron en completa

abundancia. Y estuvo Dios con él y en cada acción que había, era piadoso y sacaba lucro.

Leyenda del rey y rabí Yehošu‘a ben Ḥanania

Sucedió una leyenda en los días de rabí Yehošu‘a ben Ḥanania que le había preguntado el rey diciéndole: “Rabí, tenéis escrito en vuestra ley *pues todos sus caminos son justos*, y aquellos que permanecemos vemos con nuestros ojos a gente aquejada por grandes dolores, a gente que han sido creados torcidos, como el ciego, el paralítico, el sordo o el mudo, sin que tengan ninguna ayuda, y esto, ¿no te parece a ti que sea una desviación?”... Le respondió rabí Yehošu‘a: “Escucha, mi señor, que Dios encuentra el bien de aquellos a los que torció para aumentar su recompensa y su bien en el mundo venidero y, por ellos, los infieles y los amigos de la maldad, sus caminos son los caminos corrompidos y no tienen perdón y por eso su creación es torcida. Y si aceptas, mi dueño, el rey, te demostraré estas palabras que te digo si me das mil dinares y envías conmigo a una pareja de hombres fieles de los que tienes, que se comprometan en su lealtad a mi señor el rey. Yo le mostraré al rey la veracidad de estas palabras”. Ordenó el rey en aquel momento y le dio el dinero y la pareja de hombre de la casa del rey como había pedido.

Se levantó rabí Yehošu‘a y se fueron él y la pareja. Sucedió que únicamente encontró a un hombre que había nacido ciego desde el instante que nació del cuerpo de su madre. Se acercó a él rabí Yehošu‘a y le dijo: “Que sepas, mi señor, que el rey me sentenció con la muerte y yo tengo seres queridos. Aquellos son mil dinares, te pido que los guardes en tu casa como depósito y si alguno de los inocentes que tengo se enfrenta a

la muerte, me los devolverás. Y si cuando se cumpla la sentencia, soy asesinado, aquello será para ti la recompensa”. El ciego tendió su mano y cogió los dinares del que los tenía. Y estaban aquellos dos hombres y resultó que vieron esto ante ellos, y cada uno de ellos se fue con su alma. Después de unos días, regresó rabí Yehošu‘a al hombre ciego y le dijo: “Por favor, mi señor, dame el depósito que dejé en tu casa porque Dios, bendito sea, me hizo perderme y me rescató de la mano del rey. Y yo te daré tu recompensa, algo bueno por encima de tu desgracia que fui desafortunado y fui castigado. Y en mi vida no olvido tu favor y tu bien sobre mí”. Y le respondió el hombre ciego: “No recuerdo nada de estas palabras que estás diciendo ni tengo conocimiento sobre esta noticia, ni poco ni mucho, y estas palabras que estás diciendo jamás han estado en el mundo, ni tú me aseguraste ningún depósito ni yo soy un hombre que quiera tener los depósitos de la gente...!”. Le contestó rabí Yehošu‘a: “Si tus palabras son así, levanta conmigo y vayamos al rey para juzgar entre tú y yo”. Se levantaron y se fueron juntos los dos ante el rey. Pidió rabí Yehošu‘a su depósito del hombre ciego ante el rey y le contestó el ciego: “Yo no sé qué está pidiendo de mí este hombre y no comprendí que estas palabras que dice ¡son mentira!”. Y dijo el rey a rabí Yehošu‘a: “No tienes ningún testigo tuyo en este llamamiento?”. Le respondió: “Sí, mi señor”, e hizo asistir a la pareja de hombres fieles y dieron testimonio de que el ciego que estaba delante de ellos había cogido los mil dinares de mano de rabí Yehošu‘a.

Respondió el ciego al rey y le dijo: “Son unos mentirosos, mi señor, ¡pues en mi vida no cogí ningún dinero!”. El rey se enfadó y ordenó colgar al ciego. Salieron los sirvientes del rey para colgarlo y, cuando

VOLUMEN II: EDICIÓN Y TRADUCCIÓN

estaban yéndose, se le acercó un hombre y le susurró al oído y le dijo: “En este momento, he escuchado a tu mujer hablar con uno cualquiera y reírse con él y decirle: “Espera hasta que muera mi marido el ciego y te tomaré como mi marido y disfrutaremos de los mil dinares tú y yo juntos”. Cuando escuchó el hombre ciego aquellas palabras, gritó en voz alta y dijo: “¡Hazme volver y os traeré los mil dinares!”. Y lo hicieron regresar y fue y trajo los mil dinares. Le dijo rabí Yehošu‘a: “Por todo aquello que hiciste conmigo, yo te di el dinero ante dos testigos de confianza y así fue, sin embargo ¡te lo di sin testigos! ¡Sin duda que el sincero salió mentiroso y el mentiroso salió sincero! ¡Hice la prueba contigo de que eres un hombre malo!”

Contestó el rey a rabí Yehošu‘a y le dijo: “Es cierto y reconocido que tu Dios es un Dios verdadero en sus juicios y recto en sus caminos y no hay ante Él conducta irregular y Él es uno y no hay semejante. Sea el nombre de Dios bendito desde ahora hasta la eternidad”.

Leyenda de Judit

Leyenda que sucedió en los días del reino de Israel que había un rey grande y poderoso. Asediaron Jerusalén él y cuarenta mil caballeros de su ejército y la cercó muchos días y estaban los hijos de Israel en un gran problema sin igual. Había allí una muchacha joven de las hijas de los Profetas, su nombre era Judit. Cuando vio que el problema se hacía más grande por su naturaleza de profeta y que se jugaba la vida, le vino a su cabeza una muerte horrenda. Salió con su criado hasta que llegó a la entrada de la ciudad y dijo al guardián: “Abrid las puertas y permitidme salir, ¡no sea que haga Dios conmigo sus maravillas y mate a ese rey infiel

y sea liberado Israel por mi mano!”. Le dijeron: “No podemos abrir la puerta porque tenemos miedo no sea que te enamores de uno de los guardianes del rey o vayas a vender los secretos de la ciudad y se haga más grande el asedio sobre nosotros”. Les respondió: “¡Dios no lo quiera! Sólo pido misericordia al creador para que me ayude con respecto a este enemigo”. Se lo juró en nombre de Dios, el Dios de Israel. Le abrieron las puertas y le permitieron que entrara con su criado, hasta que llegó al puesto en el que permanecía el rey y pidió a los criados que le permitieran ser recibida por él. Lo consultaron y entró ante el rey. Era la muchacha muy bella y, sólo con verla, al rey le pareció agradable a sus ojos y le dijo: “¿Quién eres y cuál es el motivo?” Le dijo: “Yo soy de las hijas de los Profetas de Israel y escuché de papá que tus señores reinan la ciudad y vine para rogarte por mi alma y por nuestra casa que los liberes del daño cuando gobiernes sobre Jerusalén”. Le contestó el rey: “Haré según tu deseo y tus palabras, pero quiero tomarte como mi esposa y convertirte en una gran reina”. Le dijo: “Mi señor rey, yo seré como la criada del grupo de los sirvientes y haré lo que quieras, sin dejar pasar más mañanas y que sea tu boda según desees”. El rey se alegró mucho por esto y siguió pidiéndole que encargara a sus criados de la casa que le permitieran a ella y a su criado entrar y salir el tiempo que quisiera y no le impidieran el paso en las puertas. Le dijo que ella se iría, compareciendo y regresando a él. Ordenó el rey que acudiera una gran asamblea por la alegría del casamiento y bebió mucho. Y resultó que el banquete era para todos los guardianes, ministros y notables. Y estaba Judit delante del rey y él bebía y se emborrachaba con todos sus guardianes y cada uno de ellos estaba vencido por la embriaguez. Se fue a dormir a su tienda y se quedaron sólo

el rey, la muchacha y la sirvienta. Y, cuando la muchacha vio que el rey se lanzaba sobre ella y que no tenía control sobre nada, se envalentonó y se hizo fuerte su corazón. Se levantó, desenvainó la espada del rey, le cortó su cabeza y la clavó en la punta de la espada. Salió con ella e hizo venir de todas las puertas para mostrárselo, incluso llegaron a la puerta de Jerusalén y se dirigió a la guardia y le dijo: “¡Abrid la puerta porque Dios, bendito sea, me ayudó y maté al enemigo!”. Y la guardia no se fiaba de ella. Estaba con el rey uno de sus guardianes que le había dicho: “¡Adelántate a esta elocuencia de los judíos! Se hizo reunirse a los opresores y a los que excitaron la revuelta porque su Dios lo quería y ¡no lo afirmaron en tu mano! ¡Mira qué hizo el rey estando cerca de ti! ¡Y mira qué fue de ellos y de los otros!”. Estaba el juez quejándose de estas censuras delante del rey, incluso enfadándose con él y encargó que lo colgaran vivo delante de la puerta de la ciudad de Jerusalén. Cuando vio la muchacha que la guardia no confiaba en sus palabras, le dijo: “Si no queréis confiar en mis palabras, entonces ese juez, el colgado, lo sabrá mostrar”. Y cuando se enteraron de esta noticia, se levantaron y le abrieron la puerta y mostraron la cabeza al juez colgado, lo supo, gritó y dijo: “Bendito sea Dios, que consolidó a nuestros enemigos en vuestra mano y os libró de su maldad”.

En aquel momento, llegó la noticia a la ciudad y se reunieron los hombres traidores y los caballeros de Israel y tomaron sus espadas en sus manos y salieron hasta el barrio judío, exclamando en voz alta: “¡Escucha, Israel, Dios en nuestro Dios, Dios es uno!”. Y cuando los vio la gente del rey, fueron corriendo a avisar al rey sobre ellos y vieron su cuerpo sin cabeza. En ese momento, abandonaron sus tiendas y caballos y

pertenencias y huyeron. Los persiguió el ejército de Israel hasta las afueras y firmaron un pacto. Después de que regresaran con la paz, se reunieron los altos cargos de Israel y los sabios y fueron a la sinagoga y bendijeron y dieron las gracias a Dios que los había librado de sus enemigos. Hicieron un gran homenaje a la muchacha Judit ya que había conservado su espíritu sobre la gloria de Dios y porque su mano había liberado a Israel y había resuelto su problema. Le pidieron a Dios que separara todos nuestros exilios y nuestros pecados e hiciera con nosotros prodigios y milagros, que repudiara nuestro despido y recordara el pacto, como dice el versículo ‘Recordaré mi pacto con Jacob, además de mi pacto con Isaac recordé y la tierra recordaré’, y haz con nosotros en estos días prodigios como no hizo con nuestros antepasados de antaño, amén, ¡así sea!

Leyenda de Maimónides, el sefardí, ¡su recuerdo permanezca entre nosotros, amén!

Había un sabio llamado rabí Maimón que tenía cuarenta años y nunca se había casado. Una noche estaba acostado y tuvo un sueño en el que se le decía: “Debe levantarse e ir a una ciudad próxima a la suya, Córdoba, y tomar a la hija del carnicero de la ciudad”. Y rabí Maimón no tuvo en consideración el sueño que vio e hizo lo que le pareció. El sueño le sobrevino una y otra vez, se le aparecían y le iban repitiendo las palabras como la primera vez. Entonces rabí Maimón se levantó y marchó a aquella ciudad y cuando llevaba allí pocos días, volvieron a aparecersele en sueños y volvieron a decirle las palabras que le habían dicho en su ciudad. Fue y pidió al carnicero la mano de su hija, la tomó, se casó con

ella y se quedó embarazada y parió a un niño al que se llamó Moše. Pero la mujer sufrió mucho en el parto y murió dejando a su hijo Moše huérfano. Rabí Maimón tomó a otra mujer con la que tuvo hijos e hijas. Conforme crecía el joven Moše se iba haciendo torpe en entendimiento y duro de cabeza. Entonces rabí Maimón desesperado se enfadó con él y lo golpeó con una vara y lo insultaba diciéndole: “¡Eres el hijo del carnicero!”, hasta que se hartó de él y lo echó de la casa. El joven Moše, pobre, se marchó y pasó la noche en mitad de la sinagoga solo. Cuando se levantó por la mañana, se miró a sí mismo y estaba como cambiado, su cuerpo era otro y su constitución era otra respecto a lo que era. Huyó de aquella ciudad y se fue a otra en la que vivía rabí Yosef ibn Migaš, ¡bendita sea su memoria! Y se fue el pequeño Moše con el mencionado rabí Yosef, y permaneció aprendiendo con él las Escrituras. Se instruyó bien y se convirtió en un grandísimo sabio. Pasaron los días y los años y regresó rabí Moše, hijo de Maimón, a su ciudad en la que estaban su padre y sus hermanas, que es la ciudad de Córdoba, y no quiso ir a casa de su padre. Cuando llegó la mañana del sábado, se levantó Rabi Moše y se fue al rezo. Se quedó interpretando con la gente y en su interpretación dijo palabras de los grandes sabios. Cuando terminó la interpretación, su padre y sus hermanas supieron de él y fueron a abrazarlo y a besarlo y sintieron una enorme alegría por él. Lo recibieron con muy buena disposición y lo honraron como a los grandes sabios (esto está en el *Sefer ha-Dorot* e igualmente en el *Libro de la Buena Señal*). Cuando estaba muriendo el gran maestro rabí Yašia Pinto, que en paz esté, que es el RaYaF, ¡que su recuerdo permanezca entre nosotros, amén!, entró a visitarlo, se puso ante él rabí Moše ben Maimón y besó su mano y bendijo a rabí Moše cuando

tenía cincuenta años. Dicen que Rabí Moše aprendió la Escritura por el beso y la bendición y que de ahí le venía su sabiduría.

Entonces creció Moše ben Maimón defendiéndose de todo sabio que envidiara su sabiduría. Se levantó Moše ben Maimón y se fue huyendo a Egipto. Esto sucedió en el año 4968 de la creación del mundo. Cuando llegó a Egipto permaneció aprendiendo la lengua de los árabes y de los babilonios, entre otras, y así transcurrieron siete años en los que adquirió un gran dominio de las lenguas. Su noticia se divulgó por todo el mundo y allí, en Egipto, trabajaba en una gran academia. Su nombre era reconocido en todo el mundo por su habilidad y conocimiento de la Escritura, que era accesible a toda la gente, judíos y de otra clase. No paró hasta que todos y cada uno de ellos estuvieron presentes. Además, Maimónides estudió medicina en la que adquirió una gran fama.

Cuando el rey de Egipto tuvo noticia de este Moše ben Maimón, que era un hombre muy sabio, envió a buscarlo, lo puso a prueba y lo nombró médico real. Completó la formación del rey en todas las ciencias. Era costumbre entre los reyes de Egipto que el rey permaneciera sentado en el trono del tribunal y en éste había siete sillas escalonadas, de mayor a menos, para que permanecieran en ellas los siete ministros más importantes, versados y doctos. Cada uno de ellos era un especialista en una de las siete ciencias: aritmética, astrología, astronomía y música y demás ciencias mayores. El rey puso a Moše ben Maimón en la silla más alta de todas y cuando los médicos del rey vieron la supremacía de Moše ben Maimón, sintieron celos de él y se lo comunicaron al rey. Debido al aumento de los celos que albergaban en su interior, planearon matarlo y pidieron al rey que los dejara discutir con él acerca de la ciencia de la

VOLUMEN II: EDICIÓN Y TRADUCCIÓN

medicina y que estuviera presente el rey para ver si él era el más hábil de todos ellos. Después le dijo el rey a Moše ben Maimón: “Has de saber que mis médicos me han pedido discutir contigo sobre asuntos de medicina”. Moše ben Maimón respondió: “Estaré presente siempre que me lo soliciten”. Después se reunieron ante el rey e hicieron una apuesta con él algunos de ellos. Cada uno le daría de beber a su compañero un vaso con una pócima letal y así sabrían quién es el más sabio porque evitaría la muerte y el que salvara su vida sería el médico más importante. Moše ben Maimón aceptó y a continuación se pusieron de acuerdo ante el rey y aceptaron estas condiciones. Moše ben Maimón salió riéndose de ellos.

Después se fue Moše ben Maimón con sus alumnos y les explicó lo que harían cuando él bebiera del vaso que le iban a dar los médicos. Les mostró todas las drogas y se las enseñó y les explicó lo que harían con él. Les dijo: “Repetid la cantidad, no os equivoquéis y no olvidéis todo lo que os he enseñado”. Cuando los alumnos tuvieron noticia de lo que pasaba a su maestro Moše ben Maimón ayunaron y rezaron a Dios, ¡bendito sea! para que ayudase a su señor y le liberase del daño que habían urdido contra él. Después se presentó Moše ben Maimón ante del rey y le dieron un vaso lleno de veneno. Cogió Moše ben Maimón el vaso y lo bebió ante el rey y ante todos los médicos. Salió corriendo hasta que llegó a su casa y todos sus alumnos se levantaron e hicieron lo que él les había explicado. Gracias a su fuerte constitución sanó en tres días. Después tomó en su mano un vaso lleno de veneno y de drogas que nadie conocía y salió con él hacia el rey. Cuando los médicos vieron que había sanado, se afligieron y sintieron un gran miedo. Después le dijo Moše ben Maimón al rey: “Dales esta pócima para que beban como bebí yo”. El rey ordenó a todos

los médicos que lo bebieran y bebieron diez de los grandes médicos. En ese momento cayó muerto al suelo todo el que había tomado un sorbo del vaso que le había llevado Moše ben Maimón. Cuando el rey vio las cualidades de Moše ben Maimón aumentó su cariño y su aprecio por él. Sin embargo, la ira hacia Moše ben Maimón por parte de los que estaban en la casa creció mucho y se ennegrecieron sus rostros igual que se ennegrece una olla y siguieron urdiendo cómo matarlo.

Después de unos días enfermó el rey y Moše ben Maimón permaneció curándolo y estuvo acompañándole todo el tiempo que duró el remedio que le procuraba. Los enemigos de Moše ben Maimón fueron y cogieron drogas venenosas y lo echaron en el vaso del remedio que bebía el rey. Después fueron al rey y le dijeron: “Nuestro señor, no bebáis de este remedio que te ha traído Moše ben Maimón de cosas con las que ha hecho una pócima mortal porque quiere matarte”. Cuando Moše ben Maimón fue al rey para examinarlo como acostumbraba, le dijo: “¡Moše ben Maimón, este remedio es una farsa y lo que quieres es matarme!”. Después cogió el remedio y le dio una cantidad pequeña a un perro que cayó muerto al instante. El rey se quedó pasmado y supo de la traición urdida contra Moše ben Maimón. Pero terminó el rey diciéndole: “Mereces la muerte porque no has vigilado mi remedio. Elige la clase de muerte con la que quieres morir pues es difícil para mí y no me complazco con tu muerte”.

Después le dijo Moše ben Maimón al rey cuando apareció: “Dame un plazo” y le concedió un plazo de tres días. Moše ben Maimón fue a sus alumnos y les contó todo lo que había pasado. Les instó a que escucharan sus palabras y que no le llevaran la contraria en nada de lo que él quería

decirle al rey, que le drenasen todas las venas, le hicieran sangrar y le extrajeran la sangre hasta que muriera. Pero las personas tienen una vena pequeña que sale del corazón y que no conocen los médicos. De esta forma cuando lo drenasen no moriría. Después de habérselo explicado a sus alumnos y presentar todos los remedios que necesitaban, fue al rey y le dijo: “Señor, cuando desees, ordena a tus médicos que me drenen todas las venas hasta que salga toda mi sangre y la dejen correr hasta que muera.

Después fueron los médicos y le hicieron lo que les había dicho. Los alumnos estaban esperando y cuando toda su sangre cayó al suelo, todos los médicos lo vieron y todos testificaron su muerte. En ese momento los alumnos lo protegieron y lo llevaron a su casa, hicieron cuanto les había explicado, vivió y se recuperó. Cuando se levantó por la mañana no quiso volver a servir al rey y permaneció diez años escondido en su casa. No salió de su casa hasta que no terminó la redacción de su obra a la que le dio el nombre de *Yad ha-Zaqa*. La noche en la que terminó su obra, fue su padre rabí Maimón acompañado de otro hombre. Le dijo a su hijo: “Éste es Moše, nuestro maestro, ¡con él sea la paz!”. Después le dijo: “Hijo mío, he venido para ver la obra que has escrito”. Y le dio la obra y lo vio rabí Maimón y le dijo: “Eres afortunado, hijo mío”. Falleció Moše ben Maimón a la edad de 69 años. Le había encargado su hijo en testamento que lo llevara a Jerusalén y después de haber muerto lo cogieron, lo llevaron y lo subieron a Jerusalén. Sin embargo, durante la travesía les atacaron unos ladrones, se les opusieron y huyó toda la gente, vaciaron el ataúd de Moše ben Maimón que estaba en el carro. Cuando vieron los ladrones que había un judío muerto dentro de la caja dijeron: “Cojámoslo y tirémoslo al mar”. Cogieron la caja treinta ladrones y no pudieron

levantarla ni moverla de su sitio. Cuando vieron los ladrones este prodigio dijeron: “Éste es un profeta de Dios, un hombre santo”. Después se dirigieron los ladrones a los judíos y les dijeron: “Llevaos a vuestro muerto en paz”. No les hicieron daño alguno y aumentó la agitación entre ellos y los escoltaron. Así quedó y lo hicieron llegar y lo enterraron en Tiberias. Hay quien dice que lo enterraron en Hebrón, junto a la cueva de Makpela donde están enterrados los Patriarcas, ¡sus prodigios nos sean provechosos, amén!

Leyenda que sucedió al rey Salomón

Esta leyenda sucedió al rey Salomón, ¡que en paz descanse! que, en el momento que había caído su reino, estaba dando vueltas por las puertas para pedir alimento. Un día se le presentó uno y supo que era Salomón, el rey, y le pidió la limosna. Se lo llevó con él, lo llevó a su casa y le hizo un gran almuerzo y bebida, de todo lo que pedía por la boca y la lengua como las mesas de los reyes. Le sirvió de otras bebidas y de toda la cosecha y pastas que no se pueden describir. Cuando empezaron el almuerzo, comenzó el dueño de la casa a hablar con Salomón, haciéndole recordar los días de su gloria y de su reinado. Le dijo: “¿No recuerdas, mi señor, qué hiciste en tal mañana cuando eras rey? ¿Y no te acuerdas de la mañana tal que hiciste en las asombrosas grandes asambleas?”. Y a Salomón, con aquellos recuerdos que estaba diciéndole este hombre de otros días de su reinado y como ahora se veía solo en esta etapa llana y el gran llanto, le creció la pena, estaba sofocado por el llanto y las lágrimas salieron de sus ojos como los ríos durante toda la comida. Se levantó contrariado y se fue al mercado con el corazón roto ¡sin haber comido

VOLUMEN II: EDICIÓN Y TRADUCCIÓN

nada! Y de lo poco que había comido, le había bajado por su tripa una sensación y paz como veneno de la muerte, de la gran pena que lo había alcanzado por las palabras que le había dicho el dueño de la casa.

Siendo de mañana, se le presentó otro y supo que él era el rey Salomón y le dijo: “Mi señor, quiero que me honres, vengas a mi casa y comas conmigo algo de mi escasa comida”. Le dijo Salomón con hastío: “¿Lo haría si fuera otro hombre?”. Por esto no aceptó irse con él pero creció en él el deseo y poder llevarlo con él a su casa. Le dijo: “Que sepas, mi señor, que yo soy un hombre pobre y mi comida es en parte verdura y, si me dejas, te quedarás y comerás conmigo”. En aquel momento se fue y le dio agua para que se lavara su cara, sus pies y manos y le tendió el almuerzo que tenía que no era sino verdura cocida y comenzaron a comer juntos. Empezó este hombre con sus palabras a Salomón a hacerle volar su vergüenza diciéndole: “No olvides, mi señor, que dos días prestó juramento Dios a tus padres para que no invalidaran el reinado de su descendencia, como dice el versículo ‘Juró Dios al compañero con la verdad que establecería en ella el fruto en tu vientre para gobernarte’, el significado de esto es juró Dios al compañero con la verdad que no regresaría para hacer correr la sangre de tu vientre bajo tu reino”, y que todos los caminos de Dios no son sino para castigar al hombre y después apiadarse de él. Y así hizo Dios, bendito sea, para hacer regresar a ti tu bien y tu reino, como está escrito “Al que ama a Dios, lo reprocha y lo hace sufrir como un padre a su hijo al que ama”, quiere decir que “al que lo ama, Dios lo reprende como el padre al hijo al que quiere”. Conforme escuchaba Salomón todas estas palabras de este hombre pobre, se fue de

él la vergüenza y comió y se sació y le hizo comerse un plato grande con hojas de verdura.

Sucedió que, después de un tiempo, cuando regresó Salomón al trono de su reinado, dijo el versículo de Proverbios ‘Mejor es ración de verduras donde hay cariño que toro cebado donde hay odio’, significan las palabras mejor fue aquella comida de verduras que comí en casa del pobre con alegría e hicieron caer su vergüenza con lengua dulce, mejor que muchas de aquellas grandes comidas y bebidas que le ofreció aquel primer hombre que le recordó su poder y su ruindad y e hizo más grande su engaño y lágrimas de gran pena y esto de la mucha repugnancia que había sentido.

De aquí aprendemos que, el precepto de la conservación para el hombre que acoge en su casa a algún huésped, es para abrirle la mente y decirle algunas palabras que lo hagan olvidarse de su engaño y de sus cosas y quitarle la vergüenza cuando está comiendo en la mesa, porque las buenas palabras que uno dice a su compañero son para no avergonzarlo. Es mejor quien da limosna de su dinero. Y todo aquel que ambiciona cumplir este precepto, será su recompensa grande de Dios y será correspondido todos los días con bienes y una vida buena.

Leyenda de la mujer desobediente

Sucedió una leyenda sobre una mujer cuya naturaleza era engreída y malvada. Su marido vivía con ella una vida desgraciada y todas las mañanas lo rechazaba y menospreciaba. Y en su vida no tenía en consideración nada ni tampoco nada que la maravillase, como cuando él le pedía a ella que le hiciera el desayuno con carne, ella se lo cambiaba y se lo hacía con pescado, y cuando prefería pescado ella se lo cambiaba y se

VOLUMEN II: EDICIÓN Y TRADUCCIÓN

lo hacía de otra cosa. Y el pobre siempre estaba defendiendo de ella cualidades que no poseía.

Sucedió que, un día, fue el gran sabio a la ciudad y toda la gente fue a la sinagoga la mañana del sábado para escuchar la interpretación. Y de entre todos los vecinos, aquella mujer engreída que había querido ir con él a la sinagoga. Cuando el gran sabio se puso a interpretar, contó un ejemplo por el que el hombre, por tres motivos, no entra al infierno. Uno de aquellos motivos, el primero, era que tuviera una mujer desobediente que siempre lo menospreciara en su vida y le cambiara cualquier deseo y entraría directo al Jardín del Edén.

Desde la mañana siguiente, la naturaleza de esta mujer fue otra con su marido, cumpliendo sus peticiones y haciendo todo lo que él quería y todo lo que le decía a ella se lo hacía sin cambiar nada! Cuando su marido reflexionó sobre este cambio que había tenido con él su mujer, le preguntó acerca de eso. Le contestó:

“¡Ahora quieres de mí que haga contigo el mal para que entres directo al Jardín de Edén?; No! ¡Esa mañana no la verás! Y quiero, de hoy en adelante, hacer contigo sino todo el bien hasta que te haga entrar al infierno...”

Y desde aquella mañana, esta mujer engreída hizo con su marido muchos actos buenos y en su vida no hubo cambio y siempre cumplía sus órdenes y vivió con él una vida en paz, hasta el fin de los tiempos y de los días.

Fin del libro *Leyendas de los Justos*, con la ayuda de Dios.

Conclusión

En los seis libros que componen esta colección de *Leyendas de los Justos*, hay 68 cuentos muy importantes y su precio total es de 7,50 francos.

¿Leyendas relacionadas con la sabiduría del rey Salomón

Una colección que cuenta sobre la visión del conocimiento y la ciencia. Consuela a todo corazón afligido y levanta el recuerdo del compañero fiel la creencia en la resurrección de los muertos que sigue en el tiempo.

Leyenda de los tres hermanos

Tres hermanos fueron a aprender la sabiduría con el rey Salomón. Les dijo: Quedaos sirviéndome en mi casa y yo os enseñaré la sabiduría. Así fue y se quedaron sirviéndole trece años.

Después dijeron para sí: “¿Qué decidimos? Partimos de nuestras casas y abandonamos a nuestra gente, a nuestros amigos trece años. Y vinimos a aprender la sabiduría y lo servimos ¡y no aprendimos nada! Por eso, le pediremos el despido y se aliviarán nuestras almas”.

Uno de aquellos días, entraron donde estaba el rey y le dijeron: “Nuestro señor, ya han pasado trece años en los que hemos estado ausentes de nuestras casas. Te rogamos que nos despidas para visitar a nuestras familias”.

Entonces se dirigió el rey al administrador y le llevó trescientas pepitas de oro. Le dijo el rey al grupo: “Elegid una de dos, u os enseño a cada uno de vosotros tres máximas de sabiduría u os doy a cada uno de vosotros cien pepitas de oro”.

Se consultaron entre ellos los tres y eligieron la riqueza sobre la ciencia. Después cogieron el despido y se fueron por el camino.

Cuando pasaron la ciudad y habían recorrido cuatro millas, habló el pequeño y dijo a sus dos hermanos: “¿Qué decidimos? ¿Acaso vinimos por la riqueza o por la ciencia? Escuchad mis palabras, devolvamos el dinero y aprendamos la sabiduría del rey Salomón”. Le respondieron sus hermanos: “Si quieres devolver el oro y aprender las tres máximas de sabiduría que seas tú solo, porque nosotros no volveremos para comprar la palabra con dinero”.

Así volvió el pequeño con el rey Salomón y le dijo: “Mi señor, no vine hasta aquí por la riqueza codiciable, por favor, coge el oro y enseñame la sabiduría”. Consideró bueno el rey su hecho y le enseñó aquellas tres máximas.

Hijo mío, cuando vayas por un camino y veas que va a amanecer, prepárate para salir cuando empieza la mañana y al atardecer, busca un alojamiento antes de que no haya luz.

Cuando veas el río lleno, no lo cruces. Espera a que disminuya el agua y regrese a su cauce original.

No desvelés un secreto a una mujer nunca ni tampoco a tu a la tuya propia.

Después de que cogiera el despido y montara sobre el caballo, se encontró con sus hermanos. Cuando llegó a ellos le dijeron: “¿Qué has aprendido?”. Les dijo: “¿Qué queréis de mí, que os enseñe lo que aprendí?”. Acabaron yendo juntos los tres hermanos hasta que atardeció. Encontraron por casualidad un lugar magnífico para alojarse. Dijo el pequeño a sus hermanos: “Hermanos míos, este es el mejor lugar para pasar la noche ya que en él hay agua, leña y heno para el caballo. Si queréis, pasemos aquí la noche y cuando amanezca nos pondremos en

marcha”. Le contestaron: ¡Aléjate, loco! Desde el momento en que devolviste la riqueza y tomaste las palabras, supimos que habías perdido el juicio. Desde ahora hasta el momento en que amanezca, podemos andar otras ocho millas ¡y tú dices que nos quedemos aquí!”.

Les dijo: “Haced lo que queráis, que yo no pasaré sed en este lugar”.

Tomaron su camino y él se quedó allí. Cortó leña y prendió luego e hizo una tienda para él y sus animales. Se quedó el caballo pastando hasta el ocaso y al amanecer le dio cebada, y después comieron él y sus animales y la gente de la noche y, en cuanto a sus hermanos, se fueron por el camino hasta el amanecer y no encontraron pasto para sus animales ni leña ni fuego. Cayó sobre ellos mucha nieve y murieron del mucho frío y el hermano pequeño evitó la nieve ya que él se había resguardado y había hecho una tienda y había comido, bebido y había hecho fuego.

Cuando amaneció, condujo y fue por el camino y encontró a sus hermanos, que se encontraban muertos. Lloró por ellos y los enterró, cogió sus riquezas y se fue.

Cuando salió el sol y la nieve derritió el agua de los ríos, no pudo cruzar el río. Se bajó del caballo y esperó a que menguara el agua porque estaba el camino sobre la orilla del río. Entonces vio a unos sirvientes del rey Salomón arreando un par de animales que portaban un manto de oro. Le dijeron: “¿No cruzas el río?”. Les dijo: “Cuando el río está lleno no deberíais inclinaron hacia vuestras órdenes”. Cruzaron para atravesar el río, se ahogaron y murieron.

Cuando comenzó el calor, disminuyó el agua y regresó el río a su forma, cogió los bienes y regresó a su casa sano y salvo.

Cuando lo vieron las mujeres de sus hermanos le preguntaron sobre sus maridos. Les contestó: “¡Se quedaron en casa del rey Salomón para instruirse!”.

Entonces se compró jardines, águilas y palacios y ganó mucho dinero. Su mujer se maravilló por esto y le dijo: “Mi señor, ¿de dónde has sacado todo este bien?”. La tomó por necia y la golpeó y le dijo: “¿Qué quieres de esto?”. Permaneció su palabra en la mañana y sobre la vida y ella le insistió hasta que le descubrió el secreto con detalle.

Un día tras otro discutía con su mujer y entonces ella se puso a chillar y a decir: “¿No te bastó con haber matado a tus dos hermanos que quieres matarme a mí?”. Cuando escucharon aquellas palabras las mujeres de sus hermanos, fueron a quejarse al rey y lo condenó el juez con la muerte.

Cuando salían para colgarlo, les dijo: “Os pido que me liberéis para que hablemos con el rey”. Regresaron donde estaba el rey y cayó sobre su cara y dijo: “Nuestro señor, yo soy uno de los tres hermanos que permanecimos contigo trece años para aprender la sabiduría y yo soy el pequeño de ellos que te devolvió la riqueza para aprender la inteligencia y la inteligencia que me enseñaste me hizo librarme de todo daño”. Comprendió el asunto el rey y reconoció con verdad y le dijo: “No temas. La riqueza que adquiriste de tus hermanos y de mi siervo es tu riqueza, es tu manto, porque la sabiduría que aprendiste de mí es la que te libró de la muerte y de la mano de aquella mujer. Levanta, cálmate, ve a tu casa y descansa”.

Y sobre ella dijo el rey Salomón: “Más vale la sabiduría que el buen oro y plata”, es decir, valió la sabiduría más de lo que vale el oro y la plata.

Leyenda de los cántaros de miel

Sucedió en los días de Saúl, rey de Israel, que había un hombre que tenía una mujer bonita y bella en extremo. Era esta mujer muy virtuosa y su marido era viejo y, aún estando cercano al momento en que se lo llevara Dios, era esta mujer bonita. Puso sus ojos en ella el juez de la ciudad y quería tomarla por la fuerza. La mujer no quería de ninguna manera y tenía mucho miedo del juez.

Después pensó bien y juntó los bienes que poseía y los colocó en un cántaro y, en la boca del cántaro, puso miel y lo depositó en presencia de dos testigos en casa de un hombre que sabía que era amigo de su marido y huyó de la ciudad.

Pasaron los días y aquel hombre que tenía el depósito casó a su hijo y ordenó a sus seres queridos y amigos que hicieran el desayuno y que necesitarían la miel para fabricar los dulces. Después sacó el cántaro de la caja fuerte que tenía y cogió un poco de la miel que tenía sobre su superficie y encontró el resto de dinero de oro. Vertió los bienes que había y la miel completamente.

Después de algún tiempo, murió el juez de la ciudad y regresó la mujer a la ciudad. Fue a casa del hombre y le pidió el depósito que estaba bajo su mano. Le dijo a ella: “Cálmate, ve a buscar a los dos testigos de que me diste la miel en su presencia y de que diste tu depósito”. Se fue trayendo a los dos testigos y sacó el hombre todo el jarrón y se lo dio en presencia de los dos testigos. Cuando fue a su casa, comprobó el cántaro para ver que todo estaba cubierto por miel y no había dentro nada. Se puso a llorar y a gritar y fue corriendo a casa del juez de la ciudad y se quejó ante él. Le dijo el juez: “¿No tienes testigos?”, le dijo ella: “No”. Le dijo a ella: “Hija

mía, ¿qué puedo hacer yo? Ve al rey y exponle el caso”. Fue al rey Saúl y la envió al tribunal del Sanedrín. Le dijo el Sanedrín: “¿No tienes testigos de que tú depositaste los bienes en casa de este hombre?”. Le dijo: “No tengo testigos porque hice esto con engaño a causa de mi miedo del juez”. Le dijeron: “No juzgamos sin la voz de los testigos y no es posible que juzguemos las palabras ocultas en el corazón”.

Salió de donde estaba con el corazón roto y regresó a su casa llorando y sollozando. Se encontró por casualidad con el rey David, con él sea la paz. En aquel momento era un muchacho pequeño y estaba dando de pastar al rebaño y jugaba con otros más pequeños amigos suyos. Cuando la vio llorando le preguntó qué le pasaba. Le contó con detalle y le dijo: “Fui a quejarme al rey y al Sanedrín y no creyeron mi verdad acerca de este hombre oscuro”. Le dijo: “Ve al rey y dile que me has dado autorización y yo le mostraré tu verdad con ayuda de Dios”. Después regresó al rey y le dijo: “Mi señor, había un muchacho pequeño que dijo que sabía cómo hacer mostrar mi verdad”. Le dijo a ella: “Ve y tráemelo”. Después se presentó ante el rey, le preguntó: “¿Son ciertas las palabras de que tú puedes mostrar la verdad de esta mujer?”, le dijo: “Si me lo permite su Excelencia, tengo la certeza de que puedo mostrar que esta es la verdad”. Le dijo: “Ve con él”.

Le dijo a ella David: “Trae los jarrones que dejaste en casa de tu enemigo”. Los llevó y le dijeron: “¿Sabes con certeza que esos eran los que dejaste?”, dijo: “Sí, mi señor”. Los puso de lado y reconoció que esos eran los que había dejado. Le dijo a ella: “Trae los dos cántaros vacíos”. Se lo llevó y vació la miel que había en ellos. Después cogió el rey David, con él sea la paz, los primeros cántaros de los que había vaciado la miel y

VOLUMEN II: EDICIÓN Y TRADUCCIÓN

los rompió en presencia de todos los que había y buscó bien y encontró en ellos aquellos lados rotos que tenían una moneda de oro que estaban pegados por los lados de los bordes del jarrón. Le dijo David al hombre: “¡Devuelve el depósito a la mujer!”.

Al hombre le cambió la cara y no encontró qué contestar y, desde aquel instante, se marchó llevándose los bienes por completo.

La perentoria leyenda del hombre bueno

Tres hombres estaban viajando juntos, cuando llegó el sábado se dijeron: “Guardemos nuestros bienes en un lugar”, y así fue.

En mitad de la noche, se levantó uno de ellos y cogió todos los bienes y los guardó en un segundo lugar. Cuando acabó el sábado, fueron juntos los tres para coger los bienes pero no los encontraron. Se pusieron a discutir entre sí, éste decía “tú los robaste” y éste decía “tú los robaste”.

Fueron al rey Salomón, con él sea la paz, y le contaron su desgracia. Les dijo: “El veredicto será a la mañana siguiente”, y se quedó perplejo como nunca y dijo: “No podré mostrar cuál es la verdad”. Dijo la gente: “¿Dónde está la sabiduría de Salomón?”. Permaneció toda la noche pensando y planeando cómo sería el asunto para separarlos y que apareciera la verdad de la fantasía de sus palabras. Cuando regresaron por la mañana, les dijo: “Vosotros sois amigos de negocios y gente inteligente y conocéis la justicia, os ruego que me respondáis qué es lo que veis en el asunto que no sea lo que os voy a contar:

‘Había un muchacho pequeño y una muchacha pequeña que vivían en una casa y se amaban. Un día, dijo el joven a la muchacha: “Hagamos un pacto entre nosotros, que si te pidiera en matrimonio, desde hoy hasta el

día en que te divorciaras de alguien, yo sería mejor que otro y, a medio plazo, si te pidiera otro no convendrías librarte de mí”. Aceptó la muchacha e hizo un juramento sobre aquello.

Después de un tiempo, la casó su padre con otro hombre. La noche de la boda, cuando quería el novio pasar la noche con ella, le dijo ella a él: “No puedo darme a ti hasta que vaya a casa de alguien y coja de él el repudio porque le hice un juramento acerca de aquello”. Le dijo el novio: “Bueno”. Y se fue llevándose plata y oro y regalos valiosos y se fueron todos de la casa del hombre que se habían quedado convenciéndole con los bienes para que rompiera el pacto.

Cuando fue a su casa, le dijo a él la muchacha: “Olvida el pacto que te hice. Toma estos regalos valiosos que nos trajeron y rompe el pacto que hay entre nosotros”.

Respondió el hombre: “Yo te liberé del pacto y eres libre para casarte con él. Y no cogeré nada de ti. Sal fuera y vete en paz”.

A ellos dos en el camino les salió al paso un ladrón que le cogió los bienes a la muchacha y las joyas que tenía. Cuando se acercó al resto, le dijo ella a él: “Te pido, mi señor, que seas paciente conmigo hasta que te cuente lo que me ha pasado”. Después le contó su vida con detalle y después le dijo: “Este fue el muchacho que vino a su tiempo para cohabitar conmigo libremente como todos los siervos. El pobre estuvo de acuerdo con mis palabras y protegió su alma de aquello, en particular de ti que eres un hombre viejo. La verdad sobre ti es que tú te comprometiste con ayuda de Dios y rompes conmigo con el diablo y haces conmigo vergüenza, así que coge mis pertenencias”. Apartó su corazón de ella y le

devolvió los bienes por completo y se alejaron de él en paz el novio y la novia.

Después dijo el rey Salomón, con él sea la paz: “Hombre, mi prueba para vosotros es ésta, ¿quién ciertamente le da las gracias de aquellos tres?:

¿La muchacha que le prestó juramento y que no acató su boda hasta después de que tomara su libertad de aquel pacto con él en su niñez?

¿O el amigo del pacto que la liberó del juramento con corazón justo, y que no cogió nada?

¿O el ladrón que estaba en su mano el poder, que él cogió los bienes y se lo impidió la muchacha, haciendo que esto lo rompiera el diablo y que cogiera algo de los bienes?

Decidme vuestra idea de estas tres y después de esto juzgaré vuestra disputa.

Respondió el primero del grupo y dijo: “Yo agradezco al muchacho pequeño dueño del pacto que quería a la muchacha que vivió en su corazón mucho tiempo. Y estando enamorado de ella con todo su ser, lo atravesó para que se fuera con otro y tuvo que darle la vuelta a su alma para liberarla para otro”.

Respondió el segundo y dijo: “Yo doy las gracias a la muchacha porque era de la naturaleza de las mujeres que prestan juramento a sus hombres. Y en la hora en que se reunieron, era su entendimiento pequeño y ésta prestó juramento hasta el fin”.

Respondió el tercero y dijo: “Yo doy las gracias al ladrón que cogió los bienes y pudo a la muchacha, y no a quien lo intentó y él hizo que aquel

jurara por su alma, impidiéndoselo a ella y haciendo que le devolviera los bienes, pareciéndome que él es el justo definitivo”.

Le dio el rey Salomón: “Estás en lo cierto, ¡buen juicio! Apresúrate y devuelve los bienes a tus compañeros, ¡tú eres el que los robó!”. Dijo el hombre: “No, mi señor, te lo juro”. Le dijo el rey: “¡Devuelve los bienes o te sentenciaré con el destierro toda tu vida!”.

Cuando vio el hombre que lo ponía en evidencia, y no le quedaba esperanza, se fue trayendo los bienes al completo que estaban guardados en tierra y se los devolvió a sus amigos.

Les hizo mucho bien el reya los amigos y se despidieron de él en paz con este dicho sobre él: “El más sabio de todos los hombres”.

Leyenda de la infidelidad de las mujeres

Dijo el rey Salomón, con él sea la paz, con espíritu profético “un hombre de mil encontré y una mujer entre todas ellas no he encontrado” (Ecl. 7, 28, Cf. Prov. 20, 6), (traducción de aquello), ‘encontré de todos los hombres uno de 1000 (bueno) y no encontré ninguna mujer (buena) en todas ellas’. El Sanedrín y todas las personas reflexionaron sobre estas palabras. Les dijo el rey Salomón: “¿No queréis ver que sea cierto?”. Dijeron: “Sí”.

Les dijo: “Buscad para mí una mujer de las mujeres buenas que esté en la ciudad. Una mujer que sea de su casa y que sea su marido bueno a los ojos de la ciudad”. Buscaron y encontraron una mujer y un hombre buenas personas sin falta. Después lo mandó buscar y se dirigió el hombre y se presentó entre sus manos. Le dijo el rey: “Sabes que mi anhelo es elevar tu posición y ensalzarte”. Le contestó el hombre y le dijo: “Seré tu

serviente, haré lo que quieras”. Le dijo: “Ve, mata a tu mujer y tráeme su cabeza esta noche y, más tarde, te daré a mi hija y te haré grande sobre el pueblo de Israel”. Dijo el hombre: “Dicho y hecho”.

Después se dirigió a su casa y era su mujer bella y hermosa y tenía dos niños pequeños que le había dado él y, cuando la vio, se prendió en su cuerpo fuego por su amor y lloró y sus lágrimas corrían. Cuando lo vio la mujer así, le habló con delicadeza y le dijo: “¿Qué te tiene perturbado, mi señor?”. Le dijo: “¡Déjame con mi pena, tengo un engaño en mi corazón!”. Le preparó la cena y no quiso comer. Pensó para sí y dijo: “¿Qué haré después si mato a mi mujer y me quedan de ella los pequeños?”. En todo caso, dijo a la mujer: “Ve, duerme con los niños”. Cuando ella se durmió y se sumergió en el sueño, se apareció Satanás y dijo: “Si hago caso al rey, tendré una mujer mejor que ésta y seré poderoso y grande”. Después cogió su espada para matarla. Se encontró al niño pequeño dormido entre sus pechos y al segundo con su cabeza entre sus hombros. Se dijo el hombre a sí mismo: “El diablo puede que entrara en el corazón del rey Salomón para hacerme pecar ¡el desprecio sea sobre mí porque no lo haré! Si la mato, morirán también aquellos pequeños”. Envainó su espada y maldijo al diablo y se fue a dormir.

Al cabo de una hora, cambió de opinión y se dijo para sí: “La mataré, después el rey me dará a su hija y me hará rico”. Después desenfundó su espada y se acercó a ella por segunda vez. Apartó su pelo echado sobre la cara de los pequeños, alejó su corazón de ella y dijo: “No te dará el rey todo lo que posee, ni plata ni oro ni diamantes de su tesoro, no mataré a mi mujer”. Después volvió a poner la espada en su funda y pasó la noche con su mujer hasta la mañana.

Por la mañana, fueron los sirvientes del rey y se fue con ellos. Le dijo el rey: “¿No cumpliste tu demanda?”. Le respondió el hombre y dijo: “Con tu permiso, mi señor, no vuelvas a repetirme esas palabras porque lo intenté dos veces y no pude hacerlo”. Le dijo Salomón: “Hiciste lo correcto, señor de los hombres”.

Este es uno de mil, lo encontramos. Se fue el hombre con su alma y dejaron el asunto treinta días. Después de treinta días, mandó llamar el rey a escondidas y se dirigió a la mujer de este hombre. Se presentó ante él y le dijo a ella el rey: “¿Es tu marido bueno contigo?”. Dijo: “Sí”. Le dijo: “Escuché sobre tu belleza y sobre el brillo de tu cara y de tu hermosura y los deseos de mi alma son casarme contigo. Serás reina y jueza sobre todas las mujeres que hay en la nobleza y te cubriré de oro y diamantes de tu cabeza a tus pies”. Dijo: “Sí, mi señor, haré lo que quieras”. Dijo el rey: “Hay un impedimento y es tu marido”. Le dijo: “¿Y cuál es el problema?”. Le dijo a ella: “Mata a tu marido y después el asunto será fácil”. Dijo: “Listo, mi señor”. Se dijo el rey Salomón a sí mismo: “No hay duda de que ésta es la mujer dispuesta a matar a su marido y tenemos que hacer algo para que no muera”. Después le dio una espada de plomo y le dijo: “Coge esta espada y mata con ella a tu marido, la pondrás con cuidado cortando su cabeza al instante”. La mujer vio la espada brillando y se alegró por ello. La escondió debajo de su ropa y se fue con ella a su casa. Cuando llegó su marido por la noche, se levantó abrazándolo y besándolo y le dijo: “¡Siéntate, luz de mis ojos, amor de mi corazón, corona de mi cabeza!”.

Su marido pensó en este buen recibimiento que se salía de la costumbre y se alegró mucho por ello. Se sentó con ella con gran gratitud

sin saber sus intenciones. Después extendió el mantel y comieron y bebieron juntos. Le dio de beber mucho vino como de costumbre. Dijo a ella: “Mujer, ¿qué sucede esta noche?”. Le dijo: “Quiero disfrutar contigo y verte borracho”. Bromeó con ella con el corazón satisfecho y bebió y se turbó y se sumergió en el sueño. Se levantó la mujer con corazón decidido y desenfundó la espada que le había dado el rey. Apareció bajando con ella sobre el cuello de su marido, se despertó el marido de su sueño y vio a su mujer de pie sobre su cabeza y con intención de matarlo. Le dijo: “Hazme saber qué sucedió y quién te dio esta espada”. Le contó la verdad del asunto con detalle. Le dijo a ella: “No tengas miedo”.

Por la mañana, fueron a su casa los sirvientes del rey y se marcharon el hombre y su mujer y se presentaron ante el rey. Cuando los vio les dijo: “Contadme cómo fue”. Le dijo el hombre: “Desperté del sueño y encontré a mi mujer dispuesta a matarme y si no fuera por la espada ¡habría desaparecido! Fui estúpido con ella”. Respondió el rey Salomón y dijo: “Yo sabía que no era una necedad y que no había bondad en el corazón de las mujeres, y por eso le di una espada de plomo”.

Perduraron las palabras del rey Salomón, con él sea la paz, que dijo: “Una mujer de todas ellas no encontré”.

Leyenda de la prueba de la sangre

Sucedió en los días de David, rey de Israel, que había un hombre muy rico viviendo en un lugar aislado. Tenía sirvientes y sirvientas y bienes incalculables, y tenía un hijo único. Pasó que este hombre rico compraba género y le dijo a su hijo que viajara y fuera a venderlo. Viajó el muchacho en barco y llegó a una tierra lejana, yéndose mucho tiempo.

Mientras tanto, murió el anciano dueño de las riquezas y quedaron sus bienes, todos ellos, en mano de uno de los sirvientes, que era el tesorero de su señor. Ocurrió que este sirviente castigaba a la gente de la casa duramente hasta que abandonaron la casa y huyeron de él rápidamente. Se quedó el sirviente solo en la casa. Después de que todas las pertenencias de su señor estuvieran bajo su mano, se puso a comer y beber y a disfrutar de los bienes de su señor.

Pasaron los días y los años y regresó del viaje el hijo del anciano dueño de las pertenencias. Fue al encuentro a su casa y no encontró a su padre, que se lo había llevado la misericordia de Dios, y estuvo el hijo dando vueltas a la casa, saliendo y entrando. Salió a él el siervo y lo reconoció, le empujó, lo maldijo, lo insultó y le dijo el siervo al hijo: “Esta casa me la dejaron a mí, ¿a qué vienes a ella? ¡Fuera, perro! ¡Ladrón, salteador!”. Cuando escuchó el hijo del siervo este embrollo y este horror de lenguaje, le hirvió la sangre y se enfadó. Después levantó su palo y cayó sobre el siervo con el palo y él dijo: “¿Qué haces aquí, esclavo malvado, que robaste mis pertenencias y mis bienes ignorándome y disfrutas de las pertenencias de mi padre?”. Después hubo entre ellos una pelea y no había quien los separara.

Se fue el hijo corriendo al rey David, con él sea la paz, le dijo: “Mi señor, ¡los siervos han prevalecido sobre nosotros y no hay quien los libere de su poder!”. Le contó su desgracia al rey y le dijo: “¿No tienes ningún testigo de que los bienes eran de tu padre?”. Le dijo: “No, mi señor”. Le dijo el rey David, con él sea la paz, al siervo: “Ya que estás en disposición de los bienes, suponiendo que sean tuyos, ve, disfruta de ellos a tu gusto y no tengas en cuenta a tu enemigo y no le contestes”. Cuando

VOLUMEN II: EDICIÓN Y TRADUCCIÓN

escuchó el hijo estas palabras, se le llenaron los ojos de lágrimas y obedeció al rey, regresando a él tres veces más, hasta que se enfadó con él el rey y le dijo: “Si vienes otra vez ¡te sentenciaré! Si no tienes un buen testigo, ¿qué puedo hacer yo?”.

El rey Salomón, que estaba presente en aquella conversación, se dirigió al muchacho y le dijo: “Vuelve a visitar al rey y, si se enfada contigo, le respondes tú y le dices ‘Si no puedes demostrar mi verdad, pongo mi vida en mano de Salomón, tu hijo’”.

Así fue y entregó el rey David el caso a su hijo Salomón para que lo juzgara. Dijo Salomón al hijo: “¿No sabes dónde está enterrado tu padre?”. Dijo: “No”. Se lo repitió al siervo y le dijo: “¿No lo sabes?”. Dijo: “Sí”. Le dijo el rey Salomón: “Ve y tráeme el cadáver del muerto”. Corrió el siervo a la tumba y extrajo el cadáver de su señor y se lo llevó a Salomón. Dijo Salomón: “Sacad un poco de sangre de vuestras venas, cada uno de vosotros en un único vaso”. Así fue. Dijo Salomón al siervo: “Mete un hueso del muerto en la sangre que extrajiste de tus venas”. Lo metió y no tiñó la sangre el hueso del muerto. Después dijo Salomón al hijo: “Mételo tú”. El hijo lo metió y al instante manchó su sangre.

Cogió el rey aquel hueso y lo puso a la vista de todos los que estaban presentes. Les dijo: “Mirad esta sangre, ¡por este hueso se demuestra este engaño!”. Todo Israel se levantó maravillándose de esta palabra. Sentenció el rey Salomón adecuadamente a que le devolviera todos los bienes a su dueño, cumpliendo su requerimiento y demostró que él era el hijo del muerto y él era quien decía la verdad. En cuanto a lo justo era ser firme, que él era el siervo y el traidor y que engañó a su señor. Lo sentenció inreydolo.

Aseguró Salomón que se diría sobre él: “Era Salomón el más sabio de todos los hombres” (1Re 5:18).

Cuento del rey Salomón

El rey Salomón, con él sea la paz, era el gran rey del lugar y todos los reyes de la tierra estaban bajo su mandato y las tropas del cielo se arrodillaban y se inclinaban ante Dios, alabémoslo, el Altísimo, porque era el rey más alto sobre su pueblo de Israel. Daba fe de ello el versículo (‘se sentó Salomón sobre el trono de Dios como rey’ (1Cr 29, 23), que él se había sentado sobre el trono de Dios, alabémoslo, y era señor sobre los de arriba y los de abajo, y todos ellos consideraban buena su voluntad. Llevaba un anillo grabado en su dedo, teniendo miedo de él todas las criaturas. Ordenó y trajo a Asmodeo, rey de los genios, lo esposó con cadenas fuertemente y lo encarceló en su casa para juzgarlo por el asunto de la construcción del Templo y por llevarle el diamante (una especie de piedra preciosa), y permaneció encerrado con él durante mucho tiempo después de la construcción del Templo.

Se enorgulleció el rey Salomón por el poder de su sabiduría, su inteligencia, su gran poder y por sus muchos bienes, hasta que se hizo tirano y dijo: “¡No hay como yo en todo el mundo!”. Después Satanás lo llevó por el camino del mal e infringió tres preceptos de nuestra ley sagrada que ordenaba a los reyes de Israel que 1.- no fueran abundantes en mujeres, 2.- no fueran abundantes en caballos, 3.- no fueran abundantes en pertenencia de oro y plata.

Se alegró nuestro Señor, con él sea la paz, por el versículo ‘no habrá muchas mujeres para ellos’ y dijo: “No tomaré más de 8 mujeres”, como

encontramos en el rey David, con él sea la paz, que tenía 6 mujeres y le dijo Dios: “Si son pocas para ti, aumentaré este cálculo en dos (en total 8)”. Entonces el rey Salomón dijo: “Yo tomaré más mujeres y no aumentará en mi corazón el miedo a Dios y tomaré 700 reinas y 300 concubinas, un total de 1000 esposas”. Y aumentó los caballos y aumentó la plata y el oro y poseyó muchos bienes sin cálculo.

Lo juzgó Dios, alabémoslo, alejándolo del poder durante 3 años y estuvo confuso en una ciudad extranjera durante tres años.

Dijo Dios a Asmodeo, rey de los genios: “Ve donde Salomón y cógele el anillo que hay en su dedo y quítale del trono y siéntate tú en su lugar. Siéntate en su lugar en el trono”. Después fue Asmodeo donde Salomón y le rogó que le librara del encadenamiento y pagaría aquello revelándole secretos misteriosos y grandes. Dios puso en la mente de Salomón que él creería esas palabras y le abrió las cadenas. Desde ese momento, se hizo fuerte Asmodeo sobre Salomón y lo apartó del trono. Le quitó el anillo de su dedo y lo echó al mar lejos, a cuatrocientas millas. Fue una gran ballena y se lo tragó. Entonces Asmodeo se sentó en lugar de Salomón y se sentó en el trono del rey y pensó todo Israel que él era Salomón.

En lo que respecta al rey Salomón, cuando le quitó de su dedo el anillo grabado con el nombre de Dios, el Altísimo, perdió su trono y su destierro.

Estuvo dando vueltas de ciudad en ciudad y decía: “Yo soy Salomón, fui ingrato porque era rey sobre el pueblo de Israel en Jerusalén”. Y la gente se reía de él y decía: “Mira a ese necio que está perdido. Salomón está sentado en su trono”. Y éste decía: “¡Yo soy Salomón!”. Y duró ese

castigo tres años que pesaban sobre su alma porque había infringido tres preceptos de la Torá.

En este tiempo, Asmodeo confundió a toda la gente que estaba en el palacio y sucedió que, un día, pidió una mujer de esas que están en los días de su impureza y que se le cumpliera. Cuando quiso esto a la fuerza, le trajeron a una mujer y le dijo: “¿Qué pasa contigo para que hayas cambiado tu naturaleza buena con nosotras? La Torá dijo ‘A la mujer en el período de impureza no te acerques’ (traducción de aquello): No te acerques a la mujer en período de su impureza. Siguió insistiendo: “Que tú no eres Salomón”. Se calló y huyó corriendo. Cuando contó el relato a los notables de Israel no se lo creyeron.

Y entonces a Asmodeo no le fueron suficientes siete de las mil mujeres, todas ellas las que había en palacio, se fue a casa de Betsabé, madre del rey Salomón, y la pidió en matrimonio. Le dijo: “Pides lo absurdo y si te haces el necio en tu objetivo, se insistirá en que tú no eres mi hijo Salomón”. Huyó en ese momento y después la insultó.

Por la mañana, fue Betsabé a Benayahu ben Yehoyada, jefe del ejército (gran general) y le contó lo que había pasado. Se inquietó el hombre y se rasgó las vestiduras, se arrancó el pelo y dijo: “Se insiste que no es este Salomón y que no es sino Asmodeo, rey de los genios”. Y así el hombre, perdido en la ciudad, decía: “Yo fui ingrato, no hay duda de que él es el verdadero Salomón”.

En cuanto al rey Salomón, pasado un período de tres años de su pena, accedió Dios, alabémoslo, y lo perdonó por mediación de su hijo David y por la mujer justa Na’ama, hija del rey de los de su pueblo porque ella había salido de Mašia ben David. Lo llevó Dios al lugar de los hijos de

Amón en una ciudad de abajo. Y estaba Salomón parado en el gran mercado con el corazón roto porque estaba lejos en una ciudad extranjera. Después pasó el jefe de cocina del rey y lo vio parado sin ocupación. Le propuso que le llevara los alimentos a la cocina que había en casa del rey. Le dio su paga y se puso la carga sobre su hombro y se fueron juntos. Cuando llegaron dio a Salomón comida y bebida y se apenó mucho. Dijo el jefe de cocina a Salomón: “¿No quieres servir conmigo aquí? Tu salario será tu salario la comida y la bebida solo”. Aceptó Salomón aquello y permaneció sirviendo con él hasta que aprendió bien a clasificar los alimentos de los reyes.

Después de un tiempo, dijo Salomón al jefe de cocina real: “No tienes cómo dejarme cocinar. Hoy cocinaré yo para el rey en tu lugar para que veas si aprendí o no”. Aceptó el jefe de cocina aquello. Y cocinó Salomón aquel día. Preparó los guisos y los dulces, cosas agradables para el gusto. Después llegó el momento del desayuno y puso el mantel y llevó el desayuno al rey. Cuando probó el rey aquellos platos, los encontró sabrosos al paladar. Preguntó el rey al jefe de cocina: “¿Quién cocinó hoy? ¡Nunca probé nada como esta comida!”. Le respondió el jefe de cocina y dijo: “Mi señor, aquel hombre que sirve conmigo, él es el que cocinó hoy”. Se dirigió a él el rey y le dijo: “¿No quieres ser mi jefe de cocina?”. Le dijo: “Dispuesto estoy, mi señor”. Y se convirtió Salomón en jefe de cocina del rey finalmente.

Por esa razón, Salomón se encontraba todo el tiempo en casa del rey y lo observaba su hija, que se llamaba Na'ama. Entró el amor en su corazón y le dijo a su madre que ella quería ser su mujer. Su madre se enfadó con ella y le dijo: “¡Qué son estas palabras, hija mía! ¡La hija del rey tomando

un cocinero! ¡En el estado y en las casas reales hay gente importante! Tomarás de ellos a quien te guste”. Le contestó la muchacha: “¡Yo no quiero ningún ministro ni a ningún otro, sino que este cocinero será mi esposo y esto es deseo de Dios!”. El resultado fue una gran discusión entre la madre y su hija sobre que no era de provecho y la muchacha se negaba porque ella no aceptaría a ningún hombre que no fuera él jamás. Después su madre le comunicó estas palabras al rey y, en cuanto escuchó estas palabras el rey, se levantó de su asiento y se le llenaron los ojos de lágrimas. Quiso matarlos a los dos pero pasó algo maravilloso y el rey volvió en sí y no quiso quemar a nadie por nada. Se dirigió a uno de sus sirvientes y le encargó que se los llevara a los dos a una tierra desierta vacía de alimento y los dejara allí para que murieran. Cumplió el siervo la orden de su señor y los llevó a una tierra vacía y regresó al rey.

Viajaron los dos juntos y buscaron qué comer hasta que llegaron a una ciudad al borde del mar. Se encontraba gente vendiendo el pescado y compró un pescado. Se lo llevó Salomón a su mujer, Na'ama, para que lo cocinara. Cuando lo abrió, encontró dentro de él el anillo grabado con el nombre de Dios, el Altísimo. Se lo dio a su esposo. Lo reconoció en ese momento y se lo puso en su dedo. Al instante, regresó su alma y su habilidad, recobró su inteligencia y regresó a Jerusalén.

En aquel tiempo, sucedió un accidente a Asmodeo, que fue a Betsabé, madre del rey Salomón y la pidió en matrimonio, y se quebró su vergüenza. Mandó llamar a Benayahu ben Yehoyada, gran general, y se dirigió a Salomón y le dijo: “Hijo mío, ¿quién eres?”. Le dijo: “Yo soy Salomón, hijo de David, rey de Israel”. Le dijo: “Hijo mío, cuéntame tu vida”. Le dijo: “Un día, estaba yo sentado en mi trono y llegó un viento

intempestivo y me apartó de él. Y desde aquel día hasta hoy, había huido mi razón de mí. Y he estado dando vueltas por las ciudades”. Le dijo Benayahu ben Yehoyada: “¿No puedes darme alguna prueba de que tú eres Salomón, hijo de David?”. Dijo: “Sí, en el momento que me hice cargo del reino, puso papá su mano primera en tu mano y mano segunda en mano de Natán, el profeta. Después se puso en pie mi madre y besó a papá en su cabeza. Esta es la prueba que tengo”. Cuando escuchó Benayahu ben Yehoyada estas palabras, se dirigió al Sanedrín en ese momento y les dijo: “Escribid el nombre de Dios Altísimo y grabadlo en vuestro corazón e id a quitar a Asmodeo del trono del rey”. Dijo el Sanedrín: “Tenemos miedo del nombre del Todopoderoso y la ordenanza en su corazón”. Les dijo Yehoyada: “Estas palabras son estúpidas ¡que un nombre pueda sobre setenta! Si es que por esta situación no sois la gente virtuosa”. Se fue Yehoyada a Asmodeo y lo golpeó hasta casi matarlo. En aquel momento, salió una voz del cielo y dijo: “¡No le hagás daño! Esto ha pasado por mi deseo, que yo castigué a Salomón porque había infringido tres mandamientos de la Torá, y ahora ha sido perdonado de sus pecados”.

En aquel momento, regresó Salomón y se sentó en el trono y se puso la corona en la cabeza. Y regresó a él su belleza y su sabiduría como no había sido antes. Dijo Salomón: “¿Dónde está mi poder? ¿Dónde mi ciencia? ¿Dónde mi poder? ¡De qué me sirvió mi pesar! Todo el que pise su cabeza en este mundo, Dios Altísimo lo deformará”.

Después mandó llamar Salomón y se dirigió al rey Benei Ammón y le dijo: “¿Por qué mataste a dos almas en vano sin manumisión?”. Dijo: “Perdóname, mi señor, no los maté, sino que los dejé en una tierra desierta

y no sé qué fue de ellos”. Le dijo Salomón: “Si los ves, ¿los reconocerías?”. Dijo: “Los reconocería”. Mandó llamar Salomón y trajo a Na’ama, su mujer. Se presentó ante él y besó la mano de su padre. Le dijo Salomón: “Yo soy tu jefe de cocina y tu hija, Na’ama, mi mujer”.

Se alegró el rey Benei Amón muchísimo y los abrazó y los besó. Dio las gracias a Dios, alabémoslo, que los había librado de la muerte y se alegró como nunca se había alegrado. Por eso, Dios se alegró por nosotros, por la cara del rey, por la descendencia de David. Pronto el poder estuvo cerca de Amón.

Leyenda del hombre de las dos cabezas

Asmodeo, rey de los genios, entró una mañana donde estaba el rey Salomón y le dijo: “¿Tú eres del que se dice el versículo ‘era el más sabio de todos los hombres’ (1Re 5, 11), que tú eres el más sabio de todos los hombres?”. Le respondió Salomón diciendo: “Sí, así me lo prometió Dios, alabado sea”. Le dijo Asmodeo: “¿No quieres que te muestre algo que no has visto en tu vida?”. Dijo: “Sí”.

Alzó su brazo Asmodeo hacia una tierra profunda e hizo salir de ella a un hombre con dos cabezas y cuatro ojos. Se inquietó Salomón y tuvo miedo de él y dijo: “Llevadlo a la cámara privada”. Después se dirigió a Benayahu ben Yehoyada, el gran general y le dijo: “¿No sabes que debajo de nosotros se encuentran hombres?”. Dijo: “Por tu vida, mi señor, que desconocía tal cosa, en verdad, he oído de Ahitofel, compañero de tu padre, que se encuentran otras gentes debajo de nosotros”. Le dijo Salomón: “¿No quieres que te muestre a uno de ellos?”. Le respondió Benayahu ben Yehoyada y le dijo: “No puedes hacer eso, mi señor, está

oculta la tierra a quinientos años y entre su tierra y la nuestra hay otros quinientos años”. Envió Salomón y trajo al hombre, cuando lo vio Benayahu ben Yehoyada cayó su cara e hizo una bendición “Bendito seas con años de salud”.

Después dijo al hombre: “¿De quién eres hijo?”. Dijo: “Yo soy de los hijos de nuestro Señor, un hombre de los descendientes de Caín”. Le dijo: “¿Dónde vivís?”. Le dijo: “En la tierra de Tebel”. Le dijo: “¿Tenéis sol y luna?”. Dijo: “Sí, y aramos y segamos y tenemos muchas ovejas y vacas”. Le dijo: “¿Por qué lado sale vuestro sol?”. Dijo: “Sale del oeste y se mete por el este”. Le dijo: “¿No rezáis?”. Dijo: “Sí”, “y ¿cuál es vuestro rezo?”. Dijo: “Cuán numerosas son tus obras, Adonay, todas hechas con sabiduría” (Sal 104, 24).

Le dijo: “¿Quieres que te devuelva a tu lugar?”. Dijo: “Sí, y que Dios os diera bien por esto”. Se dirigió Salomón a Asmodeo y le dijo: “Hazlo regresar a su lugar”. Dijo Asmodeo: “No podré hacer eso jamás”.

Cuando se dio cuenta de la situación, el hombre tomó a una mujer y tuvo siete hijos. De ellos, seis se parecían a su madre y uno se parecía a su padre con dos cabezas. Se dedicó el hombre a la labranza y se hizo uno de los más ricos.

Pasado un tiempo, murió el hombre y se produjo una discusión entre sus hijos por la herencia. Seis decían: “Dividamos la herencia en siete partes y que cada uno coja una parte”, y el hijo de dos cabezas decía: “Dividámosla en ocho y yo cogeré dos partes y vosotros una para cada uno”. Fueron todos juntos y se citaron ante el rey Salomón y se expuso el caso. Se reunió el Sanedrín y les preguntó qué pensaban sobre este proceso. Le respondieron que ellos tenían miedo de decir que él era un

solo hombre porque quizás era dos y enmudecieron. Dijo Salomón que la sentencia sería a la mañana siguiente.

Al caer la noche, entró al Templo y estuvo rezando y dijo: “Mi Señor del mundo, cuando te me mostraste en la ciudad de Guibón, me dijiste que qué quería. No quise de ti ni plata ni oro sino entendimiento para juzgar con rectitud a tu pueblo, Israel, y tú me prometiste esto. Cumple ahora tu promesa”.

Le respondió Dios y le dijo: “Por la mañana te concederé sabiduría”.

Por la mañana mandó llamar Salomón y se reunió el consejo del Sanedrín y les dijeron: “Traed al hombre de dos cabezas”. Lo trajeron. Dijo Salomón: “Quiero hacer una prueba y la haré con una de las dos cabezas. Si la segunda cabeza sabe lo que hice a la primera de ellas, son dos cabezas y es un solo hombre. Si no, son dos hombres”. Después dijo Salomón: “Traed agua hirviendo y bebidas añejas”. Lo llevaron y vertieron sobre una cabeza agua hirviendo y bebida. Se levantaron las dos cabezas gritando y dijeron: “Mi señor, ¡somos una! ¡Somos una! ¡Un solo hombre, nuestra vista y nuestra lengua son de un hombre!”.

Se apartaron los siete hermanos del rey y dividieron la herencia en siete y cada uno de ellos una parte.

Cuando escucharon los de Israel esto, se quedaron estupefactos y aumentó entre ellos mucho el miedo al rey Salomón y a su asombrosa sabiduría.

Leyenda de Rabí Aqiba

Estando de camino rabí Aqiba, bendita sea su memoria, yendo por el cementerio, vio a un hombre desnudo y negro como el carbón y sobre su

cabeza leña, y corría como un caballo. Se dirigió a él rabí Aqiba y le dijo: “¿Qué servicio duro es este que cumples! Si eres esclavo te libero de tu señor y si eres pobre, te haré rico”. Le dijo: “Perdóname, mi señor, no me ayudes pues se enfadarán conmigo mis jefes”. Le preguntó rabí Aqiba: “¿Quién eres tú y cuál es tu profesión?”. Dijo: “Yo estoy muerto y cada día me envían a cortar la leña y a llevarla para que me quemen”. Le dijo: “¿Cuál era tu profesión en vida?”. Dijo: “Llevaba los anhelos del pueblo librándome del castigo, defendía a los ricos y oprimía a los pobres”. Le dijo: “¿No escuchaste de los jefes acerca de cómo hallar la manera de que te libere de este duro castigo?”. Dijo: “Sí, escuché de ellos una manera pero la cosa no será fácil. Escuché que tenía un hijo y la gente tendrá que decir *‘así habrá una gran aniquilación’*, en la hora en la que me libre de este castigo. Pero no conservo ningún recuerdo, sólo que dejé a mi mujer embarazada y no sé si lo perdió o parió un hijo o una muchacha y, si trajo un hijo, ¿quién se ocupará de enseñarle la Torá? Porque yo soy odiado profundamente por todo el mundo”.

Después le preguntó rabí Aqiba su nombre y el nombre de su mujer y el nombre de su ciudad. Fue a informarse sobre él, y le respondía la gente que dio con sus huesos en el infierno. Se informó sobre su mujer y la gente respondía que su nombre estaba borrado ¡y su recuerdo! Se informó sobre el hijo, respondía la gente que la circuncisión no se la hemos hecho ¡para no purificarlo! Se esforzó rabí Aqiba y circuncidó al niño y se lo llevó con él y era el niño incapaz de recibir la instrucción. Se quedó con él rabí Aqiba cuarenta días. Salió una voz del cielo diciéndole: “Ahora, rabí Aqiba, ¿te quedaste aquí?”. Respondió rabí Aqiba y dijo: “Mi Señor de los mundos, yo me acerqué a este muchacho para someterlo a ti”.

En ese momento, se abrió la mente del muchacho y recibió la instrucción y aprendió la lectura del *Šema* y la oración de las dieciocho bendiciones y la oración de la comida y así, después de que él se pusiera entre la gente, exclamaron por Dios y dijeron sobre él “Así habrá una gran aniquilación”. Fue recibido aquello con aceptación por Dios, alabémoslo, y liberó a aquel pobre de su castigo. Fue aquel muerto a rabí Aqiba, bendito sea su recuerdo, en el sueño y le dio muchas gracias porque él lo había librado de su sentencia en el infierno.

En cuanto a Dios, designó nuestras penas y nos salvó de todo pesar y nos devolvió a nuestra tierra, construirá nuestro templo rápida y próximamente y nos acercará a su pureza y a su servidumbre, amén.

Leyenda de la resurrección de los muertos

Había un sabio y era justo y piadoso pero no tenía hijos. Estaba viviendo en Jerusalén y, en aquel tiempo, tenían una gran carestía y hasta la gente estaba a punto de morir de hambre. Y por aquella carestía en todas las cosas de este momento, se quedaron los pobres llorando y no encontraban quien los librara de este tiempo. Y así, los ricos se arruinaron por esta gran carestía y el hambre que había en Jerusalén. Después se pusieron de acuerdo y tomaron prestados muchos bienes de la gente y, con vergüenza, pedían alimento los desgraciados y pobre y cayó sobre ellos una gran ley y ocurrió que toda la ciudad permaneció sin saber a qué hacer frente. No sabían distraer ni sustentar a los pobres que se levantaban en contra de las leyes que había sobre ellos. Después dijeron las gentes de la ciudad: “Enviemos, por tanto, al gran sabio a las ciudades y que reúna para nosotros un poco de su entendimiento para que nos libremos de las leyes y demos de comer al pobre, aunque los judíos sean buenos y sean necios los unos con los otros”. Y dijeron: “Elijamos a un sabio que sea justo, amigo de la razón y de la lengua”, y su palabra se abrió y estuvieron de acuerdo y dijeron: “Este asunto no debería hacerse por elección porque esto es un gran asunto y el que vaya por decreto hará un gran viaje. Este asunto se resolverá por suerte”. Estuvo de acuerdo la gente por unanimidad echándolo a suertes. Lo echaron a suertes y salió la suerte sobre el sabio mencionado y cuando le salió la suerte viajó. Dijo: “Por mi cabeza y ojos, iré. Que nuestro Señor me dé rectitud y apague este rencor sobre nosotros, así sea”. Y cuando lo escuchó su mujer, se levantó llorando y rogándole mucho y le dijo al sabio: “Mi señor, yo soy una mujer grande y extraordinaria y no tengo igual. Como viajes y me dejes

sola, enfermaré quedándome sola y llevaré duelo ¿y moriré sin ser madre?”. Le dijo a ella el sabio: “Tú sabes que nuestro Señor, son grandes sus maravillas y su poder fuerte. Sabes que a nuestro padre Abraham le dio Dios a su hijo Isaac cuando tenía cien años y así, Isaac tenía veinte años para traer hijos. Él, el compasivo, el misericordioso, nos dará un hijo y será un gran sabio y se alegrarán con él en su vejez. Lo recibirá de nosotros Dios y nos lo dará, en recuerdo de aquel precepto, que quiero viajar y recoger la limosna para los pobres para que se libren de sus leyes y que encuentren para vivir”. Después de que escuchase la mujer estas palabras, le pidió y le rogó a nuestro Señor y le dio Dios, el poderoso, el santo y puro el regalo más bueno, y cuando vio que estaba embarazada, se alegró e informó a su marido, el sabio. Dieron gracias a nuestro Señor y gracias por el regalo que les había dado a su avanzada edad. El sabio salió tranquilamente y dejó a su mujer con la paz y salió de viaje y no quiso descuidar el precepto del viaje. Dejó a su mujer embarazada y se marchó. Se quedó ella todo el día durmiendo y rezando a Dios por la alegría y por el corazón justo. Cumplió su mes y se desvió Dios y le hizo parir a un niño guapo de cara y bonito en figura. Se alegró por ello con gran alegría. Lo amamantó y lo crió con la mejor educación y con la bendición de Dios y lo destetó. Y cuando creció, le llevó a un maestro y estuvo enseñándole la Escritura en su casa delante de ella para que no se apartara de sus ojos. En unos pocos días, aprendió las *parašas* de los cinco libros y llegó a la ley y a las fuentes. Y cuando cumplió 13 años, se había convertido en un sabio mejor que su maestro en toda la Escritura, en las fuentes y en los *midrašim*. Era generoso como el agua de la fuente y tenía una inteligencia correcta y la cabeza ágil, más que la de los sabios que había en su tiempo,

VOLUMEN II: EDICIÓN Y TRADUCCIÓN

como dice el versículo ‘era sabio Salomón’ que lo interpretaba y adquiría habilidad y nunca había salido de su casa ni su maestro lo había llevado tampoco ni a la sinagoga y había permanecido siempre en casa. Por eso, cuando creció su madre siempre lo vigilaba y no le dejaba salir de la puerta de la casa ni tampoco a la academia. Cuando creció le llevó su madre sabios con su maestro para que leyeran con él. Cada día lo llevaba su madre una vez a la academia a visitarla porque no podía soportar su soledad. Un día de verano, al mediodía, le sobrevino una fiebre muy alta y, cuando se durmió la siesta, se marcharon todos los sabios que solían leer con el maestro para tomar el desayuno y él se quedó en la academia solo. Aumentó la fiebre y abrió la puerta del tejado y fue un águila de gran envergadura y lo agarró fuertemente y voló con él por las alturas del cielo y voló con él. Cuando lo secuestró el águila, cayó de su pie únicamente un zapato y se quedó encima de su tejado. Llegó el momento en que su madre salió a recogerlo a la academia y no lo encontró. Buscó por todas las ventanas que había en la academia y no lo encontró. Bajó y se acercó a su casa y no lo encontró. Y subió su sirvienta al tejado y encontró un solo zapato suyo encima de él. Informó a la madre del muchacho y le dijo: “Mi señora, encontré un único zapato suyo encima del tejado”. Cuando escuchó estas palabras de la sirvienta, se puso a llorar y a gritar, pensando en sus adentros que su hijo se había tirado del tejado y había muerto o había subido al tejado y lo había golpeado el sol, se había desmayado y se había caído. Bajó de encima del tejado y se bajó a la calle y estuvo preguntando a mucha gente diciendo: “¿No lo habéis visto?”, y no había ni uno que dijera que lo había visto. Estuvo dando vueltas a la ciudad como una necia y a todo el que se le presentaba, le preguntaba y no había

nadie que le informara sobre su hijo ni nadie que dijera: “Lo comprendo porque en su vida nunca salió a la calle”. Regresó a su casa apenada y desconsolada. Se quedó como una madre primeriza con el dolor y no quería recibir a la gente ni hablar con ellos ya que se quedó confusa porque su marido estaba de viaje y no comprendía lo del hijo y, particularmente, porque vivía su corazón por su hijo que lo había hecho docto y un gran sabio y había volado de su mano y no sabía cómo había sucedido. Esto fue lo que le sucedió a la madre. En cuanto al águila, cuando lo secuestró, estuvo volando entre el cielo y atravesó el mar y llegó hasta las fronteras del estado de Hispania y, cuando llegó al jardín que había en casa del rey de Hispania, lo tiró el águila en mitad del jardín del rey. Voló el águila y se quedó el muchacho desmayado sobre la tierra y no se levantaba porque lo había tirado el águila en mitad del jardín. Del susto que tenía en el momento que lo había secuestrado el águila, que lo había hecho pasar por mares y desiertos, decía: “Si caigo en el mar, moriré ahogado y me comerá la ballena” y otras decía “Si caigo en el desierto me comerán las bestias, las culebras, los escorpiones y las víboras”. Y estuvo pensando que, si cayera de encima del águila, moriría. Pero con los consejos de la Torá, que conocía y leía y con los consejos de su padre que era un gran sabio, se tiró a sí mismo perdiéndose de los pobres de su ciudad, Jerusalén y con los recuerdos de su madre que era justa. El águila viró y lo tiró al jardín del rey de Hispania vivo. Después cayó en el jardín como algo pesado que caía y se agitó el jardín y salieron los criados del jardín para comprobar qué había caído en el jardín. Encontraron a este muchacho tirado y dormido, confundido como si estuviera muerto. Fueron a levantarlo y no se levantaba y no podía hablar

VOLUMEN II: EDICIÓN Y TRADUCCIÓN

con ellos. Al instante, fueron e informaron al rey. Le dijeron: “Mi señor, estábamos sirviendo en el jardín y escuchamos un ruido de algo que caía sacudiendo el mundo. Salimos para comprobar qué había caído y encontramos a un muchacho maravilloso que no hay como él en nuestra ciudad pero lo encontramos desmayado, como muerto, e intentamos levantarlo y no se levantaba, no podía ni devolvernos la respuesta”. Se asombró el rey de sus palabras y salió corriendo con ellos hasta que llegó al jardín y estaba el muchacho tirado como le habían dicho. Ordenó a sus médicos y les dijo: “¡Tomad a este hombre y curadlo de su desmayo y volcad vuestras mentes en él!”. Lo socorrieron los médicos y le dieron de beber algunos remedios. Se levantó y abrió sus ojos y acertó su alma permaneciendo con la gente que no conocía y quedándose en un lugar que desconocía. Se quedó maravillado y pensando y estaba como necio, y dijo: “¿Dónde estoy?”. Y los médicos lo escucharon en sus pensamientos y le hablaron con palabras amables. Fue el rey y le dijo: “Hijo mío, no te alteres y no imagines cosas en tu pensamiento, que yo soy el rey de Hispania y soy un hombre como tú, pero, hijo mío, hazme saber sobre tu clase y tu linaje y de tu ciudad”. Le dijo: “Yo soy judío y en cuanto a mi ciudad no recuerdo su nombre”. Dijo el rey: “Llevadlo a que coma y se alimente su alma y descanse y disfrute”. Le pusieron un mantel de los manteles de los reyes y, ante él, una grandiosa cocina. Cuando llegaron los víveres ante él, se levantó y supo que estaba con gente cristiana y no quiso probar los manjares ni nada porque no escogía su boca. Le dijo el rey: “Tú, come, hijo mío, y alimenta tu alma”. Le dio al rey: “Mi señor, yo soy judío y nuestra ley nos prohíbe la cocina de la gente que es de otra religión. Pero, mi señor, puedo comer los que nos recomienda nuestra

ley”. Le dijo el rey: "Hijo mío, pídemelo que puedes comer que yo soy tu padre y tú, mi hijo y no haremos nada que te cambie ni nada que altere tu ley”, le dijo al rey: “Mi señor, puedo comer leche, miel y el fruto de la tierra”. Y ordenó el rey a todos los sirvientes que se pusieran en sus manos y escucharon sus palabras y todo lo que les pedía se lo llevaban. Le llevaron la vaca, ordeñándola ante él para que comiera y se alimentara su alma y, nuestro Señor, alabémoslo, puso cariño hacia este muchacho en el corazón del rey y lo hizo poderoso como él y no pudo alejarse de él. Le dijo: “Mi hijo, ¿cómo es que puedes vivir siempre con este esfuerzo? Pero por el poder y el cariño que te tengo, cumpliré tu deseo ya que no tengo judíos en mi ciudad y no quiero judíos sirviendo en mi país. Para cumplir tu idea, te traeré a un maestro que conoce vuestra ley del sacrificio y traerá con él a su familia. Sacrificará y la familia cocinará con tu firmeza y su paciencia. Haré contigo lo mejor y lo consideraré bueno y lo mantendré hasta que abras tu mente, alimentes tu alma y no pienses en nada”. Después de aquellos instantes, mandó llamar el rey a la ciudad que estaba bajo su poder y, en ella había judíos, y trajo de ella a un judío matarife con su familia. Cuando llegaron a la ciudad, les dijo el rey: “Vivid conmigo y no temáis, yo os daré todo lo que necesitéis de comida y de ropa si escucháis las palabras de este muchacho y hacéis su voluntad”. Y le dio aquellos jardines al muchacho y vivió en ellos y los adornó como la casa del rey, de alfombras, telas, asientos, mesas y lámparas y lo cubrieron de telas. Cada día el matarife sacrificaba y su mujer cocinaba y le llevaban su comida a cada momento que se le antojaba. Y he aquí que el joven se quedaba en la casa solo y no entraba nadie, a menos que él lo ordenara y se quedaba toda la mañana recitando

VOLUMEN II: EDICIÓN Y TRADUCCIÓN

de memoria las cosas que leían, como los Salmos y otros. Pero tenía un gran pesar porque no encontraba órdenes de la lectura. Y cuando llegó el rey a visitarlo como de costumbre, lo notó triste porque no tenía órdenes de su lectura y el rey envió a un hombre y con él cartas al rabino de la ciudad de la que trajo al matarife y le llevó órdenes que estaban compuestos para su lectura e impulsó su verdad como había dicho el maestro. Y cuando llegaron los órdenes a la mano del rey, fue al jardín y entró a visitar al muchacho y le dijo: “Hijo mío, por estas cosas veo tu cara confundida, es sabido que no tienes órdenes para que leas. Te traje órdenes que compusieron para vuestras lecturas”. Se alegró el muchacho y mandó el rey y le trajo todos los órdenes que le había comprado y se quedó leyendo la noche hasta la mañana. Y vio su alma que permanecía cada día rezando su cabeza con la cabeza del matarife y se quedó muy confundido porque no encontraba ningún *minyán* y no tenía un libro de la Torá que, desde el día en que lo había secuestrado el águila, no veía ninguno y no rezaba en *minyán*. Cuando vio el rey que estaba apenado, le preguntó por la causa de su cambio. Le desveló el motivo que no tenía *minyán* ni libro de la Torá. Le dijo el rey: “Hijo mío, no estés triste, yo cumpliré tu deseo”. Y envió el rey a la ciudad de la que habían traído al matarife y los órdenes, y trajeron diez familias de gente buena que supieran leer. Estuvo el rey dándoles de comer y vistiéndolos y dándoles casas cerca de los jardines y llevaban en su mano un libro de la Torá y se alegró con ellos mucho el rey con un gran alegría y ordenó a la gente de la ciudad que ninguno hablara con ellos ni los confundieran y todos los demás del rey se perdieron y vivieron en la ciudad libres de todo asunto y no había quien los diferenciara de ellos. Tomaron una casa de las casas del

jardín y construyeron una academia. Se alegró el muchacho mucho y dio las gracias a Dios porque le había cumplido su voluntad porque servía a Dios como dice la religión judía.

Fue a él el rey y le dijo al muchacho: “Hijo mío, haz tu deseo sirviendo a tu ley, no estés más triste porque yo te considero como mi hijo”. Y el muchacho agradeció el favor del rey. Y estaba el muchacho cada noche despierto solo por la lectura en su casa cerca de la mitad de la noche y la gente, todos, después de que acabaran, todos y cada uno de ellos se iban a su casa. Una noche, estaba despierto leyendo y vio que la puerta de la casa se abría porque no estaba cerrada sino entreabierta. Se levantaron sus ojos y encontró que entraba una muchacha cuya belleza y sus ropas eran las ropas del rey. Desvió su cabeza y ella le dijo: “¡Sea tu noche afortunada!”. Cuando la vio y habló con él, sintió una gran desgracia porque pensó en su mente que ella era de los genios y no quiso hablarle. Bajó sus ojos hacía la Torá y se puso a leer. Se acercó a él y le dijo: “¡Sea tu noche afortunada!” y se quedó esperando. Creció el miedo e hizo como que no entendía su lengua. Cogió el orden de los Salmos y se puso a leer con fuerza. Y cuando vio que él estaba leyendo en una lengua que no conocía, salió corriendo y se fue y trajo a una mujer que hablaba todas las lenguas y le dijo a él: “Que sepas que ésta que vino a ti es hija del rey, dueño de este jardín y es hija única y poderosa en casa de su padre. Y esta noche está perturbada por su sueño y dijo ‘me voy a levantar para pasear un poco por los jardines, abriendo mi pensamiento’. Y cuando llegó al jardín, vio esta casa iluminada, dijo: ‘Voy a ver quién vive en esta casa.

Entró y te vio y empezó a hablarte y tú no le devolviste la respuesta. Y por eso, cuando se acercó a ti y te saludó no le contestaste, pero ahora dice

que es la hija del rey siendo la razón por la que no le hiciste su sitio y no quisiste contestarle”. Le dijo: “Que sepas que yo soy judío y no pensaba que la hija del rey saliera sola en esta noche. Y cuando entraste sola en la casa y vestida con ropas del rey con la corona sobre tu cabeza, me afligí y me dije a mí mismo que era de los genios o que era alguna prostituta y esta es la razón por la que no quise contestarle y no le devolví el saludo. Sinceramente, ahora que me consta que es la hija del rey, dile qué quiere de mí en esta noche que vino a mí y hazle saber que no me desvíe de mi lectura porque tengo una gran pasión por la otra lectura todas las cosas”. Y la mujer, amiga de la muchacha, le repitió a la hija del rey todo lo que le había dicho. Cuando escuchó las palabras de la mujer, comprendió que el muchacho entendía y hablaba su lengua y lo entendía, que era un hombre inteligente y supo la causa por la que no quería contestarle, ya que había pensado en su mente que ella era un genio o una prostituta. Por ello, le dijo a la mujer: “Vete, regresa a tu lugar que quiero ver la lectura de este muchacho y ahora vi que habla con grandeza”. Se fue la mujer y se quedó ella ante el muchacho escuchando como leía y después de un momento, le dijo: “Hermano mío, hazme saber qué estás leyendo porque estoy viendo en vuestros libros que sus letras son diferentes a las nuestras”. Le dijo a ella: “Eso es porque soy judío y nuestra ley y nuestra escritura es diferente a todas las demás leyes y nuestras letras son diferentes de todas las letras”. Le dijo: “¿Hay en el mundo otra ley y otra escritura además de la cristiana?”. Le dijo a ella: “En el mundo hay setenta religiones y setenta lenguas”. Le dijo a él: “Hermano mío, dime cuál es la diferencia entre nuestra ley y vuestra ley”. Le dijo a ella: “Hay una gran diferencia entre nosotros”. Le dijo: “Que sepas que yo nunca

conocí a ningún judío ni escuché sobre los judíos, ahora deseo de ti, dime, ¿los judíos, su creación, su pacto es diferente al de los cristianos?”. Le dijo: “Te ruego que no me hagas preguntas como esa porque me haces perderme de la lectura. Y un asunto como este no necesitas escucharlo”. Le dijo a él: “Hermano mío, tengo miedo de noticias como aquellas porque conozco las verdades”. Y el muchacho entonces encontró que era necesario informarle porque era la única hija del rey por la verdad de su gran error y se dijo a sí mismo: “Este es un hecho del demonio para apartarme de mi lectura, pero Dios maldijo al demonio y Nuestro Señor lo pondrá en la lista de los pecados”. Y con la fuerza sobre él, le dijo a ella una cosa tras otras y le enseñó la diferencia entre las religiones. Le dijo a ella: “La judía y la cristiana son sus creaciones, y yo soy uno de la judía”. Le dijo ella: “Ahora me alegraste mucho porque me dijiste tú eres judío. Ahora es necesario que me desveles la diferencia que hay entre nosotros y vosotros”. Le dijo a ella: “Entre nosotros dos hay una gran diferencia y es que nuestros varones mayores están circuncidados y vosotros no lo estáis. Y tenemos una diferencia en la comida. Vosotros coméis toda clase de aves y animales salvajes y ganado y todo lo que salga del mar y, en cuanto a nosotros, no comemos sino aquello correcto y sagrado, y tenemos dictámenes en lo que comemos. Y por eso, lo que nos está permitido que comamos tiene que ser sacrificado con un cuchillo reluciente y liso como el ojo de una aguja, como está escrito y comprendido en nuestra ley”. Le dijo a él: “Ahora infórmame cómo haces tu comida”. Le dijo a ella: “Tengo judíos que sacrifican y cocinan para mí y todo lo que requiero y dispongo ellos me lo preparan”. Le dijo a él: “Ahora muéstrame que la ley judía comprende todas las cosas porque me quedo observando nuestra ley

y no se persigue el sacrificio ni tampoco que la mujer sea buena o esté enferma” y después se quedó preguntando asuntos de la ley hasta cerca de que se iluminara la mañana. Le dijo a él: “Me quedaría mirándote pero quiero acostarme porque te extendí en la verborrea y por eso me voy a dormir ya”. Se despidió con un saludo y salió contenta porque había encontrado algo valioso.

Pasó la segunda noche cuando se acostó la gente y cesó el ruido. Se levantó la hija del rey y fue al jardín y entró y lo saludó como saluda un amigo a su amigo o el hermano a su hermano. Se puso ante él y le dijo: “Quiero preguntarte”. Le dijo a ella: “Dime, ¿qué quieres?”. Le dijo: “Vosotros creéis en el diablo y en Dios porque él es el dios cristiano”. Le dijo: “Esas palabras es absurdo que las digas, se cree en la creación del hombre y del universo, como nosotros y decimos que Él es Dios, no podemos nombrarlo ni escucharlo”. Le dijo a él: “Dime, ¿vosotros en quién creéis que sea nuestro Dios que lo servís?”. Le dijo: “Creemos y servimos al Dios único que domina los cielos y la tierra único, y sostiene los pilares. Él es el único que creó el mar y el agua en él y el que lo pensó porque no creció ni menguó y Él que creó al hombre de barro y le puso el espíritu, el cuerpo y el alma, la inteligencia, el conocimiento y la lengua para hablar con ella y dar gracias y descansar y enorgullecerse y hacer grande el nombre de Dios, el poderoso, que habita en las alturas de los cielos y mira todo el mundo. Él fue el que los creó y es el que provee a cada uno de los hombres de su gracia y Él es el que siembra la hierba de la tierra para que se alimenten las víboras y Él es el que les da la vida y él es quien los viste, y Él es quien los creó y Él es quien los mata y Él es quien los traerá después de su muerte y considerará sus hechos. Juzga al justo

por su obra y juzga al malvado por su obra. Y por ella lo bajará al jardín y por ella lo bajará al infierno”. Le dijo a él: “Esta es la religión verdadera y el culto firme que el siervo sirve al Creador y no sirve a lo creado porque encontré la palabra cierta, cerrado está nuestro libro creado que el diablo creó de la mujer como todas las criaturas y vimos que Él es quien hace rígido el asilo. Ahora deseo con toda mi alma ser judía como tú y que me conviertas en sierva de Dios, vuestro Señor, el todopoderoso”. Le dijo a ella: “Esto que me contaste no es posible en este mundo porque cada uno sigue su propia religión”. Le dijo: “Cada hombre es libre de hacer lo que quiera en su alma y ahora yo elijo vuestra religión y vuestra ley, ¿no puedo convertirme en judía como vosotros y creer en lo que creéis vosotros? Sabes que este es mi deseo y quiero convertirme a vuestra religión”. Cada noche después de que se acostara toda la gente, se levantaba de su cama e iba ante él y le preguntaba sobre la ley de los judíos. Y él le decía verdades sobre la ley de los judíos y ella tomaba la ley de los judíos para convertirse en judía y, especialmente, entraba en su corazón el amor a Šəlomo como había entrado en su corazón el amor a la ley de los judíos. Después de muchas noches, le dijo a él: “Mi poderoso Šəlomo, por tu vida, dime cuál es el gran provecho que tenéis en vuestra ley que sea mayor que el de nuestro pueblo”. Le dijo: “Tenemos ciertamente un gran provecho y es que nosotros los judíos somos honrados y entramos y vivimos en el Jardín del Paraíso, que no está a la vista como una diferencia de nuestro Señor, el compasivo. Seguimos esperando que venga el Mesías y nos libere. Y después de la llegada de nuestro Mesías, todos nuestros muertos, todos, vivirán. Pero te describiré la diferencia que hay entre los judíos y vosotros o lo que escribimos en la

VOLUMEN II: EDICIÓN Y TRADUCCIÓN

Escritura, que no hay papel en el mundo que lo cargue”. Le dijo: “¿Es firme esta palabra?”. Le dijo: “Es firme y segura, una característica es que nuestro Señor tiene el poder que Él es el que mata y el que da vida, por eso a los nuestros justos les da Dios, nuestro Dios, poder porque matarán y darán vida como el que dio a Elías el profeta que lo maldijeron lo mataron y quienes lo maldijeron le dieron vida y, todo ello, con el poder de Dios. Quien crea en nuestro Señor y lo sirva como se encomienda en nuestra Torá, todo lo que pida a Dios se le otorgará, al instante”. Le dijo a él: “Es mejor esta ley fuerte que os da Dios, creador del mundo y ahora hazme saber qué debo haber para que yo me convierta en judía porque sirvo a Dios, el poderoso, el creador de todas las criaturas”. Le dijo a ella: “Por la vida, nuestra ley es difícil para ti, deja estas palabras de tu mente porque nuestra ley es muy difícil”. Le dijo a él: “Cuéntame su dificultad. Que sepas que me parece un asunto bueno y que sepas, amigo mío, que todo lo que me dijiste y me enseñaste lo he guardado y por aquello todo lo que me enseñaste sigo conservándolo y llevándolo”. Le dijo a ella: “Que sepas que es necesario que descanses y hagas el sábado como nos encomienda Dios y no servirás en él, no trabajarás en nada de ningún oficio, ni comerás la carne del cerdo ni comerás de las víboras que prohibió Dios, ni comerás podredumbre ni comerás algo repugnante, ni comerás animales que repten sobre la tierra y comerás el sacrificio del animal sacrificado de la vaca, los carneros, la cabra, la gacela y los otros que nos permitió Dios. Pero has de saber que se da alcance a la gente que regresa a ellos, por ello obtendrá un gran castigo quien coma de ellos, pero en este momento no se te dará un castigo porque tú estás fuera de la religión judía”. Le dijo en aquel momento: “Recibí todo lo que me dijiste

y cumplo todo lo que me encomendaste y todo lo que me enseñaste. Y, desde ahora, soy judía, sigo la ley de los judíos y desde ahora no comeré comida sino cuando comas tú ni beberé sino cuando bebas tú y me prohibí a mí misma comer la comida de la casa de papá”. Le dijo a ella: “Tienes que purificar tu alma de todo defecto que tengas de tu anterior ley y entregarte a nuestro Señor, liberarte de todos tus pecados anteriores y aceptar que no volverás a seguir a tu antigua ley ni mencionarás en tu boca ningún dios que no sea Dios, el Altísimo”. Le dijo a él: “Recibí todo lo que me dijiste y todo lo que me dijiste después y obedeceré a Dios y obedecerte a ti en todo lo que me ordenes. Pero, sobre que puede ser dura la ley, recibes y dices este mandato fácil y bueno. Dijo él: “Cuando estés segura de que es lo que quieres, te volverás judía de todo corazón y credo para servir a Dios”. Le dijo a ella: “Que sepas que este hecho es difícil para mí y para ti y sería conveniente que este asunto sea entre tú y yo y no lo sepa nadie para que no lo escuchen ni tu padre ni tu madre hablando mal con una gran verborrea”. Le dijo a él: “Serán estas palabras un secreto entre tú y yo y no sabrá lo que hay entre nosotros sino Dios, el poderoso”. Y cuando vio que su corazón se imbuía de la ley de los judíos y estaba seguro que era una muchacha inteligente y despierta, le dijo: “Ahora ha llegado el momento de que vayas a traer en tu mano un vestido nuevo, serás pura y te diré cómo hacer para que recibas la ley de los judíos”. Le dijo ella a él después: “Si Dios quiere, haré como me dijiste”. Se despidió de él con un saludo y se fue a su castillo. Y a la noche siguiente, después que se acostara todo el mundo, se levantó y cogió su vestido nuevo que no se había puesto y se lo llevó con ella y se fue. Y cuando llegó a él le dijo: “¡Afortunada sea tu noche, mi amigo!”. Él levantó sus ojos del Talmud y

le dijo: “Estos son los vestidos nuevos que permanecen sin que me los ponga”. Le dijo: “Coge un vestido y ve a la fuente que hay en el jardín y quítate tus cosas, baja desnuda y sumérgete entera debajo del agua”. Le enseñó la ley del baño ritual. Se levantó corriendo a la fuente e hizo tal y como le había enseñado su amigo Šělomo. Y cuando salió del agua para ponerse su vestido limpio como le había dicho a ella, le dijo: “Que sepas que te volviste de otra clase pero para comenzar, te cambias tu nombre y no pienses que te llamabas María tal como eres, sino que ahora tu nombre será Sara”. Le dijo: “Recibí todo lo que me dijiste”. Le dijo a ella: “Ahora volvemos como iguales, pero cambia de opinión acerca de la comida nueva como te encomendé”. Y ella hizo así y no comía en su palacio sino cosas que sabía que eran permitidas en la ley de Moisés. Y cada noche cenaba con Šělomo, su amigo. Y le dijo: “Que sepas que yo escribo bien, enséñame vuestras letras y verás que, en pocos días, leo contigo y aprendo la ley de Moisés tal y como está escrito”. Le dijo a ella: “Te enseñaré” y empezó desde la *‘alef* hasta la *taw* enseñándole y, en pocos días, había aprendido llegando a leer con él el Talmud, comprendiendo, explicándose y leía como él y todas las noches se dividían leyendo las Escrituras, el Šema y leían la liturgia de media noche. Y se quedaban el uno con el otro. Conforme pasaba el tiempo, crecía el amor entre ellos. Y Šělomo cogió un anillo para Sara y se lo puso y ella cogió un anillo para Šělomo y se lo puso a él del mucho amor que crecía entre ellos. Y una noche, leían como de costumbre y regresó a su palacio a acostarse y él se apartó de sus cosas y salió Šělomo a orinar. Se puso ante la fuente y alzó sus manos y fue el águila que se lo había llevado, lo agarró del pelo y voló con él, tirándolo encima del tejado del cual se lo había llevado. Y, cuando

cayó encima del tejado como escombros que sacudían la casa, se levantó la sirvienta cuando escuchó el ruido encima del tejado. Despertó a su señora, y le dijo: “Señora, ¿qué es este ruido encima del tejado? No vaya a caerse sobre mí la casa”. Le dijo a ella: “Yo no lo he escuchado”. Le dijo la sirvienta: “Coge una manguera y ven conmigo y veamos que no haya nadie encima del tejado que haya prendido fuego y haya salido”. Y cuando vio la sirvienta al hombre tirado encima del tejado, sintió miedo y se fue huyendo. Cuando vio que dormía y no se le movía ningún miembro, dudó su corazón y se acercó con cautela y se dio cuenta de que era Šelomo, su señor, que se lo había llevado volando el águila y, desde los momentos que los había tirado el águila, regresó a su señora y le dijo: “Señora, hay un hombre tirado, desmayado, encima del tejado y me pareció que es tu hijo Šelomo”. Le dijo: “Y ¿cómo es que mi hijo en ese momento está tirado encima del tejado? No creas estas palabras porque, desde hoy vino a mí mi vida y no escuché sobre él ninguna noticia ni tuve respuesta”. Se levantó y se subió con ella encima del tejado, se acercó a él y vio que era su hijo. Cayó sobre él, lo abrazó y comenzó a besarlo y se desahogó sobre él, llorando y sus lágrimas caían sobre sus mejillas y no se levantaba y no lo notaba. Le llevó paños y todos los fármacos que lo hicieran levantarse del desmayo. Lo rociaron sobre él, le dieron de beber y pusieron después los fármacos en su nariz para que se despertara de su desmayo. Abrió sus ojos y notó que estaba dormido sobre el tejado de su casa y su madre estaba a su lado. Pensó, se dio la vuelta y dijo: “Sara, Sara, mi amada, mi corazón”, y no la encontró y pensó que se lo había llevado el águila y lo había tirado sobre el tejado de su casa. Se quedó muy aturdido sobre su separación de Sara, poderosa de su corazón y lo

VOLUMEN II: EDICIÓN Y TRADUCCIÓN

bajaron del tejado y estaba como necio, pensando y preguntando y diciendo: “¡Sara!”. Así fue durante toda la mañana, y se quedaron en casa todos los estudiantes que estaban leyendo con él, su razón estaba aturdida preguntando y diciendo: “¡Sara!”. Estuvo indagándose, preguntándose su corazón y así, cada día no tenía noticia sobre lo que le había ocurrido y entonces los alumnos consideraron que era un necio aunque había vuelto a ellos y no sabían dónde había estado escondido. Se dijeron los unos a los otros: “Es posible que lo tomaran los genios y lo hicieran vivir con ellos y le cogieran su razón y continúe en estas circunstancias hasta que se acueste en la cama porque no come ni bebe a causa de Sara, su amor”.

Regresan nuestras palabras sobre el rey. Cuando se hizo de mañana, se fue al jardín para visitarlo como era su costumbre. Entró a la casa y no lo encontró y seguían todas las casas y los *siddur* al completo. Salió al jardín y había delante de la fuente un solo zapato suyo, perdido cerca de la fuente. Preguntó a todos los judíos que había traído sobre qué pensaban. Le dijeron: “Señor, hubo mal augurio en la noche que rezamos con él. Le trajimos la cena y esta mañana vinimos para rezar con él”. Les dijo el rey: “Hijos míos, yo os incité sobre lo que pensáis porque lo queréis como yo, ahora que se ha ido y no sé dónde fue, que cada uno regrese a su lugar”.

Regresa nuestra palabra a Sara. Cuando fue al jardín como de costumbre y no lo encontró ni encontró en la casa ninguna carta, vio todas las cosas y los *siddur* al completo, se quedó muy confundida, lloró, se abofeteó su cara y regresó a su castillo afligida y encogida. Se echó sobre la cama y dejó de comer y de beber hasta que le sobrevino una enfermedad que la dejó muy débil. Fueron a ella todos los médicos que había en su ciudad y no encontraron remedio ni conocían su enfermedad

porque no comía ni bebía de ningún modo. La primera razón sobre el motivo de esta cosa insólita era cómo se había albergado su amor. Y la segunda razón, la soledad de su profundo amor por Šelomo.

En cuanto a Šelomo, duró en él la enfermedad y la debilidad de por el engaño hacia Sara, consolándose su padre por el libro y porque había puesto en su mano muchos bienes para los pobres. Cuando entró en su casa, vio a su único hijo enfermo de una gran enfermedad y no hablaba ni se reponía y decía: “Sara”, ya se levantaba, ya se dormía, y le dijo su padre: “Poderoso hijo mío, dime cómo ha sido tu suerte y yo, si Dios quiere, te cumpliré tu deseo”. Le dijo: “Papá, mi deseo es difícil y no hay quien pueda cumplirme mi asunto sino Dios”. Le dijo a él: “Hígado mío, ¿eres tú quien hace mi poder y mi fuerza como los preceptos de la ley de Moisés? Hazme saber qué te sucedió y así escucharé las palabras y la razón de que nuestro Señor te haya dado inteligencia”. Se apartó y dijo: “Oh, Sara”. Y lloró y sollozó un poco, escapándose su alma de él y después de que se calmara un poco, le contó a su padre todo lo que le había sucedido, le mostró el anillo de Sara y le dijo a su padre: “Papá, ¿cómo me dirigiré a ella si muero de tristeza? Después de que fuera desgraciado por ella y la convirtiera en judía y leyera el Talmud bien por mí y ella se despidiera de su religión y se despidiera de su padre que es el rey y siguiera la ley de Moisés por su deseo y su corazón recto, ¿ahora quieres que yo me despida de ella y la olvide? Nunca la olvidaré por mucho tiempo que pase”. Le dijo su padre: “Guárdate, hijo mío, del celo que hay en tu corazón y aliméntate y yo, si Dios quiere, viajaré y haré mi esfuerzo y te la traeré, si Dios quiere”. Le dijo: “Papá, es inútil”. Le dijo: “Hijo mío, nuestro Señor permanece fuerte y sus maravillas son grandes.

Intentémoslo y él nos traerá en la rectitud”. Cogió el anillo de Šělomo y se lo dio y viajó, poniéndose en manos de Dios y en el recuerdo de la ley que veía en el recuerdo de Sara que estaba confundida y se había convertido en judía totalmente. Llegó a una ciudad cercana a Hispania y he aquí que la ciudad a la que llegó era de la que había tomado el rey al gran matarife y los *siddur* para Šělomo, su hijo. En su entrada a la ciudad, se quedó ejerciendo su oficio y preguntando con ingenio hasta que le contaron con enfado lo que le había contado su hijo Šělomo y, que siendo suficiente, lo había hecho estar inquieto por la muchacha aunque no la conocía. Le informaron y le dijeron: “Ahora estamos confundidos por el rey que tiene una hija única enferma y entró incluso un médico para su enfermedad y sabía que el rey hizo con nosotros un gran bien por la idea de su hijo Šělomo. Ahora escuchamos que ella está muy enferma y que dejó de comer y de beber”. Cuando escuchó de ellos estas palabras, se levantó corriendo y compró tres carneros, los sacrificó correctamente y les untó la piel fuertemente poniendo en ellos canela y algunos fármacos con los que se alimentaba el corazón. Tomó su piel y la puso en una probeta de cristal y la selló. Se cambió sus ropas para que no supieran quién era y se fue a la ciudad en la que estaba el rey, hasta que llegó a la casa del rey y estuvo dando vueltas para entrar. Se levantaron los soldados y le dijeron: “No entres hasta que no nos dirijamos al rey”. Se dirigieron al rey y les dijo: “Traedlo”. Lo pusieron delante del rey, se presentó el rey y le preguntó: “¿De dónde eres?”. Le dijo: “Mi señor, yo soy de Italia y mi oficio es médico”. Se alegró con ello el rey y le hizo un gran recibimiento y le dijo: “¿Para qué viniste a nuestra ciudad?”. Le dijo: “En este momento que llegaba...” y el rey entró donde estaba su hija y comprobó

que la casa toda ella estaba llena de médicos de Hispania y su madre permanecía parada en la cabeza de su hija y lloraba porque estaba viendo a su hija muriéndose y nadie conocía su enfermedad.

Hubo una gran agitación y se acercó a cama, vio a la muchacha y le examinó el pulso. Se volvió a la gente y dijo: “Gente, perdonadme, procuro que os disperséis y estudiaré todas sus articulaciones para verla a ella sola”. Se levantó el rey y dijo: “Salid todos y dejadlo examinando su enfermedad”. Salieron todos y salió el rey y cerró la puerta y se quedó el sabio solo con la muchacha. Se levantó el sabio, se acercó a su oído y le dijo: “Sara, escúchame, que te digo lo que me dijo para ti Šělomo y Šělomo, mi hijo, cayó enfermo como tú y vine de mi ciudad para sacarte de tu idea”. Y ella, la pobre, estaba mareada y no podía contestarle y se levantó: “¡Sara, Sara!”. Hasta que lo escuchó y abrió sus ojos cuando escuchó que se dirigía a ella como “Sara”, que ninguno sabía que su amado Šělomo la llamaba Sara. Cuando abrió sus ojos y vio que él la llamaba Sara, le dijo el sabio: “Sara, hija mía, que yo te llamé Sara como te llamaba mi hijo Šělomo, tu amor”. Le dijo: “Mi señor, por necesidad pienso que Šělomo, dueño de mi corazón, sigue permaneciendo en el mundo”. Le dijo a ella: “Hija mía, Sara, sigue encontrándose y es mi hijo y me envié a ti y este es tu anillo que te lo dio él intercambiando su anillo que te dio”. Puso el anillo en su mano y lo reconoció y se alegró y creyó sus palabras. Pero, a causa de la debilidad que tenía, no podía hablar. Le dijo: “Hija mía, te traje un poco de sopa *košer*, toma, bebe de ella un poco y aliméntate y fortalece tu corazón. Y como te repondrás, si Dios quiere, yo te haré llegar a tu amado”. Le dijo a él: “Mi señor, que sepas que, desde hoy, que me trajiste el amor de mi corazón, no rompí ninguna

VOLUMEN II: EDICIÓN Y TRADUCCIÓN

obra”. Dijo: “Yo sé de las palabras de mi hijo Šělomo”. Y le dio una probeta y se la bebió y se alimentó y bebió un poco más y abrió sus ojos y su corazón se alegró. Abrió el padre la puerta y salió y dijo al rey y a su mujer: “Señores, sabed que yo, con el poder de Dios, supe sus enfermedades y en pocos días, se curará, si Dios quiere. Ahora sabed que bebió un poco de esta probeta que tengo encima y facilítadle un poco”. Se alegraron mucho y le dijeron: “Sabio, todo lo que nos pidas, te lo daremos siempre que no salgáis de su lugar y no os alejéis de ella”. Le dijo: “Señores míos, sed pacientes, si Dios quiere” y se quedó el sabio en casa del rey, cuidándola y dándole la sopa *košer*. Estuvo cocinando cosas *košer*, yendo a aquella ciudad en la que se le había informado sobre la hija del rey y entró a la casa el sabio de la ciudad y cocinó lo que quiso, poniéndolo en su caja y, la cerró y la llevó a la casa del rey y dijo: “Esta es la caja de la cura”. Se quedó el sabio dándole el alimento hasta que la muchacha fortaleció su alma y se bajó de la cama y estuvo andando con muletas por mitad de la casa. Cuando la vieron su padre y su madre, se alegraron mucho y estuvo entonces trayendo cosas de aquella ciudad en la que le había informado sobre su hijo sobre la hija del rey. Le traía bebida *košer* y comían juntos y Sara se alegraba y alimentaba su alma, incluso se puso mejor de lo que estaba en ese momento porque estaba con el dueño de su corazón, Šělomo.

Le dijo el sabio: “Sara, hija mía, que sepas que ahora tú, gracias a Dios, no tienes ningún mal y se curó tu cuerpo y, ahora que no tienes mal, hagamos un ardid, cómo ir a Šělomo, mi hijo. Sé con certeza que ahora está más enfermo de lo que estaba”. Le dijo: “Todo lo que me digas, lo haré con tal de que me hagas llegar a mi amado, bendito seas”. Le dijo:

“Yo te digo en todo momento que cada vez que venga tu padre a visitarte, tú hagas que tu alma está inquieta y cuando te pregunte y te diga: ‘Hija mía, ¿por qué estás inquieta?, le digas: ‘Papá, me duele el costado y mi estómago me duele’. Di estas palabras a tu padre y cuando se dirija a mi tu padre y me hable yo sabré qué decirle”. La muchacha hizo como le había dicho el sabio y no más, y cuando fue su padre y vio a su hija inquieta, se lo dirigió al sabio y le dijo: “Sabio, ¿no viste a mi hija cómo está? Inquieta y turbada y así permanece aquejada por la enfermedad”. Le dijo el sabio: “Mi señor, vayamos a darle el remedio que le haga recuperarse y es hacerla embarcar en el mar para cambiar de aires”. Le dijo el rey: “Si es necesario que viaje y que cambie de aires, tú viajarás con ella”. Le dijo: “Mi señor, si Dios quiere, podré viajar con ella”. Le dijo el rey: “Todo lo que me pidas te lo daré si vas con ella y vuelcas tu mente sobre ella porque ella ahora mismo es como si fuera tu hija y tú el que la curó”. Le dijo el sabio: “Dijiste la verdad que ella es como si fuera hija mía por aquello y porque es pariente del rey y mi hija y viajaré con ella”. Le dijeron: “Que sepas que tu mujer está bien y en cuanto a tu hijo Šelomo está muy enfermo y es posible que ahora esté muerto porque cuando salimos de Jerusalén lo dejamos muy enfermo” y cuando escucharon estas palabras, se levantaron el sabio y Sara, embarcaron y fueron a Jerusalén apresuradamente porque había dicho que cuando Šelomo viera a su amada Sara se alegraría y le volvería su salud. Embarcaron y cuando llegaron a Jerusalén, vio a la gente corriendo, les preguntó y le dijeron: “En este momento murió tu hijo Šelomo”. Cuando lo escuchó, se golpeó su cabeza, rasgó sus vestiduras y se fue corriendo y llorando y, cuando Sara lo escuchó, enmudeció y no dijo ni una palabra ni lloró ni dijo nada porque

VOLUMEN II: EDICIÓN Y TRADUCCIÓN

sintió que su corazón se ensanchaba mucho. Cuando entraron a su casa, entró Sara a la habitación en la que había muerto Šelomo, su amado, dijo: “Gente, os ruego que salgáis todos de la habitación y me dejéis a mí sola con el muerto dos horas o tres porque sabéis que yo abandoné a mi padre y a mi padre y mi estado y vine de mi ciudad por él”. Así fue. Salieron todos y la dejaron sola con el muerto. Cerró la puerta de la habitación y abrió las ventanas y se puso a llorar diciendo: “Mi Dios, tú sabes que mi corazón te sirve. Que cuando escuché que tú, Dios de los mundos, que creaste a todas tus criaturas para que supieran la grandeza de tu poder y tu gobierno, que quien era el Dios del cielo y de la tierra que pudo hacer tus hechos y tu poder y, especialmente, para que tu pueblo judío que traicionó su suerte. Y para todo el que corra para apresurarse bajo tu presencia, y de entre todos tus milagros que tú haces, haces vivir a los muertos de los judíos dándoles vida y como escuché todo aquello, se dispersó mi alma de tu humanidad y abandoné a mi padre y a mi madre, mi poder, mi tierra y a mis antepasados y vine para apresurarme a tu venida. Me aferré ciertamente al amor de tu ley y de tus preceptos. Y fue él quien me hizo entender tu poder. Él es quien, por los traidores, se enfadó Abraham, tu querido. Y él es el que encendió en mi corazón el fuego de tu amor y me hizo entender las dos diferencias que nos diferenciaron en toda nuestra vida. Nos casamos el uno con el otro para seguir tus preceptos. Por esto, te ruego que observes con vista débil a tu sierva y me devuelvas tu milagro y cumplas tus palabras y sepa la humanidad que tú viniste para todo el que te sigue. Devuelve el alma a mi dueño Šelomo y sepa toda la humanidad que tú eres el Dios de los mundos al completo y en tu mano descansan todas las criaturas, matas y das vida al que confía en ti. Sin embargo,

ahora no respondiste a mi petición, será mi muerte mejor que mi vida, sobre todo, pongo mi vida en tu mano y que tú te apresures y seas misericordioso y escuches mi rezo a causa de mis lágrimas. Tú escuchas las plegarias de toda criatura, bendito sea el que escucha la plegaria”.

Después se tumbó sobre el muerto y puso su boca sobre la suya y sus ojos sobre los suyos y dio un gran grito: “¡Šēlomo, dueño de mi corazón! ¡Mi vida! Respóndeme, dónde está tu amor por mí que me dejaste en esta vida sin descanso y confundida!”. Siguió llorando y gritando, turbada, hasta que se desmayó. En el desmayo, sintió al muerto estremecerse bajo ella y, en ese instante, se quedó parada y después de un pequeño instante, abrió sus ojos y miró aquí y allí. Se alimentó su corazón y le dijo: “¡Dueño de mi corazón! ¡Mi vida! Yo soy Sara, tu reina, vine hasta aquí”, y lo abrazó y lo besó y él estaba pensativo en el asunto y no pudo contestarle. En aquel momento, abrió la puerta y fue a buscar a su padre y a su madre y les dijo: “Traed cosas adecuadas y de alimento”. Cuando entraron y lo vieron que estaba vivo, supieron que habían venido los muertos con mucha alegría. Y después le llevaron cosas para alimentarlo hasta que se hizo fuerte su alma y dispusieron el casamiento con gran alegría. Se alegró Israel al completo por esto, queriendo que regresemos a la tierra de Israel, amén.

Leyenda de Eldad el danita

Es la leyenda más rara en su género, en la que se cuenta sobre las tribus, nuestros compañeros en el mundo, sus noticias y costumbres, sus viajes y la historia de sus vidas. Dios, bendito sea, nos reunirá con ellos y acercará el fin de nuestro exilio y tendrá en cuenta nuestros castigos y nuestra circunstancia.

La leyenda *Eldad el danita* es para que cada judío la lea y diga: “Ésta es la historia, ¡qué sueño!”.

La gratitud, la alabanza y el elogio para el rey que se alza sobre los reyes, los que gobiernan. Él es Dios, bendito sea, que escogió al pueblo de Israel, el Poderoso, de entre todos los pueblos. Les dio la ley elegida por mano de Moisés, nuestro maestro, con él sea la paz, verdaderamente y nos dividió en setenta pueblos y setenta lenguas y nos encomendó 613 preceptos para que siguiéramos cada uno de ellos en su tiempo. Sin embargo, en el momento que estábamos cumpliendo el deseo de Dios, alabémoslo, no pudo juzgarnos ni por el pueblo ni por el tiempo sino hasta la hora que se levantó en ella Jeroboam ben Nabat y reunió de nosotros a unos cuantos e hizo dos becerros de oro. Puso uno de ellos en el lado de Dan y, el segundo, en Beer Sheva. Y pecando uno, pecaba Israel con él. Los pecados de Israel colgaron sobre él. Se dividió el gobierno con Raḥbaam, hijo del rey Salomón, con él sea la paz y reunió a algunos de Israel y les dijo: “¡Levantaos conmigo y luchemos con Raḥbaam, hijo del rey Salomón, y los que habitan Jerusalén!”. Le contestaron los ancianos judíos: “¿Cómo que luchemos con nuestro hermano y nuestro señor, hijo

de nuestro señor, y nieto de nuestro señor el rey David, con él sea la paz?”. No lo obedecieron y no quisieron salir a luchar con él.

Le dijeron sus portavoces: “Que sepas que la tribu de Dan es muy poderosa y todos sus hombres son fuertes y jefes en la guerra. Conocen bien las bases de la lucha”. Fue a ellos Jeroboam y les dijo: “Venid conmigo y luchemos con la tribu de Judá”. Le respondieron: “¡Nuestros padres son de Dan, no lucharemos con nuestros hermanos ni derramaremos nuestra sangre ni tampoco la sangre de nuestros hermanos, y no verteremos su sangre extranjera sobre la tierra!”. Después se levantó la tribu de Dan, se ciñeron y se aseguraron con sus espadas, sus escudos, con sus arcos y flechas, para luchar contra Jeroboam.

Y cuando vio nuestro Señor, alabémoslo, que su propósito era puro, los libró de la guerra, mató el alma y derramó la sangre. Les hizo cambiar de opinión y acordaron que afligirían a la tribu de Dan para que salieran y combatieran con Jerusalén y fueran a la tierra de Egipto. Dijeron los hombres de la tribu de Dan que “Dios, alabémoslo, nos ha encomendado la Torá para que no volviéramos al camino de Egipto nunca, ¿y cómo vamos a Egipto teniendo miedo de las palabras de Dios, bendito sea?”. Dijeron: “Ea, vayamos a la ciudad de Edom y a la ciudad de Amón”. Encontraron escrito en la Torá que ‘nos recomendó Dios, bendito sea, que no lucháramos y no nos hiciéramos con su tierra’. Les enseñó Dios lo bueno y fue toda la tribu de Dan hasta el río Quišon. Se quedaron los viajeros y los jinetes sobre los camellos y los caballos hasta que llegaron a la tierra de Cuš. Era una tierra grande y ancha y una tierra fértil plantada de huertos, llana, de luz y viñas, muchos bienes de Dios. Pero los hijos de Cuš protegían sus casas y querían declararles la guerra. Pactaron con ellos

los hijos de Dan que ellos no se alejarían y vivirían en hermandad con los hijos de Cuš. Tuvieron miedo de ellos los hijos de Cuš e hicieron con ellos un pacto amistoso. Los hijos de Cuš entregaron a la tribu de Dan la amistad. Vivió la tribu de Dan en la tierra de Cuš durante años hasta que cesaron y aumentaron sus hijos y su número allí. Y Dios los bendijo y se multiplicaron y obtuvieron mucho lucro.

Después de que saliera la tribu de Dan de Jerusalén, se levantaron las tribus de Israel que eran la tribu de Neftalí, la tribu de Gad y la tribu de Ašer y partieron de Jerusalén. Se fueron a vivir delante de la tribu de Dan. Lucharon con los hijos de Cuš y mataron de ellos gente sin cálculo y sin número. Tomaron de los hijos de Cuš una gran tierra de sus tierras, yendo doscientos largos días y doscientos días más. Sin embargo, estaban luchando con los hijos de Cuš y continuaron en esta confusión hasta el día que se pusieron en mano de Dios aquellas cuatro tribus. Los ayudó Dios en todo lo que lucharon y a todo lo que extendían su mano obtenían beneficio y siempre vencían a sus enemigos. Se acercaron para que los ayudara Dios y los reuniera con sus hermanos, y así fue. Y ellos ahora vivían allí. Y este era el lugar al que llamaban Havila, ciudad de oro y en lengua árabe la llamaban ‘oro perfumado’. Permanecieron luchando con los grandes reyes de las siete más grandes ciudades que se llamaban: ‘Arsa, Tisqa, Serma, Qagi, Huhem, Rumrum y Ludim. Y eran de los fuertes del ejército de Cuš. Y pedimos a Dios que siguiera la profecía de Sofonías, con él sea la paz, que dice ‘De la orilla al río de Cuš, mi comunidad dispersa un afluyente será mi regalo’ (So 3,10), cuya traducción es ‘Del acceso al gran río de Cuš, mi comunidad dispersa traerá rápidamente mi regalo’. Pero ellos poseían mucho oro y poseían ganado,

vacas, camellos, caballos y muchos cabritillos. Tenían mucha labranza y siempre tenían claridad. Y su morada eran grandiosas tiendas. Partieron y visitaron sus fronteras en la tierra que tenían, toda ella, yendo durante doscientos días, por ello fueron doscientos días. Y no tenían en la tierra ningún terreno abandonado ni descuidado sino que todas sus tierras, todas ellas, tenían labranza, huertos y cultivos.

Y, en aquel tiempo, se llamaba su rey Uziel y llevaba una gran corona, grandiosa entre los reyes. Era hijo de Micael, de la tribu de Ašer y en el libro de Ben Sira, se le llama Adiel. Y era grande el sabio que estaba bajo su poder, su nombre “El príncipe del Norte”. Era de los hijos de Ahab de la tribu de Dan e hizo la bandera a su forma blanca y escribió en ella “Escucha, Israel, Dios es nuestro Dios, Dios es uno”. Y juzgaba por la ley de la Torá e hizo una regulación justa. Y cuando salía el trompetista y tocaba la trompeta, que es el *šofar*, salían y se congregaban todos los más grandes del campamento. Entonces, salía Mahalalel de ellos y no eran menos de ciento veinte estandartes y cada estandarte aventajaba a milhombres. Y esto de una tribu, y todos ellos eran mozos muy pequeños pero hacían que cada tres meses, saliera de ellos una tribu y arrojaban las tiendas en las cercanías de las fronteras para llamarlos. Y era malvado el ejército mencionado. Y salía de ellos una tribu cada mes para luchar y atacar, saquear y desplazarse al pueblo del que estaban cerca. El mayor de ellos era de los hijos de Simeón, de la tribu de Dan. Y era un sabio de los ejércitos pues todos ellos eran valientes y no se cansaban ni se hastiaban de la lucha. Y siempre se adelantaban con gran alegría por la lucha porque todos ellos portaban corazas y eran dueños de un corazón recto. Tenían una gran vergüenza si uno se retrasaba o huía de la guerra. Los bendijo

Dios, alabémoslo, y los multiplicó como la arena que hay sobre la orilla del mar. Los ayudó Dios y estaba siempre en su ayuda y los libraba de todos sus enemigos. Y cuando estaban luchando y salían al campo de batalla siempre gritaban: “¡Escucha Israel!”. Y todo lo que se llevaban del botín y del saqueo se lo repartían las cuatro tribus y cada tribu tomaba su parte y la dividía entre su gente. Y cuando el rey Uziel tomaba su parte, la repartía entre los sabios que estaban siempre leyendo sin descanso. Estuvieron haciéndolo así durante años.

Así era la tribu de Moisés, nuestro maestro, con él sea la paz, que la llamaban ‘la tribu de Yanus’ que significa ‘la tribu de la huida’ y esto era porque ellos huían de delante de la desgracia de *Aboda Zara*, cruzando el río al que llamaban Sambation y, al pueblo que cruzaba en aquel lado, se le llamaba Sabtinu. Era grande su tierra yendo tres meses de cuatro. Y los constructores eran hijos que estaban orgullosos de las casas y de los palacios y los bastiones. No tenían en sus tierras ninguna clase de serpiente de las víboras que les estaba prohibida. No tenían sino ganado, vacas y aves puras. Por aquello, no se encontraba que tuvieran ninguna clase de reptil de los reptiles sobre la tierra como las bestias y las habilidades y los puertos que se asientan así.

Entonces sus ovejas y su ganado parían dos veces al año y por aquello, su agricultura y su labranza y sus cosechas eran dos veces al año. Tenían plantaciones y cultivos y olivos y viñas y granados, grandes y abundantes sin número. En cuanto a la cosecha de la tierra, era como trigo, cebada, legumbres, sandía, calabaza, brotes y cebolla. Tenían muchas cosas. Eran gente buena e inteligente y amigos muy leales. Y, desde siempre, eran todas sus palabras con cada uno de ellos por lo justo. Leían la Torá y el

Midraš y la *Hagadá* y leían el Talmud y un ejemplo de su lectura que decían era: “Dijo Yehošu‘a, hijo de Nuh, en la lengua de Moisés, nuestro maestro, que escuchó de Dios...”, pero no recordaban nunca el nombre de los sabios y no decían “Dijo rabí Fulano y no rabí Cetano”. Y aquello era porque no estaban presentes en el tiempo de la “Segunda Casa”, el Segundo Templo que se construyó. Y se confundían sobre los sabios que había en aquellos tiempos. Y todas sus palabras eran en lengua sagrada y tenían reglas de pureza y reglas del sacrificio y reglas abundantes sobre animales impuros y las más fuertes de las palabras de los sabios que tenían. Así, aunque Moisés, nuestro maestro, con él sea la paz, los hizo los más numerosos de los sabios, todos ellos eran gente pura y no eran despreocupados sobre el baño ritual y en su vida nunca pronunciaron el nombre de Dios ni en vano ni en verdad. Cuando escuchaban a uno pronunciando o recordando el nombre de Dios, lo corregían con la palabra y le decían: “¿Cómo recuerdas el nombre del Poderoso de tu boca? ¿Acaso Él es pan que quieres comer? ¿O que quieres beber? Y la circunstancia es que cuando lo pronuncias no obtienes ningún provecho. Y que sepas que por los pecados de los días morirán los hijos más pequeños...”.

Esas tribus vivían mucho y llegaban hasta los ciento veinte años cada una y no se les moría un pequeño en vida de su padre y de su madre. Siempre veían a los hijos de los hijos y a los hijos de los hijos. Por su mano labraban y cultivaban, cosechaban y estudiaban porque nunca iba nadie a ellos. Sus pequeños pastoreaban a las ovejas y a las vacas. Comenzaban en sus terrenos yendo días y no tenían nada. No tenían víboras que hicieran daño ni decían por los demonios. No tenían miedo ni

VOLUMEN II: EDICIÓN Y TRADUCCIÓN

daño alguno. Por eso ellos eran gente pura, respetable y justa. E iban en el camino de Moisés, nuestro maestro, con él sea la paz.

Todos ellos eran de Levi y no tenían ningún sacerdote y tampoco Israel ni nadie que pudiera ir a ellos y tampoco ellos podían salir si no eran las cuatro tribus que visitaban las casas del río y se acercaban ante ellos. Y el río, bendito, era el que separaba sus construcciones y ellos decían que decía sobre ellos el Profeta: “Di a los prisioneros: ¡Salid y el que esté en la oscuridad será descubierto!”, y cultivaban el lino, criaban gusanos de seda y fabricaban con ellos maravillosos vestidos. Su número era grande, más grande que las criaturas que salían de Egipto por dos veces. Y dijo el Profeta sobre aquellas tierras y tribus que estaban delante: ‘Ay, tierra, el zumbido de las alas que viene del camino el río de Cuš’ (Is 18, 1), es decir, ‘Ay, sobre la tierra que de la causa por sus alas que hay desde el camino al río de Cuš’. Y medía aquel río doscientos veinte codos. Todo él estaba lleno de piedras grandes y de arena y su ruido era fuerte como el estruendo del trueno y el olor del vino y el mar en cólera. Y, cuando se acercaba el mediodía sobre el río, se oía el ruido del golpear de las piedras y la arena, unas contra otras, ¡y no se podía entrar ni salir por ningún lado! Pero en el momento que entraba el Sabbat, enmudecía y cesaba el golpe de las piedras y duraba así en silencio, sin movimiento, hasta la primera noche cuando salía el Sabbat. Y en la entrada del río siempre había una luz terrenal única.

Como tenían una vista excelente, construyeron una aljibe muy grande en el que reunieron el agua de la lluvia para regar su cosecha y sus tierras. Y en este aljibe se encontraban pescados puros de todas las clases que estaba permitido comer y así tenían pájaros y los criaban y los adiestraban

por si querían enviar alguna palabra a las cuatro tribus que estaban en la desembocadura del río. Escribían las cartas y las ataban en las patas de los pájaros que las hacían llegar hasta el rey. Y aquellos eran los pájaros de la clase de pájaros de humo. Y cuando se acercaban al borde del río y veían a lo lejos los camellos de las cuatro tribus, se maravillaban por su grandeza y por su conducción. Y ellos siempre vivían en el bien y en la felicidad y la tranquilidad. Dios nos reunirá pronto con ellos. Amén. Y por toda la justicia y la seguridad que tenían los unos con los otros, no cerraban las puertas de sus casas y de sus moradas, ni por la noche ni por el día, ni les era necesario venir de su sitio y de de su barrio dejando sus puertas, sus moradas y sus casas abiertas, y no bajaba a ellos a guardia nunca, ¡y nadie engañaba a su amigo ni a su compañero por nada! Por esta seguridad y por esta justicia que tenían, les dio Dios, alabémoslo, todo bien por su piedad y su doctrina en la obediencia a Dios.

Alzamos a nuestro maestro y se alzaron ellos y alzaos vosotros, que leéis y escucháis para ser misericordiosos con nosotros, nuestro dueño, bendito sea, y reunió nuestro abrazo y nos acercó a los unos con los otros, amén!

Y ahora queremos contar acerca de la causa de la venida de este justo excelente, decente y puro. El señor Eldad, el danita, que formaba parte de las cuatro tribus, el enviado por el poder de Dios, alabémoslo, que lo envió a nosotros para que nos informara sobre nuestros hermanos. Y vio, así, nuestra situación y nuestro castigo y nuestra súplica, e hizo vivir nuestros corazones con paciencia y esperanza.

Eldad, el danita había salido del acceso del río de Cuš, había viajado por el mar y se había embarcado con un grupo en un barco lleno de cosas

VOLUMEN II: EDICIÓN Y TRADUCCIÓN

y bienes. Cuando encalló el barco, fue sobre ellos una ventisca de viento huracanado y duró desde el alba hasta el ocaso. Después del ocaso creció sobre ellos el mar embravecido ¡hasta que desistieron de la vida! Y cuando llegó a ellos la mañana, los tiró el viento sobre la frontera de una ciudad que se llamaba Rumrum, que era de los hijos de Cuš y su gente comía hombres. Cuando vieron el barco llegando a ellos, se adelantaron de ellos algunas gentes a la orilla del mar, alcanzaron el barco y se llevaron de él a dos hombres. Uno de ellos era el justo Eldad el danita mencionado y, el segundo, era uno de la tribu de Ašer. Cuando vieron a aquel hombre de Ašer que estaba correcto y bien, ¡se lo comieron en aquel momento! Y, en cuanto al justo Eldad el danita, que estaba débil y delgado, lo encerraron en un lugar y le daban de comer bien para que engordara y poder comérselo, pero él no comía para permanecer delgado. Estuvo así muchos días encerrado hasta que, casualmente, ocurrió una rara coincidencia, que fueron a ellos los ejércitos, lucharon con ellos y tomaron un gran prisionero, los vencieron y mataron de ellos a mucha gente y, de todo, tomaron al justo Eldad el danita.

Era este pueblo de la ciudad de Rumrum gente que adoraba el fuego y era, de entre todas sus costumbres, la de designar una mañana del año que celebraban su propia gran fiesta. En ella, salían todas las gentes de la ciudad, grandes hombres y pequeños, mozos y muchachas. Se reunían en una gran plaza y tenían en aquella plaza y árbol grande y alto. Y cuando se reunían todos, salía una muchacha prostituta desnuda sin que tuviera nada ella de ropa ni de velo. Sin embargo, esta hija era la escogida de entre todas las hijas en hermosura y en belleza y sería ella la mejor de todas las mujeres. Se subía encima de aquel árbol y permanecía chillando

sobre con todas sus fuerzas y se abofeteaba con sus manos. Y ellos, cuando la escuchaban chillar y abofetearse, se prosternaban y la aclamaban. Después de levantaban corriendo y entraban a la gran casa en la que cabían todos y no quedaba ni uno de ellos fuera de la casa. Después la cerraban y apagaban todas las lámparas y las luces que había en ella y surgía la imagen correcta. Cada hombre se llevaba a la fuerza a una mujer que llevaba en su mano y no pensaban que esa mujer fuera su madre, su hermana o su hija y se acostaban con ellas y a la primera que pariera de ellas y naciera una niño o una niña, cogían al pequeño y lo quemaban y cogían sus cenizas y las esparcían sobre ellos y seguían haciendo los hechos y ¡no los escuchaba nadie!

Se quedó con ellos este justo, Eldad el danita durante cuatro días y después lo llevaron de vuelta con ellos a la ciudad de Sin y lo compró un judío que había por cuatrocientas monedas de oro que tenían. Más tarde lo hizo viajar por mar y muchos días pasaron en el viaje hasta que llegaron a tierra firme. Llegó Eldad el danita hasta la tribu de Isacar que estaban viviendo en las montañas sobre el nivel del mar. Y todo su oficio era la lectura noche y día y en su vida no habían luchado con nadie y nadie había ido a luchar con ellos. Y tenían un relato que era sobre la Torá y las Escrituras. Y vivían en la tranquilidad y la seguridad y nada más. Creció el ancho de sus tierras diez días ida y vuelta y tenían mucho bien y ninguno de ellos cometía ningún pecado ni prohibición nunca.

Y allí, en sus fronteras, los que colindaban con ellos eran una especie de pueblo que adoraba el fuego y que tenían permitido coger a sus hermanas y a sus hijas y sus madres para los hombres. En cuanto a los hombres de la tribu de Isacar, no servían y no cultivaban ni labraban ni

VOLUMEN II: EDICIÓN Y TRADUCCIÓN

cosechaban sino que todas las cosas las compraban con dinero. Tenían a su gran sabio, su nombre era Nahsun y juzgaba con la ley de la Torá y todos ellos sabían hablar tres lenguas que eran la lengua sagrada, la lengua persa y la lengua árabe. Vivían en abundancia y felicidad.

Y estaba la gente de la tribu de Zabulón, que vivían sobre el río Parián. Y la gente de la tribu de Rubén que vivía en frente de ellos en las proximidades de las montañas. Y esas dos tribus vivían la una con la otra con gran amor. Y siempre salían a pelear juntos con el pueblo que estuviera en frente y luchaban con ellos y siempre les vencían y los saqueaban. Después dividían el botín que habían adquirido entre los hijos de la tribu de Zabulón y los hijos de la tribu de Rubén y hablaban en lengua árabe y tenían la *Mišna* y el Talmud y los *haggadot*. Cada tribu tenía *haggadot* y se comentaban las grandes interpretaciones y hacían interesantes exégesis.

La tribu de Efraím y parte de la tribu de Manasés y vivían cerca de la ciudad de la Meca, que era la ciudad del profeta Muhammad, profeta de los ismaelitas (el Islam) y a esta ciudad de la Meca se la llamaba, en aquellos tiempos, con el nombre de *Qiyaba*'. Estas tribus de Efraím y parte de la tribu de Manasés, tenían grandes caballos y todos ellos eran jinetes valientes. Y todo el tiempo cabalgaban sobre sus caballos y salían dirigiéndose al pueblo que se atreviera a engañarlos. Todos ellos eran gente amiga de las corazas y de corazón muy íntegro y hombres agitadores combatientes, ¡incluso un hombre de ellos podía enfrentarse a mil infieles y vencerlos!

En cuanto a la tribu de Simeón y parte de la tribu de Manasés, estos vivían en la tierra de los *quedarim* (los árabes) que habían estado fuera de

Jerusalén durante 6 meses. Y su número era muy grande y su voluntad grandiosa como la arena del mar. Y todos ellos eran gente fuerte, amigos del esfuerzo y temerosos. La mayoría del tiempo tenían miedo de ellos los ismaelitas y les pagaban impuestos.

Este justo, Eldad el danita, que procedía de la tribu de Dan, su consideración y genealogía era: Eldad era hijo de Mehali, hijo de Atiel, hijo de Yequiel, hijo de Ya'ir, hijo de Eldad, hijo de Mehali, hijo de Abner, hijo de Sama'ia, hijo de Hafri, hijo de al-Qanah (familia llamada con el nombre de Hillel ha-Zaqan), hijo de Hillel, hijo de Efraím, hijo de Tubiya, hijo de Alim, hijo de Kirit, hijo de Na'aman, hijo de Un'am, hijo de Na'ana, hijo de Hufer, hijo de Gamiel, hijo de Šali y de corazón de jauría, hijo de 'Abdiah, hijo de 'Amram, hijo de Rudaf, hijo de Abraham, hijo de Zacarías, hijo de José, hijo de Mašia, hijo de Jacob, hijo de Kefir, hijo de Abdiel, hijo de Quešet, hijo de Joab, hijo de Šikem, hijo de Abihu (su padre), hijo de Eliab, hijo de Ahismak, hijo de Hušim, hijo de Dan, hijo de Jacob, nuestro padre, con él sea la paz.

Este Eldad el danita se fue a la ciudad de Qairuán, y esta ciudad, Qairuán, estaba en aquellos tiempos llena de los sabios más grandes. Cuando llegó a Qairuán y escucharon los sabios acerca de Eldad el danita y acerca de todas sus noticias que se escriben, se maravillaron todos los sabios y se reunieron y leyeron con él. Y cuando vieron su escritura y su gran sabiduría, enviaron una carta a nuestro maestro, Zemaḥ Gaon Jacob. Y esto es lo que le escribieron en su mencionada carta:

“Al grande del pueblo de Israel y su grandeza, la mano de los días y gobernador de los muertos. Jefe poderoso investido y el enviado de la

VOLUMEN II: EDICIÓN Y TRADUCCIÓN

luchador de la Torá. El fuerte y el revestido de toda tradición. La comprensión y el que explica en el cuaderno de las luchas de Dios. El que revela y la explicación de lo oculto. Descubridor de los secretos de la Torá, el que expone los misterios inmersos en ella, sabedor de su explicación. El que abre la vista de los ciegos de ella y libera a los prisioneros de la cárcel. Abridor de los corazones de los descarriados de sus caminos y seguidor de las explicaciones de sus verdades. Él es nuestro Señor y luz de nuestros ojos, con esfuerzo de nuestro tiempo y nuestro esfuerzo que aumente el esfuerzo sobre nosotros. Corona vuestra cabeza y diadema de nuestro orgullo. Nuestro grande y nuestro maestro, el señor Zemaḥ Gaon Jacob. Fue el deseo de los presentes señores que aumentara en su vida y su excelencia y lo bendijeran y mejorara su entendimiento... después siguieron con esta carta en la grandeza y excelencia y el poder que no hay en la facilidad de su interpretación y no era buena la corrección en la lengua árabe”. Después dijeron: “Que le hacemos saber a nuestros señores que vino y se hospedó con nosotros un hombre extraño, de nombre Eldad el danita, de la tribu de Dan. Nos contó sobre nuestros hermanos de las cuatro tribus que son Dan y Neftalí, Gad y Ašer, habitantes de la ciudad de nombre Havila, conocida como la ciudad de oro. Y su sabio se llama Abadon y juzga sobre ellos con la ley de la Torá y de algunas noticias sobre las diferencias que hay entre nosotros. Ellos no leen el Rollo de Esther porque no estuvieron presentes en el tiempo de Mardoqueo y Esther, y por eso, no leen el libro de las Lamentaciones para no cambiar ni fortalecer su corazón. Cuando leen el Talmud, no recuerdan el nombre de ningún sabio de los sabios mencionados en el Talmud. Y así, leen diciendo: ‘Dijo Yehošu‘a en la lengua de Moisés que escuchó de

Dios...”. Después informaron en aquella carta sobre todo lo que les había dicho Eldad el danita y de todo lo que contaba en ese libro. Después siguieron contando: “Que este Eldad el danita estaba hablando en lengua hebrea y no sabía ninguna otra lengua y así, escuchamos de él palabras que en nuestra vida no conocíamos y que nunca habíamos escuchado. Guardamos de él algunas palabras que nos dijo y que hacen referencia a la jefatura, él la llama ‘*tintara*’ y al pájaro que es amarillo lo llama ‘*riqat*’ y a los pimientos que son pimienta él los llama ‘*darašum*’. Y así con todas las cosas nuestras de las que nos informamos y escribimos. Y después de unos días, volvimos a preguntar sobre las palabras que le escribimos en su lengua y encontramos solo una y su Talmud, todo él está en lengua hebrea. Y seguimos informándonos sobre lo sagrado de las leyes sobre lo permitido y lo prohibido y encontramos poco a poco que lo que tenemos es como lo que tienen. Y seguimos informándonos sobre que ellos conocen en verdad lo conocido y tienen la noticia firme e íntegra de que después dejaron Jerusalén y el Templo. Cuando fueron los hijos de Israel a Babel que está en Bagdad, detuvieron los babilonios a los hijos de Moisés y les dijeron: “Cantadnos la canción de Sión”, cantadnos a nosotros las canciones y los fundamentos que decía en Sión. Se levantaron los hijos de Moisés llorando y abofeteándose por su pena hasta que lo contaron, y dijeron: “¿Cómo cantamos y componemos poemas de los fundamentos de Dios en una tierra extranjera lejana? Y cómo es que ahora nuestra pena es que estemos afirmando la vuelta y el pacto y los dioses de la música en el Templo? ¡Cantad afirmando la vuelta y los dioses en tierra impura!”. En aquel momento, con el gran poder de Dios, bendito sea, fue una clase de nubes grandes y levantaron a todos, sus más grandes, sus más

VOLUMEN II: EDICIÓN Y TRADUCCIÓN

pequeños, a su ganado, a sus vacas y sus tiendas. Y vivieron en la ciudad de Havila una noche. Y, en aquella noche, escuchó la gente de esta ciudad el ruido de un trueno fuerte ¡cuyo sonido estaba sobreviniendo! Y fue un gran ejército que no tenía número ni se podía contar y se quedó en una especie de río cuyas piedras y la arena hacían gárgaras y chocaban unas con otras asustándose los corazones. Y la situación que había en aquel lugar era que en él no había ningún río ¡ni en su vida lo habían visto de cerca nunca!

Hasta ese momento, permaneció en él la piedra haciendo gárgaras con la arena únicamente. Y su ruido era como el ruido de un trueno fuerte. No había ninguna montaña colindante de aquellas piedras de todo el ruido que hacían porque se dividió la montaña ¡y se derritió! Pero este río golpeaba con otro desde la primera noche hasta el día todo el tiempo hasta el momento de la entrada del Sabbat. Y en Sabbat dieron vueltas y enmudecieron del ruido y golpe de las piedras ¡y no se movía nada!

Este río se llamaba Sambation y allí se le llamaba ‘Sabtinu’ y, por eso, en árabe se le llamaba con el nombre ‘río del Sabbat’, que significa el río que descansa en la mañana del sábado. Y nadie podía entrar ni salir. Y cuando querían hablar con ellos, se detenían delante del río y hablaban con ellos y les contestaban. Por eso, tenían una especie de pájaro que llamaban ‘palomas’. Lo enseñaban y lo adiestraban para colgar en su pata cartas y él las se llevaba a ellos y lo cogían de la pata del pájaro y leían y les contestaban al enemigo sus cartas. Y ellos no tenían ninguna clase de serpiente de las de comida. Por eso, no tenían ninguna clase de pescados dañinos como las serpientes y el marisco y el escorpión. Y no tenían

bestias que reptan como las serpientes o las gambas y la comadreja y otros así. Y no se encontraba que tuvieran sino ganado y vacas.

Y las cuatro tribus les informaron sobre el asedio y sobre el abandono de Jerusalén y del Templo, porque los hijos de Dan no tenían conocimiento de todo lo que había pasado. Y en cuanto a las tribus de Neftalí, Gad y Ašer, después del segundo asedio, fueron a los hijos de Dan y estando cerca, fueron y vivieron en las montañas con los hijos de Isacar. Y estuvieron discutiendo con ellos y les decían: “¡Vosotros sois los hijos de un sirviente!”, es decir, los hijos de Bilah y los hijos de Zilpah. Y temieron hacer más grande el ruido entre ellos y sus hermanas se alejaron y vivieron con los hijos de Dan. Se juntaron las cuatro tribus al completo y siguieron los unos con los otros allí viviendo en armonía y felicidad, Dios nos bendecirá reuniéndonos con ellos próximamente, así sea”.

Esta es la copia de la carta que le escribieron los grandes sabios de la ciudad de Qairuán al maestro Zemaḥ Gaon Jaocb. Y el maestro, cuando le llegó su carta, la mencionada, les contestó diciéndoles: “Todo lo que me hacéis saber sobre el justo Eldad el danita, es cierto, aunque ya nos informaron sobre él el sabio rabí Yišḥaq ben Mar y el sabio rabí Šmaha, que vieron los señores al maestro Eldad el danita y leyeron con él y nos hicieron saber que permanecieron pensando en sus escrituras. Y vieron que su escritura y nuestra escritura son iguales, pero ellos me contaron que hallaron que él tenía algún comentario diferente al nuestro, como nuestros sabios que cada uno que tiene inteligencia de este tipo porque se alzó el ejército del rey Ašur y derribó a las tribus de Zabulón en el año tranquilo para el gobierno del rey. Y desde el momento en que fue construido el Templo hasta este momento, sabed que allí hay cerca de

VOLUMEN II: EDICIÓN Y TRADUCCIÓN

doscientos sesenta y cuatro años. Por eso, cuando vimos a los hijos de Dan que habían ido al rey Ašur y quería juzgarlos, salieron de la tierra de Israel y fueron a vivir allí. Por eso os afirmo que todo lo que nos informáis sobre él es cierto y verdad y hasta las palabras que os dijo el señor Eldad el danita, muchas de ellas, las tenemos en el *Midrás* y, de todo lo mencionado, Nabucodonosor, derribó a los hijos de Moisés sesenta veces más que se consideran sesenta mil”. Permanecieron en aquel lugar en la seguridad y la tranquilidad y creció la felicidad. Pedimos a Dios, bendito sea, para que reúna nuestra paz y ponga fin a nuestro castigo y a nuestro exilio y vea nuestra debilidad y nuestra situación que gritamos por ella entre muchos del pueblo que están bajo nosotros para abastecernos y nos haga regresar a nuestra tierra sagrada hasta que vivamos en ella en abundancia y felicidad unos con otros. Así sea. Y no vuelva más la mentira ni la oscuridad en el mundo, y cada uno en lugar vivirá en abundancia y en paz.

